

FETVALAR MEVDUDİ (1)

Sunuş

Yaşamak, her canlı için karşılaşılan problemleri aşmak demektir. Düşünen, akıl ve şuur sahibi, iradeli ve özgür bir varlık olarak insan için de hayat, önüne çıkan meseleleri kavramak, tanımlamak ve çözüme kavuşturmaktan ibarettir. Bu yüzdendir ki tarihin, en kaba görüntüsüyle belli bir dönemin özel şartlarında ortaya çıkan problemler ve çözüm yollarından oluştuğunu söyleyebiliriz. Yirminci yüzyıl tarihi insanlık açısından modern şartlara mahkûm edilmekten doğan yapay problemler ve sahte çözümlerden oluşmaktadır. Ülkeler, emperyalist dünya sistemi içindeki konumları doğrultusunda vaziyet ve istikamet alırlarken, toplumlar egemen dünya düzeninin dayatması sonucu dış dinamiklerle değiştirilerek modernize edilmeye çalışılmakta ve insan teki de bu süreç içinde karşılaştığı problemlerle boğuşurken, yine onu emperyalizmin kabul ettirdiği bir zihniyetle kavramaya ve çözmeye çalışmaktadır. Müslüman halklar, Batılılaşma politikalarının doğurduğu problemlerle yüzyüze geldikçe ve egemen dünya düzeni karşısında teslimiyet gösterdikçe sözkonusu problemleri aşmanın mümkün olmadığı zannıyla bir çıkış yolu bulamamaktadır. Oysa İslâm, insanın her türlü probleminin kaynağını, mahiyetini ve çözüm yollarını ortaya koyan bir hayat dinidir. Çünkü, İslâm'ın yaşanan hayatın dışına atılmaya çalışılan bir din oluşuyla, insanların yaşamaya mecbur edildikleri hayattan kaynaklanan problemleri arasında doğrudan bir ilginin olduğu halk kitleleri tarafından farkedilmiyor olsa bile, en azından Kitap, Sünnet ve büyük alimlerin görüşlerinden hareketle günümüz meselelerine İslâm'ın ışığında çözümler arayan bir grup insan tarafından anlaşılmıştır. İlk cildini sunduğumuz elenizdeki bu eser, işte böyle bir çözüm arayışının ürünüdür.

Mevlânâ Ebu'l Alâ el-Mevdûdî, Cemaat-i İslâmî'yi kurmadan önce yayınlamaya başladığı ve günümüze kadar devam eden "Tercüman ul-Kur'an" adlı aylık derginin "Resâil ve Mesâil" başlıklı bölümünde okuyucularından gelen sorulara cevaplar vermekteydi. Bu bölümde, yıllarca müslüman halkın kendisine arzedilen dertlerini dinledi, sorunlarına yer verdi ve bu sorunları doğuran sebepleri ve çözüm yollarını araştırarak onlara rehberlik etmeye çalıştı. "Fetvalar" ismiyle Türkçe'ye kazandırdığımız bu eser, müslümanların yüzyılımızda genel olarak sık sık karşılaştıkları temel meselelerin ele alındığı, kaynağının ve mahiyetinin tartışıldığı ve müslümanların bütün bu sorunlarına en uygun çözümlerin önerildiği sağlam bir zemin oluşturmaktadır.

Mevdûdî bu kitabında hayatın bütün alanlarını tek tek yoklamakta, Tevhid itikadı ile insan hayatı arasındaki ilişkiyi bütün açıklığıyla ortaya koymaya çalışmakta, pratik hayatın bütün damarlarını İslâmî bakış açısıyla ve engin bir kavrayışla taramaktadır. Böylece evlilikten ticaret hayatına, eğitim kurumlarından devlet dairelerine, çarşı pazardan sanayi ve banka-şirket kuruluşlarına, mehdilik meselesinden parti ve siyasî hayata varıncaya kadar ferdî ve sosyal hayatın temel meselelerini tek tek sıralayarak karşılaşılan problemler karşısında İslâmî çözümler önermektedir.

Mevdûdî'nin yaklaşımı, hem geleneksel birikime, hem de güncel gerçekliğe dayanmaktadır. Ele aldığı meselelerle ilgili olarak bir yandan mezheplerin görüşlerini delilleriyle ortaya koymakta, diğer yandan da günümüz ortamını göz önünde bulundurarak kendi görüşlerini açıklamaktadır. Bu nedenle meseleler karşısında, mevcut ortam ve gündemden etkilenmeyecek kadar uzak, değiştirebilecek kadar ona yakın bir konum almaktadır. Böylece gerçek bir hayat dini olan İslâm'ın bütün zamanların sorunlarına tek çözüm yolu olduğu gerçeği daha iyi anlaşılmaktadır.

Mevdûdî'nin bu kitaptaki görüşlerinin büyük bir kısmı, İslâm'ı anlama, yaşama ve tebliğ etme sürecinde ortaya çıkan meseleler hakkındadır. Bu meselelerin bütün müslümanları ilgilendirdiği gibi, bütün insanları ela ilgilendirdiği bir gerçektir. Fakat Mevdûdî'nin kimi görüşleri Pakistan ve Hind yarımadasının kendine özgü şartları ve yapısal özgünlüklerinden kaynaklanan meselelere ilişkindir. Bu tür bölümleri daha anlaşılır kılabilmek için gerekli yerlere dipnotlarla açıklık kazandırmaya çalıştık.

Ayrıca Mevdûdî'nin kimi görüşleri ancak ilim ehlinin müzakere edebileceği, tartışıp karara bağlayabileceği konuları ihtiva ettiğinden eserde olduğu gibi yer almasına dikkat edildi. Şunu özellikle belirtmeliyiz ki, mütercimlerimiz "Tercüme bir emanettir" ilkesinden hareketle eserin Türkçe'ye kazandırılmasında gerekli titizliği göstermişlerdir.

Bununla birlikte gerek mütercimlerimiz, gerekse değerli arkadaşımız Düccane Cündioğlu tarafından lüzumlu yerlere ilave edilen dipnotlarla eserin okuyucularımıza daha yararlı olmasını sağlamaya çalıştık. Özellikle Düccane Cündioğlu tarafından düşülen dipnotlarla işaretleriyle belirtilmiştir. Çevirenler tarafından düşülenler dışındaki dipnotlar da Mevdûdî'ye aittir.) müphem noktaların aydınlatılması, bazı kavramların açıklanması ve birbirine zıt gibi görünen meselelerin daha iyi anlaşılabilmesi için "Tefhim'ul-Kur'an'la. karşılaşturmalar

yapılmış ve başka alimlerin görüşlerine de yer verilmiştir.

Özellikle Fıkhî konularla ilgi olan ayet ve hadisler daha yararlı olacağı düşüncesiyle Arapça metinleriyle birlikte verildi. Bu şekilde Mevdûdî'nin görüşlerine esas aldığı ayet ve hadisler ile yaklaşım biçimi daha bir netleşmektedir. Ayrıca ayet ve hadisleri yorumlarken ortaya koyduğu kendine özgü görüşleri de Arapça metinleri koymamızın başlıca etkenlerinden biri oldu. Eserin Urduca baskısında isimleri ve numaraları verilmeyen ayet numaraları ve sure isimleri tesbit edilerek ilgili yerlere eklendi.

Son olarak şunu da belirtmekte fayda var: Kitabın Urduca baskısının değişik her cildinde konular hemen hemen aynı başlık adı altında verilmiş. Bu durumun konular arasında bir kopukluk oluşturduğu düşüncesiyle yayınlayacağımız her ciltte yer alan konuların aynı başlık altında olanlarını, bir başlık altında toplamayı tercih ettik. Elinizdeki birinci ciltte bir ve ikinci ciltlerin "Ayetlerin Tefsiri ve Hadislerin Yorumu", "Fıkhî meseleler", "Ekonomik Meseleler" isimli bölümleri aynı başlık altında birleştirilerek verildi. Birinci cildin "Siyasî Meseleler" bölümü de bu cilde alındı. Konu bütünlüğünü korumak amacıyla birinci cilde alınamayan bölümler de üçüncü ve dördüncü ciltlerin ilgili bölümleriyle birlikte ikinci ciltte verilecek. Bu uygulama bütün ciltler tamamlanıncaya kadar sürdürülecek.

Merhum Mevdûdî'nin bu büyük eserinin kusursuz ve güzel bir şekilde okuyucularımıza ulaşması için biz yayınevi olarak elimizden gelen gayreti gösterdiğimizize inanıyoruz. Elimizde olmayarak işlenmiş hatalar olmuşsa okuyucularımızın anlayışına ve hoşgörüsüne havale ediyoruz.

Yararlı olması ümidiyle...

Önsöz

Uzun zamandan beridir "Tercüman'ul Kur'an"da okuyucularımızın bize yönelttiği soruları ve benim o sorulara verdiğim cevapları kapsayan yazılar, "Resâil ve Mesâil" başlığı altında yayınlanıyordu. Şimdi bu soruları ve cevaplarını herkesin faydalanması için belirli bir düzen ve tertip içinde toplu bir halde neşrediyoruz. Okuyucularımız kitapta sosyal, siyasî, iktisadî, ilmî ve fıkhî meseleler hakkında genellikle halkın kafasında dolaşan kuşku ve problemlerin kısa, net ve ikna edici çözümlerini ve cevaplarını bulacaklardır.

Bazı soru ve cevaplar görünürde daha çok geçmişte olup bitenlerle ilgili gibi gözüke de, herşeye rağmen bunların tarihi kadir ve kıymetleri de inkâr edilemez.

Bütün bunlara ilaveten soru ve cevaplar içerisinde müslüman toplumların her an karşılaşabilecekleri birçok önemli (asli) mesele de açıklığa kavuşturulmuştur.^{1[1]}

Okuyucuların, meseleleri tarihi geçmişi de göz önüne alarak değerlendirebilmeleri için her konunun sonuna yayın tarihleri ilave edilmiştir. Dolayısıyla konuların "Tercüman'ul Kur'an"dan olduğu gibi nakledildiği zannedilmemelidir. Çünkü ben bu konuların hepsini yeniden gözden geçirdim. Yazıları konularına göre bölümlere ayırdım ve sıraya koydum. İbarelerde gerekli düzeltmeler ve yenilemeler yaptığım gibi yeni açıklamalara da başvurdum. Kimi yerlerde de ilavelerde bulundum.

Ebu'l Âlâ El-Mevdûdî

BİRİNCİ BÖLÜM

AYETLERİN TEFSİRİ VE HADİSLERİN YORUMU

Hız. Musa (a.s.) Ve İsrailoğullarıyla İlgili Bazı Sorular

Soru:

Siz "Siyasi Buhran"^{2[2]} adlı kitabınızın 95. sayfasında şöyle diyorsunuz: "Birincisi, bütün insanlar, Allah'ın hakimiyeti ile O'nun yüksek iktidarını kabul etmeye ve O'nun göndermiş olduğu yasaları kendilerine hayat tarzı olarak benimsemeye davet edilmelidirler. Bu davet (esaslar bakımından) umûmi olmalı ve özellikle davetle doğrudan ilgisi olmayan hususlar söz konusu edilmemelidir."

Acaba Hız. Musa'nın (a.s.), kavmini Tevhid'e davet etmesi yanında, İsrailoğulları'nın esaretten kurtarılmasını da istemesi, Tevhid'e davet ile ilgisi olmayan bir husus değil midir?

Siz, devamla yine şöyle yazıyorsunuz: "İkincisi; Cemaatin, bu davayı canım dişine takıp anlayarak

^{1[1]} Mevdudî merhumun Cemaat-i İslâmî'yi kurmadan önce neşretmeye başladığı ve fikirlerini açıkladığı dergi. Hâlâ aynı isimle yayınlanmaktadır.

^{2[2]} "Siyasi Buhran": "Hint Müslümanları ve Siyasi Buhran" isimli kitab. (Çev.)

sırtlayacak, kulluk ve itaati sırf Allah için yapacak kimselerden oluşturulması gerekir."

Acaba İsrailoğulları'nın tümü belirttiğiniz kimselerden mi oluşuyordu? Acaba onların kulluk ve itaati tam olarak yaptıkları, amellerinden mi anlaşılıyordu? Acaba Firavun boğulmadan önce, İsrailoğulları içerisinde Hz. Musa'nın getirdiği dini inkâr eden hiç kimse yok muydu? Eğer var idiyse inkarcılıklarının sebebi neydi? Kur'an-ı Kerim'de, İsrailoğulları'na mensup bilen-bilmeyen herkesin, müşrik güçlerin baskısı altında hayat sürmelerine rağmen hep beraber ve topluca iman ettiklerine dair bir çalışma ve gayret içinde oldukları görülmektedir. Yahudilerin Hz. İsa'ya (a.s) yaptıkları gibi, o dönemde İsrailoğulları'na mensup bazı kimseler hükümet gücünü harekete geçirerek, Hz. Musa'ya (a.s) karşı da aynı şeyi yapabilirlerdi. İsrailoğulları içerisinde bazı kimseler eğer Hz. Musa'nın getirdiği dini inkâr etmişlerse, onlar da Firavun ile boğuldular mı? Boğulmadılar mı?

"Ben senin, 'İsrailoğulları içerisinde ayrılık çıkardın, sözümü tutmadın' diyeceğinden korktum (da onun için idare yoluna gittim)."^{3[3]}

Kur'an-ı Kerim'de Hz. Harun'a (a.s) ait olan bu ifadeler ne anlama gelmektedir? Hz. Harun'un (a.s) böyle söylemesine rağmen Hz. İsa (a.s), İsrailoğulları'na hitaben: "Ben barış değil, fakat kılıç getirmeye geldim." Diyebiliyordu.^{4[4]}

Cevap:

Hz. Musa'nın (a.s) kıssası Kur'an-ı Kerim'in çeşitli surelerinde zikredilmektedir. Öncelikle Kur'an-ı Kerimin son bölümündeki Mekki surelerde Hz. Musa'nın, Firavunu Allah'a kulluğu kabul etmeye davet ettiğini bildiren ayetlere rastlıyoruz. Örneğin, Nâziât Suresi'nde:

"Firavuna git. Çünkü o azdı. De ki: Arınmağa gönlün varmı? Sana Rabbinin yolunu göstereyim de O'ndan kork." ^{5[5]} diye buyrulmaktadır. Bu ayetlerde İsrailoğulları'nın kurtuluşuyla ilgili olarak herhangi bir husus söz konusu edilmemektedir. İsrailoğulları'nın kurtuluşu sonraki Mekki surelerde anlatılmaktadır. Bundan, Hz. Musa'nın nübüvvet makamına seçilmesinin iki amacı olduğu anlaşılıyor: Birincisi, Firavun ve kavmini İslâm'a davet etmek. İkincisi, Bu daveti kabul etmedikleri takdirde, Hz. İbrahim (a.s) zamanından beri müslüman olarak kalmış ve Hz. Yusuf'tan (a.s) sonraki 4-5 asırlık bir zaman içerisinde de kafirlerin hakimiyeti altına girmiş bulunan müslümanları, kafirlerin tasallutundan kurtarmak için çaba sarfetmek. Hz. Musa (a.s) önce ilk hedefini gerçekleştirmek için çalıştı ve ikincisini gerçekleştirmeyi daha sonraya bıraktı. İkinci maksadı birincisinden ayrı düşünmek için hiçbir sebep göremiyorum. Her nebinin görevinin ikinci merhalesi, mutlaka, iman ehlini kendi davetini kabul etmeyen insanların tasallutundan kurtarmaya çalışmaktır.

"Acaba İsrailoğulları'nın tümü, Hz. Musa'nın getirdiği dini kabul etmiş miydi?" diye sormanızdan, sizin büyük bir ihtimalle İsrailoğulları'nı kafir olduklarına inandığınız ve Hz. Musa'nın (a.s) belki de onları İslâm'a ilk davet eden kimse olduğu fikrine sahip olduğunuz anlaşılıyor. Oysa gerçekte durum bu değildi. İsrailoğulları peygamberlerin çocuklarından başkaları değildirler. Onlar Hz. İbrahim (a.s), Hz. İshak (a.s) ve Hz. Yakub'un (a.s) varisiydiler. Hz. Yusuf da onların büyüklerindendi. Hz. Musa'dan önce, onların son peygamberi olan Hz. Yusuf'un (a.s) üzerinden daha henüz 4-5 asır bile geçmemişti. Bu süre zarfında onlar ne kafir oldular, ne onları küfürden İslâm'a çağırarak gibi bir mesele oldu ve ne de içlerinden herhangi biri Hz. Musa'nın davetini inkâr etti. Ama ne varki onların hiçbiri Hz. Musa'nın (a.s) önderliğinde, güçlü Firavun ve kavmine karşı çatışmaya cüret edemiyordu. Bazılarında işte böyle bir zaaf da vardı. Bu yüzden gençlerin büyük bir bölümü, Hz. Musa (a.s) önderliğinde İslâmi hareketi her ne pahasına olursa olsun yürütmeye hazır olsalar da, yaşlılar ve düşkünler Hz. Musa'ya (a.s) destek olmayı, dünyalarını yıkmakla eş anlamlı görüyorlardı. Nitekim Kuran-ı Kerim'e baktığımızda bu durum tüm açıklığıyla gözlerimizin önüne serilmektedir.^{6[6]}

Kur'an-ı Kerim'de bu zayıf itikadlı müslümanlardan herhangi birisinin bizzat Firavun'a destek olup Hz. Musaya (a.s) muhalefet ettiğine dair hiçbir emareye rastlamıyoruz. Aksine Kur'an ve İncil'in mütalaasından Hz. Musa'nın (a.s), İsrailoğullarının herkesçe kabul edilmiş lideri olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Dahası, Hz. Musa (a.s) İsrailoğulları'nı Mısır'dan alıp çıkardığı zaman geride onlardan hiç kimse kalmamıştı.

^{3[3]} Tâhâ: 20/94.

^{4[4]} Burada ne kastedilmek istendiğinin daha iyi anlaşılabilmesi için, Hz. İsa'nın bu sözlerinin devamına da bakmak gerekmektedir: "Yeryüzüne barış getirmeye geldiğimi sanmayın. Ben barış değil, fakat kılıç getirmeye geldim. Çünkü ben oğulla babasının, kızla arasının ve gelinle kaynanasının arasını açmaya geldim, insanın düşmanları kendi ev halkı olacaktır." (Matta İncili, Bölüm: 10, Ayet: 34-36. Daha farklı lafızlarla aynı bölüm için bk. Luka İncili, Bölüm: 12, Ayet: 51-53)

^{5[5]} Ayet: 17-19

^{6[6]} Kitapta daha ileriki sayfalarda da karşılaşılabilecek olan "Rükû" kelimesi, Kur'an-ı Kerim'de sureler içindeki bölümlerin bittiğini gösteren "Ayn" duraklarına verilen isimdir.

Örneğin, Bkz. A'raf Sûresi; 15. Rükû, Yunus Sûresi; 9. Rükû

Hız. İsa (a.s) zamanındaki İsrailoğulları'nın durumunu, Hız. Musa'nın çağdaşı olan İsrailoğulları'nın durumuyla mukayese etmek doğru değildir. Eğer o zaman onlar, Hız.İsa (a.s) zamanındaki gibi aşırı bir ahlakî düşüklük içerisinde olsalardı, Allah Teâlâ onları kendi dini için seçmezdi.

Hız. Harun'un (a.s), Hız. Musa'ya (a.s) söylemiş olduğu sözlerin hakikati ise şudur: İsrailoğulları'nın asıl önderi ve cemaat düzeninin asıl sorumlusu Hız. Musa (a.s) idi. Hız. Harun (a.s) ise O'na yardımcılık yapıyordu.^{7[7]}

Hız. Harun (a.s), Hız. Musa'nın (a.s) yokluğunda asıl sorumlu şahsın siyasetine muhalif bir işin kendi eliyle olmasını istemediğinden, fevkalade öneme sahip herhangi bir muamelede, neticeye götüren bir girişimde bulunmaktan korkuyordu. Bu yüzden de Hız. Musa (a.s) O'nun mazeretini kabul etmiştir.

Hız. İsa'nın (a.s) naklettiğiniz sözüne gelince, bu tamamen başka bir durumla alakalıdır. O durumda yahudilerin İslamî cemaat düzeni gibi bir düzenleri yoktu ki biz Hız. İsa'nın (a.s) sözlerine, O'nun bu cemaat düzenini bozmakla onları tehdit ettiği manasını verebilelim. Bunun aksine Hız. Harun'un (a.s) önünde mükemmel bir İslamî cemaat düzeni vardı.

Bu nedenle O, kendisinden cemaat düzenini allak bullak edecek bir iş sadır olmaması için oldukça fazla ihtiyat göstermişti.^{8[8]}

Arapça Kurana Arap Olmayanlar Niye İman Etsinler?

Soru:

"Biz, her peygamberi yalnız kendi kavminin diliyle gönderdik ki (emrolundukları şeyleri) açıklasınlar"^{9[9]} ayetini okuyunca, bizim ve atalarımızın dili Arapça olmadığı halde ve Kur'an da Arapça olduğuna göre, niçin Hız. Peygamber'e (s.a) ittiba ile mükellef olduğumuzu düşündüm!

Cevap:

Siz büyük ihtimalle: "Her kavim sadece kendi diliyle yapılan davete ittiba ile mükellef olmalı. Başka bir dille gelmiş davet hak ve Allah (c.c) tarafından indirilmiş olsa da, tercümeleler, tefsirleler, şerhler ve pratik örneklerle size kadar ulaşmış bulunsa da, ona uymanın vacip olmaması gerekir. Çünkü o sizin kendi dilinizle gönderilmemiştir." demeye getiriyorsunuz.

Eğer sizin söylemek istediğiniz bu ise, bu sizin yukarıda zikredilen ayeti yanlış anlamanızdan başka birşey değildir.

Ayetin asıl anlatmak istediği şudur: Allah Teâlâ herhangi bir kavme bir peygamber gönderdiği zaman -o peygamberin belli bir kavme mi, yoksa tüm insanlığa mı gönderilmiş olduğuna bir yana- herşeyden önce o kavme ancak kendi diliyle hitap etmiştir ki indirilenleri güzel bir şekilde anlasınlar ve onlara, "Yarımın dili Türkçe ama ben Türkçe bilmiyorum" ^{10[10]} diye bir bahane fırsatı verilmiş olmasın. Bu ayetin mânâsı, eğer bir kavmin iman ehli, başka bir kavme ilâhî öğretiyi anlayacak bir yolla ulaşırsa bile, o kavim sırf kendi nebileri Allah'ın Kitabı'nı doğrudan kendi dillerinde getirmedi diye onu reddetmekte mazurdurlar demek de değildir.

Böyle birşey ne bu ayette söylenmektedir, ne de ayetin lafızlarından böyle bir netice çıkarılabilir. Kuran öğretisi bir kişiye kendi ana diliyle oldukça açık hır biçimde ulaşıttıktan sonra, ona iman etmemiş olmasını hangi mazeret makul gösterebilir.

Soru:

Bir Sih dosta okuması için bir takım kitaplar verilmişti. Ancak o, kitapları mütalaa ederken şöyle bir itirazda bulundu: "Siz Allah'ın peygamberlelele konuştuğunu ve O'nun bu has kulları vasıtasıyla insanlığa evrensel bir hayat nizamı gönderdiğini iddia ediyorsunuz. O halde böylesine önemli bir nizam niçin belli bir toprak parçası üzerinde konuşulan bir dille sunulmuştur? Kâdir-i Mutlak denilen bu Tanrı neden evrensel bir dil yapıp da onun sözlelerinden herkesin aynı seviyede istifade etmesini sağlamamıştır? Bu bakımdan Arapça

^{7[7]} Bundan sadece Kur'an-ı Kerim'de zikri Firavun ve Haman'la birlikte geçen Karun istisnadır. (Mümin Sûresi; 3.Rükû) Ama eğer İncil'in bildirdiğine itimad edilirse onun da netice olarak münafıkça bir yol izlediği kanısına varılabilir. Çünkü, Hız. Musa (a.s) aleyhine İncil'in zikrettiği fitnesi, Mısır'dan çıktuktan sonraki hikayedir. (Mevdudi)

^{8[8]} Tercüman'ul-Kur'an, Recep-Şaban, 1362/Temmuz-Ağustos, 1943

^{9[9]} İbrahim: 14/4.

^{10[10]} Farsça'da oldukça fazla kullanılan bu deyim, sevgi olmasına rağmen anlayamamayı ifade etmektedir. "Zeban-ı yari men Türki ve men Türki nemi danem

olan Kur'an-ı Kerim sadece Araplar için faydalıdır."

Cevap:

Bu itirazı yapan Sih dostunuz düşünme gücünü biraz daha kıvılcıkta zorlasaydı, daha ileri gidip "Allah (c.c) Kur'an'ı her insana bir nüsha şeklinde neden doğrudan göndermedi? Kâdir-i Mutlak olduğuna göre bunu da yapabiliyordu." diye bir soru da sorabilirdi.^{11[11]}

Gerçekte bu tür insanlar Allah Teâlâ'nın, insanların hidayeti için dünyanın yaratılışına uygun olarak işleyen düzeni değiştirmeye zaruret hissetirecek yolları seçmediğini anlamak istemiyorlar.

Konuşulan dillerin farklılığı sebebiyle insanoğlunun büyüklü küçüklü halkalar oluşturması, Allah Teâlâ'nın isteğiyle vücuda gelmiş olan ve kendisinde Allah Teâlâ'nın zayi etmek istemediği sayısız maslahatlar bulunan fitrî bir hadisedir. O, Kâdir-i Mutlak olmakla birlikte Hâkim olandır da.

O'nun hükümlerini değiştirmeyen yasalar üzerinde yürümektedir. İşte bu yasalara uygun olarak ulusların dillerinde ve âdetlerinde farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Eğer Allah Teâlâ tarafından "Esperanto," gibi bir dil yaratılsaydı bile, bu dil, ne kavimlerin ana dili olabilir, ne bu dilin edebiyatından kalpler etkilenebilir ve ne de halk bu dilin edebî inceliklerini hissedebilirdi. Bu, ancak Allah Teâlâ'nın kavimlerin ana dillerini ntrat dışı yollarla yok etmesi ve yine fitrat dışı yollarla, bu esperantavâri dili zorla kavimlerin dili yapması ile mümkün olurdu. Çünkü Allah Teâlâ'nın bir işi, diğer bir işini yok etmek için değildir. Bu yüzden Allah Teâlâ, insan dillerinin eski fitrî nizamını koruyarak insanların hidayet ve irşad işini gerçekleştirmiştir.

"Kur'an-ı Kerim sadece Araplar için faydalıdır." şeklindeki itiraz, Allah Teâlâ'nın sadece Kur'an-ı Kerim'i indirmesi durumunda geçerli olabilirdi. Ama şu bir gerçektir ki Allah (c.c), Kitabı'yla birlikte bir önder de göndermiştir. Bu önder öncelikle Kitab'ın kendi dillerinde indirildiği kavmi muhatab almış ve bu kavme eğitim öğretim nefis terbiyesi ve mükemmel bir sosyal inkılâb vasıtasıyla Kitab'ın amacına uygun bir şekil vermiştir. Daha sonra Allah Teâlâ bu kavmi, Nebi'nin yardımcısı sıfatıyla dünyadaki diğer kavimleri muhatab alıp, eğitim- öğretim, nefis terbiyesi ve mükemmel bir sosyal inkılâb vasıtasıyla -O Nebi kendilerine nasıl şekil verdiyse- onların da diğer kavimleri şekillendirmeleri için görevlendirmiştir. Yine aynı şekilde, bu mesajı kabul edenler çoğaldıkça, onların da diğer kavimlere aynı mesajı götürmeleri isteniyordu. Bu, daveti yaygınlaştırmanın fitrî yolu idi ve dünyada hangi hareket evrensel bir daveti yüklenmiş ise -ilahî bir davet olsun veya olmasın- doğal olarak bu yolu seçmiştir.

"Herhangi bir kitabın sadece yazılmış olduğu dili konuşan kavme faydalı olduğu" tezini bir esas olarak kabul edersek, o zaman dünyadaki ilmî tarihin yanlış olduğunu da kabul etmemiz lazım gelecektir. Dahası insanoğlunun meydana getirmiş olduğu kültürel eserleri de dillerinden dolayı kavimlerle sınırlamamız gerekecektir. Sonunda tercümenin ve uluslararası diğer tüm evrensel iletişim araçlarının faydasını inkâr etmek durumunda kalacağız. Oysa bu gibi araçların gücü sayesinde koca koca hareketlerin daveti, büyük inkılaba şahsiyetlerin mesajları, dünyanın bir köşesinden öbürüne yayılıp durmuştur. O halde bu durum, sadece Hz. Muhammed'in (s.a.v.) sunduğu Kitaba has bir kusur mudur ki sırf Arapça olduğu için Araplarla sınırlandırılıp onlara mahsus edilsin?

Eğer herhangi bir şahıs bütün bunlardan sonra tatmin olmayıp, Allah Teâlâ'nın illa da kendi istediği gibi yapması gerektiği fikrinde aynı şekilde ısrar ederse, kendi görüşünde direktme seçeneğine sahiptir. Ancak bu taktirde, "Eğer bir şa his bu gibi sorularla önüne bir duvar örerek bir kitap ve mesajdan istifade etmek istemezse bu kimin zararına olacaktır?" sorusu gündeme gelmektedir. Böyle bir davranış hak ve hakikate talip olanların davranışı değildir. Gerçeğin peşinde olanlar doğruluğun aydınlığı nerededir, nerede bulunur diye bölge bölge araştırıp gezen kimselerdir. Eğer bir insan dünyadaki her kitap, her mesaj ve her öğretiye karşı kalbinin ve kafasının kapılarını herhangi bir şekilde kapalı tutarsa, artık o hayatın doğru yolunda bir adım bile atamaz.^{12[12]}

Peygamberlerin Bi'set Öncesi Tefekkürde Bulunmaları

Soru:

Siz Tefhim'ul-Kur'an'da En'am Sûresi'nin 9. rükün ile ilgili bir açıklama notunda şöyle diyorsunuz.:

^{11[11]} Bu itiraz, aynı önceki devirlerde kafir ve müşriklerin, "Nebi eğer doğru ise neden hayatını daha rahat geçirip davetini daha güzel bir şekilde yayabileceği koca hazinelere sahip değil" veya "Nebi neden insandır ve neden insanî zaruret ve zaafırlara sahiptir. Nebi'nin melek olması ve olağanüstü güçlere davetini yayması lazım" dedikleri cinsten bir itirazdır.

^{12[12]} Tercüman'ul Kur'an, Recep-Şevval,1364/Temmuz-Ekim, 1944

"Hz. İbrahim, (yıldız, ay ve güneş için) bu benim Rabbimdir."^{13[13]} demekle şirke düşmüş değildir. Çünkü hakkın arayıcısının kendi arayışı yolunda sefer ederken arada bir, bir çok makamda düşünme ve tefekkür için takıldığı noktalar değil, asıl ilerlemekte olduğu hedef itibara alınır.^{14[14]}

Sorumuz şu: Eğer nübüvvet vehbî (Allah'ın doğrudan ihsanı) olsaydı, Hz. İbrahim (a.s) normal insanlar gibi Tanrı'nın ilah olup olmadığı meselesinde şüphe etmez veya araştırma zarureti duymazdı. Eğer peygamberler diğer insanlar gibi zihnî araştırmalarla, mantık ve felsefe yoluyla Allah'ın uluhiyetini idrak etmiş iseler, nübüvvet kesbî (sonradan kazanılma) olur ve bir nebî ile bir filozofun gerçeğe ulaşması arasında herhangi bir fark kalmaz!

Cevap:

Nübüvvet'in vehbî olması meselesi yeterince kavranılmadığından dolayı bu sorunun ortaya çıktığı anlaşılıyor. Yine aynı şekilde ilâhî ayetin kılavuzluğunda hakkı aramakla, filozofça fikir yürütmeler eş anlamlı zannedilmiş ve doğal olarak bu da, soru soranın meseleyi yanlış anlamasına sebep olmuş!

Kur'an-ı Kerim, peygamberlerin (a.s) vahiy gelmeden önce sahip olduğu ilim nev'inin, diğer insanların sahip olduğu ilimden hiç bir şekilde farklı olmadığını bildiriyor. Vahiy inmeden önce onlar diğer insanlardan farklı bir ilim kaynağına sahip değillerdi. Şöyle ki: Kur'an'da:

"Sen kitab nedir, iman nedir bilmezdin"^{15[15]} yine aynı şekilde:

"Seni şaşırmış bulup da yol göstermedi mi?"^{16[16]} buyurulmaktadır.

Bununla birlikte Kur'an yine bize, peygamberlerin nübüvvetten önce diğer insanların da sahip olduğu ilim ve marifetin genel kaynakları vasıtasıyla, gayba iman menzillerinden geçmiş olduklarını bildiriyor. Vahyin gelmesiyle yaptığı şey, sadece önceden onların kalplerinin şahadet ettiği hakikatlerin gerçekten hak olduğunu daha kati ve yakîn bir şekilde kendilerine göstermek oluyor. Peygamberlere vazifelerini tam bir güven içerisinde yerine getirebilmeleri için gerçeklerin açık müşahedesi yaptırılıyordu. Bu konu Hûd Suresi'nde tekrar tekrar beyan edilmiştir. Nitekim İlk Nebî (a.s) ile ilgili olarak:

"Rabbinden gelmiş (aklî ve fitrî hidayet üzerine) açık bir delile dayanan ve kendisini Rabbinden bir şahidin izlediği (Kur'an), ayrıca kendisinden önce, bir önder ve bir rahmet olarak Musa'nın kitabı (elinde) bulunan kimse (inkarcılar gibi) mi dir?"^{17[17]} buyurulmaktadır.

Bundan sonra aynı mânâ, Hz. Nuh'un (a.s) diliyle ifade edilmektedir.

"(Nuh) dedi ki: Ey kavmim! Eğer ben Rabbimden (doğruluğumu tasdik eden) açık bir delil üzere isem ve O bana katından bir rahmet (Vahy ve nübüvvet) vermiş de siz onu göremiyorsanız (buna ne dersiniz?) Siz onu istemediğiniz halde biz sizi, ona zarlayacak mıyız?"^{18[18]}

Aynı mânâyı 63. ayette Hz. Salih (a.s) ve 88. ayette Hz. Şuayb (a.s) tekrarlamaktadır. Bundan, vahiy vasıtasıyla hakikatten doğrudan ilim hasıl etmeden önce, peygamberlerin gözlem ve tefekkürün fitrî kabiliyetlerini doğru yolla kullanarak (yukarıdaki ayetlerde "Rabbimden bir beyyine" olarak tabir edilen) Tevhid ve öldükten sonra dirilmenin hakikatlerine kadar ulaştıkları açık bir şekilde anlaşılmaktadır. Onların bu olgunluğa erişmeleri vehbî değil, kesbî olmaktadır. Bu merhaleden sonra Allah Teâlâ onlara ilim ve vahiy bağışlamakta ve bu bağış kesbî değil, vehbî olmaktadır.

Varlıkların bu tarzda gözlemlenmesi, tefekkürü, umûmi aklın kullanılması; filozofların kullandığı mantık yürütmelerden ve tahminlerde bulunmalarından tamamiyle farklı bir şeydir. Bu, tamamen Kur'an-ı Kerim'in her insanı hazırlamaya çalıştığı ve ona sık sık gözlerim açıp Allah'ın kudretinin izlerini görmesini ve bundan doğru bir netice çıkarmasını öğütlediği bir durumdur. Soruyu soran şahıs eğer sorusunda şüphe ettiği ayetin tefsiriyle ilgili bölümün öncesi ile sonrasını okursa, orada da sözün amacının ilâhî ayetleri gözlemlenmek konusunda mutaassıp olmayan hak arayıcısının hakikate nasıl ulaştığının anlatılmaya çalışıldığını görecek-tir.^{19[19]}

Peygamberlerin Masumluluğu (İsmeti) Meselesi

Soru:

^{13[13]} En'am: 6/76, 77, 78.

^{14[14]} Bkz. Tefhim'ul-Kur'an, En'am Suresi, Açıklama Notu:53,1/496-497. (İnsan Yayınları, İstanbul)

^{15[15]} Şura: 26/52.

^{16[16]} Duha: 93/7.

^{17[17]} Hûd: 11/17.

^{18[18]} Hûd: 11/28.

^{19[19]} Tercüman ul-Kur'an, 25. Cilt, Sayı: 1.2,3.4

Peygamberlerin masum olduğu bilinen bir husustur. Ancak Hz. Adem ile ilgili olarak Kur'an-ı Kerim: "Bu ağaca yaklaşmayın yoksa zalimlerden olursunuz."^{20[20]} gibi lafızlarla açık clarak O'nun (a.s) günah işlediğini ve itaatsizlik ettiğini anlatmaktadır. Bu konudaki araştırmalarınızdan bizi de müstefid eder misiniz?

Cevap:

Peygamberlerin masum olması demek, melekler gibi kendilerinden hata imkanının kaldırılmış olması demek değildir. Aksine masumlüğün asıl mânâsı; nebinin öncelikle bilerek itaatsizlik yapmadığı ve eğer herhangi bir hataya düşerse Allah Teâlâ'nın onun bu hata üzerinde sabit kalmasına müsaade etmediğidir.

Yine, Hz. Adem'den (a.s) sadır olan o itaatsizliğin kendisinin nübüvvet makamıya şereflenmesinden önceki bir hadise olması ve herhangi bir nebinin nübüvvetten önceki ismetinin, nübüvvetten sonraki ismeti gibi olmadığı meselesi de burada zikre şayandır.

Nebî olmadan önce Hz. Musa'dan da bir insanı öldürmek gibi oldukça büyük bir günah, sadır olmuştu. Nitekim Firavun O'nu yaptığı bu işten dolayı kınayınca O, pişmanlık içinde "Onu yaptığım zaman ben cahillerdendim." diyerek bunu ikrar edecektir.^{21[21]}

Kısaca asıl olarak nebinin masumiyetinin meleklerinki gibi hata, yanlış ve günah işleme kudretinin bile verilmediği bir masumiyet olmadığını anlamalısınız. Aksine onu şu şekilde anlamamız lazım: Allah Teâlâ bir nebiyi, nübüvvetin sorumluluk taşıyan makamıyla şereflendirdikten sonra özel bir şekilde gözetim ve korumaya almakta, hatalardan sakındırmakta ve eğer ufak tefek herhangi bir ayak kayması (zelle) olursa onun hatasının bütün bir ümmetin dalâletine sebep olmaması için, onu vahiy yoluyla hemen düzeltmektedir.^{22[22]}

Peygamberliğin Son Bulması

Soru:

Benimle devamlı tartışan bir dostum var. Bir talihsizlik eseri olarak onun bir akrabası Mirzai^{23[23]} olup bu dostumu kendi cemaatlerine katılmaya davet ederek bir soru sormuş ancak bu dostum ona gerekli cevabı vermekten aciz kalmış ve bu meseleyi bana açmıştı.

Ben de kendisine ikna edici bir cevap veremedim. Tabii ki bir ilim erbabından bu meseleye cevap istedim. Ancak beni tatmin edebilecek bir cevap bulamadım. Bundan dolayı şimdi size soruyorum. Meselemiz şu: Zikri geçen Mirzâ Bey, Peygamberimizin son peygamber olduğunu bildiren ayetteki "Hatem" kelimesinin mânâsını "Nefy-i Kemâl" olarak alıyor, "Nefy-i Cins" olarak değil. O, "Hâtem" kelimesinin hiçbir zaman "Nefy-i Cins" ile birlikte kullanılmadığını söylüyor ve eğer kullanıldı ise kendisine misal olarak gösterilmesini istiyor. O kendisine Arapçada "Hatem" kelimesinin mânâsını "Nefy-i Cins" olarak gösterebilecek kişiye mükafat vereceğini de iddia ediyor. Nefy-i Kemal'e şöyle misal veriyor: Bir kimseye "Hâtemül-Evliya" demekle Velayetin bu kişiyle sona erdiğini söylemek istemeyiz. Aksine bunun asıl mânâsı "Velayet'in Kemali" nin bu kişi ile sona erdiğidir. İkbalin "Cihanabad'ın son şairi suskundur."^{24[24]} beytini de kendisine delil olarak getiriyor. Ona göre bu beyit bundan sonra Cihanabad'dan hiçbir şair çıkmayacak anlamına gelmiyor. Bunun anlamı "Cihanabad'ın şiirde kemâle erişmiş son şairi" şeklindedir. Buradan hareketle O, "Hatem'un-Nebiiyin" deyiminin Nebimizle birlikte nübüvvetin kemâlâtının sona ermiş olduğu mânâsına geldiğini, ancak bunun nübüvvetin sona erdiği mânâsına gelmediğini iddia ediyor.

Cevap:

3 Mart 1950 tarihli mektubunuz Nisan'da elime geçti. Cevabımın gecikme nedeni ise yanımda mektup yazacak kağıdın bulunmamasıydı.^{25[25]} Bazı zorunluluklarımı gözönüne alarak cevap vermekte gecikmemi bağışlayacağınızı umarım.

^{20[20]} Bakara: 2/35.

^{21[21]} Üstad Mevdudî, Hz. Musa'nın (a.s) bir Kıptî'yi öldürmüş olmasını, burada; "Oldukça büyük bir günah" olarak tavsif ediyorsa da, bu hadiseyi "Tefhim'ul-Kur'an" adlı tefsirinde daha geniş ve yanlış bir anlama sebep olmayacak bir şekilde izah etmektedir. Nitekim tefsirinde bu olay ile ilgili olarak; "Bu bilerek (amden) öldürme değil, kazaen olmuş (hataen) bir öldürmedir." demektedir. (Tefhim ul-Kur'an, Şuara Suresi, Açıklama-Notu:16 IV/17).

^{22[22]} Tercüman ul-Kur'an, Recep-Şevval, 1363/Temmuz-Ekim, 1944

^{23[23]} Mirzâ: Kadıyanilerin alt latadaki adı. Bu isim kadıyaniliğin kurucusu Gulam Ahmed Mirza'dan geliyor. (Çev.)

^{24[24]} Ahir-i Şair Cihan Abad ka hamuş he."

^{25[25]} Konunun sonunda görüleceği gibi Merhum o zaman hapiste bulunduğu için mektup yazacak kağıt bulamamaktadır. {Çev.}

Kur'an-ı Kerimin herhangi bir ayetiyle ilişkili herhangi bir mesele ortaya çıktığında herşeyden önce Kuranın kendisinden bu meselenin mânâsını ortaya çıkarmaya çalışmak lazımdır. Bundan sonra herhangi bir sahih hadisin bu meseleyi açıklayıp açıklamadığına bakmamız gerekir. Bu iki kaynaktan herhangi bir cevap alamadığımız takdirde -ki bu oldukça az bir ihtimaldir- başka bir kaynağa yönelmemiz doğru olacaktır. Peygamberliğin son bulması Ahzab Suresi'nde bildirilmektedir. Bu hadisenin geçmişi şu şekildedir: İslâm öncesi Arap toplumunda evlâtlıklar aynı öz evlât gibiydiler ve öz evlâtlar gibi miras alırlardı. Evlâtlık, babalığının karısı ve kızlarıyla sanki ana oğul ve bacı kardeşmiş gibi samimi ilişkide bulunurdu ve evlât edinme işi gerçekleşir gerçekleşmez evlâtlıkla babası arasında evlenmeyle ilgili tüm yasaklar geçerli olurdu. Allah Teâlâ

"... Evlâtlıklarınızı da öz oğullarınız olarak kılmadı. Bunlar sizin dillerinize doladığınız boş sözlerdir."^{26[26]} hükmünü verdi. Ancak yüzyıllardır revaç bulmuş ve kalplerde yer etmiş bir yasağı kolaylıkla söküp atmak o kadar kolay değildi. Bu yüzden bu âdetin fiili olarak yıkılması gerekiyordu. Tevafuken o zamanda şöyle bir hadise söz konusu olmuştu: Rasûlullah'ın evlatlığı Hz. Zeyd kendi nikâhı altındaki Hz. Zeynebi boşamıştı.

Bu hadise dolayısıyla Rasûlullah (s.a) bu çeşit cahiliye âdetlerinin yıkılma zamanının geldiğini ve O bizzat, kendi evlâtlığının boşanmış karısını nikâhlanmadıkça evlâtlığın aynı öz evlât gibi kabul edildiği cahiliye âdetinin yıkılamayacağını hissetmişti. Ama O (s.a), Medine münafıklarının, Medine çevresindeki yahudilerin ve Mekke kafirlerinin bu fiil üzerine büyük bir firtına koparacaklarını ve Rasûlullah'ı kötülemek, İslâm'ı alaya almak için hiç vakit kaybetmeyeceklerini de biliyordu. Bu yüzden fiilî girişimde bulunmayı istemesine rağmen tedbirli davranıp düşünüyor, bir girişimde bulunmuyordu. Sonunda Allah Teâlâ O'na (s.a) Hz. Zeyneb'i nikâhlanması yolunda emir verdi. Bunun üzerine beklendiği gibi bir itiraz, bühitan ve iftira tufanı yükseldi ki müslümanların kendi kalplerinde bile çeşit çeşit vesveseler cirit atmaya başladı. İşte o vesvese ve itirazları savmak için Ahzâb Suresi'ndeki 37-40 arası ayetler nazil oldu.^{27[27]}

Bu ayetlerde Allah Teâlâ öncelikle bu nikâhın kendi emriyle olduğunu ve müminlerin kendi evlâtlıklarının boşanmış karılarını nikâhlanmada bir güçlülük karşışlaşmamaları için böyle bir uygulama getirdiğini ifade ediyor. Yine Allah Teâlâ kendi emrini yerine getirmekle herhangi birisinin korkusuyla duraksamanın bir Nebinin şanına yaraşmadığını bildiriyor.

Daha sonra bu meseleyi, şu şekilde sona erdiriyor:

"*Muhmmmed, sizin erkeklerinizden hiçbirinin babası değildir. Fakat Oy Allah'ın Rasûlu ve peygamberlerin sonuncusudur.*"^{28[28]}

Bu ayeti kerimelerde işaret buyurulduğu üzere burada, Allah Teâlâ'nın itirazcılara cevaben üç delil göstermek istediği açıkça anlaşılıyor:

1. Nikâhın kendisine itiraz mümkün değildir. Çünkü boşanmış karısıyla nikâh yapılan şahıs Hz. Muhammed'in (s.a) gerçek oğlu olmadığı gibi, O da onun babası değildi.
2. Eğer nikâhın caiz olduğunu kabul ediyor da nikâh yapmanın ne derece gerekli olduğu üzerinde şüphe ediyorsanız şöyle cevap veririz: Rasûlullah'ın (s.a) bu caiz işi yapması zorunlu idi. Çünkü O Allah'ın Rasûlü'dür ve Allah'ın Rasûlü'nün O'nun kanunlarını bizzat uygulamaya koyması, gereksiz yere âdet şeklinde (örfen) haram kılman şeylerin haramlığını ortadan kaldırması gerekirdi.
3. Hz. Muhammed'in (s.a) sadece peygamber olmayıp aynı zamanda son peygamber olması dolayısıyla bu işin yapılması daha bir önem arz ediyordu. Eğer O'nun eliyle bu cahiliye âdeti kaldırılmasaydı kıyamete kadar da ortadan kaldırılamayacaktı. Ondan sonra başka bir nebî gelmeyecektir ki O'ndan arta kalan noksanlar tamamlanabilsin!

Şimdi siz kendiniz bu açıklama silsilesi içerisinde "Hatemu kelimesinin asıl anlamının ne olduğuna iyi dikkat edin. Eğer onu "nefy-i kemal" mânâsında alırsak, bu kelime burada tamamen mânâsız bir şekil olacaktır. Burada mevki ve mahal bu kelimenin mânâsının, nübüvvet silsilesinin kesinlikle kesildiği şekilde alınmasını gerektirmektedir. Bu siyak ve sibak dahilinde, Hz. Muhammed'in (s.a) bu evliliği, nübüvvetin kemâlatının kendi üzerinde tamamlandığını göstermek üzere yaptığını söylemenin ne gibi bir mânâsı olabilir? Eğer böyle bir şey söylenmiş olsaydı, İslâm düşmanları "Bu ne biçim bir nübüvvet kemâli ki, onun kemâlatı bir kadınla evlenmeye bağlı oluyor." diye alay edeceklerdi.

Bundan sonra hadis-i şeriflere bakınız. Rasûlullah (s.a) bizzat kendisi "Hatm-i Nübüvvet "i şöyle açıklıyor:

^{26[26]} Ahzâb: 33/4.

^{27[27]} Bu ayetlerin mealleri şöyledir: "Allah'ın nimet verdiği; senin de kendisine nimet ver(ip hürriyete kavuşturduğun kimseye: "Eşini yanında tut, Allah'tan kork" diyordun, fakat Allah'ın açığa vuracağı şeyi içinde gizliyordun, insanlardan çekmiyordun; oysa asıl çekinmene layık olan, Allah idi. Zeyd, o kadından ilişkisini kesince biz onu samî nikâhladık ki (bundan böyle) evlatlıkları, kadınlarıyla ilişkilerini kestikleri zaman o kadınlarla evlenmek hususunda müminlere bir güçlük olmasın. Allah'ın buyruğu (her zaman) yerine getirilmiştir. "(Ahzab: 33/37 Allah'ın kendisine takdir ettiği birşeyi yerine getirmekte, peygambere herhangi bir güçlük yoktur. Sizden önce geçenler arasında da Allah'ın âdeti böyle idi. Allah'ın emri olup bitmiş bir kaderdir." {Ahzâb: 33/38} "(O Peygamberler), Allah'ın gönderdiği emirleri duyurlar, Allah'tan korkarlar ve O'ndan başka kimseden korkmazlardı. Hesap görücü olarak Allah yeter." (Ahzâb: 33/39)

^{28[28]} Ahzâb: 33/40.

"Benim ve enbiyanın misali oldukça sağlam yapılmış bir bina gibidir. Ancak o binada bir tuğlalık gedik vardı. Şimdi o gediği ben gelerek doldurdum ve bina tamamlanmış oldu."^{29[29]}

Siz bu hadisi "Mişkat'ul-Mesâbih" adlı eserin "Seyyid'il-Mürselîn" babında da bulabilirsiniz. Bu açıklamaya binaen nübüvvet binası tamamlanmış ve son tuğlanın yeri de artık doldurulmuştur. Şimdi sorun yeni bir tuğlanın getirilip nereye konacağıdır. Binanın içine mi yoksa dışına mı?

Artık biraz da işin dil yönüyle ilgilenelim. Herhangi bir güvenilir Arapça sözlüğü alıp "hatem" kelimesinin karşılığına bakarsanız, benim yukarıda Kur'an ve Hadîs in aydınlığında yapmaya çalıştığım yorumu Arap dilinin de teyid ettiğini göreceksiniz. "Hatem" kelimesinin asıl mânâsı mühürlemek, bağlayıp kapatmak ve herhangi bir şeyin silsilesini kesmek şeklindedir.ise 'mektup yazıp onu mühürledi" şeklindedir. Kur'an-ı Kerim'de hakkı inkar edenler hakkında:

"Allah onların kalplerini mühürledi" ^{30[30]} buyuruluyor. Yani onların kalpleri hakkı kabul etmeye kapatılmıştır: Ne iman onun içine girebilir ve ne de küfür onun içinden çıkabilir. Öyleyse Efendimize "Hatem'un-Nebiyyîn" denilmesinden maksat şudur: Allah Teâlâ nebiler silsilesini tamamlayıp (kemâle erdirip) O'nun (s.a) mühür gibi onların üzerine nasbetmiştir. Artık bu silsileye yeni bir peygamber dahil olmayacaktır.^{31[31]}

Rasullerin Gayb İlmi

Soru:

Bir din alimi kitabında, "Rasûl'e gayb aleminden ancak Allah Teâlâ'nın O'nun aracılığıyla göndermek istediği şeyler bildirilmiştir" diye yazıyor. delil olarak ise:

"O bütün gaybı bilendir. Gaybına kimseyi muttali kılmaz. Ancak razı olduğu peygamberler bunun dışındadır. Çünkü O bunun önünden ve ardından gözcüler salar ki böylece onların (peygamberlerin) Rablerinin gönderdiklerini hakkıyla tebliğ ettiklerini bilsinler."^{32[32]} ayeti kerimelerini gösteriyor. Yazarın bu sözlerinden rasullerin gayb aleminden sadece kullara ulaştırılması gerekeni kadar bir bilgiye sahip oldukları, onlara bundan daha fazla hiçbir şey bildirilmediği manası çıkıyor. Acaba bu görüş doğru mu? Yine yazarın delil olarak getirdiği ayetler bu konuda kesin belirleyici mi?

Cevap:

Yazar halk arasında mevcut olan "Rasûl, ne olmuş ve ne olacaksa bilir, Allah Teâlâ Ona gayb ilmini tamamen vermiştir. Hatta Allah (c.c) ne biliyorsa Rasûl de bilmektedir." gibi bir yanlış fikri reddetmek istemiştir. Bu inancın yanlış olduğu açıktır ve bu inancın reddedilmesi noktasında yazar haklıdır. Ancak "Rasûllere, kullara iletilmesi gerektiği kadar gayb ilmi verilmiş olduğu" şeklindeki yazarın görüşü doğru değildir. Bu görüş Kur'an ve Sünnet'in açıklamalarına da terstir. Dahası, yazarın delil getirdiği ayetin kendisinden bile böyle bir anlam çıkmamaktadır. Kur'an-ı Kerimde Hz.Yakub'un (a.s) oğullarına şöyle buyurduğu bildirilmiştir.

"Ve ben sizin bilemeyeceğiniz şeyleri Allah tarafından (vahy ile) biliyorum."^{33[33]}

Buna ilaveten bazı kavimlere azap gönderilmeden önce, peygamberlerine bildirilmesine rağmen onların azabın vaktini ve keyfiyetinin ayrıntılarını kavimlerine açıklamadıkları Kur'an-ı Kerim'in birçok bölümünde zikredilmektedir.

Hz. Nuh'a (a.s), tufan gelmeden gemi yapabilecek kadar bir zaman önce, azabın geleceği haber verilmişti. Ama O, kavmine üzerlerine bir sel azabının gelmek üzere olduğunu bildirmemişti. Yine hadis-i şeriflerden anlaşıldığına göre Peygamber Efendimize (s.a), ümmetine bildirilmeyen birçok durumlar bildirilmişti. Şöyle ki: Bir defasında Peygamber Efendimiz (s.a) hutbede iken:

"Ey Muhammed Ümmeti Allah'a yemin olsun ki bildiklerimi bilseydiniz az güler çok ağlardınız."^{34[34]} buyurmuşlardır.

Yine başka bir yerde:

^{29[29]} Buhari, Müslim

^{30[30]} Bakara: 2/7.

^{31[31]} Muttan Yeni Merkez Hapishanesi, 6 Nisan 1950

Bu meselede daha geniş tafsilat için yazarın Pencab hadiselerine bakan mahkemede verdiği 3. ifade ve yine yazarın "Risale-i Hatm-i Nübüvvet" adlı kitabına başvurulabilir. (Çev.)

^{32[32]} Cin: 72/26-28.

^{33[33]} Yusuf: 12/86.

^{34[34]} Buhari, K.16, B.2

"Ben sizi önden gördüğüm gibi arkadan da görüyor." ^{35[35]} buyurmuştur.

Buna benzer birçok ayet ve rivayet olunan birçok hadis, Allah'ın kullarına ulaştırması için nazil etmiş olduğu gayb ilminden daha fazlasını rasûllere verdiği delâlet etmektedir ve akıl da bunun böyle olmasını gerektirmektedir. Çünkü kullara sadece inanç esaslarıyla ilgili meselelere ait gayb ilmi verilmesi zarureti vardır. Halbuki rasûllerin, risaletin gereklerini yerine getirebilmelerinde onlara yardımcı olabilecek daha birçok malumata sahip olmaları gerekir. Nasıl ki saltanat siyasetinden ve sırlarından vezirlerin veya valilerin bir noktaya kadar haberdar olmaları gerekiyorsa ve bu sırların halka bildirilmesi faydalı olacağı yerde zararlı oluyorsa, aynı şekilde ilahi sırların da Allah'ın has kullarının ve rasûllerinin bilip de diğer kulların bilmediği bir çok yanları vardır. Bu gayb ilmi rasûllerin vazifelerim yerine getirmelerine yardımcı olmaktadır. Ancak normal bir kulun ne bu ilimleri bilmesine ihtiyaç vardır ve ne de zaten buna tahammül edebilir. Oldukça sıhhatli bir şekilde kısaca diyebiliriz ki; peygamberin ilmi Allah'ın ilminden az, kulların ilminden çoktur. Geriye peygamberin bu ilminin ne kadar olup olmadığı kalıyor ki bunu ölçmek bizim imkanımız dışında olan bir şeydir. ^{36[36]}

Ateizm (Dehrilik), Materyalizm Ve Kuran

Soru:

Sizin "Kur'an'da Dört Terim" adlı kitabınızda açıkladığınız gibi o dört terimin anlamlarından hiçbirinde; "Dünyada kendilerine nebî gönderilen hiçbir kavmin o nebi tarafından, Allah'ın varlığını kabul etmeye veya Allah'ın İlah ve Rab oluşunu Hâlık ve Râzık olarak anlamaya davet edilmediği" görülmekte ve bunun sonucu olarak da "Her kavmin Allah'ın Fâtır ve Hâlık (yaratıcı) olduğuna inandığı" neticesi çıkmaktadır. Buradan zahiren o kavimlerde Alah'ı inkâr edenlerin, yani materyalist ve ateist kimselerin (Dehrî) olmadığı şüphesi ortaya çıkıyor.

Halbuki bazı ayetlerde bu gibi kirdelerden bahsedildiğine rastlıyoruz. Örneğin; Casiye Sûresi 24. ayette: "*Dedilerki; hayat ancak bu dünyana yaşadığımızdır. (kimimiz) ölürüz, (kimimiz) yaşarız. Bizi ancak zaman helak eder.*" buyurulmaktadır.

Aynı şekilde Hz.Musa (a.s) ile Firavun ve Hz. İbrahim (a.s) ile Nemrud'un arasında geçen konuşmaların yer aldığı bazı ayetler bu ikisinin materyalis/ateist olduklarına açıkça delâlet etmektedir. Mesela; İbrahim Sûresi 10. ayette:

"*Peygamberleri dedi ki; gökleri ve yeri yaratan Allah hakkında şüphe mi var?*" denilmektedir. Yine Tûr Sûresi

"*Acaba onlar, hiçbir şey olmadan mı yaratıldılar? Yoksa yaratanlar kendileri midir?*" denilmektedir. Sizin ikinci ayet üzerinde akıl yürüterek yaptığımız yorum ise tartışılabilir. Çünkü kendileriyle delil getirilen o ayetlerin daha farklı yorumlan da yapılabilir!

Cevap:

Kur'an-ı Kerim üzerinde yaptığım çalışmalara ve tarihi bilgilerime dayanarak dünyada tümüyle Allah'ı inkar eden ve dehrîye (ateist) diye bilinen bir toplumun yaşamamış olduğu sonucunu çıkarıyorum. O toplumlarda fertler ya da bazı küçük felsefeci gruplar mutlaka vardı, ama doğrudan doğruya kendilerini muhatap alan bir nebinin gönderilmesini veya bir kitap indirilmesini gerektirecek denli bir önemi haiz değillerdi. Bu yüzden Kur'an-ı Kerim'de bu gruhla ilgili olarak zaman zaman bazı kısa hatırlatmalar yapılmakla birlikte, davet direkt olarak müşrikleri muhatap almaktadır. Genelde Tevhid'le ilgili olarak verilen deliller; şirkin iptali ile birlikte tanrıtanımsızlığı da iptal edecek ve ayrıca onun aleyhine delil getirmeye ihtiyaç bırakmayacak bir tarzda verilmiştir.

Firavun ve Nemrud'la ilgili yazdıklarımızı sadece kıyasa dayalı olarak yazmışsınız. Oysa muteber bilgiler bunun hilafınadır.

Bugün Eski Babil ve Eski Mısır'la ilgili tarihi kalıntıların kazılarla ortaya çıkarılması sonucu oldukça ayrıntılı bilgiler elde edilmiştir. Bu bilgilerden Babil ve Mısır hükümdarlarının aynı zamanda birer din adamı (priest kings) oldukları, onların kendi kavimleri tarafından tapılan ilahları sadece mabud olarak kabul etmekle kalmayıp; bu hükümdarların, ilahların temsilcisi olarak tanınan dini bir kesimi da yanlarında bulduklarını anlaşılmıştır. Kur'an-ı Kerim'in beyanı da bu hususu tasdiklemektedir. Ayrıca o insanların

^{35[35]} Buhari, K.8, B.40

^{36[36]} Tercüman'ul Kur'an, Cemadiyelevvel, 1353/Ağustos, 1934.

bugünkü mânâda söylendiği gibi ateist olmadıkları da açıkça anlaşılmaktadır.^{37[37]}

“Lehu Ma Selef” İbaresinin Yorumu

Soru:

Tefhim'ul-Kur'an'da faizin haramlığı konusundaki:

"*Kime Rabbinden bir öğüt gelir de (o öğüte uyarak faizden) vazgeçerse, geçmişte olan kendisininindir...*"^{38[38]} ayeti üzerine yazdığınız dipnotta getirdiğiniz deliller beni ikna etmiyor. Siz, "Önceden kazanılmış bir maldan aynı şekilde istifade eden bir kişinin bu haramı yemesine karşılık cezasını görmesi uzak değildir." diye yazıyorsunuz.

Sorum şu: Faizin haram kılınması üzerine ashab-ı kiram (r.a) ne yapmıştır? Eğer ahlâkî yüceliklerinden dolayı hak sahiplerine mallarını geri vermişlerse sizin istidlaliniz doğrudur. Yine eğer sahabe (r.a) böyle bir şey yaptı ise sizin Tefhim'de bunu belirtmeniz gerekmez miydi?

Cevap:

Siz, bu konuda Kur'an'da zikredilen “felahuma Selef” ibaresinden hemen sonra buyrulan "Ve Emruhu İllallah" lafzının mânâsının ne olabileceği konusuna belki de dikkat etmediniz. Bunun manası şöyle de verilebilir: Dünyevî adaletle ilgili olduğu kadarıyla faizin haram kılınmasından önceki davalar gündeme getirilmeyecek; ancak uhrevî adaletle ilgili olduğu kadarıyla Allah Teâlâ, yenilmiş olan faizin affını ilân etmemiş olup, bunun mahkemesini karar safhasında bırakmıştır. Faizden elde ettiği serveti; yaşamı, lüksü, şan ve şevketi için vesile yapan kimsenin durumu, pek tabii ki önceki günahları için hiçbir pişmanlık duymayan kimsenin durumu gibi olacaktır. Bu yüzden Allah Teâlâ'nın bu kimseye karşı davranışı; eski günahlarından pişman olan, zorbalık ve zalimlikle elde etmiş olduğu malı kendi yaşamı için harcamak yerine, cahiliye üzerinde iken yapageldiği cürümlerini bir noktaya kadar telafi edebilmek kasdıyla Allah'ın kullarına sarfeden bir kişiye olan davranışından daha değişik olacaktır. Tarihte bu konuyla ilgili misaller bulamasak bile bu, Kur'an-ı Kerim'in açıkça işaret ettiği hükmün kastettiği mânâyâ gözlerimizi kapamamız anlamına gelmez.^{39[39]}

Alimlere Ve Salihlere Tabi Olma Meselesi

Soru:

Bir din alimi kitabında "şirkin bir başka şekli ise salihleri ve alimleri kurtarıcı (Mededkâr) olarak görüp onların sözlerini Allah'ın sözü gibi delilsiz olarak kabul etmektir." Diye yazıyor. Yine "Selefin imamlarının, din büyüklerinin ilim ve yaşayışlarından ilmî ve tarihî faydalar elde edilebilir. Ama onların sözlerim Kur'an'a dayalı bir delil olmadan din saymak şirktir." diyor.

Yine başka bir bölümde, "Kitabullah'ı bırakıp büyüklere ittiba sapıklıktır." diye yazıyor. Daha da ileri giderek "Kur'an'da Rasûl ve Emir'in dışında herhangi birine itaat olmadığı gibi engellenmiştir de." diyor. Başka bir bölümde ise "Kur'an-ı Kerim genelde insanlara itaati (boyun eğmeyi) tehlikeli olarak belirtmektedir." diye kaydediyor.

Yazarın bu sözleri ne derece doğrudur?

Cevap:

Bu kavillerde doğru ve yanlış, iki türlü söz içiçedir. Genel olarak, zikredilen şahıs doğru söz söylemekle birlikte bir çeşit yersiz aşırılığa da kaçmıştır. Müslümanlar arasında cahil şeyhleri ve kötü alimleri cahilce taklidle ilgili göze çarpan tüm işler hakkında insan ne kadar kızsız yeridir ve doğrudur da. Ancak üzülecek taraf müellifin ıslah aşkıyla, gerçek ulemaya, ümmetin salihlerine, doğru yola yönlendirici imamlara itaati da sapıklık olarak görmesi, bununla da yetinmeyip işi şirke kadar dökmesidir. Halbuki eğer o kendisinin delil olarak getirdiği ayetler üzerinde dikkatlice düşünseydi, hak sınırlarından epeyce dışarı çıktığının farkına

^{37[37]} Tercüman 'ul-Kur'an, Rabiussâni, 13651 Mart, 1946

^{38[38]} Bakara: 2/275.

^{39[39]} Tercüman ul-Kur'an, Muharrem-Safer, 13641 Ocak-Şubat, 1945 Krş. Tefhim'ul-Kur'an, Bakara Suresi, Açıklama Notu: 319,1/190

varabilirdi. Şirk, herhangi bir şahsın Allah'tan başka birisini hakiki anlamda hüküm koyma ve men etme hakkına haiz görmesi veya Allah'ın emir ve yasaklarıyla birlikte veya hilâfına, bir başkasının emir ve yasakların itaati gerektirir olarak görmesi dışında gerçekleşmeyen bir davranışın adıdır. Halbuki cahil bir müslümanın bile böyle bir inanca sahip olmadığı cahillerden dahi gizli değildir ve herhalde müellifin kendisi de bunu bilmektedir. Bu yüzden bu meselede şirk hükmünü vermek aşırılıktır. Harhangi bir büyüğü doğru yolda bilip, başkalarına nisbetle Allah'ın şeriatını ve ahkâmını daha fazla bildiğine inanan ve buna dayanarak ona ittibanın Allah'ın rızasına ittiba olduğunu düşünen bir kimse nasıl olur da şirkle itham edilebilir?

Geriye kime ittiba etmenin caiz ve kime ittiba etmenin olduğu sorusu kalıyor. Kur'an-ı Kerim açıkça:

"Kafirlere ve münafıklara itaat etme"^{40[40]}

"Kalbini bizi anlamaktan gafil kıldığımız, kötü arzularına uymuş ve işi gücü aşırılık olan kimseye itaat etme"^{41[41]}

"O halde (hakikâti) yalan sayanlara itaat etme"^{42[42]}

"Onlardan hiçbir günahkâra yahut hiçbir nanköre itaat etme"^{43[43]} buyurmaktadır.

Yani kafirlere ve münafıklara, Allah'tan gafil olanlara, nefislerine uyanlara, aşırı gidenlere ve halkı yalanlayanlara, günahkârlara itaat etme denilmekte, hiçbir zaman salihlere ve ilim ehline itaat etme diye bir şey buyurulmamaktadır. Aksine; bilmiyorsanız, zikir (ilim) ehline sorun.^{44[44]}

"Onlar Allah'ın hidayet ettiği kimselerdir. Sende onların yoluna uy."^{45[45]} buyurulmaktadır.

Yukarıda işaret edildiği gibi yazar doğru ve yanlışı birbirine karıştırmış, ifrat ve tefrite düşmüştür. Alimleri ve salihleri hidayete irşad eden kimseler olarak kabul etmek hiç de günah değildir ve bilakis alim ve salih olmayan kişilerin onların sözlerini kabul etmesi ve onların izinden gitmesi gerekir. Onların sözlerini Allah'ın sözleri gibi görmek ise hiç şüphesiz günahdır. Aynı şekilde Kitabullah'ı bırakıp büyüklere uymanın sapıklık olduğu da doğrudur. Ancak bir kimse, kendisinin Allah'ın kitabını bilememesi, kavrayamaması sebebiyle selefin büyüklerinin seçmiş olduğu yolun Kitabullah'a uygun olduğunu düşünerek onlara uymakla hiçbir günah veya cürüm işlemiş olmayacaktır. Siz en fazla, uyma niyetiyle seçilen büyüklerin seçiminin doğru olmadığını söyleyebilirsiniz.

Siz kurukuruya taklit ve körükörüne baş eğmeyi istediğiniz kadar kötü görebilirsiniz, hepsi doğrudur. Sizin velayet, imamet, içtihat, ilim ve faziletin o büyüklerle bitmediğini söylemeye de hakkınız var. Bugün de bütün bu mertebeler kazanılabilir ve bu mertebeleri kazanmak için çalışmak da gerekir ama, taklide muhalefet ve içtihad aşkı; selefin büyükleri aleyhine bir zıtlıktan oluşacak, onların yaptığı binaların tahribi ister istemez zorunlu görülecekse, sırf yeni şeyler meydana getirmek için yenilikçilik yapılacaksa, halk ehliyeti olmadan içtihadla başlayacak, Kitabullah ve Rasûl'un Sünneti çocuk oyuncağına dönüştürülecekse bu çeşit sapıklık körükörüne taklidin sapıklığından defalarca daha kötü, dine defalarca daha fazla zarar vericidir. Mukallidlerin yaptığı, seleflerinin yükseltmiş olduğu duvarları zamanın zaruretlerine göre daha fazla onarmamaktan ibarettir. Ancak onlar önceki binaları şöyle veya böyle ayakta tutmaktadırlar. Buna karşılık yenilikçi beyler önceki duvarları da yerle bir etmekte ve kendi arzularına göre yeni bir bina yapmak için çalışmaktadırlar. Eğer bu zihniyet yayılırsa dinin bütün çehresinin değişeceği ve hangi şekle gireceğinin bilinmemesi endişesi vardır.^{46[46]}

Kuran, Hadis Ve Bilimsel Gerçekler

Soru:

Günümüzdeki bilimsel araştırmalar Kuran ve Hadis'le bildirilen bir çok meselenin yanlış olduğunu gösteriyor. Bu durumda biz, Kuran ve Sünnet'e mi inanalım yoksa bilimsel araştırmalara mı? Örneğin:

a. Kur'an insanlığın Hz. Adem'den türediğini söylemesine rağmen, çağımızın bilim adamları insanın hayvan cinsiyle ilgisinin olduğunu, maymun ve gorillerin evrimi ile şimdiki halini aldığını söylüyorlar.

b. Kur'an güneşin hareket ettiğini iddia ederken, bilim buna hayır diyor ve onun hareketsiz olduğunu söylüyor.

c. Aynı şekilde İslâm gökgürültüsü ile şimşegin meleklerin kamçısının parıltısı ve sesi olduğu görüşünde iken, çağımızdaki bilimsel araştırmalar şimşek ve gökgürültüsünün bulutların çarpışmasından meydana

^{40[40]} Ahzab: 33/1.

^{41[41]} Kehf: 18/28.

^{42[42]} Kalem: 68/8.

^{43[43]} İnsan: 76/24.

^{44[44]} Nahl: 16/43.

^{45[45]} Enam: 6/90.

^{46[46]} Tercüman ul-Kur'an, Cemadiyelevvel, 1353/Ağustos, 1934

geldiğini söylüyor.

d. Tek gözlü Deccal'in bir yerde bağlı olduğu haberi çok yaygın olmasına rağmen o nerede olabilir ki? Bugün insanlık dünyayı köşe bucak araştırdığına göre neden Deccal'in izine rastlanmıyor?

Cevap:

Ben bugüne kadar yirmi beş senelik ilmî çalışma ve araştırmalarım süresince insanın bilimsel metodlarla bulunduğu herhangi bir bilimsel hakikatin Kur'an'la tezat halinde olduğuna şahit olmadım. Elbette bilim adamlarının ve felsefecilerin varsayımlar yoluyla ortaya atılmış oldukları bir takım teori tarihinin kendisi, bir zamanlar bilimsel birer gerçekmiş gibi inanılan teorilerin bir başka vakitte yanlış çıktığına ve insanların birinci teori yerine ikinci teoriye hakikatmiş gibi inanmaya başladıklarına şahittir. Bu teoriler Kur'an'la çatışıyor diye biz Kur'an ı bırakıp bu teorilere inanmaya başlayacak değiliz Bu teoriler o denli bir önemi haiz değillerdir. Tecrübe ve gözlemlerle kesinleşmiş bir gerçekle Kur'an-ı Kerim'in herhangi bir beyanının yanlış olduğu ortaya çıkarılmış olsa, böyle bir durumda bizim imanımız sarsıntıya uğrayabilir. Ancak, yukarıda zikretmiş olduğum gibi, böyle bir şeye şimdiye kadar rastlamadım.

Şimdi sizin örnekler vererek sıralamış olduğunuz meselelere tek tek cevap vermeye çalışalım.

a. Darwin'in evrim teorisi şimdiye kadar sadece bir teori olarak kalmış olup, kesinleşmiş (ispatlanmış) bir gerçek değildir. Sizin mektup yazmakta olduğunuz Aligar'da^{47[47]} bir ilim merkezi^{48[48]} var. Orada bu nazariyeye inanan azımsanamayacak sayıda bir grup bulacaksınız. Siz kendiniz bunun teori mi yoksa kesin gerçek mi olduğunu onlardan sorunuz. Eğer onlardan herhangi bir bey bu teoriye kesin gerçek derse lütfen o beyin ismini bana da yazın.

b. Aligar'da astronomi bilenler de az değildir. Zahmet edip onlardan güneşin gerçekten hareketsiz mi olduğunu sorunuz. Eğer güneşin gerçekten hareketsiz olduğunu iddia eden herhangi bir bey varsa, o beyin adım tüm dünyanın da duyması gerekir. Büyük bir olasılıkla siz, şimdiye kadar güneşin hareket halinde olmadığını söyleyen 19. yüzyılın bilimini, bilim olarak kabul etmeye devam ediyorsunuz. Günümüz biliminin güneşi ise, hiç de fena olmayan bir hızla hareket etmektedir.

c. Kur'an-ı Kerim'de, bulutlardaki gökgürültüsü ve şimşegın elektrik akımı olmayıp, meleklerin kırbaçlarını şaklatmalarından meydana gelen bir ses olduğu şeklinde bir açıklamaya şimdiye kadar rastlamadım^{49[49]} Bunun aksine Kur'an-ı Kerim'de beyan buyurulan yağmurun yağma süreci, bugünkü bilimsel araştırmalara tıpa tıp uygun ve o kadar yenidir ki, geçtiğimiz asrın ortalarına kadar insanların yağmurla ilgili yanlış bilgileri sebebiyle, yağmurun keyfiyetinin beyan buyurulduğu ayetlerin tefsirleri yapılırken oldukça fazla sıkıntılar sözkonusu oluyordu.^{50[50]}

d. "Tek gözlü deccal" ve diğerleri şer'î hiçbir önemi bulunmayan birer efsanedirler. Bu gibi şeyleri aramaya bizim bir zorunluluğumuz da yok. Halk arasında meşhur olan bu gibi şeylerin mesuliyeti İslâm'ın değildir. Eğer bu gibi şeylerden herhangi birisinin yanlış olduğu ortaya çıkarsa, İslâm'a herhangi bir zararı da sözkonusu olamaz.^{51[51]}

Deccal Hadisinin Tahkiki

Soru:

Tercüman 'ul Kur'an'da, bir şahıs "Tek gözlü Deccal" in bir yerde bağlı olduğu meşhur olmasına rağmen o nerede olabilir ki? Bugün insanların dünyayı köşe bucak araştırmalarına rağmen neden Deccal'in izine rastlanmıyor?" diye bir soru sormuş, buna cevap olarak ise siz, Tek Gözlü Deccal ve diğerleri şer'î hiçbir önemi bulunmayan efsanelerdir." diye yazmıştınız. Ancak benim bildiğim kadarıyla Buhari, Müslim, Ebu Davud, Tirmizi ve Beyhakî'nin Şerh'us Sünen'inde tasdik edilen en az otuz rivayette "Deccal" zikredilmektedir. Öyleyse, sizin cevabınız hangi delillere dayanmaktadır?

Cevap:

^{47[47]} Aligar şu an Hindistan'da bulunan bir şehir. (Çev.)

^{48[48]} Bu ilim merkezinden Aligar Üniversitesi kastediliyor. Bu üniversite Sör Seyyid Ahmed'in müslümanları modernleştirmek ve İngiliz kültürüne adapte etmek için kurduğu bir üniversitedir. Üstad Mevdudî'nin sözlerinin gelişinden "ilim merkezi" ibaresini biraz da alayla kullandığı gözleniyor. (Çev.)

^{49[49]} Üstad mevdudî'nin de belirttiği gibi, soru seran şahsın söylediği şekilde herhangi bir ibare Kur'an'da mevcut değildir. Ancak gökgürültüsünün ve şimşegın, meleklerin bulutları sürmek için şaklattıkları kamçı sesleri olduğu şeklindeki İsrailiyat haberlerine yer veren tefsirler vardır. Örneğin Rad' suresinin 13. ayetiyle ilgili olarak, Suyutî'nin "ed-Durr'ul-Mensur" adlı tefsirinde bu türden bir çok garip yorumlara rastlanabilir. (IV/49-50, Qum/Tahran.) Yine, bu ayette geçen "Gokgürlemesi" bazı müfessirlerce meleklerin bağrımları, "Yıldırım" kalplerin kükremesi, "Yağmur" da ağlamaları olarak tefsir ve izah edilmiştir. (Bkz. Dr. Abdullah Aydemir, Tefsirde İsrailiyat, sh: 94, Ankara, 1979). Ancak Kur'an ayetlerinin zayıf ve yanlış yorumlarının, Kur'an'ın kendisinin yanlışlanması noktasında delil olarak getirilmesi kasıt yoksa, cehalet eseridir.

^{50[50]} Örneğin el-Hâzin, "Lubab'ut-Te'vil fi Meânî't-Tenzih" adlı tefsirinde, yağmurun yeryüzünden yükselen buharlardan meydana gelmiş olmayıp, doğrudan semâdan Allah tarafından indirildiğini söyleyebilmiştir. (Bkz. Mecma'ul-Tefasir, 1/68) Oysa Hazin'in yanlış bulunduğu yorum günümüzde, yine Kurana istinaden savunulmaktadır. (Bkz. Maurice Bucaille, Kitab-ı Mukaddes, Kur'an ve Bilim, Çev. Doç. Dr. Suat Yıldırım, sh: 263/264, İzmir, 1984)

^{51[51]} Tercüman ul Kur'an, Ramazan-Şevval, 1364/Eylül-Ekim, 1945

Benim "efsane" olarak belirttiğim şey Deccal'in herhangi bir yerde bağlı olması meselesidir. Geriye kendisiyle ilgili olarak hadislerle haber verilen ve çıkmak üzere olan büyük bir fitneci (Deccal) meselesi kalıyor. Ben kendim buna inanıyorum ve her zaman dualarımda diğer taavüzat (şerrinden Allah'a sığınılan çeşitli şeyler) ile birlikte "(Allahım) Deccal'in fitnesinden sana sığınırım" duasını da içine alan me'sur bir dua okuyorum.

Deccal hakkında Rasûlullah'tan rivayet edilen hadisi şeriflerin tamamını topluca bir gözden geçirirsek oldukça açık bir şekilde şunu görürüz: Efendimiz'e (s.a) Allah Teâlâ tarafından bu konuda verilen ilim, Deccal'in çıkmak üzere olduğu, sıfatlarının keyfiyeti ve hangi özelliklere sahip olduğu ile sınırlıydı. Onun ne zaman çıkacağı, kendi döneminde mi çıkmış olduğu Peygamberimize (s.a) bildirilmemişti.

Bu meselelerle ilgili olarak Peygamberimizden (s.a) nakledilen hadislerin mânâlarındaki değişikliklerden ve Rasûlullah'ın ifade tarzından, kendisinin (s.a) bunları vahye dayalı olarak değil de zan ve tahmine dayanarak irşad buyurmuş oldukları anlaşılmaktadır. Rasûlullah (s.a), Deccal'in bazen Horasan'dan, bazen İsfahan'dan bazen de Irak ve Suriye arasındaki bir bölgeden çıkacağı görüşünü bildirmişlerdir. Bazen de Medine'de doğmuş olan (büyük ihtimalle 2. veya 3. Hicri yılda) "İbni Sayyad" adlı yahudi çocuğunun "Deccal" olabileceğinden şüphelenmişti.

Son bir rivayet ise şöyle: 9. Hicri yılda Filistinli bir hıristiyan rahip (Temim ed-Darî) gelip İslâm'ı kabul etmiş ve Rasûlullah'a şöyle bir hikaye nakletmiştir: Bir defasında denizde (büyük ihtimalle Akdeniz veya Kızıldeniz) seyahat ederken kimsenin bulunmadığı bir edaya ulaşmış, orada kendisinin "Deccal" olduğunu söyleyen acaip bir kimse ile karşılaşmıştı. Rasûlullah (s.a) bu hadiseyi yalanlamak için bir sebep görmemiş ve bunun üzerine bu konuyla ilgili tereddüdünü; "Bu açıklamaya göre Deccal Akdeniz veya Kızıldeniz'dedir. Ancak ben onun doğudan zuhur edeceğini zannediyorum" diyerek dile getirmiştir.

Bu çeşit rivayetleri, hadis ilminder ve din usûlünden biraz olsun anlayan herhangi bir kişi, şöyle bir gözden geçirmesiyle, Peygamberimizin bu konudaki irşadlarının iki bölümden oluştuğunu anlamakta zahmet çekmeyecektir.

Birinci Bölüm: Deccal gelecektir, şu şu sıfatları taşıyacak ve şöyle bir fitneye sebep olacaktır. Bütün bunlar, Allah (c.c) tarafından Rasûlullah'a bildirilmiş kesin haberlerdir. Bu konuda hiçbir rivayet başka bir rivayetten farklı değildir.

İkinci Bölüm: Deccal ne zaman, nerede zuhur edecektir ve o kimdir? Bununla ilgili rivayetler sadece farklı olmakla kalmayıp birçok rivayetlerde de şek, şüphe ve tahmine delâlet eden lafızlar bulunmaktadır. Mesela; İbn Sayyad'la ilgili olarak Peygamberimiz Hz. Ömer'e:

"Eğer Deccal bu ise, onun katili sen olmayacaksın. Eğer bu Deccal değilse, kendisiyle anlaşma yapılmış ^{52[52]} birini öldürmeye senin hakkın yoktur." buyurmuştur. Başka bir hadiste de Rasûlullah (s.a):

"Eğer o benim zamanımda gelirse ben hüccetle ona karşı çıkacağım. Aksi takdirde benden sonra Rabbim her müminin koruyucusu ve yardımcısıdır." buyuruyor.

Bu ikinci bölümün din ve usûl açısından önemi birinci bölüm gibi değildir ve olamaz da. Bu bölümdeki tafsilatı İslâm akaidinden sayan kimseler yanılığa düşmüş demektir. Hatta bunun her bölümünün doğruluğunu iddia etmek bile doğru değildir. Peygamberimiz (s.a) İbn Sayyad'm "Deccal" olabileceğinden şüphelenmişti. Ve Hz. Ömer (r.a) O'nun Deccal olduğuna dair yemin bile etmişti. Ancak o daha sonra müslüman oldu. Harameyn'de yaşadı, İslam üzere öldü ve müslümanlar cenaze namazını kıldılar. Öyleyse, şimdiye kadar İbn Sayyad'ın Deccal olduğu şüphesinin devamı için ihtimal kalmış mıdır? Temim ed-Darî'nin anlattıklarım o zaman Rasûlullah (s.a) takriben doğru görmüştü. Ancak Hz. Temim'in adada mahpus olarak gördüğü şahsın 13.5 asırdır ortaya çıkmaması, onun Hz. Temim'e kendisinin Deccal olduğu hakkında verdiği haberin doğru olmadığına yeterli delil değil midir? Peygamberimizin (s.a) "Deccal"ın kendi zamanında veya kendisinden sonraki yakın bir zamanda çıkabileceğinden kuşkusu vardı. Ama 13.5 asır geçmesine rağmen şimdiye kadar Deccal'in gelmediği bir gerçek değil midir? Öyleyse bu gibi şeyleri sanki İslâm akaidindenmiş gibi nakil ve rivayet etmek ne İslâm'ı doğru dürüst temsil etmektir ve ne de buna, bu hadislerin sahih anlaşılması denilebilir. Önceden de arz ettiğim gibi, bu tür meselelerde herhangi birşey eğer Nebî'nin zan, tahmin ve kuşklarına mutabık gerçekleşmemişse bu ne O'nun nübüvvet makamını zedeler, ne Nebilerin masumluğuna bir zarar getirir ve ne de bu gibi şeylere iman etmekle şeriat bizi mükellef kılmıştır. Bu metodolojik gerçeği Rasûlullah (s.a) hurma aşılama ile ilgili hadiste kendisi açıkça bildirmişlerdir. ^{53[53]}

^{52[52]} Peygamberimizin (s.a) Medine devletini kurmasında yahudilerle de anlaşma yapmış olması gözönüne alınmalıdır. (Çev.)

^{53[53]} Tercüman'ul-Kur'an, Rabiulevvel, 13451 Şubat, 1946

Hz Peygamber (s.a) bir gün ağaçların üstünde hurmaları aşılaman kimseler görür, Yanındakilere, onların ne yaptıklarını sorar ve hurma aşıladıklarını öğrenince, bir yaran olacağını sanmadığını söyler. Bu sözü, hurma aşılaman kimselere iletilir ve onlar da yaptıkları işten vazgeçerler. O dönem iyi bir sonuç alınmaz ve bunun üzerine bazı konuşmalar olur.

Bahane Bulmak İçin Rivayetlerden Destek Aramak

Soru:

Ben bazı dostlarımıza ve büyüklerimize din'in hayata hakim kılınması farızasının önemini açıklama çalışmalarına başladım. Bu yolda belli bir ilme sahip bir yakınımla fikir teatisinde bulunduk. Dini hayata hakim kılma farzının önemini de inkâr etmiyor. Ancak farzın edasını yerine getirmek için hazırlanmak yerine cahiller gibi mazeret uyduruyor.

"Halkı kendi kasvetlerinin uşağı, arzularının esiri ve kendi görüşlerinin mübtelası olarak görünce kendi kurtuluşunu düşün" hadisini de delil olarak gösteriyor. Bununla delil getirerek kendi kendisini farzın edasından beri sayıyor. Dahası bu hadisi, tüm Kur'an ve Hadis hazinesinin delillerini önemsiz kılacak nitelikte geniş bir delil olarak görüyor. Örneğin ben:

"Sizden her kim münker görürse eliyle değiştirsin..." hadisini,

"Hataya düşen kimsenin elinden mutlaka tutun..." hadisini, de

"Her kim bir sünnetimi ihya ederse:" hadisini, aynı şekil

"Siz insanlar için çıkarılmaş en hayırlı ümmetsiniz." ^{54[54]}

"Sizden iyiliğe çağırın bir ümmet bulunsun." ^{55[55]}

"(Öyle) bir fitnedden sakının ki, aramızdan yalnız haksızlık edenlere erişmekle kalmaz (iyiliği emir, kötülükten nehiy hususunda kusur ettiğinizden dolayı) Stepinize ulaşır). Bilin ki, Allah'ın azabı çetindir." ^{56[56]}

ayetlerini onu ikna etmek için arz edip onun dile getirdiği hadisin, kendisini dinin ikamesi farzını yerine getirmekten muaf tutmaya hamledilemeyeceğini anlatmaya çalıştım. Elmri bil maruf ve nehyi anil münkerle uğraşanların tarihi, "kasvetlerin esirleri" ve "heva ve heveslerinin takipçileri" ile dolu olmasına rağmen, eniri bil maruf ve nehyi anil münkerle uğraşanların ümit kesmeyi günah bilip çalıştıklarına şahittir. Öyleyse -haşa- onlar hata mı yapmışlardı? Ben şimdi sizden bu hadisin gerçeğini öğrenmek istiyorum.

Cevap:

Tüm ülkede veya dünyanın her yeinde kasvetlerin esirleri'nden ve arzularının peşinde koşanlardan başka kimsenin kalmadığı kararına varmak için, rahat rahat oturmaya değil de araştırmayı ihtiyaç vardır. Eğer herhangi bir kimse hakka davet eder ve hak olanı tebliğ edip de tecrübeyle hiçbir kimsenin hevayı nefisini bırakmaya yanaşmadığını ve herkesin bâtila tapmakta ısrarlı olduğunu ispatlarsa, işte o zaman bu hadisin amacına uygun olarak, o kişi için halkı kendi haline bırakıp kendi kurtuluşu yolunda çalışması uygun olur. Ancak fiilen gayret göstermeden, peşinen davet, tebliğ ve tezkirden hiçbir şey kazanılmayacağını söylemek, farzı eda etmekten kendini kurtarmak için, bir bahanedir. Hz. Peygamber'e (s.a), bunun mesuliyetini yüklemek büyük bir cesaret ve oldukça büyük bir haksızlıktır. Eğer biz bugün bu hadisi delil olarak alıp mümin olmamız hasebiyle üzerimize düşen farzı eda etmeye çalışmazsak dünyada kendimizi avutabiliriz, ama kıyamet gününde Allah Teâlâ'nın sorgusuna cevaben bu hadisi mazeret gösterdiğimiz zaman Hz. Peygamber:

"Ben bunu kasdetmedim, bu kimseler benim hadisimden yanlış mânâ çıkartıp, sahtekârlık yapmaya kalkışmışlardır" diye bunu yüzümüze çarparsa, O'na hangi yüzle cevap verebiliriz?

Gerçekte hadisin asıl maksadı, genel olarak herhangi bir toplumun tamamı kasvetlerinin uşağı, heva ve heveslerinin esiri olduklarında nasihat ve uyarılar onlara hiçbir fayda vermez demek değildir. Hadisin asıl maksadı, güzel güzel hakka davet edildikleri halde, hâl ve hareketlerinden nefislerinin esiri oldukları anlaşılan insanlara uyarıda bulunmak için daha fazla vakit kaybedilmemesi şeklindedir. Kur'an-ı Kerim'de zaman zaman karşılaştığımız:

Bu konuşmalar Hz. Peygamber'e iletildiğinde o şöyle der: "Şayet bunun kendilerine yararı varsa, bunu yapabilirler. Ben sadece bir zanda bulunmuştum. Beni (bu) zan(nım) dolayısıyla muaheze etmeyin. Ama ben size Allah tarafından bir şey söylersem, onu tutun. Zira ben Allah'a karşı asla yalan söylemem." (Müslim, K: 43, B: 38, İbn Mâce, K:16, B: 15, Müsned-i Ahmed, 1/162)

^{54[54]} Âl-i İmrân: 3/110.

^{55[55]} Al-i İmrân: 3/104.

^{56[56]} Enfâl: 8/25.

"Cahillerden yüz çevir"^{57[57]}

"Öğüt ver, doğrusu öğüt inananlara fayda verir."^{58[58]} şeklindeki ayetler de aynı anlamdadır.

Soru:

Din ilmine oldukça vakıf bir bey bir cuma hutbesinde Peygamberimiz'in (s.a): "*Benden sonra 30 sene hilafet olacak, daha sonra saltanat başlayacak ve en sonunda nesebi şu şekilde olan İmam Mehdi gelip hilafeti yeniden kuracak*" hadisine şöyle bir şerh getirdi: "İmam Mehdinin gelmesinden önce hilafetin kurulması için çalışanlar milleti dolandırmakta, çıkar hesabı yapmaktadırlar." Bu açıklamayla ilgili görüşlerinizi öğrenebilir miyiz?

Cevap:

Hadisten bu gibi bir sonuç çıkaran kimselerin ilimden nasipleri olmadığı ve kalplerinde de Allah korkusunun kalmadığı anlaşılmaktadır. Nebî'nin (s.a) önceden bildirdiği haberlerden bu gibi sonuçlar çıkarmaya başlanırsa insan sapıklığının en son noktasına ulaşmadan duramaz. Örneğin, bir hadiste Rasûlullah (s.a) şunu önceden haber veriyor: "*Müslümanlar sonunda yahudiler ve hıristiyanları taklid etmeye başlayacaklar ve onlar nereye adım koymuşlarsa müslümanlar da koyacaklar. Öyle ki onlardan bir şahıs annesiyle zina etse müslümanlardan da herhangi bir şahıs kalkıp bu fiili işleyecek.*" Şimdi, bu hadisi kanıt göstererek herhangi bir kimse yahudi ve hıristiyanlara uymaya başlarsa ve Peygamberimiz (s.a) böyle buyurduğu için O'nun sözü herhâlükârda başımıza gelecek diye de bir mazeret gösterirse, böyle bir kişinin cahilliğinden şüphe edilir mi? Böyle bir kimsenin Allah korkusundan uzaklığı ve sapıklığı şüphesiz gerçek değil mi? Rasûlullah (s.a) her ne kadar gelecekle ilgili kötü durumlardan haber veriyse de O bu haberi, halkın bu kötü durumlara razı olmaları ve ıslah çalışmalarını bırakmaları amacıyla değil, aksine önceden uyanık olmalarını, dikkatli davranmalarını ve ıslah için düşünmelerini sağlamak amacıyla vermiştir.

Soru:

Siz firkaçılığın^{59[59]} karşısındasınız. Ancak bunun başlangıcı Rasûlullah'ın "*Çok yakında benim, ümmetim 72 fırkaya ayrılacak. Bunlardan sadece biri, bana ve benim ashabıma ittiba eden Fırka-ı Naciye*"^{60[60]} olacaktır" (Şiiler ise "ashab" kelimesi yerine "ehl-i beyt'i alıyorlar) hadisiyle olmaktadır. Şimdi siz kaç fırka olduğunu bir düşünün. Her fırka kendisini Fırka-ı Naciye ve diğerlerini de sapık fırkalar olarak görüyor. Bu durumda onları bir düzlemde nasıl toplayabiliriz?

Eğer bunu yapmak mümkün değilse, bu hadisin, Allah'tan gayri bazı kimselerin hakimiyetinin garantisi olduğu açıktır. Nitekim bir çok kimse bu yüzden Rasûlullah'ın (s.a) hadisini iptal mânâsına gelen firkaçılığın kaldırılmasının karşı sındadır!

Cevap:

Siz soru üzerinde düşündüğünüz gibi bu meselenin cevabı üzerinde de düşünseydiniz makul bir sonuca kolaylıkla ulaşabilirdiniz. Hadislerde müslümanlar arasında çıkacak birçok fitnenin Rasûlullah tarafından önceden haber verilmesinin sebebi, ehl-i imanı bu fitnelere karşı uyarmak ve onların bu tür fitnelere uzak durmalarını sağlamaktır.

Sırf hadislerde bildirilen şeylerin mutlaka doğrulayıcısı olmak amacıyla fitne çıkaran veya fitnelere mübtela yaşamayı bir zaruret olarak gören kimse büyük bir sapıklık içerisinde. Bu aynı şuna benziyor: Kur'an-ı Kerim'de birçok insanın cehennemlik olduğu bildirildiğine göre, neden insanların bir bölümü, bu haberin kendi haklarında doğru çıkma sini sağlamak amacıyla canlarını dışlerine takarak cehennemlik olmak için çalışsınlar?^{61[61]}

Mehdinin Alâmetleri Ve Dindeki Yeri

Soru:

^{57[57]} A'raf: 7/199.

^{58[58]} Zariyat: 51/55.

^{59[59]} Fırkaçılıktan asıl kasıt müslümanlar arasında çeşitli sebeplerden dolayı çıkan gruplaşmalardır. (Çev.)

^{60[60]} Kurtuluşta olan fırka. (Çev.)

^{61[61]} Tercüman'ul-Kur'an, Rabiussâni, 1365/Mart, 1946

Mehdi'nin ortaya çıkışı ile ilgili olarak "Dinin Tecdid ve İhyası" adı altında yazdığımız kitapçıkta Mehdi'nin üstün ve özel alâmetlerini kabul etmememiz bizim için bir ihtilaf konusu olmuştur. Sizin böyle demenize rağmen hadislerde açık olarak Mehdi'nin alâmetleri üzerine bahisler vardır. Öyleyse bu rivayetler zinciri nasıl görmezlikten gelinebilir?

Cevap:

Hadis tetkikçileri Mehdi'nin zuhuruna dair rivayetlerle ilgili olarak o derece yoğun ve uzun araştırmalarda bulunmuşlardır ki bunlardan bir kısmı İmam Mehdi'nin zuhurunu dahi kabul etmemişlerdir.^{62[62]} Mehdi ile ilgili hadis ricalinin isimlerinin tetkikinden de çoğu ravilerinin Şii oldukları anlaşılmaktadır. Tarihî bilgilerden her toplumun siyasî ve mezhebi amaçlarla bu hadisleri kullandıkları ve Mehdi için zikredilen alâmetleri içlerinden birine yakıştırmaya gayret ettikleri anlaşılmaktadır. Bu sebeple ben bu rivayetlerin Mehdi'nin zuhuruyla sınırlı olanlarını sahih, ayrıntıların çoğunun uydurma ve kötü niyetli kişiler tarafından sahih hadislerle ilave edildiği kanaatına vardım. Çeşitli dönemlerde beklenen Mehdi'nin kendisi olduğu iddiasıyla ortaya çıkan kişilerin yazdığı kitaplar incelenirse, onların çıkardıkları fitnelere zikredilen bu uydurma rivayetlerin gerekli malzemeyi temin ettiği rahatlıkla görülebilir.

Ben Rasûlullah'ın gelecekle ilgili verdiği bilgiler üzerinde araştırdım, düşündüm. Rasûlullah'ın hiçbir konuda Mehdi'nin zuhuruyla ilgili hadislerde olduğu gibi ayrıntılı bilgiler verdiğini görmedim! Efendimiz büyük ve esrarlı alâmetleri elbette beyan buyurmuşlardır. Fakat cüzi ayrıntıları açıklamak O'nun usûlü değildir.

Soru:

"Dinin Tecdid ve İhyası"nda Mehdi'nin geleceği ve gelmesinin gerekliliği kabul edilmiş, ama Mehdi'nin ne iş yapacağı konusu, naklî delillere dayandırılmadım, sırf kendi görüşlerinizle açıklanmaya çalışılmıştır. Hadis-i şeriflerin aydınlığında bu meselenin ayrıntılarına girilirse daha uygun olur. Yine gelecek Mehdi'nin mertebeleri, özellikleri, Mehdi'ye itaat ve diğer konular üzerinde hiç durulmamış, sadece normal müceddidlerden biri olarak sayılmıştır. Büyük bir ihtimalle "Müceddid-i Kamil" ve "Müceddid-i Nakıs" diye yapılan taksimde "Müceddid" lafzının ıstılah anlamında değil de, lügat anlamında kullanıldığı anlaşılmaktadır. Halbuki müceddid hatadan masum değildir. Oysa geleceği va'dolu-nan Mehdi'nin hatadan masum olması gereklidir. Konu bu kadar açıkken geleceği va'dolunan Mehdi nasıl oluyor da "Müceddidler" cümlesinden nasıl sayılabiliyor?

Cevap:

Öncelikle hadiste kullanılmış bulunan "Mehdi" kelimesi üzerinde düşünmek gerekir. Rasûlullah (s.a), "hidayet bulmuş" mânâsında "Mehdi" lafzını kullanmış, "Hadi" (hidayet eden) lafzını kullanmamıştır. "Mehdi" doğru yolda olan her bir başkan, lider ve emir için kullanılabilir. "El-Mehdi" ise olsa olsa gelenin özel imtiyazlı bir şan sahibi olduğunu açıklamak maksadıyla kullanılabilir. İşte o imtiyazlı şan, hadiste şu şekilde açıklanmıştır: Mehdi; nübüvvet, hilafet esasları üzerine olan nizamın karmakarışık olması ve dünyanın zulüm ve sitemle dolmasından sonra hilafeti yeni baştan nübüvvet esasları üzerine kuracak ve yeryüzünü adaletle dolduracaktır. İşte sadece bu yüzden onu özelleştirmek ve mümtaz kılmak için "Mehdi" üzerine belirlilik takısı olan dahil edilmiştir. Ancak bundan ona iman etmenin ve onun hakkında bilgi sahibi olmanın nebilere iman etmekle aynı olduğu anlamı çıkmaz. Mehdiye iman etmeyi peygamberlere imanla aynı tutmak, onu İslâm'ın ve imanın şartlarından biri saymak, ona itaati "kurtuluş" olarak addetmek ve ona özel makam oluşturulduğunu düşünmek tamamen yanlıştır. Yine Mehdi'nin masum bir imam olacağına dair hadislerde hiçbir kanıt yoktur. Aslında nebilere başkasının masumiyeti fikri, Kur'an ve Sünnet'te hiçbir kanıtı bulunmayan şîliğe ait bir düşüncedir.

Küfür ve İslâm sınırlarının çizilmesi ve insanın kurtuluşunun bağımlı olduğu şeylerin beyan edilmesi sorumluluğunu Allah Teâlâ'nın kendi üzerine aldığını iyice anlamamız gerekir. Bütün bunlar Kur'an-ı Kerim'de beyan buyurulmuştur. Üstelik bu beyanlar biraz işaret, biraz kinayeye değil, tüm açıklığıyla

^{62[62]} Bu görüşte olan alimlerden biri de İbn Haldun'dur. Kendisi "Mukaddime" adlı ünlü eserinde, Mehdi ile ilgili hemen hemen tüm rivayetleri ele almış ve bu hadisleri tek tek tetkik etmiştir. İbn Haldun'un beyanına göre, Mehdi hadislerini nakleden muhaddisler şunlardır: Tirmizî, Ebu Davud, İbni Mâce, Bezzar, Hâkim, Tabaranî, Ebu Ya'la el-Mevsilî. İbn Haldun tarafından Buhari ve Müslim'in Mehdi hadislerini rivayet etmediklerine işaret ediliyorsa da, bundan anlaşılması gereken, Buhari ve Müslim'de "Mehdi" lafzına sarahaten yer verilmemiş olmasıdır. (Ayrıntılı bilgi için bkz. İbn Haldun, Mukaddime, (H. Süleyman Uludağ), 1/752-781, İstanbul, 1982)

ortaya konmuştur. Allah Teâlâ:

"Doğru yola iletmek münhasıran bizim işimizdir."^{63[63]} buyuruyor. Bu yüzden dinde bunun gibi özelliği olan her bir meselenin sübutunun mutlaka Kur'an-ı Kerim'de bulunması gerekir. Küfür ve iman dairesinde karar kıldırılacak bir şey sadece hadisler üzerine bina edilemez. Hadisler birkaç insanın birkaç insana ulaştırması (rivayeti) ile gelmiştir. Bundan herhangi bir şeyler elde ediliyorsa o ilm-i yakın olmayıp, sadece güçlü zanlardır. Ayrıca Allah Teâlâ'nın, kullarını dinlerinde küfür ve imanın farkını belli edecek ölçüde önemli meselelerde, sadece birkaç kişinin rivayetlerine münhasır kılacak kadar tehlikeye atmayı asla benimsemiyeceği açıktır. Bu çeşit meseleler, dindeki konumlan itibarıyla, Allah'ın Kitabında açık açık beyan buyurulmaktadır. Peygamberler de Allah'ın Kitabı'nda açık açık beyan buyurulan bu gibi gerçekleri, peygamberlik misyonlarının asıl vazifesi bilerek, hiçbir kuşkuya mahal bırakmayacak yöntemlerle insanlara ulaştırmak zorundadırlar.

Her ne kadar Mehdi ile ilgili çekişmeler sürüyorsa da, yine de herkes, bu meseleyi bilme ve inanmanın bir kimsenin müslüman olmasında ve kurtuluşu bulmasında doğrudan bir öneme sahip olmadığını görmektedir. Eğer bu mesele bu derece önemli olsaydı, Kur'an'da tüm açıklığıyla zikredilirdi. Hz. Peygamber de (s.a) bu hususu iki-üç kişiye açıklamakla kalmaz, ümmetin tamamına ulaştırmak için açık bir gayret sarfederdi. Tevhid ve ahiret inancının tebliğinde gösterdiği çabayı bu meselenin tebliğinde de gösterirdi. Gerçekte dinî ilimlerde birazcık bilgi ve basireti olan kimselerin, dinde buderece öneme sahip bir meselenin sadece ahad haberlere bırakılabileceğine bir an olsun inanması mümkün değildir. Üstelik İmam Malik, İmam Buhari ve İmam Müslim gibi muhaddislerin hadis mecmualarına almaya bile gerek duymadığı cinsten ahad haberlerdir bunlar!...^{64[64]}

Mehdi Meselesi

Soru:

Oldukça dindar, samimi fakat cahil birkaç kişinin "Dinin Tecdid ve İhyası" adlı kitapta Mehdi ile ilgili yazdıklarınıza, hadislerin ışığı altında yapmış oldukları itirazları size arz ediyorum. Bunu yazmamın sebebi, dinin ikâmesine davet işinde şeriata bağımlı kalmanın zorunlu olmasındandır. Sizin kaleminizden çıkan herşeyin şeriata uygun olması gerekir. Eğer herhangi bir hata sözkonusu ise o görüşten dönmekte hiç bir duraksama olmaması icabeder.

1. "İmam Mehdi" ile ilgili olarak sizin 31. sayfadan 33. sayfaya kadar yazdıklarınız, bizim anlayışımıza göre, hadislere muhaliftir. Bu konuyla ilgili olarak ben Tirmizi ve Ebu Davud'daki tüm rivayetleri mütâlâa ettim. Bazı rivayetlerin ravilerinin Haricî veya Şîî oldukları açıkça görülüyorsa da Ebu Davud, Tirmizî ve diğerlerine göre ravileri doğru ve güvenilir olan sahih hadisler de vardır. Bu hadisler sizin görüşünüzü tasdik değil, tezkîp etmektedir. Örnek olarak Ebu Davud'un rivayetlerini gözden geçirelim: "Bize Peygamberimizin zevcesi Ümmü Seleme'den (r.a)... Muhammed b. el-Müsenna şöyle bildirdi:

"Rasûlullah buyurdu ki; *Bir halifenin ölümü sırasında ihtilaf olur, Medine ehlinden Mekke'ye doğru koşan bir kişi çıkar ve kendisine Mekke ehlinden bir grup insan çıkararak gelir istemediği halde onu ortaya çıkarırlar ve ona Rûkn'le Makam arasında biat ederler.*"^{65[65]}

Bu rivayetin senedi başından sonuna kadar incelendiğinde tüm ravilerin sika (güvenilir) olduğu anlaşılır. Aynı şekilde Beyhakî'nin bir rivayeti "Mişkat'ul-Mesabih'in, "Kitab'ul-Fiten" bölümünde şu şekilde dercedilmiştir:

Sevban'dan (r.a), O şöyle dedi: "Horasan yönünden gelen siyah bayraklar gördüğünüz zaman onlara doğru koşun; zira onların içinde Allah'ın halifesi el-Mehdi vardır."

Bu rivayet, sizin el-Mehdi'nin kendisinin Mehdi olduğunu bilmediği şeklindeki açıklamanızı reddetmektedir. Özellikle şu lafızlara dikkat edilmelidir:

"Her mümine, ona yardım etmek (veya icabet) vacip olur."

Tirmizî'nin bir rivayetindeki şu lafızlara bakınız:

"Dedi ki: Kendisine bir adam gelir ve "ey Mehdi! Bana ver, bana ver, der, elbisesinin altında taşıyabileceği kadarını verir"

2. Geleceği va'dolunan Mehdi'nin modern tarzda bir lider olacağını buyurmuşsunuz. Sizin bu sözlerinizin hadislerde hiçbir delili yok. Varsa buyurun yazın Aksi görüşlere sahip kimselerin fiili hayattan delilleri,

^{63[63]} Leyl: 92/12.

^{64[64]} Tercüman'ul-Kur'an, Rabiulevvel-Cemadiyeluhra, 13621 Mart-Haziran, 1945

^{65[65]} Davud, K: 35, Hadis no: 4286

ümmetin şimdiye kadar gelmiş geçmiş müceddidlerinin daha çok mutasavvıflar arasından çıkmış olmasıdır.

3. Mehdi'nin modern tarzda bir lider olacağını belirttiğiniz satırlardan sizin Mehdilik iddiasına kalkışacağınız şüphesi uyanmaktadır.

4. "Kıyamet Alâmetleri"^{66[66]} adlı kitapta İmam Mehdi ile ilgili Buhari ve Müslim'den birkaç rivayet yazılmıştır. Ancak tahkik edince Buhari ve Müslim'de bu şekilde hiçbir hadis bulamadım. Bu kitapta şöyle bir rivayet de var: "Mehdi'ye biat vakti gökten: "Bu Allah'ın halifesi el-Mehdi'dir. O'nu dinleyin ve itaat edin" nidası duyulacak" Bu rivayetle ilgili olarak sizin tahkikleriniz nelerdir?

Cevap:

1. İmam Mehdi ile ilgili çeşitli hadis kitaplarında rivayet edilmiş hadislerle ilgili araştırmalarımı daha önce arzetmiştim. İmam Mehdi ile ilgili rivayetlere inanan kişiler, o hadisin herhangi bir hadis kitabında zikredilmiş olmasını yeterli sanıyorlar. Aynı şekilde, hadisin ravilerinin sika olup olmadığını öğrenmenin tahkik için yeterli olduğu kanaatini taşıyorlar. O rivayetlerde bulduklarını bir inanç haline getirmeleri onlar için doğrudur. Ancak, rivayetleri toplayıp karşılaştırmalı tahkik edenler ve bu rivayetlerde çoğunlukla çelişki bulanlar için, bu rivayetleri kabul etmek güçtür. Yine Fâtimi, Abbasi ve Beni Ümeyye tarihîm bilenler ve çekişme halindeki bu fırkaların herbiri hakkında çeşitli rivayetlerin varlığını ve Mehdi konusundaki hadislerin ravilerinin bu fırkalardan biriyle açık ilişki içerisinde olduğunun farkına varanlar için, bu rivayetlerin tüm ayrıntılarını sahih kabul etmek oldukça zordur. Sizin kendi naklettiğiniz hadiste de "*Siyah Bayrakların zikri geçmektedir ve tarih bize siyah bayrakların Abbasilerin sembolü olduğunu göstermektedir.*" Yine tarih bize bu gibi hadisleri gündeme getirmenin Abbasi halifesi Mehdi'nin "Mehdi Mev'ud" olduğunu ispatlama gayretlerinden kaynaklandığını öğretiyor. Buna rağmen eğer bir kimse bu gibi şeylere inanmada ısrar ederse, inanabilir ve "Dinin Tecdid ve İhyası"nda benim belirttiğim görüşü reddedebilir. Tarihî, ilmî, fikhî her meselede herkes benim sözlerimi kabul etmek zorundadır diye bir kural da yoktur. Yine bu meselelerde benim herhangi bir tahkikimin herhangi bir kişiye hoş gelmemesi yüzünden, dini ikameye çalışmak gayretlerinde onun bana yardımcı olmasının haramlığı da sözkonusu olamaz. Zaten hadis, tefsir, fıkıh ve diğer ilimlerde ilim ehlinin görüşleri her zaman değişik olmuştur.

2. Benim "Mehdi Mev'ud, modern tarzda bir lider olacak" şeklinde sarfettiğim söz, onun sakalını tıraş edeceği, kot pantolon giyeceği, moda uyacağı mânâsına değil, o ne zaman ortaya çıkarsa çıksın, zamanın ilimlerini, durumlarını ve gereklerini tamamen bilecek, kendi asrına uygun olarak fiilî tedbirler alacak ve kendi devrindeki bilimsel araştırmaların ürünü olan her türlü araç ve gereçten istifade edecek anlamındadır. Bu söz herhangi bir delile zaruret bırakmayan, açık, makul bir sözdür.

Hız. Peygamber, kendi devrinin hendek, deve, mancınık v.b. imkanlarını kullandı diye, gelecek herhangi bir devirde Rasûlullah'ın (s.a) halifeliğinin hakkım eda etmek isteyen bir kişinin tank ve uçaktan, bilimsel verilerden ve kendi zamanının şartlarından uzak kalarak faaliyet göstermesi için hiçbir sebep yoktur. Cemaatin amacının gerçekleşmesi ve herhangi bir hareketin başarıya ulaşmasının fitrî yolu, tüm modern araçların kontrol altına alınması ve nüfuz sahasının genişletilmesi için modern ilim ve fennin metodlarıyla birlikte öğrenilmesinden geçmektedir.

3. "Sizin Mehdilik iddiasına kalkışacağınız şüphesi uyanmaktadır." cümlesine cevaben, bu tür şüphelerde bulunmak Allah'tan korkan, Allah önünde kendi sorumluluğunu müdrük ve Allah Teâlâ'nın:

"Zandan çokça kaçının. Çünkü zararın bir kısmı günahdır."^{67[67]} buyruğuna muhatap bir kimsenin işi olamaz" sözünden başka bir şey söyleyemiyorum. Bu tür şüpheler uyandırarak insanları Cemaat-i İslâmî'nin hakka davetinden soğutmak isteyen kimselere, onların hiçbir şekilde kurtulamayacakları, tehlikeli bir ceza vermeyi kararlaştırdım. O ceza şudur: İnşallah ben her çeşit iddiadan paçamı sıyırıp Rabbimin önünde hazır olacağım ve bu gibi kimselerin Allah Teâlâ önünde bu şüphelerini ve bunları yayarak insanları haktan engellemelerini nasıl haklı gösterebileceklerini seyredeceğim.

4. Mehdi ile ilgili rivayetlerin zikredildiği "Kıyamet Alâmetleri" adlı kitap hakkında menfi ya da müsbet birşey söyleyemem. Eğer bu rivayet doğru ve Rasûlullah (s.a) Efendimiz gerçekten:

"Mehdi'ye biat vaktinde gökten 'Bu Allah'ın halifesi Mehdi'dir, O'nu dinleyin ve itaat edin" diye haber vermişse, benim "Dinin Tecdid ve İhyası" kitabında belirttiğim görüşüm elbette yanlıştır. Ancak ben Rasûlullah'ın (s.a) böyle birşey söylediğini sanmıyorum. Kur'an-ı Keim'in mütâlâasından anladığım kadarıyla, herhangi bir nebinin gelişinde bile böyle bir nida gelmemiştir. İnsanoğluna, kendisinden sonra iman ve küfrü tanımadaki ikinci bir fırsatın gelmeyeceği son nebi Hz. Muhammed'in (s.a) gelişinde bile

^{66[66]} Telif: Mevlâna Şah Refiuddin, tercüme: Mevievî Nur Muhammed.

^{67[67]} Hucurat: 49/12.

göklerden böyle bir nida işitilmedi. Mekke müşrikleri, Peygamberimizle birlikte O'nun Allah'ın Elçisi olduğunu bildirecek bir meleğin de olmasını istediler. Efendimizin peygamberliğinin onlara şüphe götürmez bir tarzda malum olabileceği herhangi bir açık delili talep edip durdukları halde, Allah Teâlâ onların tüm isteklerini geri çevirdi. O'nun (c.c) bu istekleri geri çevirmesinin sebebi, Kur'an-ı Kerimin çeşitli surelerinde, aklî imtihana yer bırakmayan hakikati tamamen belli etmenin Allah'ın hikmetine ters olduğu şeklinde açıklanmıştır. O halde Allah Teâlâ'nın bu sünnetini sırf İmam Mehdi meselesinde değiştireceği ve ona biat edilirken: "*Ey insanlar, bu bizim halifemiz Mehdi'dir. Onu dinleyin ve Ona itaat edin*" diye göklerden nida ettireceğine nasıl inanılabilir.^{68[68]}

Hilafet İçin Kureyşlilik Şartının Aranması

Soru:

İslâm, tüm dünyaya, bütün insanların insan olmaları hasebiyle eşit olduklarını, beyazın siyaha, Arabın aceme herhangi bir üstünlüğünün olmadığını, İslâm dairesine girer girmez tüm sosyal, aşağı ve yukarı sınıfların denkleştiğini bildiriyor. Tek farkın:

"*Muhakkakki Allah yanında en değerli ve en üstün olanınız O'ndan en çok korkanınızdır.*"^{69[69]} âyetiyle açıklanmış olduğunu söylüyor.

Öyleyse "Hilafetin Kureyş'te kalması gerekir." diyen, veya aşağı yukarı bu mânâda olan bir hadis ne anlam ifade edebilir? Eğer bu doğru ise, kendi ırkını dünyadaki tüm ırklardan üstün gören ve yönetim hakkının sadece onlarda olduğunu iddia eden Hitler'in ne kabahati vardı? Yine eğer bir Kureyşli'nin sadece acemler üzerinde değil, Araplar üzerinde de böyle bir üstünlük hakkı varsa, Batılı milletlerin diğer milletleri küçük ve aşağı görmeleri neden haklı olmasın? İslâm'ın daveti rivayet edilen bu tür hadislerle birlikte, nasıl mutabık kılınabilir?

Cevap:

Bir insanın kendine has bir çevrede ve kendine özel bir mevkide söylediği bir söz, o yer ve mevkide çok defa tamamen doğru olmasına rağmen, bir başka yerde nakledildiğinde bambaşka bir şekil almakta ve o sözü söyleyenin maksadının tam tersi bir mânâ ortaya çıkmaktadır. Aynı şey sizin zikrettiğiniz hadisler için de sözkonusu olmuştur. Öyle ki, İslâm fakihlerinin büyük bir kısmı aynı yanlışa düşerek Kureyşli olmayı hilafetin şartlarından saymışlardır.^{70[70]} Halbuki Rasûlullah'ın amacı başkaydı.

Aslında Efendimiz (s.a) bir taraftan İslâm'ın esaslarını açıkça tebliğ edip halkı davet ederken, öbür taraftan tecrübeli bir idareci sıfatıyla zaman, toplum ve çevrenin gerçek şartlarını inceden inceye gözönünde bulunduruyordu. Kendi yerinde doğru olsa bile o şartlar dışında uygulanmasının büyük fitnelere sebep olabileceği ihtimali bulunan tedbirleri uygulamaya koymaktan kaçmıyordu. Rasulullah Kureyş kabilesinin, iş yapma kabiliyeti ve yüzyıllardır ülkede perçinlenmiş olan nüfuzları yüzünden çok güçlü olduğunu görmüş, kendisinden sonra Kureyş'in dışında bir kimse emir yapılırsa onun Kureyş'e rağmen başarılı olamayacağını anlamış, hem de çok iyi anlamıştı. Rasûlullah'ın (s.a) müslümanlara aşlamış olduğu ruh sebebiyle, müslümanlar kendisinden sonra azad edilmiş herhangi bir köleyi bile halife seçebilirlerdi. Hiçbir nüfuzu olmayan herhangi bir kabile reisini de halife yapabilirlerdi. Ancak ülkenin o zamanki sosyal düzeni böyle bir tedbirin oldukça yanlışı olduğunu ilk bakışta gösteriyordu. Bu yüzden Rasulullah, insanlara kendi halefinin herhangi bir Kureyşli olması gerektiğini işaret etti.

Rasûlullah'ın (s.a) bu sezgisi tarihin kendisini yüzyıllar boyu tasdik edeceği ölçüde doğru idi. Kureyş kabilesi öyle güçlü insanlar yetiştiriyordu ki, Raşid halifelerin dördünü de bu kabile hazırlıyordu. O zamanki Araplar içerisinde bu dördünün bir benzeri gerçekten yoktu. Yine azametli Emevi saltanatını bu kabile kurdu. Abbasi saltanatını onlar tarih sahnesine çıkardı, İspanya'da güçlü bir hükümeti onlar kurdular. Yine Mısır'da Fatımî devletini onlar tesis ettiler. Böylesine güçlü kabileyetlere ve nüfuza sahip bir kabilenin varlığına rağmen, eğer pratik siyaset gözardı edilip sırf teorik siyaset gösterisi yapmak amacına yönelinseydi,

^{68[68]} Tercüman 'ul-Kur'an, Receb, 1365 Haziran, 1946

Bu konuda daha fazla açıklama için "Dinitü Tecdid ve İhyası" adlı kitabın beşinci baskı ekine müracaat edilebilir.

^{69[69]} Hucurat: 49/13.

^{70[70]} Hilafetin Kureyşliliği meselesi Akaid kitaplarına da konu olmuştur, örneğin Nesefî, "Metn'ul-Akaid" eserinde şöyle demektedir: "imamın Kureyş'ten olması lazımdır. Başkalarından olması caiz değildir." Taftazani Nesefî'nin sözlerini şerh ederken, bu prensibi Hz. Peygamber'den (s.a) nakledilen, "İmamlar Kureyş'ten olur" hadisiyle delillendirerek, imamın Kureyş'ten olmasının şart olduğunu belirtmektedir. Bu konuda icma ve ittifakın olduğunu söyleyen Taftazani, "Bu ittifaka Haricîlerle Mutezilîlerden bazılarından başkası da muhalefet etmemiştir" demektedir. (Bkz. Tafbazam, Şerh'ul-Akaid, (Hz. Süleyman Uludağ), sh: 329, İstanbul 1982)

netice hilafetin başarısızlığı olarak ortaya çıkardı. Hz. Peygamber, bu mesele hakkında söylediklerini "Şeriata göre halifenin Kureyş'ten olması gerekir. Kureyşli olmayanların hilafet hakkı yoktur" anlamına gelen bir kanun koymak için buyurmamıştır,^{71[71]} Bu pratik siyaset açısından bir yönlendirme idi. Bununla birlikte Rasûlullah (s.a) Kureyş'in ahlâkını muhafaza ederek dinin bayraktarlığını yaptığı, içlerinde iki tane işbilir insan bulunduğu müddetçe başkanlığın onların olacağı da önceden haber vermişti.

Şimdiye kadar arzedegeldiklerimi hadisleri takip ederek tamamen açıklığa kavuşturabiliriz:

Ahmed b. Hanbel'in "Müsned"inde Amr İbn As, Rasûlullah'ın (s.a.):

Kureyş Arapların lideridir^{72[72]} buyurduğunu rivayet ediyor. Beyhaki'de bulunan Hz. Ali'nin rivayeti bu mânâyı biraz daha açıklığa kavuşturmuştur. Bu hadiste Rasûlullah (s.a):

"Önceden Arapların önderleri Himyerilerdi^{73[73]} Daha sonra Allah Teâlâ bu işi onlardan alıp Kureyş'e verdi." buyurmuştur.

Başka rivayetlerde mesele daha da açıklığa kavuşuyor. Örneğin; "iyilikte olsun, kötülükte olsun, Araplar Kureyş'in peşinden gider."^{74[74]} buyuruluyor. Yine:

İyi insanlar Kureyş'in iyiliklerine, kötüler ise Kureyş'in kötülüklerine uymaktadır.^{75[75]} ve:

Araplar Kureyş'in önderliğini kabul etmekte; müslümanlar Kureyş'in müslümanlarına, kafirler ise Kureyş'in kafirlerine ittiba etmektedir.^{76[76]} diye rivayet edilmiştir. Bunu Sakife-i Beni Saide'de yaptığı konuşmada Hz. Ebu Bekir de belirtmektedir:

"Araplar, Kureyş kabilesi dışından bir kimsenin önderliğini tanımazlar."

Bu açıklamalar birer gerçektir. O zamanki Arapların fiilî durumları ve yüzyılların tarihinin oluşturduğu ortamdır bu rivayetlerde bildirilen. Bu rivayetlerde Hz. Peygamberin Kureyş'in önder olmasını istediğine dair bir mânâ çıkarılabilecek hiçbir kelime yoktur. Tam aksine bu sözler ülkenin önderi olmuş Kureyş'in ülke içindeki konumunu tesbit ve bir gerçeği ifade etmek anlamını taşır. Bu, Rasûlullah'ın (s.a) dünyaya teşrif etmelerinden önce ortaya çıkmış bir durumdur.

Tüm milletin psikolojisine bu insanlar hakimdi. Hayatın her safhasında bunlar önden, halk onların peşinden gidiyordu. Küfürde olduğu gibi İslam'da da öncüydüler. Onların etkisiyle Araplar bu dini kabul etmişlerdi. Onların bu fiilî ve tarihî önderlikleri aleyhine savaş açmaya, bu durumu değiştirmek için kuvvet kaybetmeye, hiçbir sebep yoktu. Bu yüzden Rasûlullah (s.a) bu gerçeğin kabul edilerek İslam devrinde de Kureyş'in önderlik mertebesinin olduğu gibi kalmasını irade buyurdular:

Kureyş'i öne çıkarın, ona karşı çalışmayın,^{77[77]} Yine Peygamber Efendimiz çeşitli münasebetlerle Kureyş'in bu mertebesinin, önderlik yetkisini taşıdığı ve dini ayakta tuttuğu müddetçe devam etmesini de açık olarak bildirmişlerdir:

Bu önderlik dinî ayakta tuttukları müddetçe Kureyş'te kalacak ve Allah Teâlâ ona düşmanlık edenleri kahredecektir:^{78[78]}

Hükümlerinde insafî, ahidlerine vefakâr ve Allah'ın kullarına merhametli oldukları müddetçe imamlar Kureyş'tendir.^{79[79]}

Bu önderlik Kureyş'te iki tane bile işbilir kaldığı müddetçe onlarda kalacaktır.^{80[80]}

Peygamberimizin bu hadislerinde Kureyş'in ehliyetini kaybettiği an önderliğin elinden gideceğine, Kureyş dışından birinin, hatta Arapların dışından birinin önder ve öncü olacağına zımnen işaret vardır. Eğer İslam şeriatında hilafet bir yasa olarak sadece Kureyş'in hakkı olup Kureyşli olmayanlar bu haktan hiçbir şekilde faydalanamayı böyle bir söz nasıl söylenebilirdi?^{81[81]}

Hz. Alinin Hilafete Adaylığı Meselesi

Soru:

Cemaat-i İslâmî üyelerinin günümüzdeki demokratik prensipler ile ilgili olarak yaptığı tenkitlerden birisi de: "Kim kendisini bir mevki ve makama aday gösterir veya o makam için çekişirse, İslâm'a göre o kimse

^{71[71]} Bkz. Bir önceki dipnot.

^{72[72]} Lafzî tercümesi, "Kureyş insanların lideridir" şeklindedir.

^{73[73]} Himyer: Yemendeki meşhur bir kabile diye rivayet edilmiştir.

^{74[74]} Müslim: (Cabir'den rivayet edilmiştir.)

^{75[75]} Müsned-i Ahmed b. Hanbel (Hz. Ebu Bekir'den rivayet edilmiştir.)

^{76[76]} Müslim: (Ebu Hureyre'den rivayet edilmiştir.)

^{77[77]} Beyhaki ve Taberani.

^{78[78]} Buhari, Emirler Kureyş'tendir babı.

^{79[79]} Ebu Davud, Ahmed b. Hanbel, Ebu Ya'la, Taberani, Bezzar, Nesâf, Hakim.

^{80[80]} Buhari, Müslim.

^{81[81]} Tercüman'ul Kur'an, Cemâdiyelülâ, 13651 Nisan, 1946

seçilmeye müstehak değildir" şeklindedir. O halde, "Hz. Ali, (r.a.) hilafet için adaydı veya iddiahtı." şeklindeki görüşe nasıl cevap verilebilir?

Cevap:

Hz. Ali'nin hilafete adaylığı veya iddialı olmasının hikayesi aslında bazı kasıtlı rivayetlerden oluşan uzun bir kıssanın bir bölümüdür. Bu bölümü kıssanın tamamından ayırıp, sadece onun üzerinde tartışmak doğru değildir. Eğer bu bölümü kabul ediyorsanız, bu bölümün ait olduğu tüm kıssayı da kabul etmeniz gerekecektir. Ancak böyle bir kabulden sonra tartışmaya girebiliriz.

Bu kıssanın rivayetleri oldukça meşhurdur. Yakubî'nin "Tarih"inde zikrettiği "Sakife-i Beni Saide'den sonra hadiseler, İbn Kutaybe'nin ^{82[82]}"el-İmame ve's-Siyase"sinde ortaya koyduğu durum ve yine bu meseleler hakkında diğer alimlerin naklettikleri rivayetlerin hepsi gözünüzün önündedir. Eğer siz bu tarihe inanırsanız sizin Kur'an mübelliği, İslâm davetçisi, nefisleri temizleyici Muhammed Rasulullah ve O'nun talim terbiyesinin tüm etkileri üzerine bir çarpı işareti çekmeniz lazımdır. Bu en temiz insanın yirmi üç senelik tebliği ve yönlendirmeleriye hazırlanan, önderliği altında Bedir, Uhud, Ahzab, Huneyn savaşlarını kazanarak İslâm bayrağını tüm dünyada yücelten cemaatin ahlak, fikir, gaye, irade, arzu ve metodlarının, dünyaya tapanlarınkinden en küçük bir farkının bile olmadığını kabul etmeniz gerekecektir.

Bu tarih kitaplarının verdiği bilgilere bakarsak gözlerimizin önünde aşağı yukarı şöyle bir manzara canlanıyor: Tahammüllü bir kişi bir kaç sene dışını sıkıp savaşp-didişerek bir ülke fethedip bileğinin gücü ile bir saltanat kurar. Daha sonra kaza-i ilahi gelip vefat eder. Onun gözleri kapanır kapanmaz hepsi kendi yetiştirmesi olan ve tüm ömrü boyunca . itimad ettiği arkadaşları ve dostları tek tek gözlerim iktidara çevirirler. Onun ev halkı daha teçhiz ve tekfin işleriyle meşgulken, arkadaşları iktidarı nasıl ele geçirebilecekleri kaygusuna düşerler. Nitekim toplanıp aralarında didişmeye başlarlar. Herkes bu yağlı lokmayı kendisi yutmak istemektedir. Sonunda büyük kavga ve gürültülerden sonra aralarından birini padişahlığa seçerler. Bu iş henüz bitmiştir ki, bu haber saltanatın kurucusunun akrabalarına ulaşır, ama talih kuşu elden uçmuştur bir kere. Merhumun zaten oğlu yoktur, bir damadı vardır. O, "Benim varlığımda taht va tacın varisi kim olabilir?" diye galeyana gelir. Kızı da babasının yıllarca didinip uğraşarak kurduğu saltanat üzerine başkalarının konmaya ne hakkı var, diyerek yanıp yakınmaya başlar. Önce akrabalar başbaşa verip aralarında istişare yaparlar. Daha sonra merhum padişahın eski dostlarına merhumun ihsanlarını hatırlatarak itiraza ve onun ardından halkın içine çıkıp haklarını istemeye başlarlar. Damad, merhumun kızını alıp onu saltanat başkentinin mahallelerinde dolaştırır ve belki feryadlarından kalpleri yumuşayıp acırlar diye bir bir nüfuzlu kabilelere götürür. Belki isteğinin gerçekleşmesinde işe yarar diye merhum padişahın kabrine gidip konuşur, tütsü yakar(!) ama kimse onu dinlemez. Zavallı sonunda yorulup kaybeder ve yerine oturur. Ne zaman ki kendi iddiasının asıl dayanağı merhumun kızı da dünyaya gözlerini kapatır; bu garip gidip kırık gönülle tahtın gasıbının itaatim kabul eder. Ama kalbi aynı şekilde yanıp tutuşmaya devam eder. Bu yanıp tutuşmasını zaman zaman şöyle veya böyle izhar eder.

Acaba Hz. Muhammed'in (s.a) ehl-i beytinin ve O'nun yüce ashabının gerçek tasviri bu mudur? Acaba Allah'ın Rasulü de diğer saltanat kurucuları gibi bir saltanat kurucusu muydu? Acaba Allah Rasulü'nün yirmiüç senelik eğitim, öğretim ve sohbetinden böyle bir ahlâk, davranış ve gidişat mı meydana gelmişti? Bu manzaranın, Kur'an-ı Kerim ve onun temiz öğretileriyle, Hz. Muhammed'in (s.a) yaşayışı ve O'nun hadislerde ifadesini bulan en yüce ahlakî prensipleriyle, Hz. Ali ve Hz. Fatıma'nın (bu kıssa dışında) dünyayı istediklerine dair bir şaibenin bile göze çarpmadığı hayat hikayeleriyle, Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer'in dünyalık peşinde koşan insanların yaşama biçimlerine hiçbir yönüyle benzemeyen yaşantılarıyla ne münasebeti vardır? Ve nihayet sahabe-i kiramın bu kıssada tasvir edilen manzarası bir kenara bırakılıp bakıldığında, hiçbir şekilde benzerinin görülmediği yüksek seciyeleriyle bu manzaranın ne gibi bir alâkası mevcuttur?

Yine bu insanlarla ilgili sağlam bilgi birikimine dayalı güvenilir tarihi eserler bunların ahlakı, sireti, zihniyeti ve psikolojileri hakkında önümüze çok farklı bir manzara sunarken, sadece bu birkaç rivayet bu manzaranın tam tersi bir tablo çiziyorsa, akıl buna ne der? Acaba deniz tesadüfen ateş mi almıştı? Yoksa denizde hiç su yoktu da her taraf ateş miydi? Yoksa ateş alma hikayesi yalan mıydı? Tüm şahitler onun deniz olduğunu doğruladığına göre, elbette orada sudan başka birşey olamazdı!

Yine de eğer herhangi bir kimsenin canı bu kıssaya inanmak istiyorsa biz onu engelleyemeyiz. Çünkü tarih sayfaları bu gibi hikayelerle bulanmıştır. Bu bulanık hikayelere göre -hâşâ- risalet iddiasının sırf bir hile,

^{82[82]} el-İmame ve's-Siyase" adlı eserin İbn Kutaybe'ye nisbeti şüphelidir. Nitekim Dr. Servet Ukkâşe, İbn Kutaybe'nin "el-Mearif adlı eserinin önsözünde, bu eserin İbn Kutaybe'ye ait olmadığını birçok delille göstermeye çalışmıştır, (bkz. el-Mearif, sh.56. Qahire)

Kur'an-ı Kerim'in şairce yazılmış bir kitap, kutsallık destanlarının riyakârlık destanlarından başka birşey olmadığını, herhangi bir şahsın bir takım kurnazlıklarla tüm dünyayı kendi saltanatını kurmak amacıyla dolandırdığını, dünyayı seven hilebazların etrafında toplanan yağcılar gibi onun etrafında da bazı yağcılar toplandığını, kutsallık perdesi altında hangi amaç için çalışmalarının sırrını, işin sonunda ancak kendi ev halkının ortaya koyduğunu kabul etmek gerekecektir mâzallah!

Buna karşılık tarih başka rivayetler de nakletmektedir. Birazcık onları da görünüz, Allame Ebu Ca'fer İbn Cerir et-Taberi tüm senediyle birlikte şunu rivayet ediyor: Hz. Said b. Zeyd'den (r.a) Peygamberimizin vefatı soruldu, o da şöyle dedi:

Ali (r.a) evinde idi. Bir kişi ona gelip Hz. Ebu Bekir'in biat almak için oturduğunu haber verdi. Bunu işitir işitmez Hz. Ali biat etmek için izar ve ridasını almadan gömleğiyle dışarı fırladı. Biat etmek için elbise giyinecek kadar bile geç kalmayı istememişti. Biat etti ve evden elbisesini getirterek giyindi ve mecliste oturdu.^{83[83]}

Beyhaki'nin rivayeti bundan biraz farklıdır. O, Ebu Said el-Hudri'den (r.a) şöyle rivayet etmektedir:

"Hz. Ebu Bekir minbere çıkarak cemaatta toplanmış olanlara şöyle bir göz gezdirdi. Hz.Zübeyr'i göremeyince çağirtmaya adam gönderdi. O gelince "Ben Rasulullah'ın (s.a) halaoğlu ve havarisi nerede diye soruyordum. Yoksa sen müdümanların cemaatinden ayrı kalmak mı istiyorsun?" diye sordu. Hz. Zübeyr "Ey Rasulullah'ın halifesi bağışla" diyerek kalktı ve biat etti. Ebu Bekir (r.a) cemaate bir kere daha göz gezdirip Hz.Ali'yi (r.a) göremeyince çağirtmak için adam gönderdi. O gelince "Ben Rasulullah'ın amcaoğlu ve damadı nerede diye soruyordum. Yoksa sen müslümanların cemaatinden ayrı kalmak mı istiyorsun?" diye sordu. O de cevaben "Bağışla ey Rasulullah'ın halifesi" diyerek kalktı ve biat etti."

Bu iki rivayette zahiren göze çarpan fark sadece ayrıntıdaki ufak bir farktır. Gerçekte ise biri diğerini teyid etmektedir. Bu rivayetlerin daha güçlü bir teyidini Musa b. Ukbe'nin güvenilir bir senetle "Mega"sinde Hz. Abdurahman b. Avf'tan naklettiği rivayette buluyoruz:

Daha sonra Hz. Ebu Bekir (r.a) (biattan sonra) hutbe irad etti. Hutbesinde orada toplanan halka mazeretini sunup (Hiçbir zaman kalbimden emirlik hevesi geçmedi. Hiçbir zaman açık ya da gizli bunu istemedim.) dedi. Muhacirlerin hepsi, Hz. Ebu Bekir'in bu konuşmasını suskunluk içerisinde dinlediler. Sadece, Hz. Ali ve Hz. Zübeyr şikayetlerinin meşvereye kendilerinin de katılmamasından kaynaklandığını söylediler. Yoksa onlar da Hz. Ebu Bekir'in bu işe (halifeliğe) herkesten daha layık olduğunu bildiklerini, onun Kasûlullah'a mağara arkadaşlığı yaptığını, şeref ve tecrübesini itiraf ettiklerini, yine Rasulullah'ın (s.a) hayattayken onu kendi yerine imamlığa geçirdiğini ifade ettiler."

Yine Allame İbn Kesir "el-Bidaye ve'n-Nihaye"deki kendi araştırmasını şöyle sunuyor: "Hz. Ali (r.a) Hz. Fatıma'nın hatırı için bağevinde uzlete çekildi. Çünkü Hz. Fatıma (r.a) mirasın ayrılması meselesinde Hz. Ebu Bekir'e küsmüştü. Hz. Ali, onun Nebî'nin (s.a) vefatı dolayısıyla kalbindeki gam yükünde herhangi bir sebeple artış olmasını münasip görmüyordu. Daha sonra Hz. Fatıma (r.a) dünyasını değiştirdiğinde Hz. Ali yeniden gidip Hz. Ebu Bekir'e biat tazeleyerek meselelerle ilgilenmeye başladı. Allame İbn Abdilberr "İstiab" adlı eserinde Abdullah b. Mübarek'ten naklen şu rivayeti zikrediyor:

"Hz. Ebu Bekir'e hilafet için biat edilince: Ebu Süfyan, Hz. Ali'nin yanına gelip ona; "Ne oluyor? Kureyş kabilelerinden en küçüğü size rağmen bu makama mı ulaştı? Ey Ali! Eğer sen istersen Allah'a yemin olsun ki, bu vadiyi süvariler ve piyadelerle doldururum" dedi. Hz. Ali cevaben:

"Siz tüm ömrünüzü İslâm'a ve müslümanlara düşmanlıkla geçirdiniz. Ancak sizin düşmanlığınız ne İslâm'a ne de müslümanlara bir zarar verdi. Biz Ebu Bekir'i bu makama ehil görüyoruz" dedi. Biz herhangi bir kimse ile tartışmada sıkışıp kalmak istemiyoruz. Biz her iki tabloyu da sunduk. O halde bunlardan hangisinin Kur'an mübelliğinin, O'nun ehl-i beytinin ve yüce ashabının siretlerine daha uygun olduğuna karar vermek her akıl sahibinin kendisine düşer. Herhangi bir şahıs birinci tabloya rağbet edebilir. Fakat sadece iddia etmek ve aday olmak meselesi değil, bununla birlikte bunu kabul eden kişilerden bütün din ve iman meselesinin halli taleb olunacaktır. Herhangi bir kimsenin ikinci meseleyi kabul etmesi durumunda ise, Hz. Ali'nin hilafet makamı için adaylığı veya iddialı olması diye birşey sözkonusu değildir.^{84[84]}

Bazı Hadislere İtirazlar Ve Cevapları

Soru:

^{83[83]} Bu rivayeti nakleden kişi, Habib b. Ebi Sabit'dir. Bir zihul eseri bir önceki rivayeti nakleden Said b. Zeyd'in rivayetiyle birleşik yazılmıştır. Said b Zeyd m kendisine sorulan soruya verdiği cevap ise başkadır. (Bkz Taberi Tanh'ul-Umem ve'l-Mulûk, 3V 26, Beyrut, 1987-1. baskı.)

^{84[84]} Tercüman ul Kur'an, Cemadiyelülâ, 13651 Nisan, 1946

Üstad Mevdu'dî'nin yorumuyla mutabakat arzemesi bakımından rivayetlerin mukayeseli bir tahlili için bkz. tmediiddin Halil, İslam Tarihi Bir Yöntem Araştırması, (Çev. Ubeydullah Dalar) sh. 11-21, İstanbul, 1985

Hız. Peygamberin hadisi şerifleri hakkında kalbimdeki saygı, Ehl-i Hadis'inkinden hiç de az değildir. Dolayısıyla sürekli, hadisi reddedenlerin şerrinden beni koruması için Allah'a dua ediyorum. Fakat bazı hadisler hakkında zihnimde devamlı kuşklar uyanıyor. Aşağıda size bildireceğim hadisleri ve bunlar hakkındaki kuşklarımı inceleyip tereddütlerimi gidermenizi rica ediyorum. Bu arzumu yerine getirirseniz size çok minnettar kalacağım.

Ahlâki Açıdan Ayıp Sayılan Konulardaki Hadisler

1. Peygamberimizin nasıl guslettiği sorulduğunda; Hz. Aişe, leğen getirtirerek aralarına bir perde asıp, arkasında erkek kardeşi ile bir yabancıdan da bulunduğu bir anda gusletti.^{85[85]}
2. Mut'a hakkında Hz. Sabra, iki arkadaş Beni Amir'in bir kadınına gittiklerini ve ona hizmetlerini sunduklarını anlatmıştır.^{86[86]}
3. Hz. Cabir, "Biz, Peygamberimiz ve Hz. Ebu Bekir zamanında, bir avuç un karşılığında kadınları kullanırdık. Hz. Ömer bizi bu hareketimizden menetti." demiştir.^{87[87]}
4. Yine Hz. Cabir, "Biz Zilhicce ayının beşinde ihramdan çıktık ve kadınlarla o kadar çok seviştik ki, beşinci gününden sonra Arefe için yola çıktığımızda (zekerimizde) hâlâ meni damlaları vardı." demiştir.^{88[88]}

Bilime ve Akla Aykırı Hadisler

5. Hz. Ebu Zer, "Peygamberimiz (s.a) bana güneş hakkında: "*Güneş, battıktan sonra Allah'ın huzurunda secdeye kapanır ve yeniden doğmak için sabaha kadar yalvarır durur*" buyurdu demiştir.^{89[89]}
6. Hz. Ebu Hüreyre: "*Cehennem, Allah'a nefesinin daralmasından şikayet etmiş ve nefes almak için izin istemiş. Allah Teâlâ da cehenneme bir yılda iki defa nefes alması için izin vermiş. Bu nedenle de yaz ve kış diye iki mevsim doğmuştur.*" hadisini rivayet etmiştir.^{90[90]}
7. "Erkeğin menisi beyaz, kadınıki ise sarıdır. Boşalmadan sonra bu ikisi birleşince, eğer bu birleşim beyazımsı olursa erkek, aksi halde kız çocuğu doğar."^{91[91]}
8. "Sevişme sırasında erkek kadından daha önce boşalırsa, çocukları babasına; aksi takdirde annesine benzer."^{92[92]}

Peygamberlere Saygısızlık İfade Eden Hadisler

9. Hz. Ebu Hüreyre, Hz. Peygamberin "*Hz. İbrahim (a.s) seksen yaşındayken sünnet olmuştur*" buyurduğunu rivayet etmiştir.^{93[93]}
10. Hz. Ebu Hüreyre'den rivayet edilen bir hadis de şu şekildedir: "Süleyman (a.s) bir gün şöyle dedi: Ben bu gece (doksandokuz veya yüzbir) karılarımla sevişeceğim ve her biri bir kahraman doğuracak ve onlar Allah yolunda cihad edecektir" demişti. Birisi Hz. Süleyman'dan inşaallah demesini istemiş, fakat o buna kulak asmamıştı. Bu nedenle de Hz. Süleyman kanlarıyla sevişmiş olmasına rağmen biri dışında hiçbirini hamile kalmamıştı.^{94[94]}
11. Hz. Huzeyfe: "Bir defasında Peygamberimiz (s.a) bir çöplüğe doğru yürüdü ve gözümün önünde küçük abdest yaptı" demiştir.^{95[95]}
12. Buhari'de, Allah'ın Sıddık Nebi olarak nitelediği Hz. İbrahim'in (a.s) söylediği üç yalandan bahsedilmiştir. Bu yalanların üçü de o kadar ağırdır ki o, hesap gününde, şefaatt inekten utanacaktır.^{96[96]} Bu yalanlardan ikisi Kur'an-ı Kerim de de zikredilmiştir. Fakat üçüncüsüne Kur'an-ı Kerimin hiçbir yerinde rastlanmamıştır. Bu yalana göre Hz. İbrahim (a.s), korkusundan zâni bir padişaha, karısını kız kardeşi olarak tanıtmıştır.

^{85[85]} Buhari; I/39

^{86[86]} Müslim, III/443

^{87[87]} Müslim; III/441

^{88[88]} Müslim, III/273

^{89[89]} Buhari, II/37

^{90[90]} Buhari, II/143

^{91[91]} Müslim, I/468

^{92[92]} Buhari, II/149

^{93[93]} Buhari; II/155

^{94[94]} Buhari, II/93

^{95[95]} Buhari, I/36

^{96[96]} Müslim, I/372

Adalete Aykırı Hadisler

13. Ümmü Şerik; "Peygamberimiz (s.a.v) kertenkelenin öldürülmesini emretmiştir. Çünkü kertenkele, Hz. İbrahim'in (a.s) atıldığı ateşi üfleyerek alevlendirmişti" diyor. Sorum şu: Bir kertenkelenin nefesi ateşi nasıl alevlendirebilmektedir? Bu güç ona nereden gelmiş? Ayrıca bir tek kertenkelenin suçu yüzünden bütün kertenkele neslinin cezalandırılması adaletle bağdaşır mı? ^{97[97]}

14. Bir rivayete göre namaz kılarken önden kadın, eşek veya köpek geçerse namaz fasid olurmuş. ^{98[98]}

Çeşitli Konular

15. "Bir sinek içecek bir şeyin içine düşerse, tamamı içeceğin içine batırılıp çıkartılmalıdır. Çünkü kanatlarının birinde hastalık, diğerinde şifa vardır." ^{99[99]}

Söz konusu hadislerin çoğu Buhari'den alınmıştır. Bize göre Kur'an-ı Kerim'den sonra en doğru kitap Buhari'dir. Acaba Buhari'nin de Kur'an-ı Kerim gibi kelimesi kelimesine doğru ve değişmemiş olduğunu söyleyebilir misiniz?

Cevap:

Sorunuzu cevaplandırmadan önce hakkınızdaki bir şikayetimi belirtmek istiyorum. Bütün hadislere referans olarak Buhari ve Müslim'in cilt ve sayfa numaralarını vermişsiniz. Halbuki bu kitaplar dünyanın yüzlerce matbaasında, değişik boylarda ve defalarca basılmışlardır. Sizdeki baskının diğerleriyle aynı olup olmadığından emin olamayız. Bu tür kitapların referansını verirken her zaman kitabın adı ve bölümün başlığının verilmesi gerekir ki, istenen hadis kolayca bulunabilsin.

Sorularınız, bende sizin bu kitapları gerektiği kadar okumadığınız izlenimini uyandırıyor. Belki de hadis inkarcıları tarafından nifak amacıyla "İtiraz Edilebilir Hadisler" ismi altında yayınlanmış listelerden biri gözünüze çarpmıştır. Siz de bu kadar araştırma zahmetiyle yetinerek bu listedeki hadislerin Buhari ve Müslim'in herhangi bir nüshasında olup olmadığına üstünkörü bakıp tatmin olmuşsunuzdur. Nitekim, bu hadisler orada bulunmaktadır. Fakat belirttiğiniz hadislerin yer aldığı bölümlerin tamamını okusaydınız, şüphelerinizi giderebilecek cevapları kendi kendinize bulabilirdiniz.. Belki de siz bazı hadislerin metinlerini bütünüyle okumadan bu yıkıcı grubun yazdığı yanlış açıklamaları bana aktarıyorsunuz. Bu tür kişilerin cahil halkı aldatabilmesi bir yana, sizin gibi yüksek eğitim görmüş kişileri de kolayca etkileyebilmesi çok üzücüdür.

Dünyanın hiçbir bilim ve sanat dalına, bir kimsenin böylesine az incelemeyle herhangi bir eleştiri getiremeyeceğini bilmiyor muydunuz?

Yoksa siz böyle bir incelemeyi hadis konusunda yeterli mi görüyorsunuz? Siz hadisin bazı kısımlarını esas konulardan o denli soyutlayarak ve tamamen önemsizleştirerek bize iletirsiniz ki, bu yöntemle bilim ve sanat üzerinde yazılmış dünyanın herhangi bir kitabından yapılacak alıntılar, ancak sırf alay konusu olarak sunulabilir.

Bu kısa tenbihten sonra, sizin ve hadisi inkar edenlerin fitnesine aldanmış diğer kişilerin araştırmanın gerçek yöntemini öğrenmeleri açısından, yazdığımız hadislerin herbiri üzerinde detaylı olarak duracağım.

1. Hz. Aişe'nin yıkanmasıyla ilgili hadis, Buhari, Kitab'ul Gusl'ün "Sa^{100[100]} ve Benzerleri ile Gusletme" bölümünde vardır. Burada Hz. Ebu Seleme şöyle buyuruyor: "Ben ve Hz. Aişe'nin kardeşi, Hz. Aişe'ye gittik. Ve Hz. Aişe'nin kardeşi kendisinden Peygamberimizin guslü (nasıl yaptığı) hakkında sordu. Bunun üzerine Hz. Aişe aşağı yukarı sa'ya eşit bir kap getirtti, gusletti ve başına su döktü. Öyle ki aramızda bir perde vardı," Bu hadise itiraz edenlerin ilk hatası Hz. Ebu Seleme'yi yabana birisi olarak görmeleridir. Halbuki Hz. Ebu Bekir'in kızı Ümmü Gülsüm, Ebu Seleme'ye sütünü emzirdiği için Hz. Aişe'nin de süt yeğeni olmaktadır. Gerçekten de bu meseleyi Hz. Aişe'ye sormaya giden sözkonusu iki kişi de o'nun mahremiydiler ve aralarında yabancı kimse yoktu. İtiraz edenlerin yaptıkları ikinci hata, bu meseleyi abartmalarıdır. Çünkü rivayette yalnızca perde olarak geçmesine rağmen, bunlar tarafından perdenin çok ince olduğu eklenmiştir. Bu ilave için "Eğer o perde ince olmasaydı Hz. Aişe yıkanırken nasıl gözükecekti ve aksi halde perde asarak yıkanmasının ne faydası olacaktı?" diyorlar. Halbuki eğer bunlar (hadis

^{97[97]} Buhari, II/500

^{98[98]} Müslim, III/3

^{99[99]} Buhari, II/ 114

^{100[100]} Yaklaşık olarak bir galona eşit ölçü. (Çev.)

inkarcıları) o iki kişinin hangi meseleyi araştırmak için teyzesi ve ablasına gittiklerini bilselerdi, kendiliğinden cevaplarını alabileceklerdi ve perdenin ince olup olmadığı düşünmelerine gerek kalmayacaktı. Aslında öğrenilmek istenen şey gusül yöntemi değildi. Gusül için ne kadar su gerektiği tartışılıyordu. Bazı kişilere ulaşan rivayete göre Hz. Muhammed, (s.a) bir sa' dolusu suyla gusül yapardı. Bazı kişiler de bu kadar suyu yetersiz görüyor ve cenabet guslüyle, temizlik amacıyla yapılan gusül arasındaki farkı göremedikleri için yanlışlığa düşüyorlardı. Hz. Aişe onlara (mahremi olan iki kişiye) guslü öğretmek için aralarına, başını ve yüzünü o iki şahsın görebileceği şekilde, bir perde asmış ve suyu getirtip başından aşağı dökmüştü. Hz. Aişe böyle yapmakla iki şeyi anlatmak istemiştir: Birincisi, cenabet guslü için sadece vücudun üstüne su dökmek yeterlidir, ikincisi, bu amaç için bir sa' dolusu su yeterli bir miktar olmaktadır.

Bu açıklamadan sonra, siz de, itiraz edilecek bir şeyin olup olmadığını yeniden düşünebilirsiniz. Hatta bir karara da varabilirsiniz. Böyle birşey için boşu boşuna sağlam senedli bir hadisi inkar etmeye gerek var mı? Ve bütün hadislerin geçersiz olmasına bu hadis delil olarak gösterilebilir mi?

2-3. Hz. Sabra el-Cüheni ve Hz. Cabir'den aktarılan hadisler Müslim'in Mut'a nikahı babında mevcuttur. Fakat öyle görünüyor ki itiraz edenler, sırf itiraz etmek için hadisleri taramaya başlamış ve bunu yaparlarken bu iki hadisi de listelerine eklemişlerdir.

Yoksa onlar, mut'an'ın gerçeğini anlamaya çalışsalar ve bunun hakkında fıkıh imamları arasında doğan tartışmalar ile bu tartışmaları sonuçlandırmak için muhaddislerin, mut'an'ın caiz veya haram olması hakkındaki bütün rivayetleri ne amaçla kitaplarında topladıklarını öğrenselerdi, belki de hadisi inkar amacıyla bu hadisleri de listelerine almaya kalkışmazlardı.

Gerçek şudur: İslam'dan önce cahiliye zamanındaki nikah yöntemleri arasında "Mut'a nikahı" da vardı. Yani bir kadınla, bir miktar ücret karşılığı, belli bir süre için nikah kıyılabilirdi. Hz. Muhammed'in (s.a) metodu ise şuydu: Allah'tan bir şeyin menedilmesi emri gelmedikçe yürürlükte olan hiçbir adeti yasaklamazdı. Hz. Muhammed (s.a), bunlar hakkında ya susardı ya da, bazen gerektiği takdirde, bunlara uymaya izin verirdi. Nitekim aynı durum mut'a nikahı için de sözkonusu oldu. Başlangıçta Hz. Muhammed (s.a), mut'a geleneği için susmayı tercih etmiştir. Sonra, herhangi bir savaş ya da yolculuk sırasında, cinsel ihtiyaçlarının fazla olduğunu söyleyenlere izin de vermiştir. Fakat bu durum, yasak emri geldikten sonra, kesin olarak yasaklanmıştır. Bu hüküm herkese ulaşamadığı için bazı kişiler bilmeden mut'a'ya devam etmiştir. Nihayet Hz. Ömer (r.a) kendi hilafeti döneminde bu hükmü dört bir yana duyurmuş ve bütün gücüyle mut'a geleneğini engellemiştir.

Mut'a konusuyla ilgili olarak fıkıh imamlarının karşısında araştırmaya açık birçok soru vardı. Mesela Hz. Muhammed (s.a) açıkça mut'a'ya izin vermiş miydi? Verdiyse ne zaman vermişti, ya da menmi etmişti? Men etmişse ne zaman ve hangi sözleriyle men etmişti? Mut'a, bizzat Hz. Muhammed (s.a) tarafından mı men edilmişti? Yoksa Hz. Ömer (r.a) kendi yetkisiyle mi bu geleneği yasaklamıştı?

Bu ve buna benzer birçok sorudan dolayı fıkıh imamları ve muhaddisler bütün rivayetleri toplamak zorunda kaldılar. İmam Müslim'in sırf bu nedenlerle kitabında naklettiği söz konusu iki rivayeti hadis inkarcıları özellikle seçmiştir:

Birincisi, Hz. Cabir b. Abdullah'ın; "Biz Hz. Muhammed (s.a) ve Hz. Ebu Bekir (r.a) döneminde mut'a yapardık ve sonra Hz. Ömer (r.a) kendi döneminde bunu yasakladı" şeklindeki rivayettir.

İkinci hadis, Sabra El-Cüheni'den aktarılmıştır: "Mekke fethi sırasında Hz. Muhammed (s.a) bizzat mut'a'ya izin verdi. Nitekim ben bir çarşafa karşılık bir kadınla mut'a yaptım. Fakat aynı savaştan sonra Hz. Muhammed (s.a) Allah'ın (c.c) kıyamet gününe kadar mut'a'yı haram kıldığını ilan etti." Bu hadislerin dışında Müslim ve diğer muhaddisler bu meselenin çeşitli yönlerini aydınlatan daha birçok hadis toplamıştır. Şimdi şu soruyu sorabiliriz: Eğer muhaddisler bu hadisleri toplamasaydı, İslami kanunların tedvininde mut'a'nın caiz veya haram olmasına nasıl karar verilebilirdi?

4. Hz. Câbirin (r.a) bu rivayeti, Müslim'in, ihrama girme ve çıkma yöntemlerini içeren rivayetleri toplamış olduğu Kitab'ul Hac'ın ihramla ilgili bölümündedir. İmam Müslim, Hz. Cabir'den birçok rivayet aktarmıştır. Hz. Cabir diyor ki: Biz sadece hac niyetiyle Medine'den yola çıkmıştık. Dört Zilhicce'de Hz. Muhammed (s.a.) Mekke'ye vardığında bize buyurdu ki:

"*Aranızda yanlarında kurbanlık getirmeyenler ihramlarını açsınlar ve hanımlarının yanına gitsinler.*"

Hz. Muhammed (s.a), bunu kesin bir emir olarak söylememişti. O'nun asıl amacı, ihramı açıp böyle yapabileceğimizi söylemekti. Nitekim biz Kabe'yi tavaf, Safa ve Merve arasında sa'y^{101[101]} yaptıktan sonra ihramlarımızı çıkardık ve hanımlarımıza gittik. O sırada ihramlarını çıkarmaktan çekinenlere Hz. Muhammed (s.a) buyurdu ki:

^{101[101]} Safa ve Merve tepeleri arasında yapılan gidip gelmeler. (Çev.)

"Aranızda Allah'tan en çok korkan benim. Eğer ben kurbanlığımı yanımda getirmeseydim, sizinle birlikte ben, de ihramdan çıkardım. Bunun üzerine onlar tatmin oldular ve söylediğine uydular."

Hz. Cabir'in bu olayları anlatmaktaki gayesi, ihrama girerek hac'dan önce Mekke'ye ulaşan bazı kişilerin tavaf ve sa'y yaptıktan sonra ihramdan çıkmalarının helal olup olmadığı kuşkusuyla ilgiliydi. Bu gibi kişilerin, hac zamanı geldiğinde, Harem'den ihrama başlanmasının caiz olup olmadığı kuşkusunu gidermek için bu hadisi aktarmıştı.

Bu hadisin asıl metninde "Biz çok seviştik ve Arefe için yola çıktığımızda menimiz akıyordu" diye birşey kesinlikle yoktur. Halbuki söz konusu durumu açıklığa kavuşturmak için sahabiler, "Kadınlarımıza gittikten sonra, menimiz aktığı halde Arefe'ye gitmek için bize emir mi veriliyor" diyerek taaccüblerini dile getirmişlerdir.

5. Hz. Ebu Zer'in (r.a) rivayeti olan bu hadis, Buhari'de "Rid'ül Halk" babının "Güneş ve Ay'ın Sıfatları" bölümünde yer almaktadır. Özetini vermiş olduğunuz hadis, o şekliyle doğru değildir. Hadisin doğru çevirisi şöyle: "Rasûlullah (s.a): "Güneşin battıktan sonra nereye gittiğini biliyor musun?" diye sordu. "Allah ve O'nun Rasulü daha iyi bilir" diye cevap verdim. Rasûlullah: "Güneş, Arş'ın altında secde eder ve yeniden doğudan doğmasına izin ister ve ona izin verilir. Bir zaman olacak, güneş secde edip izin isteyecek ama verilmeyecek, tersine gitmesi emredilecek ve güneş batıdan doğacaktır. " buyurdu ve daha sonra şu ayeti okudu:

"Güneş de konulmuş olduğu yerde (müstekarrında) akıp gider. Bu, üstün ve bilen Allah'ın takdiridir."^{102[102]}

Burada sadece şu anlatılmak istenmektedir: Güneş her zaman Allah'ın emrindedir. Onun doğması ve batması Allah'ın emriyle gerçekleşir. Güneşin secde etmesinin, bizim namazda ettiğimiz gibi secde etmek anlamına gelmediği açıktır. Bilakis bunun anlamı Kur'an'da tanımlanan dünyadaki her şeyin Allah'ın huzurunda secde etmesi, yani tamamen Rab'lerinin emrine tabi olmasıdır. Sonra güneşin batması da tek değildir. Kur'an'a göre birçok batı vardır. Çünkü güneş her an dünyanın bir yerinde batıp diğer bir yerinde doğar. Bu nedenle izin isteyip doğması ve batmasının anlamı, her zaman Allah'ın emrine tabi olması demektir. Güneşin batıdan doğmasına gelince; bu imkansız bir şey değildir, yerçekimi kanununun aniden değişmesi ve gezegenlerin hareket ettiği yönün her an tersine dönmesi imkân dahilindedir. Fizik ve Astronomi uzmanlarından hiçbiri yerçekimi kanununu değişmez görmemekte ve bunda bir değişme olmasının veya tamamen bozulmasının imkansız olduğuna inanmamaktadır.

Bu hadiste doğma ve batmanın dünyanın değil de, güneşin dönmesinin sonucu olarak görülmesi meselesine gelince, buna itiraz edenler, şu iki noktaya çok iyi dikkat etmelidirler: Birincisi; Peygamberler, fizik, astronomi ve kimya meselelerini anlatmak için bu dünyaya gelmemişlerdir. Onlar irfani hakikati tebliğ etmeye, düşünce ve eylemi tashih etmeye gelmişlerdir. Onların işi dünyanın veya güneşin nasıl hareket ettiğini izah etmek değildir. Onların mesajı şudur: "Dünya ve güneşin sahibi ve hükümdarı sadece Allah'tır. Herşey, her zaman O'na ibadet eder."

İkinci nokta ise; bir tebliğci, kendi döneminin bilimsel araç ve gereçlerini bırakıp binlerce yıl sonraki şeyleri hakikati öğretmede eğitim aracı olarak kullanırsa, bu iş tebliğin hikmetine ters düşer. Onların anlatmak istediği şeyler kendi dönemlerinin bilgi birikimini kullanarak gerçekleşebilir. Peygamberler, yüzlerce yıl sonrasının bilgilerini anlatmaya kalkışsaydılar, insanlar onların esas eğitim alanlarını bırakır, bu adamlar hangi zamandan bahsediyor, diyerek bunu tartışmaya başlar ve neticede hiç kimse onların tebliğinden etkilenmezdi.

Şimdi siz düşünün: Eğer bir peygamberin anlattıklarını kendi çağdaşları bile anlamasaydı, sonraki nesillere onun öğretisi nasıl ulaşabilirdi? Bundan bin beşyüz yıl önce, eğer bu hadis, duyanların güneşin doğuşu ve batışının güneşin değil de dünyanın hareketinden dolayı olduğunu anlayacakları bir şekilde söylenmiş olsaydı, bugün bu olay ilmin bir mucizesi olarak anılacaktı. Ancak acaba size göre o dönemin insanları bu mucizeyi nasıl karşılayacaktı? Sonra, bu hadis vasıtasıyla anlatılmak istenen asıl şey başka türlü nasıl anlatılabilir? O devrin insanları böyle "İlmi Mucizeler" yüzünden imandan mahrum kalsaydı, bu mucizeler size ulaşamadığı için onları nasıl takdir edebilecektiniz?

6. Hz. Ebu Hüreyre'nin bu rivayeti, Buhari'de "Namaz Vakitleri" bölümünün "Elebrad bizzuhurfi şiddetilharr" babındadır. Siz bu hadisin özetini bile doğru vermemişsiniz. Hadisin doğru tercümesi şu şekildedir. Rasûlullah (s.a): "Yaz mevsiminde öğle namazını serinlikte, geciktirerek (sıcaklığın etkisi azalınca) kılınız. Çünkü sıcaklığın şiddeti cehennemden üfleme gibidir. Cehennem Allah'a halinden şikayet edip benim parçalarını birbirini yiyor, dediğinde; Allah Teâlâ cehennemden iki kez nefes almasına izin verdi. Yani kışın ve yazın birer kez olmak üzere. Yazın aldığı nefes, sizin en şiddetli sıcaklığınıza ve kışın aldığı nefes, sizin en şiddetli soğuklarınıza benzer" buyurmuştur.

Bu hadise itiraz etmeden önce, Rasûlullah'ın bundan asıl amacı ne olabilir, diye iyice düşünün. Kendisi bir fizikçi gibi mevsimdeki değişmelerin nedenlerini mi anlatmak istiyordu? Yoksa bir nebi olarak sıcağın şiddetini hissedenlere cehennemi mi tasvir etmek istiyordu? Kur'an 1 ve Hz. Muhammed'in (s.a) hayatını okuyan birisi, hiç tereddüt etmeden O'na birinci hususu değil de, ikinci hususu uygun görecektir. Hz. Muhammed'in (s.a) yazın öğle namazının serinlikte kılınmasını emretmesinin amacı, cehennemden korkutmaktı ve cehennemi hak edecek işlerden men etmektir. Tebuk Gazvesi sırasında Rasûlullah'ın (s.a) söylediği bu sözler Kur'an-ı Kerim'in söyledikleriyle eş anlamlıdır:

"Onlar bu şiddetli sıcakta cihada çıkmayın dediler. Ey Peygamber! Onlara de ki, cehennem ateşi bu sıcaktan daha sıcaktır."^{103[103]}

Burada Kur'an bir fizik meselesini açıklamayı hedeflemediği gibi, Hz. Muhammed'in (s.a) hadisi de bir fizik dersi verme amacı taşımıyor. Kuranın dünya sıcağıyla cehennem sıcağını mukayese etmesinin arkasındaki amaç, sıcaktan dolayı cihad etmekten kaçınanları cehennemden korkutmaktır.

Hız. Muhammed'in (s.a), dünyanın en şiddetli sıcağı ve en şiddetli soğuşunu cehennemden sadece iki nefesine denk tutması, kışın sabah namazlarını ve yazın öğle namazlarını eda etmek için dışarı çıkmaktan çekinenleri uyarmak içindir.

Nitekim Âhmed b. Hanbel'in Müsnedinde Zeyd b. Sabit'in şöyle bir rivayeti vardır;

"Rasûlullah'ın (s.a) sahabileri için öğle namazından daha zor bir namaz yoktu." Yaz aylarında Arabistan'ın öğle sıcağını görenler bu rivayeti daha iyi anlarlar. Şimdi hadisin asıl metnine gelelim:

"Sıcağın şiddeti cehennemden üflemesindedir" cümlesinin anlamı, kesin olarak dünya sıcağının cehennemden üflemesiyle meydana geldiği şeklinde değildir. Bunun anlamı şu olabilir: Sıcak, cehennemden üflemesinin bir benzeri veya onun cinsindedir. Çünkü Kur'an'da "Min" kelimesi cins beyan etmek için çokça kullanılmıştır ve Kur'an'da bunun bir çok örneği vardır. Mesela;^{104[104]} ayetlerinde de "min" kelimesi cins için kullanılmıştır.

Son cümlede yaz ve kış mevsimlerinin cehennemden üflemesinden meydana geldiği gibi birşey söylenmemiştir. Hadis-i şerifin tercümesi şöyledir: *"Rabbi ona kış ve yaz için birer kez olmak üzere iki kez nefes alması için izin verdi. Onun nefesleri sizin gördüğünüz en şiddetli sıcağa ve en şiddetli soğuğa benzer."*

7 ve 8. hadisler Müslim, Kitab'ul Mahid'in "Erkek ve Kadının Menisinin Tarifi" bölümünde ve Buhari "Kitab'ul İlim", "Kitab'ul Gusl", "Kitab'ul Edeb" ve "Kitab'ul Enbiya"nın değişik bölümlerinde yer almaktadır. Fakat siz bunların anlamını bile yanlış nakletmişsiniz. Çeşitli rivayetlerde asıl anlatılmak istenen esas şudur: Ümmü Süleym gelip, Rasûlullah'a (s.a): "Rüyasında kadın da erkeğin gördüğünü görürse (yani ihtilam olursa) ne yapmalıdır?" diye sordu. Rasûlullah'a (s.a): "Gusül yapsın." buyurdu. Bunun üzerine Ümmü Süleym(r.a) taaccüble: "Kadına da aynı şey olur mu? İnzal ve ihtilam kadınlar için de sözkonusu mu?" diye sorunca, Rasûlullah'a (s.a): "Evet", buyurdu. "Değilse çocuk annesine nasıl benzer? Erkeğin suyu koyu ve beyazımsı, kadınınki ince ve sarımtırak olur. Bunlardan galip gelene ya da öne geçene de çocuk benzer."

İkinci bir rivayete göre, bir kadının sorusuna Hz. Aişe de şaşırmişti ve bunun üzerine Rasûlullah (s.a) şöyle cevap vermişti:

"Çocuğun annesine benzemesinin bundan başka bir nedeni var mı? Kadının suyu erkeğinkine galip gelince çocuk dayılarına ve erkeğin suyu kadınınkine galip gelince çocuk amcalarına benzer."

Bir başka rivayete göre yahudi bir alimin evlat hakkındaki sorusu üzerine Hz. Peygamber (s.a) şu cevabı verdi: "Erkeğin suyu beyazımsı ve kadınınki sarımtırak olur. Bu ikisinin birleşmesi sırasında erkeğin menisi kadınınkine galip gelirse, Allah'ın emriyle oğlan doğar. Kadının menisi erkeğinkine galip gelirse Allah'ın emriyle kız doğar."

Bilmiyorum, siz hangi kelimelerden, "Eğer bu bileşim beyazımsı olursa erkek, yoksa kız çocuğu doğar" anlamını çıkardınız. Sizin hangi ibarenin tercümesini, "Eğer birleşme sırasında erkek kadından daha önce boşalırsa çocuk babasına, yoksa annesine benzer" şeklinde yaptığınızı da bilemiyorum.

Bu hadislerde ifade edilen asıl konunun ilme ve ahlâka aykırı düştüğünü ortaya koyan bir delil varsa, lütfen yazınız.

9. Bu mânâyaya gelen hadisler, Buhari'nin "Kitab'ul-En-biya" "Kitab'ul-İstizan" ve "Kitab'ul Akika" bölümlerinde vardır. Fakat her yerde "ihtetene" kelimesinin açık anlamı, Hz. İbrahim'in, kendi sünnetini kendi eliyle yapmış olduğu ihtimalini taşımaktadır. Eğer bir kimse kendi işini yapabiliyorsa, neden bir cerrahı çağırıp seksen yaşındayken bu işi yaptırsın? Sonra, Müsned-i Ebi Ya'la'mn rivayetine göre, kesin

^{103[103]} Tevbe: 9/81.

^{104[104]} Hac: 22/30.

olarak biliniyor ki, Hz. İbrahim bu işi kendisi yapmıştır: Allah'tan sünnet olma emri gelince, Hz. İbrahim bir berber aleti alıp sünnet olmuş, sünnet olduktan sonra çok ağrı çekmişti. Bunun üzerine Allah'tan vahiy geldi: "Ey İbrahim sen acele ettin, yoksa biz sana bunun aletini söylerdik." Hz. İbrahim ar etmişti; "Ey Rabbim! Ben, Senin emrine uymakta gecikmeye tahammül edemedim."^{105[105]}

10. Bu anlamdaki hadisler Buhari'nin "Kitab'ul Enbiya", "Kitab'ul Cihad" ve "Kitab'ul İman ve'n Nüzur" bölümlerinde vardır. Söz konusu çeşitli hadislerde, Hz. Süleyman'ın hanımlarının sayısı 60, 70, 90, 99 veya 100 olarak geçmektedir. Her hadisin senedi değişiktir. Muhaddislere ulaşan bunca senedin asılsız olduğunu söylemek çok zordur.

Fakat Hz. Ebu Hüreyre'nin Rasûlullah'ın (s.a) sözlerini tam olarak anlayamamış veya dinleyememiş olabileceğini söyleyebiliriz. Rasûlullah (s.a), Hz. Süleyman'ın çok hanımının olduğunu, hatta yahudilerin bu sayıyı 60,70, 90, 99 veya 100 olarak bildiklerini söylemiş ve Hz. Ebu Hüreyre (r.a) de bunu, Rasûlullah'ın (s.a) söylediği bir söz sanmış olabilir.

Rasûlullah (s.a), Hz. Süleyman'ın sözünü, "Ben zevcelerime gideceğim ve her zevcemden bir mücahid doğacak" şeklinde de nakletmiş olabilir. Hz. Ebu Hüreyre (r.a) de bu sözü "bir gecede hepsine gideceğim" şeklinde anlamış olabilir. Bu tür yanlış anlamalar birçok rivayette bulunmaktadır. Bu rivayetlerden bazıları daha sonra nakledilen rivayetlerle açıklanmış, bazıları da olduğu gibi kalmıştır. Sözlü rivayetlerde bu tür karışıklıkların olmasını normal karşılamak gerekir. Yukarıda zikredilenler gibi birkaç örneği alarak bütün hadis birikimini itibarsız kılmak makul bir insanın işi değildir.

"İnşaallah" lafzını söyleyip söylemediğine gelince: Hiçbir rivayette Hz. Süleyman'ın kasdi olarak 'inşaallah' demekten kaçındığı zikredilmemiştir. Dolayısıyla bunun peygamberlere saygısızlık ifade edecek hiçbir tarafı yoktur. Siz, "birisi 'inşaallah' demesini istemiş, fakat Hz. Süleyman buna kulak asmamış." ifadesini nerede gördünüz? Hadisin asıl metni aynen şöyledir: "Arkadaşı, O'na (Hz. Süleyman'a) 'inşaallah' de dedi, fakat O söylemedi." "Bunun anlamı şudur: Hz. Süleyman'ın ağzından bu söz çıkınca, yanında oturan birisi 'inşaallah' demiş, Hz. Süleyman da onun demesini yeterli bularak, kendi diliyle bunu tekrarlamamıştır.

Bu hadis Buhari'de, "Kitabu'l-Vud'nun birçok bölümünde yer almıştır. Diğer hadis kitaplarında da vardır. Fakat hiçbirinde Hz. Huzeyfe'nin "Rasûlullah gözlerimin önünde, ayakta küçük abdestini yaptı" anlamında bir söz söylediği görülmemiştir. Siz bu sözleri nerede gördüğünüzü söyleyebilir inisiniz? Hz. Huzeyfe'nin rivayetinin aslı şöyledir; "Rasûlullah ile beraber yolda yürüdüğümüz bir sırada, duvarın arkasındaki bir çöp yığınına doğru gitti ve sizden herhangi birisi gibi, ayakta durarak küçük su dökmeye başladı. Ben yanından ayrılıp uzaklaşmak istedim ama bana arkasında durmam için işaret etti ve ben de arkasında durdum, işini bitirinceye kadar öylece ayakta kaldı". Rivayetinin aslından da, Rasûlullah'ın (s.a) duvar ve çöp yığını arasında durarak, yani her iki taraftan da kendisini perdeleyerek küçüksü dökmüş olduğu ortaya çıkmaktadır. Hatta gözükme imkanının hiç kalmaması için Hz. Huzeyfe'yi de arkasında durdurmuştur.

Müstenid rivayetlere göre Rasûlullah'ın (s.a) hep oturarak küçük su döktüğünü öğreniyoruz. Bunu özellikle belirtmeliyim. Fakat bu sefer, bir özürden dolayı, O (s.a) burada böyle bir yola başvurmuştur. Hz. Huzeyfe (r.a) yukarıda geçen rivayeti, o zaman bazı kişilerin ayakta küçük abdest yapmayı kesinlikle yasak olarak nitelemeleri üzerine aktarmıştır.

12. Bu rivayetler Buhari'nin "Kitab'ul Ehadis'il-Enbiya" ve Müslim'in "İsbatü's Şefa'at" bölümünde mevcuttur. Ayrıca diğer hadis kitaplarında da vardır. Bütün bu rivayetlerin senetlerine ve yollarının çokluğuna bakacak olursak, bunların Hz. Ebu Hüreyre'den aktarıldığına hiç şüphe kalmıyor. Çoğu sika (güvenilir) olan bu kadar çok ravinin bile bile bir sahabinin adını kullanarak, bir hadisi uydurabileceğini düşünemeyiz.

Hz. Ebu Hüreyre'ye gelince: Onun Rasûlullah'a (s.a) yanlış bir söz nisbet etmeyeceğinden hiç şüphemiz yoktur. Bizim için bu ravilerin yalan söylemiş olabileceklerini düşünmekten daha zoru ve kesinlikle mümkün olmayanı, bir nebinin yalan söylemiş olabileceğine veya Allah esirgesin Rasûlullah (s.a) bir peygamberi yalan söylemekle suçlamış olabileceğine inanmaktır. Dolayısıyla biz, bu konuda kesinlikle bir yanlış anlama olduğunu ve bundan dolayı da Rasûlullah'ın (s.a) sözünün doğru olarak aktarılamamış olduğunu düşünmek zorundayız. Böyle düşünmeye mecbur oluşumuzun nedeni de, Hz. İbrahim'in sözde "yalanından" ikisinin kesinlikle yalan olmadığıdır. Üçüncü sözde yalanı ise esasen Beni İsrail'in uydurması ve yalanıdır. Onlar İncil'de bunu, yani yalanı, bir kez değil, iki kez Hz. İbrahim'e nisbet etmişlerdir.

İlk iki olay, Kur'an-ı Kerimde vardır, fakat bunlardan hiç birini Allah yalan olarak nitelememiştir. Gerçekte de bunların yalan olduğunu gösteren hiçbir delil yoktur.

Birinci hadise şöyledir: Hz. İbrahim'in kabile fertleri müşrikçe bir festivale katılmak üzere şehir dışına çıkarken kendisinin, "Ben hastayım" diyerek, geride kalmasıdır. Bunu yalan olarak niteleyebilmek için

müstenid bir yoldan Hz. İbrahim'in tamamen sağlıklı olduğunun kanıtlanması gerekir. Fakat bunu ne Allah, ne de O'nun Rasûlü bildirmiştir. O halde buna neye dayanarak yalan diyebiliriz ki?

İkinci olay şudur: Hz. İbrahim kendi kavminin puthanesine girerek büyük put hariç bütün putları kırdığında halk kendisinden şüphelenmiş ve çağırıp sormuşlar: "Bizim putlarımızı sen mi kırdın?" diye. Hz. İbrahim cevaben: "*Hayır dedi, (büyük putu göstererek) işte şu büyükleri yapmış, onlara sorun, eğer konuşurlarsa(!)*"^{106[106]} buyurmuş. Bu ayetin ifadelerinden de açıkça anlaşılmaktadır ki, Hz. İbrahim bunu, bir yalan olarak değil de, şirke karşı bir delil olarak söylemiştir. Esas amacı, soranlara şunu anlatmaktı: "Sizin ilahlarınız felaketlerinin hikayesini bile söyleyemeyecek kadar biçaredirler ve sizler de aslında bu büyük ilahınızın hiçbir şey yapamayacağını biliyorsunuz." Karşısındakinin ne söylediğini anlayan sıradan bir kişi bile bu sözlere yalan diyemez. Bizim, Rasûlullah'ın (s.a), bu sözleri yalan olarak niteleyebileceğim düşünmemiz mümkün değildir.

Üçüncü "yalana" gelince: Esasen bu, İncil'de peygamberler adına uydurulmuş anlamsız efsanelerden birisidir.

İncilin "Doğuş Kitabında bu olay bir kez değil, iki kez yer almaktadır. İlk olay Mısır'da geçmekte ve İncil'in kendi diliyle şöyle anlatılmaktadır: "Abraham karısı Sare'ye: "Sengüzel bir kadınsın ve Mısırlılar seni görünce benim karım olduğunu bilecekler. Beni öldürecek, ama seni sağ bırakacaklar. Bu nedenle benim kız kardeşim olduğunu söyle" dedi. ...Mısırlılar baktılar ki kadın çok güzel.....Kadını hemen Firavunun evine götürdüler... Fakat Tanrı, Firavun ve onun ailesini Abraham'ın karısı yüzünden büyük belalara uğrattı. Bunun üzerine Firavun, Abraham'ı çağırıp: "Bana ne yaptın? Neden onun karın olduğunu söylemedin"? Ben onunla senin kız kardeşin diyerek evlenmek istemiştin" dedi.^{107[107]}

İlginç olan şudur: İncil'in kendi beyanına göre o zaman Hz. İbrahim'in hanımı Hz. Sare'nin yaşı 65'ti. İkinci olay da Güney Filistin'de geçer: 'Abraham, karısı Sare hakkında: "O benim kız kardeşimdir" dedi. Cerar padişahı Ebi Melik, Sare'yi yanına çağırdı. Fakat o gece Tanrı, Ebi Melik'in rüyasına girdi ve buyurdu ki: "Bak sen şu aldığın kadından dolayı helak olacaksın. Çünkü o'nun kocası var... Ebi Melik Abraham'ı çağırıp: "Sen bana ne yaptın? Ben sana ne yaptım ki, sen bana ve saltanatım üzerine büyük günah getirdin?" dedi.^{108[108]}

İncil'in kendi beyanına göre o zaman Hz. Sare'nin yaşı doksandı. Bu hikayelerin ikisinin de yalan oldukları anlaşılıyor. Hz. Muhammed'in (s.a) bu yalanları onaylayacağına biz hiçbir şekilde inanmayız.

Şimdi normal olarak, "Bu üç olay akli açıdan yanlışsa, neden raviler bu hadislerle kitaplarında yer vermişlerdir?" şeklinde bir soru çıkıyor ortaya. Bu soruyu şu şekilde cevaplamak mümkündür: Hadislerin içeriği ile ilgisi vardır. Rivayet tamamen senede bağlıdır. Ravilerin sorumluluğunu aldığı husus, sağlam kaynaklardan Hz. Muhammed'in (s.a) dönemi ile ilgili mümkün olduğu kadar çok bilgi toplamaktı. Nitekim onlar bu hizmeti gerçekleştirmişlerdir. Bundan sonraki iş, dirayet ehlinin işidir. Onlar hadislerin içeriğine bakarak işe yarayan şeyleri almalıydılar. Ehli rivayet eğer kendi anlayışlarına göre dirayet işini de yapsaydı ve içerikleri eleştirerek reddetseydi, biz bugün çoğu şeyden yoksun kalırdık. Dolayısıyla şunu söylemek yerinde olur: Ehli rivayet, işlerinin çoğunu senetleri eleştirmekle sınırlamış ve içerikleri eleştirenlerin işini kolaylaştırarak gerekli malzemeyi toplamıştır.

13. Bu hadis Buhârî'de "Kitab'u Bid'il Halk" bölümünün "Müslümanın En Hayırlı Malı Dağda Otlatılan Koyundur" babında ve "Kitab'u Ehâdîs'il Enbiyâ" bölümü "Allah Teâlâ'nın 'Vettehazellâhü İbrahîme Haille' Buyurması" babı "nda zikredilmektedir. Bununla ilgili bütün hadisleri topladığımızda görülüyor ki Hz. Muhammed (s.a) keleri (Vezeg)^{109[109]} zararlı hayvanlar arasında saymıştır.^{110[110]} Bazı rivayetlere göre, diğer zararlı hayvanlar gibi bunun da öldürülmesini buyurmuştur. Nitekim Hz. Aişe'den bu konuda gelen en doğru rivayet Buhari'dedir. Bu rivayete göre Hz. Aişe şöyle buyurmaktadır: "Rasûlullah (s.a), keleri zararlı hayvan olarak saymıştır. Fakat ben bunun öldürülmesiyle ilgili hükmü duymadım." Müsned-i Ahmed ve İbn Mâce'de ki Hz. Aişe'nin rivayetinde "öldürülmesi" lafzı da vardır. Hz. İbrahim'in ateşine üflemesi de. Fakat Hâfız İbn Hacer'in Fethül-Bâri'de yazdığı gibi, "Buhari'nin rivayeti daha doğrudur." Sonra Buhari'nin bu rivayetinde şu kelimeler de vardır: "Hz. Sa'd b. Ebi Vakkas'ın iddiasına göre Rasûlullah (s.a) bunun öldürülmesini emretmişti". Fakat bu rivayette, Hz. Sa'd b. Ebi Vakkas'tan bunu kimin duyduğu açık değildir. Dârekutni'de bu rivayet: "İbn Şihab'tan, o'da Hz. Sa'd b. Ebi Vakkas'tan" şeklindedir. Fakat İbn Şihab Hz. Sa'd'i görmemiştir. Onun için bu bu rivayet munkatı'dır.

^{106[106]} Enbiyâ: 21/63.

^{107[107]} İncil, 11/11-20

^{108[108]} İncil, n/2-16

^{109[109]} Vezegin asıl manası kelerdir, kertenkele değil.

^{110[110]} Hadislere göre Rasûlullah (s.a) birkaç hayvanı zararlı (muzır) olarak niteledi ve onları Harem'de ve ihram olunduğu halde öldürmeye izin vermiştir. Bunlar arasında akrep, kuduz köpek ve fare de vardır.

Daha sonraki Ummü Şerik'in rivayetine göre, öldürülmesinin nedeni de açıkça belirtilmiştir. Bunun nedeni, kelerin Hz. İbrahim'in ateşine üflemesidir. Burada iki şeyin birbirine karıştırılmış olması mümkündür. Birincisi; en doğru rivayete göre, Peygamberimizin bu hayvanın zararlı bir hayvan olduğunu söylemesidir. İkincisi; Hz. İbrahim'in ateşine üflediğine dair halk arasında meşhur olan hikayesidir. Eğer Ümmü Şerik'in rivayeti doğruysa, bunun anlamı, yalnızca biri Hz. İbrahim'in ateşini alevlendirmeye çalışmıştı diye kelerin bütün neslinin öldürülmesi gerektiği şeklinde değildir.

Bu olay şöyle yorumlanmalıdır: O bir zararlı hayvandır ve diğer zararlı hayvanlar gibi insana düşmanlığı vardır. Dolayısıyla bütün hayvanların içinden sadece bu hayvan, Hz. İbrahim ateşe attıldığında ateşi üflemeğe çalışmıştı. Burada önemli olan, hayvanın insan karşısındaki tutum ve tavrıdır. Kelere ateşi alevlendirecek gücün nereden geldiği üzerinde durulacak bir konu değildir. Çünkü bu hadisin hiçbir yerinde ateşin kelerin üflemeğiyle alevlendiği kesinlikle söylenmemiştir.

14. Bu rivayet Müslim'in, Kitabı's Salât" babının "Sütretü'l-Musallî" bölümünde vardır. Burada İmam Müslim, kendisine 'sütüre' hakkında ulaşan muteber senetleri toplamış ve tüm yönlerini gözlerimizin önüne sermiştir. Herhangi bir rivayetten bir netice alıp, bununla yetinmek doğru değildir. Ancak bütün rivayetlere kapsamlı olarak baktıktan sonra bir sonuca varılabilir. Bu hadislerden anlaşılan esas husus, Rasûlullah'ın (s.a) namaz kılanların önüne sütüre^{111[111]} koymasını emretmesidir ve "Bir şahıs sütüre koymadan açık bir yerde namaz kılmaya başlarsa, önünden kadınlar, köpekler ve eşekler geçer" buyurmasıdır. Bunu duyan bazı kişiler, şunu söylemeye başladı: Kadın, köpek ve eşeğin namaz kılanın önünden geçmesiyle namaz fasit olur. Bu sözler, Hz. Aişe'ye ulaştınca dedi ki:

"Öyleyse siz kadını kötü bir hayvan yerine koydunuz. Sizler bizi eşek ve köpeklerle eş tutmuşsunuz. Halbuki Hz. Muhammed (s.a) gece namazı kılariken ben onunla kible arasında bir cenaze gibi yatardım."

15. Bununla ilgili rivayetler Buhari, "Kitab Bid'ul-Halk" ve "Kitab'ül-Tıb" da vardır. İbn Mâce, Nesâî, Ebu Davud ve Berekutnide de mevcuttur.

Bazı sarıhler bu hadisteki kelimelerin lügat mânâsını alıp gerçekten sineğin bir kanadında zehir, öteki kanadında ise panzehir olduğunu sanmışlardır. Onlara göre yiyecek bir şeye sinek düştüğünde batırıp çıkarılmalıdır.^{112[112]} Bazılarının anladığına göre Rasûlullah'ın (s.a) amacı böylece yersiz bir kibiri tedavi etmektir. Çünkü bazı kimseler sinek düşünce sütü ya da bütün yemeği bırakıp içmez ya da yemezlerdi ve yemeği ya atarlardı ya da hizmetçilerine yedirirlerdi. Bunun içindir ki Rasûlullah (s.a) yemeğe bir sinek düştüğünde onu yemeğin içine batırıp yemeğin yenmesini buyurmuştur. Çünkü "sineğin bir kanadında hastalık vardır" demek, sineği görünce içinizde kibir hastalığı doğmaktadır demektir. Diğer kanadında şifa vardır demek ise, onun yüzünden yiyecek ve içeceklerinizi döktüğünüz ya da hizmetçilerinize yedirdiğiniz gurur ve kibir hastalığının ilacı vardır demektir. Bu manayı başka hadisler de teyid ediyor. Bu hadislerin birinde rivayet edildiğine göre, Rasûlullah (s.a) tabakta yemek bırakılmasını sevmezdi. Peygamberimiz (s.a) tabağı iyice temizledikten sonra sofradan kalkmayı emretmiştir. Bu emrin sebebi, tabağında yemek bırakan kişinin geri kalan yemeğinin ya atılmasını ya da bir başkası tarafından yenilmesini istemiş olmasıdır.

Son sorunuz, Buhari'nın, Kur'an-ı Kerim'den sonra en doğru kitap olup olmadığı hakkındaydı. Bunun kısaca cevabı şöyle: Dünyada en güvenilir yoldan bize ulaşan kitap Kur'an-ı Kerim'dir. Çünkü Kur'an-ı Kerim'i bize binlerce kişi mütevatir olarak nakletmişlerdir. Fakat bundan sonra en güvenilir yollardan bize ulaşan kitap Buhari'dir. Çünkü diğer kitaplara nazaran bunun hazırlayanı senetleri daha çok araştırmıştır. Doğrulukla ilgili hüküm, sadece senedler için geçerlidir ve senetlerin sahih olduğu kesin olarak doğrudur. Dirayet yönünden hadis metinlerinin eleştirisine gelince daha önceden de söylediğim gibi, bu işin rivayetinin, uzmanlık sahasıyla büyük ölçüde alakası yoktur. Bu yüzden Buhari'deki bütün hadislerin eleştirilmeksinn, olduğu gibi kabul edilmesiyle ilgili iddia doğru değildir.

Çok iyi bilinmelidir ki, bir rivayetin senedinin sahih olması, onun her yönden doğru ve aynen kabul edilmesini gerektirmez. Günlük hayatımızda da böyle olaylarla karşılaşırız. Bir başkasının konuşmasını aktaran kişi meseleyi olduğu gibi aktarmaya çalıştığı halde çeşitli eksiklikler söz konusu olmaktadır. Mesela, konuşmanın bütünü hatırlanmayınca, onun bir bölümü aktarılıyor veya iyi anlayamayınca yanlış anlam veriliyor. Konuşmanın ortasına doğru oraya varan kişi, önceki şeyleri bilmez. Böyle eksikliklerden dolayı çoğu zaman rivayet edenin iyi niyeti ve dürüstlüğüne rağmen hadise aynen aktarılmıyor. Aynı şey olaylar ve eylemlerin beyanında da söz konusu olabiliyor.

^{111[111]} Sütüre: Namaz kılariken kible cihetinde duvar vs. olmadığında, önden geçenlerin namaza zarar vermemeleri için, ön tarafa dikilen şey.

^{112[112]} Modern tıbbi araştırmalar göstermiştir ki sineğin kanatlarında özel bir çeşit mikroorganizma bulunur ve bunlara mikrop öldürücü ya da mikrop yiyiciler (Bacteriophage) denir. Bunlar sineğin vücudundaki diğer mikropları kolayca öldürebilirler.

Bazen bu eksiklikleri diğer başka rivayetler giderirler ve hepsini bir araya getirince herşey anlaşılmiş olur. Bazen sadece tek bir rivayet mevcut olduğu için (Hadis ilmi ıstılahında "garib" diye adlandırılan hadisler gibi) böyle bir eksikliği rivayet ilmine dayanarak gidermek mümkün olmayabilir. Bu durumda dirayet yoluyla esas konunun ne olduğu hakkında bir yorum yapılır. Yani o rivayet olduğu gibi kabul edilebilir mi? Veya o rivayet Rasûlullah'ın'ın (s,a) mizacına ve konuşma üslubuna uygun düşüyor mu? Bu hususlar araştırılır.

Yukarıda belirttiğimiz vasıflar dahilinde hadisi araştırma yeteneği olmayanlar ya hadisi hiç okumamalı, ya da okudukları zaman en azından kendi kendilerine bir hüküm vermemelidirler.^{113[113]}

Gücü Yettiği Halde Oruç Tutmayanlar Fidye Verebilir Mi?

Soru:

Burada, Kembelpur'da^{114[114]} bir alim geçen Ramazan ayında büyük bir fitneye neden olmuştu. O, Bakara Suresinin Ramazanla ilgili bütün ayetlerinin aynı zamanda nazil olduğunu iddia etmektedir. Dolayısıyla "Oruç tutacak güçte olanlar, tutmadıkları zaman fidye ödesinler" diye Allah'ın verdiği kolaylıktan kesin olarak şimdi de yararlanılabiliyor. "Eğer oruç tutarsanız ne ala, yoksa fidye verin" diyerek bu görüşünü desteklemek için yüz seksen üçüncü ayetin son kısmını delil olarak göstermektedir. Bu alime göre yüz seksen dördüncü ayet de ilk ayetlerle birlikte nazil olmuştur. Bu nedenle bu ayetin ilk iki ayette verilen kolaylığı yok edemeyeceğini iddia ediyor.

Sizin tefsirinizi okuduğumda yüz seksen ikiyle, yüz seksen üçüncü ayetlerin Bedir Savaşı'ndan önce, yani Hicri 2. yılda ve yüz seksen dördüncü ayetin bundan bir yıl sonrasında nazil olduğunu öğrendim.

Eğer sizin bu ayetlerin nüzulleriyle ilgili iddianız ispatlanabilirse, bugün bile çok sağlıklı bir insanın fidye vererek oruçtan kaçmasına olanak sağlayan bu alimin görüşünü çürütebiliriz.

Sözkonusu alim kendisini hadis üstadı ve müfessir zannediyor. Her iki ilim dalındaki görüşlerini durmadan çevreye yayıp duruyor. Eğer araştırma zahmetine katlanıp da, 182 ile 183' üncü ayetlerin Bedir Savaşından önce ve 184'üncü ayetin bir yıl sonrasında nazil olduğunu kitap referanslarıyla ispatlarsanız, bize bir dayanak vermiş olacaksınız. Biz de böylece onun fitne çıkarıcı görüşlerinin yayılmasına engel olacağız. Bu, İslam'a bir hizmet olacaktır. Değerli düşüncelerinizi bize aktaracağınızı ümit ediyoruz.

Cevap:

Bu soruda ifade edilen fitnenin amacı, konunun ele alınış tarzından bellidir. Böyle bir iddiası bulunan kişinin amacı gayet açıktır. Hem kendisini ve hem de kendisiyle aynı meşrebtteki dostlarını oruç belasından(!) kurtarmak istemektedir. Sıradan bir tanrıtanıma, açıkça itaatsizlik yolunu seçer ve korkusuzca bunu yapar. En azından o, Allah'a itaatsizlik ederken O'nun kitabım delil olarak kullanma hilekarlığına gitmez. Fakat dinsizlerin çok acıip bir kısmı var ki kendi fiskına Kur'an-ı Kerim'den delil gösterir. Ayrıca yalnızca Kur'an'dan istifade edilmesi gerektiğini söyleyerek hadisin dinle bağlantısını keser. Amaçları Kur'an'ın ayetlerine istedikleri anlamı vermektir. Bugün bu kişiler serbesttir ve Allah'ın Kitabını istedikleri gibi kullanarak halkı O'nun dininden uzaklaştırmaktadırlar. Onlar ilk önce "İki Kur'an" telif ettiler, daha sonra "İki İslam" ortaya koydular. İleride "İki Allah" iddiasında da bulunurlarsa, kimse onları durduracak değildir ya. Oruç hakkında verdiği delilin yanlışlığını göstermek için önce Kur'an'ın şahadetini sunuyorum. Söz konusu ayetlerin tercümesi şöyle:

"Ey inananlar! Oruç sizden öncekilere farz kılındığı gibi, Allah'a karşı gelmekten sokmanız diye, size sayılı günlerde farz kılındı. İçinizden hasta olan veya yolculukta bulunan, tutamadığı günlerin sayısınca diğer günlerde tutar. Oruca dayanamayanlar, bir düşküniü doyuracak kadar fidye verir. Kim gönülden iyilik yaparsa, o iyilik kendisindedir. Oruç tutmanız -eğer bilerseniz- sizin için hayırlıdır. Ramazan ayı ki onda Kur'an insanlara yol göstererek -yol gösterici ve doğruyu yanlıştan ayırıcı belgeler olarak- indirildi. Sizden bu ayı idrak eden, onda oruç tutsun; hasta veya yolculukta olan tutamadığı günlerin sayısınca diğer günlerde tutsun."^{115[115]}

Bu ayetleri ön bir bilgisi olmadan okuyan bir kişinin kafasına takılabilecek ilk soru şu olabilir: Eğer bütün bu ibare tek bir zamanda indirilmiş ise, o zaman Ramazan ayında bu nimetin verildiği ve işte bu yüzden

^{113[113]} Tercüman'ul Kur'an, Muharrem-Sefer, 1372/Ekim -Kasım, 1952

^{114[114]} Pakistan'ın bir şehridir. Şimdiki adı Attak'tır. (Çev.)

^{115[115]} Bakara: 2/183-184 ve 185.

Ramazan ayına yetişenlerin oruç tutmaları gerektiği meselesi neden daha ayetin ilk başında zikredilmemiştir?

Bu ne biçim bir beyan üslubudur ki önce "sayılı birkaç günde oruç tutmak" tan bahsediliyor. Sonra üç dört cümlede oruç hakkında bazı hükümler belirtiliyor. Daha sonra da o sayılı birkaç günden Ramazan günlerinin kastedildiği açıklanıyor ve Ramazanın oruç için seçildiği, bu ayın bütün günlerinde oruç tutulması gerektiği belirtiliyor. Acemi birisi bile bölümleri birbiriyle irtibatlı bir konuşmada şöyle demeyi tercih ederdi: "Sizden öncekiler gibi size de oruç farz kılındı. Çünkü Ramazan ayında size Kur'an nimeti verilmiştir. Dolayısıyla farz olan oruçları bu ayda tutun." Bundan sonra da diğer beyan edilmesi gereken hükümleri söyleyebilirdi.

Ön bir bilgisi olmayan bir okuyucunun zihnine gelen ikinci bir soru da şu olabilir: "Ayetin ilk bölümünde içinizden hasta olan veya yolculukta bulunan, tutamadığı günlerin sayısınca diğer günlerde tutar" ibaresi olduğu halde bu ibare daha sonra neden yinelenmektedir? Eğer gerçekten tekrarlanması icap etmişse, neden "Oruca dayanamayanlar, bir düşkünün doyuracak kadar fidye verir" ibaresi de tekrarlanmadı? Aslında, her ikisinin de tekrarlanmasına gerek yoktu. Fakat birini tekrarlayıp ötekini tekrarlamamak, bir muamma gibi gözükmektedir.

Üçüncü sorusu şöyle olabilir ibaresinden önceki ve sonraki ibarenin içeriği, birbiriyle açıkça çelişkili gibi gelmektedir. Birincisinde: "Oruç tutabilecek güçte olan kimse oruç tutmazsa fidye versin, fakat oruç tutarsa, onun için daha iyidir" diye açıkça söylenmiştir. Bunun aksine ikincisinde, Ramazan ayını idrak eden herkesin, mutlaka oruç tutması gerektiği emredilmiş ve bu kesin emri takviye eden hükümde, hasta ve yolcu için verilen ruhsat tekrarlanmış ve fakat oruç tutabilecek güçte olanlara yukarıdaki ibarede tanınan ruhsat ise düşürülmüştür. Kıt akıllı bir yasa hazırlayıcıdan bile, aynı zamanda iki değişik emir vermesini bekleyemeyiz. Bu fiil Allah'a nasıl yakışabilir ki?

İlk iki soru, sadece sorudur. Fakat son soru, bu ibareye şiddetli bir itirazdır. Hadis'ten yardım almaksızın herhangi bir şahsın bunu giderebileceğini hiç zannetmiyorum. Hadisin yardımını almadan Kur'anı anlamamanın mümkün olduğunu iddia edenlere ve hadîsin, dini hükümlerin kaynağı ve Kur'an'ın müstenid tefsiri olduğunu inkar edenlere, yukarıdaki gibi sorulara ve itirazlara yalnızca Kur'an da hangi cevaplar vardır sorusunu sormak gerekir.

Hadisin, Kur'an'ı anlamakta bize nasıl yardıma olduğuna bir bakalım: Vahyin geldiği toplumda yaşayanlar, ayetlerin "Ey insanlar!" dan başlayıp "eğer bilerseniz" de biten bölümünün, ilk başta nazil olduğunu ve ikinci bölümünün bir yıl sonra indirildiğini bize bildirmektedirler.

İlk yılında oruç farz kılınırken bu kolaylık verilmişti. Oruç tutabilecek güçte olan, tutamadığı takdirde fidye verebilirdi. Fakat ikinci yıl, bu ruhsat kaldırıldı. Elbette ki, yolcu ve hasta için olan ruhsat aynen bırakıldı.

Bu ifadeyle bütün zorluklar giderildiği gibi, ikinci yıl son ve kesin hükümde, neden "Ramazan,Kur'an gibi bir nimetin indirildiği aydır" dendiği de, anlaşıldı. Artık bu konu iyice anlaşılmıştır; Allah, önce nimetini hatırlattı ve sonra bu nimetine şükür etmemiz için bu ayda mutlaka oruç tutulmasını emretti.

Muhaddis ve müfessirler bu açıklamayı birçok sahabi ve tabiünden aktarmışlardır. Mesela; İmam Ahmed b. Hanbel, Hz. Muaz b. Cebel'den uzun ve açıklayıcı bir rivayet aktarmıştır:

"Namaz ve orucun mevcut şekli, kademeli olarak gerçekleştirildi. Namazda, önce Kudüs kıbleydi, sonra Kabe olarak değiştirildi. Önce halk namaz vakitlerini birbirine hatırlatırdı, sonra ezan okuma yolu benimsendi. Daha önceki uygulamaya göre; cemaatin arasında namaza katılan birisi, önce kılamadığı rekatları kılar ve sonra imama uymaya başladılar. Sonraki uygulamada; namaza katıldığından itibaren imama uyulması, selamdan sonra kalkıp namazını tamamlaması gerektiği belirtildi. Aynı şekilde orucun hükümleri de tedricen geldi."

Rasûlullah (s.a) Medine'ye geldiği zaman, her ay üç gün oruç tutardı ve Muharrem ayının onuncu günü, oruç tutardı. Sonra Allah, Ramazan ayının oruçlarını farz kıldı fakat oruç tutamayana da bir düşkünün doyuracak kadar fidye verme ruhsatı verdi. Daha sonra Ramazan ayının oruçlarının mutlaka tutulması emredildi ve sağlıklı bir kişi için fidye verme ruhsatı mensuh kılındı. Halk, daha önce, iftardan sonra uyuyana kadar yeme, içme ve cinsel ilişkiyi caiz görürdü. İkinci günün orucunun uyuduktan sonra başladığını düşünürdü. Halbuki bu bölümde açık bir hüküm yoktu, ama halk bunu böyle algılamıştı.^{116[116]} Sonra şu hüküm geldi ve konu açıklandı.

"Size oruç gecesi kadınlarınıza yaklaşmanız helal kılındı", sonra orucu tamamlayınız geceye kadar..."

Buhari, Müslim, Ebu Davud ve diğer muhaddisler bu rivayeti teyid eden birçok rivayet aktarmışlardır ve bunlar Hz. Aişe (r.a), Hz. Abdullah b. Ömer (r.a), Hz. Abdullah b. Mesud (r.a) ve Hz. Seleme b. Akvâ (r.a)'dan rivayet edilmiştir. Meşhur müfessir İbn Cerir Taberi (310 Hicri'de vefat etti)'nin bu rivayeti teyid eden ve tüm senetleriyle birlikte rivayet ettiği sahabi ve tabiin'in isimleri şöyle: Muaz b. Cebel, İbn Ömer,

İbn Abbas, Seleme b. Akva, Alkame, İkrime, Hasan Basri, Şa'bi, Ata, Zühri. Bunlardan Hz. Muaz b. Cebel'in (r.a) bir rivayetine göre, Araplar daha önce oruç tutmaya alışık olmadığı ve oruç onlara çok zor geldiği için onlara oruç tutamadıkları gün için, bir düşkünü doyuracak fidye verme ruhsatı verilmişti. Daha sonra hastalık ve yolculuk dışında kesin olarak oruç tutma emri geldi.

Bir başka rivayette, İbn Abbas'ın şöyle bir açıklamasına yer verilmiştir: Allah, orucun ilk yılında fidye verme ruhsatı getirmişti, ama ikinci yıl bu ruhsat sadece hasta ve yolcuya tahsis edildi. Fakat mukim birisi için fidye sözü edilmiyor ve bu ruhsat mensuh kılınyordu.

Bu açıklamadan da anlaşıldığı gibi, hadisi göz ardı edip, hadisleri hakaret ve alay edercesine terkedenler, Kur'an'dan istedikleri gibi hükümler çıkarırlar, nasıl yollarından sapıyorlar ve müslümanları nasıl yollarından saptırıyorlar.^{117[117]}

Hadisi İnkâr Edenlerin Bir İtirazı Daha

Soru:

Hadis'i inkar edenler Müslim'den şu hadisi naklediyorlar:

"Rasûlullah (s.a), çocuk doğurmuş olan hanımlarından Mariye Kıbtiye'nin bir kişiyle zina ettiği iftirası yapıldı. Rasûlullah (s.a), Hz. Ali'ye (r.a) söz konusu kişinin katledilmesini emretti. Hz. Ali (r.a) öldürmek üzere gittiğinde, o kişiyi gusleırken buldu, Hz. Ali (r.a) adamın muhannes (hadım) olduğunu gördü. Bu durumda geri döndü ve bu olayı Rasûlullah'a (s.a) anlattı." Bu hadisten aşağıdaki sorular akla gelmektedir:

1. Rasûlullah (s.a) sadece bir iftira yüzünden adamı yargılamadan ve onun savunmasını dinlemeden, öldürülmesini nasıl emretti? Halbuki bu, İslam'ın ruhuna ve hadislerde ifade edilen İslami adalet anlayışına aykırıdır.
2. Zinanın cezası kırbaç mıdır? Recm inidir? (Her ne kadar hadis inkarcıları recini kabul etmeseler de.) Hz. Muhammed (s.a) niçin bu suçun cezasının ölüm olduğuna hükmetti?
3. Hz. Ali (r.a), suçlu çıplak iken niçin bakmıştır? Halbuki Rasûlullah (s.a) bunu birçok hadisinde menetmiştir.
4. Bu hadis konusunda, Hafız İbn Hacer, İbn Cevzi, Molla Aliyyül Kari ve diğer hadis tenkidçilerinin cerh ve ta'dil kriterine göre, bu hadisin sıhhat derecesi nedir? Eğer, öncekiler bütün titizliklerine rağmen, beşer olmalarından dolayı bu konuda yanılmışlarsa, sonrakilerin ehliyetli olsalar da bunu düzeltmeye hakları yok mu?
5. Bu hadisin metnini incelediğimizde öyle görünüyor ki; bu metin Rasûlullah'ın (s.a) kelamı değildir. Bir ravi, yargılamayı anlatıyor ve galiba bazı ayrıntıları unuttuğundan tüm hadiseyi kendi anlatımıyla izah edemiyor.

Cevap:

Bu hadis inkarcıları, aslında kompleks bir cehaletin içerisinde yüzmektedirler. Bilmedikleri şeyleri bir bilene soracaklarına, kendileri bir karara varmakta ve onları yayıp halkı saptırmaktadırlar.

Onların saptırıcı yazıları, çoğu zaman gözümüzün önünden geçiyor. Delille reddedilemeyecek hiçbir itirazları yok aslında. Mecburen susuyoruz. Susmamızın nedeni, bu tür âsilerin tartışırken, zorba ve sokak serserileri gibi davranmalarındadır. Onların yazıları okunurken; yazarın elinde pisliğe batmış bir süpürgeyle durduğu ve okur okumaz okuyucunun yüzüne bu süpürgeyi vuracağı hissediliyor. Böyle kişilerle başa çıkmaya uğraşmanın, şerefli bir kişinin işi olmadığı ve böylelerinin ilmi bir tartışmaya girilmeye layık sayılamayacağı bir gerçektir.

Fakat, bu fitneci kişilerin yazılarından şüpheye düşen iyi niyetli insanların kuşkularını gidermeye biz her zaman hazırız. Şu da var ki, şerefli ve makul insanların böyle batıl iddialardan etkilenebileceğini hiç ummuyoruz.

Sorunuzla ilgili olay şu şekildedir: Medine münafıkları, Hz. Mariye Kıbtiye (r.a) hakkında, amcasının oğluyla gayri meşru bir ilişkisi olduğu söylentisini yaymışlardı. Giderek bu söylenti, Rasûlullah'a (s.a) ulaşmış ve kendisi Hz. Ali'ye (r.a):

"Git, eğer onu Mariye 'nin yanında bulursan, öldür" diye emretmişti. Rasûlullah'a (s.a) bu haberi ulaştıran kişi, "O, şu anda oradadır. Siz kendiniz birini yollayıp bunu anlayabilirsiniz" demiş olabilir. Bu durumda da Rasûlullah'a (s.a), "Onu uygunsuz bir durumda bulursan öldür" diye bir emir vermiş olabilir.

Hz. Ali (r.a) oraya gittiğinde, Mariye'nin amcasının oğlu bir havuzda yıkanıyordu. Hz. Ali (r.a) varır varmaz ona bağırdı ve elinden tutup havuzdan çıkardı. Suyla dolu bir havuzda yıkanan kişinin çıplak olup olmadığının bilinmeyeceği bir gerçek. Hz. Ali (r.a) sudan çıktığında, tabii olarak birden onu çıplak görür ve böylece onun maktu'uzzeker olduğunu öğrenir. Sonra da gelip gerçeği Rasûlullah'a (s.a) anlatır. Şimdi söyleyin, bu olaya nasıl bir itiraz yapılabilir ve bu itiraz hangi yönden mümkün olabilir? Şunu da belirtmek gerekir ki, üstelik bu rivayet senet itibariyle de zayıf değildir.

Bazı muhaddisler, bunun nedenini şöyle beyan etmişlerdir: Rasûlullah (s.a) o şahsın muhannes olduğunu biliyordu. Öldürülmesi için Hz. Ali'ye (r.a) emretmesinin amacı, Hz. Ali (r.a) ona Peygamberimizin bu emrini bildirdiğinde, muhannesin kendisi bu sırrını ortaya vuracaktı. Böylece söylentilerin uydurmaya dayalı iftira olduğunu herkes duymuş olacaktı.

Fakat bana öyle görünüyor ki, böyle bir şey olmasa bile bu, itiraz edilebilecek bir olay değildir. Rasûlullah'a böylesine büyük bir saygısızlık eden gören birisinin, o şahsı öldürmeye hakkı yok mudur? Kendi annesi, karısı veya kız kardeşi için dahi böyle birşey söz konusu olduğunda bu, bugün bile makul bir parlama sebebi sayılıyor. Rasûlullah'ın (s.a) namusuyla ilgili böyle bir durum söz konusu olduğunda, öldürülmesini emretmesini normal karşılamak gerekir. Buna itiraz edene, karısı hakkında böylesine korkunç bir haber duyarsa tepkisinin ne olacağı sorulabilir.^{118[118]}

Balığın Kesilmeden Helal Olmasının Delili

Soru:

Tercüman'ul Kur'an'ın eski bir baskısında, İngiltere'de okuyan bir öğrencinin et yemesiyle ilgili problemleri yayınlanmıştı ve siz ona, yahudilerin kestığı eti veya balık eti yemesini tavsiye etmiştiniz. Tekbirsiz kesilen balığın helal olması konusunu sormak istiyorum. Çünkü galiba siz de dünya müslümanlarının çoğu gibi balığın yenmesini helal olarak niteliyorsunuz.

Kanımcıca helal ve haram hakkında karar vermek bir insana değil, sadece Allah'a mahsus bir haktır. Çünkü Allah Teâlâ buyuruyor:

"Dillerinizin yalan yere nitelendirmesinden ötürü "şu helaldir, şu haramdır" demeyin. Sonra Allah'a karşı yalan uydurmuş olursunuz. Allah'a karşı yalan uyduranlar ise iflah olmazlar."^{119[119]} Fakat, tekbirsiz kesilen balığın eti Kurana göre haramdır. Bazı hayvanlar dışında, (domuz, köpek, kedi vb. dört ayaklılar.) bütün hayvanların tekbirle kesilmesinin açık bir hükmü mevcuttur. Balık da bir hayvandır.

"Leş, kan, domuz eti, Allah'tan başkası adına boğazlanan, boğulmuş, vurularak öldürülmüş, yukardan düşmüş, boynuzlanmış ve canavarın parçalamasıyla ölmüş hayvanlar, henüz canları çıkmadan kesmeniz dışında, dikili taşlar üzerine boğazlanan hayvanlar ve fal oklarıyla kısmet aramanız size haram kılındı"^{120[120]} Balık da leşe (meyte) dahildir.

"Sana kendilerine neyin helal kılındığını soruyorlar. De kî, size iyi ve temiz şeyler helal kılındı. Allah'ın size öğrettiğinden öğreterek yetiştirdiğiniz avcı hayvanların, sizin için tuttuklarını yeyin ve üzerine Allah'ın adını anın. Allah'tan korkun. Şüphesiz Allah, hesabı çabuk görendir"^{121[121]} Burada, helal olan bütün hayvanların tekbir getirerek kesilmesinin açık bir emri vardır. Balık istisna edilmemiştir, edilseydi zikredilmesi gerekirdi.

"Allah'ın ayetlerine inanıyorsanız üzerine Allah'ın adı anılmış olan şeyden yiyin"^{122[122]}

Bu meselenin müspet yönden ifade edilışıdır. Buna göre; "Sadece, Allah'ın ismi anılıp kesilen hayvanları yeyin" deniyor. Balık için de bir istisna yoktur. Dolayısıyla diğer hayvanlar gibi, onu da tekbir getirerek kesmeliyiz ve öyle yemeliyiz.

"Kesilirken üzerine Allah'ın adı anılmayan (hayvanlardan yemeyin. Çünkü o(nu yemek) yoldan çıkma (fisk)dır."^{123[123]}

Burada da mesele menfi yönden ele alınmıştır. Ayrıca burada ayetlerin kullanımının en güzel örnekleri bulunuyor. Birincisiyle anlaşılmazsa, ikincisiyle anlamak mümkün oluyor. Kur'an'ın genel üslubuna göre bir meseleye müsbet ve menfi olmak üzere her iki yönden de yaklaşmak bu konuda da gerçekleşiyor. Bir yerde tekbirle kesilmemiş hayvanın yenmesine fisk (itaatsizlik) denmiştir. Oysa bu ayette de, "balık ve çekirge"

^{118[118]} Tercüman 'ul Kur'an, Cemadiyessâni, 1371/Mart, 1952

^{119[119]} Nahl: 16/116.

^{120[120]} Maide: 5/3.

^{121[121]} Maide: 5/4.

^{122[122]} En'am: 6/118.

^{123[123]} En'am: 6/121.

istisna edilmemiştir. Dolayısıyla, tekbirle kesilmemiş balığın etini yemek, kesinlikle haramdır.

Ricam şudur: Balığın tekbirle kesilmeksizin helal olması Kur'an-ı Kerim'de bildirilmişse lütfen Tercuman'ul Kur'an vasıtasıyla bana iletin. Çoğu gelenekçi alimler "Atalarımızı ne yol üzere bulduysak" cinsinden bir mazerete yakalarını kaptırıyorlar. Fakat Kur'an'ın böylesine açık hükümleri karşısında, bu türden delillerin bir işe yaramayacağı aşikardır. Hiç şüphesiz, hadislerde balığın kesilmemiş şekilde helal olduğu bildirilmiştir, ama Kuranın bir delili karşılığında yine Kur'an'dan bir delil sunulmalıdır. Kur'an'a uygun olan hadisleri biz baş üstüne deyip kabul ediyoruz. Fakat, Kur'an'm açık bir emrine karşı olan hadis için, "Bunu Rasûlullah (s.a) söylememiştir ve mevzudur, Kur'an'ın hadislerle yargılanması söz konusu olamaz" diyebiliriz.

Bu yüzden, ben size Kur'an'dan deliller sunduğum için, sizden de sadece Kur'an'dan delil getirmenizi istiyorum. Benim arzettiğim dört delile karşı ortaya koyacağınız bir delil Ayetlerin Tefsiri ve Hadislerin Yorumu 1105 dahi yeterli sayılacaktır.

Cevap:

Kur'an'ın ayetleri üzerinde düşünmeniz sevindirici bir olandır. Fakat sorunuzdan bunu yaparken yanlış yola girmiş olduğunuz anlaşılıyor. Kur'an'ın ayetleri üzerinde düşünmenin anlamı Rasûlullah'ın (s.a) şerh ve açıklamalarını, O'nun öğrencisi olan sahabilerin izahlarını, bugüne kadar gelmiş geçmiş alim, fakih, muhaddis ve müfessirlerin araştırmalarını, ümmetin mütevatir hale gelmiş amellerini hiçe sayarak sadece Kur'an'ın ibareleri üzerinde düşünmek ve anlayabildiğiniz şeyi hak olarak görüp, sizin söylediğinizin dışında ne söylenmişse reddetmeye layık görmek demek değildir. Bu yaklaşım bağışlanamaz, sizin için hidayetinize değil, sapıtmanıza yol açar.

"Allah bu misalle neyi murad etti?" derler. (Allah) onunla bir çoğunu saptırır ve yine onunla bir çoğunu yola getirir."^{124[124]}

Siz alınmayın ama, bu yönteminizle, Allah'ın Kitabı'yla hadisler arasındaki bağlantıyı kesiyorsunuz. Oysa, bu bağlantıyı Allah'ın kendisi kurmuştur:

"Biz sana Kitab'ı indirdik ki, hakkında ayrılığa düştükleri şeyi onlara açıklayasın"^{125[125]} Onun için siz kendinizi Kur'an'dan, hidayet alma yerine sapıtma alacak bir tehlikeye atıyorsunuz.

Kur'an'ı anlamak için hadislerle, âsâr'a ve din büyüklerinin araştırmalarına başvurmak, "Atalarımızı bu yol üzerinde bulduk" gibi bir espri ile hareket etmek demek değildir. , Kur'an'ın ayetlerini Kur'an'ın isteğine karşı kullanmanın en kötü bir örneğidir. Çünkü Kuran bu ibareyi hidayet üzerine olmayan atalarının geleneklerine körükörüne uyanları kınamak için kullanmıştır. Bunu, Kur'an'ı bilen kişilere, Kur'an'ın belli meselelerde görüşünü öğrenmek için başvuranlara yakıştırmak, mantık olarak yanlış olduğu gibi, Kur'an'ın açıklamalarına da aykırıdır. Eğer siz, alimlere başvurmayı "Atalarımızı bu yol üzerine bulduk" diyerek kınanmaya layık görüyorsanız, Kur'an'ın ayetlerinin amacı nedir?

"Bilmiyorsanız zikir ehline, kitab ehline sorun."^{126[126]}

"İşte onlar, Allah'ın hidayet ettiği kimselerdir. Onların yoluna uy."^{127[127]}

Sizin bu; "Kur'an'ın dışındaki herşey veya Kur'an'ın beyanına muhalif olarak hadislerde görülen herşey kesinlikle Kur'an'ın aleyhinedir. Onun için, reddedilmelidir." sözünüz de doğru değil. Kur'an'da ifade edilmiş olan genel bir hükmün uygulanmasının özel şartları hadiste söylenmişse, bu, Kur'an'ın hükmünün yadsınması anlamına değil de, hükmün açıklanması anlamına gelmektedir. Eğer siz, bu açıklamayı Kur'an'a aykırı diyerek reddederseniz ve bunun genel bir hüküm olarak kalmasında ısrar ederseniz, birçok tutarsızlıklar doğacaktır. Bunun örneklerini size sunarsam, siz de kabul edeceksiniz ve bunda ısrar etmenizin gerçekten yanlış olduğunu anlayacaksınız.

Siz, ısrarla tekbirsiz kesilmemiş olan balığın helal olmasının delilini istiyorsunuz. Cevap vereceğim, fakat başlangıçta, bu cevabı, sizin isteğinizi prensip olarak doğru kabul ettiğim için vermediğimi hemen söyleyeyim. Bunun amacı, sizin Kur'an bilginizin ne kadar yüzeysel olduğunu belirtmek, böylesine yüzeysel bilginize dayanarak hadis, tefsir, fıkıh ve ümmetin mütevatir amelinin reddetmeye meyletmenizin ne kadar büyük bir cesaret olduğunu size göstermektir. Bu uyarımdan sonra, hadis inkarcılarının fesatlarından sıyrılabilmeniz ve Kur'an üzerinde düşünmenin doğru yolunu tutmanız için Allah'a dua edeceğim.

Birinci husus, tefsirin usulüyle ilgilidir ve siz, bunu çok iyi bilmelisiniz. Kur'an-ı Kerim'in üslubu, hukuk üslubu değildir. O'nun üslubu daha çok hitabete benziyor. Hitabet üslubunda ne muhatapların mevki ve

^{124[124]} Bakara: 2/26.

^{125[125]} Nahl: 16/64.

^{126[126]} Nahl: 16/ 43, Enbiya: 21/7.

^{127[127]} En'âm: 6/90.

mahal bakımından anlayabilecekleri şeyler açıkça söylenmekte ve ne de kanun maddelerini hazırlarken gösterilen ihtimama riayet edilmektedir. Çünkü, genel dinleyicilerden, kelimeleri abartıp azaltarak, kanunun hudutlarına uydurmalarını bekleyemeyiz. Bu prensibi anladıktan sonra "her hayvanın kesilmesi" ve "kesmeden hiçbir hayvanın helal olmaması" külli kanunlarını istinbat ettiğiniz ayetleri incelerseniz mevki ve mahalden, siyak ve sibaktan, umumi örften o ifadelerin gerçekte su hayvanlarıyla değil de hava ve kara hayvanlarıyla ilgili olduğunu göreceksiniz.

Bu husus, genel anlayışla ilgili olduğu için, hiçbir makul insan "kesmeden hiçbir hayvanı yememe" genel emrini duyup bunu balıklara kadar uzatmayacaktır. Dolayısıyla hukuki olmayan bir üslupta balığın istisna edildiğini belirtmeye hiç gerek yoktu.

Şimdi, Kur'an'da özellikle sudaki hayvanlarla ilgili hükme bir göz atalım. Mâide Suresi'nde:

"Deniz avı ve onu yemek sizin için helal kılındı"^{128[128]} buyuruluyor. Burada iki husus incelenmeye değer: İlki; "deniz avı helal kılındı" derken, avlanmak değil de avlanmış olan hayvan kastedilmektedir. Çünkü sadece avlanmanın helal kılınması anlamsızdır. Böyle bir av için özel bir helal olma şartı ifade edilmediği için, sudan avlanan hayvanların kullanımının, dünyanın her yerindeki gibi olacağı açık olarak anlaşılmaktadır. Şimdi siz söyleyin, dünyada ne zaman ve nerede balıklar kesilerek yenmiştir? Ki siz saydulbahr anlamına, genel örf açısından avlanmış balığın kesilmesini de dahil ediyorsunuz. Burada açık olarak görünüyor; dünyada kesilmemiş şekilde yenilen bir şeyin kesilmesi şart olduğu takdirde, muhakkak olarak onun açıklanması gerekecektir. Fakat bunun kesilmesi şart olmadığı halde belirtilmesinin gereği yoktur.

İkinci olarak; avın yanında bir şeyin daha helal kılındığı söylenmiştir ki, o da deniz yiyeceğidir. Sorumuz şudur: Bu deniz yemeği nedir? Taamuhu'daki "hu" zamirinin denize değil de ava atfedildiğini ve bunun anlamının da deniz avını yemek olacağını söyleyemezsiniz. Çünkü bunun anlamı böyle olsaydı "taamuhu" yerine "ta'muhu" denecekti. Dolayısıyla bu zamir, denize matuftur ve bundan, deniz avıyla deniz yemeğinin de yenmesi helaldir manası çıkmaktadır. Siz, deniz yemeğinin başka bir tefsirini yapmakta serbestsiniz. Fakat, ben size şunu söyleyeyim: Hz. Ebu Bekir (r.a), Hz. Ömer (r.a) ve Hz. İbn Abbas (r.a) bunun tefsirini şöyle ifade etmişlerdir: Bunun anlamı avlanmış hayvan değil de, deniz tarafından sahile vurmuş hayvandır. Hz. Câbir'in (r.a) bizzat Peygamberimizden yaptığı rivayete göre:

"Denizin attığını veya suyun çekilmesinden sonra sahilde kalanları yeyin" buyurulmaktadır. Bunun açıklanması için hadisler de vardır: "Allah deniz hayvanlarını Ben-i Adem için kesmiştir."^{129[129]} ve "Denizin ölüsü helaldir."^{130[130]} vb. Siz isterseniz bu tefsirlerin hepsim reddedebilirsiniz. Fakat lütfen şunu da kesin olarak belirtin. Siz, deniz avı ile birlikte zikredilen "taamuhu"nun helal edilmesinden ne anlıyorsunuz?

İbn Kayyım, Zâdül-Meâd'de balıkla ilgili güzel bir tartışma yapmıştır. Lütfen, onu da okuyun. Kendisi bu tartışma içerisinde nakli delillerle birlikte, akli delillerle de balığın kesilmesine hiç gerek olmadığını ispatlamıştır. Çünkü, onun sudan çıkması bile kesilmesi için yeterlidir.^{131[131]}

Mürtedin Öldürülmesi Meselesine Bir İtiraz

Soru:

"Onlar ki inandılar, sonra inkar ettiler; daha sonra (tekrar) inandılar, yine inkar ettiler, sonra inkarları arttı; işte Allah onları ne bağışlayacak, ne de doğru yola iletacaktır."^{132[132]}

Benim Kadiyani bir arkadaşım, bu ayetin açıklamasına karşı bir itiraz öne sürmüştür. Seyyid Ebul Âlâ Mevdûdî "İslam Kanununda Mürtedin Cezası" adlı kitabında, "Bir defa İslam'ı kabul edip dönen birisinin, İslam'ın hükmüne göre öldürülmesi lazım" diyor. Fakat, Kur'an'da ikinci kez iman etmesinin mümkün olduğu yukarıdaki ayetle ispatlanmıştır, demektedir.

Lütfen bu sorunu bir çözüme kavuşturun.

"Kötü kadınlar, kötü erkeklere... yakışirlar."^{133[133]} Bu ayetin anlamı nedir?

Cevap:

^{128[128]} Maide: 5/96.

^{129[129]} Dârekutnî

^{130[130]} Muvatta

^{131[131]} Tercüman'ul Kur'an, Muharrem, 1371 Ekim, 1951

^{132[132]} Nisa: 4/136.

^{133[133]} Nur: 24/26.

Söz konusu ayetten hareketle Kadiyani arkadaşınızın yaptığı itiraz, onun anlayış eksikliğinin bir sonucudur. Arkadaşınız mürtedi öldürme hükmünün İslam hükümetinin olduğu yerde geçerli olduğunu bilmiyor. Fakat bir müslüman, İslam hükümetinin olmadığı ve irtidad cezasının verilemediği bir yerde de bulunabilir. Dolayısıyla, söz konusu ayetten, herhalukarda; İslam kabul edildikten sonra defalarca kâfir olunabileceği görüşü istinbat edilemez. Bu, mürtedi öldürme kanunu varken düşünülemez. Sonra, Kadiyani arkadaşınız, İslam hukukunun, irtidaddan hemen sonra öldürmeyi emretmediğini; aksine hatasını anlamasına ve tövbe etmesine fırsat tanıdığını da bilmiyor. Tövbe ettiğinde o affedilir. Arkadaşınız bu ayetin, irtidadın ahiretteki cezasını ifade ettiğini düşünememiş olsa gerek. Bir suçun ahiretteki cezayı ifade etmesi, dünyevi cezasının olmadığı anlamına gelmez. Kur'an'da, beyan edilmiş günahların çoğunun dünyevi cezalarının yanısıra ahiretteki cezaları da anlatılmıştır. Bir müslümanı bilerek ve kasden öldürmek, buna örnek verilebilir. Çünkü çoğu durumlarda, suçlu kişi dünyevi cezadan kurtulabiliyor. Şu irtidad meselesinde de, şahsın irtidadı aleni ise, hükümetin bundan haberi varsa ve mahkemece de suçlu bulunmuşsa, ancak bu durumda cezalandırılabilir. Halbuki, irtidad vakalarının çoğu gizli olabilir ve bu suçu işleyen defalarca tövbe ettikten sonra tekrar irtidat edebilir. Dolayısıyla, dünyevi cezanın yanında ahiretteki cezayı da beyan etmek lazım gelir. Herhangi bir yerde sadece ahiretteki cezanın belirtilmesi, kesinlikle dünyevi cezanın olmaması anlamında değildir.

Bu konuda ben şunu anlayamıyorum: "Mürted'in cezası söz konusu olduğunda acaba Kadıyaniler neden bu kadar tedirgin oluyorlar? Ben kitabımda yazıp söylediklerimde, Kadıyanilerin adını bile anmadığım halde bu meselede de, arkadaşınız bu ölüm cezası kendisi için önerilmiş gibi, niye o kadar sinirlenmiş ki. Acaba kendi hakkında bir şüphesi mi var?"

"Kötü (zinakar)erkekler için, ancak kötü kadınlar uygundur ve kötü kadınlar için, ancak bedkar erkekler uygundur. Böyle insanlarla akrabalık kurmak takva sahibi ehli imanın işi değildir."^{134[134]}

Sihrin Gerçeği Ve Muavvezeteyn Surelerinin Sebebi Nüzülü

Soru:

Muavvezeteyn'in sebab-i nüzülü hakkında bazı müfessirler, Rasûlullah'ın (s.a) yahudi kızlarının sihrinden etkilenmesini ve bu sureleri okuyunca bu etkinin giderilmesini, hadis referanslarıyla yazmışlardır. Bu nereye kadar doğrudur? Sihrin gerçeği nedir? Bazı kişiler Hz. Muhammed'e (s.a) sihrin etki etmesini, nübüvvet makamına aykırı görüyorlar.

Cevap:

Sebeb-i nüzul hakkında önce şunu bilmeliyiz: Müfessirlerin bir ayetin hangi olaydan sonra indirildiğini belirtmeleri; o ayetin, olayın olduğu anda indirildiği mânâsına gelmez. Onlar sadece, olayın ayetle ilgili olduğunu ifade etmek isterler.

Muavvezeteyn'in, kesin olarak Mekke'de nazil olduğu biliniyor. Hadislerde beyan edilen sihir olayı ise, Medine'de vuku bulmuştur. Dolayısıyla, bu surelerin, sihir olayı yaşandığında nazil olduğunu söylemek yanlış olur. Aslında bunun anlamı, böyle bir olay yaşandığında Allah Teâlâ'nın Rasûlullah'a (s.a) sözü edilen sureleri okumayı emretmesidir.

Sihrin gerçeğini anlamak istiyorsanız, Kur'an-ı Kerim'den Hz. Musa'nın (a.s) karşılaştığı olayı okuyun. Sihirbazlar tarafından yılan yapılan sopalara ve ipler, gerçekte yılan olmamıştı. Ancak orada bulunanlar sopa ve iplerin yılanla dönüştüğünü zannetmişlerdi. Hatta peygamber olduğu halde Hz. Musa'nın (a.s) gözleri de o kadar etkilenmişti ki, o dahi sopalan yılan olarak gördü. Kur'an-ı Kerim'in ifadesine göre, sihirbazlar marifetlerini ortaya koyunca, insanların gözlerini sinirlediler ve onları ürküttüler:

"Sihirbazlar: 'Ey Musa! Marifetini ya sen ortaya koy veya biz koyalım' dediler. Musa: 'Siz koyun' dedi. Sihirbazlar marifetlerini ortaya koyunca insanların gözlerini sinirlediler ve onları ürküttüler, büyük bir sihir yaptılar."^{135[135]}

"Bir de ne görsün büyülerinden ötürü onların ipleri ve sopalan hakikaten koşar gibi görünüyor."^{136[136]}

Bundan da anlaşılacağı üzere, sihir aslı değiştirmez, aksine, özel bir psikolojik etkiyle insanın duyularını etkiler. Bundan sihrin sadece sıradan insanları değil, peygamberleri de etkileyebileceği isbatlanmıştır. Şu da var ki hiçbir sihirbaz, bu yöntemle ne bir peygamberi yenebilir, ne de onun misyonunu başarısızlığa

^{134[134]} Tercüman ul Kur'an, Recep-Şaban, 1371/ Nisan-Mayıs, 1952

^{135[135]} A'raf: 7/115-116.

^{136[136]} Tâhâ: 20/66.

uğratabilir. Onu vazifesine aykırı bir harekete götürecektir kadar da etkileyemez. Fakat sihrin bir peygambere dahi tesir edeceği Kur'an'da da sabittir.

Rasûlullah'a (s.a) sihrin etkisi hakkındaki hadislerde akıl, tecrübe ve gözleme uymayan hiçbir şey yoktur. Ayrıca yukarıda açıkladığım, Kur'an'da bildirilen gerçeğe de aykırı değildir. Bir peygamber yaralanıp şehit olabiliyorsa, neden sihirden de etkilenmesin? Rivayetlerden anlaşılan o ki, Hz. Rasûlullah'ta (s.a) birkaç gün biraz unutkanlık hâsıl olmuştu. Bu da bütün konularda değil, sadece bazı konulardaydı.^{137[137]}

Hadisin Bazı Hükümlerini Kur'an Kerime Aykırı Görme Yanlışlığı

Soru:

Kur'an'dan öğrendiğimize göre, namaza hazırlandığımız zaman abdest almamızdır. Bunun anlamı, her namazdan önce abdestimizi yemlemeliyiz demektir. Namaz kıldıktan sonra abdestin miadı dolmakta ve ikinci namaz için, kesinlikle yeniden abdest almak gerekmektedir. Buna rağmen, bazıların bir kere abdest aldıktan sonra, defalarca namaz kılmalarını anlayamıyorum. Ağıza ve buruna su vermek, Kur'an'da beyan edilen abdest şartlarında yoktur. Abdesti bozan hareket ve hallerin bir listesi de verilmemiştir. O halde, abdest alırken ağıza su vermek vb. bazı şeyleri şart görmek, bazı şeyleri de abdesti bozucu saymak Kuran öğretilerine aykırı değil midir?

Kur'an'da açıklandığına göre namazda kasr (kısaltma) yalnız tehlikelerle dolu cihad seferinde yapılabilir. Acaba, normal barış zamanındaki yolculukta kasr yapmak Kur'an'a aykırı değil midir?

Cevap:

Kur'an'ın emri şüphesiz, "*Namaza kalktığınız zaman, abdest alın*"^{138[138]} şeklindedir. Fakat, Rasûlullah (s.a) bu emirle ne kastedildiğini bize bildirmiştir. Aynı şekilde Kur'an'da sadece yüzün yıkanması emredilmiştir. Rasûlullah (s.a) ise yüzün yıkanmasının doğru yöntemini göstermiştir ve yüz yıkamaya ağız ile buruna su vermenin de şamil olduğunu fiilen belirtmiştir. Kur'an'da yalnız başın meshedilmesi emir buyurulmuştur. Fakat Rasûlullah (s.a) kulağın meshinin de buna dahil olduğunu bildirmiştir. Rasûlullah (s.a) bize, abdest almaya başlamadan önce onunla abdest alacağımız ellerimizi temizlemeyi de öğretmiştir. Halbuki bunlar Kur'an'da belirtilmemiştir. Kur'an'ın hükmünü Rasûlullah (s.a) açıklayarak bize göstermiştir.

Kur'an'la birlikte Peygamberimizin (s.a) gönderilmesinin amacı da zaten, O'nun bu kitabı açıklayarak ve hükümlerini tatbik ederek bize göstermesi idi:

"Ey Peygamber! Biz, bu kelamı doğrudan insanlara göndereceğimize, sana nazil ettik ki; sen, onlara gönderilen emri açıklayasın."^{139[139]} ayeti de bu gerçeği açıklamaktadır.

Eğer siz, bunu iyice anlarsanız, neden aynı abdestle birden fazla namaz kılmabilir, şeklindeki sorunuzun cevabını da anlamakta hiç güçlük çekmezsiniz. Aslında, Rasûlullah (s.a) bize bir abdestin süresini bildirmiştir. Bu sürenin bitmesinin hallerini de. Eğer Rasûlullah (s.a) bunları bildirmeseydi, birisi abdest aldıktan hemen sonra küçük su dökebilir veya abdesti bozucu başka bir harekette bulunabilir, sonra da namaza kalkabilirdi. Mesela; namaz kılarken yellenmesine rağmen namaza devam edebilirdi. Kur'an'da sadece namaz için abdest almanın zarureti bildirilmiş, abdestin süresi ve abdesti bozucu şeyler hakkında bilgi verilmemiştir. Bir şahıs kendi başına, daha yeni abdest alan birinin yellenmesiyle onun abdestinde ne gibi bir noksanlık vücuda geldiğini anlayamazdı.

Rasûlullah'ın (s.a) abdesti bozacak şeyleri açıkça anlatmış olduğu şu durumda abdest, bu nedenlerden birisi söz konusu olmadıkça üzerinden saatler geçse de bozulmaz. Bu nedenlerden birinin vuku bulmasıyla da, yeni alınmış olsa suyun ıslaklığı abdest alanın organlarından da tamamen geçmemiş de olsa, abdest bozulur. Kur'an'da emredilen "*Namaza kalktığınız zaman abdest alın*" ibaresinden, her namaz için yeni bir abdest alma zorunluluğunu istinbat edersek, meseleye aynı mantıkla yaklaşan herhangi birisi Kur'an'a dayanarak şöyle istidlallerde bulunabilir: "Gücü olan kimse her yıl hacca gitmelidir." "Ömrü boyunca bir defa zekat veren biri Kur'anın emrini yerine getirmiş olmaktadır." vs.

Peygamberimizin (s.a) açıklamalarını göz ardı ederek, herkes istediği ayetten istediği anlamı çıkarırsa, herkes ayrı ayrı görüşlere sahip olur ve kimsenin görüşünün kimseyi bağlamadığı bir karışıklık ortaya çıkar. Namazda kasr konusunda da, abdest konusunda yaptığımız hatayı tekrarlamışsınız. Kur'an'ı açıklamak üzere

^{137[137]} Tercüman'ul Kur'an, Ramazan-Şevval, 1371! Haziran-Temmuz, 1952

^{138[138]} Mâide: 5/6.

^{139[139]} Nahl: 16/44.

gönderilen Peygamberin (s.a) izah ve şerhlerini gözardı etmek birkaçını yukarıdaki satırlarda ifade ettiğim sayısız tutarsızlıklara yol açan büyük bir temel hatadır. Kur'an'da, kasrın sadece korku halindeki şekli açıklanmıştır. Bu durumda imam haricindeki herkesin, bir rekat kılması yeterlidir. Bu hükümde, hiçbir yerde, barış zamanında (güvenlik hali) kasr menedilmemiştir. Bu ikinci emir, Hz. Muhammed'in (s.a) vesilesiyle bize ulaşmıştır. Buna göre, yolculukta sabah ve akşam namazının farzları tamamen kılınmalıdır, fakat öğle, ikindi ve yatsı namazları ikişer rekat eda edilmelidir. Bu şekildeki kasrın yanlış olduğunu söyleyen şahıs, iki büyük hata işliyor: Birincisi; Kur'an'da olmayanı ve Kur'an'a aykırı olanı aynı görüyor. Halbuki bu ikisi arasında büyük fark vardır, ikincisi; Peygamberimizin (s.a) aracılığını ortadan kaldırıp, doğrudan Kur'an'ı ele almak istiyor. Halbuki, Kuran doğrudan kendine gelmemiştir. Hz. Muhammed (s.a) vesilesiyle gelmiştir. Allah Teâlâ'nın Kur'an'ı böyle nazil etmesinin amacı Peygamber Efendimizin (s.a) Kur'an'ın insanlara açıklaması idi. Aksini düşünenler, acaba Allah'ın aracı seçmesini boş bir iş mi sanıyorlar?^{140[140]}

Kuranda Hırsızlığın Cezası

Soru:

Mektubumla birlikte "Kur'an'da Hırsızın Cezası" adlı bir yazı gönderiyorum. Bunu, mümkünse, derginizde yayınlayın. Amacım, değişik insanların görüşünü almaktır. Şayet çoğunluk benim gibi düşünüyorsa, zina suçu için de aynı açıklama yapılmalıdır.

Pakistan Anayasa Meclisi'nin gündeminde, zina ve hırsızlık konulu iki suç vardır. Bunların Şeriattaki cezası, mevcut eğilimlere aykırıdır. Yazımın amacı Meclis'in, kanunları Kur'an'daki cezalara göre yaparken, aynı zamanda halkın görüşlerini de göz önünde bulundurmasıdır. Mümkün olduğu kadar, bu suça hapis cezası verilmesin de kırbaç, para ve sürgün cezaları verilsin. Böylelikle, tam Kur'an'ın isteğine uygun hareket edilmiş olacaktır.^{141[141]}

"Mâide Sûresi, 38 ve 39'uncu ayetlerde hırsızlığın cezası anlatılmıştır. Buna göre; "hırsızın elleri kesilmelidir". "Essârik" ile birlikte "Essârika'nın da zikredilmesini bütün müfessirler, kadın hırsız olarak anlamışlardır. Soru şudur: Allah Teâlâ insanlar için bir mükâfat ya da cezayı ifade ederken, ender durumlar hariç, hep erkekleri muhatap alıyor ve kadın otomatik olarak buna dahil edilmiş oluyor.

Burada, "sârîka"nın anlamının, hırsızın yardımcısı olduğu bir gerçektir. Çünkü dünyada iki çeşit insan vardır. Birincisi, işi yapanlar ikincisi de onların yardımcılarıdır.

Erkek ve kadın arasında genelde erkek iş yapar ve kadın da onun yardımcısı olur. Dolayısıyla, Allah Teâlâ yardımcıları için müennes sigasını kullanmıştır. Kur'an'da genel olarak bir iş veya netice için müzekker sigası ile birlikte kullanıldığı zaman böyle durumlarda yardım eden kadın da olsa erkek de olsa murad edilen yardımcı olan kişidir. Zina fiilinde, erkeğin ilk yardımcısı kadın oluyor ve ikincisi de araalık yapan ve işi bağlayan aracı oluyor. Dolayısıyla, "zâniye" kelimesine onların hepsi dahildir. Hırsızlık da genelde hırsız saklayan, çalınan malı alıkoyan yardımcıları olmadan gerçekleşmez. Allah Teâlâ "sârîka" kelimesinin kapsamına bunların hepsini almıştır. Bunların her biri için el kesilme cezası belirlemiştir. Burada "sârîka"nın yardımcı manasına geldiğini "sârik" ve "sârîka" arasında vav" kullanılmış olması dolayısıyla daha iyi anlarız. Eğer amaç kadın olsaydı, "vav" yerine "ev" kullandırdı. "Burada düşünmeye değer bir başka husus da Allah'ın hırsızlara gerçek bir tövbe için mühlet vererek suçu affetmesidir. Halbuki fakihler, Allah Teâlâ'nın verdiği bu muafiyet hakkından hiç bahsetmemişlerdir". (Burada tevbe ile ilgili birkaç hadis nakledilmiştir.)

Kanımca, Kur'an'a göre; hırsıza, gerçek tövbe için bir defalığına şans tanınmalıdır. Tevbeye rağmen ikinci kez hırsızlık yaparsa, muhakkak cezalandırılmalıdır. "Kur'an bir yandan hırsızın affını ifade ederken, diğer yandan da onun elinin kesilmesini emrediyor. Bunun amacı hırsızlığın en az cezasının af, en fazla cezasının elin kesilmesi olduğunu belirtmektir. İslam'da hırsızlığın cezası, sadece elin kesilmesidir demek, Kuranın prensibinin eksik ve yanlış tabir edilmesidir." "Kur'an'a göre; hakim, hırsız ve yardımcıları konusunda tam yetkiye sahiptir. Hakim illa ellerini kesecek diye bir şey yoktur. Yalnızca tevbe ettirebilir ve cezalandırmayabilir. Kırbaç, hapis veya para cezası da verebilir. En fazla ceza el kesilmesidir. Böyle bir uygulamadan sonra, Kur'an'ın cezalarının vahşice olduğu ve uygar bir dünyada kabul edilemeyeceği hakkında kimse bağırıp çağıramaz."

^{140[140]} Tercüman'ul Kur'an, Cemâdiyelülâ, 1372 Şubat, 1953

^{141[141]} Soru soranın yazdığı yazıdan burada birkaç gerekli kıtbas yapıyoruz. Bu kıtbaslar "Peygami Sulh" adlı derginin 1 Kasım 1950 tarihli sayısından alınmıştır ve mektupla birlikte gönderilmiştir.

Cevap:

Ben, hırsızın cezası hakkındaki istidlalinize katılmıyorum. "Sârîka ve zâniye" den hırsızlık ve zinada "yardım edenler" gibi bir anlam çıkarmak Arapça'da hiçbir yeri olmayan basit bir çabadır. Ben, Kur'an'ın kelimelerine zorla yeni bir anlam yüklenmesine de karşıyım. "Sârik" ile birlikte "sârîka"yı açıklamanın Allah Teâlâ nezdinde ne gereği vardı ki meselesine gelince, bunun açık cevabı şudur: El kesilme cezası düşüncesi zaten insanları perişan ediyor. Fakat, erkeğe nazaran kadın için bu düşünce, daha da perişan edici olabilir. Dolayısıyla, ister erkek, ister kadın olsun, bu cezanın verilmesi açıkça emredilmiştir. Aynı şey, zina eden erkek ve kadın için de göz önünde bulundurulmuştur.

Arapçadaki atf "vav" ından çıkarmak istediğiniz mânâ da yanlıştır. Arapçada atf "vav" sadece maiyyet mânâsıyla gelmemektedir ki siz mecburi olarak bunu "matuf ve "matuf ilkeyhi"n her ikisi üzerine beraberce aynı hükmü uygulayın. Bu "vav" mutlak çoğul için de kullanılır ve bunun anlamı, beyan edilen hükmün mâ'tuf ve matuf ileyi için aynı olmasıdır. Bu durumda bu anlam ev edatının mânâsı gibidir. Yani; ister matuf olsun, isterse matuf ileyi, ikisinden hangisi olursa olsun, beyan buyurulmuş olan hüküm söz konusu olacaktır. Bu yüzden siz, ayetinin anlamı "ikişer veya üçer veya dörder" olarak alı yorsunuz, hepsi birden değil. "Sârik ve sârîka" nın anlamı da, hırsız ister erkek olsun ister kadın, ikisi de el kesilme cezasına tabi tutulmalıdır, şeklindedir.

Hırsızın tevbe etmesinden bahsetmişsiniz. Fakat, hangi hırsız affedileceğini bile bile tevbe etmeyecektir diye soracağımızı düşünmemişsiniz. El kesme cezasının uygulanması için siz, hangi sınırlamayı getireceksiniz? Yani sınır olarak hırsızın kaç defa tevbe etmesini kabul edeceksiniz?

Hırsızlık ve zina suçlarında yardımcı olanlar için Kur'an'da nasıl bir ceza belirlendiği şeklindeki sorunuz da yanlıştır. Yalnız bu değil, Kur'an'da tazirat kanunlarının maddeleri hakkında da görüş belirtmemek tercih edilmiştir. O halde sen ve ben her suçun cezasını Kur'an'da mı aramalıyız? Ya da Kur'an'da belirtilen suç ve cezalar dışındaki suçlarda ceza vermemeli iniyiz? Kur'an sadece hudutları belirler. Şeriatla "gereklere göre hükümler tasarlanabilir" prensibi kabul edilmiştir.^{142[142]}

Kur'an'da Zinanın Cezası

Soru:

"Kuranda Hırsızın Cezası" ile ilgili yazım için görüşünüzü bildirdiğinizden dolayı teşekkür ederim. "Kur'an da Zinanın Cezası" başlığı altında, yeni bir yazı gönderiyorum. Görüşlerinizi belirtmenizi rica ediyorum. İnşallah, her iki eleştirinize de aynı anda cevap vereceğim.

Burada genel olarak sadece şunu belirtmek istiyorum: Siz Kur'an'da ağır cezanın belirtildiği ve en hafif cezanın da yargıcın temyiz kuvvetine kaldığı hakkındaki açıklamama eleştiri getirmemişsiniz. Dünyada verilen cezadan sonra, ahiretteki cezanın atfedilebileceği hakkında da bir şey yazmamışsınız.

(Aşağıda cevap vermek için soranın mektubundan bazı alıntılar yapıyoruz.) (Mevdudi).

"Bir önceki yazımda (Kur'an'da Hırsızın Cezası) belirttiğim gibi, "sârîka'nın anlamı hırsızın bütün yardımcılarıdır, ister erkek olsun ister kadın. Eğer hırsız kadınsa, o da "sârik" kelimesine dahildir. Burada da aynı durum söz konusudur. Ayette zâniye ve zâni denmiştir. Zâniye kelimesi zinada yardıma olan herkesi kapsamaktadır. İster aracı olsun (kadın veya erkek), ister mesaj getirip götüreren olsun, ister zina için kolaylıklar sağlayan olsun, isterse zina fiilini işleyen olsun." "Hırsızın cezası ifade edilirken, "sârîka", "sârik"ten sonra söylenmiştir. Burada ise "zâniye"nin "zâni"den önce söylenmesinin mutlaka bir nedeni vardır. Bildiğimiz şey, hırsızın büyük suçlu olması ve yardımcılarının ondan sonra gelmeleridir. Fakat, zina konusunda yardımcıları, yani zâniye önce gelir. Çünkü, onların yardım ve rızaları olmadan zina gerçekleşemezdi. Bunun için onlar önce ifade edilmiştir."

Kur'an'da zinanın iki cezası ifade edilmiştir. Birincisi yüz kırbaç, ikicisi ise;

"Onları cemaatten ayırıp, tevbe etmeksizin, müminler içinde nikah kıymalarına izin verilmemelidir."^{143[143]}

ayetine göre zanileri mü'minlerin cemaatından ayırmaktır. 'Kur'an'ın diğer hükümlerine göre; bir müminin müşriğe ile nikahı caiz değildir. Fakat burada durum bunun aksinedir. Dolayısıyla bunun cevabı şudur: Burada müşrik ve müşriğe kelimeleri sözlükteki anlamlarına uygun olarak kullanılmıştır. Yani kocasından başka bir erkeği de cinsel haz için dahil eden bir kadın, müşriğe; karısından başka bir kadını da cinsel haz

^{142[142]} Tercüman ul Kur'an, Safer, 1370 /Aralık, 1950

^{143[143]} Nur: 24/3.

için dahil eden bir erkek ise müşriktir."

O halde "zâniye" ve "müşrike"nin mânâları farklıdır. Müşrike, kocası olan zâniye'dir. Zâniye ise zinada yardımcı olan erkek veya kadındır. Zâni ve müşrik arasında da fark vardır. Zâni, karısı olan veya olmayan herhangi bir erkektir. Müşrik ise, karısı olan bir zanidir." Bizim bu sözümüzü kabul etmeyen alimler, zinanın cezasının sadece yüz kırbaç olduğunu söyleyeceklerdir. Onlara göre, tecrid gibi ikinci bir ceza şekli yoktur.

Yüz kırbaç vurulması cezası en fazla cezadır. "Kur'an'da Hırsızın Cezası" konulu yazımızda, el kesilmesini en büyük ceza olarak söylemiştik ve en az cezanın, yargıcın temyiz kuvvetine bağlı olduğunu belirtmiştik.

"İslam'ın ta'zirat kitabı olan Kur'an, bu prensibe aykırı olan bütün suçlar için aynı cezayı naşı! önerebilir? Oysa, her suçlunun içinde bulunduğu şartlar değişik olmakta ve suçun ağırlığı ve hafifliği cezasına etki etmektedir. Hz. Muhammed (s.a) ve Raşid Halifeler, zinanın aşırı şekillerinde yüz kırbaç cezayı yetersiz görerek, suçlular için recm (ölüm) cezası fetvasını, işte bu yüzden vermişlerdir."

"Günümüzde recm caiz midir? En azından Kur'an'da recm hakkında ayetlerin olmadığını biliyoruz. Durum böyleyken, okunması neshedilmiş ama htinaü câri olan bir ayeti neden göz önünde bulunduralım?" "Elbette kızı veya kardeşinin kızıyla zina eden birisinin, hayatta kalmasına izin verilmesine akıl isyan ediyor! Dolayısıyla, bazı özel durumlarda zâniye ölüm fetvası verilmesinde bir sakınca yoktur. Yalnız bu fetva, ölüm cezası için olmalıdır, recm için değil.

Çünkü recm, günümüz uygarlığına aykırıdır ve hiçbir insan yaratılışı itibariyle recmi kabul edemez."

"Şu husus göz ardı edilmemelidir ki, zina ve hırsızlık suçları arasında temel bir fark vardır. Hırsıza tevbe için cezadan önce fırsat tanınmıştır, fakat zâni için böyle bir şey, ancak cezayı çektikten sonra söz konusudur.

"Ancak bundan sonra tevbe edip uslananlar hariç".^{144[144]}

Burada ile cezaya işaret edilmiştir. Bu durum, zâninin hiçbir zaman cezadan kurtulamayacağını gösterir. Oysa hırsız, hakimin kabul etmesi halinde, tevbeden sonra cezadan kurtulabilir."

Cevap:

"Kur'an da Zinanın Cezası" başlıklı yazınızla birlikte bir mektubunuzu aldım. Gönderdiğiniz her iki yazıyı da dikkatlice okuduktan sonra şu kanıya vardım: (Görüş belirtme tarzıma alınmayın.) Yazılarınızın ikisinden de anladığıma göre, siz, Kur'an'ın ayetlerinin tefsirini ve Şeriat hükümlerini açıklarken, Allah Teâlâ'dan korkan bir kişinin göstermesi gereken titizliği göstermiyorsunuz. Şayet kabul ederseniz ve ciddiye alıp üzerinde düşünürseniz, benim size iki tavsiyem olacak:

İlki; siz kendi görüşlerinizi desteklemek için Kur'an ve Sünnet'ten delil aramayı bırakın; bunun yerine, Kur'an ve Sünnet'ten öğrendiklerinize göre görüşlerinizi düzeltin.

İkincisi; Kur'an ve Sünnet'ten yola çıkarak, bir meseleyi çözüme bağlarken, geçmişteki müctehid, müfessir ve muhaddislerin izahlarını, tamamen göz ardı etmeyin. Bunlardan birinin görüşünü terkedip, diğerinkini benimsemekte serbestsiniz. Kendinize ayrı bir mezhep oluşturacağınıza, bu alimlerden birinin görüşlerini paylaşmanız daha iyi olacaktır. Şahsî kanaat, sadece Kur'an ve Sünnet'i geniş kapsamlı mütalâadan sonra, basiretle yapılmış bir araştırma içinde caiz olabilir. Ben, yazılarınızda böyle bir durumla karşılaşmadım. Ayrıca kişisel görüş belirttiğiniz meseledeki delilleriniz çok güçlü olmalıdır. Eğer bu iki tavsiyeme kulak verirsiniz, umarım yazılarınızda yaptığınız hatalara düşmekten kurtulursunuz. Yazılarınızı detaylı olarak eleştirmek benim için zordur, ama bir bakışta görebildiğim açık hataları söylemek istiyorum:

1. Kuranda hırsızlık ve zina suçlarına verilmesi gereken en büyük ve en az cezanın hakimin takdirine bağlı olduğu hakkındaki düşünceleriniz bir noktaya kadar doğrudur. Fakat, bundan büyük bir yanlış anlaşılma doğabilir. Bununla birlikte şunun da açıklanması gerekir; Zina ve hırsızlık için istenilen şahitler bulununca Kur'an'da belirtilen cezanın verilmesi gerekir. Bu durumda yargıç az bir ceza vermeye yetkili değildir. Nitekim küçük ve basit hırsızlıklar az cezalara uygun olacaktır. Zinanın ispatlanmaması durumunda, karinelerle ispatlanan küçük çaptaki fuhuş hareketleri için de küçük cezalar verilebilir.

2. Bu yazınızda da aynı hatayı tekrarlamışsınız. Siz, "zâniye"nin mânâsını "zinada yardımcı olanlar" olarak almışsınız. Halbuki Kur'an açıkça bu mânâdan çok farklı şeyler söylüyor. Söz konusu ayette zani'den önce, zâniye zikredilmiştir ve sonra her ikisi için de aynı ceza belirlenmiştir.

"Her ikisine yüzer kırbaç vurun."^{145[145]} Fakat siz, kendi görüşünüzü Kur'an'a göre değiştireceğinize Kur'an'ı kendi görüşünüze göre değiştirmeye çalışmışsınız. Bu büyük ve yersiz bir cesarettir. Bundan sakınmanız vaciptir.

^{144[144]} Nûr: 24/5.

^{145[145]} Nûr: 24/2.

3. Müşrik ve müşrike için ifade ettiğiniz manalar (yani kocasından başkasını cinsel haz için dahil eden bir kadın müşrike ve aynı şeyi yapan bir erkek ise müşriktir) ne lügatte ne ıstilahta yeri olmayan tamamıyla uydurma şeylerdir. Ve ne de böyle bir mana çıkarabileceğiniz bir karine vardır. ayetinde nunmânâsı^{146[146]} bYani, o namuslu bir mü'mine ile evlenmeye layık olmayan zinakar birisidir. Onun için ancak bir zâniye ve müşrike kadın uygun olabilir. Yani zâniye de ismet sahibi bir mü'min için uygun olmayan günahkar bir kadındır. Böyle bir kadın ancak zânî veya müşrik bir erkeğe uygun olabilir. Bu ayetin amacı zinanın kötülüğünü açıklamaktır. Bununla birlikte salih müslümanlara bir uyarıdır ki, zina eden erkek ve kadınlarla nikah bağlarını kurmasınlar.

4. Yazılarınızda şöyle bir acâiplik var: Siz, Rasûlullah'ın (s.a) ve dört halifesinin, zinanın aşın şekillerinde recm cezası vermiş olduklarını kabul ettiğiniz halde, "recm bugünkü uygarlığa aykırıdır ve hiçbir insanî mizaç recme dayanamaz" demekte hiç tereddüt göstermiyorsunuz. Bu cümlelerinizi iyi bir düşünürseniz, yazdıklarınızdan pişmanlık duyacaksınız. Herhangi bir insanî mizaç Hz. Peygamber'den (s.a) daha pâk daha merhametli ve daha şefkatli olabilir mi? Biz müslümanlar için bugünkü uygarlık (atom bombalı uygarlık) bir hak ölçüsü müdür?

Ben bu söylediklerimi, siz kendiniz beni yazılarınızı eleştirmeye davet ettiğiniz için arz ediyorum. Eleştirmeye davet ettiğinize göre benim bu sözlerimi soğukkanlılıkla okuyacak ve doğru bulduğunuz takdirde bunları kabul edeceksiniz.

Tefhimul Kuranla İlgili Sorular

Soru:

Aşağıdaki soruları cevaplayınız:

1. Tefhim'ul Kur'an'da bir yerde Nuh Tufanının genel olmadığını belirtmişsiniz. Fakat, zahiri karineler bunun hilafıdır. Birincisi; gemi niçin yapılmıştı? Hz. Nuh (a.s) neden hicret etmekle emredilmedi? ikinci olarak hayvanlardan birer çift almak da tufanın genel olduğuna şahittir. Hz. Nuh'un (a.s) bedduasında bu genelliğe bir işaret mevcuttur:

"Nuh dedi ki: Rabbim, yeryüzünde kâfirlerden tek kişi bırakma."^{147[147]}

2. Sizin görüşünüze göre, bugünkü insan nesli Nuh Tufanı'nda, Hz. Nuh'la (a.s) birlikte gemiye binenlerin soyundandır.

"Ey Nuh ile beraber (gemide) taşıdıklarımızın çocukları."^{148[148]} ayetinden de bu görüşünüze delil çıkarmışsınız. Fakat bu, doğru değildir. Çünkü, Hz. Nuh (a.s) ile birlikte onun üç oğlu da gemide bulunuyordu. Bundan da anlaşılacağı gibi bunun anlamı, sadece Hz. Nuh'un (a.s) oğullarıdır, başkaları değil. Bir başka yerde bu ayetin tefsirim yine Kur'an-ı Kerim:

"Yalnız onun zürriyetini kalıcılar yaptık onlardan başka hepsini helak ettik"^{149[149]} ayetiyle yapmaktadır ve bu ayet haşr'a delalet etmektedir.

3. Yusuf Sûresi'nin tefsirinde belirttiğinize göre Hz. Yusuf (a.s), Züleyha ile nikahlanmamıştı. Çünkü Kur'an-ı Kerim'de, bu kadının kötü huylu olduğu belli olmaktadır. Halbuki, Hz. Lut (a.s) ile Hz. Nuh'un (a.s) karıları kâfir değil miydiler? Eğer onlar kâfir idiyse, bu kötü huyluluktan daha fena değil midir? Ayrıca Hz. Yusuf'un (a.s) hikayesinde, Züleyha nikahlandığı zaman, geçmişteki kötü huyundan tevbe etmiş ve müslüman olmuştu deniyor.

Cevap:

1. Nuh Tufanı'nın bütün dünyayı kapsamayan bir tufan olduğunu tam olarak söyleyemem. Ne var ki, tarih ve arkeolojinin inceleme ve araştırmalarına dayanarak, tufanın sadece Hz. Nuh'un (a.s) kavminin yaşadığı bölgeyi kapsadığını tahmin edebiliyorum. Kur'an-ı Kerim'de ne bu görüşe karşı, ne de bunun lehinde bir şey söylenmiştir.

"Neden hicret değil de gemi yapma emri verildi?" sorunuzun cevabına gelince; o zamana kadar insan nesli yeryüzünün her tarafına yayılmamıştı. İnsan topluluğu Hz. Nuh'un (a.s) kavminin yaşadığı bölgeyle sınırlı idi. Bu yaklaşım, diğer sorularınıza da bir cevap mahiyetindedir.

2. Hz. Nuh (a.s) ile ilgili olarak, Kur'an'da açıklandığına göre, ona inananlar arasında sadece aile fertleri

^{146[146]} Nûr: 24/3.

^{147[147]} Nuh: 71/26.

^{148[148]} İsrâ: 17/3.

^{149[149]} Saffât: 37/77.

değil, kavminden de insanlar vardı. Fakat kavminden olanlar, sayıca azdı. Ayrıca, gemiye yalnız inananlar bindirilmişti.

"Nihayet emrimiz gelip de tandır kaynayınca (iş ciddileşip sular kaynamaya başlayınca, Nuh'a) dedik ki: *"Herşeyden ikişer çifti ve (boğulması) hakkında (ezeli) sözüümüz geçenler hariç olmak üzere aileni ve inananları gemiye yükle!" Zaten onunla beraber inanan pek azdı.*"^{150[150]} Ayette zikredildiği gibi, bu kişilerin neslinin yok olduğu hiçbir yerde belirtilmemiştir. Aksine, Kur'an'da, sonraki nesillerin Hz. Nuh (a.s) ile gemiye bindirilen kişilerin evlatları olduğu iki yerde açıklanmıştır;

İsra Sûresinde; *"Nuh ile beraber (gemide) taşıdıklarımızın çocukları..."* ve Meryem Sûresi'nde *"Adem'in neslinden Nuh ile beraber gemide taşıdıklarımızın neslinden"*^{151[151]} denmiştir. Buna cevap olarak siz, Saffat Sûresi'nden şu ayeti örnek vermişsiniz:

"Yalnız onun zürriyetini kalıcılar yaptık."^{152[152]} Ve bu ayeti sınırlamaya (hasr) delil olarak sunmuşsunuz. Bunun cevabı şudur: Burada kastedilen, sadece Hz. Nuh'un (a.s) evladının geride kalmasını açıklamak değil, Hz. Nuh'a (a.s) büyük sıkıntı çektirenlerin yok edilmesiyle birlikte, onların yok etmek istediklerinin evlatlarının hayatta kalmasını anlatmaktadır.

3. Zeliha ile Hz. Yusuf'un (a.s) nikahlandıkları konusunda ne Kur'an'da, ne sahih bir hadiste ve ne de Beni İsrail'in güvenilir bir rivayetinde herhangi bir delil vardır. Yine Kur'an'da bu kadının tevbe ettiğine dair bir delil de yoktur. O halde bu hikayenin sıhhatinde ısrar etmeye ne lüzum vardır, İmre'tülaziz'in (Zeliha) gösterdiği kötü huyluluğu, Hz. Lut (a.s) ile Hz. Nuh'un (a.s) karılarının da yapmış olduğuna dair bir delil yoktur. Siz, kâfir olmaktan daha büyük bir kötü huyluluk mu olur diye soruyorsunuz. Biraz düşünürseniz, bu sözünüzün ne denli zayıf olduğunu anlayacaksınız. Zina ve onu hazırlayıcı davranışlar, bütün insanlık alemini tarafından görüş birliğiyle, çok büyük namussuzluklardan ve aşağılıklardan sayılıyor. Fakat bu fiillere bulaşmakla kâfir ve müşrik olmak ayrı ayrı şeylerdir.

Peygamberlerin ataları ve bazı peygamberlerin aileleri, küfür ve şirke düşmüşlerdir, fakat namussuzluğa düşmemişlerdir. İtikadi açıdan küfür ve şirk çok ciddi olabilir ama kötü ahlâk ve zina, kâfir ve müşriklerin bile kötü gözle baktıkları aşağılık ve ahlâk dışı bir durumdur.

Soru:

"Ben, bitkiler hakkında pek birşey bilmem, fakat Tefhim'ul Kur'an'ı okurken birkaç soru aklıma geldi. Beni tatmin edebileceğinizi ümid ederek size sunuyorum.

Tercüman'ul Kur'an'm 35. cilt, 3. ve 4. sayısı, sayfa 143'te şöyle yazılmıştır: "Aynı ağacın meyveleri şekil, boy ve tat olarak birbirinden farklıdır." ve "Aynı kökten çıkan iki ayrı gövdenin verdiği meyveler birbirinden farklıdır."

Meyvenin tadıyla ilgili görüşünüzü, tecrübenize dayanarak mı, yoksa bilime dayanarak mı yazdınız. Eğer gerçek buysa, birkaç ağacın örneğini vermeniz daha iyi olurdu. Öyle sanıyorum ki, aynı ağacın meyvelerinin tatları pek farklı olmasa gerek. Bir ağacın fazla güneş alan kısmındaki meyveler erken olgunlaşır. Meyvelerin şekil ve boyları farklı olabilir, fakat tatlarının farklı olmasını anlayamadım.

Cevap:

Her ağacın meyvelerinin boy, renk ve tatları, o ağacın kökü vasıtasıyla aldığı gıdaya bağlıdır. Ayrıca gece ve gündüzün soğuğu, sıcağı, güneşi ve havasının etkisine de bağlıdır. Bütün bu faktörler, meyveleri aynı ölçüde etkilemez ve bunların etkisi meyveden meyveye değişir. Bu yüzden, boy ve renkte olduğu gibi tatta da az çok farklılık olabilir. Bu farklılık çok belirgin olmayabilir.

Kainatta bütün özellikleriyle aynı olan iki şeyin bulunmadığı da evrensel bir gerçektir. Allah Teâlâ, her varlığa öyle bireysel özellikler vermiştir ki, bir ikincisinde kesinlikle bulunmamaktadır. Hatta bir kişinin bir elindeki çizgiler diğer elindekinden farklıdır. Aynı şekilde yüzün sağ kısmı solundan farklıdır. Ve aynı başın iki saç teli bile birbirinin aynı değildir. Böylece kâmil yaratıcı Allah, kendi sanayiinin mükemmel derecede çeşitlendiricisi olduğunu göstermiştir. İnsan bu şaşırtıcı yaratıcılığı incelense, Allah'ın bu sınırsız kainatın her köşesindeki her şeye, her zaman ilgi göstermekte olduğuna inanacaktır. Onun yaratıcılığı ve tedbiri, bütün kainatta devam etmektedir.

Allah Teâlâ'nın bu kainatı yaratıp, sonra da bir köşeye çekildiğini düşünenler, çok ama çok cahildirler. Onlar, kainatın belli yasa ve kurallara göre kendi kendine çalıştığını sanıyorlar. Böyle olsaydı, kainattaki bu

^{150[150]} Hud: 11/40.

^{151[151]} Meryem: 19/58.

^{152[152]} Saffât: 37/77.

çeşitlilik ve sanattaki mükemmel gelişme nasıl olurdu?^{153[153]}

Tefsir Ve Fıkıh İle İlgili Bazı Meseleler

Soru:

Aşağıdaki sorularına cevap vermenizi rica ediyorum.

1. "Allah işi(ni) gökyüzünden yeryüzüne kadar düzenler. Sonra sizin saydığınızdan bin yıl kadar süren bir günde O'na çıkar."^{154[154]}

Ben bu ayetin tefsirini anlayamıyorum. Şu anda önümde sadece Keşşaf Tefsiri var ve ben bu kitaptaki konuyla ilgili açıklamalara katılamıyorum. Çünkü Kur'an ayetleri bu açıklamaları tasdik etmiyor. Bunları yeniden yorumlatarak vaktinizi boşa geçirmek niyetinde de değilim. Size göre, bu ayetin doğru anlamı nedir? "Ya'rucu ileyhi" kelimesinin sözlük anlamının göz önüne alınması lazımdır. Ayrıca, "el-emr" kelimesi Kur'an ıstılahında hangi anlamlarda kullanılmıştır?

2. Mevlânâ Ebu'l-Kelâm Azâd'ın^{155[155]} kendi tefsiri Tercüman'ul Kur'an II. cilt, sayfa 540'tan 544'e kadar olan bölümünde şu ayetlerin tefsiri yapıyor:

"Andolsun biz insanı çamurdan bir süzmeden yarattık. Sonra onu bir nutfе olarak sağlam bir karar yerine koyduk. Sonra nutfeyi alaka'ya çevirdik. Alakayı bir çiğnemlik ete dönüştürdük. Bir çiğnemlik eti, kemiklere dönüştürdük. Kemiklere et giydirdik. Sonra onu bambaşka bir yaratık yaptık. Yaratılanların en güzeli olan Allah Teâlâ ne yücedir!

Sonra siz, bunun ardından öleceksiniz.

Sonra siz kıyamet günü muhakkak diriltileceksiniz."^{156[156]}

Bu ayetlerin tefsirinde Ebu'l-Kelâm Azâd, insan oluşunun ceninle ilgili bilgilerden faydalanarak altı kademe Kur'an'ın ifadeleriyle açıklamıştır. Buna çok şaşırdım. Mevlânâ Ebu'l-Kelâm Azâd'ın ilminin büyüklüğünü elbette itiraf ediyorum. Fakat sahabi ve selef- i salihin'den hiç kimse, bu altı kademedeki bahsetmemiştir. Acaba yanılıyor muyum? Siz, bu konuyu inceleyip, "modern anatomi" ile ilgili görüşünüzü bizlere bildirebilir misiniz? Mevlânâ Ebu'l-Kelâm Azâd'la aynı görüşte değilseniz, bu ayetin doğru anlamını bize yazar mısınız? Eski tefsirlere, Alim Azâd'ın itirazları var. Bu itirazlara cevabınız nedir?

3. Müfredat'ul Kur'an^{157[157]} ve Esâs'ul Belağâ^{158[158]} hakkında sizin görüşünüz nedir? Kur'an'ı anlamak için tavsiye edebileceğiniz yararlı ve kaynak olabilecek bir sözlük varsa bildiriniz.

4. Şeriatta, erkekler için altın ve gümüş kullanmak yasaktır. Altın veya gümüş pandan^{159[159]} bu yasağın kapsamına girer mi? Saatin bazı bölümlerinde altın kullanılmaktadır. Bazı parçaları altın olan saatleri kullanmayla ilgili görüşleriniz nedir?

5. Rahim Yar Han'daki^{160[160]} Amerikan Sabun Fabrikası'nın İngiliz müdürü, sabunun yapımında kullanılan maddelerle ilgili bir söyleşisinde: "Avrupa'dan gelen kokulu sabunda, hayvansal yağın kullanılması kaçınılmazdır. Bu da domuz veya sığır yağı olabilir" diye bir açıklama yapmıştı. Bu açıklamadan sonra ben Lüks ve benzeri sabunları kullanmıyorum. Bu meselede siz ne düşünüyorsunuz? Siz, Avrupa'dan gelen kokulu sabunları kullanıyor musunuz?

Cevap:

1. Bu tür ayetlere müteşabih ayetler denir. Bunların zahirdeki anlamları anlaşılrsa da, detayına inmek ve derinlerdeki anlamını çıkarmak zordur. Çünkü bu konuda herhangi bir bilgi kaynağımız yoktur. Üzerinde olup bitenlerin düzenlenmesi dünyada yapılmıyor. Bütün kainatın yöneticisi ve tedbircisi, aynı zamanda kainatın nizamını da yürütmektedir. Dünyamızın düzeni, kainatın düzenine bağımlıdır. Allah katında kainatın çeşitli yönleriyle ilgili plânlar yapılır. Kaza ve kader melekleri, bu plânları uygulamak üzere memur olur ve zaman zaman bu plânların her kademesiyle ilgili raporlar düzenlerler ve Allah'a sunarlar. Bu plândaki her kademe, çoğu zaman bin ilâ elli bin yıla kadar bir süreyi kapsar. Bize göre bu uzun bir

^{153[153]} Tercüman'ul Kur'an, Cemadiyelevvel- Cemadiyessani-Recep,1370/Mart - Nisan - Mayıs, 1951

^{154[154]} Secde: 32/5.

^{155[155]} Alt kıtâmın yirminci yüzyılın ilk yansında yetiştirdiği meşhur alimlerden. (Çev.)

^{156[156]} Muminun: 23/12-16.

^{157[157]} İmam Ragıp El İsfahani

^{158[158]} Zemaşşeri

^{159[159]} Pan: Hint yarımadasında (Hindistan-Pakistan) halkının pan adlı ağacın yeşil yaprağının arasına bazı baharat maddeleri koyarak ağzında çiğnedikleri bir yiyecek. Pandan: Bu yiyeceğin konulduğu küçük sandık. (Çev.)

^{160[160]} Şu an Pakistan'ın Sind eyaleti içerisinde bulunan bir şehir. (Çev.)

zamandır. Fakat Allah Teâlâ nezainde bu iş, bir günlük bir iştir.

"Ya'rucu ileyi"den benim anladığım, kaza ve kader meleklerinin Allah Teâlâ'ya işlerin raporunu sunmalarıdır. Diğer bir deyişle, onlara verilen görevin sonuçları bir rapor halinde bildiriliyor. El-emr'in anlamı, bu durumda "kainatın düzeni" oluyor.

2. Mevlânâ Ebu'l-Kelâm'ın, Mu minûn Sûresi'nin ayetleriyle ilgili açıklamasının çoğu doğrudur. Bu konularda eski müfessirlerle farklı görüşte olmak itiraz edilecek bir şey değildir. Eşyaya ilişkin bilgimiz arttıkça ve insanın bilgisi geliştikçe, Kuranın anlamının daha çok anlaşılır hale geleceği bir gerçektir. Bunlar, şeriat ve itikad hükümleri değildir. Bu yüzden de geçmişteki büyüklerimizin anlayışı eksik ya da yanlış bilgilere dayanıyorsa, zamanla geçersiz hale gelebilir. Fakat Darwin'in evrim teorisine yer verdiği bölüme güvenmek mümkün değildir. Mevlânâ Ebu'l-Kelâm, Darwin'in görüşlerinden, teorisini çürüten delilleri onu ispatlayan gerçekler sanacak kadar etkilenmiştir.

3. İmam Ragıb'ın Müfredat ve Esas'ul Belağa kitapları, Kur'anı anlamak için bir yere kadar yardımcı oluyor. Ne var ki çoğu zaman insanı yanılgıya düşürebiliyorlar. Çünkü bu kişiler, Kur'an'ın te'vilinde, kişisel görüşlerini sözlük araştırmalarına katmaktadırlar ve eserlerinde çoğunlukla kişisel görüşlerine yer vermektedirler. Bu nedenle, yalnızca bu kitaplarla kendim sınırlayanlar, Râgıb ve Zemahşeri'nin tevilde kelimelere yüklediği lügat manalarını yeterli görmüş oluyorlar. Dolayısıyla Lisan'ül Arap, TâculArus, İbn Esîr, Nihâye, Kamus, Cemheretü İbn Düreyd ve İbn Cerîr'in lügat araştırmaları daha güvenilirdir. Çünkü bunlar, sadece kelimelerin lügat anlamlarını almakta ve kendi görüşlerini meseleye karıştırmamaktadırlar.

4. Altın ve gümüşün yalnızca takılması değil, bunlardan yapılmış tabak ve benzeri eşyaların kullanılması da haramdır. Bu nedenle de pandanın kullanılması da haramdır. Saatin içinde, herhangi bir parça bu metallerden yapılmışsa, bir sakınca yoktur. Ancak dış tarafında zînet için altın ve gümüş kullanılmışsa kesinlikle caiz değildir.

5. Kimyasal işlemlere girdikten sonra, haram şeylerin esas özelliklerini koruyup korumadıkları araştırılması gereken bir konudur. Kimyasal işlemlerden sonra bunlar yeni bir şekil alıyorsa da, ayrıca bunların haram olup olmadığını araştırmak gerekir. Bu konu çok incelik isteyen bir meseledir. Bu yüzdendir ki, önce bileşim özelliklerinin iyice anlaşılması zorunludur. Ayrıca bu bileşimde, bitki ve hayvanların aldığı gıdalarda, sindirim esnasında olan değişikliğe benzer değişikliklerin olup olmadığı da araştırılmalıdır.

Meselenin bu yanı anlaşıldıktan sonra, sabunun ne tür bir bileşim olduğu uzmanlara sorulmalıdır. Yani sabundaki katkı maddeleri, birleştikten sonra da esas özelliklerini koruyorlar mı? Yoksa, bu özellikler kaybolup gidiyor da, yeni bir şey mi çıkıyor ortaya? İkinci türden bir kimyasal bileşimde bu katkı maddelerinin kullanılmasının hükmünü vermek ise ulemanın üstüne düşen bir iştir.

Ülkemizde genelde hammaddeler üretilip ihraç edilmekte ve karşılığında da helal haram kaygusu güdülmeyen üretilmiş maddeler ithal edilmektedir. Dolayısıyla, özellikle ithal edilen bu tür maddeler hakkında araştırmalara epey ihtiyaç vardır. İthal ettiğimiz bir üründe haram madde kullanıldığını sık sık duyuyoruz. Böyle şeyleri duyunca, acaba günah mı işliyoruz düşüncesiyle hayatımız zehir oluyor.

Bu sorun, ancak bu tür malların şeriatındaki niteliğinin belirlenmesi ve açık hükümlerinin halka duyurulmasıyla çözüme kavuşturulabilir.

Ben de bu konuda tereddüt içindeyim. Kesin bir kanaata varamadım. Bu endişeyi sizinle paylaşıyorum. Sabunla ilgili haberiniz, kuşkulandıığım konular arasına bir yenisini ekledi.^{161[161]}

Kader Meselesi

Soru:

Mişkat'ın, "Kadere İman" bölümünde:

Şüphesiz her birinizin yaratılması ananızın karnında olur. Sonra Allah Teâlâ bir melek aracılığıyla dört şey gönderir. Melek doğacak kişinin amel, ömür, rızık, asiliği ve saidliği hakkında bir yazı yazar. Sonra da ona melek ruh üfler." şeklindeki muttefekun aleyh hadis yer almaktadır.

Bütün bunlardan sonra şu soru kafamızı kurcalıyor. Bütün bunlar ana karnındayken belirleniyorsa ameldeki özgürlüğün ve sorumluluğun ne işlevi vardır?

İnsanlar böyle hadisleri duyduktan sonra, genellikle, herşeyden elini eteğini çeker, bir kenarda miskin miskin otururlar.

Cevap:

^{161[161]} Tercüman ulKuran, Recep- Şaban, 1371/Nisan-Mayıs, 1952

Sizin, kader meselesindeki tereddüdünüzü birkaç kelimeyle gidermek zordur. Bunu iyice anlamak istiyorsanız, "Cebir ve Kader Meselesi" adlı kitabımı okuyunuz.

Bir meselenin bütün boyutlarını tek bir hadiste bulamayacağınızı iyi bilmelisiniz. Bu yüzden, bir veya iki rivayeti alarak bir sonuca varmaya çalışmak doğru değildir. Birkaç hadisle meselenin bütün boyutlarını anlamak mümkün değildir. Bu tavır kişiyi büyük açmazlara düşürür. Bundan daha büyük açmazlara, meseleyi Kur'an'ın bir ayetiyle çözmeye kalkıştığınızda düşersiniz. .

Kur'an, kader meselesinde, bir ayetiyle cebir yanını sunar, ikinci bir ayetle de insanın kendi ihtiyarının önemini vurgular. Cebir ve ihtiyar, insan hayatının her döneminde, birbirinden ayrılınca her ikisinin de hiçbir haysiyetinin kalmayacağı bir şekilde mevcuttur. Oysa bir gerçeğe birisi açısından baktığımız zaman, ötekinin yerini sabit olarak görmemiz gerekir.

Kader meselesinin bir boyutunu, ötekinin inkarı için ele alacak her yaklaşım yanlıştır. Dolayısıyla alimler şer'i bir meselede kapsamlı bir görüşe sahip olmak için, o mesele hakkındaki bütün ayet ve hadisleri göz önünde bulundurmaya gerekli görmüşlerdir.

Söz konusu hadisi bir de şu açıdan ele alıp üzerinde düşünün: Allah Teâlâ her gün sayısız varlığı yaratıyor. Allah her şeyin potansiyelini ve kainattaki görevlerini bilmezse, herşeyden habersiz olarak kainatın düzenini nasıl sağlar ve yürütebilir? Dünyamın yaratıcısı ve sahibinin, kendi yarattıklarının şimdiki ve gelecekteki durumlarından habersiz olmasına nasıl inanabiliriz? Allah Teâlâ'nın kendi saltanatında nelerin olacağını bilmemesi, iyi kötü iradeleri sonradan tanınması gibi bir durumun sonuçları üzerinde düşünürseniz, kaderin önceden yazılması endişelerinden doğan sonuçtan daha vahim bir açmazla karşı karşıya kalırsınız. Allah Teâlâ'nın "ne oldu ve ne olacaksa" hepsinden haberdar olduğu apaçık bir gerçektir.

Allah Teâlâ'nın ilmi; kudretinin inkarını gerektirmez. Allah Teâlâ'nın kudreti, her insana, iyilik ve kötülükten istediğini seçme hakkı tanımıştır. Kimin neyi seçeceğini de bilmektedir. Onun ilmi hatasızdır. Kudretinde bir eksiklik kesinlikle yoktur.

Halkın kaderle ilgili inanç esaslarını yanlış anlaması ve bunun kötü sonuçlar doğurması, gerçeği değiştiremez. Gerçekler, insanların yanlış anlamalarıyla değişmez. Hata, gerçekte değil; onu yanlış anlayanlardadır. Bu yüzden, yanlış anlayanların yanlışlarını düzeltmeleri gerekir.^{162[162]}

İnsanın "Fıtrat" Üzere Doğmasının Anlamı

Soru:

"Her doğan, İslam fıtratı üzerine doğar, sonra anası babası onu yahudi veya hristiyan veya mecusi yapar."

Bu hadisin anlamı nedir? "Hutabât"^{163[163]} isimli kitabımızdaki bir yazı nedeniyle size bu soruyu yöneltiyorum. Söz konusu yazınızda, insanın İslam'ı ana karnından getirmediğini belirtiyorsunuz. Bu hadisten genellikle çıkarılan anlam ise, her çocuğun İslam dini üzerine doğduğu şeklindedir. Oysa sizin yazınız, bununla çelişiyor.

Bu yazınıza başkaları da itiraz etmektedir. Ben, gerçeği başkalarından değil, sizden öğrenmek istiyorum. Genellikle itiraz edene inanıveriliyor. Fakat siz açıklama yapınca, sizin haklı olduğunuz ortaya çıkıyor.

Cevap:

Bu hadiste beyan edilen gerçek; insanın küfür, şirk veya dinsizlik üzerine doğmadığıdır. Doğal fıtratı, onun Allah Teâlâ'dan başka bir tanrıyı tanımamasına müsaade etmiyor ve şeriatın doğal ilkelerinden başka bir şeyi sevemiyor. Eğer insan, bu fıtratı kaybetmezse, kötü çevre onu şirke ya da küfre dayanan fikir ve amellere yöneltmezse, o, peygamberlerin sunduğu talimatı aynen kabul edecektir. Bunu kabul ederken, bu talimatı kendininmiş de başkası ona veriyormuş gibi alacaktır.

Bu, gerçeğin sadece bir boyutudur. İkinci boyutu, İslam'ın doğrudan insana verilmediği, peygamberler aracılığıyla verildiğidir. Bir insan, ancak peygamberlerin sunduğu dini içtenlikle kabul ettiği zaman müslüman olur.

Hatta kişi bilinçleninceye kadar fıtrata bağlı kalsa bile, ancak peygamberler aracılığıyla gönderilen dini kabul edince müslüman olacaktır. Bu gerçeği kabul etmeyen birisi, aslında insanın anadan doğma sahip olduğu fıtratın bütünüyle İslâm olduğunu ve bunun insanın hidayette olması için kâfi olduğunu

^{162[162]} Tercüman 'ul Kur'an, Zilhicce, 13711 Eylül, 1952

^{163[163]} Mevdudi'nin Hitabeler adlı eseri. (Çev.)

söylemektedir. Başka bir deyişle, şeriatlar ve peygamberlerin gönderilmesi bu durumda gereksizdir. Halbuki Kur'an, ısrarla insanın her halükarda Allah tarafından bir yönlendirmeye ihtiyacı olduğunu ve bunun herkese doğrudan değil, peygamberler aracılığıyla verildiğini bildirmektedir. Allah katından gelen şeylere uymak insanın kurtuluşunu sağlar. Yeryüzünde insanlar teşkilatlanmış bir toplum oluşturmadan önce; yahudilik, hristiyanlık ve mecusilik de din olarak henüz ortada yokken Allah Teâlâ bütün insanlara hitaben:

"Yalnız (iyi bilin ki) size katımdan bir hidayet geldiği zaman, kimler benim hidayetime uyarsa artık onlara bir korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir."^{164[164]}

Bu yüzdendir ki, Allah Teâlâ'nın insan fitratına verdiği ilahi marifetlerin sabit kalması, kişinin fitratıyla doğru yolu bulması için yeterli değildir. Vahyin klavuzluğu bu nedenle kaçınılmazdır.

Fitratın kabiliyeti, yalnızca vahiyle bildirilen doğru yolu tanıyıp tasdik etmekle sınırlıdır. Fitratın vahiysiz, kendi başına doğru yolu bulması mümkün değildir. Kimin fitratı Hz. Muhammed'inkinden (s.a) daha sağlamdır?

Sağlam bir fitrata sahip olmasına rağmen, Hz. Muhammed (s.a) vahiy nazil olmadan önce şaşkınlık içerisindeydi. Doğru yolu bilmiyordu.

"O (Allah) seni yetim bulup barındırmadı mı? Seni şaşırması bulup doğru yola iletmedi mi? Seni fakir bulup zengin etmedi mi?"^{165[165]}

"İşte sana da böyle emrimizden bir ruh (kalblere can veren bir kitab) vahyettik. Sen Kitab nedir, iman nedir bilmezdin. Fakat biz onu (vahyettiğimiz o Kitab'ı), bir nur yaptık. Kullarımızdan dilediğimizi, onunla hidayete iletiyoruz. Ve şüphesiz ki sen, doğru yola götürüyorsun."^{166[166]}

Bu durumda müslüman bir ailede doğan herkese doğrudan İslâm'ın verildiği ve bunu aldıktan sonra hiçbir ilim, şuur ve iradi tasdike gerek kalmadığı nasıl söylenebilir?^{167[167]}

Mukattaa Harfleri (Huruf-u Mukattaa)

Soru:

Tefhim'ul Kur'an'da, mukattaa harfleriyle ilgili olarak, Kur'an'ın nüzülü döneminde böyle temsili harflerin kullanılmasını dildeki beyan ve belagatı göstermeye bağlamışsınız. Bunların anlamlarının o zamanlar da tamamen bilindiğini yazmışsınız. İslam'a karşı olanların hiçbir zaman bunların kullanımına itirazda bulunmadığını hatırlatmışsınız. Daha sonra bu harflerin açıklamasının hiçbir önemi kalmadığını, hidayet bu harflere dayanmadığını yazmışsınız. Benim sorum şu: "Eğer bu harfler, ilk dönemde yaygın, şiir ve edebiyatta bunların kullanımı neden terkedildi? Bu harfler, zihinlerden niçin tamamen silindi?" Arap aleminde bugün kullanılan ve Kuranda yazılı olan bazı kelimeleri de herhangi bir nedenle terk edersek, o kelimelerin anlamı da ileride bilinmeyecektir mi demek istiyorsunuz? Hidayet ve kurtuluş bu harflerin anlamlarını bilmeye dayanmadığı için, bunların açıklamalarına hiç gerek olmadığı tarzındaki istidlaliniz acâiptir. Öyleyse, Kur'an'm günümüzde kullanılmayan kelimeleri ve dolayısıyla anlayamadığımız bölümleri için de hidayetle ilgisi yoktur diyebiliriz. Zamanla bazı ayetler göz ardı edilebilirler. Bu teoriye göre reformist beyler, Kur'an'm bazı bölümlerine önem verebilecekleri gibi bazılarını da önemsemeyebilirler. Lütfen görüşünüzü açıklayınız.

Cevap:

İtirazda bulunmadan önce, eğer eski ve yeni tefsirlerde mukattaa harfleriyle ilgili tartışmaları okumuş olsaydınız, sözümü kolayca anlardınız.

Belki siz de bu tartışmaları öğrenince benimle aynı kanaati paylaştınız.

Bir dilde bazı üslupların yok olması veya yaygınlığını yitirmesi, o kadar acâip birşey değildir. Asıl şaşılacak şey, Arapça'da bin dört yüz yıllık bir geçmişe rağmen çok az bir değişme olmasıdır. Oysa bu kadar uzun sürede diller değişip, bambaşka şekiller alırlar.

Mukattaa harfleri, genellikle nutuk ve şiirde kullanılırdı. Bunların anlamları düzenli bir sözlükte toplanacak kadar belirli değildi. Bu, kullanıldığı anda, konuşan ve dinleyenlerin anlayabilecekleri bir üsluptu. Dolayısıyla bunların kullanımı azaldıkça anlamak da güçleşti. Nitekim üçüncü ve dördüncü yüzyılın müfessirleri mukattaa harflerinin anlamlarını uzun uzun tartıştılar. Fakat, tatmin edici bir şey ortaya

^{164[164]} Bakara: 2/38.

^{165[165]} Duhâ: 93/6,7,8.

^{166[166]} Şura: 42/52.

^{167[167]} Tercüman'ul Kur'an, Muharrem-Safer, 1372 / Ekim-Kasım, 1952

koyamadılar. Bir beyan üslubunun ne zaman terk edileceğini veya tamamen terkedildiği tarihi kesin olarak bilemezsiniz. Yalnızca bir müddet sonra halkın onları anlayamadığını hissedersiniz. Bu üslubun yaygın olduğu zaman bunları açıklamaya gerek duyulmamıştı. Kullanımları terk edilince, bazı açıklamalara ihtiyaç duyularak bu tefsirler yapıldı. Daha önce de söylediğim gibi, bu açıklamaların hiçbiri tatmin edici olmadı.

Kur'an'ın bazı kelimelerinin kullanımı terk edilirse onların anlamlarının da kaybolacağı kuşkusuna doğrusu yersizdir. Kelimeyle beyan üsluplarını birbiriyle karıştırmayın. Kelimelerin bütün maddeleri sözlüklerde yazılıdır. Kelimeler; tanımları, müştaklarıyla birlikte, deyimleri ve kullanımları detaylı bir şekilde bu sözlüklerde yer almaktadır. Bu kelimeler, konuşulan Arapça'da kullanılmazsa, bundan Kur'an hiçbir zarar görmez. Fakat beyan üslupları konusu farklıdır. Bunların anlamları hiçbir yerde yazılmış bulunmuyor ve sadece konuşulunca anlaşılıyor. Bunlar terk edilince, o dönemin edebiyatını iyi bilen uzmanlardan başkası anlamıyor. Bu da, o okuyucunun zevkinin o dönemin üsluplarına uygun olmasıyla mümkün.

Mukattaa harfleriyle ilgili olarak anlamlarını kavrayamayınca büyük bir yanlış olmuyor şeklindeki yazdıklarına gelince; siz, bunun mânâsını çekip uzaklara götürmüşsünüz. Benim anlatmak istediğim, bu harflerin kelimelerin kabiliyetini gösterdiği ve bunlarda özel bir hüküm ve eğitici anlamın olmadığı, bu nedenle de birisi bunları anlayamazsa bir zarara uğramayacağıydı. Çünkü o kişi mukattaa harflerini kavramayınca bir mükellefiyetten habersiz kalmış olmuyor.

Bu harflerin mânâlarını belirlemek için hiçbir kaide yoktur ve hiçbir sağlam kaynağa dayanan açıklama da yoktur. Boş yere bir anlam vermeye uğraşmayın. Asılsız şeylerin ortaya atılmasına ne gerek vardır? Bunların esas anlamlarını Allah Teâfâ'ya bırakın ve bizim anlayabileceğimiz ayetleri düşünmeye başlayın.^{168[168]}

Kur'an'da Nesh

Soru:

Neshle ilgili aşağıdaki sorularımı lütfen cevaplayınız;

1. Kur'an'daki nesh hakkında bir araştırma yaptınız mı? Kur'an'da tilavet edilen (okunan) fakat, hükmü iptal olan bir ayet var mı?
2. Kur'an'da okunması mensuh olan, fakat hükmü geçerli olan bir ayet var mı? Muhaddisler ve fakihler recm ayetini buna örnek olarak göstermişlerdir. Bu konuda ne diyorsunuz?
3. Fıkıh usulü kitaplarında; hadis, Kur'an'ı nesh (iptal) edebilir şeklinde belirtilen bir görüş vardır. Bu görüş fıkıh imamlarından sadır olmuştur. Bunun aslı varsa, delilleri nedir?

Cevap:

Sorularınız kısa, fakat cevapları detaylı açıklama isteyen konulardandır. Buna zamanım olmadığı için kısa cevaplarla yetineceğim:

1-Kur'an'daki nesh, hükümlerdeki tedricilikle ilgili olup, sürekli değildir. Neshedilen hükümlerin çoğu o hükümleri gerekli kılan durumlarla karşılaştığımız zaman tekrar geçerli olabilir. Toplumda bunları gerektiren durumlar ortaya çıktığında bu hükümler yürürlüğe girer. Durum ortadan kalkınca da mensuh olur ve bunlardan sonraki uygulamaya geçilir.

2. Bana göre; Kur'an'da lafzı mensuh, fakat hükmü geçerli olan bir ayet yoktur. Bazı rivayetler de gelmiş bulunan recm ayeti aslında başka bir Kitabullah olan Tevrat'ın bir ayetiydi, Kur'an'ın değil. Bu ayetin neshedilmesinin anlamı ait olduğu kitabın hükmünün kaldırılmış olması, fakat kendindeki recm hükmünün geçerli kalmış olmasındandır.

3. Şüphesiz fakihlerin bir grubu, Sünnet'in Kur'an'ı nesh edebileceği ve onun üzerinde bir şer'i delil olduğu kanaatindedir. Fakat ilk anda akla geliveren anlamda değil. Bu, Hz. Muhammed'in (s.a) bir açıklamasıyla, Kur'an'ın özel bir hükmünün, genel bir hüküm olabileceği anlamındadır. Aynı şekilde O'nun sözlü veya ameli açıklaması, herhangi bir ayetin hükmünün artık geçerli olmadığını belirtebilir. Bu konuda bu anlamın dışında bir yorum anlaşılır ve yapılırsa yanlıştır.^{169[169]}

Ev, At Ve Kadında Uğursuzluk Var Mı?

Soru:

^{168[168]} Tercüman'ul Kur'an, Zilhicce, 1371/Eylül, 1952

^{169[169]} Tercüman ul Kur'an, Şaban-Ramazan, 1372/Mayıs-Haziran, 1954

Ben, oturmak için bir ev satın almak istiyorum. Ölmüş ve hiç varisi olmayan birinin evi satılıktır. Merhumun uzaktan akrabalarına miras kalan bu evi satın almaya kalktığım zaman, ailemin itirazıyla karşılaştım. Ailem, bu evin uğursuz olduğuna inanmaktadır. Çünkü bu evde daha önce oturanların neslinin kalmadığı gibi, evin asıl sahibinin de neslinin burada sona erdiği biliniyor. Ailem, ev, at ve kadının uğursuzluğunu ifade eden bazı hadisleri görüşlerine kaynak gösteriyorlar. Ben de, bunlarla ilgili rivayetleri ve açıklamaları hadis kitaplarında okudum, fakat beni ikna edecek kadar belirgin bir açıklamaya rastlamadım. Bu konuyla ilgili görüşleriniz nedir?

Cevap:

Sizin bahsettiğiniz hadisler hadis kitaplarında bulunmaktadır. Ancak, Hz. Aişe'nin (r.a) rivayet ettiği bir hadiste bu konunun bir başka boyutuyla karşılaşırız:

"İmam Ahmed, Ebu Hassan A'rac'dan rivayet etmektedir. Hz. Aişe'ye iki adam gelip Ebu Hureyre'nin "Rasûlullah (s.a) 'uğursuzluk sadece kadın, at ve evde vardır' buyurdu" dediğini bildirdi. Bunun üzerine Hz. Aişe (r.a): "Ben Kur'an'ı Ebu'l-Kasım'a vahyeden Allah'a yemin ederim ki, Hz. Muhammed (s.a) böyle birşey söylememiştir. O, ehl-i cahiliye kadın, at ve evi uğursuz sayarlardı" buyurdu" dedi. Sonra, Hz. Aişe (r.a) şu âyeti okudu:

"Başınıza gelecek olayları önceden bir kitaba yazdık ki, elinizden çıkana üzülmesiniz ve (Allah'ın) size verdiğiyle sevinip şımarmayasınız."^{170[170]}

Hz. Aişe'nin (r.a) açıklamasından anlaşılacağı üzere Ebu Hureyre (r.a) rivayeti doğru aktarılmamıştır. Eğer bunu doğru kabul etsek bile, bunun makul bir açıklaması olabilir. bir mânâsı da evhamperestliktir (batıl inançtır) ve bunun İslâm'la hiçbir alakası yoktur. Bunun ikinci, bilimsel bir anlamı daha vardır: Bu anlamı, bir şeyin uygunsuz olmasıdır. Bu anlam makuldür ve şeriatta da geçerlidir. Dolayısıyla, hadiste geçen uğursuzluğun anlamı, evde kaderi bozan bir şeyin bulunması değildir. Fakat tecrübe ve inceleme, bu evin oturmaya uygun olmadığını göstermiştir.

Çoğu zaman peşpeşe aynı evde oturan bir çok kişinin hastalığa yakalandığı ve o hastalığın olumsuz etkilerinin o yerde sürekli artarak yerleştiği tecrübeyle sabit olursa, bu ev oturmaya uygun sayılmaz. Özellikle taun ve dikk (verem hastalığı) konusunda bu defalarca ispatlanmıştır. Hadislerde, "Taunun yaygın olduğu yerlerden kaçmayın ve bile bile oralara gitmeyin." hükmünün yer aldığı bilinmektedir. Aynı şey kadın ve at için de söz konusudur. Eğer birçok kişi aynı ata bindikten sonra onu uygunsuz bulmuşsa ve birçok erkek aynı kadınla evlenip bir hastalık kapmışsa; bütün bunlar o at veya kadında bilinmeyen bir uğursuzluk olduğunu gösterir.

Şimdi, satın almak istediğiniz evde bâtil inanç türünden mi, yoksa uygunsuzluk türünden mi bir uğursuzluk olduğunu araştırmak sizin işinizdir.^{171[171]}

İKİNCİ BÖLÜM

FIKHİ MESELELER

Müeccel (Sürelî) Olmayan Mehrin Hükmü

Soru:

Nikah zamanı sadece mehir olarak verilen altının adedi belirtilmiş olup mehrin muaccel mi yoksa müeccel mi olduğu hakkında bir bildirim yapılmamış olsa: bu mehir muaccel mi sayılır müeccel mi?^{172[172]} Bu meselede ulemadan fetva istenmiş olmakla birlikte çeşitli cevaplar verilmiştir. Birkaç cevabı misal olarak verelim:

Mevlânâ Muhammed Kifayetullah ve diğer Delhi uleması şöyle demektedir: "Mehrin müeccel olduğu tasrih edilmiş olsa bile, süre kesin olarak bilinmiyorsa (belirtilmemişse) mehir muaccel olur, hemen verilmelidir. Halbuki muaccel veya müeccel lafzı kullanılmayıp "Vacib'ul-Eda" lafzı yazdırılırsa bu da muaccel olacaktır. Çünkü sürenin zikri olmadan müeccel olmaz."

^{170[170]} Hadid: 57/23.

^{171[171]} Tercüman ul Kur'an, Rabiüssânî, 1372 / Ocak, 1953

^{172[172]} Nikahın şartlarından olan mehir hemen verilirse "muaccel" daha sonra vermek üzere konulmuşsa, "müeccel" adını alır. (Çev.)

Redd'ul Muhtar'da. ise şöyle demliyor: Şayet sürenin miktarının belirtilmesi kesin olarak unutulmuşsa, mehrin hemen verilmesi gerekir.^{173[173]}

"Eğer süre; rüzgarın esmesi, yağmurun yağması gibi fahiş bir cehaletle tesbit edilirse, sürenin belirtilmesi şartı yerine gelmiş olmaz ve mehrin hemen verilmesi gerekir."^{174[174]}

Azimgar'daki Medreset'ul Islah Saraymir'in müderrisi Mevlana Said Ahmed şöyle diyor: "Mehr-i müeccel; nikah akdi yapılırken mehrin edası için süre ve tarih belirtildiği zaman olur. Aksi takdirde muaccel'dir. Tüm meselelerin halli budur. Nitekim bir kimse bir dükkandan birşey satın almış ve konuşma sırasında paranın veya erteleme süresinin belirlenmesinin zikri geçmemişse bu muamele de muaccel hükmünde olur. Müşteri parayı hemen verse de, daha sonra vermeyi taahhüd etse de bu böyledir. Her halükârda "muaccel" de karşılığın hemen verilmesi zorunlu olmayıp, hak sahibinin isteğine bağlıdır. Hemen talep edebileceği gibi istediği zamana da erteleyebilir. Müeccel meselesinde süre ve tarihten önce isteme hakkına sahip değildir. Bu tafsilattan da anlaşılacağı gibi söz konusu meselede altın olarak verilen mehir muacceldir ve bu yüzden kadın istediği zaman hakkını talep edebilir."

Mevlânâ Seyyid Süleyman Nedvî de şöyle demektedir: "Altın olarak verilecek olan mehirde, muaccel veya müeccel olup olmadığına dair bir ayrıntı yoksa örf'e itibar edilir. Nitekim Vikayede "Eğer, mehir muaccel ve müeccel olarak belirtilmişse, bildirildiği şekilde olur. Aksi halde örf'e itibar edilir" buyurulmaktadır.

Pityale müftü yardımcısı Mevlânâ Abdurrahman Sahib ve diğer ulema da: "Bu halde örf'e itibar edilir. (Muhtasar-ı Vikaye referans gösteriliyor). Şayet örf; kadının belirtilmemiş mehrinin, ancak kocasının ölümünden ya da boşamasından sonra kendisine verileceği şeklinde ise, o kocasının ölümünden ya da boşanmadan önce mehrini alma hakkına sahip değildir" demektedirler.

Bu ihtilafların çözümünün nasıl olacağını ayrıntılarıyla açıklar mısınız?

Cevap:

Kur'an ve Sünnet'e göre mehir, aslında bir erkeğin hanımına zevceliği karşılığında vermesi gereken bir haktır. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurulmaktadır:

"Bunlardan başkasını namuslu ve zina etmemek üzere mallarınızla (mehirlerini vererek) istemeniz size helal kılındı."^{175[175]}

"Onlardan faydalanmanıza karşılık kararlaştırılmış olan mehirlerini kendilerine bir hak olarak verin."^{176[176]}

"Vaktiyle birbirinizle haşır neşir olduğunuz halde (mehir olarak verdiğiniz) malı nasıl geri alırsınız?"^{177[177]}

Bu ayetlerden mehrin; karşılığında erkeğe, kadın üzerinde kocalık hakkı sağlayan şey olduğu açıkça anlaşılıyor. Bu konunun daha geniş izahını, konu ile ilgili olarak Rasûlullah'tan (s.a) rivayet edilen hadisler yapmaktadır.

Kütüb-ü Süte, Dârimî ve İmam Ahmed'in Müsned'inde Peygamber Efendimizin şu buyruğu naklediliyor:

"Yerine getirmeye en fazla müstehak olan şart kendisiyle kadınların avretlerini helal kıldığınız şart (mehir)dir."

İbn Ömer Rasûlullah'ın (s.a) karı ve kocayı ayırdığı meşhur "Han" mahkemesini zikrederek, ayrılma gerekçeyleştikten sonra kocanın "Ya Rasûlallah! Benim malım bana geri verilsin" demesi üzerine Rasûlullah'ın şu cevabı verdiği rivayet ediyor:

"Eğer sen doğru suçlamada bulduysan mal almaya hakkın yok. O (mal) (yani mehir) senin onun avretini helal kılman karşılığındadır. Eğer yalan bir suçlamada bulundu isen mal alma hakkı senden daha da uzaklaşmıştır."^{178[178]}

Daha fazla açıklama ise İmanî Ahmed'in Müsned'inde rivayet ediliyor:

"Bir kadını, vermemek niyetiyle belli bir mehirle nikahlayan kimse zâni'dir."

Bütün bu nasslardan mehrin göstermelik herhangi bir merasim olmadığı, onun karşılığında bir kadının bir erkeğe helal kılındığı açıkça anlaşılacaktır. Bu nasslar, avretin helal edilmesiyle birlikte bütün mehrin derhal ödenmesinin vacib olmasını gerektirmektedir. Ancak kan koca arasındaki bir anlaşmayla bu ertelenebilir.

Bu yüzden altın olarak verilen mehirde asıl olan "tecil" değil "tacil'dir. Mehrin hakkı avretin helal olmasıyla

^{173[173]} Gayet'ul Beyan, Dürr'ul Muhtar

^{174[174]} Gayet'ul-Beyan; Redd'ul-Muhtar

^{175[175]} Nisa: 4/24.

^{176[176]} Nisa: 4/24.

^{177[177]} Nisa: 4/21.

^{178[178]} Müslim, K:19, Hadis no:5

birlikte ödenmesidir. Bunun eda edilmesinde mühlet verilmesi ise sadece bir kolaylıktır. Mühlet hakkında karı-koca arasında herhangi bir anlaşma olmadığı takdirde kolaylığa (tecile) değil, asıla (tacile) itibar edilir. Tecilin asıl alınması ve tacilin ya da tecilin açıkça belirtilmemesi durumunda mehrin sebepsiz yere müeccel hesap edilmesinin Şâri'nin maksadına tamamen ters olduğu anlaşılmaktadır. Hanefi hukukçuları arasında bu meselede başlıca iki grup göze çarpmaktadır. Bu gruplardan birinin görüşü, bizim yukarıda beyan ettiğimiz gibidir." Gayet'ul Beyanda:

"Eğer mehir muaccel ise veya muaccel veya müeccel olacağı hakkında herhangi birşey denmemişse derhal verilmesi gerekir ve kadının mehir alıncaya kadar kendisini kocasından sakınma hakkı vardır" denilmektedir Şerh'ul înaye ale'l-Hidaye'de ise: "Eğer mehir belirlenip, muaccel mi, yoksa müeccel mi olduğu hususunda susulmuşsa bunun hükmünün ne olacağı soruldu ve "Derhal verilmesi gerekir ve bunun hükmü tacil şartı konmuş mehir gibi olur dedim" şeklinde bir nakil vardır. İsbihabi'de de "Eğer mehir muaccel ise veya ne olacağı hakkında susulmuşsa hemen verilmesi gerekir. Çünkü nikah karşılıklı bir akiddir. Zevce üzerinde kocanın hakkı belirlendiğinde, kadının hakkının da belirlenmesi gerekir. Ve bu da ancak mehrin eda edilme-siyle mümkündür" denilmektedir.

İkinci gruba gelince: Onlar bu meselede örf'e itibar edileceğini söylemektedirler.

Fetâvâyi Kadı Han'da: "Muaccel mehrin miktarı belirtilmemişse kadının hangi tabakadan olduğuna ve mehrin miktarına bakılır. Bu durumda kadına böyle bir mehirden ne kadar muaccel olarak verilebilecekse o kadar miktar muaccel kılınır. Dolayısıyla 1/4 veya 1/5 gibi bir belirleme yapılmayıp örf'e itibar edilmesi gerekir" denilmektedir.

Bu görüşü Allame İbn Hümam Feih'ul Kadir adlı kitabında teyid etmektedir. Kendisi şöyle demektedir :

"Mehrin herhangi bir kısmının tacili şart koşulmayıp, tacil ve tecil hakkında susulmuşsa örf'e bakılır: Eğer örfte mehrin bir kısmı muaccel kılınıp, geriye kalan kısım, ölüm, durumun iyileşmesi veya boşanmaya kadar bırakılıyorsa bu kısmı alana kadar kadının kendisini kocasından sakınma hakkı vardır."

Usul yönüyle meseleye bakılırsa ilk grubun görüşü Kur'an ve Sünnet'in maksadına daha fazla mutabıktır. Fakat ikinci grubun görüşü de dayanaksız değildir. Onların mehir konusundaki görüşlerinin maksadı; tecilin asıl olduğu ve tecille tacilin açık olmadığı durumlarda meselenin asıl, yani tecil tarafına çekilmesi şeklinde değildir. Böylelikle onlar fetvalarında hukukun kabul ettiği başka bir kuralı göz önüne alıyorlar. Bu kural ise şudur : "Genel olarak, herhangi bir toplumda muamelatla ilgili revaçta olan usul, fertler arasında yazılmamış bir anlaşma sıfatını taşıyorsa ve o toplumun iki kesimi beraberce meseleyi halledip herhangi bir ayrıntı için açık olarak anlaşmamışlarsa, bundan onların bu ayrıntıda revaçtaki usul üzerine razı oldukları mânâsı çıkar". Hiç kuşkusuz bu kural hukukça müsellemdir. Bu bakımdan fakihlerin ikinci grubunun da görüşleri yanlış değildir. Yalnız, bu kuralı muayyen bir toplumda yürürlüğe koymadan önce şunu iyi bilmemiz gerekir: İslâm hukuku örf adına ne varsa onu doğru bulup, kanun kaynağı olarak almaz. Aksine muttaki olmayan toplum ile onun haksız örflerini kabul etmek yerine onları değiştirmek ister ve sadece ıslah olmuş bir toplumda şeriatın ruhu ve esasları üzerinde vücuda gelmiş örfleri kabul eder. Bu nedenle, örfü yazılmamış anlaşma olarak kabul edip, kanun gibi yürürlüğe koymadan önce, o toplumun gerçekten muttaki bir toplum olup olmadığına, örfünün şeriatın ruhuna ve esaslarına uyup uymadığına bakmamız gerekir. Araştırmanın sonucu menfi çıkarsa bu kaideyi kanun gibi uygulamak adalet değil, kesinlikle zulüm olur.

Bu görüş açısından biz şimdiki müslüman toplumumuza baktığımızda, karı koca ilişkilerinde toplumun, nefsin arzularına uyarak İslam'ın koymuş olduğu dengeyi oldukça sarstıklarım ve genellikle toplumun eğiliminin İslam'ın ruhuna ve esaslarına açıkça muhalif yönlerde olduğunu görüyoruz. Üzerinde durduğumuz mehir meselesini alalım. Bu ülkenin müslümanları genellikle mehiri sırf resmi bir formalite sanıyorlar. Onların gözünde mehirin Kur'an ve Sünnet nezdindeki önemi kesinlikle bilinmemektedir. Nitekim nikah zamanı mehir şartı, tamamen bir gösteriş (formalite) olarak eda edilmekte ve fakat bu anlaşmanın yerine getirilmesi gerektiği fikri zihinlerde bulunmamaktadır. Mehir görüşmelerinde defalarca kendi kulaklarımızla "Kim veriyor, kim alıyor?" sözlerini işittim. Sanki bu iş sadece bir form doldurmak içinmiş gibi yapılıyor. Bildiğimiz kadarıyla nikahların % 80'ninde mehir tamamen ödenmemektedir. Mehir miktarı belirlenirken halkın en çok göz önünde tuttuğu husus, sadece mehirin boşanmanın engellenebilmesi için bir vesile olarak kullanılmasıdır. Böylece pratikte kadınların şer'i bir hakkı feshedilmiş olmaktadır. Sayesinde kadınların erkeklere helal kılındığı mehirin şeriat tarafından avret yerinin helal edilmesinin karşılığı olarak görüldüğüne ve eğer karşılığı eda etmek gibi bir niyet olmazsa, Allah katında kadının erkeğe helal olmadığına hiçbir şekilde dikkat edilmemektedir.

Bu denli bozulmuş, İslâm'ın ruhuna ve esaslarına bu derece ters düşmüş bir toplumun örfünün, İslam açısından nasıl caiz olabileceğini anlamak bizim için oldukça güçtür. Kendilerinden örfün teyid edilmesi ile ilgili sözler nakledilen fakihler, ne bu bozulmuş toplumu ve ne de İslam'a muhalif olan örfü göz önüne

arak bu sözleri sarfetmişlerdir. Onlar ne yazdırsa ıslah olmuş bir toplumu ve örfünü göz önüne alarak yazmışlardır. Bir müftü yalnız bu sözleri nakletmekle sorumluluktan kurtulmuş olamaz. O müftünün, fetva vermeden önce şer'i esasların aydınlığında bu sözleri güzelce anlaması, fakihlerin hangi durum ve şartlarda bu sözleri sarfettiklerini araştırıp, bugün tatbik edilmek istenen duruma uygun olup olmadıklarını kontrol etmesi gerekir.^{179[179]}

Ateşli Silahla Yapılan Helal Veya Haram Olması Meselesi

Soru:

Siz Tefhim ul Kur'an'da tekbir olarak atılan bir ateşli silahla öldürülmüş avın helal olduğunu yazarak yeni bir şey icad etmişsiniz.^{180[180]} Bu yazdıklarınız üzerine ortaya çıkan aşağıdaki sorularımızı cevaplarsanız memnun kalırız.

1. Dört mezhebin imamı da silahla öldürülmüş avın çarpma/darbe sebebiyle ölmesinden dolayı caiz olmayıp haram olduğunda ittifak etmişken, siz hangi delillere dayanarak buna caiz diyebiliyorsunuz?
2. Silahın mermisinde kesici bir kenar yoktur. Hayvan onun şiddetli darbesinden ölmektedir. Genellikle mermilerin kutuları üzerinde "Bunun kenarı şu kadar keskindir" diye yazmaz. "Bunun gücü şu kadardır" diye yazar. Darbeyle öldürülmüş av kesin olarak caiz değildir ve bunun üzerinde ittifak vardır.
3. Tefsir-i Hokkanı de Kadı Şevkânî'nin silahla vurulmuş avın haramlığında ihtilaf ettiği bildirilmekle birlikte, Kadı Efendinin ihtilafı hüccet olamaz. Çünkü o tenkide uğramış "mecruh" hadisler nakletmekle bilindiği gibi, şîh eğilimlidir de.
4. Bu mesele "furuattan", yani ikinci dereceden demek halkı aldatmak demektir. Harama helal demek mi furuattandır?

Cevap:

Öncelikle sizin dört numaralı sorunuzda göze çarpan yanlış anlaşılmayı ortadan kaldırmak istiyorum. Siz "Harama helal demek mi furuattan?" diye soruyorsunuz. Bir takım haram ve helaller vardır ki usulendir. Açık bir nassla bildirilmiş bu tür haram ve helallerde herhangi bir değişikliğe gitmenin küfür olduğunu biliyor olmalısınız. İkinci bir kısım haram ve helal ise nassların delaletinden, işaretinden veya muktezatından istinbat edilmiş haram ve helaldir. Bu ise furuattan bir mesele olup bunda ulema, ümmetin fakihleri hatta sahabe ve tabiîn arasında ihtilaf olagelmıştır. Aynı şeyi biri helal görürken diğeri haram görmüştür ama, hiçbir zaman bu çeşit istinbata bağlı tahlil (helal kılma) ve tahrim (haram kılma) üzerinde tartışmaktan daha ileri gidip biri diğere "senin dinin değişti veya sen Allah'ın haram kıldığım helal kılıyorsun" diye suçlamamıştır.

Asıl üzülmeyecek şey ise şudur: Bugün sadece bizim ülkemizde değil, tüm dünya müslümanları arasında bir süredir şer'î meseleleri özgürce araştırma süreci durmuştur. Herhangi bir fıkhi mezhebe bağımlılıkta, her topluluk sadece kendi mezhebini şeriatın aslı olarak görece derecede atıl bir duruma gelmiştir. Bu yüzden insanların karşısına kendi aşına olduğu mezhebten ayrı bir tahkik gelince sanki dinde bir tahrif yapılmışcasına öfkelenmektedirler. Halbuki özgürce tahkik kapısının açık olduğu selef döneminde, alimler arasında helal ve haramdan, farz olan ve farz olmayan meselelere kadar bir çok ihtilaflar olmuştur. Ancak onlar, sadece birbirlerine tahammül etmekle kalmamışlar, aynı zamanda her grup şer'î gördükleri hükümlerle amel etmekle birlikte, başkalarına da onların şer'î gördükleri hükümlerle, amel etme hakkını vermişlerdir.

Yeme içme meselesinde selef uleması arasında gerçekleşen ihtilaflardan bir kaçını burada aktarıyor ve sizden bunlardan hangisini, haramı helal ya da helâli haram kılmakla suçlayabileceğinizi soruyorum:

Hz. Aişe'den rivayet edildiğine göre, kendisi yırtıcı hayvanların eti ve damarların üst tarafında kalan kanın kullanılmasında bir sakınca (halel) görmüyor ve bunu da:

"De ki; Ben, bana vahyolunanda, yiye kimse için haram edilmiş birşey bulamıyorum. Ancak.^{181[181]} ayetine dayandırıyor. Yine bu ayete dayanarak Abdullah b. Abbas (r.a) Kur'an-ı Kerim'de haram kılınmış dört şeyden başka (yani; domuz, murdar (leş), akmiş kan, Allah'tan başkası adına kesilenler dışında) birşeyi

^{179[179]} Tercüman'ul Kur'an, Recep-Şaban, 1362/Ağustos, 1943.

^{180[180]} Tefhim'ul-Kur'an" kitab olarak neşredilmeden önce "Tercüman'ul-Kur'an" da yayınlanıyordu. Bu mesele o zaman yazılmıştı ve bu soru bize gönderilmişti. Şimdi yeniden gözden geçirdikten sonra bu şekliyle yazıyoruz. Bunun sebebi bu meseledeki görüşümüzün değiştiğinden değildir, sadece öncekinde ayrıntılı deliller zikredilmemişti. Deliller olmadan yalnız görüşü zikretmenin ister istemez yanlış anlamalara sebep olmasını önlemek içindir.

^{181[181]} En'âm: 6/145.

haram olarak görmüyordu."^{182[182]}

Evcil eşekle ilgili olarak bir grup, Hz. Peygamberin (s.a) Hayber gazvesi sırasında bazı özel sebeplerden dolayı bunun etinin yenmesini men ettiği ama bu engellemenin eşiğin etinin mutlak olarak haram olduğuna delil teşkil etmediği görüşündedir.^{183[183]}

Yırtıcılar ve avcı kuşlar meselesinde İmam Ebu Hanife ve ashabı, mutlak haramlığa kaidirler. İmam Malik yırtıcıları haram görmekte ve fakat akbaba kartal vb. avcı kuşları, murdar et yeseler de yemeseler de helal görmektedir.

İmam Evzai sadece kartalı mekruh görmektedir. Geriye kalan her çeşit kuş ise ona göre helaldir. Leys, kediyi helal, porsuk'u mekruh görmektedir. İmam Şafî'ye göre sadece insanlara veya evcilleşmiş hayvanlara saldıran avcı kuşlar haram olup porsuk ve tilki bu tanım içinde yer almamaktadır. İkrime'ye karga ile ilgili sorulduğunda o " iri tavuktur" porsukla ilgili sorulduğunda ise "iri koyundur" demiştir.^{184[184]}

Aynı şekilde yer haşereleri hakkında da ihtilaf olmuştur. Hanefiler yerin tüm haşerelerini mekruh görmektedirler, İbn Ebi Leyla, yılanın yenilmesinde herhangi bir sakınca görmemekte, ancak kesilmesini şart koşmaktadır. Aynı görüşe İmam Malik de sahiptir. İmam Evzaî ise kesme şartını bile kaldırmaktadır. Leys'e göre kirpi caizdir. İmam Malik'e göre kurbağa caizdir. İmam Şafii sadece Arapların kerih gördükleri şeylerin "habais" olduğunu, nitekim Arapların porsuk ve tilki yemelerinden dolayı bunun her ikisinin de helal olduğunu söylemektedir.^{185[185]}

Bu birkaç misalden, sarîh nassın olmadığı yerlerde istin-bata dayalı helal ve haram ihtilaflarının furuata, yani ayrıntıya dair ihtilaflar olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Fıkıhî mezheplerde herhangi bir şeyin icthad esasları üzerine haram addedilmesi, hiçbir zaman onun ilahî şeriatın aslında da haram olduğu mânâsına gelmemektedir. Eğer herhangi bir şahıs böyle bir şeyi kendi istinbatına dayanarak helal addederse bu mesele üzerinde elbette tartışılabilir. Ancak bu, üzerinde ayak diretilecek, dinin tahrif edildiği veya Allah'ın haram kıldığına helal kılındığı suçlamaların gerektirecek bir şey değildir.

Şimdi sizin sorduğunuz asıl meseleye gelmek istiyorum.

Sizin silahla vurulmuş avın haramlığı hususunda Dört İmam'ın ittifak ettiğine dair bilgiyi nereden öğrenip yazdığınıza hayret ediyorum. Acaba Dört İmam'dan herhangi birisinin zamanında silah icad edilmiş miydi? Dört İmam'a bağlı mukallid ulemeden herhangi bir grubun veya hepsinin bu imamların istinbatı olan bu meselelerden herhangi bir meseleyi tahriç edip hüküm çıkarmaları ayrı bir şey, imamların kendilerinin bir hüküm beyan etmeleri ise daha ayrı bir şeydir. Her halükârda silah sonraki fukaha zamanında icad olmuştu. Silah yapımında ise yeni ve asıl değişiklik 19.yy.da gerçekleşti. Bununla ilgili olarak fakihler herhangi bir hüküm vermiş olsalar bile selef imamlarının icthadı hükümlerinden çıkarak tâlinin tâlisi; ikinci derecenin ikinci derecesi bir hüküm beyan etmiş olacaktırlar. Öyleyse nasıl Dört İmam'ın bu gibi şeylerin haramlığı hakkında ittifak ettiklerini rastgele iddia edebiliyorsunuz?

Ben, açıklamış bulunduğum silahla vurulmuş avın helalliği meselesini Kadı Şevkânî 'den değil, doğrudan Kitap ve Sünnet'ten aldım. Şeriatla hayvanların şer'î yolla kesilmeleriyle ilgili ahkâm usulen ikiye ayrılmıştır:

Bunlardan birinci bölümü bizim kontrolümüz altında olup, kolaylıkla belirlenmiş usullere göre kesebildiğimiz hayvanlardır. Bunların kesim şartları değişiktir ve buna fıkıh istilahında zekat-i ihtiyari^{186[186]} (seçenekli veya seçmeli kesim) denilebilir.

İkinci bölüm hayvanlar ise orman hayvanı veya kaçmış ve vahşi hayvanlar hükmüne girmiş olan evcil hayvan ya da herhangi bir yerden düşüp belirlenmiş kesim şartları yerine getirilmemiş hayvan veyahut herhangi bir sebepten ölmek üzere olan ve kesmek için bıçak aranırca ölme ihtimali olan hayvan misallerinde olduğu gibi bizim kontrolümüz dışındaki hayvanlardır.

Bütün bu hayvanların kesim şartı ise daha değişiktir ve bunu fıkıh istilahında "zekat-i ıztırarı (zorunlu kesim) tabiriyle anabiliriz.

Birinci bölümdeki hayvanların kesim yeri boyundur. Bu gibi hayvanları kesmek için keskin kenarlı herhangi bir aletle gırtlığa kadar kesmek lazımdır ki, boyun damarı açılsın.

İkinci bölümdeki hayvanlara gelince, onların tüm vücutları kesim yeridir. Ne olursa olsun herhangi bir şeyle böyle bir hayvanın bedeninde kan akıtacak kadar deliğin açılması kafidir.

Bu konuda Kitap ve Sünnette karşılaştığımız deliller düzenli bir şekilde şöyledir:

1- "Sizе temiz olan şeyler helâl kıldı. Allah'ın size öğrettiğinden öğreterek yetiştirdiğiniz avcı hayvanların

^{182[182]} Cessas; Ahkâm'ul Kur'an, 111/20

^{183[183]} A.g.e. 111/21

^{184[184]} A.g.e. 111/22

^{185[185]} Cessas; Ahkâm'ul Kur'an, 111/22

^{186[186]} Buradaki zekat Arapça'daki peltek ze ile yazılmıştır.(Çev.)

sizin için tuttuklarını yiyin ve üzerine Allah'ın adını anın...^{187[187]}

Bu ayetten; terbiye edilmiş av hayvanı Allah'ın ismi anılıp bırakılırsa, bu hayvanın pençeleri ve dişleriyle yaralanan evcilleşmemiş hayvandan akan kanla "ıztırari zekat" şartının yerine geldiği, böyle bir hayvanın canlı ele geçmeyi düzgün bir şekilde kesilmese bile helal olduğu anlaşılmaktadır.

2. Hz. Adiy b. Hatem, Rasûlullah'tan kendilerinin mi'raz fırlatıp, av yaptıklarını ve bunun hükmünün ne olduğunu sorunca, O:

"Deşilmiş olanı ye ama mi'razı'n atılmasından dolayı hayvan yaralanarak ölmüşse, o hayvan sopyayla vurularak öldürülmüş sayılır. Onu yeme" buyurmuştur.

"Mi'raz" ucuna sivri bir kesici konulmuş ya da kendi ucu sivriltilmiş ağır bir değnek ya da âsâya denilmektedir. Bunun darbesiyle gövdenin herhangi bir bölümünde kan akacak kadar delik açılması kesim şartını yerine getirmeye yeterlidir.

3. Rafi b. Hudeyc, Rasûlullah'a şöyle sorduğunu bildiriyor.

"Ya Rasûlallah! Bizim yarın düşmanla karşılaşmamız (savaşımız) var ve yanımızda hayvanları kesmek için bıçağımız yok, keskin bir kamış parçasıyla kesim yapabilir miyiz?" Efendimiz cevaben şöyle buyurdu:

"Allah'ın adı anılıp tırnak ve dişle olmadıktan sonra, ne ile olursa olsun kanı akıtılan hayvanı ye".

Buradan asıl meselenin kesme işinin gerçekleştirildiği alet olmaktan öte kesim şartını yerine getirmek için kanın akıtılmasının muteber olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum şu hadislerle teyid ediliyor: Adiy b. Hatem "Ya Rasûlallah, eğer bizden birine bir av rastlar da kesmeye bıçak bulamazsak, acaba taşın keskin tarafı ya da sivriltilmiş sopyayla kesebilir miyiz?" diye sorunca Allah Rasûlü:

"İstediğin birşeyle kanı akıt ve Allah'ın adını an" buyurdu.

4. Ebu'l Uşera babasından rivayet ediyor: Babası Rasûlullah'a: Ya Rasûlallah! Kesim yeri sadece gırtlak ve boğaz/boyun değil midir? diye sorduğunda Rasûlullah (s.a) şöyle cevap verdi:

"Onun dizine birşey batırmak bile sana yeterlidir."^{188[188]} Ebu Davud bunun herhangi bir çukura vs.'ye düşmüş bir hayvanın kesim şekli olduğunu söylerken, Tirmizî zaruri tüm haller için olduğunu söylemektedir. Buna göre kendi kontrolümüzde olmayan hayvanın gövdesinin her bölümünün kesim yeri olduğu ipatlanmış oluyor. Yine aslolanın kendisiyle kesim yapılan alet değil, kanın akabilmesi için delik açmak olduğu da kesinleşmiş oluyor.

5. Ka b. Malik diyor ki: "Keçilerimiz Sila denen yerde ot-luyordu. Birden bizim çoban bir keçinin ölmek üzere olduğunu farkedince acele bir taş kırıp onunla hayvanı kesti. Rasûlullah (s.a) onu yemeye müsaade etti."^{189[189]}

Ata b. Yesar diyor ki:

"Beni Harise'den bir şahıs Uhud yakınlarındaki bir dağ yamacında dişi bir deveyi otlatıyordu. Aniden devenin ölmek üzere olduğunu gördü, ancak onu kesebilecek bir şey bulamadı. Sonunda çadır kazıklarından birini alıp devenin boynuna kan getirecek şekilde batırdı. Daha sonra bu durum Rasûlullah'a (s.a) haber verildiğinde Rasûlullah (s.a) devenin yenmesine müsaade etti."^{190[190]}

Haydi "kırılmış taşın keskinliği, keskinliğin tanımını içerisindedir" diyelim, ama odunun ucundaki sivri çivinin ne kadar keskin alet tanımına sokulabileceği malumdur.

Yukarıda zikredilen ayet ve hadisleri göz önüne aldıktan sonra silah meselesi üzerinde iyice düşünelim. Silahın mermisini elle atılan bir taşın süratiyle kıyas etmek ve bu sebepten meseleyi, ölen hayvanın aslında taş ve odunun keskin olmayan tarafının gelmesi gibi darbe yiyerek öldüğü şeklinde anlamak doğru değildir. Merminin silahtan kuvvetle çıkması ve silah ile hedef arasındaki yolu hızlı bir şekilde (yaklaşık saniyede 400 m) katetmesinden dolayı, o artık soğuk bir taş parçası (çakıl taşı) gibi kalmayıp, yeterince yumuşamakta ve hemen hemen sivri uçlu olarak cismi delip geçmek suretiyle kan akıtarak hayvanı öldürmektedir. Bu iş avcı hayvanın tırnak ve dişleri, mi'raz veya tahtanın ucundaki çividen çok daha farklı birşey değildir. Üstelik kan akıtmada onlardan daha iyi işe yarayacağı da uzak bir ihtimal değildir.

Bu sebeplerden dolayı kanaatimce Allah'ın adı anılarak atılan silahtan çıkan mermi ya da parçayla hayvan ölürse onun helal olmaması için hiçbir sebep yoktur. Ancak bir kimse bununla ikna olmaz ve onu haram kabul ederse, bunu mutlaka helal kabul edip yemesinin kendisine vacib olduğu şeklinde bir ısrarım da yoktur. Benim görüşüm benim için uygulanabilir bir şeydir. Başkalarının görüşü ya da herhangi bir müctehide uymaları da onlar için uygulanabilir bir şeydir. Bu ictihad farklılıkları sebebiyle her ne kadar benimle onlar arasında haram ve helal konusunda ihtilaflar oluyorsa da iki tarafta aynı dinde kalmakta ve iki

^{187[187]} Maide: 5/4.

^{188[188]} Tirmizî, Ebu Davud, Nesâî, İbn Mâce, Dârimî

^{189[189]} Buhârî

^{190[190]} Ebu Davud, Muvatta

ayrı dinin takipçileri olmamaktadırlar.^{191[191]}

Küfür Ve Fısk Düzenlerinde Geçim Sorunu

Soru:

Sizin yazdıklarınızı okudukça şimdiki geçim kaynağımdan daha fazla rahatsız oluyorum. Küfür düzeni ve medeniyeti altında helal rızık kazanmak neredeyse tasavvuru mümkün olmayan birşeydir. Memurluk, ziraat, ticaret gibi tüm işlere haram karışmış durumdadır. Öyleyse bizim için çıkış yolu nedir?^{192[192]}

Cevap:

Sizin de işaret ettiğiniz gibi inkarcı bir içtimai yapı ve siyasi düzen içerisinde halis helal ekmek yemek hemen hemen imkansızdır. Ancak rızık elde etine meselesinde helal ve haramın ayırılması üzerinde dururken yazdığım yazılardaki amaç, helal kazanç yollarının burada bir yerde var olduğu, halkın haram yolları bırakıp bunlara yönelmesi şeklinde birşey değildi. Aksine bunları söylemekten kasdım şu idi: Gerçek bir müslüman ancak helâl ve haramı birbirinden iyice ayırdıktan sonra araştırırsa, küfrün tasallutu altında dört tarafından ne gibi pisliklerle sarıldığının tam olarak farkına varacaktır. İşte o zaman eğer o gerçekten temiz olanın talibi ise, hiç kuşkusuz kalbinde bu pislik dolu düzeni ortadan kaldırmak ve değiştirmek için şiddetli bir cazibe oluştuğunu hissedecek ve her an bu düzenden öğrenecek ve ondan nefret edecektir.

Bu temel noktayı kavradıktan sonra pratikte bizim için herhangi bir şey yapmak mümkünse eğer, o da şudur: Fazla haramı bırakıp daha az haram veya harama bulaşmış rızka mecburen tahammül etmek. Hâlis, helâl şartıyla birlikte bu düzen içerisinde hayat sürdürmek mümkün değildir. O halde şimdi pratikte harama daha az bulaşmış kaynaklar bulabilmek ve böylece mevcut sistemin bekası ve güçlendirilmesine daha az katkıda bulunmak sizin durumunuz, gücünüz ve yetkilerinize bağlı birşeydir. Pratikte bu işin başarılı olmasının bir diğer şartı ise, sizin kendi yaşam stilinizi değiştirmek için hazırlanmanızdır. Ben içlerinde helal ve haramı ayırma kaygısı taşıyan kimseler gördüm. Ama onlar hem helal rızık bulmayı arzuluyorlar, hem de yaşam stillerim haram yenilen dönemdeki şekliyle devam ettirmek istiyorlar. Bu şart onları ister istemez haram yemeye mübtela ediyor. Bir kimse yenilen helal olsun da ister pirinç olsun, ister kuru fasulye, giyilen helal olsun da ister en lüks elbise olsun isterse yamalı şuuruna erdiği zaman helal rızık yemekte ayak di-retebilir.^{193[193]}

Rüşvet Ve Hıyaneti Helal Etme Bahanesi

Soru:

Memurlar, devlet dairelerinde çalışanlara onların isteği ve zorlaması olmaksızın işadamlarının kendi isteğiyle verdiği hediyeleri caiz görüyorlar. Üstelik bunun rüşvetin tanımına girmediği için helâl olması lâzım geldiğini de söylüyorlar. Aynı şekilde devlet memurları, kendi yetkileri altındaki malları kendi şahsi ihtiyaçları için kullanmayı da caiz sayıyorlar. Ben sohbet halkalarında bu gibi kimselere bu işin doğru olmadığını anlatmaya çalışıyorum ama, onlar benim sözlerimle ikna olmuyorlar.

Cevap:

Bir şahıs veya şahıslardan, diğer şahıs veya şahıslara bir malın mülkiyetinin geçmesi için caiz olan dört şekil vardır:

1. Rıza ve istekle; hibe ya da bağış olarak.
2. Aradaki anlaşma suretiyle; alışveriş olarak
3. Toplu anlaşma (sözleşme) ile ; herhangi bir hizmetin karşılığının verilmesi (maaş) olarak.
4. Kanuni olarak; birinden bir başkasına düşen miras şeklinde.

Bunlardan başka herhangi bir yolla malın mülkiyetinin intikalinin (devredilmesinin) var olan tüm şekilleri haramdır. Şimdi bir bürokratin veya memurun işi olan herhangi bir kişiden aldığı paranın veya aslında

^{191[191]} Tercüman'ul-Kur'an, Rabûlevvel, 1365/Şubat, 1946

^{192[192]} Sorunun Alt kıtada İngiliz hakimiyetinin olduğu bir zamanda sorulmuş olmasına dikkat etmek lazımdır. (Çev.)

^{193[193]} Tercüman'ul Kur'an, Ramazan-Şevval, 1362/ Eylül-Ekim, 1943

halkın malı olan ya da halkla ilgili işlerde kullanılmak üzere memurların yetkisine verilen mallardan ettiği istifadenin keyfiyetinin ne olduğuna bakmak gerekir. Bunun alışverişi ve mirasın tanımına girmediği açıktır. O zaman bu hibe ya da bağış mıdır? Buna karar vermek için bir soruya cevap vermek yeterlidir. Acaba bu hibe ya da bağış, o memur bu makamda olmasa veya görevinden ayrılmış olsa yine de verilir miydi? Cevap 'hayır' ise bu hibe veya bağış değildir. Çünkü bütün bunlar herhangi bir şahsî ilişki, dostluk veya yardımlaşmadan dolayı değil, onun makamı dolayısıyla verilmektedir.

Geriye, bunun memurun kendi makamıyla ilgili herhangi bir işte yaptığı hizmetlerin bir karşılığı olup olmadığı kalıyor. Aslında bunun bir karşılık olmadığı da açıktır. Çünkü karşılık sadece kişiye memur olması sıfatıyla verilen maaştır. Onun dışında bir memurun makamının gerektirdiği işleri yaparken elde ettiği herşey, ya halk fonuna yapılan bir hıyanettir, ya memuriyet şartları aleyhine iş yapma mukabilinde ele geçen ve caiz olmayan bir şeyin karşılığıdır. Çünkü memurluk şartlarının sınırları içerisinde kalarak iş yapmasının karşılığı zaten maaş şeklinde kişinin eline geçmektedir. Bundan daha fazla karşılık elde etmek açık bir şekilde haram yemektir.

Bu usulle ilgili bir tartışma idi. Şimdi bir de bu meseledeki şer'i hükümlerin ne olduğuna bakalım:

Ebu Humejd es-Saidi'den şöyle rivayet ediliyor: Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu.

Devlet memurlarının aldığı hediyeler hıyanettir^{194[194]} Yine Ebu Humejd1 den şöyle rivayet ediliyor; "Rasûlullah (s.a) İbn'ul Lutbiyye adında bir şahsı Ezd kabilesine zekât memuru olarak gönderdi. O oradan devlet mallarını alıp geldiğinde malları Beyltülmal'e teslim ederken, "Bu devletindir, bunlar da bana verilmiş hediyelerdir" dedi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a) Allah'a hamd ve sena ettikten sonra şöyle dedi:

"Ben sizden birisim Allah'ın bana emanet etmiş olduğu bu hükümetin işlerinden birisi için memur olarak gönderiyorum da, o da bana "Bu Beytülmal'e, bu da bana verilmiş hediyelerdir" diyor. Eğer doğru söyleyenlerden ise, ana-babasının evinde otursaydı da kendisine para veya hediye gelseydi ya!^{195[195]}

Büreyde'den; Hz. Peygamber (s.a) şöyle buyurdu:

"Biz bir kişiyi devlet işi için tayin edip de maaşını verdiğimiz halde eğer o bu maaştan başka birşey alırsa işte o hıyanettir (rüşvettir)."^{196[196]}

Ruveyfi b. Sabit el-Ensarî rivayet ediyor: Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu: "Allah'a ve ahiret gününe inanan bir kimse müslümanların fey'inden (ammeye ait mallar) bir hayvana binerek o işte yaramaz hale getirinceye kadar kullandıktan sonra onu getirip devletin ahırına geri bağlayacak şekilde bir iş yapmasın. Yine Allah'a ve ahiret gününe inanan bir kişi müslümanların fey'inden bir elbise giyinip, onu eskitince getirip geri verecek şekilde bir iş yapmasın."^{197[197]}

Abdullah b. Ömer şöyle rivayet ediyor: "Rasûlullah (s.a) rüşvet alana da verene de lanet etti."^{198[198]}

Adiy b. Amîrat'ul Kindî'den; Rasûlullah (s.a)şöyle buyurdu: insanlar, her kim hükümetimize herhangi bir iş için tayin edilir ve sonra bizden bir iplik veya ondan daha hakir birşeyi gizlerse, işte o hıyanettir ve kıyamet günü onu sırtlanmış olarak (hesaba çekilmek üzere) gelir."^{199[199]}

Bu meselede Rasûlullah'ın (s.a) söyledikleri bunlardı. Ve bunlar herhangi bir izah ve şerhe ihtiyaç duyulmayacak kadar açıktır. Yedikleri haramlar için çeşitli hile ve bahanelere başvuran ve bunu kelime oyunlarıyla helâl göstermeye çalışanlara şunu deyiniz: "Haram yeseniz bile hiç değilse, gün olur, belki Allah bundan kurtulmayı nasip eder, düşüncesiyle bunu haram olarak kabul ediniz." Haramı helâl sayarak yemeye devam ederseniz kalbiniz iyice kararacak ve böylece hiçbir zaman kalbinizde haramdan kurtulma isteği oluşmayacaktır, Allah Teâlâ'nın katında hesap vermek üzere getirildiğinizde hakikâtin sizin değiştirmenizle değişmeyeceğini anlayacaksınız. Siz haramı ne kadar helâl kılmaya uğraşırsanız uğraşın, haram ancak haramdır."

Onlara yine şunu söyleyiniz: "Size göre Allah, ahiret, hesap, kitap, ceza ve mükâfat gibi kavramlar efsaneden başka birşey değilse, o zaman helal ve haram üzerinde durmak boşunadır. Hayvanlar gibi, nerede yenilecek birşey varsa "caizdir, değildir" tartışmasına girmeden hemen atılıp istediğiniz kadar yiyebilirsiniz. Ama eğer yüce bir Allah olduğundan ve gün gelip O'nun önünde hesap vereceğinizden şüpheniz yoksa, o zaman haram kazana niçin kazandığınızı hususunda birazcık düşününüz. Bedeniniz ve canınızın bakımı için mi? Ama bedeniniz ve canınız da bu hizmetinizden hoşlarını aksine Allah katında sizin aleyhinize şahadet edip diyeceklerdir ki: "(Yarab!) Sen bizi bu zalime emanet vermiştin ama o bize haram yiyerek baktı. Yoksa

^{194[194]} Müsned-i Ahmed

^{195[195]} Buhari, Müslim, Ebu Davud

^{196[196]} Ebu Davud

^{197[197]} Ebu Davud

^{198[198]} Ebu Davud

^{199[199]} Ebu Davud

hanım ve çocuklarınız için mi kazanıyorsunuz bunu? Ama onlar da kıyamet gününde sizin düşmanınız olacaklar ve sizin aleyhinize dönerek Allah Teâlâ'ya şöyle diyeceklerdir:

"Bu zalim kendisini de berbat etti bizi de" Öyleyse kendinizi neden bu ilahi azap tehlikesine atıyorsunuz? Sizin bu caiz olmayan hizmetinize kim minnettar kalacaktır? Bu yersiz uğraşınızın mükafatını kimden alacağınızı umuyorsunuz? Sizin bir parçası olarak iş yaptığımız o siyasi organizasyon ve düzenin kendisi habistir. Bu İslam dışı organizasyon tıpkı haramın iliklerine kadar işlediği domuz gibidir. Siz bu düzenin parçası olmakla zaten büyük bir günaha mübtelasınız. Şimdi bir de buna hıyanet, rüşvet ve batıl işlere başvurmayı ekleyerek neden kendinizi daha fazla tehlikeye atıyorsunuz? Acaba bir gün ölüm gelmeyecek mi? Yoksa öldükten sonra Allah'ın hesabından kurtulmayı ümid ettiğiniz bir sığınak mı buldunuz?^{200[200]}

Rüşvet Ve Hıyanetle İlgili Birkaç Mesele Daha

Soru:

Rüşvet ve hıyanetle ilgili olarak Tereüman'ul Kur'an'ın geçen sayılarından birinde "Resâil ve Mesâil" başlığı altında tartıştığımız meseleler bağlamında birkaç soru da ben sormak istiyorum. Bu soruları delillere dayalı olarak cevaplayıp, benim ve bazı dostlarımın şüphelerini yok etmeniz dileğiyle...

1. Hükümetin herhangi bir işi araştırmak için geçici olarak tayin ettiği kişi veya gruplara ziyafet vermek de rüşvet sayılır mı? Bu kimseler genellikle ıstılahtaki memur sıfatım haiz değildirlere, öyleyse onların gönlünü almakta ne gibi bir sakınca olabilir?

2. Toplumun büyük bir kesiminin şöyle bir görüşü var. Mevcut İngiliz hükümetinin^{201[201]} elinde bulunan mallar özellikle halkın faydasına değildir. Bu hükümetin kendi faydası ve korunması için harcanan malları ne suretle olursa olsun ele geçirmek caizdir. Yani ister hıyanetle, ister rüşvet vasıtasıyla ya da bir başka yolla. Bu görüş şu delile dayandırılıyor: Alınması kesinlikle haram olan faizin, ulemanın çoğunluğunun fetvalarına göre, resmî bankalardan alınması caiz olmaktan öte zorunludur. Çünkü, eğer bu paralar bankada bırakılırsa hristiyan misyonerleri aracılığıyla İslam'ın aleyhine kullanılacaktır. Öyleyse, herhangi bir bâtil devlet düzenini güçlendirmeye harcanan ve hükümetin kendisine ait olmayan vatandaşlardan gasbettiği malın her ne yolla olursa olsun geri alınmasında ne gibi bir sakınca vardır, söyler misiniz?

Cevap:

Sorduğunuz soruları cevaplamadan önce şunun zihinlerimize yerleşmesini zorunlu görüyorum. Bizim helal ve haramın, caiz olan ve olmayanın birbirinden ayrılması konusunda ısrarla durmamızın sebebi, halka ahlakî mesuliyetlerini anlama ve buna dikkat etme düşüncesini iyice yerleştirmektir. Yoksa maksadımız kesinlikle mevcut bâtil düzen karşısında en az huzursuzluk çıkaracak sadık bir kitle oluşturmak değildir. Aslında bâtil düzenin tabii ve gerekli gördüğü sonuç, halkın ahlâki sorumluluklarına boşvermesi, arzu ve ihtiyaçlarını karşılarken kanunun pençesinden başka her türlü kayıttan azade olmasıdır. Memurların rüşvet yemesi, hain olması, vatandaşların varlığının geniş mânâda yağmalanması, bu nizamın tabii bir neticesidir. Düzen bu tohumları kendi elleriyle ekmiş ve sonuçta meyvelerinin bu şekilde boy vermesine niüstehak olmuştur. Hain, hırsız, ahlâksız kişilerin öncülüğünde temiz ahlâka sahip kimselerin yetişemeyeceği açıktır. O halde ahlâktan söz etmekle biz hiçbir zaman kötü huylu ve ahlâksız idarecileri habis tarlaların zehire bulanmış meyvelerinden kurtarmak ve onlara temiz meyveler hazırlamak amacım gütmüyoruz. Bizim bütün düşüncemiz kendi ahlâkımız ve kendi gidişatımız içindir. Biz bu düzenin kötü etkilerinden kardeşlerimizin büyük çoğunluğunu kurtarmak istiyoruz. Allah'ın izniyle, biz onların içerisinde, ahlâksız memur ve idarecilerden daha temiz olacakları ve Allah Teâla'nın dünyanın liderliği için onlardan daha ehil göreceği yüksek bir ahlâkın neşvünema bulmasını istiyoruz. Bu yüzden biz insanımıza, irtikab edilmesi mevcut nizama göre kötülük olmayıp aksine belki de iyilik tanımına girebilecek ve fakat ahlâk ve şeriat gözünde zemmedilmiş olan kötülüklerden sakınmaları öğüdünü veriyoruz.

Şimdi ben sırasıyla sorularınızın cevaplarına geçiyorum:

1. Bildiğim kadarıyla, ister resmî memurların kendi şefleri ile, isterse herhangi bir kurumdaki başka kişilerle olsun işinin araştırılmasını isteyen kişi arasında samimi muhabbet ve şahsî saygıya dayalı ilişkiler belki binde bir bile değildir. Büyük bir ihtimalle menfaat bağı olmasa kimse onların gönlünü hoş etmeyi aklına bile getirmeyecektir. Bu ziyafetler ve çay partileri hep herhangi bir menfaati, kollanmayı ya da en azından

^{200[200]} Tercüman ul Kur'an, Ramazan-Şevval, 1362/ Eylül-Ekim, 1943

^{201[201]} O tarihlerde Hindistan İngiliz sömürüsü altındaydı .(Çev.)

göz yumulmasını temin amacıyla olmaktadır. tür davranışlar da genel ve bilinen rüşvetin tanımı içerisine girmektedir. Ancak, usulle ilgili açıklamamda da belirttiğim gibi, İslâm dışı mevcut hükümetteki bu uygulamalara karşı çıkışımızın sebebi şudur: Ziyafet vermek veya bu tür ziyafetleri kabul etmek bizim kendi kardeşlerimizde, caiz olmayan yollarla iş bitirme, halktan caiz olmayan yollarla çıkar sağlama gibi hastalıkları güçlendirmektedir. Yoksa bu düzen bütünüyle haramdan oluşmakta; haram yemek, haram kismaktadır.

2. Bu sorunuzun üslubunda temel bir yanlışlık var: Siz ya da bu görüşe sahip kimseler sadece bir kimsenin kontrolündeki malın hangi türden olduğunu dikkate alıyorsunuz, ama ikinci grubun bunu hangi hakka dayalı olarak elde ettiği noktasını gözden kaçıyorsunuz. Farzedin ki, ben bir şahsın hırsız olduğunu ve tüm malının çalıntı olduğunu bilmekteyim. Öyleyse bunun mânâsı, benim bu adamdan mal çalmamın veya yankesicilikle parasını cebinden almamın caiz olduğu mudur? Bir adamın elindeki herhangi bir şeyin sahibi olduğum maldan çalıntı olduğunu öğrenirsem gücüm yettiği takdirde ilk fırsatta onu ele geçirmek hiç kuşkusuz bana caizdir. Hırsızın elindeki çalıntı malın hırsızdan çalınmasının her halükarda herkese helâl olduğu şeklindeki genel kanıya doğru değildir.

Verdiğiniz faiz örneği, bu noktada uygun bir örnek değildir. Faizde bankerden veya bankadan zorla alma veya çalıntı söz konusu değildir, O kendi kaidesine uygun olarak bu faizi koymaktadır. Biz onu mecburen alıyoruz. Şöyleki: Faizi bankada bırakmak, haydutların cephanesine, daha çok mazlum kesebilmeleri için birkaç kılıç daha bırakmaya benzer. Dahası, bu faizi alıp kendi işinde kullanmak helal değildir; onu yoksullar arasında bölüştürmek gerekir. Çünkü bütün bu faiz, aslında, bu belayı başka birisi üzerine atamayan gariplerin ceplerinden çıkmaktadır.

Burada şunu bilmelisiniz ki, biz devlet mallarına el uzatmaya bu devletin herhangi bir doğru davranışı hak etmesi sebebiyle değil, içimizde hakkımız olmayan birşeyden herhangi bir faydalanma hastalığının gelişmesine meydan vermemek için karşı çıkıyoruz.^{202[202]}

İslâm Nezdinde Avukatlık

Soru:

Şu anda avukatlıkla uğraşıyorum. Bu meslekte göze çarpan bir başarı elde etmekle birlikte şu husus da gözümde kaçmıyor: Bir avukatın hergün kesin doğrular yerine, doğruluğu tartışılabilir kanunlara dayalı olarak mahkemelerde uğraşması gerekiyor. Avukat tüm gücünü, doğru olsa da olmasa da, beşeri yasalarca doğru olarak kabuledilen şeyleri ispatlamak için sarfediyor. Yine aynı şekilde, kesin doğru nezdinde hak olsa bile, uygulamadaki kanunlarca bâtil olarak görülen şeyleri batıl olarak göstermek için uğraşiyor. En ihtiyatlı bir avukat bile adliyenin kapısına ayak basar basmaz eksik insan aklının arzu ve isteklerine uygun olarak belirlediği hak ve mesuliyet ölçülerini doğru-yanlış oluşuna bakmaksızın kabul etmek durumundadır. Kısaca bir avukatın zaman zaman haksız davaların temsilciliğini de yaptığını anlatmak istiyorum. Öte yandan insanın bütün bu yanlışlıklardan tam olarak korunabileceği bir iş de gözüme çarpmıyor. Bu karmaşık problemin çözümü nedir? Ben soruyu tıpkı ayakkabılarını ayağına geçirmek üzere olan bir yolcunun hazırlığı içerisinde soruyorum.

Cevap:

Kendi mesleğiniz hakkında ortaya koyduğunuz görüşünüz tamamen doğrudur ve bu sizin mizacınızın saflığına delalet ediyor. Mutlak gerçeğe taban tabana zıt bir sistemin herhangi bir toprak parçası üzerinde tamamiyle hakim olması durumunda, onun sultası altında yaşayan herhangi bir kimsenin hâlis helâl rızık kazanması ve hakikate uygun bir hayat sürmesinin hemen hemen mümkün olmayacağını anlamak sizin gibi saf mizaçlı insanlar için zor birşey değildir. Geriye isyandan kaçınmaya çalışarak fazla haramdan kaçıp; az harama ve kaçınılmaz olan, kaçınılması mümkün ol-mıyan haram ve masiyete tahammül etmek kalıyor. Buna karşılık, harama bulaşmış olsa bile herhâlükârda daha az derecede sakıncası ve vebali olan ticaret, ziraat, sanatkarlık, işçilik, özel firmalarda memuriyet gibi insanın en az masiyet sınırlarında kalabileceği diğer işler bulunabilmektedir. Bu gibi işler, en azından avukatlık gibi büyük bir sorumluluk ve dikkat istediği için yanlış yaparak günaha girme riski yüksek olan işlerden, daha az sakıncalıdır.^{203[203]}

^{202[202]} Tercüman'ul Kur'an, Rabûlevvel-Rabûlâhir, 1363/Mart-Nisan, 1944

^{203[203]} Tercüman ul Kur'an, Muharrem-Safer, 1363 Ocak-Şubat, 1944

Avukatlık hakkında daha ayrıntılı bilgi için yazarın "İslâmî Kanun" adlı kitabına bakılabilir. (Çev.)

Alimlik Görüntüsü Altındaki Cehalet

Soru:

Din alimi ve gönül adamı bir büyük zat "Hitabeler" ve "Siyasi Buhran" üzerinde değerlendirme yaparken memuriyetin gayrullah'a itaat tanımını içerisine girmediğini söyledi. Delili ise, bunun insanın kendisine ve kendi ülkesinin insanlarına hizmet olduğu şeklindedir. O, dünya hazinelerine sihlerle, hinduların hakim olup müslümanların adeta köleler gibi kalmasının doğru olmayacağını, müslümanların memurluk yaparak da olsa gelir sağlamalarının haranı görülmesinin çok yanlış olduğunu söylüyor. Ona ne cevap vereceğimi bilemiyorum.

Cevap:

İtirazını zikrettiğiniz efendi ile ilgili olarak onun din alimi ve gönül adamı olduğunu yazmamış olsaydınız onun itirazlarını okur, bu itirazların yanlışlığını ortaya koyan karşı görüşlerimi serdedim ve sabrederdim. Ancak sizden onun hem gönül hem de din adamı olduğunu öğreniyorum. Bu durum benim için oldukça şaşırtıcı oldu. Böyle sözler sarfeden ilim sahibi kimselerden kilometrelerce uzaklaşmak gerekir. Şaşırmış cahillere laf anlatılabilir ama şaşırmış alimlere laf anlatmaya çalışmak boşunadır.

Yazdıklarından daha fazlasını yazmak gücümün dışındadır. Bu gibi kimseler yazdıklarını okudukları halde ikna olmuyorlarsa artık yürüdükleri yola devam etsinler, öldükten sonra gerçekler onlara da malum olacak, bana da.^{204[204]}

Bir tarafta modern eğitim görmüş, dürüst ve saf bir müslüman, öbür tarafta din alimi ve gönül adamı bir büyük zat! Bu karşılaştırmadan, bir tarafta üstünlük alâmetinin takva olması gereken sınıfın bugün nasıl düşündüğünü, diğer tarafta da dehriyet ve ilhad (ateizm) fezasında Allah tanımaz bir eğitim ve öğretim alarak yetişenlerin hangi fikre sahip olduklarını öğrenebilirsiniz. Bu dindar büyüğe oranla kendi yanlış yolu için sayısız örfе sahip olan insanlar arasında bugün şuurlanma belirtilerinin hangi boyutlarda olduğunu siz hesap edin.^{205[205]}

Haram Kazanç Sahibi İle Ekonomik İlişkilerin Sınırları

Soru:

1. Şarap tüccarı faizci v.s gibi facirterin de içlerinde bulunduğu ortaklara salih kimselerin de katılması, diğer bir deyişle salih ve facir ortaklığı hakkındaki görüşünüz nedir?
2. Haram kazanç sahibinden ödünç alman parayla ticaret yapmak doğru değil mi dir?
3. Haram kazanç sahibinin evinde işçi olarak çalışmak veya onun evinde yiyip içmek caiz midir, değil midir?

Cevap:

1. Eğer, ticaret kendi içinde helal cinsinden bir ticaret ise ve caiz yollarla yapılıyorsa, diğer ortakların gelirlerini haram yollarla kazanıp buraya katmalarından dolayı, haramdan sakınan bir kimsenin buna katılmasında bir sakınca olmaz. Eğer sizin kendi sermayeniz helâl ise ve ticaret yollarla yapılıyorsa, sermayenize tekabül eden kazanç size helâldir.

2. Haram kazanç sahibinden borç alıp iş yapmada bir mahzur yoktur. Bu paraların o adama (haram kazanç sahibine) haram olduğu doğrudur, fakat size helâl yollarla gelmektedir.

3. Haram kazanç sahibi iki çeşittir: Biri, "fahşâ" (en kötü, en çirkin) tanımına uyan haram kazanç sahibi. Genelev kazancı gibi. Değil onun evinde işçi olmak, yanına yaklaşmak bile caiz değildir.

Diğeri, mesleği haram tanımına uymayan ama işi harama dayalı olan haram kazanç sahibi. Faiz yoluyla kazanan gibi. İnsanın kendisinin de harama bulaştığı bu gibi işlerde (faiz yiyenlerin faiz tablolarını

^{204[204]} (Not: Bu soru vesilesiyle ortaya atılan düşüncelere karşılık olarak bir de önceki soruda ifade edilen fikirlere bakınız.)

hazırlamak veya yazıcılığını yapmak gibi) çalışmak da haramdır. Ancak haram kazanç sahibinin yanında yapılacak iş bizatihi helâl bir iş ise (ekmek pişirmek, seyislik, şoförlük veya onun evini yapmak gibi) bunda herhangi bir sakınca yoktur. Onun evinde yemek yemeye gelince, yememek daha evlaâdır.^{206[206]}

Ebeveynin Mal Varlığı Ve Kazancından İstifade

Soru:

Bir süredir Cemaat-i İslami teşkilatına girmek için kendimi hazırlıyorum, ama haram rızıktan kendimi kurtarıp helâl ve temiz yollarla ihtiyaçlarımı elde etmede bir türlü başarılı olamıyorum.^{207[207]} Bizim geçim yolumuz dededen kalan arazi sahipliğidir (zemindarlık) Topraklarımızın uzun bir zamandır mirasçılar arasında şer'i kanunlara uygun olarak dağıtılmadığını ve bu toprakların şer'i hukukuna riayet edilmediğini biliyorum. Sorum şu: Ben kendi giderlerimi karşılamak üzere ebeveynimden para alıyorum. Bu paranın kullanılması caiz midir, değil midir? Gelecekte bana kalacak olan mirası almam uygun mudur, değil midir?

Cevap:

İslâm dışı toplumsal bir düzende ele geçirilen, kazanılan ve bir şahıstan diğerine İslâm dışı yollarla intikal etmiş olan cahiliye dönemi arazisi (mal varlığı, gayri menkul), usulen tamamen şüpheli ve uygunsuz bir mal varlığıdır. Bununla birlikte müslümanlara âbâ ve ecdaddan miras olarak kalmış mal varlığını telef etme veya el çekme izni verilmemiştir. Herhangi bir malı alırken onun öncesini, aslını araştırmaya zahmeti de yüklenmemiştir: Aksine sadece şu hüküm verilmiştir. Siz İslam'ı kendi hayat tarzınız olarak kabul ettiğiniz andan itibaren bir malı caiz olmayan herhangi bir yolla elde edemez ve caiz olmayan herhangi bir yola harcamamazsınız. Gelecekte bu mal üzerinde bulunacağınız tasarrufların hepsinde İslam'a uğurduk şartı aranmalıdır. Geriye eski hak sahipleri kalıyor ki, eğer onlar biliyorsa ve hisseleri de belirli ise haklarının onlara verilmesi gerekir. Eğer hak sahibi mevcut değilse, bu malları kontrol altında tutup, hak sahipleri ortaya çıkınca onlara hakları geri verilmelidir.^{208[208]}

Yavuz Hırsız Ev Sahibini Bastırır

Soru:

Köyümüzde namaza, oruca, zekata ve İslam'ın diğer ahkâmına bağlı olan, büyük günahlardan sakınan, ama bazı acâip halleri de bulunan bir şahıs var. Örneğin: Her ne kadar ana babasına hizmet ediyor, onlara işlerinde yardımcı oluyorsa da onların sahip olduğu şeylere dokunmuyor, dahası onların yemeğini bile yemiyor. Sebebi: babasının, işlerinin yolunda gitmesi için yalan söylemesi. Aynı şekilde kazancına haram bulaşma şüphesi olan dost ve akrabalarının evinde yemek ve içmekten de kaçınıyor. Rüşvet yiyenlere, devlet memurlarına, faizle alım satım yapanlara, makamının gereklerini yerine getirirken kötü muamelede bulunanlara da aynı şekilde davranıyor. İşi o raddeye vardırı ki, haksız iş yapan bazı kimselerin maaş verdiği bir mescidin imamının evinde de yemek, çay vs.ye iltifat etmiyor (katılmıyor). Herhangi bir seyahatte zorunlu olarak yemek yeme durumunda kalırsa, yediği yemeğin fiyatını tahmin ederek, yediğinden daha fazla değerde bir hediye gönderiyor. Yine eğer haksız kazanç sahibi bir kişinin evinde mecburen birşeyler yiyip, içmesi gerekirse bunun tahmini karşılığını hayır fonunda toplayıp "Ey Allah'ım bunun sevabını evinde yemek yediğim, filan kişiye ulaştır" diye dua ediyor. Olanlardan diğer şahısların hiçbir haberi olmuyor.

Bu müslüman, muttaki beyefendinin geliri ise, kazanırken hiç yalan söylemediği, kesinlikle caiz bir ticaretten hasıl oluyor. Bu kazancıyla dost ve arkadaşlarına ekseriya yemek ve çay davetleri veriyor. Onun bu takvasından ebeveyni ve diğer dostları oldukça fazla şikayetçiler. Komşularda da bir sıkıntıdır başladı. Köyde bu kişi aleyhine hoşnutsuzluklar başgösterdi.

Lütfedip bize muttaki efendinin doğru yol üzerinde olup olmadığını yazar mısınız? Onun bu davranışı Kur'an ve Sünnet sınırları içerisinde midir, yoksa haddi aşmış mıdır? Onun bu takvası gerçekten İslâm'ın temel prensiplerinden inidir, yoksa teferruattan mıdır?

^{206[206]} Tercüman ul-Kur'an, Muharrem-Safer, 1363! Ocak-Şubat,1944

^{207[207]} Cemaat-i İslâmî'ye üye kayıt şartlarından bin de kişinin helâl rızık kazanacak bir işte işgal etmesidir. Sorunun bu bilgi aydınlığında değerlendirilmesi lâzım gelir. (Çev.)

^{208[208]} Tercüman ul-Kur'an, Muharrem-Safer,1364 / Ocak-Şubat,1945

Cevap:

Sorunuzu okuyunca büyük hayretler içerisinde kaldım. Sizin köyün seçkinlerinin, helal kazanç yiyen, başkalarına da iyiliği telkin eden, başkaları haram ya da şüpheli rızık yerken kendisini bu pislikten kurtarmaya çalışan salih bir kulun kendi aralarında olmasından dolayı Allah'a (c.c) hamdedecekleri, bu kişinin yaşantısından ders almaları gerekirken, bu şahsın kendi anne-baba ve akrabalarının kendi evlerinde böylesine muttaki bir Allah (c.c) adamı olduğundan dolayı Allah'a (c.c.) şükretmeleri icap ederken tam tersine anne-baba, akrabalar da dahil bütün köy halkı ondan şikayetçi oluyor, onun bu takvasıyla nasıl bir takva olduğunu soruyorlar. O itidalden ziyade katılık yapmış olsa da, onun bu aşırılığı kötülük için değil iyilik içindir. Sizlerin, onun takvası hakkında sormanız yerine, ticaret gibi teiniz bir rızık kaynağını yalanla kirleten, rüşvet, zulüm gibi diğer haram yollarla kazanç sağlayan kişilerin takvasızlıklarının nasıl olduğunu sormanız gerekirdi. Kimin kusuru daha fazladır: Bu gibi pisliklerden hem kendisini sıyrın, hem de başkalarını kurtarınak isteyen mi? Yoksa bu pisliklere mübtela olup da, kurtulmuş olanı ayıplayan mı? Müslümanların yaşadıkları coğrafyalarda Allah'ın (c.c) kanunlarını çiğneyen kişiler ortalıkta keyiflerince cirit atarken; Alemlerin Rabbi'nin kanunlarına bağlanan ve bu kanunları başkalarına da telkin eden şahısları kötüleyecek derecede, müslümanların ahlâk zaafiyeti içerisinde olduklarını görmek beni oldukça incitiyor. Kokuşmuş bir atmosferde herhangi bir yerden güzel kokunun hafif bir esintisi de gelse sağlam kafa, hemen o tarafa döner. Onun gönlü tüm atmosferin bu kokuyla dolmasını ister. Lakin, güzel kokunun bu esintisine burnunu tıkayıp, havada bu kadarcık bile güzel kokunun olmasını istemeyen hasta kafaların halleri ne kadar da üzücüdür! Bu şuna delalet eder: Havanın kokuşmumuğu bu kafaların içlerini de o derece kokuşturmuştur ki, artık onlar kötü kokudan hoşlanırlar da iyi kokudan hoşlanmazlar.^{209[209]}

Emanet, Borç Alma, Sıla-i Rahim

Soru:

1. Emanet alıp-veren kimselerin hangi hususları göz önünde bulundurmaları gerekir?
2. Karz-ı hasen alıp vermede hangi noktalara dikkat etmek lazımdır?
3. Sıla-ı rahim'in mânâsı nedir? Bunun şeriattaki önemi nedir?

Cevap:

1. Emanet aslında iki kişi arasında karşılıklı itimat esasları üzerine bina edilen bir işittir. Herhangi bir kimseye emanet bırakan kişi, sanki emaneti verdiği kişinin kendi gücü nisbetinde tüm doğruluğuyla emaneti muhafaza edeceğine itimat etmektedir. Bu emaneti koruması altına almayı kabul eden kişi de, emanet bırakan kişinin caiz bir emaneti kendisine teslim ettiğine, herhangi bir hırsızlık malı yada kanun hilafına bir şey emanet edilmediğine veya bu emanet vasıtasıyla emaneti verenin kendisine hile ve dalavere ile herhangi bir zarar verdirme amacı gütmeyeceğine güvenmektedir. Öyleyse bu iki kişi üzerine (emaneti veren ve alan) bu itimada tamı tamına sadakat göstermekten başka birşey lazım gelmemektedir.
2. Borç alış ve verişte şunlara dikkat etmek zorunludur: İmkanlar dahilinde iki taraf arasında borç şartları açık açık kararlaştırılmalı, müddet tayin edilmeli, yazılı ve ahitli olmalı. Borcu veren bu borca dayalı baskıyla herhangi bir menfaat sağlamaya çalışmamalı. Borçluya borcunu başına kakarak eziyet etmemeli. Eğer vakti geçtiği halde borçlu gerçekten borcunu geri verebilecek durumda değilse, mümkün olduğu kadar mühlet vermeli, borcun geri alınmasında fazla güçlük çıkarmamalıdır. Öte yandan borç alanın da, borcunu ödeyebilecek duruma geldiğinde borcunu vermesi, kasıtlı olarak borçta kolaylık ve uzatma istememesi gerekmektedir.
3. Sıla-ı rahim'in mânâsı: Akrabalık bağlarına dayalı olarak karşılıklı dertleşmek, yardımlaşma, güzel ahlâk ve hayır istemek, caiz olduğu kadar himaye etmektir. Bunun ne sınırı tayin edilmiştir ve ne de edilebilir. Aslında bu halkın kendiliğinden bildiği genel bilgilerdendir. Sila-ı rahim'i aksatmak veya tamamen kesmek Kur'an ve Hadisle şiddetli bir şekilde kınanan büyük günahlardandır.^{210[210]}

^{209[209]} Tercüman 'ul Kur 'an, Cemadiyelevvel, 1365/ Nisan, 1946

^{210[210]} Tercüman ul Kur'an, Cemadiyelevvel, 1365/Nisan, 1946

Zenginliğin Zekat Nisabı

Soru:

Tüm fıkıh kitaplarında gümüşün zekat nisabının 200 dirhem (52,5 tola)^{211[211]} altınınsa 20 dinar (7,5 tola) olduğu zikrediliyor. Ulemanın görüşü şöyle: Eğer bir kişide hem altın ve hem de gümüş birlikte bulunur ve ikisi de nisap miktarından az olursa, bu durumda altının kıymetini gümüşe göre hesaplayarak veya gümüşün kıymetini altına göre hesaplayarak iki durumdan hangisi fakirlere daha faydalı ise onun toplamını alırız. Buraya kadar anlaşılacak birşey yok. Ancak onlar şunu da diyorlar: Eğer sadece gümüş olursa gümüşün nisabı ve eğer sadece altın olursa altının nisabı esas alınacaktır. Buna göre bir kimsenin 60 rupisi^{212[212]} olursa onun zekat vermesi gerekecek ama 6 tola altın olan zekattan muaf olacaktır. Halbuki zengin olma noktasından bakılırsa bu kimse şimdiki^{213[213]} rayiçlere göre yaklaşık 600 rupiye sahiptir. Her halükârda, ulemanın fetvasına göre birinci şahsın zekat vermesi farz olurken, ikinci şahsın zekat vermesinin farz olmadığı söylenmektedir. Fakat az mala sahip kimseden zekat alıp da çok mala sahip olanı bırakmak şaşırtıcı birşeydir.

Kanaatıma göre altın ve gümüşün maliyetinde bugün var olan oran eski devirlerde yoktu. Bugün (bu ikisi arasındaki) oran bire yetmişbeş veya bire seksendir. Bu oran Peygamberimiz zamanında bire yedi idi. Zekatın farz oluşunda maliyete itibar edilmiştir. 140 miskal gümüş, zenginliğin zekat için temel nisabıdır. Peygamber Efendimiz (s.a) zekatın nisabını belirlerken bu kadar gümüş miktarını zikretmiştir. O zaman da 140 miskal gümüşün maliyeti 20 miskal (7,5 tola) altının maliyetine geldiği için bu nisap belirlenmişti. Bu, kıyamete kadar altının zekatı için yalnız 7,5 tola altın tayin edilmiş mânâsına gelmez. Aksine 52,5 tola gümüşün kıymetine denk altın miktarı, zekat nisabı olmalıdır. Yani altın bulunan kişi, onun kıymetini belirleyip bakar, eğer bu kıymet 52,5 tola gümüşün kıymetine yetişiyorsa veya bundan fazla ise zekatını ifa eder.

Benim bu görüşümü ne herhangi bir fıkıh kitabının ibaresi teyid ediyor, ne de günümüz uleması bunu kabule yanaşiyor. Bu yüzden benim kendi görüşüme itimadım yok. Siz hangi görüşü tercih ettiğinizi bildirirseniz memnun kalırım.

Cevap:

Görüşünüz şu noktaya kadar doğru: Peygamber Efendimiz (s.a) zamanında gümüş ve altının kıymetleri nisabın miktarında bilinen oranda idi. Yani 52,5 tola gümüş, 7,5 tola altın. Ama sizin , "zamanımızda oranlarda meydana gelen büyük farktan dolayı, altının nisabını değiştirip gümüşün kıymetini nisab olarak almalıyız" şeklindeki görüşünüze katılmıyorum. Bunun sebeplerine gelince:

1. Gümüşün mü yoksa altının mı asıl alınacağını ve altının nisabının gümüşün kıymetine göre mi, yoksa gümüşün nisabının altının kıymetine göre mi eksiltip çoğaltılacağını belirlemek zor bir iştir. Bunlardan herhangi birisi asıl ve ölçü olarak belirlense de bu gayr-i şer'î bir fiil olacaktır. Çünkü Şâr'i her ikisinin hükmünü ayrı ayrı, müstakil olarak beyan eylediği halde, işaret veya kinaye ile de olsa altın ve gümüşten herhangi birisini diğeri için asıl ve miyar olarak belirlemenin Sârinin isteği olduğu neticesini çıkarabilecek hiçbir söz söylememiştir.

2. Sadece "enfa'lil fakara" (fakirlere en faydalı) olmak, üzerinde itimad edilip Sârinin nassla gelmiş bir hükmünü yenilemek cüreti gösterilebilecek kadar kati ve sabit bir asıl değildir.

3. Altın ve gümüş arasındaki oranda her geçen gün değişiklikler olmaktadır.

Eğer bunların miktarlarından ayrı ayrı müstakil nisab almaz ve birinin nisabı, diğerrinin her geçen gün değişen kıymeti üzerinden hesaplanırsa, bu sürekli değişiklik sebebiyle geride hiç bir müstakil şer'î hüküm baki kalmayacak, halk arasında hükümleri uygularken pratikte zorluklar da söz konusu olacaktır.

4. Sizin, altın ve gümüş meselesinde gündeme getirdiğiniz güçlük, keçi, deve, inek, manda ve atların nisabında da söz konusu olmaktadır. Bu zikredilen hayvanların kendi aralarındaki fiyat oranlarında değişik zaman ve değişik bölgelerde (ülkelerde) büyük farklılıklar gözlenmektedir. Bunlar hakkında da diğerr

^{211[211]} Tola: Afganistan ve Pakistan'da altın ve gümüş gibi kıymetli madenleri tartmaya yarayan bir ağırlık birimi.

^{212[212]} Rupi, Pakistan ve Hindistan'da kullanılan para birimi. 1989 yılı endekslerine göre 1 rupi: 100 TL. yalnız bu soru 1946 da sorulduğundan o zamanKi karşılığı düşünmek daha yerinde olur. (Çev.)

^{213[213]} (3) 1946

nevilerin nisabının kendisine uygun olarak değiştirileceği cinsin hangisinin kıymetinin asıl olarak alınacağını belirlemek de müşkül bir iştir.

Bunun için farklı şeylerin zekatında; Şârî'nin kendisinin belirlemiş olduğu nisabın, ortaya koymuş olduğu miktar ve adedin olduğu gibi bırakılması uygundur.^{214[214]}

Dar'ul Küfürde Faiz Yeme (Alma)

Soru:

Üniversitede din dersleri hocalığı da yapan mütedeyyin bir büyük zat bir makalesinde şöyle yazıyor:

"Hükümete vergi veren, tacir ve toprak sahibi, eğer posta-hane ya da İmperial Bank'da^{215[215]} mevduat açtırıp hükümetten faiz alırsa, bu faizin ödemiş olduğu vergi kadarı caizdir."

Bir başka meşhur ve maruf din alimi bundan da ileri giderek şöyle diyor: "Kur'an, hadis, icma ve kıyas velhasıl herhangi bir seri delile dayanarak her kim harbî'nin^{216[216]} mallarının mubah olmadığını ispatlayabilirse, ispatlasın. Üzülerek söylemek gerekir ki, İslam âlimleri bu kıymetli görüş üzerinde hakkıyla durmamışlardır. Aksi takdirde müslümanların burada bir buçuk asırdır mübtela oldukları problemler büyük ihtimalle bu durumda olmazdı. Ülke sakinlerinden bir kısmı devamlı faiz aldı, bir kısmı da devamlı faiz verdi.^{217[217]} Bu yüzden ortaya çıkan iktisadi dengesizliğin sorumlusu İslam değil, alimlerdir. Çünkü ekonomik sistemlerinde bu durumun tedavisi olmasına rağmen, bunun bir kısmını uyguladılar, ama bir diğer kısmını terk ettiler."

Alimlerin bu çeşit tartışmalara girmesi üzerine şimdiye kadar faizden uzak durmak şeklindeki tavrımızın yanlış olup-olmadığı hakkında bende bir kararsızlık peydan oldu. Bir taraftan, yalnız ahiret sevabı ümidiyle dünyada zarara uğrayıp, diğer taraftan ahirete gidince; "sizin faizden uzak durmanız herhangi bir şer'î hükme uygun değildi, bu sebeple herhangi bir ecre müstehak değilsiniz" cevabını almak oldukça acı bir şey olacaktır.

Cevap:

Faizin haramlığı Kur'an ve Sünnet'in kat'î nasslarıyla açıkça sabit olmuştur.

Fıkıhın hiçbir ıstılahı tartışması, bu nassların nâsihi olamaz. Bu yüzden siz ulemanın bütün bu söylediklerine rağmen, ecrinizin ahirette mahfuz olduğuna güvenebilirsiniz. Konunun karmaşık tartışmalarından sarfî nazarla, eğer biz, saf ve doğru bir müslümanın görüşüyle meseleye bakarsak açık olarak şunu kavrayacağız: Müslüman olmamız hasebiyle bizim işimiz, Allah'ın Kitabı ve Rasûlünün Sünneti'nde "hak" denilmiş olan din ve ahlâk, medeniyet ve uygarlık usullerinin bayraktarlığını yapmak, Kur'an ve Sünnetin bâtil olarak gösterdiği fikir ve usulleri ise dünyadan silmek için gayret göstermektir. Batılın galebe çaldığı ve küfür hükümlerinin yürürlüğe konulduğu bölgelerde, bizim görevimiz bâtil yollara sapmak değil, orada kalarak Kur'an'ın hayat düsturlarını tebliğ etmek ve küfür nizamı yerine İslâmî bir nizam kurmak için çaba göstermektir. Biz kendimiz faiz yersek, kafirlerin faiz yemeleri aleyhine sesimizi nasıl yükseltebiliriz? Siz düşünün.

Kâfirler eğer bizim malımızı haksızca alıyorsa veya inkara devlet, bizim malımızın bir bölümüne haksız yere (yani Allah'ın deliline dayalı bir hak olmaksızın) el koyuyorsa, bize de aynı şekilde davranmak nasıl caiz olabilir? Biz de bu malları geri almak için aynı şekilde haksız eylemlere mi girelim? Kendi hakkımızı geri almayı, haram kazanca bir vesile mi kılalım? Bu durumda faizcilikle birlikte; içki satmak, saz aletleri yapımı (mizmar), erotik filimler yapmak, ırz tüccarlığı, dans ve şarkı ticareti, heykeltraşlık, çıplak şeylere bakmak, kumar oynamak gibi bütün haram işlerin kapısı da açılmaktadır.

Şimdi söylemek gerekir ki, geriye kâfirler arasında, onun gücüyle, Dar'ul Küfr'ü, Dar'ul İslam'a dönüştürme mücadelesi verebileceğimiz hangi ahlâkî fark kalmaktadır?

Aslında mesele şu şekildedir: Küfür düzeninin ilkelerine göre size bütün bunları yapmak yasak değildir. Eğer siz İslâmî esasların takipçisi iseniz, küfür düzeninin temel esaslarındaki gevşeklikten istifade etme hakkına da sahip değilsiniz. Eğer siz, bir taraftan insanları İslâm'a çağırıyor, diğer taraftan bazı menfaatler

^{214[214]} Tercüman'ul Kur'an, Recep, 1365/Haziran, 1946

^{215[215]} İngiliz kraliyet ailesi bankası. (Çev.)

^{216[216]} Müslümanların harb halinde bulunduğu kişi. (Çev.)

^{217[217]} Burada faiz alanlardan kasıt hindular, faiz verenlerden kasıt ise müslümanlardır. Görüş sahibi hinduların faiz olarak ekonomik açıdan güçlendiklerini, müslümanların ise alimlerin faizi haram görmeleri dolayısıyla, bankadaki paralarının faizlerini bile almadıklarından ve bankadaki paranın zaman aşımıyla enflasyondan dolayı değer kaybetmesi sebebiyle ekonomik güçlüklerle düştükleri, böylece Hindularla müslümanlar arasında ekonomik bir dengesizlik ortaya çıktığını ima etmek istemektedir. (Çev.)

elde etmek ya da bazı zararlardan korunmak için küfür kurallarının müsaade ettiği, ama İslâm kurallarının şiddetli bir şekilde kınadığı haram yeme boşluklarından istifade ediyorsanız, şehrin fakihi (müftü) sizin bu davranış tarzınıza cevaz fetvası verse bile, insanlar bütün bu yaptıklarınızdan sonra sizin tebliğimizin ahlâkî tesirini kabul edecek kadar ahmak değillerdir.

Aslında, "müslümanlara zalim sistemlerin sultanı altında yaşamaktan dolayı isabet eden problemleri ve bu problemlerin yol açtığı zararları engelleyebilmek için bâtil düzen içerisinde bir kısım şer'î vesileler bulunması lâzımdır" şeklindeki düşünce tarzını İslâm fıkında kullanmak yanlıştır. Bu düşünce tarzı müslümanları değiştirecek yerde islâm'ı değiştirmektedir. Yani "dinin tecdid'i yerine dini nizam için son derece yıkıcı olan "dinin teceddüdü kapısı açılmaktadır. Asıl üzülmeyecek taraf, küfrün galip geldiği zamanlarda buna benzer bir yolla fetvalar veriliyor olmasıdır. Bu usûl müslümanlara bâtil sistem içerisinde razı ve memnun bir hayat sürdürme huyunu aşlamaktadır. Halbuki bu, hak dinin isteğinin tamamen dışındadır. Bunu destekleyen âlimler, ne kadar büyük olurlarsa olsunlar, bizim bu düşünce tarzını desteklememiz hiç bir zaman mümkün değildir. Bâtil nizamın sultanı altındaki müslümanlar için problem ve zarardan başka zaten ne olabilir ki?

Bu problem ve zararların gereği, müslümanın yaşamını belli ölçüde kolaylaştırmak için küfrün sultanı altında İslam' a uygun bir hal oluşturmaya çalışması değil; bu sistemin dışında bir hayat tarzı için çaba sarfetmesidir.^{218[218]}

Mahrem Olmayan Yakın Dostlara Karşı Hicab

Soru:

Herhangi bir adam, hanımını, mahremi olmayan herhangi bir akrabasının ya da dostunun yanına hicabsız (örtüsüz) gelmesi için zorlayabilir mi? Kadınların genellikle örtülü olmadığı günümüz toplumunda kadının, kaynana ve kayın babasının mahrem olmayan yakınlarına karşı hicaba dikkat etmesi gerekir mi? Eğer gerekirse bunun ölçüsü nedir?

Cevap:

Kocanın, Allah ve Rasûlü'nün hükümlerini çiğneyecek şekilde karısına birşey yaptırma hakkı yoktur. Eğer böyle bir emir verirse, müslüman kadının üzerine farz olan ona itaat etmemesidir. Nur Sûresi'nin 4. rûkû'unda Allah Teâlâ bir müslüman kadının zinetleriyle birlikte yanına gelebileceği akrabalarının listesini vermiştir. Onların dışında herhangi bir kimseye zinetlerini gösterme emri vermek yetkisi hiçbir müslümana verilmemiştir. Kadınların mahremi olmayan kimseler yanındaki giyimleri, kaynana ve kayınbaba evinde de olsa, kadınlar yanındaki giyimleri gibi değildir.

Kadınlar, mahrem olmayan akrabalarının yanına zinet-siz sade elbiseleriyle, tam bir örtünme ile gelebilirler. Onların yanında ancak sosyal zorunluluklardan dolayı kaçınılmaz olan sınırlar dahilinde kalabilirler. Günümüz toplumunda oldukça fazla rastlanan aşırı dostluk, vurdumduymazlık, teklifsizce bir araya gelinen toplantılarda gülmek, espriler yapmak ve yalnız kalıp oturmak gibi hareketler şer'i hükümlerin kesinlikle hilafıdır. Kayınbiraderler vs. gibi bazı akrabalarla bu çeşit ilişkiler hadis-i şeriflerde açık bir şekilde yasaklanmıştır.

Bu mesele ile ilgili olarak bugün bizim toplumumuzda büyük bir kargaşa yaşanmaktadır. Ben, İslâm'ın hükmünü açıkladım. Müslümanlar arasında bu tür davranışların yaygınlaşması sonucu ortaya çıkan durumun etkisiz hale getirilebilmesi için büyük bir cesaret ve gayrete ihtiyaç vardır. Müslümanlar, başkalarına karşı şeriatın isteklerinden daha fazla bir ölçüde örtünmeye özen gösterirken, kendi akrabaları söz konusu olunca tüm İslamî hudutları yıkarak yerle bir etmektedirler. Öyleki herhangi bir müslüman İslâm hükümlerine bütünüyle uymak istese, herhalde birçok ailevî ilişkiyi koparmadan bu işi beceremeyecektir.^{219[219]}

Hicabla İlgili Bazı Pratik Sorular

Soru:

Sizin "Hicab" isimli kitabınızı okuduktan sonra ben ve ailem birkaç haftadır aile hayatımızı ilahî kanunlara

^{218[218]} Tercüman'ul Kur'an, Ramazan, 1365/Ağustos, 1946

^{219[219]} Tercüman ul-Kur'ars Receb-Şaban, 1364/ Temmuz-Ağustos, 1945

uygun olarak sürdürmek için gayret etmeye başladık. Ancak bizim bu tavrımız yüzünden tüm akrabalarımız özellikle anne ve babamız çok kırgın. Bizim hicabı şer'i kanun ve sınırlar içerisinde uygulamamıza kızıyorlar. Ancak bazı meselelerde biz mi hata içersindeyiz diye düşünüyoruz. Bu yüzden aşağıdaki birkaç meseleyi açıklığa kavuşturursanız, bizi memnun etmiş olursunuz.

1. Ahzâb Sûresi'ndeki "*Kadınların babaları ve oğulları önünde örtünmemelerinde bir günah yoktur*"^{220[220]} ayetinden kadınların, ayette adı geçenlerin dışındaki kimselerin yanında (zaruret olmadıkça) herhangi bir şekil ve durumda bulunmalarının günah olduğu açıkça ortaya çıkmaktadır. Bu meselede mahrem olmayan akrabalarla, mahrem olmayan yabancılar eşittir. Acaba bu görüşüm doğru mu?

2. Acaba mahrem olmayan akrabaların (amcaoğlu, teyze sağken teyzenin kocası gibi) yanına çıkmak caiz midir? Eğer caizse hangi durumlar ve ne şekilde caizdir?

3. Eğer mahrem olmayan herhangi bir akraba ile birlikte bir yerde yaşama zorunluluğu varsa ya da mahrem olmayan bir dost misafir olarak gelirse örtünmenin keyfiyeti nasıl olmalıdır? Aynı şekilde herhangi bir yakın akrabanın evine gitmeye, kadınlardan davet gelirse ne yapılabilir?

4. Evlere herhangi bir iş için gelip giden genç hizmetçilerden dolayı yaşlı kadınlara cevaz verilmiş olduğunu biliyorum. Ancak genç kadınların sırf "benim niyetim temiz" diyerek, örtünmeden onların karşısına çıkmaları caiz midir?

5. Allah ve Rasulü'nün (s.a) hükümlerine uyararak örtünmeye başlanır da, cennetin ayaklarının altında olduğu annelerden biri bu örtüye engel olmaya kalkışırsa reddedilebilir mi, edilmez mi?

6. Acaba kadınların kadın erkek karışık toplantılarda peçelerini açarak konuşmaları caiz midir? Hadis-i şeriflere göre kadınların seslerini mahrem olmayan erkeklere duyurması beğenilen bir hareket değildir.

7. Büyük büyük liderlerimizin halktan istekte bulunup kadınlarımızın tüm işlerde katkısının bulunması gerektiğini ve böylece geçmişteki eksikliklerin ve geri kalmışlığın telafi edilebileceğini söylemelerinde olduğu gibi, kadınlar kadın doktoru, hemşire veya öğretmen olabilirler mi?

İslamî bakış açısına göre kadınlar acaba bu gibi uğraşları seçebilirler mi? Seçebilirlerse hicablarıyla birlikte mi, yoksa zorunlu olarak örtülerini çıkararak mı bu gibi işlerde çalışabilirler?

8. Acaba kadınlar yüzlerini açarak ya da peçeleriyle birlikte cihada katılabilirler mi?

Cevap:

1. Siz Kur'an-ı Kerim'in asıl lafızları üzerinde düşünmemişsiniz. Sizin atıfta bulunduğunuz ayetler Ahzâb değil, Nûr Sûresi'ndedir ve şu şekildedir: "*Süslerini göstermesinler. Ancak...*"^{221[221]}

Başka bir deyişle süslenip püslenip mahrem olmayanların yanına çıkmasınlar. Öte yandan, evden dışarı çıkma durumunda şu emir verilmiştir: "*Örtülerini üstlerine salsınlar.*"^{222[222]} Bu iki ayet üzerinde düşününce erkeklerin üç bölüm olduklarını ve her bölümün de ayrı ayrı hükümlere tabi olduklarını anlıyoruz. Birinci bölümü Nûr Sûresi'ndeki ayette zikredilen mahrem akrabalar (ve diğerleri) oluşturuyor. Tamamen yabancı olanları kapsayan ikinci bölüm ise Ahzâb Sûresi'nde zikrediliyor. Üçüncü bölüm de bu ikisi arasında olup, ne mahrem ve ne de yabana olanlardır. Birinci; bölümdeki erkekler karşısına kadın süs ve zinetiyle birlikte çıkabilir. İkinci kısım erkeklere yüzünü bile gösteremez. Geriye kalan üçüncü kısım erkekler karşısında uygulanacak hicab ise yukarıda zikredilen iki sınır arasında olacaktır. Onların yanında ne tamamen yabancılara karşı yapılan örtünme yapılacak ve ne de onlara zinetler gösterilecektir.

2. Yanına çıkmanın iki mânâsı vardır. Birincisi babanın, kardeşin yanına çıkar gibi serbestçe süsleriyle birlikte ortaya çıkmak, rahatça oturup laflaşmak, gülmek, konuşmak. Hatta yalnızca bir arada kalmak. Bu gibi şeylerin, gerek yabancı, gerekse akrabalardan olan; ama mahrem olmayan bir kimsenin yanında yapılması caiz değildir. İkincisi ise; kadının zinetlerini çarşaf vb. şeylerle gizledikten sonra başı örtülü, yüzü ve elleri açık olarak herhangi birinin yanına çıkması. Bu da kendini göstermek maksadıyla değil de,

^{220[220]} Ahzâb: 33/55.

^{221[221]} Ayetin mealinin tamamı şöyledir: "*Mü'min kadınlara da söyle: "Gözlerini (haramdan) sakınsınlar, ırzlarını korusunlar, Süslerini göstermesinler. Ancak (elbise, yüzük gibi örtülmesinde güçlük bulunan ve) kendiliğinden görünenler hariç. Başörtülerini yakalarının üzerine koy(up boyunlarını ört)sünler. Süslerini kimseye göstermesinler. Yalnız kocalarına, yahut kocalarının babalarına, yahut oğullarına, yahut kocalarının oğullarına, yahut kardeşlerine, yahut kardeşlerinin oğullarına, yahut kız kardeşlerinin oğullarına, yahut kadına ihtiyacı bulunmayan (iktidarsız, şehüetsiz) erkeklerden tabilerine, (Yani hizmetçilere, yardıma muhtaç ihtiyaçlara, bunaklara ve dilencilere), yahut henüz kadınların mahrem yerlerini anlamayan çocuklara (gösterebilirler). Gizledikleri süslerinin bilinmesi için ayaklarını (yere) vurmasınlar. Ey mü'minler, topluca Allah 'a tevbe edin ki felaha eresiniz."* (Nûr: 24/31)

^{222[222]} Ayetin mealinin tamamı şöyledir: "*Ey peygamber, eşlerine, kızlarına ve inananların kadınlarına söyle: (Bir ihtiyaç için dışarı çıktıkları zaman) örtülerini üstlerine salsınlar; Onların tanınması ve incitilmemesi için en elverişli olan budur. Allah çok bağışlayan, çok esirgeyendir.*" (Ahzâb: 33/59)

müşterek ailevî ilişkilerde ortaya çıkan kaçınılmaz zaruretleri yerine getirmek amacıyla olmalıdır. Yine de serbestçe oturup konuşulan karışık bir halvet söz konusu olmamalı; sadece onun yanından geçecek ya da gerekli birşeyi soracak ya da anlatacak şekilde bir karşılaşma olmalıdır.

Bu sınıra kadar, mahrem olmayan dostlarla karşılaşmaya şer'an izin (cevaz) vardır veya en azından engelleme yoktur. Her halükârda amcaoğulları ve teyzeoğullarının yanında gülmek, şakalaşmak ve oldukça serbest hareket etmek gibi günümüz müslümanlarının evlerinde yaygınca revaçta olan hareketlerin ve müslüman kızların bu gibi tanıdıklarıyla içli dışlı olmaları gibi dengesizliklerin İslâm'da hiçbir cevaz sebebi yoktur.

3. Bu gibi hallerde eğer İslâm'a bağlılık niyeti iki tarafta da var ise, yapılacak işin doğrusu şudur: Mahrem olmayan herhangi bir yakın eve gelirse şer'i kaideye uygun olarak izin istenmelidir.^{223[223]} Böyle bir ses geldiğinde kadının herhangi birşeyi alıp ziynetini örtmesi ve yüzünü biraz döndürmesi ya da sırtını dönmesi gerekir. Eğer tamamen mecbur kalınırsa, yüz ve ellerin mahrem olmayan yakının yanında açık olmasının da herhangi bir sakıncası yoktur. Aynı şekilde; zaruret halinde, sadelik içerisinde konuşmakta da bir sakınca yoktur. Tabiidir ki, senli benli olma, serbestlik, gülüşüp şakalaşma kesinlikle caiz değildir.

4. Hizmetçiler meselesindeki araştırmalarımın neticesi şudur: Ev sahibinin hizmetçi hakkındaki görüşü "gayri irbeti"^{224[224]} tanımına yani; ev sahibinin hanımları hakkında kalbinde hiçbir kötü düşünce besleme beklentisi bulunmayan hanımına uyuyorsa, onun eve gelip gitmesi ve iş yapmasına müsaade edilebilir, ama ev sahibinin hakkında bu görüşe sahip olmadığı hizmetçilerin eve gelip gitmeleri caiz değildir. Behemehal bu meselede evin reisinin görüşü muteberdir. Ancak bu, onun (aile reisinin) İslâm'a bağlılık niyetiyle hareket etmesi şartıyladır. Yoksa İslâmî sınırlan pervasızlık içerisinde çiğneyen birisi olmamalıdır.

5. Cennet şüphesiz ki, annelerin ayakları altındadır. Ancak bu hüküm, sadece cennetlikler için; yani Allah'ın Rasûlü'nün hükümleri önünde eğilen, kendi nefsi ya da ailevi geleneklerine İslâm'ı kurban etmeyecek şekilde hareket eden anneler için kabul edilebilir. Bunun aksi bir durumdaki annenin hizmetinde kusur edilmeyecektir ama, şer'i olmayan meselelerde ona itaat edilemez.^{225[225]} İslâm'a bağlılıktan ayrılarak kendi nefsinin ya da akrabalığın hukukunu, Allah'ın (c.c.) hukukuna tercih etmekle zaten kendi ayağını kendisi cehenneme koymuştur. Öyleyse cennet böyle birisinin ayakları altında nasıl olabilir?

6. Bazı durumlarda kadının hicaba tam bir özen göstererek konuşma yapması caizse de genel olarak caiz değildir. Bunun hangi hallerde caiz, hangi hallerde caiz olmadığını belirlemek ise, sadece konumlan ve durumlan şer'î açıdan değerlendirebilecek ehliyete sahip, aynı zamanda şeriatın isteğine uygun olarak hayat sürmeye çalışan kişi ya da kişilerin işidir.

7. Liderlere atıf yaparak sorduğunuz sorunun kısa cevabı şudur: Eğer İslâm medeniyeti bu beylerin ve onların taraftarlarının günümüzde izlediği şeyin adı ise demek oluyor ki, İslâm medeniyeti ile Batı medeniyeti arasında hiçbir fark yoktur. Öyleyse bugün Avrupa'da ne yapılıyorsa müslüman-lann da bütün bunları yapması gerekir. Eğer İslâm medeniyeti, Hz. Muhammed'in (s.a) öğretmiş olduğu medeniyetin adı ise; o zaman müslüman kızları bugünkü tıp fakülteleri, hemşire okulları ve hastahanelere göndermekten yüz bin defa daha hayırlı olan, onları mezarlara gömmektir. Günümüzde revaçta olan kız kolejlerine gidip eğitim görerek öğretmen olma meselesi de bundan çok daha farklı birşey değildir.

Eğitim sistemi kendi ellerimizde olsaydı, biz de kızlarımızı kendi usullerimizle hazırlar, onlardan medeniyetin zorunlu işlerinde hizmet beklerdik. İşte o zaman biz, kesinlikle İslâmî sınırlara bağlı olarak kızlara doktorluk, operatörlük, dadılık, hemşirelik, çocuk terbiyesi dallarında eğitim verme düzenlemesine girişirdik. Ayrıca onlara diğer ilim ve fenlerde yüksek eğitim ve öğretim vererek onları öğretmen de yapabilirirdik. Onlara, İslâmî medeniyete uygun yollarla, medeniyetin diğer gerekli birçok hizmetini de yaptırabilirirdik. Bu noktada şunun da zımnen açıklanması gerektiğini düşünüyorum: Biz müslümanlar, hemşireliğin kadınlara has bir meslek olduğunu öngören Batılı görüşlere katılmıyoruz. Kadın-erkek her çeşit hastahanedede sadece kadın hemşire bulunması gerektiğini öngören Batılı görüşü tasvip etmiyoruz. Bize göre bu düşüncenin hiçbir ilmi ve akli temeli yoktur. Erkek hastabakıcıların bile, erkek hastaları tedavi ederken utanç duyacakları bazı işlerin kadın hemşilere yaptırılması ahlakî yönden de oldukça utanç verici bir

^{223[223]} Üzülerek belirtmek lazım ki, Kur'an ve Sünnet'in izin isteme hükmünü günümüz müslümanları toplumsal ilişkilerinden tamamen soyutlamışlar ve müsaade almadan evlere dalmayı serbestlik alameti olarak görmüşlerdir.

Halbuki şer'an evin kendi erkekleri, hatta babalar, oğullar ve kardeşlerin bile eve girecekleri zaman en azından öksürmeleri ya da evdeki kadının herhangi bir erkeğin geldiğini anlayabileceği bir ses vermeleri gerekir

^{224[224]} Nûr: 24/31.

^{225[225]} Yazar, burada Lokman Sûresi'nin 15. ayetine işaret etmektedir.

"Eğer onlar seni, hakkında hır bilgisi olmayan bir şeyi bana ortak koşman için zorlarsa, onlara itaat etme. Onlarla dünyada iyi geçin ve bana yönelen kimsenin yoluna uy. Sonra dönüşünüz banadır; (o zaman ben) size yaptıklarınızı haber vereceğim." (Lokman: 31/15)

durumdur. Bu yüzden, biz müslümanlar eğer kadınları tıbbî hizmetler için hazırlayacaksak kadınların tedavi ve bakımı için hazırlarız, tıbbî genel hizmetler için değil. Bize göre erkek hastalar için sadece erkeklerin hastabakıcı olmaları gerekmektedir.

8. Savaş zamanında yaralılara bakmak, tedavi etmek, mücahidlere yemek pişirmek, silah ve mühimmat taşımak, mesaj ulaştırmak vb. hizmetlerde bulunmak kadınlara caizdir. Kadınlar hicab hükümleri gelmeden önce de bu hizmetlerde bulunuyorlardı, geldikten sonra da bulunmaya devam ettiler. Bugün de bu hizmetleri verebilirler. Ancak bu cevaz şu şartlarla birlikte geçerlidir: Ordu ahlâkî kurallara ve Haklan koyduğu sınırlara bağlı kalmalı ve günümüzdeki gibi yüksek mevkilerde köşe kapmış ahlâksızlardan berî olmalıdır. (W.A.C.H.)^{226[226]} gibi masum isimlerle kadınları silah altına alıp, daha sonra onları ahlâksız asker ve subaylara fahişelik hizmetinde kullanmak (peşkeş çekmek) İslâmî medeniyette sözü bile edilemeyecek şeytanca bir iştir.^{227[227]}

Örf Ve Âdetlerin Şeriatın Yerini Alması

Soru:

Karşılaştığımız birkaç problemle ilgili olarak sizden beni yönlendirmenizi istiyorum. Aşağıdaki sorulara beni ikna edecek ve aydınlatacak cevaplar vereceğinizi ümid ediyorum.

1. Yoksul bir müslüman, kızım ya da oğlunu evlendirmeyi plânlıyor. Yoksul olmakla birlikte dünyayı isteyenlere de omuz vermek istemekte, yani düğünü biraz şaşaalı yaparak hayatın tadını çıkarmayı tasarlamaktadır. Ona ne şekilde yol gösterebiliriz?
2. Tüm eşyalarını satsa da borçlarını ödeyemeyecek durumda olan bir müslüman oğullarını ve kızlarını evlendirmek istiyor, her halükarda fazla harcamayı gerektiren karşı tarafın istekleri karşısında ne gibi bir yol izleyebilir?
3. Genellikle kızların evlendirilmesi meselesinde, evlenme için karşı taraftan gelecek bir mesajın beklentisi söz konusu olmaktadır. Nitekim bazen uzun süren beklemler sebebiyle kızlar gençliklerini tüketip kocamaya yüz tutmakta ve evde kalmaktadırlar. Bu konuda İslâm ne buyurmaktadır?
4. Günümüz müslümanlarının düğün, doğum ve ölüm münasebetiyle yapageldikleri, çocuğun altıncı günü, kırkının çıkması, nişan, çeyiz, ölünün kırkı gibi merasimlerin şer'î durumları nedir?

Cevap:

1. Bu kadar harcama yapmaya gücü olmadığını gayet iyi bilen, sırf başkalarına göstermek ve kendi yanlış arzularını teskin ve tatmin etmek için, ayaklarını yorganından daha fazla uzatmak isteyen böyle bir şahıs, kendisini isteyerek günah çukuruna atmaktadır.

Artık o, kendi yanlış arzularından dolayı ya faizle borç alacaktır ya da durumuna acıyan herhangi bir dostunun cebini yağmalayacaktır. Karz-ı hasen bulma imkânı olmadığı halde, belki bulabilirim ümidiyle, Allah bilir ne yalanlar söyleyecek ve ne dolaplar çevirecektir. Hal böyleyken, nefsinidikte ettirdiği arzuların hatırına bunca büyük günahları bilerek ve isteyerek omuzlamaya hazır bir kişiye ne anlatılabilir ki...

2. Böyle bir kişinin oğullarının ve kızlarının düğününü, mali yönden kendisi gibi olan ve ne ayaklarını yorganından fazla uzatan ve ne de başkalarını yorganından fazla uzatmaya mecbur eden kişilerle yapması gerekir. Mali durumu kendisinden daha iyi olan kimselerle düğün dernek yapmak ve yapmaya çalışmak kendi kendini bile isteye müşkilatlara mübtela etmek demektir.

3. Bu durum, biraz da fitrîdir ama evlenme çağma gelmiş bir kızı fazla bekletmek de uygun değildir. Eğer bir kimsenin kızı evlenme çağına gelmişse ve herhangi bir delikanlıyı gözü tutuyorsa veya münasip görüyorsa şahsın bizzat kendisinin mesaj vermeye başlamasında bir sakınca yoktur. Bunun örneğini sahabe-i kiram'da görmekteyiz. Eğer, bu gerçekten herhangi bir zelil (aşağılık) iş olsaydı Rasûlullah (s.a) men ederdi.

^{226[226]} Tercüman ul Kur'an, Ramazan, 1365/Ağustos 1946

Ordu bünyesinde bazı geri hizmetlerde kullanılmak amacıyla istihdam edilen kadınların bulunduğu bölüm

^{227[227]} Günümüzdeki orduların ahlâkî durumu şundan anlaşılabilir: 1. dünya savaşı sonrasında ABD ordusu Japonya'da 100 bin, İngiltere'de 70 bin, Almanya'da 50 bin piç bırakmıştır. Yine Rus ordusu sadece Doğu Berlin'de 29 bin piç bırakmıştır. Bu sadece 1952'nin sonuna kadar sayılabilen çocukların sayısıdır. Doğum kontrolünün yapılabildiği bir dönem olan günümüzde bu kötülüklerin ne kadar korkunç boyutlara ulaştığı tahmin edilebilir.

4. Bütün bunlar halkın kendi elleriyle boyunlarına atmış oldukları kementlerdir. Bu gibi meseleler arasında sıkışıp kaldıklarından dolayı yaşantıları günden güne daha da daralmakta, hayata bizzat kendi elleriyle zorlaştırmaktadırlar. Üstelik halk, cehalet ve bilgisizlikten dolayı, bu adetleri herhangi bir şekilde bırakmaya hazır da değildir. Bu tür hastalıkların tedavisi bu gibi kimselerin yapageldikleri adetlerinin aleyhine birşeyler söylemek olmayıp, sırf Kur'an ve Sünnet'e çağrılmaları yeterlidir. Halk, Allah ve Rasûlü'nün yoluna gelirse büyük aksaklıklar yok olacağı gibi, küçük aksaklıklar da son bulacaktır.

Soru:

Ben bir müddetten beridir kendi içtihadım sonucu vardığım bir karar sebebiyle uzlete çekildim: Bizim yörede, hakkında fikhî inceleme yapıldığında "nâcaiz" ve "gayr-ı şer'i" adet denilmesi oldukça güç olan bazı usuller, merasimler ve törenler var. Örneğin; sözlü ve nişanlı için altın ve elbise istemek, bazı alışverişler, karşılıklı hediyeleşme, akraba ve tanıdıkları davet edip ziyafet verme... Bunlar ve bunlara benzer birçok şey görünüş itibarıyla ayrı ayrı ele alındığı takdirde büyük ihtimalle bunlardan hiçbirinin caiz olmadığı söylenemez. Ancak bu merasimlere uymadan, bir kimsenin -hangi statüde olursa olsun- başarılı olamayacağı ve bu merasimlere uymayı kabul etmeden evlilik hayatının dahi başlatılamayacağı gerçeğinden meseleye bakılacak olursa, bu gibi şeylerin artık sadece "mübah" derecesinde kalmayıp toplumsal/sosyal ilişkilerin birer kuralı haline geldiği açıkça anlaşılır. Öyle ki, bu kuralları ihlal edenler suçlu olarak dahi tasavvur edilebilmektedirler. Bu bakımdan, ne olursa olsun her bâtil kuralın kırılmasını (çiğnenmesini) söylerken burada önümüze çıkan sorun, yukarıda zikredilen şeylerin de ihlal edilmeye ve terkedilmeye müstehak olup-olmadığıdır. Bu kural haline gelmiş âdetlere saldırmak uygun olsa bile -ki benim görüşüm de budur- ayrıntılarda farklılıklar olmasına rağmen, artık Hindistan'ın, örf ve adetlerin şeriatın yerini almadığı hiçbir köşesinin kalmamış bulunduğu farkındasınızdır.

Günümüzde "şer'i merasim" denilen merasimler de içlerinde dans, sazlı, sözlü eğlenceler gibi hurafe ve uydurmalar olmadığı takdirde şer'idir. Ancak, yukarıda zikredilen âdetlerle ilgisi olduğu kadarıyla onlar bu gibi merasimlerde de daha mükemmel bir şekliyle mevcuttur ve "mübah" örtüsüyle gizlenmektedir. Bu nedenle, Cemaat-i İslâmî'nin şer'i olmayan âdetler hakkında kendi üyelerini "mübahlık" kisvesini parça parça edecek ve kendi merasimlerini tamamen sünnete uygun bir şekilde kutlayabilecekleri bir şekilde aydınlatması bir farz değil midir?

Eğer bu gibi âdetler aleyhine olan düşüncelerim doğru değilse, o zaman şeriatın yerini almış örf ve âdetlerin gerekliliğini, isyan edilebilir bâtil kanunlardan bunları istisna etmenin sebeplerini söyleyiniz. Eğer yazacaklarınız beni ikna ederse, uzlet musibetinden kurtulabileceğim. Eğer siz de benim bu görüşümü desteklerseniz görünüşe göre hiçbir başarı şansım olmayacak. Ancak bu beni oldukça fazla sevindirecektir. Çünkü, böylece artık tüm gayretimiz gerçek mânâda Allah (c.c.) yolunda olacaktır.

Cevap:

Biz "el-akdem fe'l-akdem"^{228[228]} usulü üzerine iş yapıyoruz. Bu bakımdan önce dinin köklerini kalplere yerleştirmek gerekir. Bundan sonra ayrıntıları bir tertip ve tadrîc sırasına göre hayatın çeşitli boyutlarında düzenleme fırsatı gelir. Eğer biz düğün, alış-veriş ve diğer meselelerle ilgili ayrıntıları açıklamaya soyunursak, asıl davet işimiz hiç kuşkusuz dağılacaktır. Bu yüzden biz dinin ana meseleleriyle olan ilişkileri nisbetinde bu konulan ayrıntılarıyla birlikte beyan ediyor ve fakat teferruatla ilgili meseleleri topluca ele alıp geçiyoruz.

Düğün vb. merasimlerdeki âdetleri tamamiyle düzeltmek; dini hayatı kendi sahih temelleri üzerine oturtup, bu gibi şeylerin ıslahının mümkün olduğu merhaleye yetişmeden zaten mümkün değildir. Sözünü ettiğiniz teferruat sayılabilecek konulara gelinceye kadar bizim üyelerimizin daha çok şeriata aykırı olduğu açıkça söylenebilecek şeylerden kaçınmak hususunda ısrar etmeleri lazımdır. Geriye, müslüman toplumun ruhuna aykırı olan, ama müslümanların şimdiki toplumsal oluşumunda birer kanun ve şeriat haline gelmiş bulunan hususlar kalıyor. Bu gibi hususlar bizim îslâmî bakış açımıza ağır gelse de, tedricen ıslah edebileceğimiz ümidiyle, bunlara tahammül etmeliyiz. Ancak bu tahammül, göz yummak ile değil; aksine, karşı oluş ve ihtiyatla olmalıdır. Her fırsatta şu husus açıklanmalıdır: Şeriat, ezvac-ı mutahharat'ın^{229[229]} ve diğer sahabe kiramın uyguladığı şekilde bir nikah öngörmektedir. Sizler, kendinizi zora sokmak dışında birşeyi kabul etmezseniz, biz mecburen tahammül ederiz. Allah'tan sizin, Hz. Peygamberin (s.a) ve ashabının yaptığı

^{228[228]} Önce en önemli olan, sonra ondan daha az öneme sahip olan işi yapın ak.(Çev.)

^{229[229]} Rasûlullah Efendimizin pâk zevceleri.(Çev.)

şekliyle nikah yapmayı, kendi şanınızdan daha aşağı görmeyeceğiniz vakti size göstermesini dileriz. Bizim bu tavrımız, kendileriyle çeşitli şekillerde ilişki kurmak ve herhangi bir münasebetle de olsa dünyevî meselelerde ilişki içerisinde bulunmak zorunda olduğumuz kimselere karşıdır. Fakat Cemaat-i İslâmî'nin kendi üyeleri arasındaki bu gibi ilişkiler ne ölçüde olursa olsun; onları bu tür âdetlerin kirliliğinden temizleyip, Peygamber Efendimizin (s.a) ve sevgili ashabının ulaşmış olduğu sadelik seviyesine ulaştırmak gerekir. Bizim ilişkilerimizde mubahların sırf mübahlık sınırında kalmaları ve bu mubahlardan hiçbirinin kural ya da şeriat derecesine getirilmemesi lazımdır. Gayr-i İslâmî örf ve âdet nehrinde başkalarıyla birlikte akmakta olan birçok kişi, içinde bulunduğu duruma isyan etmek istemekte, ancak bir başlangıç yapma cesaretini kendisinde bulamamaktadır. Öyle ki bu gelenek ve görenek zincirlerinden kurtulmak istemekte, ancak başkalarından önce davranıp onu kırmaya cüret gösterememektedir. Omuzlarına yüklenmiş bulunan hurafelerin ağırlığından beli çatırdamakta, ama onu omuzundan atma yolunda öncü olamamaktadır. Bu başlangıç veya öncülüğü şimdi bizler yapmak durumundayız. Bizim her kardeşimizin şimdi yapması gereken; hayatın günlük meselelerini ve merasimlerini çeşitli ayak bağlarından kurtarma yolunda korkusuzca bir başlangıca girmek ve halkın haysiyetini kurtarmak için, kendi adını kötüye çıkarmak uğruna sosyal hayat içerisinde bir devrim (inkılab) yapmaktır, İslâmî ölçülere göre katıksız örnek toplantılar ve merasimler düzenleme, orada burada bir kez bile olsa yerleştirilirse, halk içerisinde hiç olmazsa bazı kesimler bu örneklerle uymaya başlayacaklar ve böylece gitgide durumlar değişebilecektir.

Soru:

Bizim bölgemizde nikah için mehir genellikle 900 rupi^{230[230]} olarak belirlenmektedir. Bunun 300 rupisi hemen verilmekte geriye kalan 600 rupi ise ödenmek üzere bırakılmaktadır. Ancak ödenmesi gereken bu 600 rupiyi ödeme sırası hiçbir zaman gelmemektedir.

Bir akrabamızın kızının nikahı bundan yaklaşık 6 sene önce olmuş ve mehir ise on bin rupi olarak kararlaştırılmıştı. Oğlan tarafının önceleri bu kadar fazla mehiri kabul etmekte direnmelerine rağmen sonunda, "bütün bunlar gösteriş için yapılan âdetlerden başka birşey değil" denilerek zıtlama ortadan kaldırıldı ve evlilik gerçekleşti.

Şimdi yine aynı akrabamızın başka bir kızına benim küçük kardeşimle söz kesildi. Yakında nikahları kıyılacak. Kızın velileri tarafından dana vaktinden önce, mehirin yine dokuz-on bin rupi olacağı haberi bize uçuruldu. Eğer bu miktarda herhangi bir azaltmaya gidilirse doğal olarak bu ilk damadın hoşuna gitmeyecek ve "Bizimki on bin rupi oluyor da neden ikinci damada ayrıcalıklı davranılıyor?" diyecektir.

Bu kargaşada iki taraf şöyle bir çözüme gittiler: Yakınımızın birinci damadının da hazır bulunacağı nikah meclisinde mehir dokuz-on bin rupi olarak yazılacak ama daha sonra gizlice bu 900 rupiye çe'virilecek. Böylece ne önceki damat küsecek ne de benim küçük kardeşim ağır bir yük altında kalacak.

Teklif edilen bu çözüm tarzı sebebiyle evdekilerle çatışmaya girdim. Ebeveynime şer'i âlimlerden bu meselede görüş almaları teklifinde bulundum. Onlarsa, bu meseleye mahallî bir müftünün fetva verdiğini ve iki tarafın da razı olduğu bir meseleye şeriatın itirazının söz konusu olmadığı görüşünü belirttiğini söylediler. Bunun üzerine ebeveynime ikna olmadığımı söyledim.

Bu meseleyi Cemaat-i İslâmî üyesi bir şahısla istişare edince o, teklif edilen çözüm yoluna göre birinci damadın aldatılacağını, halka on bin rupilik başka bir mehir örneği gösterileceğini ve örf-adet zincirlerine yeni bir halka daha ilave edileceğini söyledi. Bu yüzden ben, bu çözüm yolunu doğru bulmadım.

Sorun şu: Nikah meclisinde, oğlanın büyük kardeşi olmam hasebiyle benim de bulunmam gerekiyor. Belki de vekil ya da şahit olacağım. Kalbim bu işin doğru olacağına şahadet etmiyor. Ben bu nikah meclisinde vekil ya da şahit sıfatıyla bulunursam, yakınlarımla düşünüşümün plânladıkları yanlışlığa ister istemez bulaşacağım.

Öbür yandan, eğer katılmıyorsa, kardeşimin evliliğinden hoşlanmadığım mânâsı çıkacak. Yine, benden katılmama sebebim sorulursa, susmak zorunda kalacağımı. Çünkü eğer hakikati açıklarsam, bütün işler allak bullak olacak.

Sizden ricam bana doğru İslâmî davranışı teklif etmeniz. İnşallah ben, dünyevî bağların ve menfaatlerin hakikati uygulamaktan beni alıkoymasına müsaade etmeyeceğim. Ben sadece şeriatın bu meseledeki hükmünü ortaya çıkarmak istiyorum ve ona itibaya da hazırım. Kaçamak için herhangi bir tevîl de

^{230[230]} Bu rakam 1946 şartlarındaki bir rakamdır. Bugün rupi 100TL.'dir.(Çev.)

istemiyorum.

Cevap:

Sizin yazmış olduğunuz mesele, müslümanların İslâm'dan ve ahlâktan uzaklaştıklarında mübtela oldukları yanlış işlerin bir nümunesidir. Şeriat, mehri kadının bir hakkı olarak kararlaştırmış ve kadınla erkek arasında ne kadar bir miktar üzerinde anlaşılmalı ise, onu kadına vermek erkek üzerine farz olacak şekilde bir usul koymuştur. Ne var ki müslümanlar, şeriatın bu usulünü değiştirerek mehri örf'e ait göstermelik birşey haline getirmişlerdir. Dahası, daha işin başından eda edilme niyeti olmayan ve aile anlaşmazlıklarında kadın ve erkek her ikisinin de başına bela olan büyük büyük göstermelik mehri anlaşmaları yapmaya başlamışlardır. Şimdi bu gibi yanlışlardan kurtulmanın doğru ve açık yolu şudur: Kocanın vermeye güç yetirebileceği bir miktar olarak kararlaştırılan mehri, tesbit edilen miktar üzerinden eda edilmesi niyeti olmalıdır. Mehrin tamamı hemen verilirse ne iyi! Aksi takdirde, mehrin verilmesi için süreye dair bir antlaşma olmalı ve ödemesi kolay olan taksitler halinde taksit taksit ödeme tamamlanmalıdır .Eğer, doğru olan bu yol terkedilir, herhangi bir hileye sapılırsa, bunun neticesi bir yanlıştan kurtulayım derken, şer'i nokta-i nazardan kötü ve ahlakî açıdan çirkin olan onlarca hataya duçar olmaktan başka birşey olmayacaktır. Siz söz konusu ettiğiniz nikahta vekillik ya da şahitliği kabul etmeyerek iki tarafa da işin doğrusunu anlatmaya çalışınız. Yine de kabul etmezlerse, onları kendi hallerine bırakınız. Nikaha katılmakta herhangi bir sakınca yoktur, ancak, yalan ya da hilenin şahidi olmak, müslümanlara caiz değildir.^{231[231]}

Kılık-Kıyafet Ve Dış Görünüş Meselesi

Soru:

Gerçek mânâda müslüman olmak için insanın kılık-kıyafetini ve dış görünüşünü İslâm'a uydurması gerekir, deniliyor. Bu noktadaki İslâmî hükmü bildirirseniz memnun kalırım.

Cevap:

Kılık-kıyafet ve dış görünüşün kesin durumuyla ilgili sorduğunuz soruya cevap vereceğim ama, herşeyden önce sizin öncelikle dış görünüşün düzeltilmesinin insanın iç dünyasının ıslah edilmesinin önüne geçirilmemesi gerektiğini iyice anlamamız gerekmektedir. Öncelikle kendi kendinizi Kur'anî ölçülere uygun, hakiki bir müslüman olarak uyarlamaya çalışmalısınız. Daha sonra, iç aleminizde (bâtında) yaptığınız gerçek değişiklik oranında, dış görünüşünüzde de değişikliğe devam edin. Aksi takdirde, sırf dinî kaide ve kuralları dikkate alarak dış görünüşünüzü hadis ve fıkıh kitaplarında muttaki bir insanın zahiri kalıbı olarak sunulmuş bulunan kalıba sokar; ama iç aleminizde takva var olmazsa, sizin misaliniz bakır para üzerine Eşrefî^{232[232]} damgası vurmaya benzer. Eşrefî damgası vurmaya o kadar zor bir iş değildir. Oldukça kolay bir şekilde, çok ucuz da olsa, herhangi bir metal üzerine onu basabilirsiniz, ama hâlis altın elde etmek çok güç bir iş olup, uzun kimyasal işlemler sonunda ancak başarılabilir. Bir talihsizlik eseri olarak, bizim buralarda, bir süredir dış görünüş üzerinde olağanüstü bir ısrar gözleniyor. Bunun neticesi olarak Eşrefî damgası vurulmuş bakır, demir, kurşun ve her çeşit ucuz metal paralar geçmeye başlamıştır. Yaşanan dünya pazarı, daha uzun bir süpe bu gibi sahtekarlıklara kanmayacak kadar uyanık bir sarraftır.

Bir süre için bizim sahte Eşrefîler geçti ama şimdi artık pazarda beş para etmez duruma geldiler. Bu yüzden İslâmî cemaatimizde Eşrefî damgası vurulmadan önce, altın lira olmak için çalışacak bir dindarlığı vücuda getirmemiz gerekmektedir.

Kılık-kıyafet ve şekil-şemali gibi zahirle; yani dış görünüşle ilgili Peygamber Efendimizin (s.a) yaptığı tüm yönlendirmeler Medine döneminin son 5-6 yılma aittir. Bundan önce Peygamber Efendimiz 15-16 sene kendi tabilerinde, takva ve ihsanın -Kur'an-ı Kerim ve hadis-i şeriflerde ayrıntılı kalıpları beyan buyurulmuş olan- sıfatlarını vücuda getirmek için uğraşmıştı. Bu tertip üzerinde düşününce, Allah Teâlâ'nın nefislerin tezkiyesi hizmetiyle tayin ettiği kişinin, tüm dikkatlerini öncelikle ham bakırı halis altına çevirmek için harcadığı gerçeği tüm açıklığıyla ortaya çıkmaktadır. O halis altını yaptıktan sonradır ki, üzerine Eşrefî damgasını vurmuştur.

Ama bu takdim ve te'hirin (öne alma ve sona bırakmanın) mânâsı, şer'i hükümleri uygulamama bahanesine

^{231[231]} Tercüman'ul Kur'an, Zilkade, 1365/Ekim, 1946

^{232[232]} Eşrefî: Hind yarımadasında kullanılan bir çeşit altın lira. (Çev.)

yol açmak değildir. Aksine bu, içerisinde gerçek takva ve Allah korkusu bulunmayan ve derûnunda İslâmî ahlâk ruhu kaybolanların muttakîce bir tavır takınmaktan kaçınması manasınadır.

Kıyafetle ilgili olarak İslâm'ın tayin etmiş bulunduğu siyaset (usûl); sizi gören her şahsın, sizin müslüman olduğunuzu anlayabileceği bir durumda bulunmanız şeklindedir. Genel olarak sizin kıyafetinizin, kesinlikle kâfirlere benzer olmaması gerekir.

Sakalla ilgili olarak Nebi (s.a) hiçbir miktar belirlememiştir. Sadece bırakılmasını buyurmuştur. Eğer sakal bırakırken fasıkların şeklinden kaçınırsanız ve genel olarak örfte sakal olarak tanımlanan miktarda sakal bırakırsanız (yani onu gördüğünde herhangi bir şahısta sizin birkaç günden beri sakalınızı kesmediğiniz şüphesi uyanmamalı), fıkıh ehlinin istinbat ettikleri şartlara tamamen uyup uymasa da Şârî'nin isteği yerine gelmiş olur.

Saçlarla ilgili ise şu yönlendirme vardır: Bir kısmını kesip bir kısmını bırakmak yasaklanmıştır. Günümüzde Pencab'da ^{233[233]} "Budi" ^{234[234]} ve "U.P" ^{235[235]} de "İngiliz tipi saç" denilen saç tipine, "caiz değildir" diyebilecek bir delil bulamadım. Ama müslüman olmayan bir milletin icad etmiş olduğu bir stilin yaygınlaştırılmasının tabi ki kerahet yönü de vardır. Bu yüzden ben bu stili değiştirdim. ^{236[236]}

Sakalla İlgili Bir Soru

Soru:

Ben sakal bıraktım. Din ilimlerinden yeterince anlayan bir kısım akrabalarım sakalın farz olmadığını söyleyerek, bana itiraz ediyor ve Kur'ân'da sakalla ilgili herhangi bir hükmün olmadığını, sakal bırakılmadığı takdirde hangi büyük günahın işlenmiş olabileceğini soruyorlar. Sakal bırakmayı Rasûlullah'a karşı ucuz muhabbet olarak niteleyen bu kişilere ne gibi bir cevap verebileceğimi yazar mısınız?

Cevap:

Sakalla ilgili sormuş olduğunuz soru bana, İslâm'ı iyice mütalâa ettikten sonra bu yakınlarda müslüman olmuş bir İngiliz'in başından geçenleri hatırlattı. Bu şahıs İslâm'ı kabul eder etmez, sakalını kesmeyi bırakır. Sizin akrabalarınız gibi "din ilimlerinden yeterince anlayan" (!) bazı kimseler, bu şahsa şöyle demeye başlar : "Sakal bırakmak İslam'da o kadar gerekli birşey değildir. O halde siz neden sakalınızı traş etmeyi bıraktınız?" Yeni müslümanın cevabı ise şöyledir: "Ben gerekli ve gereksiz diye bir sınıflandırma bilmiyorum. Ben sadece Hz. Peygamber'in (s.a.) bu hususta emir verdiğini biliyorum. Hz. Peygamber'e de itaati de kabul ettiğimden, O'nun emrini yerine getirmek benim üzerime farzdır. Herhangi bir astın, kendi üstünün bazı emirlerini gerekli, bazı emirlerini gereksiz diye bir ayırıma tabi tutması mümkün değildir."

Siz o yakınlarınıza sadece bu hadiseyi aktarın ve onlardan şunu da sorun: "Diyelim ki sakal bırakmak Rasûl'e (s.a) ucuz muhabbettir. O beyefendiler eğer herhangi bir pahalı muhabbet buldularsa, buyursunlar açıklasınlar. Eğer bir işçi patronunun yapmasını istediği kolay işlerden kaçarsa, önemli işleri nasıl yerine getirebilecektir. Biz ucuz veya pahalı muhabbet farkı bilmeyiz. Bizim Peygamberimizin gittiği yolu bütünüyle izlememiz ve O'nun buyurmuş olduğu hükümleri hayatımızda uygulamamız lâzımdır.

Bu konuda bir başka meseleyi daha iyi kavramamız gerekir. Önümüzde garbzedede tabakalarla ilişki içerisinde bulunan bir şahsın sakal bırakması, Peygamberimizin (s.a) sadece bir emriyle amel etmek mânâsına gelmez. Bu aynı zamanda bir çeşit cihaddır. Bununla da yetinmeyip az da olsa hicret sevabı da alınacaktır. Sakal bırakan kimsenin herşeyden önce, senelerin talim ve terbiyesi, çevre şartları gibi etkenlerle ruhuna sinmiş bulunan eski alışkanlıkları aleyhine günlerce mücadele etmesi gerekmektedir. Ondan sonra da kendi özel zevklerini kaldırıp atarak, yerine çehresinde sakal bitmeye razı olabilecek bir seviyede İslâmî zevk geliştirdiğinizde, dışarıda başka bir kargaşa başlamaktadır. Çevresindekiler "senin içinde ne biçim bir devrim oluyor?" diyerek kendisiyle çatışmaya soyunmaktadırlar. Tüm yakın akraba, dost ve tanıdıkları tarafından alaya alınmakta, dalga geçilmekte, aleyhine fıkralar uydurulmakta ve evlenme pazarında kıymeti düşmektedir. Her taraftan, onlarla kendi arasında yükseltmiş bulunduğu bu duvarı yıkması için ricalar gelmektedir. Bu peyderpey hamleler karşısında, sağlam bir mizaca sahip olamayan kimseler ile iç değişimim tamamlamadan herhangi bir geçici cezbenin etkisi ya da herhangi bir dış baskıdan dolayı dış değişimi başlamış olanlar dayanamaz. Böyle bir kimse, az veya çok bir karşı koymadan sonra işin sonunda, çevresi

^{233[233]} Pencab: Günümüzde yansı Pakistan ve yansı da Hindistan'da bulunan bir Hint yarımadası bölgesi. (Çev.)

^{234[234]} Alaburus'a benzer bir saç tipi. (Çev.)

^{235[235]} Günümüz Hindistan'ında bir eyalet. Utter Pradeş. (Çev.)

^{236[236]} Tercüman'ul Kur'an, Ramazan-Şevval, 1362/ Eylül-Ekim, 1943

tarafından yenilgiye uğratılmakta ve rol icabı giydiği elbiseyi çıkararak aktörler gibi, bırakma eğilimi gösterdiği o eski haline yeniden dönmektedir. Ama kuvvetli bir mizaca sahip olan ve iç değişimi sağlam temeller üzerinde yükselen bir kişi, tüm dayanıklılığı ve gücüyle dış çevreye karşı koymakta ve o, bu istikameti veya dayanıklılığı neticesinde oldukça önemli iki kazanç sağlamaktadır:

1. Mevcut dış çevreye karşı, içerisinde diğer alanlarda da başarılı bir savaş verme gücü oluşmaktadır.

2. Göstermiş veya isbatlamış olduğu güçlü ve sağlam karakterinin etkinliği çevresine hakim olmakta, yaptığı tebliğ ve ikna hareketleri, kendi toplumunda ıslahı kabule hazır diğer kimseleri de etkileyecek derecede bir ağırlığa sahip olmaktadır.

Bugün birçok insan, günümüzde traş edilmiş sakalın sadece bir stil olmayıp, bir kültür ve yaşam tarzının oldukça belirgin bir şiarı olduğu hakikatinden habersizdir. Bu şiarı terk etmek, aslında bu kültürü ve bu şiarıya sahip yaşam tarzını terk etmeyi ilan etmek demektir. Bunun yanında sakal bırakmak, en azından günümüz şartlarında, fiili olarak İslâm'ı bir kültür ve bir yaşam tarzı olarak seçmekle aynı anlama gelmektedir. İnsan nefisinden ve hayatından, bâtil kültür ve hayat tarzını güzelce kazımadıkça ve onun yerine, İslâmî kültür ve yaşam tarzının kök salmasını güçlü bir şekilde gerçekleştirmedikçe bu seçme veya terketme, hakiki ve kalıcı olamaz. Bu yüzden sadece yüzeysel olarak, ahlâkî bir baskıyla modern tarzdaki gençlere sakal bıraktırmaya çalışan ve iç inkılâb (değişim) olsa da, olmasa da bir an önce dış değişimi gerçekleştirmek isteyen zavallı kimseler, gerçeklerden habersizliklerini isbatlamaktadırlar. Ama bu değişimin, gerçekte oldukça köklü bir iç değişimin neticesi olduğu, mütevazî ve muttaki karakteri dış görünüşe de yansıdığı, çevrenin İslâm dışı etkilerine karşı açılan savaşta dayanıklılığın isbat edildiği bir yerde, bu inkılâba (değişime) sadece basit birşey gözüyle bakmak ve onu, "Rasûl'e ucuz bir muhabbet" olarak nitelemek, yüz ve çenedeki kılların zahirinden başka birşey idrak edemeyen zavallıların işinden başka birşey olamaz.^{237[237]}

Sakalın Ölçüsü Meselesi

Soru:

Sakalın miktarı ya da ölçüsünün tayin edilmediği hakkında "Tercüman'ul-Kur'an"da yazılanlar beni endişelendirdi. Çünkü büyük büyük alimlerin, sakalın bir tutam uzunlukta olması gerektiği ve bundan daha az sakal bırakanın fasık olduğu hakkında ortak fetvaları var. O halde siz hangi delillere dayanarak bu üzerinde icma edilmiş fetvayı reddediyorsunuz?

Cevap:

Asıl sorulması gereken sakalın miktarının belirlenmesi için o alimlerin ne gibi delillere sahip olduğudur. Özellikle, onların belirledikleri uzunluktan daha kısa sakal bırakanları fasık olmakla suçladıkları noktada, onlardan "fisk" nasıl tanımladıklarını sormak gerekir. Büyük büyük alimlerin (!) şer'î sınırları ihlal eden fetvalar vermelerinden dolayı oldukça üzülüyorum.

Sakalla ilgili olarak Sâri hiçbir sınır belirlememiştir. Ulemanın belirlemek için uğraştığı sınır behemehal istinbatla ilgili birşeydir. istinbatla ortaya konulmuş hüküm, nassın sahip olduğu dereceye sahip değildir. Eğer bir kimseye "fasık" denilecekse, nassla gelmiş bir hükmü ihlal etmiş olması sebebiyle denilecektir. İstinbat edilmiş bir hükmü ihlal etmek -o istinbatı yapan alim ne kadar büyük olursa olsun- fiskın tanımı içerisine girmemektedir. Aksi takdirde bunu "fisk" olarak saymanın bir başka mânâsı, istinbat edenlerin şeriatı Şârinin sahip bulunduğu yere sahip oldukları şeklindedir.

Soru:

Herhangi bir sahabinin sakalının bir tutamdan az olduğunu söyleyebilir inisiniz?

Cevap:

Esmâür-Rical^{238[238]} ve siyer kitapları üzerindeki araştırmalarım neticesinde iki-üç sahabiden başkasının sakalının miktarı hakkında bir bilgiye sahip olamadım. Sahabenin şemâli üzerinde sayfalarca yazılıp çizilmesine rağmen onların sakallarının ne kadar olduğu hakkında birşey yazılmamıştır. Bundan da selef

^{237[237]} Tercüman ul Kur'an, Ramazan-Şevval, 1362/ Eylül-Ekim, 1943

^{238[238]} Hadis ravilerinin tanıttığı kitaplar (Çev.)

uleması arasında sakalın uzunluğu meselesinin ne kadar önemsiz ve dikkate değmez birşey olduğu anlaşılabilir. Bununla birlikte müteahhirîn uleması arasında bu mesele üzerinde oldukça fazla durulmuştur. Bundan da, sanki mü'minin hal ve hareketlerinde ilk önce araştırmak zorunda olduğu şey sakalın uzunluğuymuş gibi bir anlam çıkarılmaktadır.

Soru:

Cemaat-i İslamî'nin yaymakta olduğu sakalın miktarının tayin edilmediği meselesi yüzünden bazı dostlarımız sakallarını daha da kısalttılar. Şimdi bu oldukça kısa sakallılara "Ahmedî Sakallı"^{239[239]} gibi bir grup lakabı verilmesinden ve bunun halk içerisinde bir fitneye sebep olmasından korkuluyor. Çünkü, ulemanın mütevatir uygulaması bir tutam sakal bırakmak şeklindedir ve biz de buna uyulması gerektiği kanaatindeyiz.

Cevap:

Kalbinizin tasdik ettiği şeyle amel etmeniz gerekmektedir. Buna göre herhangi bir kimsenin sakalının kısa ya da uzun olmasında kayda değer herhangi bir farklılık olmamaktadır. İnsanın imanının az veya çokluğuna delalet eden şey daha başkadır. Tabii ki, iman eksikliğim bazı zahiri şeylerin çokluğuyla şimdiye kadar kapatmaya çalışanlar gibi, Cemaat-i İslamî'den bazı kişilerin de bu hastalığa mübtela olmalarından endişelenmiyor değilim. Yeter ki herhangi bir kimsenin Allah yolundaki fedakârlıkları ve vefakarlıkları uzun olsun da, sakalları kısa olsa da, o kadar büyük bir zararı olmayacaktır. Ama fedakarlık ve vefakarlığı kısa olursa, inanın ki, sakalı ne kadar uzun olursa olsun fayda vermeyecektir. Hatta Allah Teâlâ yanında hilekarlıktan dolayı hesaba çekilmesi de uzak bir ihtimal değildir.

Siz, bizim cemaatin üyeleri hakkında halkın ne gibi bir tavır takınacaklarını ve onların görünüşünden nasıl etkileneceklerini aklınıza takmayın. Sizin ve tüm dostlarımızın dış dünyalarından geçerek iç dünyalarını tefekkür etmeleri ve Allah'ın terazisinde ağır gelmelerini sağlayan kendi amelleri üzerinde düşünmeleri lazımdır. Çünkü eğer bu şekildeki ameller hafif kalırsa, tüy ağırlığındaki şeylerin noksanlığı veya fazlalığından dolayı ilahî terazide önemli bir fark meydana geleceğini zannetmiyoruz.^{240[240]}

Fotoğraf Meselesi

Soru:

Fotoğrafçı bir dostum, İslam'ın tasvir ya da fotoğraf ile ilgili verdiği yasaklama hükmünün, özellikle erotik pozlar çekilmedikçe fotoğrafı kapsamadığı fikrine sahip. Bu sınırları muhafaza ederek fotoğrafçılık bir meslek olarak seçilebilir mi? Ulusal liderlerin, miting ve yürüyüşlerin fotoğraflarını çekmekte ne gibi bir sakınca vardır?

Cevap:

Fotoğrafla ilgili olarak temelde şunu iyi anlamak gerekir: İslam canlı şeylerin müstakil benzerlerini bulundurmamayı genellikle engellemek ister. Çünkü insanlık tarihinin uzun tecrübesi, bunun çoğunlukla fitneye neden olduğunu isbatlamıştır. Bu yüzden, asıl fitne benzerin korunması ya da bulundurulması olduğu için onun ne gibi bir yolla korunduğu meselesine girmeyeceğiz. Bu heykeltraşlık yoluyla da olsa, kalemlerle çizerek yahut fotoğraf çekerek de olsa veya gelecekte icad bilebilecek herhangi bir yolla da olsa behemehal nacaiz olarak kalacaktır. Çünkü bütün bu tollar fitneye sebep olmakta birdir. O halde fotoğrafçılık ve ressamlık arasında bir ayırım gözetilemez. Engelleme canlı şeylerin fotoğraflarına ya da tasvirlerine yönelik olduğu için erotik ya da çıplak olsa da olmasa da tüm fotoğraflar haram olarak kalacaktır. Tabii ki fuhuş fotoğraflarında haramlık sebebi bir derece daha fazlalaşmaktadır.

Bu umumi hüküm içerisinde herhangi bir istisna varsa o da sadece şudur: Fotoğraf çekmenin medeniyete herhangi bir faydası olduğu yerde, ya da fotoğraf çekme medeniyete yönelik büyük bir maslahat için kaçınılmaz olduğu zaman, sırf bu amaçları gerçekleştirme sınırlarında bu iş caiz olur. Mesela; pasaport, polisin suçluları tanımak için fotoğraflarını saklaması, doktorların tedavisi için veya tıp ilminin öğretilmesi

^{239[239]} Kadiyanilere Hind yarımadasında verilen isim. (Çev.)

^{240[240]} Tercüman'ul Kur'an, Rabûlevvel-Cemadiyessani, 1364/Mart-Haziran, '1945

için hastaların fotoğraflarının alınması, savaş amaçlı fotoğrafların kullanılması^{241[241]} bu ve bunun gibi diğer kullanım alanları umumî hükümden şu şartlarda müstesna olacaktır. Bu istisna helâl çerçevesinin içine dahil olmalıdır. Ama liderlerin fotoğrafları ya da posterleri, miting ve yürüyüşlerin fotoğrafları hiçbir şekilde caiz değildir ve hakiki gereksinim ve zaruret tanımı içerisinde bulunmamaktadır. Özellikle liderlerin fotoğrafları Allah'ın kullarını, fotoğrafın haram kılınmasına neden olan tehlikeye oldukça yaklaştırmaktadır. Kongre^{242[242]} partisinin mitinglerinde Gandhi'nin 28 metre uzunluğunda asılan posterleri, Rusların Polonya'yı işgalinden hemen sonra Stalin'in posterlerinin Polonya'nın her yerleşim merkezine tek tek asılması, Rusya'nın her tarafında Stalin ve Politbüro üyelerinin posterlerinin halkın başına musallat edilmesi; Alman askerlerinin Hitler'in fotoğrafını yakalarına takarak dolaşmaları ve hastanede ölüm döşeğinde gözlerini onun fotoğrafına dikerek can vermeleri, sinemada İngiltere kralının resminin (filminin) gözler önüne gelmesiyle birlikte halkın hemen ayağa dikilmesi, paralara şahların ya da sultanların resimlerinin bir hakimiyet alameti olarak basılması, acaba bütün bunlar putperestliğin kökleri değil midir? İslâm, zaten insanların kafa ve kalplerinde Allah'tan (c.c) başka herşeyin büyüklük izlerini silmek için fotoğrafı haram kılmıştır. Bu sebeple ben, çocukların fotoğrafının çekilmesini de haram olarak görüyorum. Çünkü çocukların fotoğrafları yüzünden bazı kimselerin aşırı giderek, onları tanrılaştırmayacakları ve bu fotoğrafların fitneye sebep olmayacağı malum değildir. Kenhayyaci'nin^{243[243]} çocukluk resmine günümüzde bile ihtiram gösterilmektedir. Bu yüzden siz, dostunuza işinin şer'i açıdan caiz olmadığını anlatın. Eğer o, Allah'tan (c.c) korkuyorsa, bu işi tedricen bırakarak, başka bir geçim yolu temin etmeye baksın. Eğer bu işi yapmakta ısrarlı ise o zaman bunu gereksiz yere helâl göstermek için çalışmasın. Ahlakî düşüklüğün en kötü mertebesi, bir insanın mübtela olduğu günahı, asılsız tevillerle sevap diye göstermektir. Bu çukura düştükten sonra artık insanın geri çıkma imkanı kalmamaktadır.

Soru:

Liseyi dışarıdan bitirmek için imtihana katılırken dilekçe ile birlikte fotoğraf göndermekte zorunlu oluyor. Bu durumda fotoğraf çektirmek caiz midir? Cemaat-i Ulemâ-i İslam'ın^{244[244]} eski başkanı Mevlânâ Müftü Kıfayetullah, bu durumda fotoğraf çektirmeye cevaz veriyor. Ben, bunun nasıl caiz olabileceğini anlayamadım.

Cevap:

Mevlânâ Kifayetullah'ın bu konudaki fetvasını destekliyorum. Fotoğraf çektirmek her ne kadar caiz değil ise de, medeniyete dair herhangi bir zarardan kurtulmanın, ya da medeniyete dair herhangi bir zarureti yerine getirmenin fotoğraf kullanmayı zorunlu kıldığı bir yerde veya noktada, bu zaruret sınırları çerçevesinde fotoğraf çektirmek caizdir, imtihanlarla ilgili şöyle bir durum var: Birçok kimsenin hile yaparak başka bir kimseyi kendi yerine imtihanı vermek üzere gönderdiği tecrübeyle sabit olduğundan dilekçeye fotoğrafın da ilave edilmesi zorunlu hale gelmiştir. Bu zarureti, fotoğraftan başka bir yolla yerine getirmek, çok zordur. Öte yandan, hile ve sahtekarlığın önünün alınması da zorunludur. Bu yüzden, bu amaçla fotoğraf çektirmekte hiçbir sakınca yoktur. Aynı şekilde bana göre pasaport, suçların teftişi, tıbbî tahkikler ve gereksinmeler, cihad ve zorunlu eğitim amaçları için de fotoğrafçılık sanatının kullanılması doğrudur. Fıkıh usulünde "Zaruretlere mahzurları mübah kılar" kaidesi vardır. Yani; insanın gerçek zaruretlere için bizatihi caiz olmayan şeyler, caiz olmaktadır.^{245[245]}

Abdesti Bozan Şeyler

Soru:

İslâm'ın beden ve elbise bakım ve temizliğine vermiş olduğu önemin kadir ve kıymetini insan aklının inkar etmesi mümkün değildir. Ancak bu konudaki bazı ayrıntılar, tamamen anlaşılmaz gibi gözükmektedir. Örneğin, hava çıkmasıyla abdestin bozulması. Halbuki bedenin bir bölümünden sadece bir havamn

^{241[241]} İstisna, selef ulemasının, kız çocuklarının terbiyesi ve oynaması için müsaade ettiği oyuncak bebek misaline dayalı usul üzerine verilmiştir ve hadisle sabittir.

^{242[242]} Indian Congress: Gandhi'nin başkanlığında Hindistan'ın Özgürlüğünde büyük rol oynayan, Hindistan'daki iktidar partisi. (Çev.)

^{243[243]} Hindularca ulu bilinen bin hintli. (Çev.)

^{244[244]} Hind Yarımadasındaki Hanefî alimlerinin bir grubunun taraftan olduğu, İslâmcı siyasi bir parti. Partinin şu andaki liderliğini Mevlana Fazlurrahman yürütmektedir. (Çev.)

^{245[245]} Tercüman ul Kur'an, Recep-Şaban, 1362/Temmuz-Ağustos, 1943

çıkmasıyla, görünüşte abdestin bozulabileceği herhangi bir necaset yoktur. O halde, bu havadan neresi pislenmektedir? Su dökmekle (küçük abdest) abdestin bozulmasında da aynı şey geçerlidir. Halbuki eğer dikkatli bir şekilde su dökülürse ve iyi bir şekilde yıkanma olursa, herhangi bir yerde bir necaset kalmayacaktır. Aynı hal abdestin bozulmasının ya da yenilenmesinin gerekliliğinin ya da sebebinin anlaşılacağı, diğer abdesti bozan şeylerde de vardır. Bu anlaşılmazlığı beni ikna edebilecek bir şekilde açıklarsanız minnettar kalırım.

Cevap:

Aklınıza abdesti bozan şeylerle ilgili olarak gelen şüpheleri eğer halletmek istiyorsanız, bunun tutarlı yolu şudur: Şeriatla abdestin bozulması ya da yenilenmesi hükmü verilmiş bulunan ne kadar şey varsa öncelikle onları aklınızdan sildikten sonra, sizin kendi kendinize insanların umumu için (alim ve cahil, akıllı ve az akıllı, temizliği seven ve gaflet gösteren her çeşit insanın farklı derecede ve hallerde mevcut bulunduğunu göz önünde tutarak aşağıdaki hususiyetlerin mevcut olduğu bir kural düşünmeniz lazım gelecektir:

1. İnsanlar defalarca, temiz ve pak olmaya mecbur edilsin ve onlardaki temizlik hisleri o derece duyarlı bir noktaya getirilsin ki, pislik ve necasetten kendileri korunsunlar.

2. Allah'ın huzurunda hazır olmanın önemi ve imtiyazlı durumu zihinlere yerleştirilsin; tâ ki insan gayri ihtiyari, kendiliğinden, kendi içinde namaz kılmaya hazır olma durumunun, dünyalık diğer meşguliyetleri yapmaya hazır olma durumundan mutlaka farklı olduğunu hissedebilsin.

3. İnsanlara kendi nefislerine ve onun çeşitli durumlarına dikkat edebilmeleri âdeti yerleştirilsin; öyleki o, bu âdeti sayesinde pak veya nâpak oluşu^{246[246]} gibi, kendisine arız olan durumlardan habersiz olmasın ve kendi varlığını bir çeşit kontrol altında buldursun.

4. Kuralın ayrıntıları, her şahsın kendi karar ve görüşüne bırakılmayıp, bir usûl ya da tarz belirlensin. Tâ ki insanlar, temizlik meselesinde ferdi olarak ifrat ve tefrite kaçmasınlar.

5. Kural; itidalle birlikte, temizliğin ya da taharetin hasıl olacağı bir şekilde konulmalıdır. Yani; ne yaşamı insana dar getirecek katılıkta ve ne de temizliği yok edebilecek bir yumuşaklıkta olmalıdır.

Bu beş özelliği göz önünde bulundurarak kendiniz bir kural teklif edin. Bu kuralda, sizin bana yazmış olduğunuz itirazlar neviden itirazlara mahal verecek şeylerin bulunmamasına oldukça özen gösteriniz.

Bunun gibi bir kural koymak çabasıyla, eğer sadece bir haftanızı sarfederseniz, bu özellikleri göz önünde bulundurarak, temizlik ve taharetle ilgili sizin yazmış olduğunuz itirazlar neviden itirazlar gelemeyecek bir kuralın belirlenemeyeceğini kendi kendinize anlayacaksınız. Her halükârda sizin, meydana gelmesiyle bir taharetin bitmiş farzedeceği ve diğerinin zaruri kılınacağı bazı şeyleri kararlaştırmanız gerekecek. Sizin, bir taharetin hangi noktaya kadar kalıcı olduğunu ve hangi noktada sona erdiğini de belirlemeniz gerekecek. Bu amaçla, yani; bu kuralı belirlemek için nâpaklı ya da pisliğin görünür, açık ve hissedilebilir olmayıp, farazî ve hükmî olduğu durumları da teklif edeceksiniz. Yine bazı tartışılmaz hadiseleri de sınırları belirlemede mihenk taşı olarak kararlaştıracaksınız. Şimdi sizin teklif edeceğiniz sınırların, bana yazmış olduğunuz cinsten itirazlardan nasıl kurtulacağını yine siz düşünün.

Meseleye bu görüş açısından yaklaştığımız zaman Şâri'nin öngördüğü hüküm ve kuralların, bu amaçlar çerçevesinde en iyi ve oldukça mutedil kurallar olduğunu kendi kendinize anlayacaksınız. Bu kuralların her bir cüz'ünü ayrı ayrı ele alıp; illet ve malul, sebep ve müsebbip bağlantılarını aramak makul bir yol değildir. Asıl şuna bakılması gerekir: Acaba yukarıda açıklanan amaç ve maslahatlar için, genelde, bundan (Allah Teâlâ'nın koymuş olduğu hüküm ve kurallardan) daha iyi ve daha kapsamlı herhangi bir kural teklif edilebilir mi? İnsanların, abdest hükümleri konusundaki yanlış anlamalarının asıl sebebi; onların, hükümlerde genellikle göz önünde bulundurulmuş temel hikmeti anlamaya çalışmak yerine, "filanca fiilin vukua gelmesiyle abdest neden bozuluyor?" diyerek, tek tek cüz'i hükümleri sebep-sonuç zinciri çerçevesinde anlamaya çalışmalarıdır.^{247[247]}

Aletler Aracılığıyla Çocuk Sahibi Olmak Ya Da Tüp Bebek Meselesi

Soru:

Kimyasal araçlar vasıtasıyla erkeğin spermi kadının rahmine yerleştirilse ve neticede çocuk doğsa, bu iş,

^{246[246]} Pak olmakla temiz olmak, birbirinden ayrı şeylerdir. "Paklık" manevi temizliğe, "temizlik"de maddi kirlere atılmaya delalet eder. "Taharet" kelimesi ise ikisini de içerisine almaktadır. (Çev.)

^{247[247]} Tercüman ul Kur'an, Muharrem-Safer, 1363/Ocak-Şubat, 1944

zarardan uzak olması dolayısıyla mübah mı, yoksa değil inidir? Bu işte kullanılan kadın zina etmiş sayılıp, had cezası uygulanacak mı, uygulanmayacak mı? Şunu göz önünde bulundurunuz ki, günümüzün moda tutkunu kadınları, erkeklere ihtiyacının kalmamasını istemektedir. Eğer bu gibi kadınlar nesillerini devam ettirmede üzerlerine düşeni, bilimsel yollarla yerine getirirlerse, onlardan hiçbir şekilde şikayetçi olmamak gerekir. Amerika'da bu şekilde doğan çocuklar kanunen meşru çocuklar olarak kabul edilmektedir.

Cevap:

Aletler aracılığıyla hamilelik, (spermin rahime konması) şurda dursun, kadının bir dişi at seviyesine düşürülmesi mânâsına gelen bu fiilin tasavvuru dahi, benim için dayanılmazdır. Hiç değilse, bırakın da insanların kadın sınıfıyla, hayvanların dişileri arasında bir fark bulunsun. Hayvanlar içerisinde bile, Allah Teâlâ'nın üreme için belirlemiş olduğu yol; ancak dişiyle erkeğin birleşmesi şeklindedir. Dişi atlara erkekleriyle çiftleşme lütfü bahşetmeyip, onlardan sadece üremede faydalanmaları, insanların kendi bencillikleri sebebiyledir. Şimdi, eğer insan kendi "dişi"sine karşı da bu tutumu takınmaya başlarsa, bu; insanlığın son derece aşağılanması demektir.

Günümüzde erkeğe muhtaç olmaktan kurtulmak isteyen moda tutkunu kadının fitratını yapay düşünceler ve sınıfsal çevresi bozmuştur. Aksi halde eğer o (kadın) sahih insanî fitrat üzerinde olsaydı, bu çeşit aşağılık arzulara kalbinde yer vermesi bir yana; bu gibi teklifleri duymaya bile tahammül edemezdi. Kadın sadece üretmek için var değildir. Kadınla erkeğin ilişkisi medeniyetin doğal temelidir. Allah Teâlâ kadın ve erkeği aralarında sevgi ve rahmet olsun diye yaratmıştır. Ki böylece aralarında güzel davranışlar gelişsin, birleşip yuva kursunlar, aileler, ailelerden toplumlar oluşsun. Bu asil amacı unutarak kadını sırf bir üreme organı haline getirmek, Kuranda şeytanca bir fiil olarak belirtilen:

"Allah'ın yaratmış olduğu fitratı değiştirmek"^{248[248]} ayetinin doğrulayıcısı olmak demektir.

Allah Teâlâ kadınla erkek arasında, nikah yolunu öngörmüştür. Bu yüzden ancak, nikah kaydıyla doğan evlat meşru evlattır.. Böyle bir evlat için veraset (miras), nesebin tahakkuku söz konusudur. Eğer alet aracılığıyla çocuk doğurulursa, ona meşru çocuk denilemez. Şer'i açıdan ona ancak "veledi zina" denilecektir. Yine bu çocuğun baba tarafından soy ağacı kopuk olacak ve o, baba mirasından mahrum kalacak: tır ki, bu kesinlikle onun hakkını telef etmektir.

Bir de babası olmayan bir çocuğun eğitiminin sorumluluğunu kimin üstleneceğini düşününüz. Sadece annesi mi? Allah Teâlâ'nın insanoğlunun çocuklarını terbiyesi için belirlediği anne-baba, amca-dayı, dede-nine vb. kimselerden yarısının düşmesi ve sadece anne silsilesiyle sınırlı kalması zulüm değil midir? Acaba dünyadan baba sevgisini, babaya ait sorumlulukları, ahlâkî yükümlülükleri kaldırmak, insanlığa hizmet etmek midir? Kadının anne olma yükümlülüklerinin devam edip, erkeğin sürekli bir şekilde baba olma yükümlülüklerinden azade kalması insafıca mıdır?

Dahası, eğer bu durum devam ederse birgün kadın, çocuğun kendi rahminde gelişmesi yerine, bulunacak formülle deney tüplerinde yetiştirilmesini, yani çocuğun kimyasal laboratuvarında doğmasını talep edecektir. Bu şartlar oluşturulmadıkça, kadın kendisinin sadece çocuk doğurma vazifesini yerine getirmeyi isteyecek ve bundan sonra, annelik yükümlülüklerini yerine getirmeye hazır olmayacaktır.

Böyle bir durum söz konusu olduğu zaman çocuklar fabrikalarda, ayakkabı ya da mest üretilir gibi üretilecektir. Böyle bir durum insanlığın düşüşünün son durağı, esfel-i sâfilin'i olacaktır. Bu 'üreme fabrikaları'nda insanlar değil de, insanî şeref, insana yaraşır duygu ve his gibi hasletlerden sözde bile olsa yoksun, medeniyetin rengarenk gereksinimlerini tamamlamak için kaçınılmaz olan mizaç farklılıklarından mahrum, iki ayaklı hayvanlar doğacaktır. Bu fabrikalardan herhangi bir Aristo, İbn Sina, herhangi bir Gazâlî veya Râzi, Hegel, Kant gibi kimselerin doğması beklenti dışıdır. Kanaatıma göre; gölgesi altında insan aklına bu gibi fikirlerin geldiği materyalist medeniyet, lanet edilmeye müs-tehaktır. Bu gibi fikirlerin insan aklına gelmesi bile bu medeniyetin, insanın kendi düşüncesinde insanlık tasavvurunu oldukça alçaltıp, zelil ettiğinin bir isbatıdır.

Aletlerle İmamlık

Soru:

Radyo, bir şahsın sesini yüzlerce kilometre uzağa ulaştıracak özellikte bir alet. Aynı şekilde teyp kayıtları ile, insan sesi muhafaza ediliyor ve özel yöntemlerle kaydedilenler aynen tekrarlanabiliyor. Soru şu: Eğer

herhangi bir imanı binlerce kilometre uzaklıktan imamlık yapsa, yahut herhangi bir imamın sesi teybe kaydedilerek tekrarlınsa acaba bu aletlerden gelen seslere uyarak cemaatle namaz kılmak caiz midir?

Cevap:

Bir şahsın radyo ile uzak mesafelerdeki insanlara imamlık yapması ya da teyp vasıtasıyla namazı kaydedip, daha sonra herhangi bir cemaatin ona uyarak namaz kılması İslâm'ın temel prensiplerine aykırıdır. Bunun sebepleri üzerine düşünürseniz, meseleyi kendi kendinize kavrayabüürsünüz. yerine teknolojiyi koymak, gerçekten namazın kadir ve kıymetini zayi etmek demektir.

Buna ilaveten eğer herhangi bir merkezi yerden, herhangi bir şahıs, radyo ya da kayıt cihazları vasıtasıyla imamlık ve hatiplik vazifesi yerine getirilir de camilerdeki imamlıklara son verilirse bu, İslâm'daki çoğunluk ruhunu sona erdiren ve onun yerine diktatörlüğü yücelten, yapay bir aynılık olacaktır. Bu, bütün bölgeleri bir merkezden kontrol eden ve bütün insanları bir liderin tartışmasız tabileri yapma usûlü üzerine kurulmuş bulunan faşist ve komünist sistemlere yapı olarak benzeyen bir şeydir. Halbuki İslâm, merkezdeki imam ya da emirin iktidarını, bölge halkının dizginlerini tamamen onun (imam veya emirin) elinde toplayacak, onların kendi menfaatlarını gözetme, kendi meselelerini anlama ve halletme kabiliyetlerinin gelişmesini engelleyecek şekilde, geniş kapsamlı yapmak istememektedir.

Nebinin (a,s) asr-ı saadet'inde imam, tüm işi bir kaç dini âyini yönetmekten ibaret bir rahip gibi olmayıp; aksine bölgesel önder sıfatıyla tayin ediliyordu. Onun vazifesi; eğitim, öğretim, medeniyet ve sosyal ilişkilerin ıslahı ve bölge cemaatlarını, büyük ve merkezi cemaatin sağlıklı ve sağlam olmasında, kendi kapasitelerine uygun olarak katılıma hazırlama hedefini gözetmek idi. Bu gibi önemli amaçlar radyo ve kayıt cihazlarıyla nasıl yerine getirilebilir? Makineler hiçbir zaman insanın yerini tutamazlar, onlar sadece yardımcı olabilirler. Bu sebeplerden dolayı ben "aletlerle imamlık"ın İslâm'ın ruhuna tamamen aykırı olduğunu düşünüyorum.^{249[249]}

İslâm Ve Mûsikî Aletleri (Enstrümanlar)

Soru:

1. Acaba mûsikî aletleri imal etmek ve ticaretini yapmak caiz midir?
2. Acaba düğünlerde müzik aletleri kullanmak caiz değil midir? Yine, dinlemek için bunların kullanılması caiz midir?
3. Eğer cevabınız menfi ise, bu gibi aletleri kendisi kullanmayan ama ilişkilerin gerginleşeceği korkusuyla, müzik aletlerini kullananların evlerine gidenlerin hükmü nedir?
4. Acaba bizim, bu gibi çalgılı düğünlere katılmamıza müsaade var mıdır?
5. Çalgı aletleri taraftarları şu düşüncedeler: Rasûlullah (s.a) zamanında Araplar içerisinde sadece def revaçta olduğu ve Hz. Peygamber de sadece buna müsaade ettiği için, zamanımızda defin geliştirilmiş şekilleri kullanılıyorsa; onların kullanımı niye doğru olmasın?
6. Acaba def çalgı aletlerine dahil inidir?

Cevap:

1. Bir hadiste Rasûlullah (s.a) şöyle buyuruyor: "*Ben müzik aletlerini kırmak üzere gönderildim*". Öyleyse, bu iş için gönderilmiş bir Nebi'nin (s.a) tâbilerinin müzik aletlerini yapma, satma ve çalma için kendi güçlerini kullanmaları nasıl doğru olabilir?
2. Düğün veya başka bir vesileyle saz çalmak her halükârda doğru değildir. Hadiste, ancak düğün veya bayram zamanlarında, defle birlikte bazı şeyler söylenebilecek kadar bir müsaade söz konusudur.
3. Bir kimsenin, dostları ya da yakınlarının küseceği korkusuyla bir işe katılması, ancak iman zaafıyla ifade edilebilir. Rasûlullah (s.a) ve O'nun ashâbı ile haşrolmak isteyenlerin, şeriat hükümlerine önem vermeyen kimselerle alâka kurmamaları daha munasibtir. Bu gibi kimselerle ilişki kurmayı daha değerli gören kimselerin, facirlerle ve salihlerle aynı anda ilişki kurulamayacağı iyi anlamaları gerekir. Dünyanız eğer facirlerle birlikte ise, ahirette de size onların beraberliği nasip olacaktır...
4. Üçüncü cevabı gözden geçiriniz: Şu kadar var ki, nikâh meclisinde icab ve kabul olduğu zaman, münker ve fahşâ'dan herhangi bir iz yoksa, o nikaha katılmakta herhangi bir sakınca da yoktur. Hatta evlâ olan

katılmaktır. Mûsikî başladığı zaman ise, oldukça yumuşak ve haysiyetli bir şekilde Şöyle söylenerek dost ve yakınlarından izin istenmelidir. "Caiz işleriniz söz konusu olunca sizin mutluluğunuza kalben katılıyoruz ama, caiz olmayan işler gündeme gelince ne kendimiz katılmayı arzuluyoruz, ne de sizin bu gibi yanlışlara düşmenize taraftarız."

5. O zamanlar deften başka hiçbir müzik aleti olmadığını söylemek hatadan başka birşey değildir. İran, Roma ve Mısır medeniyetleri tarihini, hatta Arab'ın cahiliye dönemi medeniyet tarihini bilmeyen cahiller ancak böyle birşey söyleyebilir. Birçok müzik aletinin ismi cahiliye şiirlerinde geçmektedir.

6. Def müzik aletlerine dahil olsa bile, ne olur ki! Peygamber Efendimiz (s.a) düğün ve bayram münasebetiyle buna müsaade etmiştir. Ancak insanın bu meselede varabileceği sınırın en son noktasıdır. Bu son sınırın başlama noktası yapmak isteyen şahsı, müzik aletlerini kırmak üzere gönderilmiş olan Nebi'nin (s.a) tabileri arasında şöyle veya böyle kendi ismini de yazdırmaya kim mecbur etmiştir ki?

Zorunlu Bir Mazeretle Allah'tan Başkasına İtaat

Soru:

Bir kimse; padişah, bâtil iktidar gibi Allah'tan başkasına itaat ediyor ve inanç olarak da onu hak görüyor. Başka bir kimse ise; itikaden ona kulluk yapmamasına rağmen, fiilde onun hükümlerine itaat ediyor ve bunun için zorunluluk mazeretini öne sürüyor. Acaba bu ikisinin amelinde herhangi bir ayırım yapılabilir mi? Sizin "İlah" ve "Rab" kavramlarını yorumlamanız açısından bakılacak olursa^{250[250]} ikisi de aynı derecededirler. Halbuki ikisi arasında doğu ile batı kadar fark vardır.

Cevap:

Ben yazdıklarımda, tüm insanların aşağıda belirtildiği üzere dört kısma ayrıldıklarını birkaç yerde açık bir şekilde belirttim:

"Mü'min bi'l-ğayr ve müslim li'l-ğayr": Allah'tan başkasına itaati hak gören, Allah'tan başkasının emir alma kaynağı olduğuna inanan ve fiilen de ona itaat eden kişi. Bu kişi her yönüyle kafirdir.

"Mü'min bi'l-ğayr ve müslim lillâh": Allah'tan başkasına iman eden, ancak ilahî kanunlara itaat eden kişi. Bu durumdakiler ise zımmîler ve bir noktaya kadar da münafıklardır.

"Mü'min billâh ve müslim li'l-ğayr": Allah'ı (c.c) itikaden itaat edilmesi gereken yegane varlık olarak gören, ancak Allah'tan başkasına itaat eden kişi. Bu kafirlerin fermanlarına tabi olan müslümanların durumudur. Müslüman eğer bu duruma düşerse, ne bu duruma razı olmalı ve ne de bu durumdan hoşnut olmalıdır. Aksine, ya bu durumu değiştirmeye çalışması ya da oradan çıkıp gitmesi üzerine bir vecibedir.

"Mü'min billâh ve müslim lülâh": Sadece Allah'a inanan ve sadece Ona itaat eden kişi. Bu müslümanların asıl ve olmaları gereken bir durumudur. Kur'an-ı Kerim de bütün insanlığı bu durumu seçmek için uğraşı vermeye çağırılmaktadır. Böyle bir kimsenin İslâm dışı herhangi bir düzende kendi eksikliğinden değil de içinde bulunduğu ortamın zorbalığına duçar olmasından dolayı, durumunda bir çelişki söz konusu değildir. Onun durumu Mekke-i Muazzama'daki hicret ve fetihden önceki müslümanların durumuna veya birçok sahabe'nin kâfirler elinde esir oluşuna ya da küfür nizamında ortaya çıkan enbiyanın durumuna benzer. Bu şekil zorunlu bağımlılıklar, Allah'tan başkasına itaat tanımına girmemektedir. Çünkü; öncelikle, bu onun kendi isteği ya da kabulüyle olmayıp, onun üzerine musallat edilmiştir. İkinci olarak, herhangi bir şahıs Allah'a inanıp diğer otoriteleri inkar etmişse ve kendi gücü dairesinde Allah'a teslim olmuş ve diğer otoritelere karşı gelmede herhangi bir noksanlık göstermemişse, başka otoritelere teslim olmuş kişi damgasıyla damgalanamaz. Üçüncü bölümdeki insanların durumunun birinci ve ikinci bölümlükilerden tamamen farklı olduğu kesindir. Allah'a inandığı halde, diğer otoritelere teslim olan kişi, kesinlikle müşrik ve kâfir değildir. Ancak, eğer o bu duruma razı ise veya onu değiştirme ve bu durumdan kurtulma (hicret) imkanları aramıyorsa oldukça günahkârdır. Öyle bir günahkâr ki, tüm ömrü günahla geçen bir günahkâr!...^{251[251]}

Allah'ın Huzurunda Dua Ederken Ellerin Kaldırılması

Soru:

^{250[250]} Soruyu yönelten kimse burada Mevdûdinin: "Kur'an'a Göre Dört Terim" adlı eserine atf yapmaktadır. (Çev.)

^{251[251]} Tercüman ul Kur'an, Muharrem-Safer, 1364/Ocak-Şubat, 1945

Mahallemizdeki insanlar arasında namazdan sonra el kaldırıp dua ettiğim için benim aleyhime atılıp tutuluyor. Buradaki insanların çoğunluğu, ayırdedici şiarı duada el kaldırmak olan bir meşrebin tabileri. Bu beyefendiler bana itiraz ederken:

"*Rabb'inize yalvararak ve gizlice dua edin*"^{252[252]} ayetini delil gösteriyorlar ve bu ayet mucibince duada gizliliğe son derece itina gösterilmesi gerektiğini iddia ediyorlar. Onlara göre bu ayet hilanna el kaldırmakla duada gizlilik kayboluyor. Bu yüzden duada el kaldırmak Kur'an-ı Kerimin emrettiğinin dışına çıkmak demektir. Yine, onlara göre hadislerde Peygamberimizin (s.a) duada ellerini kaldırdığına dair açık bir işaret de yok! Şimdi halk delillerden birşey anlamıyor. Benden körü körüne uymam isteniyor. Nitekim, bana açık açık onların cemaatiyle birlikte namaz kılmaya hakkım olmadığı söylendi. Bu hükmü benim üzerimde uygulayanlar arasında, eğitim-öğretim görmüş kişiler de var. Bütün bunlar bir cahiliye göstergesi olduğundan o kadar önemli değil. Önceden zikrettiğimiz ayetin aydınlığında, bana asıl meseleyi açıklar mısınız?

Cevap:

O beylerden şunu sorunuz:

"*Rabb'inize acz içerisinde ve gizlice dua edin*" ayeti eğer onların iddia ettiği gibi anlaşılacak olursa; namaz için yükek sesle ezan okumak, halkın açık mescidlerde toplanması, sonra cemaatle namaz kılma, daha sonra namazda açık Kur'an okumak, bütün bunlar ayet-i kerimeye aykırı düşmez mi? Namaz da aslında bir duadır. Eğer dua sadece gizli yapılan, hiçbir şekilde açığa vurulmaması gereken bir niyaz, bir yakarış ise, o zaman cemaatle kılınan bütün namazlar bu ayetin anlamına zıt düşer.

Dahası o beyefendilerin söylemiş oldukları şeyler Sünnetin de hilafıdır. Hadiste biz, Rasûlullah'ın (s.a): "*Allah'a dua edildiği zaman eller kaldırılarak dua edilsin ve dua bitirilince eller yüze sürülsün*" buyruğuyla karşılaşırız. Ebu Davud, Tirmizî ve Beyhaki'de bu mânâda birçok rivayet vardır. Bir hadiste Selmiân-ı Farisî (r.a) şöyle rivayet ediyor:

"*Rabb'iniz büyük haya ve kerem sahibidir. Kul, önünde el kaldırdığı zaman onun elini boş çevirmekten haya eder.*"

Hz.Ömer (r.a) ise başka bir rivayeti şöyle aktarıyor: "*Nebî (s.a) dua ettiği zaman ellerini kaldırıp da dua ederdi ve daha sonra ellerini yüzüne sürerdi.*"

Hakim Müstedrek'inde Hz. Ali'den (r.a) şunu aktarıyor: "Duada elleri kaldırmak Allah (c.c) önünde acizlik ve meşkenetin izharı içindir."

Peygamber Efendimiz (s.a) zamanında, cemaat halinde kılman namazdan sonra, günümüzde olduğu gibi imam ve cemaatin toplu olarak ellerini kaldırıp dua etmeleri söz konusu değildi. Buna dayanarak bazı alimler bu usulü bidat olarak tanımlamışlardır. Ama ben, eğer kesinlikle ellerin kaldırılması istenmiyorsa, ellerini kaldıranlar da ayıplanmıyorsa ve zaman zaman kasden terkedilmesinde bir sakınca görülüyorsa bu uygulamanın niçin bid'at olarak nitelendirildiğini anlamıyorum. Allah Teâlâ'ya dua etmek hangi şekilde olursa olsun, hiçbir zaman kötü bir fiil olamaz.^{253[253]}

Dayanılmaz Hastalıkları Ölümle Tedavi

Soru:

Eğer herhangi bir hastanın canlı kalması ümidi kesinlikle kalmamışsa ve hastalığın şiddetinden dolayı hasta dayanılmaz acılar içerisindeyse öyle ki; yediği yemeklerin ve kullandığı ilaçların hiçbir faydası dokunmuyorsa, bu durumda güvenilir ve mesleğinin erbabı bir doktor onu bu dayanılmaz acılardan kurtarmak için hastaya zehir vererek hayatına son veremez mi? Doktor iyiniyetle böyle bir ölüme vesile olduğu için şer'an katillikle suçlanabilir mi?

Cevap:

Şüphesiz, doktor katillikle suçlanır. Bu meselede niyetin iyi olması diye birşey söz konusu olamaz. Maliki olmadığı canı, aleyhine herhangi bir şer'î hakkın kaim olmadığı birisini, kasden yok ettiyse, o zaman doktor kesinlikle "katli anıd" (kasten öldürme) suçunu işlemiştir.

^{252[252]} A'râf: 7/55.

^{253[253]} Tercüman'ul Kur'an, Rabûlevvel-Cemâdiyessânî, 1364/Mart-Haziran, 1945

Allah Teâlâ tabibe ilmi, insanın canını koruması için gayret göstermesi amacıyla vermiştir. Onu öldürmek için değil. Bir şahıs can taşıdığı müddetçe doktorun yapması gereken, kurtarmak ve imkanları ölçüsünde onun zahmet ve acılarını hafifletmek için çalışmaktır. Kimin yok edilmeye daha müstehak olduğuna karar vermesi bir doktorun ahlâkî ve şer'î görev sınırları içerisinde değildir. Dahası kendi hayatına son vermeye karar vermesi hastanın da seçim dairesinin dışında kalmaktadır. Bu yüzden, hastanın kendi isteğiyle bile olsa, hastayı yok etmeye yönelik her fiil, doktor için kesinlikle caiz değildir.

Buna ek olarak herhangi bir doktorun, bir hastanın kesinlikle öleceğini tam bir kararlılıkla bileceğini farzetmek de kesinlikle yanlıştır. Bir doktorun değil, birçok doktorun hep birlikte kurtulmayacağı görüşünü verdiği hastanın onların tahmin ve beklentilerinin tam aksine kurtulduklarının misalleri az değildir. Bu yüzden bir doktorun sadece tahminlerine dayanarak bir hastanın canlı kalamayacağına karar vermesi ve onun acılarını dindirmek için öldürmesi gerçekte büyük bir zulmü omuzlama vebaline kucak açması demektir.

Kâfir bir doktor kendi ilmine böyle yersiz bir güven içerisinde bulunabilir, ama bu müslüman bir doktorun yapacağı bir iş değildir.

Yolculukta Namazın Kısaltılması

Soru:

1. İngiliz mili hesabıyla, ne kadarlık bir yolculukta namazı kısaltma farz olur?
2. Acaba bu uzaklık tek taraflı bir yolculuk için midir yoksa gidiş ve geliş mesafesi birlikte mi hesaplanmaktadır?
3. Acaba belirli bir bölgedeki yolculukta da bu kısaltma geçerli midir?

Cevap;

1. Fakihlerin bu meseledeki görüşleri farklıdır. Nitekim kasr-ı salat için en az 9 mil, en fazla 48 mil ^{254[254]} miktarı belirlenmiştir. Farklılığın sebebi Rasulullah'tan (s.a) bu meselede açık bir buyruğun nakledilmemesidir. Açık bir nass olmaması sebebiyle istinbat edilen delillerde çeşitli görüşler için dayanak vardır. Sahih olan şudur: Namazın kısaltılması gerekli mesafenin belli bir noktayı geçer geçmez belirlenmesi ve ona göre seferilik hükmünün verilmesi kanun koyucunun emrettiği birşey değildir. Kanun koyucu (Şârî) sefer ya da yolculuk kavramını umumî orfe bırakmıştır. Herkes kendisinin ne zaman seferi olduğunu, ne zaman olmadığını kolaylıkla bilebilir. Şehre gittiğimizde (şehri dolaştığımızda) aklımızda yolcu olduğumuz hissi kesinlikle olmamasına rağmen, gerçek yolculuk söz konusu olunca yolculuğun keyfiyetini biz kendimiz hissederiz. Bu hisse uygun olarak kasr (kısaltma) ya da itmam (tamamlama) yapılabilir. Tabii ki şer'î meselelerde bahane arayanların değil, ancak şeriata bağlılık niyeti taşıyan şahısların kalbî fetvasının muteber olduğunun iyice anlaşılması lazımdır.
2. Bu bölümün cevabı yukarıdaki satırlarda mevcuttur. Fakihler yolculuk miktarını belirlemeye çalışırken tek taraflı mesafeyi göz önünde bulundurmışlardır.
3. Evet belirli bir bölge dışına yolculuk yapmak durumunda kasr-ı salat yapmak gerektiği gibi, bölge içi yolculuklarda da yapmak gerekir. ^{255[255]}

Hindistan'da İnekleri Kurban Etme Meselesi

Soru:

Müslümanlar Hindistan'da inek kurban etmeyi durdururlarsa, İslam'a göre, bundan kıyamet kopmaz. Özellikle bu işte faydanın az, zararın fazla olduğu göz önüne alınırsa!.. Üstelik komşu bir milletle birliğin söz konusu olduğu böyle bir ortamda neden aşağıdan alınmasın ki? Büyük Ekber, Cihangir, Şahcihan ^{256[256]} ve Haydarabad'daki mevcut düzenin uygulamaları bu bağlamdaki en güzel fiilî örneklerdir.

Cevap:

^{254[254]} Coğrafi Mil: 1854 metre. Deniz Mili: 1853 metre. Kara Mili: 1609 metre.(Çev.)

^{255[255]} Tercüman 'ul Kur'an, Recep-Şaban, 1364/ Temmuz-Ağustos, 1945

^{256[256]} Hindistan'da Moğol-Türk imparatorluğu padişahları. (Çev.)

İsimlerini andığınız büyük "imamlar"dan (!) hiçbirini taklid şerefine sahip değilim. Bana göre müslümanların Hindistan'da hinduları razı etmek için inek kurban etmeyi terketmesiyle -her ne kadar Kur'an-ı Kerim'de zikri geçen tüm dünyayı kapsayan kıyamet kopmasa da- Hindistan bazında İslam üzerine gerçek kıyamet mutlaka kopacaktır. Sizin bu meseledeki görüşünüzün, İslâmî görüşe tamamen zıt olduğunu üzülerek belirtmem gerekir. Size göre bu meselede asıl önemli olan nokta iki millet^{257[257]} arasındaki ihtilaf ve çekişmelerin ne şekilde ortadan kaldırılacağıdır. Ama İslam'a göre asıl önemli olan husus, tevhid akidesini seçmiş bulunanların, şirkin muhtemel her tehlikesinden kurtarılması meselesidir.

İneğin tanrı olmadığı, mabudlardan sayılmadığı ve kutsallığına inanan var olmadığı bir ülkede ineği kurban etmek caiz bir iştir. Kurban edilmemesinde herhangi bir sakınca yoktur. Ama ineğin mabud addedildiği ve kutsal bir mevkiye sahip olduğu bir yerde, Ben-i İsrail'e buzağıyı kesme emri verildiği gibi, ineğin kurban edilmesi hükmü vardır. Eğer böyle bir ülkede müslümanlar belli bir müddet için maslahat icabı inek kurban etmeyi bırakırlar ve inek eti de yemezlerse, ileride hindu milletinin inekperest inançlarından etkilenirler ve ineği kutsallaştırırlar. Dolayısıyla inekperestlerle birlikte yasaya yasaya, "buzağı sevgisinin kalplerine sindiği"^{258[258]} Mısır'daki İsrailoğulları'nın düştükleri duruma düşmeleri tehlikesi doğar.

Yine bu çerçevede, İslam'ı kabul eden hindular İslam'ın diğer inanç esaslarını kabul etseler de ineğin kutsallaştırılması içlerinde aynı şekilde var olmaya devam edecektir. Bu yüzden ben Hindistan'da inek kurban etmeyi vacip olarak görüyor ve bununla birlikte yeni müslüman olan herhangi bir hindunun müslümanlığını en azından bir kere inek eti yemedikçe muteber saymıyorum. Buna Rasûlullah'ın (s.a) şu hadisi delalet etmektedir:

"Bizim kıldığımız gibi namaz kılan, bizim yöneldiğimiz kibleye yönelen ve bizim kestiklerimizi yiyen bizdendir," Bu "bizim kestiklerimizi yiyen" ibaresi başka bir deyişle şu mânâyâ gelmektedir: Herhangi bir şahsın müslümanlara katılabilmesi için cahiliye döneminde bağlı olduğu vehimleri, sınırlamaları ve bağımlılıkları parçalayıp bir kenara atması gerekir.^{259[259]}

Zorla Engelleme Durumunda Mübahların Vacib Olması

Soru:

Mahallemizdeki caminin hatibi bir vaazında, herhangi bir ülkede inek kesmek cebren yasaklanırsa, bu durumda, o ülke müslümanlarına bu engelleme emrini ihlal etmelerinin gerekli (vacib) olduğunu söyledi. Bu fetva bana biraz acaip geliyor. Şeriatın helâl olarak gösterdiği şeyler elbette helâldir. Vacip nasıl olur? Örneğin; deve eti yemek helaldir ve fakat bir kimse yemediği takdirde günahkâr da olmaz. Bunun açık mânâsı bir şeyin helâl olmasının vücub ifade etmediğidir. Öyleyse bu hoca efendi farz olma (vaciblik) fetvasını neye dayanarak vermektedir? Yukarıda zikredilen fetvanın sıhhat derecesini açıklar mısınız? .

Cevap:

Mübah olan herhangi bir şeyi, herhangi bir hükümet ya da başka bir güç zorla haram olarak ilan ederse, bunların belirledikleri haramlığı kabul etmenin günah olduğu ve bunu ihlal etmenin vacib olduğu doğrudur. Ama anlaşılamayan mesele şudur: Küçük mübahlar meselesinde şeriatın hükmünü gayet iyi bilen hocaefendiler, yönetimi altında yaşadıkları hükümetin namaz, oruç, nikah ve talak gibi bir kaç mesele dışında haram ve helal yapma yetkilerinin tümünü ellerinde bulundurduklarım, Allah'ın emir ve yasaklarını büsbütün değiştirdiklerini neden akıllarına getirmezler? İneklerin kesilmesinin engellenmesi durumunda inek kesmek mübah iken vâcib oluyorsa, tüm şeriatın değiştirilmesi ya da bozulması üzerine de bazı farzlar gerekli olmayacak mıdır? Bunu o hocaefendiden sorunuz.

Başkalarının katılımı olmadan, hayata tümüyle hakim olmak İslâm Şeriatı'nın fitrî gereğidir. Allah'a ait olandan başka herhangi bir iktidar insanlar üzerinde etkisini yaymak isterse, İslâm kendi müntesiplerini ona karşı itaatkâr ya da vefakâr olarak değil, âsi ya da bağı olarak görmek istemektedir. İneğin kurban edilmesi gibi basit bir meselede Allah'tan başkasının müdahalesine tahammül edemeyen hak nizam; siyaset, iktisat gibi sosyal hayatın önemli meselelerinde Allah'a isyan eden herhangi bir gücün kendi arzu ve nevasını Allah'ın kulları üzerinde uygulamasına nasıl tahammül edebilir?

^{257[257]} Hindular ve müslümanlar. (Çev.)

^{258[258]} Yazar burada Bakara Suresi'nin 93. ayetine atıf yapmaktadır. (Çev.)

^{259[259]} Tercüman ul Kur'an, Receb-Şaban, 1364! Temmuz-Ağustos, 1945

İşte, İslâm Şeriatı'nın bu ruhudur ki, küfür ve cahiliye nizamları aleyhine hakkın taraftarlarını daima bir safta toplamış ve Peygamber Efendimizin önceden bildirdiği şu haber her devirde gerçekleşmiştir: "Ümmetimde cihad kıyamete kadar devam edecektir. Ne herhangi bir âdilin adli, ne de herhangi bir zâlimin zulmü onu sona erdirebilecektir" Bu ruh daima İslâm'i tecdid hareketlerinin muharriki olarak kalmıştır. Yine bu ruhtur ki, salihleri çevrenin korkunç baskıları önünde boyun eğmekten korumuştur.

Ama bu ruhun müslümanlarda zayıfladığı yerde, müslümanlar İslâm'dan tavizler vererek her çeşit tağuti nizama sadece tahammül etmekle kalmamış; aksine, onu yürütme, güçlendirme ve korumada hizmetler vermek için te'viller yapacak derecede ileri gitmişlerdir.

Şu noktayı iyi kavramak gerekir: Tağutun engellemesi sebebiyle inek kesmek mubah olmak yerine vacib olursa, önceden farz olan ve oldukça da büyük bir farz olan emr-i bil-ma'ruf ve nehy-i anil-münker (iyiliği emretmek ve kötülükten sakındırmak) nizamını kurmak ve yürütmek; bâtil otoriteler tarafından engellenmesi durumunda, dinin her farzından daha büyük bir farz olmaktadır. Bunu görmezlikten gelen insan bin nafil ibadette de bulunsa anlamsızdır.

Aslında, ilâhî olmayan herhangi bir gücün dine müdahalesi, ne kadar basit bir meselede olursa olsun, müslümanın tevhid akidesiyle doğrudan çatışmaktadır. Buna benzer her müdahalenin mânâsı şudur: Müdahaleyi yapan kişi, müdahale yaptığı meselede kendi ilâhlığını ilân etmiştir. Bu ilâna rağmen emniyet ve sükûn içerisinde oturan müslümanın imanını şüpheye düşürmekte olduğu açıktır. Nerde kaldı ki, bu ilânı yapan kişi müslüman olsun ve o diğerlerine onu zorla kabul ettirmek için kuvvetini bâtil yollara harcasın.

Öyleyse asıl mesele ineğin kurban edilmesi olmayıp, tevhid akidesini muhafaza etmektir. Onu korumada gevşeklik gösterdiğimiz sürece, biz nasıl bir uhrevî saadet beklentisi içerisinde olabiliriz?^{260[260]}

Nefis Tezkiyesinin Hakikati

Soru:

Buradaki mahalli ortam tasavvufla haşır neşir bir ortam. Bu sebeple çeşitli lüzumsuz meseleler ortaya çıkıyor. Şu anda sizden iki şey öğrenmek istiyorum.

1. Nefis tezkiyesinin açık tanımı nedir? Bu konuda Rasûlullah (s.a) nasıl bir yol izlemiştir? Mutasavvıflardan bize bu konuda hangi doğru ameller kalmıştır? Bir müslümanın tasavvufla ilgili olarak ne gibi bir yol izlemesi gerekir?

2. Acaba sahabe-i kiram da (r.a) bu günkü sufiler gibi nefis tezkiyesi yapıyorlar mıydı? Ve gayb aleminden haberler veriyorlar mıydı?

Cevap:

Sorunuzun birinci bölümü için öncelikle şunu anlamanız gerekir: Arapçada tezkiye kelimesi iki mânâda kullanılmaktadır: Birincisi, temizleme/paklama; diğeri ise, yaygınlaştırma ve geliştirme. Bu kelime Kur'an-ı Kerim'de de bu iki mânâda kullanılmıştır. O zaman tezkiye olayı iki bölümden mürekkektir. Birincisi: İnsan, nefisini ferdi olarak ve toplumu, toplumsal olarak hoş olmayan sıfatlardan, kötü örf ve âdetlerden paklayıp temizlemek. İkincisi: İyi sıfatlar vasıtasıyla bunu geliştirmek ve neşv ü nema ettirmek.

Eğer siz, Kur'an-ı Kerim'e bu görüş açısından bakarsanız, hadis kitaplarında -hiç birini bulamasanız bile sadece Mişkât'e bu düşünceyle bir göz atmakla bile- Allah ve Rasûlu'nün, hoş olmayan ne kadar sıfat varsa, bunları ferdi ve toplumsal hayattan uzaklaştırmak istediğini ve ne kadar iyi sıfat varsa onları da fertler arasında ve toplumda yaygınlaştırmak istediğini kendi kendinize görüp-anlayacaksınız. Yine Kur'an ve Hadis üzerinde yapacağınız mütalâa ile Allah Teâlâ'nın ve O'nun Rasûlü'nün bu amaçla almış oldukları tedbirleri tüm ayrıntıları ile göreceksiniz.

Tezkiye-i nefsin, ehl-i tasavvuf arasında bir zamandır yayılmış bulunan ve onlar arasında bu amaçla sürdürülegelen biçimi Kur'an ve Sünnet'in öğretilerinden bir hayli sapmıştır.

İkinci sorunuzun cevabına gelince: Sahabe-i kiram gayb âlemi ile ilgili meselelerde, sadece Rasûl'e (s.a) itimatla gayb ile ilgili tüm hakikatleri kabul etmişti. Bu yüzden onların ne müşahade gibi bir istekleri vardı ve ne de bunun için bir çalışma yapmışlardı. Onlar, gayb perdesini aralamak için çaba gösterecek yerde, tüm güçlerini önce kendilerini daha sonra ise tüm dünyayı tek bir Allah'a muti' (itaatkâr) yapmak yolunda çaba gösterirler, kötülüklerin kökünü kazıyarak iyilikleri yaygınlaştıracak bir hak nizamın yeryüzünde kurulması

için gayret sarfederlerdi.^{261[261]}

Alkollü İlaçların Kullanımı

Soru:

İngiliz ilaçlarının^{262[262]} yaygın bir şekilde kullanıldığı günümüzde, sıvı her ilacın bileşiminde alkol (şarabın ana maddesi) bulunmaktadır. Ben, bu gibi ilaçlardan sakınıyorum. Ama şunu da unutmamak gerekir ki, Kur'an-ı Kerim'de hamr'ın haram kılınmasıyla ilgili hükümdeki " hamr" sözcüğünün anlamı sarhoşluk verici şey olarak alınırsa ilaçtaki alkol sarhoşluk vermeyecek ölçüde az olmakta ve herhangi bir kimse ilacı, ne sarhoş olmak amacıyla kullanmakta ve ne de bu bileşimdeki alkollü kendisi için helal kılmaya çalışmaktadır. Eğer bu şekilde ince elenip sık dokunursa tost ekmeğinin^{263[263]} hamuru mayalanırken biraz alkol oluşmakta, şişelerde satılan şerbetlerde de^{264[264]} ister istemez bir miktar alkol bulunmaktadır. Hatta iyice olgunlaşmış üzümlerde de alkol meydana gelmektedir. Bu gibi durumlarda hiçbir haramlık sebebi göze çarpmadığı halde, neden sadece ilaca alkol katılması üzerinde bu kadar fazla duruluyor?

Yine "hamr"ın mânâsı eğer dil itibarıyla üzüm şarabı olarak alınırsa, alkol üzüm şarabı değildir. Bu yüzden İngiliz ilaçlarının nâcaiz olmaması gerekir. Lakin ulema böyle ilaçların söz konusu olmadığı bir zamanda öyle katı fetvalar vermişlerdir ki, bugün bu fetvaları bazı yerlerde uygulamaya kalktığımızda büyük güçlüklerle karşı karşıya kalmaktayız. Şunu da unutmamak gerekir ki, bugün Yunan ilaçlarını doğru-dürüst bir şekilde bulmak da oldukça güçleşmiştir. En muttaki Yunan ilacı eczacısı bile inci şurubunun içine inci yerine sedef katmaktadır ve dahası; halk, daha fazla geliştirilmiş İngiliz tıbbı ve cerrahi uzmanlarına rağbet gösterirken, onlar itibarlarını korumak için Yunan ilaçlarını tavsiye ederek daha dindar gözükmek istemektedirler. Bütün boyutlarını göz önünde tutarak görüşlerinizi açıklayabilir misiniz?

Cevap:

"Hamr" her ne kadar üzüm şarabına deniyorsa da, bundan kasıt sarhoşluk veren herşeydir. Nitekim hararın tanımı; "aklı, kaybettiren herşey harardır" şeklinde yapılmıştır. Yine şeriatta şu usul de belirlenmiştir: "Çoğu sarhoşluk veren şeyin azı da haramdır." Bu az miktarın haramlığı sarhoşluk vermesinden dolayı değildir. Bunun asıl sebebi, o az miktarın kullanılması sebebiyle insanın içinde haramlara karşı mevcut olan iğrenme ve hassasiyetin ortadan kalkmasından ya da en azından zayıflamasından dolayıdır.

Yine tüm içkilerde asıl sarhoşluk veren şeyin, sadece alkol olduğu bilimsel açıdan doğrulanmıştır. Bu yüzden ne şekilde olursa olsun onun kullanılması caiz değildir. Tabii ki, tıp ilminin gelişmesinin bir süredir müslüman ülkelerde durmuş olduğu, modern zamanda bu ilmin tüm ilerlemesinin haram-helal farkı gözetmeyen kişilerin elinde bulunduğu ve bu kişilerin yeni devrin çoğu tesirli ilaçlarında alkollü iyi bir çözücü olarak keşfedip yaygın bir şekilde kullandıkları bir durumda fertler için bir zorunluluk hali ortaya çıkmıştır.

Şeriat, herhangi bir kimseden sıhhatini ve hayatım korumada sadece belli bir zamana kadar üretilmiş ilaçları kullanmasını, o zamandan sonra üretilmiş ilaçlar ne kadar kullanış ve faydalı olursa olsun, onlardan uzak kalmasını; kendini tehlikeye atmamasını ister. Bu yüzden fertler, bu gibi kaynaklan, zorunluluk üzerine haramlık sebebi var olması halinde bile, kendi hayatlarını korumada kullanabilirler. Ne ki, müslümanların tamamı genel olarak tıp ilmi ve eczacılığın modern gelişmelerini İslâmlaştırmak yolunda topluca gayret göstermedikçe bu günahın sorumluları olarak kalacaklardır.

Modern tıp ilmini ve eczacılığı İslâmlaştırmak sözüyle şunu kastediyorum: Tıp ilminin halen mevcut olan ve gelecekteki gelişmeleri İslâm ahlâkı usullerine bağlı kılınmalı ve eczacılığın şimdi mevcut olan ve gelecekteki gelişmelerini içeren kaynakları bütünüyle İslâmî kalıplara dökülmelidir. Bu iş toplumsal bir çalışmayla olmadığı takdirde fertler zorunluluk ya da çaresizlik sebebiyle muaf olmaya devam edecekler ama cemaatin amel defterine sürekli günah yazılmaya da devam edecektir. Toplumsal günahların şu özelliği vardır: Bu günah sebebiyle bireysel olarak fertler zorunluluk hali kapsamına girmekte ama toplumsal olarak tüm cemaat günahkâr olmaktadır.^{265[265]}

^{261[261]} Tercüman'ul Kur'an, Receb-Şaban, 1364/Temmuz-Ağustos, 1945

^{262[262]} Hind Yarımadasında yeni usûl (kimyasal) ilaçlar İngiliz ilacı, eski usûl (tabii, bitkisel) ilaçlara Yunan ilacı olarak bilinmektedir. (Çev.)

^{263[263]} Hind yarımadasında 'dabil roti' diye biliniyor. (Çev.)

^{264[264]} Meşrubatlar kastediliyor (Çev.)

^{265[265]} Tercüman'ul Kur'an, Receb, 1365/Haziran, 1946

Mihraceye Gıyabında Saygı Duruşunda Bulunmak

Soru:

Okulda eğitimden sonra bando eşliğinde Mihrace'ye saygı merasimi yapılıyor. Ben, bir kulu Allah'a ibadette ortak koşmayı söz ve fiille reddettim. Okul müdürü bana düşünmem için mühlet vermiş bulunuyor. Bu durumda bana ne salık verirsiniz.

Cevap:

Netice ne olursa olsun, behemehal siz saygı duruşunda bulunmayın, ama kendi gücünüz ölçüsünde bu meseleyi uygun bir şekilde geçiştirmeye bakın. Bunu şu şekilde yapabilirsiniz: Oldukça soğukkanlılıkla müdüre bu meseleyi uzatmaktan kaçınmasını anlatmaya çalışınız. Siz saygı duruşu maktan kaçınmasını anlatmaya çalışınız. Siz saygı duruşu yapılırken kaytanır ve okul müdürü de buna ses çıkarmadan göz yumarsa mesele büyümmez. Fakat o, bu meselede ısrar eder ve sizin katılmamanızı sorgulamaya kalkışırsa meselenin boyutları genişler. Dolayısıyla olay sadece sizin okulunuzla sınırlı kalmaz, hem sizin okulda hem de bütün eyalette tepkiye neden olur. Bunu okul müdürüne anlatmaya çalışın. Eğer akıllı bir kişi ise bu işten kendiliğinden vazgeçecektir. Değilse, meseleyi olurlarına bırakın. Belki de Allah Teâlâ sizin vasitanızla bulunduğunuz eyalette bu mesajın yayılması için bir zemin hazırlamak istiyordur. Memuriyetten atılmanız ya da eyaletten çıkarılmanız söz konusu olsa da zerre kadar bir zaaf göstermemek için kendinizi iyice tartın. Ben de Allah Teâlâ'nın size dayanma gücü vermesi için dua ediyorum.^{266[266]}

Hikmete Dayanmayan Tebliğ

Soru:

Bir kişiyi, bir medresede tebliğ için vazifeye getirdiler. Şu anda medrese yetkilileri kendiliğinden bu şahsın tebliğ faaliyetlerini durdurmak istiyor. O, bazı ayetlerin çocuklara öğretilmesine engel oluyor. Aşağıya bununla ilgili birkaç ayet alıyorum:

"Ey inananlar, yahudileri ve hiristiyanları dost edinmeyin."^{267[267]}

"Allah yolunda savaşınız."^{268[268]}

"Allah'ın indirdiğiyle hükmetmeyenler fasıkların... Zalimlerin...Kâfirlerin tâ kendileridir."^{269[269]}

Bu şahısla ilgili olarak şeriatın hükmü nedir? Onun medresede kalması gerekir mi gerekmez mi?

Cevap:

Soru soruşunuzdan hadisenin daha değişik olduğu ve sizin meseleyi daha masum bir şekilde gündeme getirerek sorduğunuz şüphesi uyanıyor.

Tebliğ, insanın mevki ve makam gözetmeden her yerde aynı şiddetteki üslûbu kullanması ve her muhatab önünde ilk merhalelerde çok az kişinin tahammül edebileceği söylenecek son sözü başta söylemesi mânâsına gelmemektedir. İnsanların, tevhid, risalet ve ahiret kavramlarına mânâsını bilmeyecek derecede yabancı buldukları bir yerde, bir anda teorik plândaki inançla yetinilmeyip, amelî olarak yapılması gerekenleri ortaya koymak ve insanlarda nefret uyandıracak derecede bunlar üzerinde ısrar etmek tebliğin hikmetinin aleyhinedir.

Size veya dostlarınız olan birisine herhangi bir avukat ya da hakim in evinde çocukları okutma fırsatı doğmuş ama siz, sorunuzda naklettiğiniz ayetleri seçip seçip onlara ezberletmeğe çalışmakla öyle bir yanlışlığa düşmüşsünüz ki, çocukları ya Kur'an'ın hükümlerine karşı gelmeye ya da babalarını kâfir ve fasık olarak görmeye mecbur etmişsiniz. Böyle bir yol takip etmek yerine bu çocuklara, tedricen, önce İslâm akidesinin temellerini, müteakiben İslâm akidesinin ayrıntılarını, daha sonra da onun gereklerini istek ve taleplerini iyi bir şekilde öğretseydiniz ve bunlarla birlikte Kur'an-ı Kerim aracılığıyla, bu şeyleri anlata anlata ilerleyseydiniz, hem tehlike alarmları hemen çalmayacak ve hem de çocuklar iyi bir şekilde dini bir

^{266[266]} Tercüman'ul Kur'an, Receb- Şaban, 1362/Temmuz-Ağustos, 1943

^{267[267]} Mâide: 5/51.

^{268[268]} Bakara: 2/190-244, Al-i İmrân: 3/263.

^{269[269]} Mâide: 5/44-47.

eğitim alacaklardı. En önemlisi, bu çocukların babaları ne zihniyette olursa olsun çocukları iyi bir zihniyete sahip olacaklardı. Sizler bunun aksine fazla bir şey bilmeyen çocuklara boylarından büyük şeyler öğretmeye kalkıştığımızdan dolayı herhalde onlar her yerde doğru yanlış fetvalar vermeye kalkışmış olacaklar. Bu durum tehlike çanlarının çalmasına sebep olmuş ve sizin soruyu sormanızı gerektirecek bir boyut kazanmış. Şimdi o çocukların "Tanrı'nın hakkını Tanrıya, Sezar'ın hakkını Sezar'a vermek" gibi bir din anlayışına sahip bir öğretmenin eline verileceği açıktır.^{270[270]}

Zekatın Özü Ve Usulüne İlişkin Hükümler

Soru:

1. Zekatın tanımı nasıldır?
2. Hangi kişilere zekat farzdır? Bu konuda kadınların, erginliğe ulaşmamışların, esirlerin, yolcuların, akıl hastalarının, gurbetçilerin durumu nedir?
3. Zekat vermesi üzerine farz olabilmesi için bir kişinin kaç yaşında ergin sayılması gerekir?
4. Zekat verilirken, kadının takılarının hükmü nedir?
5. Şirketler (Company) zekat vermeli mi, yoksa her hissedar kendi payına göre mi zekat vermeye tabidir?
6. Fabrikalar ve diğer iş yerleri için zekatın farz olmasının ölçüsü nelerdir?
7. Menkul hisseleri olan şirketlerde zekât belirlenirken, zekatı verecek kişi kimdir? Hisseleri satana mı, yoksa satın alana mı zekat farz olmaktadır?
8. Hangi gayri menkullere ve eşyalara, mevcut sosyal durumlar göz önüne alınarak, hangi durumlarda zekat vermek farz olur? Özellikle aşağıda zikrettiğim şu eşyaların durumu ne olacaktır?
 - a. Nakit, altın, gümüş, takı ve mücevherler.
 - b. Metal sikkeler (altın, gümüş vs.) ve kağıt paralar.
 - c. Bankalarda tutulan paralar, banka veya başka yerde saklanmış eşya, alman borç, rehin bırakılmış arazi ve paylaşılamayan gayri menkul, davalı olup geri alınabilecek mülk.
 - d. Bağışlar, hibeler.
 - e. Sigorta taksitleri ve sosyal fonlarda biriken paralar.
 - f. Hayvanlar ve süt mamulleri, tarım ürünleri, tahıl, sebze, meyve, çiçek vs.
 - g. Madenler.
 - h. Çıkarılmış defineler
 - i. Arkeolojik eserler.
 - j. Yabanî ve evcil arıların balı.
 - k. Balık, inci ve sudan çıkan diğer eşya.
 - l. Petrol.
 - m. İthalat ve ihracat.
9. Rasûlullah (s.a) zamanında zekatı farz olan malların listesine Dört Halife herhangi bir eklem yapıldı mı? Yapılmışsa, hangi kurallara göre yapılmıştır?
10. Alüminyum paralara, altın ve gümüşün dışındaki metallere yapılmış paralara zekat düşer mi? Tedavülde olmayan veya bozulan sikkelerin zekattaki durumu nedir? Yabancı paraların durumu nedir?
11. Aleni ve gizli mal nedir? Bankalara yatırılmış paraların durumu nedir?
12. Zekatı belirleme açısından "mal-ı nâmî"nin (büyümekte, gelişmekte olan mal) sınırı nedir? Zekat, yalnız malnâmî'ye mi vacip olacak?
13. Kiraya verilen ev, mücevher ve diğer eşyanın ve taksit gibi araçların zekatını belirleme usulleri nasıldır?
14. Bir şahsın sahip olduğu hayvanlardan hangilerine zekat farzdır? İnek, tavuk ve diğer evcil hayvanların durumu nedir? Bunların zekatı nakit veya cins nevinden ödenebilir mi? Bu çeşit hayvanların sayısı ve şartları ne olmalıdır?
15. Değişik mal ve eşyaya farz olan zekatın oranı nedir?
16. Dört Halife zamanında, zekat oranlarında herhangi bir değişiklik yapıldı mı? Eğer yapıldıysa detaylı olarak açıklar mısınız?
17. Nakit olarak ikiyüz dirhem gümüş ve yirmi miskal altına Pakistan parasıyla ne kadar zekat düşer? Tahıl olarak "sa " ve "vaşak" Pakistan'ın değişik belgelerinde hangi ağırlıklara eşittir? bir değişiklik yapılabilir mi?
19. Çeşitli gayri menkul ve mallara ne kadar zamandan sonra zekat vacip oluyor?
20. Yılda eğer birkaç kez mahsul almıyorsa sadece bir mahsule mi, yoksa her mahsule mi zekat vacip

olacak?

21. Zekat, ay takvimine göre mi, yoksa güneş takvimine göre mi verilmeli? Zekat vermek ve zekat toplamak için bir ayın belirlenmesi gerekiyor mu?
22. Zekat paraları hangi yerlere harcanmalıdır?
23. Kur'an'da, zekat parasının bazı değişik yerlerde harcanması emredilmiştir. Bu harcamada gözetilecek sınırlar nelerdir? Özellikle "fi sebîllülâh'ın anlamını açıklayınız.
24. Zekat parası, Kur'an'da söylenen her değişik yere ayrı ayrı taksim edilerek mi, yoksa bunlardan herhangi birine veya bir kaçına bölüştürülmeden harcanabilir mi?
25. Zekatı toplumun hangi tabakasından, hangi şahıslar, hangi şartlarda alabilirler? Pakistan'ın çeşitli bölgelerinde yaygın olan zekat sistemini göz önüne alarak seyyidlere ve Ben-i Haşim'e bağlı olan kişilere ne ölçüde zekat verilebilir?
26. Zekat, sadece şahıslara mı verilir, yoksa okul, yetimhane ve düşkünler yurdu gibi kurulaşlara da verilebilir mi?
27. Zekat, hak sahibi; fakir, düşkün, dul ve özürlü kişilere ömür boyu maaş olarak verilebilir mi?
28. Zekat parası din ve millet farkı gözetilmeksizin herkesin istifade edebileceği halkın refahı için yapılan cami, hastane, yol, köprü, kuyu ve havuz inşasında kullanılabilir mi?
29. Zekat parası, karz-ı hasen veya faizsiz borç olarak bir kimseye verilebilir mi?
30. Zekat parasını, toplandığı veya alındığı yerde harcamak şartı var mıdır? O bölge dışında veya Pakistan dışında müellefe-i kulûb'a veya doğal afetlerden etkilenenlere de verilebilir mi? Bu konuda sizce bölgenin tanımı nasıldır?
31. Ölen birisinin miras bıraktığı maldan zekat nasıl alınır?
32. Zekat vermektan kaçmak yolunda yapılan hileleri
32. Zekat vermektan kaçmak yolunda yapılan hileleri önlemek için nasıl bir tedbir almak lazımdır?
33. Zekat tahsili merkezi yönetimde mi olmalıdır, eyalet yönetimlerinde mi? Eğer zekat, merkezi yönetim tarafından tahsil edilirse, eyaletlerin hisseleri nasıl belirlenecektir?
34. Sizce, zekat sistemim en iyi şekilde yürütmenin yolu nedir? Zekatı toplamak için, ayn bir kurum mu teşkil edilmeli, yoksa mevcut resmi kurumlarla mı bu iş yürütülmeli?
35. Zekat, herhangi bir dönemde devlet tarafından vergi olarak ilan edilip, tatbik edildi mi? Veya zekat hükümetin sadece toplanması ve sisteme bağlanmasından sorumlu olduğu bir vergi midir?
36. Hz. Muhammed (s.a) ve Dört Halife zamanında halkın refahıyla ilgili işler için zekattan başka bir vergi tahsil edildi mi? Edildiyse, ne şekil ve hangi isim altında edildi?
37. İslâm ülkelerinde günümüze kadar zekat tahsilinin ve dağıtımının yöntemi neydi, şimdi nedir?
38. Zekatın tahsili, sadece hükümet tarafından mı yapılmalıdır? Yoksa herhangi bir kurum bunu hükümet ve halkın denetiminde yürütemez mi?
39. Zekatı tahsil etmek ve dağıtmakla görevli kadroların maaş, ikramiye, emeklilik maaşı, sosyal fonları ve çalışma şartları nasıl olmalıdır?

Cevap: ^{271[271]}

1. Zekatın lügatteki mânâsı; temizlik, çoğalmak ve büyümek demektir. Her iki sıfat açısından da, zekat; nisab sahibi her müslümana farz olan mali bir ibadettir.

Bununla Allah Teâlâ'nın ve kulların hakları ödenir ve böylece mal temizlenir. Zekat vermektan insanın nefsi ve onun yaşadığı toplum cimrilikten, egoistlikten ve kinden temizlenir. Ayrıca, toplumda sevgi, iyilik, cömertlik ve işbirliği gelişir.

Fakihler, zekatı çeşitli şekillerde tarif etmişlerdir. Mesela:

"Zekat, malda vacip olan bir haktır." ^{272[272]}

Şeriatta, zekat verilmesi yasak olmayan muhtaç birisine nisabın (malın) bir kısmını vermektir. ^{273[273]}

Belirli bir malı, belirli şartlar altında hak edene vermektir. ^{274[274]}

2. Akıllı ve ergin müslüman erkek ve kadınlardan nisap sahiplerine zekat vaciptir. Kendileri bunu ödemektan mükelleftirler.

Erginliğe ulaşmamış çocuklar konusunda ihtilaf vardır. Bir görüşe göre yetime zekat vacip değildir. Bir diğer görüşe göre de, yetim erginliğe ulaştığı zaman velisi, yetimlik dönemine ait zekatı verip vermektan

^{271[271]} Her cevabı okurken, soruyu da dikkate alınız .

^{272[272]} El-Muğni, İbn Kudame, 11/433

^{273[273]} Neylî'l-Evtar, IV/98

^{274[274]} El-Fıkhu Ale'l-Mezâhibil Erbaa, 1/590

kendine kaldığından malını teslim ederken, zekatın detayını söylemelidir. Üçüncü görüşe göre, yetimin parasının işletildiği ve kâr ettirildiği durumda zekat vaciptir, aksi takdirde değildir. Dördüncü görüşe göre, yetimin malına zekat düşer ve velisi zekatını vermelidir. Bu dördüncüsü bize göre daha doğrudur.

Bir hadise göre:

"Bir yetimin velisi olan, onun malını işletsin ve bütün malını zekatın yiyip tüketeceği bir şekilde elinde tutmasın."^{275[275]}

Bununla aynı anlamdaki bir hadisi İmam Şafiî mürsel olarak; diğer bir hadisi de Taberânî ile Ebu Ubeyd merfu olarak nakletmiş tir. Sahabe ve tabînin birçok söz ve rivayeti bunları tasdik etmektedir. Bu hadisler, sahabeden Hz. Ömer (r.a), Hz. Aişe (r.a), Hz. Abdullah İbn Ömer (r.a), Hz. Ali (r.a), Hz. Cabir b. Abdullah (r.a) ve tabînden Mücahid, Ata, Hasan İbn Yezid, Malik b. Enes, Zührî tarafından rivayet edilmiştir.

Akıl hastası insanlar için de aynı ihtilaf söz konusudur. Bize göre; en doğrusu bu kişilerin mallarına da zekatın vacip olmasıdır. Zekatın verilmesi de o kişinin velisine düşer, İmam Malik ve İbn Şihab Zührî bu görüşü savunmuşlardır.

Hükümlüye de zekat farzdır. Onun işlerini ve malını işleten kimse, onun diğer vazifelerini yapabileceği gibi, zekatını da verecektir. İbn Kudame, Kitab'ül Muğni'de: "Eğer malın sahibi hüküm giyerse, ceza, onunla malının arasına girmiş olsa da olmasa da zekatın hükmü kalkmayacaktır. Çünkü, kendi malında onun tasarrufu kanunen uygulanır. Onun hibe ve kullanma izni gibi her şey geçerlidir."^{276[276]}

Yolcuya da zekat farzdır. Şüphesiz yolcu olan bir kimse zekat almayı hak edebilir; fakat, nisap sahibiyse zekat vermeye de mükelleftir. Onun yolculuğu, zekat almasını hak ettiriyor; mal sahibi olması da zekat vermesini farz kılıyor.

Pakistan'ın müslüman bir vatandaşı başka bir ülkede ikamet etmek durumundaysa, ona zekatın vacip olması ancak Pakistan'daki mal ve mülkünün nisabı nedeniyle. Başka bir müslüman ülkenin müslüman vatandaşı da Pakistan'da ikamet ediyorsa ve nisab sahibiyse zekat verecektir. Bir gayri müslim ülkenin müslüman vatandaşı zekat vermeye mecbur edilemez. Eğer o şahıs, kendi rızasıyla zekat vermek isterse verebilir. Dolayısıyla, onun şer'i durumu, gayri müslim bir hükümetin halkından farksızdır:

"İman edip de hicret etmeyenlere gelince hicret edinceye kadar onlara sizin hiçbir velayetiniz yoktur."^{277[277]}

3. Zekat vermek için belli bir yaş sınır yoktur. Yetim birisi erginliğe ulaşınca kadar zekatından velisi sorumludur. Erginliğe eriştikten sonra kendi mükellef olur.

4. Takılar için değişik görüşler vardır. Bir görüşe göre, bunlara zekat vacip değildir. Bunları başkasına ödünç vermek, zekatını da ödemektir. Enes b. Malik, Said b. Müseyyeb, Katade ve Şairi böyle demişlerdir. İkinci bir görüşe göre, takılar için, hayatta bir kez zekat vermek kâfidir. Üçüncü görüşe göre, kadınların sürekli taktıkları takılara zekat yoktur. Fakat, kullanılmadan duranlara zekat düşer. Dördüncü görüşe göre, takılara da zekat düşer. Bize göre de en doğrusu budur. Gümüş ve altına zekatın farz olmasının hükmünü içeren hadislerin ifadeleri çok açıktır. Mesela:

"Gümüşün zekat oranı yüzde iki buçuktur ve beş okka'dan daha az olana zekat düşmez." Birçok hadiste de takılara zekatın şart olduğu açıkça belirtilmiştir. Nitekim Ebu Davud, Tirmizî ve Nesâî'de çok sağlam bir senetle: "Bir kadın elinde altın bilezikleri olan kızıyla birlikte Rasulullah'ın (s.a) huzuruna geldi. Rasûlullah (s.a): bileziklerin zekatını verip vermediğini sordu. O kadın da zekatını vermediklerini söyledi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a); *"Kıyamet günü Allah Teâlâ sana ateş bilezikleri taktırsa, iyi mi olacak?"* buyurdu, rivayeti vardır.

Ayrıca Muvatta, Ebu Davud ve Dârekutnî'de:

"Zekatını verdiğin takılar hazine değildir." İbn Hazm Muhatta adlı eserinde Hz. Ömer'in (r.a) valisi Ebu Musa Eş'ari'ye; "müslüman kadınlara söyle takılarının zekatını ödesinler" diye emir yolladığı bildirilmektedir. Hz. Abdullah İbn Mes'ud, takılarla ilgili fetva istenince: "Takıların değeri ikiyüz dirheme ulaşınca zekat farzdır," cevabını verdi.

Bu konuda, sahabilerden İbn Abbas (r.a), Abdullah b. Amr b. As ve Hz. Aişe (r.a); tabînden Said bni Müseyyeb, Said ibn Cübeyr, Ata, Mücahid, İbn Şîrîn ve Zührî; fakihlerden Sufyan Sevrî, Ebu Hanife ve arkadaşlarından aynı görüşler aktarılmıştır.

5. Şirketler hakkında bizim görüşümüz şudur: Nisab miktarından daha az hissesi olanlar ve bir yıldan daha az bir müddetle hisse sahibi olanlar hariç, bütün hisse sahiplerinin zekatı firmalarından topluca alınmalıdır. Bunda yönetim kolaylığı da vardır ve şeriat ilkelerine aykırı bir husus da yoktur. Bu görüşümüz, İmam Malik, İmam Şafiî ve birçok diğer fakihlerin görüşüne de uygundur.^{278[278]}

^{275[275]} Tirmizî, Dârekutnî, Beyhaki, Kitab-ul Emval; Ebu Ubeyd

^{276[276]} II/446

^{277[277]} Enfal: 8/72.

^{278[278]} Bidayet'ül-Müctehid, 1/225

6. Fabrikaların makine ve aletlerine zekat düşmez. Sadece yıl sonunda ellerinde bulunan hammadde, ürün ve nakit paralarına zekat düşer. İş adamları için de aynen bu geçerlidir. Yani onların dükkanı, evi ve mobilyasına, büro demirbaşlarına zekat düşmez. Sadece yıl sonunda ellerinde bulunan mal ve paraları zekata tabidir. ^{279[279]} Bu konuda usul şudur: Bir mükellef şahıs, işlerinde kullandığı üretim araçlarının zekatını ödemeye mükellef değildir. Bir hadiste şöyle buyurulmuştur: "*Bir kişi sulama işi için çalıştırdığı develer için zekat ödemez.*"^{280[280]} Çünkü, onların zekatı çalışmalarından elde edilen tarım ürünlerinden zaten alınıyor. Buna kıyaslayarak fakihler görüş birliğiyle üretim aletleri zekatın dışındadır demişlerdir.

7. Şirketlerin satılabilir hisseleri yıl içerisinde satılırsa, bunları alan da satan da zekat ödemez. Çünkü hisseler, hiç birinde bir yıllık müddet için kalmayacaktır.

8. Şeriatta zekata tabi olan şeyler şunlardır: Hasad sonunda tarım ürünleri, üzerinden bir yıl geçen altın, gümüş ve nakit paraların Neslini çoğaltmak üzere beslenen dört ayaklı hayvanlar, ticari mallar, maden ve defineler. Bütün bunların yıl sonunda nisaba uygun veya ondan fazla oluşu halinde zekatı gerekli olur.

a. Nakit, altın, gümüş ve takılara zekat düşer. Takılardan, sadece altın ve gümüş ağırlığına göre hesap edilir. Diğer mücevherat, takı şeklinde de olsa başka bir şekilde de olsa, zekattan müstesnadır. Fakat mücevherat ticareti yapan birisi, diğer ticaret malları gibi zekatını verecektir. Yani mücevherlerin değerinin yüzde iki buçüğünü vereceklerdir. El-Mezâhibu'l Erbaa'da, pırlanta, yakut ve diğer değerli taşlara ticari amaçlı olmadıkları takdirde zekat düşmez. Bütün mezhepler bu görüş üzerinde müttefiktir." (1/595) denilmektedir.

b. Madeni ve kağıt paralar, zekata tabidirler. Çünkü onların değeri metal ve kağıt oluşları yüzünden değil, yasallaştırılmış satın alma güçlerinden dolayıdır. Bunlar altın veya gümüş olmasalar da, altın veya gümüş yerine geçmektedir. El-Mezahibu'l Erbaa'da: "Fakihlerin çoğu, para ve mal yerine geçen kıymetli kağıtların, zekata tabi olduğunu söylüyor. Çünkü onlar gerçekte altın ve gümüş yerine geçmekte ve kolayca altın ve gümüşe çevrilebilmektedir. Bunun içindir ki, İmam Ebu Hanife, İmam Mâlik ve İmam Şafî'ye göre bunlara zekat düşer." şeklinde bir ibare vardır. (1/605)

c. Bankalara yatırılan mevduatlara, da zekat düşer. Devlet tarafından tanınmış diğer kuruluşlara yatırılan emanetler de bankalardaki gibi zekata tabidir. Eğer emanet verilen kuruluşların hesaplarının teftişi mümkün değilse, onlardan zekatı tahsil etmek hükümetin görevi değildir. Çünkü oradaki emanet emval-i bâtına (gizli mal) tanımına girmektedir. Emanet sahipleri, zekatlarını hesaplamak ve vermekle mükelleftirler.

Alınan borçlar zorunlu ihtiyaçlar için kullanılmışsa, onlara zekat düşmez. Fakat yıl boyu bu borcu yanında tutarsa ve nisab miktarı kadarsa, zekat düşer. Eğer bu borçlar ticarete yatırılmışsa, borçlunun sermayesi sayılacaktır ve bu gibi borçlar ticari zekatından müstesna olmayacaktır.

Verilen borçlar kolayca geri alınabiliyorsa, onlara da zekat düşer. Bazı fakihlere göre, bunların zekatı her yıl verilecektir. Bu, Hz. Osman (r.a), İbn Ömer, Câbir b. Abdullah, Tâvûs, İbrahim Nehâî ve Hasan Basri'nin de görüşüdür. Bazılarına göre, bu borçların geri alınmasında geçen tüm yılların zekatı ödenecektir. Bu da Hz. Ali (r.a), Ebu Sevr, Süfyân-ı Sevrî ve Ebu Hanife'nin görüşüdür. Eğer borçların geri alınması kuşkuluya bize göre geçerli görüş geri alındığı takdirde sadece bir yılın zekatının ödenmesidir. Bu, Hz. Ömer (r.a), İbn Abdülaziz, Hasan, Leys, Evzaî ve İmam Mâlik'in görüşüdür. Bu görüşte hem beytü'l mâl'in hem de mal sahibinin menfaati göz önünde bulundurulmuştur.

Rehin bırakılmış mülkün zekatını, bunu halihazırda elinde bulunduran şahıs verecektir. Mesela; eğer rehin bırakılmış arazi rehin alanın elinde ise arazinin öşürünü, rehin alan verecektir. Paylaşılmayan mülkün zekatını, paylaşılıncaya kadar onu elinde bulunduran kişi verecektir. Davayı kazanan bundan sonra zekat vermeye mükellef olacaktır. Dava ile geri alınabilecek mülk için de aynı şey geçerlidir. Bu mülkü elinde bilfiil bulunduran kişi onun zekatını vermekle mükellef olacaktır. Çünkü bir şeyden istifade eden kişinin ondan doğan mükellefiyetleri de yerine getirmesi gerekir.

d. Bağış, eğer nisab miktarı kadarsa; üstünden bir yıl geçtikten sonra zekatı verilir.

e. Sigorta ve sosyal fonlara yapılan ödemeler eğer zorunlu ise güçlülükle geri alınabilen borç ve emanetler gibidir ve onlar için de aynı hüküm geçerlidir. Paralar geri alındığı takdirde bir yıllık zekatı verilir. Fakat bunlar ihtiyari ise, kanaatimize göre, her yıl biriken paraya zekat vermek gerekir. Çünkü; her ne kadar vaktinden önce çekmesi mümkün değilse de, bu paraları o duruma kendi rızasıyla sokmuştur, onun için de zekatını vermelidir.

f. Çiftlik ve mandıradaki hayvanlar, üretim araçları kapsamına girdiğinden onlara zekat düşmez. Ürünlere ise, diğer fabrika ürünlerinde olduğu gibi zekat düşer.

Stoku yapılabilen tarım ürünlerine öşür ve yarı öşür uygulanır. Bu stoku yapılabilen meyveler için de geçerlidir. Meselâ, kuru meyve ve kuru hurma gibi. Yağmura dayalı sulaması olan arazilere öşür düştüğü

^{279[279]} Zekat hesabı bu şekilde yapılamayan işlerin (mesela gazete) yıllık geliri üzerinden, yaygın kurallara göre zekat belirlenir ve böyle uygulanır.

^{280[280]} Kitabu'l Emval.

gibi, yapay sulama sistemiyle sulama yapılan arazilere de yarı öşür düşer.

Stoku yapılamayan sebze, meyve ve çiçeklere öşür yoktur. Üretici onları pazarda satarsa, nisab miktarı mal için ticari zekat neyse o verilecektir. Bu muameledeki nisab diğer ticaret mallarındaki gibidir. Yani ticari sermayesi yıl başında ve yıl sonunda ikiyüz dirhem gümüş veya daha fazla olmalıdır.

g. Madenlerle ilgili en doğru görüş, bize göre, Hanbeli'lerin görüşüdür. Yani; yerden çıkan bütün madenlere, ister katı olsun, ister likit (petrol, cıva vs.), yüzde ikibuçuk zekat düşer. Yalnız özel mülkiyete ait ve nisab miktarı kadar olmaları şartı aranacaktır. Hz. Ömer ibn Abdülaziz döneminde bu kural uygulanmıştır.^{281[281]}

h. Bulunan definenin yüzde yirmisinin alınması emredilmiştir. Rasûlullah (s.a) defineler hakkında: "*Bulunan definelerin beşte biri zekat olarak alınır*" buyurulmuştur.

i. Antika olan eserlere (evde hatıra olarak saklanan eski eserler) zekat düşmez. Fakat, bunlar ticari amaçlı olarak kullanılıyorsa, bunlara da ticari zekat kaidesi uygulanır.

j. Bal hakkında, "Balın bir bölümü mü zekat olarak verilmelidir, yoksa buna da ticari zekat kaidesi mi uygulanmalıdır?" ihtilafı vardır. Hanefilere göre, balın kendisi zekata tabidir. Ahmed b. Hanbel, İshak Raheveyh, Ömer b. Abdülaziz, İbn Ömer ve İbn Abbas aynı görüştedirler. Hz. İmam Şafî'nin bir kavli de bunu destekler niteliktedir. Halbuki, İmam Malik ve Sufyân-ı Sevri (r.a) balın kendisinin zekata tabi olmadığı görüşündedir. İmam Şafî'nin meşhur olan kavli de budur. İmam Buhari ise: "Balın zekatıyla ilgili sahih hiçbir hadis yoktur." demektedir. Bize göre de en doğrusu, ticareti yapılan bala zekat uygulanmasıdır.

k. Balık bizatihi zekata tabi değildir, fakat ticareti yapılıyorsa zekata tabidir. İnci, amber ve denizden çıkan diğer şeylere, madenlerle ilgili hükümdeki zekat kuralı uygulanır. Bu İmam Malik'in görüşüdür. Hz. Ömer b. Abdülaziz döneminde uygulanmıştır.^{282[282]}

l. Petrol hakkında, madenler bölümünde gerekli açıklama yapılmıştır.

m. İhracata hiç bir zekat yoktur. İthalattan Hz. Ömer (r.a.) zamanında alman vergi, zekat değildi. O, komşu ülkelerin müslüman memleketlerinden ithal edilen mallara uyguladıkları vergiye cevap mahiyetinde bir vergiydi.

9. Dört Halife zamanında, Peygamberimiz zamanındaki zekat mallan listesine kendi başına ayrıcalık taşıyan bir mal ilave edilmemiştir. Yalnız, Hz. Muhammedin (s.a) zekatları verilmelidir dediği mallara kıyas yapılarak bazı şeyler eklendi. Mesela; Hz. Ömer bin Abdülaziz, mandayı sığıra kıyasladı ve ona da sığırda olduğu gibi zekat koydu.

10. Her çeşit paraya zekat düşer. Sekizinci cevabın "b" şikkında detaylı olarak izah vardır.

Tedavülden kalkan, bozulan veya hükümet tarafından toplatılan sikkelerde altın veya gümüş bulunduğu takdirde o madeni paraların içindeki altın ve gümüşün miktarınca zekat verilecektir.

Diğer ülkelerin sikkeleri eğer ülkemizde kolayca bozduruluyorsa, onlara da nakitle ilgili hüküm uygulanır. Aksi halde, eğer onların içindeki altın veya gümüş nisab miktarına ulaşıyorsa zekat uygulanır.

11. Aleni mal, hükümetin müfettişleri tarafından teftiş edilebilen maldır. Gizli mal ise, teftişi yapılamayan maldır. Bankalara yatırılan paralar aleni mal kapsamına girer.

12. Mal-ı nâmî"; artma özelliğine sahip olan veya teşebbüsle arttırılabilen maldır. Zekat, tarife göre sadece böyle mallara farz kılınmıştır. Bankaya yatırılan mallardan zekat alınmasının nedeni ise, o malların sahibi tarafından artmaktan alıkonmasıdır.

13. Kiraya verilen eşyanın maliyeti mevcut usullere göre onların kârından hesaplanır ve yüzde ikibuçuk zekat uygulanır. Leys İbn Sa'd: "Medine'de kiraya verilen develere zekat uygulandığına şahit oldum." demektedir.^{283[283]}

14. Deve, manda sığır ve koyun cinsinden hayvanlar nesli geliştirmek için besleniyorsa ve nisab kadar veya bundan fazlaysa, onların da şeriatın dört ayaklı hayvanlar için belirlediği miktar üzerinden zekatı verilir.^{284[284]}

Eğer bu hayvanlar ticaret için beslenmişse, ticari zekat kaidesi uygulanır. Yani; değerleri nisab miktarı olan ikiyüz dirhem gümüş veya daha fazlasına ulaşmışsa, yüzde ikibuçuk zekat verilecektir. Fakat, bu hayvanlar, kişisel amaçlar için beslenmişse, tarım ve yük taşıma işlerinde kullanılıyorsa, sayılarına bakılmaksızın zekattan düşülür; yani, zekatı verilmez.

Bir hobi (zevk) aracı olarak beslenen tavuk, kuş ve diğer hayvanlar zekattan müstesnadır. Ticaret içinse zekata tabidir. Tavuklar bir çiftlikte yumurta için besleniyorsa, mandıra ve diğer imalathanelerdeki zekat kuralı geçerlidir. Dört ayaklı hayvanların zekatı, nakit olarak veya hayvanların kendileri olarak verilebilir.

^{281[281]} El Muğni, İbn Kudame 117581

^{282[282]} Kitab'ul Emval, s. 349. Kitab'ul Muğni, İbn Kudâme, 11/584

^{283[283]} Kitab'ul Emval, 376.

^{284[284]} Detayları için Mevlânâ Süleyman Nedvi'nin Kitab-ı Siyretü'n-Nebi, V/165-167 sayfalarına bakınız.

Hiz. Ali'nin (r.a) bu hususta fetvası vardır.^{285[285]}

15. Zekata tabi olan malların oranları aşağıdaki şekildedir:

Tarım ürünleri: % 10 (Yağmura dayalı sulama olan araziler için), %5 (Yapay sulama yapılan araziler için)

Nakit, altın ve gümüş: % 2,5

Ticari mallar: % 2,5

Hayvanlar: Yukarıda söylendiği gibi detayları için Siyretü'n-Nebî'nin beşinci cildine bakılabilir.

Madenler: % 2,5

Defineler: % 20

Fabrika malları: % 2,5

16. Rasûlullah'ın (s.a) belirlediği nisab ve zekat oranlarında Dört Halife zamanında bir değişiklik yapılmadı. Şimdi de böyle bir değişikliğe gerek yoktur. Rasullullah'ın (s.a) belirlediği miktarları değiştirmeye hiç kimsenin yetkili olmadığı kanısındayız.

17. Nakit, gümüş, ticari mallar, madenler, defineler ve fabrika mallarında nisab miktarı ikiyüz dirhem gümüştür. Mevlânâ Abdulhayy Farangi Mahalli'mn araştırmasına göre ikiyüz dirhem gümüş 36 tola, 5 maşa, 4 ratti^{286[286]} 'ye eşittir. Fakat daha çok, 52,5 tola gümüş, ikiyüz dirhem karşılığında kullanılmaktadır. Yirmi altın miskal hakkında Mevlana Abdulhayy diyor ki: Bu, beş tola, iki matsa ve dört ratti altına eşittir. Ama genellikle yedibuçuk tola olarak söyleniyor. Kitab'ul-Emval'de Ebu Ubeydin hesabına göre; on dirhemin ağırlığı 82.3 arpaya eşittir ve bu yedi altın miskale eşittir.

18. Bunun cevabı on altıncı madde de geçmişti. Altının nisabında değişiklik mümkündür. Çünkü, bunun nisabını yirmi miskal olarak belirleyen rivayet çek zayıftır.

19. Maden, define ve tarım ürünleri hariç, bütün hallerde zekatın şartı; nisab kadar veya daha fazla bir miktardaki malın sahibinde bir yıl kalmasıdır.

Madenler ve define için bir yıl geçmesi şart değildir. Tarımda ise, mahsul alınır alınmaz zekat verilmelidir. Yılda iki veya daha fazla mahsul alındığı zaman da aynı kural geçerlidir. Kur'an'ı Kerim'de:

"Onun hakkını hasadgünü veriniz" buyurulmaktadır.

20. Bunun cevabı on dokuzuncu maddede verilmiştir.

21. Günümüzde bütün mali konular ve hesaplar güneş takvimine göre yapıldığı için, zekat vermede güneş takviminin kullanılmasında bir sakınca yoktur. Ay takviminin, zekat için esas alınacağına ilişkin hiç bir emir söz konusu değildir. Zekat tahsili için özel bir ay da belirlenmemiştir. İslâm devletinin zekat tahsili için belirli bir düzenlemeye gittiği tarih o zekat yılının başlangıcı sayılır.

22-23. Kur'an-ı Kerim'de zekatın verileceği kişiler sekiz sınıf olarak belirlenmiştir: "*Fakirler, düşkünler, zekat işlerinde çalışanlar, müellefe-i kulûb, Rikab (köleler), borçlular, cihad edenler, yolcular.*"^{287[287]}

Fakirler: Geçinmek için başkalarına muhtaç olanlardır. Bu kelime genelde ihtiyaç sahipleri için kullanılır. Muhtaç duruma yaşlılıktan, bedensel özürden veya herhangi bir olaydan dolayı düşmüş olabilirler. Meselâ; yetim çocuklar, dul kadınlar, işsizler ve ani bir kazaya maruz kalanlar.

Düşkünler: Düşkünün mânâsı bir hadiste şöyle açıklanmaktadır.

"Kendi ihtiyacını giderebilecek malı bulunmayan, yardım edilebilecek bir durum göstermeyen, fakat gerçekte bunu hak eden birisi düşkündür (miskin). Böyle birisi yardım istemek için elini uzatmaz."

Bu durumda olan birisi, kazanmak için çaba gösterir fakat ihtiyacına göre kazanamaz. Geçimini temin etmek üzere çalıştığı için kimse ona yardım etmez ve o da kendi vicdanına sindiremediği için başkalarından yardım istemez. İşte bu kişi düşkündür.

Zekat işlerinde çalışanlar: Zekatı tahsil edip dağıtan, hesapları tutan kişilerdir. Nisab durumlarına bakılmaksızın buradan maaşlarını alırlar.

Müellefe-i kulûb: İslâm'a ve İslâm devletinin çıkarlarına karşı gelmelerini önlemek için zekat ödenen kişilerdir. İslâm'ın lehine çalışanlar ve bu maksat için paradan başka bir yolla gönülleri alınamayanlardır. Bu kişiler kâfir de olabilirler. İslâm'ın menfeatine hizmete razı edilemeyen sözde müslümanlar da bu sınıftandır. Bu kişiler İslâmî bir ülkenin vatandaşı da olabilir, bir başka memleketin de. Bunlara nisab sahibi oldukları halde bile zekat verilir. Fakat İslâm hükümetinin buna gerek duyması şarttır. Bu hissenin artık geçersiz olduğu görüşüne katılmıyoruz. Hiz. Ömer'in (r.a) bu konudaki uygulaması^{288[288]} kendi zamanı içindi, gelecek bütün dönemler için değildi.

Rikâb: Köleler demektir. Kölelere serbest bırakılmaları için zekat vermek bu maddeye dahildir. Eğer bir devirde kölelik kalkmışsa, bu madde geçici olarak uygulamadan kalkacaktır.

^{285[285]} Kitab'ul Emval, 368

^{286[286]} Eskiden Pakistan'da kullanılan ağırlık ölçülen. 1 ratti= 8 Piriç, 1 Maşa= 8 Ratti, 1 Tola= 12 Maşa

^{287[287]} Bakara: 2/177.

^{288[288]} Zekattan müellefe-i kulûb için ayrılan hisse Hiz. Ömer zamanında kaldırılmıştı. (Çev.)

Garimin: Borçlular demektir. Böyle kişiler borçlarını ödedikten sonra nisab miktarı malları olmayanlardır. Bunlar para kazanan veya işsiz kişiler de olabilir.

Fîsebilillâh: Allah (c.c) yolunda cihad edenlerdir. Cihadları kılıç, kalem, dil, el, ayak, emek ve gayretleriyle de olabilir. Selef büyüklerinden hiçbiri bunu halkın refahı anlamına almamıştır. Onlara göre bunun anlamı, Allah Teâlâ'nın dinini yaşatmak, yaymak ve korumak için verilen çabalarla meşgul olanlardır.

İbnissebil (yolcu): Yolcu olan kişi evinde çok zengin olduğu halde, yolculuğunda zekata muhtaç hale gelirse ona da zekat verilebilir.

24. Kur'an'da ifade edilen bu kişilerden her birine zekatı vermek şart değildir. Hükümet isterse, birkaçına veya tek bir kişiye istediği kadar zekat verebilir.

25. Zekat verilecek kişiler olarak zikredilen fakir ve düşkün kimseler, ancak nisab miktarı mala sahip olmadıkları takdirde zekatı alabilirler. Zekat işlerinde çalışanlar ile müellefe-i kulûb, nisab miktarı mala sahip oldukları halde zekat alabilirler. Kölenin köle olması, haddi zatında onun özgürlüğüne kavuşması için zekat verilmesini gerekli kılmaktadır. Borçlular ise, borçlarını ödedikten sonra nisab sahibi olarak kalmıyorsa o zaman zekat alabilirler. Cihad edenler nisaba malik oldukları halde cihad masrafları için zekat alabilir. Yolcu ise yolculukta yardıma muhtaç olduğunda zekat almaya hak kazanır.

Ben-i Hâşim'in (Haşimoğulları) zekat alması haramdır. Fakat bugün, Pakistan'da kimin Hâşimî olduğunu araştırmak mümkün değildir. Dolayısıyla hükümet muhtaç olarak gördüğü herkese zekat verecektir. Zekat alan Hâşimî olduğundan eminse almamalıdır.

26. Zekat hazinede toplandıktan sonra gerek şahıs gerekse kurumlar eliyle dağıtılabilir. Hükümet, zekat kurumlarını zekat parasıyla kurabilir.

27. Sürekli veya geçici olarak zekata muhtaç olanlara, zekattan sürekli veya geçici olarak maaş verilebilir.

28. Zekatın verileceği yerlerden "fîsebilillâh" şeklinde ifade edilen madde, halkın refahı ile aynı mânâyı paylaşacak kadar genel bir mânâ taşımaz.

29. Devlet hazinesindeki zekat paralarından muhtaç olan kişilere karz-ı hasen vermekte bir sakınca yoktur. Günümüz şartlarında bu amaçla beyt'ül mâl'de bir şube açmak bize göre hayırlı olacaktır.

30. Zekatın, genel olarak, alındığı bölgede bulunan muhtaçlara verilmesi daha uygundur. Hz. Ömer b. Abdülaziz döneminde bir kez Reyin ^{289[289]} zekatı Kufe'ye nakledildi de Hz. Ömer b. Abdülaziz geri gönderilmesini emretti. ^{290[290]} Zekat alınan bölgelerden herhangi birinde ihtiyaç fazlası varsa, bu fazlalık ihtiyaç içinde bulunan diğer bir bölgeye gönderilebilir. Herhangi bir afetle karşılaşan bir ülkeye insani sebeplerle ve kalpleri ısındırmak için zekat gönderilebilir. Fakat, yurt içinde yaşayan kişilerin ihtiyaçlarını karşılamaya öncelik gösterilmelidir.

Bölgenin anlamı, yönetim birimi olarak alınmalıdır. Bunlar il, ilçe ve eyalet olabilir. Ülkeye göre bir bölge onun eyaleti olacaktır. Eyaletle göre il ve ilçe de ilçesi onun bölgesidir.

31. Ölen bir kişinin mirasından, önce borçları ödenmelidir. Sonra zekat bakiyesi veya vasiyetleri ödenir, arta kalan ise varisleri arasında bölüşülür. Mal sahibinin ölümü ile zekat farızası üzerinden kalkmaz; vasiyeti olsa da olmasa da malından zekat alınır. Ata, Zühri, Katâde, İmam Mâlik, Şafii, İmam Muhammed, İshak İbn Raheveyh ve Ebu Sevr hemen hemen aynı şeyi söylemişlerdir. Bazı fakihlere göre; mal sahibinin vasiyeti varsa zekat alınır, yoksa alınmaz.

Fakat bu, bize göre, yalnız gizli mallarla ilgilidir. Çünkü mal sahibi ölmeden önce zekat vermiş olabilir, ama bu başkası tarafından bilinmeyebilir. Açık olan malın zekatını hükümet aldığı zaman böyle bir ihtimal kalmayacağı için zekatın bakiyesi alınacaktır. Bu yüzden zekatın geriye kalanı bu şahsın zimmetindeki bir borç gibidir. Onun malından önce kişilerin borcu, arkasından da Allah Teâlâ'nın ve cemaatin hakkı alınacaktır.

32. Zekattan kurtulmak için yapılan hileleri önlemenin üç yolu vardır:

a. Yönetim: Yönetim, imanı olan ve rüşvet yemeyen kişilerin ellerinde olmalıdır. Böyle yetkililer, zekatın tahsilinde ve dağıtımında taraf tutmayacak, ihanet etmeyecek, zekatın büyük bir kısmını kendi maaş ve ikramiyelerine ayırmayacaktır. Tahsildarın doğruluğu halkın güvenini arttıracaktır. Böylece zekatın emin ellerce toplanıp, gerekli yerlere dağıtıldığına kani olan halk, zekat vermekten kaçmaya çalışmayacaktır.

b. Toplumun ahlaki düzeltilmeye çalışılması, insanların hayatı ve karakteri, Allah sevgisi ve korkusu üzerine inşa edilmelidir. Hükümetin işi, yalnızca ülke yönetimi ve savunmasıyla sınırlı kalmamalı, halkı eğitime görevi de yerine getirilmelidir.

c. Zekattan kaçabilecek kişilere ve kaçış yolları için düşünülen hilelere karşı kanun yapılmalıdır. Meselâ; zekata tabi olan ancak mallarını yıl sonunda yakın bir akrabasına devreden kimseler yargılanmalı ve zekat

^{289[289]} Büyük Selçuklu Devletinin başşehri olan ve bugünkü Tahranın güneyinde bir semt durumunda olan şehir.

^{290[290]} Kitab'ul Emval, 590

vermemek için hile yaptığı ilan edilmelidir.

33. Bize göre, zekat tahsil ve taksimi eyaletler tarafından yapılmalıdır. Merkezi yönetim, bir eyaletin zekatından ihtiyaç fazlası olan miktarı bir başka eyalete göndermeye yetkili olmalıdır. Merkezi hükümet, zekat paralarıyla bazı kuruluşlar da kurmalıdır. Bu kuruluşlar, yurt içi ve yurt dışında Allah yolunda cihad edenlere yardım etmelidir. Yurt dışında tabii afetlere uğrayan ülkelere de yardım etmelidir. Bu amaçla, merkezi hükümet, eyaletlerden zekatlarının bir kısmını talep edebilmelidir.

34. Kanaatimizce, zekat tahsili için ayrı bir kuruma gerek yoktur. Çeşitli vergileri tahsil eden kurumlar, ilgili dallardaki zekatı da tahsil edebilirler. Örneğin; tarım ve hayvancılıkla ilgili zekatların toplanması mal müdürlüğüne, ticaret mallarıyla ilgili zekatların toplanması gelirler müdürlüğüne, fabrikalarla ilgili zekatların toplanması istihlak vergisi toplama müdürlüğüne havale edilebilir. Bütün zekat çeşitleri bu şekilde toplanabilir. Son olarak, zekatın devlet hazinesinde toplanmasını ve burada Sayıştay'ın kontrolünde tutulmasını önerebiliriz.

Bu tavsiyelere göre, zekat yönetimi eyaletlerin elinde bulunur, bu tahsili yapan kurum da merkeze bağlı olursa, eyaletlerin zekatın tahsili sırasındaki masraflarını merkeze ödemeleri için aralarında anlaşmalar için de bir engel yoktur.

Fakat, zekat parasının, zekat dağıtımı ve zekat masraflarında harcanması için ayrı bir kurum teşkil edilmelidir. Bu iş vakıflar veya din işleri gibi bir bakanlığın sorumluluğuna verilebilir.

35. Zekatın bir "vergi" olmadığı, "mali bir ibadet" olduğu iyi bilinmelidir. Vergi ile ibadet arasında, temel düşünce ve ahlâkî ruh yönünden yerden göğe kadar fark vardır. Şayet devlet memurları ve zekat verenler, ibadet yerine vergi düşüncesinde olurlarsa, zekatın asıl amacı olan ahlâkî ve manevi faydaları yok olacaktır. Bundan zekatın içtimai faydası da zarara uğrayacaktır. Zekatın tahsili ve dağıtımı hükümet elinde bulunuyor diye, onu bir vergi olarak kabul etmek yanlıştır. İslâm'ın bu ibadetin düzenli bir şekilde yerine getirilmesi işini hükümete vermesi, müslümanların bütün toplumsal ibadetlerde disiplinli olmalarını temin maksadına yöneliktir. Namazın kaldırılması ve haccın yaptırılması da, zekatın tahsili ve dağıtımı gibi, İslâm devletinin görevlerindedir.

36. Hadis-i şerifte:

"*İnsanın malında zekattan başka haklar da vardır*" buyurulmuştur. "Bu hükümden sonra, İslâm hükümeti, zekattan başka bir vergi de alabilir mi?" diye bir soru söz konusu olamaz. Kur'an'da, zekatın verileceği belirli yerler zikredildiğine göre bundan hareketle doğal olarak şu sonuca varıyoruz: Bu masraflardan başka hükümetin yükümlülüğü altındaki vazifeler için de hükümet vergi isteme hakkına sahiptir. Ayrıca Kur'an'da şu talimat da vardır:

"*Sana Allah yolunda ne vereceklerini soruyorlar.*" De ki "Afv".^{291[291]} "Afv" kelimesinin İngilizce karşılığı "Economic surplus" yani fazlalık ve artık değer demektir. Burada "afv"m verginin yerine geçtiğine işaret vardır.

Ayrıca Dört Halife zamanında, diğer vergilendirme örneklerine de rastlanır. Mesela; Hz. Ömer (r.a) zamanında, ithalat vergisi konmuştur. Bu zekattan değil, "fey"den (hükümetin genel gelirlerinden) sayılırdı. Ayrıca şeriatta, toplumsal ihtiyaçları karşılamak için başka vergiler konmasını yasaklayıcı bir talimat yoktur. Yasaklanmayan işler mubahtır. Dahhak b. Müzahim isminde tanınmayan biri hariç, hiçbir "Zekat, maldaki bütün diğer hakları iptal etmiştir." görüşünü kabul etmemektedir.^{292[292]}

37. Asr-ı saadet'te hükümet tarafından tahsildarlar tayin edilmişti. Onlar, malların bulunduğu yere giderek zekatı tahsil ederlerdi. Zekat için ayrı hazineler yoktu; devletin genel hazinesine yatırılır, ancak hesabı ayrı tutulurdu. Zekat dağıtımını, başka görevleri de olan devlet memurları yapardı. Zekat dağıtımı için ayrı bir kuruluşun olup olmadığı hakkında fazla bilgimiz yoktur. İdare ile ilgili bu gibi konularda biz, günümüzün şart ve gereklerine göre uygun gördüğümüzü yapabiliriz.

Mevcut müslüman devletlerde, zekat tahsili ve dağıtımını düzenli şekilde yapan bir kuruluşu olan bir devletin varlığından haberdar değiliz.

38. Bizce, zekatın tahsil ve dağıtım düzenlenmesini İslâm devleti yapmalıdır.

39. Zekatın tahsili ve dağıtımını yapan memurlar, maaş, ikramiye, emeklilik ve çalışma şartları açısından diğer devlet memurlarından farklı olmalıdırlar. Şüphesiz bütün devlet memurlarınının maaş yönetmeliğinde hükümet, temel değişiklikler yapmalıdır. Eğer günümüzdeki ifrat ve tefrit durumu devam ederse, ne zekatın tahsili ve ne de dağıtımını mümkün olacaktır.^{293[293]}

^{291[291]} Bakara: 2/219.

^{292[292]} El Muhalla, İbn Hazm, 11/158

^{293[293]} Tercüman'ul Kur'an, Muharrem, 1370/Kasım, 1950

Zekatın Nisabı Ve Oranları Değişebilir Mi?

Soru:

Birisi, "Rasûlullah (s.a) kendi zamanındaki şartlara göre zekat oranını yüzde ikibuçuk olarak belirlemişti. Şimdi İslâm devleti isterse bugünün şartlarına göre bunu azaltıp çoğaltabilir" diye iddia etmektedir. Dayandığı delili şudur: "Kur'an'da zekat, birçok yerde zikredildiği halde, bunun oranı hiçbir yerde belirtilmemiştir. Belli bir oran gerekli olsaydı, mutlaka söylenirdi." Onun aksine ben, Rasûlullah'ın (s.a) koyduğu hükümlerin sürekli ve kesin olduğunu, bunları değiştirmeye bizim yetki sahibi olmadığımızı iddia ettim. Söz konusu şahıs ortaya sürdüğü delile dayanarak yarın namaz sayısını ve namaz kılma yöntemini de değiştirmeye kalkışabilir. Çünkü, ona göre zamanın şart ve gerekleri çok önemlidir. O durumda Rasûlullah'ın (s.a) emirleri, emir özelliğinden çıkıp, bir oyun halini alacaktır. İkinci olarak söylediğim şey ise şuydu: Eğer İslâm devleti ihtiyaçlarına binaen zorda kalırsa "malda zekattan başka haklar da vardır" hadisine dayanarak gerekli olan meblağı vergi olarak tahsil edebilir. Aynı hadis, zekatın oranının kalıcı olduğuna da işaret etmektedir. Zekat oranı değiştirilebilecek olsaydı, bu hadise ne gerek vardı? Fakat o zat, kendi görüşünün doğru olduğunda ısrar ediyor. Bu konuyu lütfen açıkla mısınız?

Cevap:

Zekat konusunda getirdiğiniz delilleriniz doğrudur. Şariat sahibinin belirlediği oranlarda ve miktarlarda değişiklik yapmaya biz yetkili değiliz. Böyle bir kapı açıldığında, sadece zekatın nisabı zedelenmekle kalmayacak ardından namaz, oruç, zekat, hac, nikah, boşanma ve miras gibi birçok konularda da bu değişiklik gereği ve bazılarının iptali bile düşünülecektir. Bu tarz bir değişiklik süreci ise belli bir noktada bitmeyecektir.

Ayrıca böyle bir şey başlayınca, Şârî'nin fert ve cemaat arasında adaleti sağlamak için koyduğu denge ve itidal yok olacaktır. Böyle bir durumda fert ve cemaat arasında çekişme başlayacaktır. Fertler, nisab oranındaki değişikliğin kendi çıkarlarına uygun olmasını isterken, cemaat da kendi çıkarlarına uygun olmasını isteyecektir. Seçimlerde bu konu bir sorun haline gelebilir. Nisabı azaltıp oranı yükseltince, çıkarları zedelenenler, bunu istekli olarak ödemeyecekler ve durum ibadetin esas ruhuna aykırı olacaktır. Onlar bunu vergi gibi birşey olarak ödeyeceklerdir. Böylelikle, hilekârlık (tactics) ve kaçamak (evasion) olayları başgösterecektir. Şimdi herkes, Allah ve Rasûlu'nün hükmüdür diye seve seve zekat veriyor. Fakat parlamentonun çoğunluğu tarafından keyfi olarak konulmuş bir vergi olursa, şimdiki durum hiçbir zaman söz konusu olmayacaktır. Yani kimse, yeni nisab ve oranları seve seve kabul etmeyecektir.

Şirket Hisselerinde Zekat Konusu

Soru:

Şirket hisselerinin zekatı meselesini anlayamadım. Hissenin kendisi tek başına kıymetli birşey değildir, sadece bir kağıt parçasıdır.^{294[294]} Elindeki, sened yerine geçen bu kağıt yüzünden hisse sahibi şirketin ortak mülk ve malına kendi hissesi kadar ortak olmuş bulunuyor.

Şirketin emlak ve sahibi olduğu mal varlığının niteliklerini göz önüne almak lazımdır. Şirketin mülkü bina, arazi ve makina türünde ise, hissenin ortaklığı da aynı şeylerde olacaktır ve sizin ifadenize göre bunlara zekat düşmeyecektir.

Ortağın hissesinin mutlaka bir maliyeti vardır. Ancak bu, bütün maliyetin sadece bir parçasıdır. Eğer bu gayri menkul bir emlak olarak şirketin mülkünde yer alıyorsa, bu ortağın hissesine niçin zekat vermek gereksin.

Cevap:

^{294[294]} Soru soran, hisse ile ilgili, çok yanlış bir düşünce ortaya atmıştır. Bir kağıt parçası, ne hisse olabilir, ne de gerçek bir öneme sahiptir. Fakat hisse senedi, bir şahsın, herhangi bir işte payını belirleyen belgedir. Eğer iki kişi bir dükkana eşit olarak ortak olursa, bunu yazıp bir belge olarak saklarsa, bu belge onların ortaklığının esas hissesi olmayacaktır. Bu sadece onların ortaklığının ispatına yarayan bir belge olacaktır. Aynı şey, bir işte birkaç ortak için de söylenebilir. Hissenin kendisinin değerli birşey olmadığını söylemek de yanlıştır. Çünkü gerçekte, hissenin kendisi kıymetlidir. Çünkü hisse herhangi bir iş ve bu işte kullanılan sermayeye, bu işle ilgili emlakta sahip olma oranının adıdır. Aslında hissenin kıymeti işte bu sahip olma hakkının kıymetidir. Hisse herhangi soyut bir şey olmayıp aksine somut bir maddi gerçektir.

Şirketteki hissesinin değeri nisab miktarı kadar olan ortak, nisab sahibi sayılır. Eğer bu şahıs, parasını şirketin işlerine yatırmışsa; ondan, hissesinin maliyetine göre, kişisel olarak zekat alınmaz. Zekatın ticari kurallarına göre, zekat vermekle mükellef olan bütün ortakların zekatı toplu halde alınır. Şirketin zekatını belirlerken, makina, ev, mobilya vb. müstesna tutulur. Geri kalan ticaret malları, emlak ve sene sonunda kasadaki nakit para üzerinden zekat alınır. Eğer şirketin işi bu türden bir iş değilse, yani bunun mali durumu tesbit edilemezse, yıllık geliri üzerinden zekatı hesaplanır ve verilir.^{295[295]}

Mudarebe (Kâr-Zarar Ortaklığı) Durumunda Zekat

Soru:

İki kişi ortak olarak bir işe başlarlar da, birisi sermayesini ve emeğini koyar, diğeri de sadece emeğiyle işe katılırsa, bu işte kâr şöyle paylaşılır: Önce kâr üçe bölünür, bir bölümü sermayeye ve geri kalan iki bölümü ortaklara ayrılır. Bu iş yerinin zekatıyla ilgili olarak iki sorum var;

a. Eğer toplam sermayeden zekat çıkarılırsa, ikinci şahıs itiraz edebilir. Çünkü, işin sermayesi birinci şahsa aittir ve sermayeden kâr da almaktadır. Ancak kendisinin sermayede bir hakkı olmadığı için sermayenin zekatını, sermaye sahibinin vermesi gerektiğini söyler. Bu şahsın bu itirazı doğru mudur?

b. Ticari bir işte kâr ve zarar her iki ihtimal de vardır. Zekatın ise kâr ya da zararla değil, sermaye ile ilgisi vardır. Zarar halinde de, mevcut sermayeden zekat verilecektir. Zarar edilmesi durumunda sermayeden çıkarılan zekatta, ikinci şahsın payına düşen hissenin zekatının 1/3'ü gelecek yılın kârında onun hissesinden kesilecektir. Halbuki ikinci şahıs gelecek yıl da zekat verecektir. Bu durumda ikinci şahsın verdiği para zekat olmaktan çıkmakta ve sermaye sahibinin sermayesinin bir çeşit vergisi olmaktadır. Bu durum zekatın esas ruhuna aykırı değil midir?

Cevap:

Sizin iki sorunuzun da cevabı şudur:

a. İkinci şahsın itirazı doğru değildir. Zekat sadece işe başlarkenki sermayeye değil de toplam sermayeye uygulanır. En doğru yöntem evvela bütün işin zekatını çıkartmaktır. Ondan sonra geriye kalan kâr, ortakların aralarındaki anlaşmaya göre, taraflar arasında dağıtılmalıdır.

b. Ticari mallar için zekatın kuralı şudur: Ticari bir mal nisab miktarına ulaşmışsa, sadece emeğiyle işe katılan şahıs, kendi emeğiyle ticaretin mal varlığını arttırmak için katkıda bulunmuştur. Bu artış sadece işin başındaki sermayeden dolayı değildir. Dolayısıyla bu zekatın iki hissesini mal sahibi ve bir hissesini emeğe ortak olan ödemelidir.^{296[296]}

Dâr'ul İslâm Ve Dârul Küfr Müslümanları Arasında Miras Ve Nikah (Evlenme) İlişkileri

Soru:

İslâm'da Cihad" adlı kitabınızı okurken şu ayete rastladım:

"İman edip de hicret etmeyenlere gelince, onların hicret etmelerine kadar onların himayesi için sizin hiçbir sorumluluğunuz yoktur."^{297[297]}

Bu ayeti izah ederken şöyle diyorsunuz: "Bu ayette nur müslümanlar ve köle müslümanlar arasındaki ilişkiler çok açık ve detaylı olarak ifade edilmiştir. Önce de şu söylenmiştir: Dâr'ul Küfr'de kalmayı kabul eden müslümanlar veya buna mecbur olanlar, Dâr'ul İslâm'daki müslümanlarla medeni ilişkilere giremezler, aralarında izdivaç bağlanamaz ve birbirlerinin mirasını da alamazlar."

Şunu anlatmak istiyorum: Hindistan ve Pakistan Dâr'ul Küfr ve Dâr'ul İslâm olarak iki ayrı ülke halinde kurulmuştur. Hindistan'daki müslümanların durumu açıktır. Onların düşünceleri de değişmiştir. Hatta onlar köle bir millet için lazım gelen her şeyi kabullenmişlerdir. Onların bir kısmı orada kalmaya mecburdu çoğu da bile bile orada kalmıştır. Bazıları hicret ederek; din ve namuslarının korunması için Pakistan'a geldiler. Bunların çoğunun anne ve babaları Hindistan'da kalmak isteyen ve ölünceye kadar da Pakistan'a gelmeyi

^{295[295]} Tercüman'ul Kur'an, Rabûlevvel-Rabûlâhir, 1370/Ocak-Şubat, 1951

^{296[296]} Tercüman ul Kur'an, Rabûssânî, 1372/Ocak, 1953

^{297[297]} Enfâl: 8/72.

düşünmeyen kişilerdir. Ama çocukları, Pakistan'a gelmiş ve Hindistan'a dönmeyi istemeyen müslümanlardır. Bu durumda sizce şu sorulara nasıl bir cevap verilebilir?

1. Böyle bir durumda çocuklar, kendi anne ve babalarının veya akrabalarının mirasından mahrum mu olacaktır? Bu gibi kimselerin miras hakları için açacakları dava caiz olmaz mı?
2. Mevcut durumda herhangi bir Pakistan'lı (muhacir ^{298[298]} veya yerli) Hindistanlı bir müslüman kızla evlenebilir mi? Evlendiklerinde aralarındaki ilişki caiz olur mu?

Cevap:

Şahsi kanaatime göre, Kur'an, Dâr'ul İslâm ve Dâr'ul Küfr'deki müslümanlar arasında evlenme ve miras gibi konularda bir bağ olmaması gerektiğini söyler. Akrabaları Hindistan'da kalmış olanlar hakkında ben şu fikirdeyim: Ne onlar Hindistan'dan miraslarını alabilir, ne de onların Hindistan'daki akrabaları Pakistan'dan miras alabilirler. Nikaha gelince; hicretle nikahın bozulmayacağı tabiidir. Eğer eşlerden birisi Dâr'ul İslâm'a gelmişse ve diğeri buna razı değilse, buna dayanarak nikahın feshi için mahkemeye başvurulabilir. Bundan sonra Pakistanlı ve Hindistanlı müslümanlar arasında evlenme olmamalıdır. ^{299[299]}

Sözkonusu Mesele Üzerinde Mevlânâ Zafer Ahmed Osman İle Mektuplaşmalar

Mevlânâ Zafer Ahmed'in Mektubu:

Sevgili dostum Seyyid Ebul Ala Mevdûdi, Allah Teâlâ iyiliklerinizi artırsın. Esselâmü Aleyküm ve Rahmetullahi ve Berakatühû.

Ben sizi görmediğim halde, gıyabınızda sevenlerdenim. Buna sizin vicdanınız da şahadet edecektir. Ben size daha önceleri zaman zaman Tana Bavan ve Dakka'dan ^{300[300]} mektuplar yazmıştım. Bu mektubu da işte o gıyabınızdaki sevgimin bir ifadesi olarak yazıyorum. Bugünlerde bazı alimlerin sizi tekfir etmeleri ve fasıklıkla itham etmeleri beni çok üzdü. Onlar sizi, cemaat-ı ehl-i hak'tan ayırmaya çalışıyorlar. Allah sizi, ehl-i hak'tan ayırmasın. Bununla birlikte, onların hakkınızda yazdıklarım umursamadığımı bildirmek isterim. "Kaybettiğin her şeyin vardır bir karşılığı Kaybedersen Allah'ı, yoktur onun karşılığı" Tercüman'ul Kur'an'â, mahdumzade bir büyüğün yazısını okudum. Çok üzüldüm. Kendileri, şeyhi rabita etmek konusu üzerinde öyle bir şekilde duruyor ki, alimlerin bunu kabul edemeyeceği çok açıktır. Şeyhi rabita etmenin gerçeği şudur: Allah Teâlâ'ya ulaşmak için kalbimizi dünya sevgisinden, daha doğru bir ifadeyle Allah sevgisinden başka şeylerden temizlemek gerekir. Bunu başarmak için izlenecek yöntemlerden biri, her şeyin sevgisini birer birer ayırarak ayrı ayrı aradan çıkarmaya çalışmaktır. Bu yol hem uzun ve hem de bazıları için çok zor bir yoldur. Bunun için alimler tek bir şeyin sevgisini, her şeyin sevgisine galip gelecek bir şekilde yöntemi benimsemişlerdir. Tek bir sevginin üstünlüğüyle diğer şeylerin sevgisi mağlup ve zayıf olarak yok olacaktır. Daha sonra bu tek sevgiyi mağlup etmek ve aradan çıkarmak zor olmayacaktır. Bunun için de önce şeyh sevgisi önerilmiştir. Bu yüzden isteklilere şeyhin muhabbeti önerilmiştir. Bu muhabbet Allah rızası için olduğundan şeyhe sevginin diğer sevgilere galip gelmesi, Hak'ka sevgiyi gerçekleştirmede yardıma olacak, onu engellemeyecektir. Şeyhin muhabbeti diğer şeylerin muhabbetine galip gelince şeyhin sevgisini mağlup etmek için Rasûl'ün (s.a) rabitası talim edilmeye başlanır. Bundan sonra fenâfillah süreci başlatılır. Fakat bilgisizlerin, şeyhi rabita etmeyi Mahdumzade büyüğünün söylediği anlamda almaları, bunun alimler tarafından reddedilmesine sebebiyet vermiştir. Âlimler bunun:

"Sizin şu karşısında durup taptığımız heykeller nedir" ^{301[301]} ayetiyle eş anlamlı olduğunu söylemişlerdir. Bu konuda derginizde yazılanlara ben de katılıyorum.

Fakat, ikinci meselede ben Mahdumzade'nin yazdığını destekliyorum. Çünkü siz ve cemaatiniz fertleri, Kur'an ve Hadis'ten doğrudan doğruya neticeye gitmeye çalışıyorsunuz. Ümmetin fakihlerinin bu konudaki kanaat ve düşüncelerine pek aldırılmıyorsunuz. Bunun en son örneğini Tercüman'ul Kur'an XXXVI/ sayı 2, Şaban 1370, Haziran 1951'de okudum. Siz, Dâr'ul-İslâm ve Dâr'ul-Küfr'ün müslümanlarının ilişkileriyle ilgili hükmü ifade ederken: "Benim bildiğim kadarıyla Kur'an Dâr'ul-İslâm ve Dâr'ul-Küfr'deki müslümanlar arasında evlenme ve miras gibi konularda bir bağ olmaması gerektiğini söyler" diye yazmışsınız. Sonra, "akrabaları Hindistan'da kalmış olanlar hakkında ben şunu söyleyebilirim ki, ne onlar Hindistan'daki akrabalarının miraslarını alabilirler, ne de onların Hindistan'daki akrabaları Pakistan'dan miras alabilirler."

^{298[298]} 1947'de Pakistan'la Hindistan'ın ayrılmasından sonra Hindistan'ın egemenliği altında kalan bölgelerden Pakistan'a hicret eden kimseler.(Çev.)

^{299[299]} Tercüman'ul Kur'an, Şaban, 1370/ Haziran, 1951

^{300[300]} Şu an Bangladeş sınırları içerisinde bulunan şehirler. Dakka şu an Bangladeş'in başkenti dir.(Ç ev.)

^{301[301]} Enbiyâ: 21/52.

diyorsunuz.

Sizin bu fetvanız Hanefi mezhebi ve diğer dört mezhebe aykırıdır.

Bu neticeye vardığınız ayet-i kerimedeki^{302[302]} "velayet" kelimesi "muvâlât" (dostluk ilişkisi) mânâsına değil de "veraset" mânâsına alınır; bu hüküm Peygamber Efendimizin daha Medine'ye ilk gittiği zamanlara rastlamaktadır. Peygamberimiz (s.a) Medine'ye hicretinde Muhacirler ve Ensar arasında uhuvvet (kardeşlik) gerçekleştirmiş ve bu kardeşliğe binaen Muhacirler, Ensar'a, Ensar da Muhacirlere varis olmaya başlamıştır. Daha sonra Muhacir ve Ensar'ın birbiriyle varis olması Ahzab Sûresi'nin şu ayetiyle nesh edildi.

"Peygamber, mü'minlere canlarından ileridir. O'nun eşleri de onların anneleridir. Rahim sahipleri (Anne tarafından akrabalar da Allah'ın kitabında birbirlerine öteki müminlerden ve muhacirlerden daha yakındırlar. Ancak dostlarınıza bir iyilik yapmanız (bir vasiyet etmeniz) hariç (yaptığınız o vasiyet yerine getirilir). Bunlar kitapta yazılmıştır."^{303[303]}

Böylece muhacirlerin Ensar'a ya da Ensar'ın muhacirlere varis olması şeklindeki hüküm kaldırılıp, miras ayetine uygun olarak miras alınmaya başlandı.

Siz, Mekke'de, Mümtehine Sûresi'nin şu ayetinin nüzulünden önceye kadar, gayri müslim kadınlardan Muhacirlerin nikahı altında bulunanlar olduğunu da düşünmemişsiniz.

"Kafir kadınların ismetlerini (nikah, akrabalık veya herhangi bir bağlarını) tutmayın. (Onlarla ilişkiyi kesin ve kâfirlere katılan kadınlara) harcadığınız (mehir)i isteyin."^{304[304]}

Bu ayetin nüzulünden sonra, Hz. Ömer (r.a.) ve diğer sahabi, kâfir olan kadınlarını boşadı. Onlar da Mekke'nin kâfirleriyle evlendi. Halbuki, Mekke o zaman sadece Dâr'ul Küfr de değildi. Mekke sakinleri müslümanlarla harb halinde idi ve onlarla Hudeybiye Gazvesinde (Hicri VI. yılda) birkaç yıllığına sulh yapılmıştı. O halde, sakinleriyle harp halinde bulunulmayan bir Dâr'ul Küfrün müslüman kadınlarıyla evlenmeyi ve oranın müslümanlarıyla miras alma bağlarını koparmayı siz hangi delille men edebilirsiniz?

Bugünkü Hindistan, İngiliz Hükümeti zamanında olduğu gibi yine Dâr'ul Küfr'dür. Bugünkü Pakistan'ın Dâr'ul İslâm olduğu kadar, bir zamanların Haydarabad'ı da^{305[305]} Dar'ül-İslâm'dı. Belki de Haydarabad, Pakistan'dan biraz daha fazla Dâr'ul İslâm'dı. Çünkü; orada Diyanet İşleriyle ilgili bir kurum vardı ve bu kurum, Pakistan'da hala kurulamamıştır. Siz, o zamanda Hindistan ve Haydarabad'm müslümanları arasında evlenme ve miras almayı yasak mı görüyordunuz? Ya da o zaman, Hicaz Bölgesi'nde ölen bir hacının orada olmayan akrabalarının onun mirasından almamasına dair bir fetva verebilir miydiniz?

Eğer böyle bir fetva verseydiniz, herkes size karşı çıkardı.

Hicaz'a hakim oldukları dönemde Türklerin de, bugünkü Hicaz hükümetinin de şöyle bir davranış gösterdiklerini biliyoruz: Ölen bir kişinin terk ettiği mal, Hint hükümetinin vasıtasıyla onun varislerine iade edilmekteydi. Sadece o kişinin varislerinin olup olmadığının tesbit edilmesi mirasının iadesi için kafi idi. Hiç bir mezhep alimi bu mal Hindistan'daki varislerin değil; hükümetin hakkıdır şeklinde bir fetva vermemiştir.

Eğer Enfâl Süresindeki söz konusu, ayette geçen velayetin anlamı 'veraset' değil de, 'muvâlât' ise bunun miras ve

nikâhla hiç alakası yoktur.

Bunun için de, içinde muharip ve gayri muharibin, eman verilenler ve verilmeyenlerin farkının gözetileceği muvâlât (karşılıklı sevgi, dostluk) ve terk-i muvâlât'tan da söz edilcektir. Bunun detayı Mümtehine Sûresi'nin şu ayetinde mevcuttur:

"Allah sizi, ancak sizinle din hakkında savaşmayan ve sizi yurtlarınızdan çıkarmayan kimselere iyilik etmekten, onlara adaletli davranmaktan menetmez. Çünkü Allah adalet yapanları sever."^{306[306]}

Bu ayete dayanarak müfessir, muhaddis ve fakihler çok şey söylemişlerdir. İmam Muhammed İbn Hasan Şeybani'nin bu konudaki Şerhu Siyer'il Kebir'irâ okuyabilirsiniz. Son olarak sizin hayrınızı isteyen birisi olarak birkaç şeye dikkatinizi çekmek isterim.

a. Kur'an'dan bir mesele ve hükmü istinbat ederken en azından Er'Razi'nin El-Ahkâm'ul Kur'ân'ına, İbn Arabi'nin Ahkam'ul Kur'an'ına Tefsir-i Rûh'ul Meâni'ye ve Tahânevi'nin Beyân'ul Kur'an'ına müracaat ediniz.

b. Fetva vermeden önce Hanefi fakihlerinin kitaplarına ve ehl-i fetva alimlere müracaat ediniz, Çünkü fetva yazmak sadece kitap okumakla olmuyor. Bunun için ehl-i fetvâ'nın yanında yıllarca kalıp çalışmak lazımdır.

c. Biz ve siz Hanefi mezhebinden başka mezhepleri tam mânâsıyla bilmiyoruz. Çünkü, burada o

^{302[302]} Enfâl: 8/72.

^{303[303]} Ahzab: 33/6.

^{304[304]} Mümtehine: 60/10.

^{305[305]} Haydarabad Dekken; Şu an Hindistan sınırları içerisinde bulunan ve uzun yıllar müslümanların bir prensliği şeklinde kalmış bir bölge. (Çev.)

^{306[306]} Mümtehine: 60/8.

mezheplerle ilgili ders veren araştırmacı âlimler yoktur. Sadece kitaplardaki diğer imamların sözlerini okuyup, o mezhebi tamamıyla bilemeyiz. Bizim bazı kitaplarımızda bazı meselelerle ilgili olarak mezheb imamlarının görüşlerinin yanlış olarak yazılmış olduğunu siz de bilirsiniz. Aynı şekilde diğer mezheplerin kitaplarında da bizim mezhebimiz yanlış olarak aktarılmıştır, Söylediği her sözü senetle söylediği halde, Hafız Ebu Bekir İbn Şeybe gibi bir muhaddis bile kendi kitabı El-Reddü ala Ebî Hanîfe nin bir bölümünde birçok meseleyi İmam Ebu Hanife'ye yanlış olarak atfetmiştir. Halbuki Hanefi mezhebi kitaplarında bu meselelerin izine bile rastlanmamaktadır. Bundan dolayı, bir mezhebin alimlerini okumadan o mezhebi tamamen tanımanın, anlamının mümkün olmadığını siz de takdir edersiniz. Bazen, bir mesele doğru olarak nakledilmesine rağmen bütün detay ve sınırlamalar mezhebin aslında olduğu gibi aktarılmamaktadır.

Nitekim 'İmraet'ül-mefkud' (kayıp kadın) meselesinde bizim kitaplarda İmam Malik'in görüşü oldukça mücmel olarak açıklanmıştır. Bu meseleyi Mâliki mezhebine mensup alimlere sorduğumuzda çok şeyi öğrendik ve bizim kitaplarda hiç söz konusu olmayan bir çok sınırlama ve şartlar hakkında bilgi sahibi olduk. Bu konuda, Hâkim-ül Ümmet Tahânevî'nin, Risalet'ül Hilet'un-Nâcize'sini okuyabilirsiniz.

Dolayısıyla herhangi bir meselede, Hanefi mezhebini bırakıp, diğer dört mezhepten çıkmadık diye bir iddiada bulunmanız, diğer mezhep alimlerine müracaat etmeden mümkün olmaz.

d. "Sûfilik (tarikata intisab) büyük bir ganimettir, ama sufilerin revaçta olan âdetlerinin hiçbir değeri yoktur." Şah Veliyyullah'm bu sözünü göz önüne alarak sûfilîğe (tarikat) intisab için tüm güç harcanmalıdır. Çünkü bunu yapmadan imanın kemalının bağımlı olduğu ihsan derecesini elde etmek mümkün değildir. Bu intisab için sunlerin âdetleri ve revaçta olan meşguliyetlerine aslında zaruret yoktur, ancak intisab ehlinin sohbetinde bulunmak haddinden fazla gereklidir:

Kîl-u-kal'i bırak ehl-i hâl ol

Kâmil insan önünde pâmâl ol

Sizin yakınlarınızda..... Efendi ikamet buyurmaktadırlar. Zaman zaman onu ziyarete gidiniz. Bu sözlerimi sizin iyiliğinizi istediğime hamletmeniz ve mektubuma da bu gözle bakmanız dileğiyle. Ve's-selâm...

Zafer Ahmed ^{307[307]}

Cevap:

Muhterem Zafer Osmani Beyefendi,

Essalâmü Aleyküm ve Rahmetullahi ve Berakâtühû.

Mektubunuzu yirmi beş Temmuz'da aldım. Dolayısıyla cevabı geç yazıyorum. Bunda benim bir kabahatim yok. Ben ihlas ve sevginiz için size içtenlikle teşekkür ederim. Ayrıca ilmi öğütleriniz için de minnettarım. Allah Teâlâ size bunun mükâfatını versin.

Fetvalar için çok doğru buyurmuşsunuz. Benim de temennim, Allah Teâlâ'nın huzurundan çevrilmememdir, yoksa şu katı mezhebçi çevrelerden geri çevrilmeme hiç aldırımıyorum.

Şeyhi rabita etmek için ifade ettiklerinize itiraza mahal yoktur. Sizin dediğinizi, insanın niyetinin kastettiğiniz anlamda olması şartı ile tedbir sınırına kadar kabul edebiliriz. Ama Hakim Abdurreşit'in ortaya koymuş olduğu yorum çok tehlikeliydi ve Mevlânâ Emin Ahsen'in yakaladığı nokta da zaten oydu.

Kur'an-ı Kerim'den mesele ve hükümlerin istinbat edilebilmesi için Cessâs ve İbn'ül Arabî'nin Akkâm'ul Kur'anı ve Tefsir-i Rûh'ul Meânî ve Beyân'ul Kur'an adlı kitapların okunmasıyla ilgili sözünüz çok doğrudur. Allah'a şükür, ben zaten baştan beri bunu yapıyorum. Mevlânâ Tahânevî'nin kitabı Beyân'ul Kur'an bende yok fakat öbürlerini her zaman ayetlerin hükümleri için iyice incelerim. Sadece bununla kalmayıp, İbn Kesir, İbn Cerîr ve Tefsir-i Kebiri de okurum ki meselenin tüm boyutları açıklığa kavuşsun. Dolayısıyla siz, benim okuma ve araştırma yapmadan bir görüş belirttiğim zannına kapılmayın.! Fakat kesin bir şey var ki, benim yöntemim sizlerden farklıdır ve ben hiç kimsenin araştırmasını son söz olarak görmüyorum. Başkalarının görüşünden tatmin olmayınca, düşünüp taşındıktan sonra kendim bir görüş ortaya koyuyorum.

Fetva verme hatasına, bugüne kadar, hiç düşmedim. Fetva için soranlara, hep buna yetkili olmadığını söylüyorum. Fakat benim araştırmamı soranlara, kendi bilgime göre cevap veririm. Cevabı yazarken de fıkıh kitaplarına bakmayı ihmal etmiyorum. Okuma ve araştırma yapmadan bir görüş belirtmekten hep kaçınmışımdır. Fakat bazen görüşümü belirtmekle yetindiğim için delil ve kaynağım söylemeye fırsat bulamıyorum.

Kitaplarımda, genellikle kendi mezhebimden başka mezheplerin görüşlerini dikkatli bir şekilde yazmam hususundaki görüşlerinize katılıyorum. Bunu ben de hissediyordum. Dolayısıyla ben, Hanefî mezhebinden

başka mezheplerin kavillerini öğrenmek için sadece Hanefilerin yazdığı kitaplarla yetinmiyorum. Bilakis o mezheplerin kendi kitaplarını da mütalaa ediyorum. Mesela; Hanbeli mezhebi için İbn Kudame'nin El-Muğnîsi ve Maliki mezhebi için El-Müdevvene vs. gibi kitaplara başvururum. Benim tecrübem şudur: Dört mezhebin kavilleri El-Fıkhu ale'l Mezâhib'il Erbaa'da çok dikkatli bir şekilde yazılmıştır. Bidâyet'ül Müctehid de bu konuda çok güvenilir bir kitaptır. Şevkani de bu konuda çok dikkatlidir. Fakat bazı yerlerde, o da mezhepleri aktarmada hatalar yapmıştır. Neyse ki, bir meseleyi araştırırken birçok kaynaktan hemen hemen doğru bir bilgi elde etmek mümkün oluyor.

Sûfilerin sohbet halkalarından ben hep yararlanmışımdır. Bir zaman öncesine kadar adını duyduğum her din büyüğünü (sûfi) görmeye gitmek benim adetimdi. Benim kendi ailem de ehl-i tasavvuftandır ve babam merhuma kadar mürit ve mürşitlik silsilesi devam etmiştir. Tasavvufu da az çok okudum. Tasavvuf büyüklerinin teveccühünü almaya ve aldığım dersleri yerine getirmeye çalıştım. Dolayısıyla, tasavvuf ve ehl-i tasavvuf hakkındaki görüş ve düşüncelerimden dolayı adımın çıkmasına bakarak, siz bunları, bu alanda bilgiye sahip olmayan birisinin görüş ve düşünceleri olarak görmeyiniz. Ben tasavvufu da gördüm, ehl-i tasavvufu da. Bunun iyi ve kötüsünü gördükten sonra belli bir neticeye vardım. Ulaştığım neticeyi herkesin kabul etmesini de istemiyorum. Yalnız, şunu kesin olarak belirtmek isterim: Kimsenin benim görüşümü sadece yüzeysel bir görüş olarak görme hatasına düşmesini istemem. Şu anda da kemal sahibi birisinden istifade etmekte tereddüd etmem ve her görüşümü yeniden gözden geçirebilirim. Ama, herkes tarafından kemal sahibi olarak bilinenleri, ben kendi tecrübelerimle, eksik buldum. Allah bana da kemal sahibi birisinden istifade etmeyi nasib eylesin.

Şimdi, sizin detaylı olarak de'ğindiğiniz meseleye geliyorum. Meseleyi beyan ederken yaptığım kısaltmadan, bu meselede fakihlerin ne dediğini bilmediğimi ve sadece Kur'an'daki bir ayete bakarak görüş bildirdiğimi zannetmişsiniz. Halbuki böyle değil. Aslında Dâr'ül Küfrün müslüman halkı ile Dar'ül İslâm'ın hükümeti ve halkı arasındaki ilişkiler konusu çok karmaşıktır. Ben bu konuda, fakihlerin beyanlarını oldukça yetersiz buldum. Selef böyle bir şeyle karşılaşmadığı için bu meseleyi tüm boyutlarıyla açıkça beyan etmemişlerdir. Müteahharin uleması ise böyle bir mesele ile mutlaka karşılaşmışlardır. Fakat seleflerimizden detaylı olarak önderlik edecek bir bilgi bulamamışlardır. Kendileri de içtihadı cesaret edememişlerdir. Şimdi biz, bağımsız bir hükümete sahibiz. Üstelik bu meseleyle karşı karşıyayız. Her adımda, geçmişteki fıkıh kitaplarının bize yeteri kadar yol gösteremediğini görüyoruz. Lütfen, bu mesele üzerinde fıkıh kitaplarındaki hükümleri toplayınız. Acaba bu hükümler, günümüzün bütün meselelerine yeterli cevap vermekte midir?

Dâr'ül İslâm'ın hükümeti ve müslüman halkıyla, Dâr'ül Küfrün halkı arasındaki ilişkiler konusu sadece hukuki bir mesele değildir. Bunun içine siyasi ve uluslararası ilişkiler de karışmıştır. Dâr'ül İslâm'ın vatandaşı olan bir müslüman, Dâr'ül Küfr'deki birisinin varisi olursa, onun geçimi bu mirasa bağlıysa, bu bağlantı onun için bir fitneye sebep olabilir. Bütün akrabası Dâr'ül Küfr'de olan bir kız evlendikten sonra Dar'ül İslâm'a geldiğinde, kolayca casusluk için kullanılır. Hicret edip Dâr'ül İslâm'a gelen bir kadının kocası Dâr'ül-Küfr'deyse ve hicrete razı değilse, biz o kadının nafakasını verdirtenleyiz ve hiçbir mahkememiz o şahıs aleyhine cezai bir işlem yapamaz. Dolayısıyla, bu kadını ya bütün haklardan yoksun bırakacağız ya da onu Dar'ül Küfre yollamaya mecbur kalacağız. Bunun gibi birçok düğümler var ve üstelik bunlar sadece hukuki bir nitelikte de değildir.

Sonra bu konunun ekonomik yönleri de var. Dar'ül Küfr'un hükümeti kendi bölgesinde Dâr'ül İslâm'ın halkının mülk haklarını iptal edebilir. Ya da orJarı çeşitli yasaklarla sınırlandırabilir. Dâr'ül İslâm tarafına mal naklini durdurabilir.

Fakat biz, Dâr'ül İslâm'da, Dâr'ül Küfrün bir müslümanın miras haklarını şeriata göre kabul ettiğimiz takdirde, nasıl iptal edebileceğiz? Dâr'ül İslâm'ın bir müslümanın Dâr'ül Küfr'deki karısına nafaka veya naehir ödemesini nasıl durduracağız? Böylece malın tek taraflı bir akını başlayacak ve bu Dâr'ül İslâm için zararlı, Dâr'ül Küfr için yararlı olacaktır. Özellikle milyonlarca müslümanın Dâr'ül Küfr'de yaşadığını ve bunların Dâr'ül-İslâm'daki müslümanlarla ilişkide olduğunu düşünürsek, zararın boyutları çok geniş olacaktır.

Ben bu karışıklığı çok düşündüm. Fıkıh kitaplarında bunun yeterli bir çözümünü bulamadığım gibi, ilk birkaç yılda Medine ve Mekke'nin müslümanlar arasındaki ilişkilerde de buna yeterli cevap bulamadım. Bunun için de Kur'an'a başvurdum:

"İnanıp hicret etmeyenlerle, hicret edene kadar sizin dostluğunuz yoktur. Fakat din uğrunda yardım isterlerse, aranızda anlaşma olmayan topluluktan başkasına karşı onlara yardım etmeniz gerekir."^{308[308]}

ayetinin bunun mükemmel cevabı olduğunu anladım. Şimdi bu ayetten, hangi hükümlerin, ne şekilde

istinbat edildiğini size anlatmaya çalışayım:

Bu ayette anlamının belirlenmesi lazım gelen önemli kelime "velayet"tir. Bunu sadece veraset veya başka bîr mânâ ile sınırlamanın hangi makul bir nedene dayalı olduğunu doğrusu anlayamadım Eğer kelimenin Arapça'daki anlamını bütün kapsamıyla göz önünde bulundurursak bu, yardım, kefalet, destek, kollamak ve yakınlık anlamlarını bünyesinde taşımaktadır. Bu anlamları göz önünde bulundurarak bana göre; bir taraftan "velayetsin anlamı devlet ve vatandaşları arasındaki ilişkidir ve diğer taraftan bir devletin vatandaşlarının kendi aralarındaki ilişkisidir. Bunun sınırları, lügattaki 'velayet' kelimesinin kullanıldığı bütün ilişki çeşitlerini kapsayacak kadar geniştir. Kur'an'ın isteğinin şu olduğunu böylelikle tespit ettim: Kur'an'ın bu ayetle anlatmak istediği, bana göre; Dâr'ul İslâm'ın hükümeti sadece kendi vatandaşlarının velisidir ve Dâr'ul Küfr'ün müslümanlarının velayetinden azadedir. Böylece uluslararası karışıklıklardan yakasını kurtaracak ve yerine getirilmesi fiilen çok zor olan görevleri üstlenmeyecektir. Bunun yamsıra Kur'an'm, Dâr'ul İslâm'ın müslüman halkının Dâr'ul Küfr'deki müslüman halkıyla bu çeşit bir 'velayet' ilişkisi içerisinde bulunmasını istemediği, bu ilişkinin Dâr'ul İslâm'ın müslüman halkıyla sınırlı olmasını istediği anlaşılıyor.

"Velayet" in mânâsını bu şekilde belirledikten sonra bu ayetten anlaşılması gerekenleri zikredebiliriz:

1. Dâr'ul Küfr'ün müslüman halkının destek ve yardımı, velilik ve kollanması Dâr'ul İslâm hükümetinin sorumluluğu altında değildir. Aynı anlamı şu hadiste de görüyoruz.:

"Müşrikler arasında yaşayan her şahıs benim sorumluluğum dışındadır. Fakat eğer onlar, din konusunda yardım isterlese, muktedir olmanız şartıyla kafir bir millete karşı onlara yardım edilebilir."

2. Dâr'ul Küfr'de yaşayan bir müslüman devamlı olarak oranın vatandaşı olursa, Dâr'ul İslâm'a gelerek, müslümanlarla aynı sosyal hakları paylaşamaz. Dâr'ul İslâm hükümeti tarafından böyle bir kişiye büyük sorumluluğu olan bir mevki verilmesi de caiz değildir. Bu gibi hak ve mevkiler ancak o hicret edip geldikten sonra verilebilir.

3. Dâr'ul Küfr ve Dâr'ul İslâm'ın müslümanları arasında miras bağı olamaz. Ancak iki hükümet ve iki millet arasında güvenilir dostluk ilişkileri varsa bu mümkündür:

"Allah sizi, din konusunda sizinle savaşmayan ve sizi yurduvuzdan çıkartmayan gayri müslimlerle ilişkilerde bulunmaktan menetmez. Onlara iyi davranın ve insaflı olun."^{309[309]} Her iki devlet halkının birbirinin memleketlerinde emlak sahibi olabilmeleri için onlar arasında emlak ve mirasla ilgili eşitliğe dayalı bir anlaşma da yapılmış olmalıdır. Bu konuda siz:

"Aralarında akrabalık bağı olanlar birbirlerinin velileridir" deliline karşı çıkıyorsunuz ama bu doğru değildir. Bunun anlamı sadece "muvâhât" (kardeşlik) anlaşması yapmakla Ensar'la Muhacir birbirinin varisi olamayacak. Miras ancak neseb (aile) ve evlenme sonucu doğan akrabalıkla olacaktır. Bu ayetten Dâr'ul İslâm'daki bir müslümanın mirasının Dâr'ul Küfr'de vatandaş olarak bulunan bir müslüman akrabasına verilmesi mânâsı çıkarılamaz. Kur'an'da açıkça:

"İman edip (Dâr'ul İslâm'a) hicret edenler.....ve muhacirlere (Dâr'ul İslâm'da) yer verip yardım edenler birbirlerinin velisidirler."^{310[310]} kararı verildiği halde nasıl böyle bir netice çıkarılabilir ki?

4. Dâr'ul İslâm ve Dâr'ul Küfr'ün müslümanları arasında velayet ilişkisi olmadığına göre eşitlik ve denklik ilişkisinin haydi haydi olmadığı açıktır. Bu yüzden bu konuda söylenebilecek en hafif söz, onlar arasında evlenmenin hoş karşılanmayan bir şey olduğudur. Yani Dâr'ul İslâm'daki bir müslüman ile Dâr'ul Küfr'deki bir müslüman evlenince nikah geçerli olur ama en iyisi bundan kaçınmaktır. İslâm hükümeti böyle ilişkileri engellemek için idari hükümler aracılığıyla engeller koyma ve bazı özel durumlarda bunları durdurma hakkına sahiptir. Sadece "Dar" farklılığı yüzünden önceden gerçekleşmiş nikahların fesh olduğu söylenemez. Fakat, evli bir kadın Dâr'ul İslâm'a gelmişse, kocasının Dâr'ul Küfr'de yaşadığı ve hicret etmek istemediği gerekçesiyle boşanma davası açabilir. Bu onun dava açmasının makul bir nedeni olur. Çünkü İslâm hükümeti bu kadının sorumluluğunu taşımaktadır. Bunun için de bu kadının haklarını korumak onun görevidir. Fakat, bu kadının kocası bu hükümetin velayeti dışındadır. Dolayısıyla bu kadının hiçbir hakkını kocasından alıp kadına veremeyecektir. Eğer hükümet bu kadını kocasının nikahından kurtaramazsa, ona karşı olan velayet görevini yerine tam mânâyıyla getiremeyecektir.

Siz de düşünürseniz, velisi olmadığımız birinin haklarını korumanın ve velisi olduğumuz birinin hiçbir hakkını koruyamamanın acaip birşey olduğunu göreceksiniz.

Bana göre bu konuda azami dikkatin gereği şudur: Nafakası olan ve bir fitneye karışması ihtimali olmayan bir kadın belli bir zamana kadar bekletilebilir. Bu süre içinde kocası hicret edip gelirse, o kadın onun olacaktır; aksi halde, nikahım fesh ederek istediği kişiyle nikahlanabilmesi için kadını özgür bırakmak gerekir. Fakat nafakası olmayan ve bir fitneye karışması ihtimali olan bir kadının nikahı derhal fesh

^{309[309]} Mümtebine: 60/8.

^{310[310]} Enfal: 8/72.

edilmelidir. Biz Dâr'ul Küfr ün bir şahsı için Dâr'ul İslâm'ın bir kadını ne aç bırakabiliriz, ne de onu kazf ve zina tehlikesiyle karşı karşıya bırakabiliriz.

"Müşrik kadınları nikahınızda tutmayın"^{311[311]} ayetini bu konu hakkında delil göstermeniz tutarlı değildir. Hicret esnasında Muhacirlerin nikahlarında olan gayrimüslim kadınları boşamamalarının sebebi o zamana kadar müşrik ve müşriklerle nikahlanmayı yasaklayan hükmün gelmemiş olmasıydı. Dolayısıyla, müşriklerin nikahında olan ve hicret edip Medine'ye gelen müslüman kadınlar da müşriklerin nikahında kaldı. Sonra da iki memleket arasında savaş durumu ortaya çıktığından Muhacirlerin müşrik kadınları için harcadıkları malları müşriklerden alıp boşamaları ve müşriklerin harcadığı malları onlara geri verip müslüman kadınları müşriklerin nikahlarından kurtarmaları zorlaşmıştı. Dolayısıyla bu konu Hudeybiye sulh anlaşmasına kadar ertelenip durdu ve sulhtan sonra şu hüküm geldi:

"Kâfir kadınların ismetlerini (nikâh, akrabalık veya herhangi bir bağlarını) tutmayın. (Onlarla ilişkiyi kesin ve kafirlere katılan kadınlara) harcadığınız (mehr)i isteyin, onlarda harcadıklarını istesinler."^{312[312]}

Böyle bir konudan dolayı tartıştığımız meseleye sizin ne gibi ve nasıl bir delil getirebileceğinizi doğrusu anlayamıyorum.

Haydarabad, Hicaz ve Türkiye'nin uygulamalarından verdiğiniz deliller sizin gibi ilim sahibi biri için beklenilmeyecek bir şey. Haydarabad hükümeti kendi Diyanet İşleri Kurumu olduğu halde Dâr'ul İslâm değildi. Onun statüsü Dâr'ul Küfr içinde zımmî (protected state: koruma altındaki devlet) bir devlet gibiydi. Hindistan müslümanları da İngilizlerin zımmileriydi. Haydarabad nizamı (kral, emir) da. Eğer Haydarabad nizamının hükümeti bazı İslâmî yöntemleri devam ettirdiyse kendi başına, değil de İngilizlerin müsaadesiyle devam ettirmişti. İslâmı tam uygulamaya teşebbüs etseydi bile uygulayamazdı, çünkü İngilizler böyle birşeyi asla kabule yanaşmazlardı.

Böyle bir hükümeti nasıl olur da Dâr'ul İslâm sayarız?

Buna karşılık Pakistan'da İslâm'ın tam manâsıyla uygulanacağına dair anayasa ilan edildi. Bunun gerçekleştirilebilmesi için fiili bir engel yoktur. Eğer böyle bir engel varsa, Pakistan'daki iktidar sahiplerinin tembelliğinden kaynaklanmaktadır; herhangi bir gayrimüslim devletin tasallutundan değil. Dolayısıyla Pakistan ile Haydarabad arasında birinin durumunun diğeriyle kıyaslanabileceği hiçbir benzerlik yoktur.

Türkiye ve Hicaz konusunda o ülkelerin alimlerinin görüşüne göre uygulama yapıyordu. Ben sadece onların görüşünü kabul etmeye mecburmuyum ki? Sonra, sizin ve bu ülkenin diğer alimlerinin görüşlerine aykırı olarak, ben zaten kendi araştırmamı sunuyorum. Siz benim delilime bakın, Türkiye ve Hicaz'da benim görüşüme aykırı olan uygulamaya değil.

Benim getirdiğim bütün bu delillerin, "behemehal bu deliller Kur'an ile Hadis'ten dolaysız olarak istinbat edilmiştir ve bu yapılırken ümmetin fakihlerinin istinbatlarına muvafık ya da muhalif olduğuna aldırılmamışlar" denilerek reddedilebileceğini biliyorum.

Ben biliyorum ki, benim delillerim doğrudur. Bu deliller doğrudan doğruya Kur'an ve Hadis'ten alındığı için reddedilecek ve görüşlerimin müctehidlerin ichtihadlarına uygun olup olmadığına bile bakılmayacaktır. Eğer makul ve sıhhatli bir delili reddetmenin şeriata göre yeterli delili bu oluyorsa, bana bunun kaynağını gösterin. Yoksa ben affınızı dileyerek şunu söylüyorum: Donuk bir taklid uğruna, alimlerin tenkit ve iftiralarına rağmen, niçin susmamız gerektiğini ben henüz anlayabilmiş değilim.

Âciz Ebu 'l A'la el Mevdûdî

Mevlânâ Zafer Ahmed'in İkinci Mektubu:

Muhterem Seyyid Eb'ul A'la Mevdûdî Esselâmü Aleyküm ve Rahmetullâhi ve Berakâtühü Mektubun cevabını aldım, çok sevindim. Sizin için dua ettim. Benim yazıma ihlas ve sevgiyle yaklaşmanızdan dolayı minnettarım. Çok detaylı mektup yazma zahmetine katlandığınız için müteşekkirim. Benim sizden beklediğim de buydu. Mektubunuzla ilgili birkaç şey yazıyorum, umarım bunları da öncekiler gibi sizin iyiliğinize yorarak cevaplırsınız:

Tefsir kitapları^{313[313]} hakkında diyorsunuz ki: "Ben bunlardan hiçbirinin araştırmasını son söz olarak görmüyorum. (Bu durumda kendi araştırmamızı da son söz olarak görmememiz gerekir.) Açık olarak şunu söylemek istiyorum: Ben hiç bir müfessirin ifadesinden tatmin olmadım. Bunları kendi inceleme ve görüşlerime dayanarak yazıyorum. Siz, başka alimlerin görüşlerini de araştırabilirsiniz. Benim araştırmamı

^{311[311]} Mümtehhine: 60/10.

^{312[312]} Mümtehhine: 60/10.

^{313[313]} Beyan'ul Kur'an'ın sizde olmayışını öğrenince çok şaşırđım. Belki de Urduca'da yazıldığı için bunu almaya değeri görmemişsiniz. Fakat, görünce anlayacaksınız ki bu birçok Arapça tefsirlerden daha iyidir. Mevlânâ Envar Şah'ın ilmi seviyesi bütün alimlerce kabul edilmektedir. Kendisi Beyan'ul Kur'an'ı görünce "Beyan'ul Kur'an'ı okuyunca Urduca kitapları okumaya bir rağbet doğdu." demiştir. (Mevlânâ Zafer)

bir fetva olarak görmeyiniz. Çünkü buna yetkili değilim."

Şu ifadeler de sizin: "Ayrıca benim tecrübeme göre dört mezhebin görüşleri Fıkh'ul Mezahib'ul Erbaa'da çok dikkatlice ele alınmıştır." Fakat, benim tecrübeme göre, sadece kitapları okumakla diğer mezhepleri tamamıyla tanıyamazsınız. Onun için Hanefi alimlerinden ders aldığımız, fıkıh okuduğumuz gibi diğer fıkıh alimlerini de okumalıyız. Çünkü, fıkıh kitaplarını yazanlar da genelde kendi mezhepleri dışındaki mezheplerin kavillerini kitaplardan okuyarak aktarıyorlardı. Buna rağmen, çok hata yapmışlardır. Anlaşıldığı üzere, bunun sebebi bu mezhepleri düzenli olarak okumamalarıdır. Durum böyleyken, biz ve siz kim oluyoruz ki, sadece kitap okumakla bu mezhepleri anlayabilelim? Benim tecrübem şudur: İbn Kudame'nin El-Muğni'sinde birçok mesele Hanbeli mezhebine mal edilmiştir. Halbuki Hanbeli alimlerinin fetvaları bunların tam aksinedir.

Tasavvuf konusunda bilgisiz olmadığımıza da sevindim. Tasavvuf ve ehl-i tasavvuf hakkında bilginizin olması takdire şayan. Fakat:

İhsan O'nu görüyormuş gibi Allah'a ibadet etmendir cümlesinde işaret edilen ihsan derecesine ulaşmak lazımdır. Siz bunun gerekliliğini inkar edemezsiniz. Kur'an ve Hadis dünyada durdukça dünya ihsan sahiplerinden boş olmayacaktır. Onları aramak lazımdır. Size göre kemâlin ölçüsünün ne olduğunu bilmiyorum. Sûnlerin asıl kemâli de bu ihsan bağlantılarıdır. Şah Veliyyullah: "Sûfilerin intisabı büyük bir ganimettir." demiştir.

Buna hadiste şöyle işaret edilmektedir:

"Onlar görülünce Allah hatırlanır." Böyle kişiler şimdi de mutlaka vardır. Fakat onlara boş kafayla gitmek gerekir. Eleştirmen olarak gitmemeliyiz. Çünkü, eleştirel gözle yaklaşınca veli şöyle dursun; Hz. Muhammedin (s.a) kemâli bile gözden kaybolmaktadır.

Dâr'ul İslâm'ın müslüman halkı ile Dâr'ul Küfr'ün müslüman halkı arasındaki ilişkiler konusunda İmam Muhammed İbn Hasan eş-Şeybânî'nin, Şerh'u Siyer'il Kebîr'ini okumak lazımdır. Bu kitap, inşaallah bu konuda yeterli ve tatminkar olacaktır. Söz konusu iki Dar'ın müslüman halkları arasında ifade ettiğiniz siyasi ve uluslararası, miras ve evlenme hakkındaki meseleler Dâr'ul Küfr'ün müslümanlarının hicretinde de mevcuttur. Bu kişilerin casus olmaları ihtimalini göz önüne alarak gelmelerim engellemeli midir sizin görüşünüze göre? Özellikle, hindu olan Pakistanlı kişilerin Hindistan'dan dönüşü tamamen durdurulmalı mıdır? Pakistan'da geriye kalan hindular da iç düşmanlar olduğu endişesiyle oradan çıkartılmalı mıdır? Pakistanlı tüccarların Hindistan'a mal şevki, Hindistanlı tüccarların da Pakistan'a mal şevki yasaklanmalı mıdır? Fakat böyle yapılamaz ve böyle bir şey mümkün olmaz. Öyleyse miras ve evlilik konularında bu ihtimaller neden engel teşkil etsin? Bu sorunların çözümü Kur'an'da şöyle anlatılmıştır:

"Ey inananlar, mümin kadınları göç ederek size geldiği zaman, onları imtihan edin."^{314[314]}

Her durumda bunu göz önünde bulundurmalıyız. Pakistan hükümeti dışarıya gidip gelenleri ve Hindistan'da miras ve nikah bağları olanları sıkı gözetim altında bulundurmalıdır. Ancak, hicret ve karşılıklı ticaret durdurulmadıkça, aynı ihtimaller göz önüne alınarak nikah ve miras meseleleri yasaklanamaz. Ticaret kapıları açılınca, Pakistan'ın ihraç etmek istemediği mallarının da dışarıya çıkarıldığını ve müslüman muhacirlerle geri dönen hinduların casusluk yaptığını da umarım biliyorsunuzdur.

"İnanıp da hicret etmeyen (müşrikler arasında yaşayanlara gelince, onlar hicret edinceye kadar, onların velayetinden size bir şey yoktur."^{315[315]} ayetindeki hüküm, hicretin farz ve İslâm'ı kabul etmenin şart olduğu bir zaman içindi.

"Müşrikler arasında yaşayan bu şahıs benim sorumluluğum dışındadır" hadisi de o zaman içindi. O zaman, Medine hükümeti, muhacirlerin iskanından sorumluydu. Fakat, sizin hükümetiniz hicret edenleri kabul edeceğine, onların gelişini engellemek istiyor. Pakistan'a hicret etmiş olanları bile Hindistan'a geri göndermek istiyor. Ayrıca Pakistan'dan göçmüş olan hinduları ise geri çağırarak istiyor. Bu durumda, Dâr'ul Küfr'ün halkı durumunda kalmaya mecbur olan müslümanlara bu hükümleri uygulamak büyük bir haksızlıktır. Dolayısıyla Hindistan'daki müslümanlara hicreti farz kılıp, Pakistan hükümetinin de bu kırk milyon (40.000.000) müslümanın iskanını kabul etmesine kadar, bu ayetin hükümlerinin onlara uygulanabileceğini ispat edemezsiniz.

Bu ayetin Dâr'ul İslâm ve Dâr'ul Küfr un müslümanları arasında miras ilişkilerinin kesilmesiyle ilgili olduğunu düşünen müfessirler, aynı zamanda Ahzab Sûresi'nin şu ayetiyle de bunun nesh edildiğini kabul etmektedirler:

"Rahim sahipleri (anne tarafından akrabalar) da Allah'ın Kitabı'nda birbirlerine öteki mu'minlerden ve

^{314[314]} Mümtehe: 60/10.

^{315[315]} Enfâl: 8/72.

muhacirlerden daha yakındırlar. ^{316[316]}

Siz de bu ayeti miras ilişkilerinin kesilmesine delil gösterdiğinizize göre bu konuda diğer müfessirleri izlemelisiniz. Yani, Ahzâb Sûresi'nin ayetiyle bunun nesh edildiğini de kabul etmelisiniz. Bunu ben kafamdan söylemiyorum. Bilakis Hz. Abbas'ın (r.a) sözünü naklediyorum.

Siz, Dâr'ul Küfr'de yaşayan müslümanlara Dâr'ul İslâm'da vatandaşlık hakkı ve sorumluluk gerektiren makamlar verilemeyeceğini söylüyorsunuz. Fakat, Pakistan hükümeti Dâr'ul Küfr'deki kafirlere bile vatandaşlık hakkı ve makamlar dağıtıyor. Galiba İngilizler Pakistan'da hala büyük mevkilere sahiptirler ve birçok Amerikalı ve İngiliz uzmanlar da iş yapmak üzere çağırılmaktadır. Belki de siz buna şer'an memnu demiyeceksiniz. Çünkü, bunlar olmadan Pakistan ilerlemeyecek. Öyleyse Pakistan'a hicret etmeyip de Hindistan'da yaşayan müslümanların ne günahı var?

Dâr'ul Küfr ve Dâr'ul İslâm müslümanları arasındaki denklik ve eşitliği kaldırmak çok acaip bir tahkiktir. Hindistan'da yaşayan ve 'seyyid' olan birisi burada kaldığı için başka bir soya mı geçmiş olacaktır? Velayetin sona ermesiyle (eğer kabul edersek), denklik neden ortadan kaldırılmalı ki?

Hicret edip Dâr'ul İslâm'a gelen kadının kocası Dâr'ul Küfr'de kalmakta ısrarlıysa, o kadının ilk kocasından boşanması hükmü vardır. Eğer kocası boşamazsa, meseleyi hakime götürür. Bir müddet sonra kadın kocasından boşanabilir. Bu meselenin söz konusu ayetle hiçbir ilgisi yoktur. Bu noktada fakihlerin ortaya attığı başka deliller de vardır. Bu konuda Mevlânâ Tahânevî'nin El-Hîlet'ün Nâcîze'sini okuyabilirsiniz.

"Kâfir kadınların nikahlarını tutmayın" ^{317[317]} ayetini delil getirmek için değil, sizin görüşünüzün yanlışlığını ortaya koymak için yazmıştım. Çünkü siz,

"İnanıp da hicret etmeyen (müşrikler arasında yaşayan)lara gelince onlar hicret edinceye kadar onların velayetinden size bir şey yoktur." ^{318[318]} ayetine dayanarak müslümanlar arasında velayetin kesildiğine inanıyorsunuz. Halbuki, ilk olarak yazdığım ayetten, müslüman muhacirler ile kâfir ve hicret etmemiş hanımları arasında bile velayetin kesilmemiş olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü nikah da velayet anlamına gelir. Bu ayetin nüzulüne kadar müşrik erkek ve kadınlarla nikahlanmanın haram olmasına ilişkin hükmün gelmediğine dair iddianızın delillerle ispat edilmesine ihtiyaç vardır.

"Allah'a ortak koşan kadınlarla onlar inanuncaya kadar evlenmeyin. (Allah'a ortak koşan kadın) hoşunuza gitse dahi, inanan bir cariye ortak koşan (hür) bir kadından iyidir. Ortak koşan erkekler de inanuncaya kadar, onlarla (kadınlarınızı) evlendirmeyin. (Allah'a ortak koşan hür bir erkek hoşunuza gitse dahi, inanan bir köle, ortak koşan bu adamdan iyidir. (Zira) onlar ateşe çağırıyorlar. Allah ise izniyle cennete (girmeğe) ve mağfirete çağırıyor, insanlara ayetlerini (böyle) açıklıyor ki öğüt alsınlar" ^{319[319]} ayeti söz konusu meseleden çok önce nazil olmuştur. Yalnız şunu söyleyebiliriz: Bakara Sûresinin bu ayetiyle, başlangıçta müslüman ve kafir arasında evlenme haram kılınmış, daha önceki nikahların feshedilmesi söz konusu edilmemişti. Bu, Mümtehin Sûresinin ayetiyle oldu. Dolayısıyla bu, benim iddiam olan müslüman muhacir ve muhacir olmayan kafir kadın arasında bile o zamana kadar velayetin mevcut olduğu tezini doğruluyor. O halde siz, müslüman bir erkek ve kadın arasında velayetin kesildiği neticesine nasıl varabiliyorsunuz?

Ben bir kez daha söylüyorum ki, Kur'an ve Hadis'ten doğrudan doğruya bir hükmü istemeyi menetmiyorum. Fakat bunun için geniş hadis bilgisi, nasih ve mensuh marifeti olmalı, fakihlerin ve selefın kavilleri bilinmelidir ki, biz ve siz bu özelliklere sahip değiliz. Dolayısıyla biz çok büyük hatalar işleyebiliriz. Hata yapmamak için bir meselede fakihlerden ve seleften bir kavil bulamadığımızda zamanın alimlerine müracaat etmeliyiz. Belki de birisinden bir şeyler alabiliriz. Veya araştırmamızı son sez olarak görmeyip, o meselede fakih ve seleflerden birşey bulamadığımızı açıkça yazmalıyız. "Kur'an ve hadisten ben bunu anladım. Siz diğer alimlerden de araştırabilirsiniz. Benim araştırmamı fetva olarak görmemelisiniz" demeliyiz.

Ve's-selâm...

Zafer Ahmed Osman

Cevap:

Muhterem Kardeşim Zafer Ahmed Osman.

Esselâmü Aleyküm ve Rahmetullahi ve Berâkatühû.

Mektubunu aldım ve çok sevdim. Kendi araştırmalarımı, ne kendim için ne de başkaları için yeterli ve son söz olarak görmediğimden emin olabilirsiniz. Benim her görüşüm yeniden gözden geçirilmeye açıktır.

^{316[316]} Ahzâb: 33/6.

^{317[317]} Mümtehin: 60/10.

^{318[318]} Enfâl: 8/72.

^{319[319]} Bakara: 2/21.

Kendi inceleme ve araştırmalarımı, daha sonra yaptığım inceleme ve araştırmalarla vardığım sonuçlara göre bazen değiştiriyorum. Daha öncekinin hatalı olduğunu açıklıyorum. Bazen, benim görüşümde olmayan, fakat kendi görüşünü tatminkar ve kati bir şekilde delille ispatlayan kişiler karşısında hatamı kabul ediyorum. Fıkıh meselelerinde kendi araştırmalarım sonucu yazdığım herşey kesinlikle fetva değildir, diye defalarca belirtmişimdir. Bu, sadece bir görüştür ve ehl-i ilmin eleştirilerine açıktır. Eğer onlar benim araştırmamdan tatmin olurlarsa kabul ederler, yoksa delil göstererek reddederler. Her ilmi bahis veya her görüşle birlikte böyle bir açıklama yapmanın zor olduğu malumunuzdur.

Mevânâ Tahânevi'nin Beyân'ul Kur'an'ından zaman zaman istifade ettim. Patankot'ta ^{320[320]} kaldığım zaman, bizim

kütüphanemizde bu kitap vardı. Fakat oradan Pakistan'a hicret edince kütüphanemiz orada kaldı. Şimdi yavaş yavaş bu zararı telafi etmeye, yeni baştan kütüphane dizmeye çalışıyorum. İlim konusunda hiç de taassup sahibi değilimdir. Geçmişteki alimlerden de, günümüzdeki alimlerden de yararlanırım. Arapça gibi, Urduca yazılan ilmî eslerden de aynen istifade ediyorum.

Diğer mezhepleri tanımak için o mezhebin alimlerini de okumak lazım, şeklinde ifade ettiğiniz görüşünüze kısmen katıldığımı belirtmeliyim. Bir mezhebi tamamıyla tanımadan bahis ve araştırmaların tamamen durdurulmasına katılmam mümkün değil. Dediğiniz doğru olsa, bizim dinî medreselerde, hadis ve fıkıh konularında Hanefî mezhebini diğer mezheplere üstün tutarak yapılan tartışmaların bir anlamı kalmaz. Ayrıca, İslâm ile diğer dinlerin veya İslâmî kanunlar ile diğer kanunların mukayesesinde bizim yazdığımız ve söylediklerimizin meşruluğunun hangi sebebe dayandığını söyler misiniz? Halbuki biz bu dinlerin hocalarından hiç ders almadık. Kanımca, mümkün olan araştırmayı kitaplardan yapmalıyız ve ıslah için tenkide güvenmeliyiz. Sonra biz, Batı'ya ait bilim, sanat ve kanunlarla ilgili görüşlerimizi de onların kitaplarını okuyarak belirtiyoruz. Herşeyi, ders olarak öğrenmiyoruz. Bizim yazılarımız da her çeşit ilim sahibine ulaşıyor. Bu yöntemle, bütün ilmi meselelerde gerçeklerin tasdiki, hataların İslahı mümkün olduğu gibi, bilimsel gelişmemin devamı da mümkün oluyor. Fıkıh neden dokunulmaz oluyor ki? Tartışma ve araştırmalarımızda herhangi bir mezhebe uymayan bir hata yapmamız endişesiyle bu işimiz neden durdurulsun ki? Eğer sizin dediğiniz gibi hatadan berî olmamalarına rağmen seleflerimiz böyle bir şeyi dikkate alarak araştırma yapsalardı, bugün onların değerli görüşleri bize nasıl ulaşırdı? Ayrıca hata yapmışlardır da. Bu meselede dikkat gereklidir, fakat bu işi kesintiye uğratabilecek kadar dikkat isteyen veya yerine getirilmesi mümkün olmayan şartlar ileriye sürülemez.

İhsan derecesinin ehemmiyetini ve bunu elde etmenin zaruretini inkar etmiyoruz. Bana göre esas isteğimiz de bu olmalıdır. Bu derecedeki insanlardan, yani ihsan sahiplerinden dünyanın, geçmişte ve bugün boş olmadığına inanıyorum. Bunlar her buldukları yerde, Allah Teâlâ'nın rahmetinin bir nişanıdır. Bunların sohbet ve refakatlerinde bulunmak bizim için saadettir. Fakat uzun tartışmadan kaçınma kaydıyla, şunu söylemeden edemeyeceğim: Genelde bu kişilere, çokça bulunduğu sanılan yerlerde az rastlanır da bulunma ihtimalinin çok düşük olduğu sanılan yerlerde daha çok rastlanır. Bunlardan insanları tezkiye edenler olarak bilinenlerin çoğunda ben öyle eksiklikler buldum ki, bu eksiklikler sıradan insanlarda bile bulunmamalıdır. Buna karşılık, dünya işleriyle meşgul olup, kendisini ihsan erbabı olarak görenler tarafından hiç de tanınmayan Allah'ın öyle kul lan var ki, onlar, Allah korkusundan titrerler ve O'nun rızası için her çıkardan vazgeçip, her zararı kabul ederler. Onları, hakkı kabul etmek ve hakkı yerine getirmekten hiçbir nefsanîyet ve asabiyet alıkoyamaz.

Şerh-u Siyer'il Kebîr, İslâm'ın uluslararası hukuku üzerinde, şüphesiz en iyi kitaptır. Ben bu kitabı okudum. Ayrıca, Mebsut ve diğer kitapların bu hususla ilgili bölümlerini de okudum. Bunlarda, Dâr'ul Küfr ile Dâr'ul İslâm ilişkilerinin boyutu çok iyi izah edilmiştir. Fakat üzülecek söylemem gereken bir şey var: Bu kitaplarda iki "Dar" müslümanları arasındaki ilişkiler yeterince tartışılmamıştır. Benim sizden bir kez daha rica edeceğim şey, selef âlimlerinin kitaplarında bu hususta yapılan tartışmaları bir daha okumanızdır. Okuduktan sonra, onları değerlendirin ve günümüz şartlarına uyarlamaya çalışın. Umarım neticede siz de bu eksikliği hissedeceksiniz. Bunun asıl nedeni, bizim ictihad yönüyle mümtaz addettiğimiz devirde yaşayan tüm müslümanların Dâr'ul İslâm'da yaşamış olmalarıdır. Büyük bir müslüman topluluğunun Dâr'ul Küfr'de yaşaması o devirlerde ender rastlanan durumlardan idi. Müslümanların büyük çoğunlukları halinde Dâr'ul Küfr'un hakimiyetine girdiği sonraki zamanlarda ise ictihad kapısı hemen hemen kapanmıştı. Dolayısıyla İslâm hukukunun bu bölümü çok eksik kaldı. Üstelik şimdiki evrensel, ulusal devletlerle müslümanlar önceden hiçbir zaman karşılaşmamışlardı. Böyle bir devlette, bütün nüfusu, tek bir millet farzederek; kafir bir çoğunluk, müslümanlar üzerinde kendi medeniyet ve hayat kurallarını zorla uygulamaya koymuştur. Müslümanların zımmî olarak buldukları İslâm dışı ulusal devletlerdeki durumları, Dâr'ul Küfr'dekinden

^{320[320]} Şu an Hindistan sınırları içerisinde kalan bir bölge.

daha karmaşıktır. Ayrıca bu, sizin baktığınız açıdan daha derin bir gözle incelenmeye muhtaç bir konudur. Bu konuda çözüm isteyen esas şey, casusluğun ihtimallerinin bulunduğu yerler ve bunların nasıl kapatılacağı değildir. Burada söz konusu olan Dâr'ul İslâm ve Dâr'ul Küfr'ün müslüman halkları arasındaki ilişkilerle, iptal olan velayettir. Yâni; velayet ne anlamdadır ve bunun iptalinin fiili sonuçlarının ne olacağıdır. Benim ifade ettiğim anlam ve sınırları kabul etmiyorsanız, bunun ne anlama geldiğini siz söyleyiniz.

Dâr'ul İslâm tarafından muhaceret kapılarının kapalı tutulması halinde hicretin farz kılındığı zaman verilmiş hükümlerin şimdiki zamanda nasıl uygulanabileceği yolundaki itirazınız yerinde ve önemlidir. Fakat buna verilecek olan cevap şudur: Şüphesiz bu hükümler, hicret farz kılındığı zaman verilmişti, fakat velayetin (velilik) düşmesi hicretin farz kılınmasına değil, Dâr'ul İslâm ve Dâr'ul Küfr'ün farklılığına dayalıdır. Eğer siz bu dediğimi kabul etmiyorsanız, o zaman şunu demek istiyorsunuz; Eğer, Dâr'ul İslâm hükümeti bütün kafir ülkelerin müslümanlarını hicrete davet edemiyorsa, o zaman bütün bu müslüman halkların velisidir. Böyle bir durumda Dar'ül İslâm'ın müslümanları da Dâr'ul Küfr'deki müslümanlarının velisi mi olacaktır? Halbuki durum, bunun tam aksi olmalıdır. En yakın bir Dâr'ul Küfr'deki müslümanlara bile sığınak vermekten aciz olacak kadar zayıf bir Dâr'ul İslâm'ın bu durumdaki müslümanların velayet hakkını da yerine getiremeyeceği çok açıktır.

İşin gerçeği şudur: Bu velayetin düşmesinin gerektirdiği maslahat ve gerçeklerin hicretin farz olup olmamasıyla hiç alakası yoktur. Aslında bunun esası şudur: Gayri müslim bir hükümetin halkı olan müslümanların velayet yükünü taşımak müslüman bir hükümet için mümkün değildir. Eğer müslüman hükümet bu müslümanların velisi olduğunu iddia ediyorsa, bu velayet hakkını yerine getirmek için gayri müslim ülkelerin içişlerine karışıyor veya en azından görünüşte böyle bir karışma hakkına kendini sahip görüyorsa, bunlardan dolayı bütün gayri müslim hükümetlerle başı derde girecektir. Yani, müslümanların yaşadığı gayri müslim devletlerle.

Belki siz, velayetin iptaliyle ilgili bu hükmün Dâr'ul Küfr'deki müslümanların hicret etmemelerini cezalandırmak için verildiğini düşünüyorsunuz. Dolayısıyla şu itirazda bulunuyorsunuz: Biz onların hicret yolunu açmadığımıza göre neden onlara bu cezayı vermekteyiz? Fakat daha önce söylediğim açıklamayı düşünürseniz bu itirazınız bertaraf olacaktır. Hicret üzerlerine vacip olup da hicret etmeyenler için verilen cezalar başkadır ve Kuranda çeşitli yerlerde beyan edilmiştir. Sadece hicretin farz olması durumunda söz konusu olan bu cezaları, hicret farz veya mümkün olsa da olmasa da sırf "Dâr" ayrılığına dayalı olan uluslararası hukukun daimi maddeleriyle karıştırmakla büyük yanlış anlaşılmalara doğabilir. Bunun için, hicretin vacip olduğu haldeki cezalarla, farklı ülkelerde uygulanan yasaları karıştırmamak lazım.

Yabancı ülkelerin uzmanlarının hizmetlerinden yararlanmak başka, birisine vatandaşlık hakları verip, sadece kendi vatandaşlarına mahsus olan sır ve sorumluluklara sahip görmek daha başka birşeydir. Gerektiğinde, dışarıdan uzman getirmek, şer'an caizdir. Fakat gayri müslim olan bir hükümetin halkı olan ve bütün çıkarları Dâr'ul Küfre bağımlı olan bazı kişileri tutup da kendi ülkemizin sefir, bakan ve müsteşarı vs. yapmak benim bildiğime göre Kur'an'm talimatlarına aykırıdır.

Velayetin kesilmesiyle ilgili olarak denkliğin de (küfüv) yok olduğunu iddia etmedim ki, Dâr'ul Küfr'deki seyyid birisinin seyyid olmaması gibi bir önermeyi de ileri sürmem söz konusu olsun. Söylemek istediğim, evlenme ve diğer bağların sadece velayet bağları içerisinde olan kişi ve toplumlar arasında geçerli olacağı görüşüydü. Bu velayet bağının hiç bulunmadığı bir yerde, eğer soydan başka bir sebeple herhangi bir bağ mevcutsa, böyle bir durum nikahın (evlenmenin) esası olamaz. Dolayısıyla evlilik ile eşler arasında doğan hukuki bağların esası velayet üzerindedir, küfr üzerinde değil. Eğer velayet olmazsa, bu hakların düzgün bir şekilde yürütülmesinde küfüvün hiçbir yardımı olamaz. Dâr'ul Küfr'ün seyyid bir erkeği ile Dâr'ul İslâm'ın seyyide bir kadını nesep yönünden denk oldukları halde, bu denklik (küfüv); seyyide kadının mihir, nafaka ve diğer haklarının verilmesinde bir işe yaramayacaktır.

Yine de, daha önce de söylediğim gibi, benim bu dediklerimden. Dâr'ul İslâm ve Dâr'ul Küfr deki müslümanlar arasında evlenmenin haram olduğu, "Dar" farkından dolayı daha önce gerçekleşmiş nikahların fesh olacağı, gelecekte de iki "Dâr" müslümanları arasında evlenmenin mümkün olamayacağı mânâsı çıkarılmamalıdır. Benim sözlerimin anlamı şudur: Eşler arasında "Dâr" farkı meydana gelmişse ve onlar bizim mahkememize nikahlarının feshi için başvururlarsa, bunları dikkate almalıyız ve gelecekte böyle bağlara girmekten kaçınmalıyız.

Ve's-selâm... Mevdûdî^{321[321]}

Yetişkin Bir Kız Kendi Arzusıyla Kendisini Nikahlayabilir Mi?

Soru:

Hanefi ve Ehl-i Hadis alimleri arasında, yetişkin bir kadının nikahı meselesinde, genellikle bir görüş ayrılığı vardır. Hanefilere göre, yetişkin bir kız, velilerinin izni olmaksızın veya onların isteğine muhalefet ederek kendisini istediği erkeğe nikahlayabilir. Velileri, onun bu nikâhına itiraz etme hakkına sahip değildir. Bunun aksine Ehl-i Hadistiler böyle bir nikahı bâtil ve geçersiz sayarlar ve velisinin izni olmadan nikahlanan bir kızın, tereddütsüz ikinci bir nikaha tabi tutulabileceği iddiasındadırlar.

Tarafların bende olan delillerinden bildiklerimi size nuyorum. Siz kendi araştırmalarınızdan yola çıkarak meseleye açıklık getirir misiniz?

Cevap:

Soru soran zât bu soruyla birlikte, çok detaylı bir biçimde, tarafların delillerini sıralamıştır. Dolayısıyla biz de önce onları aktarıyoruz.

1. Hanefilerin delilleri şu ayet ve hadislerden ibarettir:

"İçinizden ölenlerin bırakmış olduğu eşler, kendi kendilerine dört ay on gün bekler, iddetleri sona erdiğinde, onların kendi haklarında, uygun şekilde davranışlarından dolayı size sorumluluk yoktur."^{322[322]}

"Bundan sonra eğer (koca karısını) boşarsa, kadın başka birisiyle evlenmedikçe bir daha kendisine helal olmaz."^{323[323]}

"Kadınları boşadığınızda, müddetleri sona ermişse, eski kocaları ile birbirleriyle güzellikle anlaşmışlarsa evlenmelerine engel olmayın"^{324[324]}

Bu konuda dayandıkları hadisler de şöyledir: Nafi b. Cübeyr, İbn Abbas'tan şöyle rivayet ediyor:

"Rasûlullah (s.a) buyurdu ki: Dul bir kadın kendi hakkında karar vermeye velisinden daha çok hak sahibidir. Bakire kızın ise görüşü alınmalıdır ve onun susması kabul etmesi demektir."

Başka bir rivayete göre; *"koca görmüş bir kadın kendi nikahı konusunda velisinden daha fazla yetkilidir."*^{325[325]}

Ebi Seleme ibn Abdurrahman'ın rivayetine göre de:

"Bir kadın Rasûlullah'a(s.a) gelip: "Babam istemediğim bir erkekle beni nikahlamıştır." dedi. Rasûlullah (s.a) babasına:

"Senin buna hakkın yoktur", kıza da:

"Git, istediğin kişiyle evlen."^{326[326]} dedi.

Malik, İbn Abdurrahman'dan; Abdurrahman babasından ve babası Hz. Aişe'den (r.a) rivayet etmiştir: Hz. Aişe Hafsa binti Abdurrahman 'ı Manzur ibni Zübeyr'le evlendirdi. O zaman Abdurrahman Suriye'deydi. Dönüşünde: 'benim görüşüm gözardı mı edilmeliydi?' diye sordu. Bunun üzerine Hz. Aişe (r.a), Manzur ibn Zübeyr'e olup bitenleri nakletti. Bunun üzerine Manzur dedi ki: 'Kararı Abdurrahman'ın elindedir. Bunun üzerine Abdurrahman, Hz. Aişe'ye: "Sizin yaptığınız birisi ben reddedemem"dedi. Sonuçta Hafsa, Manzur'da kaldı ve boşanmadı.^{327[327]}

Ebu Davud ve Nesâî, İbn Abbas'tan şöyle rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a) buyurdu ki:

"Dul bir kadın üzerinde, velisi hiçbir yetkiye sahip değildir."^{328[328]}

Nesâî ve Ahmed, Aişe'den rivayet etmiştir: Bir kız Rasûlullah'a (s.a) gelerek:

"Benim babam beni kendi yeğeniyle (erkek kardeşinin oğluya) nikahladı. Amacı, onu benim vasıtamla zilletten kurtarmaktır." dedi. Rasûlullah (s.a) nikahın feshi veya devamını kıza bıraktı. Bunun üzerine, kız:

"Ben babamın yaptığını onaylıyorum. Ancak benim istediğim şudur ki, kadınlar babalarının bir yetkisi olmadığını öğrensinler." dedi.^{329[329]}

2. Ehli Hadis'e mesup kişiler ise, kendi görüşlerini desteklemek için şu hadisleri öne sürmektedirler:

Hz. Aişe'den rivayet edildiğine göre; Rasûlullah (s.a) buyurdu ki:

"Velisinin müsaadesi olmadan nikahlanan kadının nikahı batıldır. Eğer bir anlaşmazlık olursa, velisi olmayan kadının velisi sultan (devlet başkanı) olacaktır."^{330[330]}

^{322[322]} Bakara: 2/234.

^{323[323]} Bakara : 2/230.

^{324[324]} Bakara : 2/232.

^{325[325]} Nasb'ur Raye, III/182

^{326[326]} a.g.e.

^{327[327]} a.g.e.

^{328[328]} a.g.e.

^{329[329]} Nesâî ve Ahmed

^{330[330]} Bulûğ'ul-Merâm

Ebu Musa, babasından şöyle rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a); "*Velisiz, hiçbir nikah caiz değildir.*" buyurdu.
331[331]

Ebu Hureyre'den rivayet edilmiştir: Rasûlullah (s.a):

"*Bir kadın başka bir kadının (velisi olup) nikah yapmasın ve bir kadın kendi nikahını da yapmasın, (kendi başına nikahlanmasın)*"^{332[332]} buyurdu.

Hz. Ömer (r.a) şöyle dedi:

"Nikahını velileri veya hükümet yetkilileri yapmayan kadının nikahı bâtıldır."^{333[333]}

İkrime b. Halid'in rivayetidir:

bir kadın, kendi nikahı meselesini velisi olmayan bir şahsa havale etti ve o şahıs bu kadının nikahını yaptı.

Hz. Ömer (r.a) bunu duyunca taraflara kırbaç cezası verdi ve nikahı iptal etti.^{334[334]} Hz. Ali (r.a):

"Velisinden izinsiz nikahlanan kadının nikahı batıldır. Velinin izni olmayan hiç bir nikah olmaz." dedi.
335[335]

İmam Şa'bi'den rivayet edildiğine göre; Hz. Ali, Hz. Ömer (r.a), Şureyh ve Mesruk dediler ki:

"Veliden izinsiz nikah olmaz."^{336[336]}

Bu delillere bakıldığında her iki tarafın delillerinin de çok ağırlıklı olduğu anlaşılıyor. Taraflardan bir tanesinin görüşünün tamamen yanlış olduğunu söylemek mümkün değildir. Öyleyse: "Acaba Şâri gerçekten birbiriyle çelişen iki değişik hüküm mü koydu, yoksa bir hüküm ötekisini iptal mi etmektedir? Ya da iki hükmü birleştirip, Şârin'in isteği tam anlamıyla anlaşılabilir mi" gibi bazı ihtimaller akla geliyor.

İlk şık tamamen bâtıl ve ihtimal dışıdır. Çünkü, şeriatın tüm sistemi, Şâri'nin kâmil hikmetine tanıklık etmektedir ve hâkimden çelişen hükümlerin verilmesini beklemek mümkün değildir. İkinci şık da bâtıldır; çünkü bu konuda neshe dair hiçbir delil yoktur. O halde geriye sadece üçüncü şık kalıyor. Bizim, bunun üzerinde durmamız lazımdır. Ben tarafların delillerinin arasını bulup, Şeriat Sahibinin isteğini şöyle anladım.

1. Nikah konusuna esas olan taraflar erkek ve kadındır; erkek ve kadının velileri değil. Bunun içindir ki; icap ve kabul, nikah eden erkek ve nikahlanan kadın arasında gerçekleşir.

2. Nikahı düzenleyen anne ve babası da olsa yetişkin kadının (bakire kız veya dul) nikahı onun rızası olmadan veya isteğine aykırı olarak kıyılmaz. Kadının rızası olmayan nikahta icap söz konusu olmadığı için, nikah daha baştan geçersiz olmaktadır.

3. Fakat, Şâri, kadınların nikahları konusunda tamamen bağımsız olmalarını ve istediği her çeşit erkeği velilerinin isteğine karşı olarak, kendi ailelerine damat olarak getirmelerini de caiz görmemektedir. Dolayısıyla Şâri, kadının nikahı için, onun ve velisinin rızalarını elzem kılmıştır. Kadının, velisinin izni olmadan ve velinin de kadının rızasını almadan nikah kıymaları caiz değildir.

4. Eğer bir veli, kadının nikahını ona danışmadan kendisi kıyarsa, o nikah kadının isteğine bağlı olarak askıda kalır. Eğer kadın kabul ederse, nikah geçerli olacak; yoksa, bu konu mahkemeye intikal edecektir. Mahkeme, kadının bu nikahta onayının bulunup bulunmadığını araştırır ve kadının rızasının bulunmadığını tesbit ederse bu nikahı fesh eder.

5. Eğer kadın velisinin izni olmadan kendi kendini nikahlarsa, bu nikah da velinin isteğine bağlı olarak askıda kalır. Veli kabul ederse nikah kabul olur. Velinin kabul etmemesi durumunda da bu konu mahkemeye götürülür ve mahkeme velinin itirazını araştırır. Eğer mahkeme velinin itirazının gerçekten makul bir sebebe dayandığını anlarsa, bu nikahı fesheder. Eğer velinin, kasıtlı olarak nikahı geciktirmesi veya caiz olmayan bir amaçla nikahı oyalaması yüzünden kadın bunalıp, son çare olarak bu nikahı göze almışsa, velisi kötü niyetli kabul edilip bu nikah tanınır. Mahkeme tarafından da bu nikah karar altına alınır.

Benim bildiğim budur. Doğruyu en iyi bilen Allah'tır.

Evlenme Konusunda Küfüv (Denklik) Meselesi

Soru:

Tercüman'ul Kur'an'ın, Zilkade ve Zilhicce, 1370 tarihli sayısında Mevlânâ Zafer Ahmed Osman'a cevap yazarken öyle bir hata yapmışsınız ki, dayanamadım. Söz konusu alimin size: "Hindistan'da kalan bir seyyid

331[331] a.ge.e

332[332] Beyhaki; Sünen-i Kübra

333[333] a.ge.e

334[334] a.ge.e

335[335] a.ge.e

336[336] a.ge.e

orada kaldığından dolayı seyyidliği ortadan kalkar ve sıradan biri vaziyetine mi düşer?" şeklinde sorduğu soruya verdiğiniz cevaba çok ama çok şaşırdım. Çünkü siz de, dolaylı olarak, böyle gayri İslâmî bir ayrımı kabul etmiş gözükyörsünüz. Bunu da şu söyledikleriniz teyid ediyor. "Dâr'ul Küfür'deki seyyid bir erkeğin, Dâr'ul İslâm'ın sınırları içindeki seyyid bir kadınla nesep itibarıyla (soy bakımından) denk olduğu doğrudur." Herşeyden önce ne söylemek istediğiniz anlaşılıyor. Siz de mi soy meselesini İslâm'da caiz görüyorsunuz? Eğer cevabınız evet ise, Kur'an ve Hadis'ten delillerle beni tatmin ediniz. Ben, insanların mesleklerinden dolayı, neden aşağı veya yüce gösterildiklerini anlayamıyorum. İnsanların hepsi Hz. Adem'in (a.s) evladıdır. Hz. Davud (a.s) demircilik yapmışsa, ona da bu mesleğinden dolayı "demirci" deyip aşağılayacak mısınız?

Cevap:

Küfuv (denklik) meselesindeki itirazınıza katılmıyorum. Üslûp ve ifade bakımından farklı görüşlere sahip olabiliriz. Fakat, küfuv meselesi hem akıl ve hem de nakille sabittir. Detaylar bir tarafa, ama nikahta bunun geçerli olduğu konusunda fıkıhın dört imamı da görüş birliği içerisindedir.

Bu mesele ile ilgili birçok hadis vardır. Mesela:

"Kadınları ancak denkleri ile evlendiriniz." ^{337[337]}

"Ey Ali! Üç şeyi geciktirme: Zamanı geldiğinde namazı, hazır olduğu zaman cenazeyi (gömmeyi), dengi bulunduğu bekar kadını evlendirmeyi." ^{338[338]}

"Kendi neslinizi sürdürmek için iyi kadınları arayın ve kadınlarınızı denkleri ile evlendirin." ^{339[339]}

İmam Muhammed, Kitab'ul Asâr'da Hz. Ömer'in (r.a) şu sözünü nakletmiştir:

"Ben, şerefli ailelerin kadınlarının nikahlarını onların denklerinden başka kimselerle yaptırmaya izin vermeyeceğim."

Bunlar söz konusu meselenin aktarılmış naklî delilleridir. Akli delillere gelince; aklın açık bir gereği olarak bir kız evlendirirken, erkeğin onun dengi olup olmadığına bakılacaktır. Eğer dengi değilse, her ikisinin huzur içinde geçinebileceğini bekleyemeyiz. Nikahın aklî ve naklî amacı eşler arasında sevgi ve merhametin vücuda gelmesidir. Böylelikle onlar birbirlerinden sükun bulacaklardır. Küfuv'ün söz konusu olmadığı nikahlarda bu amaca ne kadar ulaşabileceğini siz kendiniz düşününüz. Hangi akıl sahibi oğlunu veya kızını dengi olmayan birine vermeye çalışır?

Siz İslâmî eşitliğin anlamını, sırf müslüman oldukları için, herhangi bir erkeğin, herhangi bir kadınla; herhangi bir kadının herhangi bir erkekle evlendirilmesi olarak mı anlıyorsunuz? Onlar arasındaki denkliği göz önünde bulundurmaz mısınız?

Fakihler, küfuvün anlamını belirlemeye çalışmış ve her biri kendi yöntemleriyle erkek ve kızda bulunması gereken benzerlikleri ortaya koymuşlardır. Bu detaylarda biz bazı fakihlerin görüşüne katılıp, diğerine katılmayabiliriz. Fakat, sağduyunun gereği, ömürleri boyunca beraber olacak olan kişiler arasında, ahlâk, din, aile, sosyal gelenekler, sosyal şeref, mali durum ve herşeyde bir benzerlik veya denklik bulunmasıdır. Bunların tamamında denklik sağlanamamış olsa bile, hiç olmazsa eşleri birbirinin sevgi ve birlikteliğinden uzaklaştırabilecek bir farklılık da olmamalıdır.

Bu, insan toplumunun pratik bir meselesidir ve bu konuda isabetli olmayı gözönünde bulundurmalıyız. Eğer Hz. Âdem'in (a.s) bütün evlatlarının eşit olmasının gerektiği teorisini burada uygulamaya kalkarsanız, yüzbinlerce yuva yıkılacaktır. Fakat, sadece neslî ve nesebi bakımdan bazı esaslara dayanan kast ^{340[340]} sebebiyle aşağılık ve yücelik gibi şeyleri cahilane bir kavram olarak niteliyorsanız, ben de bu mevzuda size katılıyorum. Küfuv gibi fikhî bir meseleyi çarpıtarak, hindular gibi, sözde yüksek ve alçak kastları aratmış olanlara benim de sizin kadar itirazım var. ^{341[341]}

Takas Yoluyla Nikah

Soru:

Müslümanlar arasında, birbirlerinin kızlarını karşılıklı olarak takas etme yöntemi gelenek haline getirilmiştir. Bazen birçok kişi birleşerek böyle takaslar yapıyorlar. Mesela; Ahmet, Mehmet'in oğluya;

^{337[337]} Darekutni, Beyhaki

^{338[338]} Timizi, Hakim

^{339[339]} Bu hadis Hz. Aişe, Hz. Enes ve Hz. Ömer'den (r.a) birçok yolla rivayet edilmiştir.

^{340[340]} Kast: Genellikle Hindularda, insanlar arasında ayının yapan bir soy sistemidir. Bir kast bir soy demektir ve insanların yüksek ve alçak olmasının ölçüsü olarak esas alınır. Pakistan halkı arasında da bunu devam ettirenler var. (Çev.)

^{341[341]} Tercüman'ul Kur'an. Zilhicce, 1371/ Eylül, 1952

Mehmet, Ömer'in oğluyla ve Ömer Ahmed'in oğluyla kızlarını evlendiriyorlar. Bu durumlarda genellikle mehir rakamı aynı oluyor. Bazı alimler bunu (sigar) takas olarak adlandırmışlardır. Rasûlullah (s.a) tarafından bunun haram edildiğini de söylemişlerdir.

Günümüzde fakir bir insan bu yolu seçmekte, bazen buna mecbur kalmaktadır. Çünkü, kızını kolayca kabul edenler, oğluna kız vermekte aynı kolaylığı göstermiyorlar.

Lütfen bu meseleyi açıklayınız.

Cevap:

Ülkemizde uygulanmakta olan takas yöntemi Rasûlullah'ın (s.a) yasakladığı bir evlilik türüdür. Takasın üç şekli vardır ve hiçbiri de caiz değildir.

Birincisi: Bir kişi ötekine, kendi kızının da verilmesi şartıyla, kızını verir ve her kız birbirinin mehiri sayılır.

İkincisi: Takasın şartı aynen birinci şekildeki gibi olur ve her aile birbirine eşit miktarda mehir verir. Mesela, ellışer rupi gibi. Ancak kızlara hiç para verilmez.

Üçüncüsü: Takas konusu sadece sözlü olarak değil; kızın nikahında ikinci kızın nikahı da şart olarak ileri sürülmek suretiyle olur.

Bu şekillerin üçü de, şeriate aykırıdır. İlk şeklin caiz olmadığı görüşüne tüm fakihler katılıyorlar. Fakat geri kalan iki şekil hakkında görüş ayrılığı vardır. Fakat, serî delillere dayanarak, rahatlıkla söyleyebilirim ki, takasın üç şekli de yasaktır. Bu üç takas şekli de toplumda başlıca fesat sebebidir.^{342[342]}

Nişanlanmanın Şer'i Hükmü

Soru:

Şer'an; nişan, nikah yerine geçer mi? Halk bunu icap ve kabul derecesinde görüyor. Eğer kızın ailesi verdikleri sözü reddederlerse, akrabalar onlarla ilişkilerini kesiyorlar. Bu durumda, kızın ailesi kızlarının nikahını başkasıyla yaparsa, yaptıkları doğru olur mu?

Cevap:

Nişan, bir kızın falanca şahısla nikahlanacağına dair bir sözdür; haddi zatında nikah değildir. Ama bu, taraflar arasında dönülmesi doğru olmayan bir ahid ve anlaşma niteliği taşımaktadır. Makul bir neden olmadan buna uymamak doğru değildir. Eğer nişandan sonra, taraflardan birinin daha önce bilinmeyen ya da gizlenen bir ayıbı açığa çıkarsa, şüphesiz bu sözden dönülebilir. Ama böyle makul bir sebebe dayanmadan, sözden dönmek caiz değildir. Sözünde durmamak ve ahdi bozmaktan dolayı Allah'a hesap verilecektir.^{343[343]}

Şeriatın Mastürbasyonla İlgili Hükmü

Soru:

Gençliğinin en üst noktasında olan biri, şehvî duyguları baskınsa, bu duyguları ancak şu birkaç şekillerle kontrol altına alabilir:

Biri evlenme yoludur. Ama nişanlısı olan kızın yaşı küçük olduğundan dolayı en az üç dört yıl beklemek zorundadır.

Bir başka yol, kendi ailesinin istemediği bir kızı almaktır. Fakat böyle olunca da bütün ailesi küsebilir, hatta ailesiyle olan bütün bağları kopabilir.

Kendi nişanlısı büyüünceye kadar, geçici olarak başka biriyle evlenmesi. Fakat bu da mut'a gibidir.

İsteklerini kontrol altında tutmak için oruç tutabilir. Yalnız, mesleği meşakkatli birisidir; gün boyu çalışmaktadır ve çalışarak oruç tutması da zordur.

Son çaresi de zinadan kurtulabilmek için mastürbasyon yapmaktır. Bu durumda böyle bir yöntem uygulanabilir mi?

^{342[342]} Tercüman'ul Kur'an, Recep-Şaban, 1371/ Nisan- Mayıs, 1952

^{343[343]} Tercüman'ul Kur'an, Muharrem- Safer, 1372 / Ekim- Kasım, 1952

Cevap:

Mastürbasyonla ilgili İslâm'ın fakihlerinin üç görüşü vardır:

1. Caizdir ve buna karşı en fazla denebilecek şey; ahlâk kurallarına aykırı olduğu için mekruh ve istenmeyen bir fiildir. Bu görüşü destekleyenler, hiçbir yerde bunun haram olduğu söylenmemiştir demekte ve şu ayeti delil getirmekte:

"Allah size haram ettiği şeyleri, sizin için detaylı olarak beyan etmiştir^{344[344]} ve bu, haramlar listesinde zikredilmediği için caizdir, demektedirler."

İbn Hazm, Muhallâ'da, bu görüşü delilleriyle sunmuştur. Senetleri ile belirtmiştir. Hasan Basri, Amr b. Dinar ve Mücahid de aynı görüştedir. Sadece Atâ buna mekruh demiştir.^{345[345]}

Allâme Alûsi, Rûh'ul Meânî'de, İmam Ahmed b. Hanbel'in şu görüşünü belirtir: "Bu fiil, gerektiğinde hacamat yaptırmak veya kan aldirmek gibi caizdir."^{346[346]}

Fakat Hanbelî fihhının güvenilir hiçbir kitabında ben bu fetvayı bulamadım.

2. Haramdır. Fakat zina fitnesine karışma ihtimali bulunduğu takdirde bunu yaparsa, azaba uğramayacağı umudu vardır. Bu Hanefîlerin görüşüdür. Nitekim Redd'ul Muhtar'âa, bu fiilin haram olduğu ve azabı gerektirdiği açıklanmıştır. Sadece zinaya karışma ihtimali bulunduğu zaman yapıldığı takdirde müstesna.^{347[347]}

Buna yakın olarak, Allame Alusi, İbni Hümmam'ın bu anlamdaki bir sözünü aktarmıştır:^{348[348]} Ve buna benzer bir görüşü Allâme İbn Âbidin, büyük fakih Ebu'l-Leys'den nakletmiştir. Bu görüş hakkında özel bir hüküm yoktur ve bu İslâm'ın genel usulünden netice olarak çıkartılmıştır. Meselâ; mecburiyet karşısında haram şeyin kullanılmasına izin verilmesi ve cevaz olmayan iki işten kaçınılmaz olduğu için daha az derecede caiz olmayan işi yapmak gibi.

3. Kesinlikle haramdır. İmam Şafî ve İmam Malik'in görüşü böyledir. Onlar Mü'minun Sûresi'nin şu ayetini delil olarak göstermektedirler:

"Ve onlar ırzlarını korurlar. Ancak eşleri, yahut ellerinin sahip olduğu (cariyeler) hariç (bunlarla ilişkilerinden dolayı da) onlar kınanmazlar. Ama bunun ötesine gitmek isteyen olursa işte onlar haddi aşanlardır."^{349[349]}

Bu ayetten delil getirirken diyorlar ki: Nikahlı kadın ve cariyeler hariç, zina, mastürbasyon, Lut kavminin ameli gibi, yollarla şehveti tatmin etmenin bütün şekilleri Kur'an'a göre haramdır. Sonra şu hadislerle bu görüşlerini desteklemektedirler:

"Allah cinsi organlarıyla oynayanları azaplandırmıştır."

Allâme Alûsi bu iki hadisi, Rûh'ul Meânî'de nakletmiştir. İbni Kesîr bu ayeti tefsir ederken şu hadisi nakletmiş, ancak hadisin garîb olduğunu ve ravilerinden birisinin tanınmayan biri olduğunu da belirtmiştir.

"Kıyamet günü Allah Teala, yedi adama ne bakacak, ne onları pâk edecektir, ne de başka insanlarla toplayacaktır. Onları cehenneme ilk girenler arasında bulunduracaktır. Eğer tevbe ederlerse müstesnadır. Tevbe edeni Allah affeder.

1. Kendi elini nikahlayan (Mastürbasyon yapan).
2. Lut kavminin yaptığını yapan (Livata yapan)
3. Bu fiilleri yaptıran
4. İçki içen
5. Feryat ettirecek bir şekilde kendi anne ve babasını döven
6. Komşularını kendisine lanet ettirecek derecede rahatsız eden.
7. Komşusunun karısıyla cinsel ilişki kuran."

Bu değişik delil ve görüşlere bakınca, birincisinin çok zayıf ve yanlış olduğu gerçeği ortaya çıkıyor. Buna haram sıralamasında yer vermemesinden, her haram şeyi ismiyle ifade etmesi gerektiği anlamı çıkarılamaz. Oysa bundan, Kur'an'da haram ve helâlin genel usulünün belirtildiği anlamını çıkarmak daha doğru olur. Dolayısıyla Kur'an'da ifade edilen bir esasın kapsamına giren her şeye aynı hüküm uygulanır. Bir esasın kapsamında bulunan bir şey için, sadece kendini istisna eden herhangi bir delil bulunursa, hüküm geçersiz olur.

Sorunu şu şekilde ortaya koymak gerekmektedir: Kuranı Kerime göre, nikahlı kadınlar ve köle gibi mülk

^{344[344]} En'âm: 6/119.

^{345[345]} II/93-392

^{346[346]} XVIII/10

^{347[347]} Babus'Savm ve Bab'ul Hudud

^{348[348]} a.g.e.

^{349[349]} Müminun: 23/5-6-7.

olan kadınlar dışında herhangi bir yolla şehveti gidermek günahdır. O halde ortada masturbasyonu istisna eden bir delil var mıdır?

Bazı kişiler, bu soruyu şu şekilde cevaplamaktadırlar: "Arabistan'da bu fiil yapılmıyordu ve Arap dilinde de bu tür bir kelime bulunmuyordu." Dolayısıyla, bu:

"Kim bunun dışında bir yola başvurursa, işte onlar haddi aşanlardır."^{350[350]} ayetinin kapsamına girmez.

Bu yaklaşım iki nedenle yanlıştır: söyleyebiliriz. Fakat aklın hükmü, bunun zina, Lut kavminin ameli (livata) ve hayvanlarla çiftleşmeye göre daha hafif derecede haram olmasıdır. Dolayısıyla kişi, bu tür günahlara düşme safhasına gelmişse ve bu günaha düşme tehlikesinden kurtulmanın tek yolu da masturbasyonsa, "belki de Allah ona ceza vermez." diyebiliriz.

Şimdi hakkında soru yöneltilen kişiye dönelim. Ben, ona ilk olarak Allah'ın şu nasihatini hatırlatacağım:

"Evlennemeyenler, Allah kendilerini lütfü ile zenginleştirene kadar iffetli davranınsınlar."^{351[351]} Ben de ona şu şekilde bir nasihatta bulunabilirim: Senin için böyle bir durumun mevcut olmadığını söyleyebilirim. Sen bunu haram bir şeyi helâl etmek için mazeret olarak kullanıyorsun. Sen, aileden korktuğun için evlenmiyorsun. Oysa ailen, senin gibi genç bir adamı, küçük yaştaki bir kızla nişanlayarak cahilliğini ortaya koymuş. İmkanın olduğu halde aile korkusundan nikah yapmazsan ve herhangi bir günah işlersen, Allah'a hesabını vereceksin. Çünkü nikaha mani hiç bir mecburiyetin yok. Hile için delil ve mazeret aramayı bırakmalısın. Aksine doğru karar vermeye çalışmalısın. Allah mı? Aile mi? Hangisi korkulmaya daha layık olan?^{352[352]}

Peçe Takmakla Tesettürün Gayesi Gerçekleşiyor Mu?

Soru:

Ben, bir süredir zihnen ve kalben sizin vaziyet ve istikamet ettiğiniz İslâmi harekete bağlıyım. Tesettür meselesindeki görüşlerinizi okudum ve çok sevindim. Fakat yazınızın sonunda, geleneksel bir örtü olan peçeyi de tavsiye etmişsiniz. Bu konuda birkaç şey kafamızı kurcalıyor. Şu konuları açıklamanızı rica ediyoruz:

Tesettürün gayesi cinsî cazibeden doğacak olan fitneyi önlemektir. Açıkça bilinmektedir ki, cinsî cazibe erkekte de, kadında da mevcuttur. (İkisinin cazibeleri arasındaki farkı inkar etmiyorum.) Dolayısıyla tesettürün asıl ruhu olan "göz sakınması"nın hükmü, erkek için de kadın için de geçerlidir. Fakat kadınların büyük bir çoğunluğunun örtü duvarının arkasında göz zinası yaptıkları bir gerçek. Bunun nedeni, erkeklere bakarlarken kendilerini onların görmediklerini zannediyor olmalarıdır, diyebiliriz. Böylece kadınların özlerindeki (fitratlarındaki) haya gittikçe azalıyor.

Ayrıca orta halli bir aile kadını işlerini peçe takarak yürütemez. Meselâ; yolculuk için otobüs, minibüs vs. ye binmek İslâmî açıdan peçeli bir kadın için oldukça zor ve mahzurludur. Tesettürün önemi ve makuliyetini inkar mümkün değildir. Fakat geleneksel örtü olan peçenin yerine daha uygun bir şey kullanılamaz mı? Meselâ; birkaç yıl öncesine kadar namuslu köy kadınları yüzü açık tutan çarşaf örtünüyordular. Çarşafın içindeyken de bir erkeğe sürekli bakma cesaretini gösteremiyorlardı; gözlerinde çekingenlik ve haya belli oluyordu. Bana göre yüzü açık tutan çarşaf, günümüzde kullanılan peçeye göre daha iyi bir örtü. Meşguliyetinize rağmen sizi zahmete sokuyoruz. Hoşgörünüze sığınarak, bağışlamanızı rica ediyoruz.

Cevap:

Sorunuzda bir çok şeyi birbirine karıştırmışsınız. Bu sebeple herşeyi ayrı ayrı ele almak gerekiyor. Üzerlerinde ayrı ayrı düşündükten sonra genel bir kanaate varmanız uygun olur.

Düşünülecek ilk şey şudur: Gözleri sakınma konusunda bir eğitim ve ahlâkî terbiye vermeden bir kadını, yabancı erkeklere dikkatle bakmaktan alıkoyabilir miyiz? Siz peçeye, kadın erkeğe yüzünü göstermese de, kadının caiz olmayan bir şekilde onlara bakmasını engellemiyor diye itiraz ediyorsunuz. Ki peçe, erkeğin kadının yüzünü görmesini engelliyor, fakat kadın da altında haram olan erkek temaşacılığını yapabiliyor. Fakat bu eksiklik, sadece peçeli giysilerde değil, yüzü açık tutan çarşafta da söz konusudur. İslâm hukuku, bir kadına yolunu görebilecek kadar gözünün önünü açmasına müsaade ediyor. Bu nedenle her müslüman kadın, dışarı çıktığında çarşafını gerekli oranda açabilir. Ayrıca bu eksiklik, kapı ve pencerelere taktığımız

^{350[350]} Mü'minun: 23/7.

^{351[351]} Nür: 24/33.

^{352[352]} Tercüman'ul Kur'an, Muharrem- Safer, 1372/ Ekim-Kasım, 1952

perdelerde de vardır. Kadının içinde yaşadığı ve dışarı bakmak zorunda kaldığı herşeyde bu eksikliğin olduğunu söyleyebiliriz. Şimdi buyurun siz söyleyin: Bunları nasıl önleyebilirsiniz? Acaba İslâm hukuku kadının içinde bulunduğu şeyin iyice kapatılmasını istiyor mu? Ayrıca ben "Hicap" adlı kitabımda bir rivayeti de naklettim. Bu rivayete göre Hz. Peygamber, (s.a) Hz. Aişe'ye zencilerin oyununu seyrettirmiş tir. O kitabımda, erkeklerin kadınlara bakmasıyla, kadınların erkeklere bakmasının şer'an aynı olmadığını, psikolojik açıdan duyarlılıklarının da farklı olduğunu izah etmişim.

Düşünülecek ikinci husus da şudur: Peçeli çarşaf, parlak ve egzotik değil de sade ve süssüz olsa, hiç bir itiraza yer kalmayacaktır. Böyle bir peçe şeriatın gayesini gerçekleştiriyor mu? Eğer gerçekleştiriyorsa, bunun caiz olmamasının hiç bir delili yoktur. Size göre, şeriatın gayesini başka bir şey yerine getiriyorsa, bu ayrı bir konudur. Elbette İslâm'ın gayesini gerçekleştiren başka şeyler de önerebilirsiniz. Fakat peçenin caiz olmadığını söylemek doğru olmaz.

Peçeyi takip da dolaşmanın ve otobüslere binmenin zorlukları ile peçenin caiz olup olmaması arasında hiç bir ilgi yoktur. Sizce yüzü açık tutan çarşaf bu zorluklar azalacak mı? Yahut tamamen ortadan kalkacak mı? Bu durumda kadınların dikkatini çekin. Eğer onların tecrübesi de yüzü açık tutan çarşafın daha uygun ve pratik olduğunu gösterirse, neden kullanmasınlar ki!^{353[353]}

Kadın Ve Hac Yolculuğu

Soru:

Kadının yanında bir mahremi olmadan hacca gitmesiyle ilgili olarak alimler arasında görüş ayrılığı vardır. Bu konudaki mezheplerin görüşlerini ve size göre içlerinde tercihe şayan olan açıklamanızı rica ediyoruz. Bizi aydınlatır mısınız?

Cevap:

Kadının yanında bir mahremi olmadan hacca gitmesi konusunda mezhep alimleri gerçekten ihtilaf etmişlerdir. Bu konudaki görüşler dört kısma ayrılabilir:

1. Kadın, yanında kocası veya bir başka mahremi olmadan, hiç bir şekilde hacca gitmemelidir. Bu görüş, İbrahim Nehâî, Tav'us, Şa'bi ve Hasan Basrî'den nakledilmektedir. Ayrıca Hanbeli mezhebi uleması da aynı fetvayı vermiştir.

2. Hac yolculuğu, üç gece ve gündüzden daha kısa bir sürede gerçekleştirilebiliyorsa, kadın yanında bir mahremi olmasa da hacca gidebilir. Fakat bu yolculuk üç gün veya daha fazla sürecekse, kocası veya bir mahremi olmadan hacca gidemez, İmam Ebu Hanife ve Süfyan-ı Sevrî'nin görüşü de bu şekildedir.

3. Bir kadın, kocası veya bir mahremi yoksa, ahlaken güvenilir olan kişilerle birlikte yola çıkabilir. Bu görüş, İbn Şîrîn, Atâ, Zührî, Katâde ve Evzâî'nindir. İmam Malik ile İmam Şafii de aynı görüştedir. İmam Şafii, bu güvenilir yoldaşları şöyle tanımlar: Kocasız ve mahremi olmayan birkaç güvenilir kadın bir araya gelip mahremleri olan bir toplulukla yola çıkarsa, tek olan kadın da onlara katılabilir. Fakat bir kadın tek başına namahremi olan toplulukla hacca gitmemelidir.

4. İbn Hazm Zahîrî, bu üç görüşe muhalefet ederek, bir kadının nâmahremi olmasa da yalnız başına hacca gitmesini caiz görmüştür. Bir kadının , kocası varsa ve o hacca götürmüyorsa koca günahkârdır, fakat kadının yalnız başına hacca gitmesi caizdir.

Ben bu dört görüşün üçüncüsünü tercih ediyorum. Çünkü; bu üçüncü görüşe göre, bir farzın yerine getirilmesi mümkün olmaktadır. Ayrıca bu görüş bir kadının tek başına hacca gitmesiyle doğabilecek olan fitne ihtimalini de ortadan kaldırmaktadır.^{354[354]}

Mirasta Aynı Anadan Doğma Üvey Kardeşlerin Payı

Soru:

Kudûrî'nin "Kitabu'l Ferâiz" adlı eserinin "Babü'l Hesab" bölümünde, şöyle yazmaktadır: "Bir kadının varisleri arasında kocası, annesi veya babaannesi ve ana bir üvey kardeşleri ile öz kardeşi de varsa; mirasından kocasına yarısı, annesine altıda biri, ana bir üvey kardeşine üçte biri hisse verilecektir. Öz

^{353[353]} Tercümanü'l Kur'an, Şaban, 1370/Haziran, 1951

^{354[354]} Tercüman'ül Kur'an, Zilhicce, 1371/Eylül, 1952

kardeşlerine hiç bir şey verilmeyecektir."

Sorularımız şunlardır: Hanefîlerin fetvası bu mudur? Öz kardeşin mirastan mahrum bırakılması ve ana bir üvey kardeşin varis olması inşafı bağdaşır mı? "Kelale" kelimesini açıklar mısınız? Annesi veya babaannesinin sağ olması halinde bir cenazeyi "kelale" diye niteleyebiliriz?

Cevap:

Kudûrî'den naklettiğiniz meselede Selefiyye arasında görüş ayrılıkları vardır. Ölen bir kadının varisleri arasında kocası, annesi, özkardeşleri ve ana bir üvey kardeşi varsa Hz. Ali, Ebu Musa el-Eş'ari ve Ubey ibn Ka'b'ın fetvasına göre; mirasın yansı kocasına, altıda biri annesine ve üçte biri ana bir üvey kardeşine verilecektir. Öz kardeşine hiç bir şey verilmeyecektir. Aynı fetvayı Hanefiler de kabul etmektedirler.

Hz. Osman ve Hz. Zeyd b. Sabit'in görüşüne göre bu görüşe muhalif olarak, üçte biri öz kardeşleri ve ana bir üvey kardeşleri arasında eşit olarak paylaşılacaktır.

Hz. Ömer ilk görüşü benimsemiştir. Fakat daha sonra ikinci görüşü daha uygun bulmuştur. İbn Abbas'tan iki rivayet aktarılmıştır. Güvenilir rivayete göre o da ikinci görüşü benimsemiştir. Kadı Şureyh buna göre karar vermiştir. İmam Şafii, İmam Malik ve Süfyan-ı Sevrî de bu görüştedirler.

Hanefîlerin delili şudur: Ana bir üvey kardeşleriyşer'an payları belli olan varislerdir. Öz kardeşler ise baba tarafındandırlar. Belli payları olan varislerden geride bir şey kalmazsa hiç bir şey alamazlar.

Diğerlerinin delili de şöyledir: Ana bir üvey kardeşler ile öz kardeşler aynıdırlar; aynı anadan doğduklarından aynı payı alırlar. Yani mirasta eşit hisseye sahiptirler.

"Kelale" ye Hz. Ebu Bekir'in verdiği anlamı, Hz. Ömer de kabul etmiştir. Onlara göre kelale, evladı ve babası olmayan kişidir. Dolayısıyla bir kişinin annesi veya babaannesinin varoluşuyla cenazesinin "kelale" olması ortadan kalkmaz."

Dede Yetimi Erkek Torunun Mirastan Mahrum Kılması

Soru:

Bir kişinin babası, dedesi sağken ölürse, bu durumda dede yetimi erkek torun mirastan hiçbir şey alamıyor. Bu ünlü bir şeriat meselesidir. Şu anda hükümet de bunu uyguluyor. Bu konuda farklı görüşler var mıdır? Varsa nelerdir? Size göre bunlardan hangisi İslâm'ın ruhuna uygundur?

Siz de aynı görüşü benimsiyorsanız, şu eleştirilerden kurtulmanın yolu nedir? İslâm yetimlerin haklarını korumada çok büyük titizlik göstermektedir. Ancak neden babasını, dedesinin ölümüne kadar yaşatmıyor ve yetimi dedesinin mirasından mahrum bırakıyor?

Cevap:

İslâm'ın fakihleri bu meselede aynı görüştedirler, aralarında bir ihtilaf yoktur. Dede yetimi erkek, dedesinin mirasına sahip olamaz. Yalnızca amcaları, dedesinin varisi olacaktır. Fakat fakihlerin görüş birliği gösterdikleri bu hükmün dayanağım, ben Kur'an ve Hadis'te şimdye kadar bulamadım. Ümmetin tüm fakihlerinin ve Selefiyye'nin bu meselede görüş birliği sağlamış olmaları, bu konuda karşı görüş ileri sürmeye cesaret etmeyi zorlaştıracak kadar güçlü bir kanıttır.

Ayrıca bu konuda şöyle bir aklî delil de gösterilebilir: Bir torun, zaten babasından dolayı mirası hak ediyor. Bu nedenle kendisi doğrudan mirasçı olamaz. Bunun gibi, bir gelin de kocasının vasıtasıyla kayınpederinin mirasından payını alabiliyor; doğrudan değil.

Bir kişinin oğlu ölürse, onun da erkek çocuğu olmazsa, siz de kabul edersiniz ki ölen çocuğun hissesi iptal olacak; ölen çocuk için babasının ölümünden sonra bir pay çıkarılmayacaktır.

Bunun gibi, ölen çocuğun karısı varsa, o da kayınpederinin mirasından hiç bir pay alamayacaktır. Bu durum, dul karısının ikinci kez başka biriyle evlenip evlenmediğini gözönünde tutmadan söz konusudur. Buna rağmen ölen kişinin oğluna miras aktarmada neden ısrar ediyorsunuz?

Yetimi besleme konusunda da, şeriata göre, dede yetimi çocuğun velisi amcalarıdır; onun büyümesinden sorumludurlar. Ayrıca şeriatteki vasiyyet hükmünün amacı, ölen kişi bir miras bırakıyorsa, bunu ailesindeki hak sahibi kişiler lehine vasiyyet etmesidir. Çünkü mirasın üçte biri vasiyete göre verilebilir. Böylece ölen kişi, torun, gelin vs. akrabalarını düşünerek vasiyyet edebilir. Zaten vasiyyetin amacı da, varisler dışındaki

ihtiyaç sahibi kişilere yardım etmektir.^{355[355]}

Ramazanda Teravih Namazı Nasıl Kılınmalı?

Soru:

Size bir takım sorular yöneltiyoruz. Cevaplamanızı rica ediyorum.

1. Fıkıh alimleri, genel olarak, Ramazan ayında kılınan teravih namazının yatsı namazıyla beraber eda edilmesinin faziletli olduğu görüşündedirler. Teravih namazını cemaatle kılmak, hem farz-ı kifaye hem de sünnet-i müekkededir.

Bu durumda, cemaatle teravih namazı kılınmayan mahallelerin sakinleri günahkâr mıdır? Camide iki kişinin cemaat olup teravih namazını kılmaları, cemaati terkeden mahalle sakinlerini de günaha düşmekten kurtarır mı? Neden Hz. Ebu Bekir (r.a) döneminde böyle yapılmadı? Hz. Ebu Bekir (r.a) dönemindeki müslümanların teravih namazını cemaatle kılmamalarının şer'i hükmü nedir? Onlara da günahkar diyebilir miyiz?

2. Teravih namazını, gecenin ilk bölümünde yatsı namazıyla birlikte kılmak şart mı? Neden uykudan önce kılmak gerekiyor? Sahura kalkınca kılmak faziletli değil mi? Teravih namazını sahurda kılmanın bir fazileti yoksa, Hz. Ömer'in (r.a) şu sözüne ne anlam vereceğiz? "Uyku arasında yaptığınız ibadet, ayaktayken yaptığınız ibadetten daha hayırlıdır. "

3. Ramazanda teravih, teheccüd namazından daha mı faziletlidir? Ramazan'da yatsıdan sonra yatıp kalkınca da yalnızca teheccüd kılmak günah mıdır? Oysa teheccüd teşvik edilmiştir ve teravihe bu kadar önem verilmemiştir. Teravih ve teheccüd namazını birlikte kılmak oldukça zordur.

4. Vitir namazını, teravihten sonra cemaatle mi kılmamız gerekiyor? Gecenin bir bölümünde vitir, sonlarına doğru da teravih namazı kılınabilir mi?

5. Teravih namazı kaç rekattır? Sekiz, yirmi, otuzsekiz ve kırk rekate olduğunu söyleyenler var. Bunlardan hangisi hadisle sabittir?

6. Bir sahabi, Hz. Peygamber'den (s.a), teravih konusunda: "*Cemaatle kılınmasının size farz olacağı endişesiyle terkettim.*" hadisini rivayet etmektedir, Hz. Peygamber terket-tiği halde, biz neden teravihi camide, cemaatle kılıyoruz?

Cevap:

Teravih konusunda kısaca şunlar söylenebilir;

1. Hz. Peygamber (r.a) Ramazan'da gece namazları kılmayı teşvik ederdi. Bu da gece namazlarını sevdiğini gösterir.

2. Hz. Peygamberin (r.a) Ramazan'da üç gece teravih namazını cemaatle kıldığı sahih hadislerle sabittir. Sonra; "*Cemaatle kılınmasının size farz olacağı endişesiyle terkettim.*" buyurmuşlardır. Bu durumda, teravihin farz derecesinde olmadığı, teravihi cemaatle kılmanın sünnet olduğu ve Hz. Peygamberin (s.a) farz olarak görülmesine razı olmamakla beraber teravihin cemaatle kılınmasını da istediği anlaşılmaktadır.

3. Bu konudaki rivayetleri topladığımızda, Hz. Peygamberin (s.a) gecenin ilk bölümünde cemaatle teravih namazını sekiz rekate olarak kıldığını görmekteyiz. (Zayıf bir rivayete göre de yirmi rekate kılmıştır.) Sahabiler, teravih namazını camide cemaatle kıldıktan sonra evde de bir kaç rekate namaz kılarlardı. Evde kıldıkları namaz kaç rekattı? Bu belli değil. Fakat daha sonra Hz. Ömer'in (r.a) teravihi camide cemaatle yirmi rekate olarak kıldırmasından ve sahabilerin buna itiraz etmemesinden, evlerinde fazladan kıldıkları namazın on iki rekate olduğu anlaşılmaktadır.

4. Teravih namazının, Hz. Peygamber (s.a) döneminden Hz. Ömer (r.a) döneminin başlangıcına kadar düzenli bir şekilde cemaatle kılınmadığı bilinmektedir. Sahabiler teravihi evlerde ya da camilerde küçük küçük cemaatler halinde kılmaktaydılar. Hz. Ömer (r.a) yalnızca, küçük cemaatler halinde farklı yerlere dağılmış insanları bir araya toplayarak büyük bir cemaatle aynı yerde teravih namazını kılmalarını sağladı. Bu karara varırken, Hz. Peygamberin (s.a) teravih namazını bir Ramazanda üç kez cemaatle kıldırması olmasını gözönünde bulundurmuştu. Dolayısıyla Hz. Ömer'in bu girişimine bid'at demek imkansızdır.

Hz. Peygamber (s.a) teravihi cemaatle kılmayı farz olma endişesiyle durdurmuştu. Hz. Peygamberin (s.a) vefatından sonra, vahy nazil olup farz olarak kılınacağı endişesi de kalkmıştı. Bu yüzden de Hz. Ömer (r.a) teravihi cemaatle kılmayı bir sünnet ye mendup olduğu için yeniden başlattı. Bu uygulama, Hz. Ömer'in ne

kadar büyük bir fakih olduğunu gösteren güzel bir örnektir.

Hz. Ömer (r.a), Rasûlullah'ın (s.a) amacını çok iyi kavramış ve ümmet arasında teravihi gerektiği şekilde kılınır hale getirmiştir. Sahabilerin Hz. Ömer'in bu uygulamasına itiraz etmemeleri; aksine, gönül rahatlığıyla kabul etmeleri, Peygamber Efendimizin (s.a) arzusunun tam olarak yerine getirildiğini göstermektedir.

Böylece teravihe farz derecesi verilmemiştir. Nitekim Hz. Ömer'in de (r.a) bir keresinde teravih namazı kılınırken cemaate katılmadığı görülmüştür. Hz. Ömer, Abdurrahman b. Avf'la birlikte camiden ayrılmışlardı. Bu davranış da ümmete teravihin farz olmadığını göstermekteydi.

5. Hz. Ömer (r.a) döneminde teravih namazı düzenli olarak cemaatle kılınmaya başlandığı zaman, sahabiler arasında yirmi rekat olduğu konusunda görüş birliği vardı. Hz. Osman (r.a) ile Hz. Ali (r.a) dönemlerinde de teravih namazı camide cemaatle kılınmaya devam etti. Böylece üç halife bu meselede aynı görüşü paylaşmış ve hiç bir sahabe de buna karşı çıkmamıştır. Demek ki, Hz. Peygamber (s.a) döneminde de teravih yirmi rekat kılınmaktaydı.

Bu nedenle, İmam Ebu Hanife, Şafii ve Ahmed gibi üç imam teravihin yirmi rekat olduğunu kabul etmişlerdir. Davud Zahirî de bunu sabit bir sünnet olarak kabul etmiştir.

6. Ömer b. Abdülaziz ve Affan b. Osman yirmi rekat yerine, otuz altı rekat teravih kılmaya başladı. Bu uygulamanın, dört halifenin tahkikine ters düştüğü kesinlikle söylenemez. Bu yeni uygulamadaki amaç, Mekke dışındakilerin de Mekke'dekiler kadar sevap kazanmalarını sağlamaktır. Çünkü Mekke'dekiler her dört rekat teravihten sonra kabe'yi tavaf ederdi. Bu iki İslâm büyüğü, tavafın yerine fazladan dört rekat teravih kılmaya başladılar. Medine'de de böyle bir uygulama vardı. İmam Malik, Medinelilerin uygulamalarını delil olarak görürdü. Bu nedenle İmam Malik de daha sonra yirmi rekatın yerine otuzaltı rekat olduğu fetvasını verdi.

7. Alimlerin, bir yerleşim merkezinde veya mahallede teravih namazı cemaatle kılınmadığı takdirde sakinlerinin de günahkâr olduğunu söylemelerinin nedeni, teravihin bir sünnet-i müekkede ve farz-ı ayın oluşu; ayrıca dört halife döneminden itibaren ümmetin uygulayagelmesidir. Teravihi cemaatle kılmayı terketmek, müslümanların amelde gevşemelerini gösterir. Gevşeme bir başlarsa, o bölgedeki bütün İslâmî gelenekler yok olur.

Aslında bu itirazımız, cevap 4'teki bilgilerle de giderilebilir.

8. Teravih namazını, yatsı namazının peşinden mi yoksa teheccüd vakti mi kılmanın daha faziletli olduğu konusunda ihtilaf vardır. Fakat fıkıh alimleri, genellikle gecenin son yarısında kılmanın daha faziletli olduğu eğilimindedir.

Müslümanlar teravih namazını cemaatle ancak gecenin ilk yarısında yatsının ardından kılabilirler. Gecenin son yarısında camiide cemaat oluşturulmak istense, ümmetin büyük bir çoğunluğu bu sevaptan mahrum kalacaktır. Bu da kuşkusuz büyük bir kayıptır. Ayrıca salih kişiler, gecenin son yarısında kılmak amacıyla yatsıdan sonra cemaatten ayrılırsa, halkın kuşkulması endişesi doğar. Salihler cemaati terketmeye başlayınca, halkın da teravihi tamamen terketmesinden korkulmaktadır. Hatta salih kişiler, teheccüd namazı kıldıklarını halka açıklamak zorunda da kalabilirler.

Benim kanaatim bu. İlim Allah Teâlâ'nın katındadır. O doğruyu en iyi bilendir.^{356[356]}

Duada Din Büyüklerini Vesile Yapmak

Soru:

Bir defasında "Filanca kişinin hürmetine... filancanın yüceliğine..." diyerek dua etmenin İslâm'da yeri var mı diye sormuştum. Siz de sûfilerin genellikle bunu yaptıklarını belirtmiş, fakat Kitap ve Sünnet'te hakkında bir hükmün olmadığını söylemişsiniz.

Oysa Bakara Sûresi'nde, ehl-i kitap hakkında:

"Hz. Peygamberin risaletinden önce yahudiler kâfirler üstüne zafer duaları ediyorlardı"^{357[357]} buyurulmaktadır.

İmam Râğıp Müfredat adlı eserinde bu ayetin tefsirini yaparken diyor ki:

"Onlar Hz. Peygamber'in risaletini vesile yaparak dua ederlerdi. Hatta yahudilerin 'Bize putperestlere karşı Hz. Muhammed'in vesilesiyle zafer bağışlansın' dedikleri rivayet edilmektedir. Yine onların Hz. Peygamber'i anarak, onun vesilesiyle Allah'tan zafer diledikleri de rivayet edilmiştir. " demektedir.

^{356[356]} Tercüman'ul Kur'an, Recep-Şaban, 1371/ Nisan-Mayıs, 1952

^{357[357]} Bakara: 2/89.

Tirmizinin "ed-Deavât" bölümlerinde hasen sahih garîb bir hadis rivayet edilmektedir: "Görmeyen bir kişi, Hz. Peygamber'e gelip acısının bitmesi için kendisine dua etmesini istedi. Peygamber Efendimiz (s.a) istiyorsan dua ederim, fakat sabredebiliyorsan sabret. Sabretmen senin için daha iyidir" buyurdu. Ama o kişi duâ etmesini istedi. Hz. Peygamber de(s.a) ona abdest almasını söyledi. Sonra da şu duayı öğretti:

"Ey Allah'ım! Ben, Rasûl'ün Muhammed (s.a) aracılığıyla sana dua ediyorum. Sana yöneliyorum. Ey Rabbim! Sana bir ihtiyacım nedeniyle yöneldim. Sen benim ihtiyacımı gider. Ey Allah'ım! Hz. Peygamber'in hakkımdaki şefaatinin kabul eyle."

Yukarıdaki ayet ve hadisteki dua, Hz. Peygamber'i vesile kılmayı ispatlamıyor mu? Bu delillere dayanarak caiz ve doğru olduğu söylenebilir mi?

Cevap:

Ben, söz konusu ayetten yahudilerin risaletinden önce Hz. Peygamber'i vesile yaparak kafirlere karşı zafer duası ettikleri anlamını çıkarmıyorum.

İmam Râğîb'in ilk iki sözü de bu ayeti açıklıyor. Ayrıca bu ayeti tefsir eden sahih hadislerle de karşılaşırız.

Hz. Peygamber'in risaletinden önce yahudiler kitaplarında haber verilen peygamberin yüzü suyu hürmetine dualarının kabul edilmesini Allah'tan isterlerdi. Gelen peygamberle kafirlere karşı üstünlük sağlayacaklarına inanıyorlardı.

Nitekim İbn Hişam, Mekke'de hac esnasında Medineli bir kaç kişinin Hz. Peygamber (s.a) ile görüştiklerini, Hz. Peygamber'in onları İslâm'a davet ettiğini rivayet etmektedir. O kişiler:

"Ey insanlar! Vallahi Hz. Muhammed yahudilerin sizi korkuttuğu rasul'dür. Sakın onlar sizden önce ona sahip çıkmasın." demişlerdi.^{358[358]}

İbn Hişam, bu ayetin tefsirinde Medine'deki Ensarın yaşlılarından şu sözü rivayet etmektedir:

Bu ayet, bizim ile yahudiler hakkında nazil oldu. Cahiliye döneminde onlardan üstündük. Biz, ehl-i şirk, onlar da ehl-i kitap idiler. Onlar bize sık sık yakında bir peygamber gönderileceğini, gönderiliş zamanının geldiğini ve gelince bizleri öldüreceklerini söylerlerdi. Fakat Allah Teâlâ rasulünü Kureyş'ten gönderdi. Biz Hz. Peygamber'e uyduk, yahudiler de O'nu inkar etti."

Tirmizi'den rivayet ettiğiniz hadisin muhtevası, Hz. Peygamber'den duâ yapmasının istenmesiyle ilgilidir. Hz. Peygamber de şu duayı yapmasını söylemişti:

"Ey Allah'ım! Ben rasulünün vesilesiyle sana hacetimi getirdim. Sen peygamber'inin hakkımdaki şefaatinin kabul eyle."

Bunun anlamı, Hz. Peygamber'in haklarında dua etmiş olmasıdır. Ayrıca ona da kendini vesile ederek hacetini talep etmesini ve şefaatinin kabul edilmesi için de dua etmesini bildirmiştir. Bu da çok doğal bir durumdur.

Örneğin birisi benden filanca hakime gidip aracı olmamı istese, ben de kendisine hâkime gitmesini, ona kendisini benim gönderdiğimi, hatırım için ihtiyacını giderirse memnun ve minnettar olacağımı hakime söylemesini bildirsem, bunun ne sakıncası olabilir.

Fakat farklı bir durum da var: Bir kişi, benden habersiz ve iznimi almadan hakime gidip benim gönderdiğimi söyler, hacetini ifade eder.

Bu durum birincisiyle nasıl kıyaslanır?

Birinci duruma ilişkin bir hükme dayanarak ikinci durumu da o hükmün kapsamına sokmak doğru değildir. Çünkü, hadiste ifade edilen birinci durumdur. İkinci durumun caiz olabilmesi için Hz. Peygamber'in tüm müslümanlara, ihtiyaçları olduğu zaman kendini vesile ederek dua etmeleri için izin verdiğini gösteren bir hadisin olması gerekir. Böyle bir hadis olsa, her müslüman hacet talep ederken Hz. Peygamber'i vesile yapabirdi.^{359[359]}

Kıyas Ve Diyet

Soru:

Kıyas ve diyete ilişkin bir kaç sorum var. Cevaplamanızı rica ediyorum.

a. Maktulün (öldürülen kişinin) varislerinden birisi kan bedelini (diyet) aldıktan sonra veya diyeti almadan

^{358[358]} İbn Hişam, 11/70

^{359[359]} Tercüman'ul Kur'an, Cemadiyelevvel, 1372/ Şubat, 1953

hakkını bağışlarsa, ölüm cezası affedilebilir mi? Bu konuda azınlık veya çoğunluk göz önünde bulundurulabilir mi? Örneğin maktulün üç kızından birisi katili affederse ve öteki iki kız affetmezse, kadı (hakim) ne yapmalıdır?

b. Maktulün varisleri diyet almaya razı olsalar, fakat katil fakirlik nedeniyle istenen diyeti ödeyemese, kadı (hâkim) katilin yakınlarını (varislerini) bu diyeti ödemeye mecbur edebilir mi? Mecbur ederse bu, katilin yakınlarına haksız yere verilmiş bir ceza olmaz mı?

c. Katilin yakınları yoksa veya fakirlerse, bu nedenle de istedikleri halde diyeti ödeyemiyorlarsa; bu durumda katile kısas veya diyete bedel olarak hapis vs. cezası verilebilir mi? Verilemiyorsa ne yapılacak?

d. Mevcut kanuna göre, bir hüküm, bir üst mahkeme tarafından temyiz davası açılarak iptal ettirilebiliyor. Ölüm cezası onaylansa da, son olarak devlet başkam veya genel vali tarafından affedilebilir. Böylece cezanın değişmesi imkam doğuyor. İslâmi açıdan bu durum ne kadar caizdir?

Cevap:

Maktulün yakınlarından (varislerinden) bir kişi dahi hakkından vazgeçip katili affetse, ya da diyet (kan bedeli) almayı kabul etse, kesinlikle kısas uygulanmaz. Bu durumda, öteki varisler de diyet almaya mecbur kalacaktır. Bu konuda azınlık-çoğunluk sorunu yaratmak doğru değildir. Burada, affetmekle veya diyet almayı kabul etmekle katile yaşama hakkı veren varisin isteği kısasın uygulanmasıyla nasıl gerçekleşecek, sorusu esastır.

Örneğin; üç varisten biri affetse , katilin varlığının üçte biri yaşama hakkına sahip olur. Bu durumda, öteki iki varisin isteği üzere katilin varlığının (nefsinin) üçte ikisini öldürmek ve aynı zamanda üçte birini yaşatmak mümkün müdür? Değilse, öteki iki varis de diyeti kabul etmek zorunda kalacaktır. Bir davada, Hz. Abdullah ibn Mesud bu görüşü belirtmişti. Hz. Ömer de (r.a) buna göre karar vermişti.

Mebhut'ta şu kayıt vardır: "İbn Mesud, 'bana göre, varislerden biri katilin hayatının bir kısmını bağışladığı için, ötekiler bunu öldürme hakkına sahip değildir' demektedir. Bu görüşe göre de Hz. Ömer kararını vermişti.^{360[360]}

b. Kadı (hâkim) katilin yakınlarını diyet ödemeye mecbur etme hakkına sahiptir. Cemal ibn Malik'in rivayetinde açıkça belirtilmiştir: "Hz. Peygamber, katilin velilerine '*kalkın ve diyeti ödeyin*' buyurdu." Bu hadisten de anlaşılıyor ki diyetin ödenmesinde katilin yanısıra onun yakınları da sorumludur. Fakat fakihler arasında, diyetin ödenmesinde katilin yakınları kimler olacak meselesinde ihtilaf vardır. Şafiilere göre, tüm varis veya baba tarafından olanlar yakını (veli) dirler. Hanefi'lere göre, katilin hayatının tüm meseleleriyle ilgilenen, onu destekleyen, ister akrabası olsun, ister meslektaşı veya sözleşmeyle yardımlaşmaya mecbur olanlar olsun, hepsi de katilin yakınlarıdır.

Şafiilerin görüşü sadece aşiret tipi toplum yapısında uygulamaya konabilir. Oysa Hanefilerin görüşü gelişmiş toplum yapılarında da uygulanabilir; çünkü varislerin dışında, katilin dayanışma içinde olduğu bütün bir çevresini de diyeti ödemekle sorumlu tutmaktadır. Hanefilere göre, her siyasi parti üyelerinin velisidir. Çünkü bir partinin üyeleri hayatın önemli meselelerini birbiriyle dayanışma içinde çözüyorlar; çoğu zaman birbirlerinin sorumluluklarını paylaştıkları görülüyor. Nitekim Hz. Ömer (r.a) toplum aşiret yapısını aştığı için bir askerinin diyetinin ödenmesinden katilin bağlı bulunduğu bütün bir orduyu sorumlu tutmuştu. Fethül Kadir'de: "Hz. Ömer (r.a) askeri sistemi kurduğunda diyetten bütün bir orduyu sorumlu tuttu. Hz. Ömer (r.a) bu kararı bir sahabi topluluğunun içinde aldı, onlardan hi; kimse buna itirazda bulunmadı." denmektedir.

Diyetin ödenmesinden katilin varislerini veya velilerini sorumlu tutmanın haksız bir ceza anlamına gelip gelmeyeceğini soruyorsunuz. Burada gözden kaçan bir nokta var. İnsan sosyal hayatta öldürme gibi büyük bir suçu genellikle desteğini gördüğü çevreye güvenerek işler. Bu gerçek göz önüne alınırsa, katilin cezasını yakınlarıyla paylaştırmada bir haksızlık olmadığı kolaylıkla farkedilebilir. Bir kişi, bir suçu kendi başına işlemeye yeltenirse, şüphesiz çevresi engel olacaktır. Hiç kimse bir yere güvenmeden cinayet işleyemez, yoksa haksız olduğuna inanan çevresi onu engeller.

Diyetin ödenmesinden sorumlu tutulan katilin yakınları (varisleri ve velileri) için "âkile" kelimesi kullanılmıştır. Bilindiği gibi "akıl", "durdurma veya bağlama" anlamındadır. Belki de bu kelime, çevrenin bu fonksiyonunu karşılamak için kullanılmıştı. Çevre, kişinin bağlandığı insanlardan oluşur; kişiyi ancak yakınları durdurur, kontrol altında tutar, cinayet gibi teşebbüslerde bulunmasını engeller.

c. Katilin varisinin olmaması veya yakın çevresinin diyeti ödeyememesi durumlarında, diyet ödeme sorumluluğu daha geniş bir veli topluluğuna yüklenir. Katilin büyük bir çevresi yoksa diyeti ödeme

sorumluluğunu devlet üstlenir. Çünkü devlet, her vatandaşının en büyük dayanağı, velisi (âkilesi) ve sorumlusudur. Nitekim devletin bu sorumluluğuna ilişkin bir hadis de vardır:

Hz. Peygamber (s.a) bir devlet başkanı olarak şöyle buyurmuştur:

"Bir kişi öldüğünde, ailesi kimsesiz kalmışsa kefaleti bana aittir. Bıraktığı mal ise mülk varislerindedir. Fakat varisleri yoksa, varisi ben olurum. Onun diyetini de üstlenirim, mirasını da alırım" (Ebu Davud)

Bu hadis-i şerife göre, devlet varissiz ölen vatandaşının varisi; diyet ödeyecek kimsesi olmayan vatandaşının da velisi (âkilesi) dir. Akli açıdan da böyle olmak zorundadır. Çünkü devlet ülke asayişinden ve güvendiğinden sorumludur. Devlet bir caydırıcı güç olarak katili cinayet işlemekten uzak tutamamış ve onu engelleyememişse, maktulün varislerinin zararını telafi etmek zorundadır. Diyeti, katilin varis ve destekçilerine ödetmelidir veya kendi ödemelidir.

Kitap ve Sünnet'te diyete alternatif bir ceza önerilmemektedir. Selefiyye'den de bu konuda güvenilir bir görüş rivayet edilmemiştir.

d. Bir mahkeme tarafından verilen cezanın bir üst mahkeme tarafından geçersiz sayılması veya değiştirilmesi İslâm'ın adalet anlayışına ters düşüyor. Bir mahkemenin karar verirken hata yapma ihtimali varsa, devlet başkanı veya bakam, üst düzeyde bir mahkemeyi daha başta kurabilir veya devlet adına yapılacak tavsiyelerle adaletsizlik önlenabilir. Fakat doğrudan bağışlama veya müracaatla mahkeme kararlarını değiştirme İslâm açısından doğru değildir. Bir hükmü değiştirmek veya ortadan kaldırmak tanrılık taslamaktır. Bu, kendilerinde bir parça tanrısallık gören krallardan kalma bir adalet anlayışıdır. Hukukun üstünde bir otorite olmak, güç ve nüfuz göstermek isteyenlerin eğilimidir.

Yanlışlıkla Öldürme Ve İlgili Hükümler

Soru:

Bir eczacı, yanlışlıkla bir müşterisine yanlış ilaç verdi. Bu ilaç yüzünden müşterisiyle birlikte, iki masum çocuğu da hayatlarını kaybetti. Eczacı bu hatayı bilmeden İşledi. Ödemesi gereken kan bedeli nedir? Allah nezdinde nasıl bağışlanabilir? Ayrıca kan bedelini bağışlama hakkına kim sahiptir?

Cevap:

İslâm hukukuna göre öldürmenin dört şekli vardır:

1. Kasıt.
2. Hata.
3. Amd (kast) şüphesi ve
4. Bu üçünden hiç birinin tanımına girmeyen.

Eczacının fiili, ilk üç şekle girmiyor. Çünkü bu hiç bir şekilde kasıt veya kasıt şüphesi değildir. Hatalı öldürme de değildir. Hatalı öldürme, bir kişinin öldürücü silahını birine yönelik ateşlemesi ve öldürmek istemediği bir insanı yanlışlıkla vurmasıdır.

Görüldüğü gibi, eczacının durumu dördüncü şeklin kapsamına giriyor. Çünkü o kesinlikle kimseye zarar vermek istemiyordu. Üstelik eczacının durumunda, zararlı bir şeyi bilerek, farkında olarak kullanma da yok. Fakat bilmeden veya dalgınlıkla ölüme sebep oluyor.

Ancak İslâm hukukçuları, dördüncü şekildeki öldürme için de Kur'an'da bildirilen yanlışlıkla öldürmenin hükmünü uygun bulmuşlardır. Dördüncü şekildeki öldürmeyi de yanlışlıkla öldürme türünden saymaktadırlar. Bu durumda, öldürülen kişi İslâm devletinin vatandaşıysa, katil dördüncü şekilde gerçekleştirdiği öldürmenin cezası olarak, keffaretini de, kan bedelini de ödeyecektir. Keffaretin ise Kur'an-ı Kerim'de bir köleyi azad etmek veya ard arda iki ay oruç tutmak suretiyle gerçekleştirileceği belirtilmektedir.

Kur'an-ı Kerim'de kan bedelinin miktarı bildirilmemiştir. Fakat bu konuda pek çok hadis vardır. Hz. Peygamber

(s.a.) yanlışlıkla öldürmenin kan bedelini yüz deve olarak belirtmiştir. O devirde yüz devenin değeri on bin dirhemdi.

Kan bedeli meselesi, Kur'an'da belirtilen bir hüküm olduğu için büyük önem taşımaktadır. Allah Teâlâ açık ve net olarak, yanlışlıkla öldürmenin bağışlanabilmesi için keffaret ile birlikte kan bedelinin de ödenmesi gereklidir, buyurmuştur. Ülkemizde yürürlükte bulurum kanunlar hatalı öldürme için hapis ve para gibi başka ceza verse de müslümanın ahirette Allah'ın huzurunda sorumlu durumda olmaması için gerekli olan

keffaret ve bedelin yerini tutamaz. Bu nedenle, müslümanların iyice ve doğru olarak anlamaları için burada kan bedelinin izahını detaylı ve geniş bir şekilde yapmamız gerekmektedir:

1. İslâm hukuku, kan bedeli ödemek sorumluluğunu yalnızca katile yüklememiştir, İslâm'a göre akilesi (velileri) de katille eşit olarak sorumlu tutulmuştur.

2. Hanefî fıkıh alimlerine göre, "âkile"nin anlamı, bir kişinin destek ve yardım gördüğü çevresidir." Devlet dairesinde çalışan bir kişinin "âkile"si, o dairenin bütün memurları ve mesai arkadaşlarıdır. Akilesi yoksa, son çare olarak devlet hazinesi onun diyetini ödeyecektir.

3. Yanlışlıkla öldürmenin kan bedelinin ödenmesinden âkileyi de sorumlu tutmak, bir kişinin hatasının cezasını âkileye de ödetmek için değildir. Bunun asıl amacı, kardeşlerine bilmeden gelen yükün paylaşılması ve onun ezilmesinin önlenmesidir. Katille yakın ilişkisi olanların tümü, onun hatasıyla bir hayatı zarara uğrayan ailenin zararını ve ızdı-rabını telafi etmelidir ve bu iş bu şekilde kolayca gerçekleşir.

Bu bir tür sadakadır. Öldürme gibi büyük bir hatayı işleyen herkes için geniş dost ve akraba çevresinden yardım olsun diye toplanır. Biz buna ahlaki bir teminat da diyebiliriz.

4. Akile'den kan bedelinin tümü bir defada alınmaz. Üç yıl içinde azar azar taksitlere bölünerek alınması gerekir. Akile denen çevrenin genişliği göz önünde bulundurulursa, her ay ödenecek adam basma düşen miktarın yük teşkil etmeyeceği bir gerçektir.

5. Bu para yalnızca erkeklerden alınacaktır. Akileye kadınlar dahil değildir.

6. Kan bedelini sadece öldürülenin (maktûlün) varisleri alabilir. Mirasta olduğu gibi, kan bedelinde de aynı paylaşma sistemi uygulanacaktır.

7. Öldürülen kişinin varisleri, isterlerse kan bedelini bağışlayabilirler; bu hakka sahiptirler. Bu bağışlama, Kur'an'ın ifadesiyle varislerin katile sadakasıdır.

Bu hükümlere bakıp iyice düşünen kişi, bu usulün ahlâk, medeniyet ve insaniyet açısından ülkemizdeki^{361[361]} mevcut yasalara nisbetle daha üstün olduğunu hiç düşünmeden söylemek zorunda kalacaktır. Bu usulde keffaret olarak bulunan altmış günlük oruç kişinin kalbini temizler. Çünkü katilin bir anlık gaflet ve hatasıyla bir hayat ziyan olmuştur. Diğer taraftan da bu keffaret çevredeki insanların böyle gaflet ve hatalara düşmemeleri için dikkatlerini bu meseleye çeker.

Bu meselede, bir yandan bir ferdi yanlışlıkla öldürülen ailenin acılarını hafifletmek için kan bedeli ödenmesi emredilmiş; diğer yandan da bu kan bedelinin ödenmesi kolaylık olsun diye katilin âkilesine de yüklenmiştir.

Diyetin ödenmesindeki ortak sorumluluk, âkileyi kendi fertlerini denetlemeye zorluyor. Bir başka açıdan da bu uygulama, her insanda, diğergam ve hemedert olduğuna, hatta birbirinin üzüntü ve mutluluğunu paylaşan bir toplumda yaşadığına ilişkin olarak bir bilinç de uyandırıyor.^{362[362]}

Rüşvet Verme Mecburiyeti

Soru:

1. Mecburiyet (zorunlu olma) durumu nedir? Mecburiyetin, içinde bulunulan şartlar açısından değişik dereceleri var mı?

2. Mevcut koşullarda müslümanlar için rüşvet vermenin caiz olduğu bir durum var mıdır?

Bu sorulara cevap verirken rüşvetin genel bir tanımını da yaparsanız, ne tür işlerin rüşvetin kapsamına girdiği anlaşılmış olur. Böylece rüşvet meselesi müslümanlar tarafından bir kez daha düşünülür.

Cevap:

Mecburiyet, kişinin şeriatın belirlemiş olduğu sınırlardan birine uymakta dayanılmaz bir eziyete ve kaldırılmaz bir zarara uğramakla karşılaşması durumudur. Bu durum da, insandan insana dayanma gücü açısından da, içinde buldukları çevre ve şartlar açısından da bazı farklar olabilir. Bu nedenle kimin, ne zaman, hangi şartlarda ve durumda mecbur olduğuna karar verme işi, bu duruma düşen kişinin kararına bırakılmıştır. Her insan, Allah'tan korkarak ve ahirette hesap verme duygusunu içinde hissederek, gerçekten Allah'ın herhangi bir sınırını ihlal edecek kadar mecbur kaldığı kararına varmalıdır.

Mevcut koşullarda olsun veya muhtemel koşullarda olsun, rüşvet alma bir müslüman için kesinlikle haramdır. Fakat rüşvet vermek, sadece zalim birisinden caiz olan hakkını almak için mecburiyet dayanağı

^{361[361]} Pakistan kastediliyor. (Çev.)

^{362[362]} Tercüman'ul Kur'an, Zilhicce 1371/Eylül, 1952

olabilir. Yani o hakkı bırakmak dayanılmaz bir zarara sürüklüyorsa, yetkililerden birisi de bu hakkı verdirebilecek bir tanıdık değilse, ancak o zaman rüşvet verme mecburiyetinden söz edilebilir.

Rüşvetin tanımı şöyledir: "Kişinin, yaptığı işin ücretini aldığı halde, üstlendiği görev çerçevesinde yapmakla yükümlü olduğu aynı iş için kendine iş getirenlerden ayrıca bir menfaat elde etmesidir. Bu menfaatle, iş getiren insanlar tarafından gönül rızasıyla da verilebilir, mecburiyetleri nedeniyle istemeyerek de verilebilir."

Hediyeleri ve ikramları bu tanımın dışında kabul eden memur ve amirler hata yapmaktadırlar. Buldukları makama sahip olmadan verilmesi mümkün olmayan her türlü hediye caiz değildir. Fakat mevkiye bakmaksızın verilen hediyeler hiç şüphesiz caizdirler.

Dârul Küfrde Yaşayan Müslümanların Problemleri

Soru:

İngiltere'de kaldığım sıralarda İslâm'ın hükümlerini yerine getirmede bir takım problemlerle karşılaştım. Size sorular yöneltiyorum. Bana doğru yolu gösterecek bilgiler vermenizi rica ediyorum. Sorularımı cevaplarsanız minnettar kalacağım.

1. İngiltere'de ilk problemler, temizlik (taharet) ve namaz konusunda kendini göstermektedir. Sabah erkenden, en geç saat dokuzda, kaldığım otelden, çıkmak zorundayım. Şehirde dolaşırken def-i hacet gerekse her yerde İngiliz türü tuvaletler var, onda da ayakta su dökmek zorundayız. Bu tuvaletlere gitmekten başka çaremiz de yok. Gidince de, elbiseye pislik damlalarının sıçraması kaçınılmazdır. Taharet için de sadece kağıt bulunuyor.

Saat birde öğle namazının vakti oluyor. O vakitte de aradığınız yerde su bulunmuyor. Otele dönecek olsam, hem zor ve zahmetli oluyor, hem de bir hayli yol masrafı gerekiyor. Namaz kılmak için temiz bir yer de yok. Kaldığım otelde su ve kap var, fakat pantolon yüzünden doğru dürüst istinca yapılamıyor. Sadece abdest alınabiliyor. Bunda da suyun yere dökülmesi problemi var. Elleri yıkamaktan başlayıp meshe kadar İngiliz lavabosu iş görüyor. Fakat yıkamak için ayakları lavaboya kaldırmak buranın görgü kurallarına ters düşüyor.

2. İkinci problem de İngiltere halkının köpek beslemesinden kaynaklanıyor. Ziyarete gidildiğinde önce köpekler karşıyor; üstümüze, başımıza salyaları bulaşıyor. Bütün çabalara rağmen, bu köpeklerden kurtulmak mümkün değil. Bu durumda çorapların ve elbisenin yeniden yıkanması gerekiyor mu?

3. Üçüncü problem ise, devlet dairelerinde çalışan memure kadınlardan kaynaklanmaktadır. Tanışırken ellerini uzatıp tokalaşıyorlar. Tokalaşmak istemeyip elimizi uzatmazsak, bu tavrı kendilerine hakaret sayıyorlar.

Yollar da çok kalabalık oluyor. Gözlerimizi sakınma amacıyla aşağı indirince de itilip kakılma ihtimali doğuyor. Bu durumda ne yapmalıyız?

4. Dördüncü olarak da sinemayla ilgili bir problemi size iletmek istiyorum. Burada bazı sinemalarda, sadece aktüel dünya olaylarını, haberleri veya önemli konulardaki bilgileri içeren belgesel filmler gösteriliyor. Meselâ; bugünlerde, KLM (Hollanda Hava Yolları) nın bir uçağı düşmüştü, bu konuyla ilgili belgesel bir film gösteriliyor. Ayrıca çizgi filmler de gösteriliyor. Bu çizgi filmlere ilişkin dünyada bir karşılık bulunmuyor. Böyle bilgi veren filmler hakkındaki görüşünüz nedir?

Cevap:

Hassasiyet sahibi müslümanların "Dâr'ül-Küfr"de ne tür zahmetlere katlandıkları mektubunuzu okuyunca tahmin edilebiliyor. Fakihlerimiz, müslümanların Dâr'ül Küfr'de yerleşmelerini ve evlenmelerini mekruh görmüştür. Anlattıklarınız, bu fetvanın dayandığı nedenleri yeterince açığa kavuşturuyor. Fakihlerimiz, ayrıca, bir müslüman Dâr'ül Küfür'de ikamet etmek zorunda kalırsa yılda en az bir kez Dâr'ül İslâm'a geri dönmesini şart koşuyor. Anlattıklarınızdan sıla-ı rahimin şart oluş sebeplerini de çıkarmak mümkündür.

Bahsettiğiniz problemlerin çözümünü kısaca aşağıya sıralıyorum:

1. Oturarak su dökmenin mümkün olmadığı yerlerde ayakta bunu yapmanın bir zararı yoktur. Dikkat ederseniz, idrarın üzerinize sıçramasını önleyebilirsiniz. Dışarıda bir yerde tuvalete girerseniz ve su bulamazsanız kâğıt kullanabilirsiniz. Ayrıca meskeninize geldiğinizde su ile istinca yapabilirsiniz. Dışarıda abdest alırsanız, ayakları yıkamak mümkün değilse çorapların üstünden veya ayakkabıların üzerinden mesh yapabilirsiniz Namaz kılmak için bir yerin temiz olmasının bilinmesi gerekmiyor.

Kuru olan her yeri temiz kabul edebiliriz. Çünkü o yerin temiz olmadığını bilmiyoruz. Sadece şüphe ve vehimden dolayı namazınızı kazaya bırakmanız caiz değildir. İçinizden şüphe silinmiyorsa, palto veya ceketinizi çıkarıp bir yere sererek üzerinde namazınızı kılabilirsiniz.

2. İngiltere'de köpeklerden kurtulmak mümkün değildir. Çabanıza rağmen köpek dokunursa, abdest alırken kuşkuyu gidermek amacıyla sadece bir kaç damla suyu köpeğin ağzının değdiği yere serpin.

3. Kadınlarla görüştüğünüz zaman, medeniyetimizde ve dinimizde kadınlarla el sıkışmanın ayıp olduğunu nezaketle söyleyin. Dolayısıyla ellerini sıkmazsanız alınmamaları gerektiğini bilsinler.

Gözü haramdan sakınmanın anlamı, gözü yere dikmek değildir; gözü korumaktır. Siz boş yere bir hanıma dikkatle bakmayın. Bir kez gözünüz kayarsa da ikinci defa bakmayın. Bunu yapmak da zor bir şey değildir; sadece göz açınızı biraz değiştirmek yeterli olacaktır.

4. Bilimsel veya bilgi içeren belgesel filmleri gösteren sinemalarda film seyretmenin bir zararı yoktur. Ülkemizde sinemaya gitmek bile iftira konusudur. Dolayısıyla bilimsel ve bilgi içeren belgesel filmler için bile sinemalara gitmek mümkün değildir. İngiltere'de ise isterseniz bu tür filmleri seyredebilirsiniz.^{363[363]}

Çorap Üstüne Mesh

Soru:

Mest ve çorap üstüne mesh yapma konusunda alimler arasında ihtilaf vardır. Tahsil sebebiyle bugünlerde ben Kuzey İskoçya'da kalmaktayım. Kış burada çok sert geçiyor. Her zaman yün çorap giymek zorundayız. Böyle bir çorap üstüne mesh yapılabilir mi? Araştırarak İslâm'ın hükümlerini bize bildirmenizi rica ediyorum.

Cevap:

Deri mest üstüne mesh yapmakta hemen hemen ehl-i sünnet mezhepleri ve alimleri görüş birliği sağlamışlardır. Fakat fakihlerimiz yün veya pamuk çoraplar üstüne mesh etmeye bir takım şartlar getirmişlerdir. Bu şartlar, kaim olmak, ayağın tenini gösterecek şekilde şeffaf olmamak, herhangi bir bağ olmadan ayakta durabilmek ve mesh yapılırken tenin suyu hissetmemesidir.

Ben kendi imkanlarımla bu şartların kaynağım bulmaya çalıştım.

Ne yazık ki Sünnet'te herhangi bir delil ile karşılaşmadım.

Sünnet'te bilinen şey sadece şudur: " Hz. Peygamber (s.a) çorap ve ayakkabı üzerine mesh etmiştir. Nesâi dışındaki, hadis kitaplarında ve Ahmed'in Muğire b. Şube'nin Müsned'inde şöyle bir rivayeti vardır: "Rasûlullah (s.a) abdest aldı, çoraplarına ve ayakkabılarına mesnetti." Ebu Davud da; Hz. Ali, Abdullah b. Sabit, Bera b. Azîb, Enes b. Malik, Ebu Umame, Sehl b. Sa'd ve Amr ibn Hureys çorapları üzerine meshetmiştir" demektedir. Ayrıca Hz. Ömer ve İbn Abbas'ın (r.a) da böyle yaptıkları rivayet edilmiştir. Hatta Beyhaki; İbn Abbas ve Enes b. Malik'ten, (r.a) şu rivayeti nakletmiştir: " Hz. Peygamber (s.a) sadece ayakkabılar üzerine mesh yaptı". Bu rivayette çoraptan söz edilmemiştir. Aynı uygulama Hz. Ali'den de nakledilmiştir.

Bu değişik rivayetlerden de anlaşılıyor ki, sadece çoraba, sadece ayakkabıya ve çorapla birlikte giyilmiş ayakkabı üzerine mesh edilmesi; mest üzerine meshin caiz olması gibi caizdir.

Bu rivayetlerin hiç biri, fakihlerin koyduğu şartları Hz. Paygamber'in (s.a) koyduğunu kanıtlayamamaktadır. Yine Hz. Peygamberin ve sözü edilen sahabelerin üzerine mesh ettiği çorapların cinsi de belli değildir. Dolayısıyla ben, fıkıh alimlerinin koyduğu şartların kaynağının olmadığını söylemek zorundayım. Çünkü fakihler, Şâri' (şeriat yapan, ilâh) değildir. Bu nedenle koydukları şartlara uymayanların günahkâr oldukları söylenemez.

İmam Şafî ve İmam Ahmed'in görüşüne göre, üzerine sürekli ayakkabı giyilen çoraplar üzerine mesh yapılabilir. Fakat yukarıda belirtilen sahabilerden hiç birinin bu şarta uyduğu yazılmamıştır.

Ayakları örten şey üzerine mesh yapmaktan benim anladığım teyemmüm gibi verilen bir kolaylık olmasıdır. Bu, müminlere, ayaklarını örtmek zorunda kaldıklarında ikide bir ayaklarını yıkamadan doğan zarar ve meşakkatten kurtulmaları için verilmiştir. Bu kolaylığın nedeni, temizlendikten sonra mesh giymekle ayakların pislikten korunacağı ve tekrar yıkanmalarına gerek kalmayacağına dan değil de, Allah'ın rahmetindedir. Allah Teâlâ'nın rahmeti, kullarına kolaylık verilmesine neden olmuştur.

Nitekim soğuk, toz-toprak veya aktaki yaraların korunması için giyilen her şey üstüne mesh yapılabilir.

Çünkü bunu tekrar tekrar giyip çıkarmak çok zahmet verebilir. Bu yün çorap da olabilir, pamuk çorap da. Deri ayakkabı da olabilir, süet ayakkabı da. Hatta ayağı iyice saran bir kumaş bile olabilir.

Bazan ben, abdest alma esnasında meshetmek üzere elini ayaklarına uzatan kişinin içinden şunu söylediğini hissediyorum: "Emredersen, şimdi şu mestı de çıkarıp ayaklarımı yıkayayım. Fakat sen, ey Allah'ım, lütfedip izin verdiğin için sadece mesh ile yetiniyorum." Bana göre, aslında bu manalar mest üstüne meshin gerçek ruhudur. Bu ruh itibarıyla gerektiğinde insanın giydiği ve üstüne mesh yaptığı her şey aynıdır. Kolaylığı göz önünde bulundularak üstüne mesh yapma izni verilen şeyler arasında hiç bir fark yoktur.^{364[364]}

Kutuplara Yakın Bölgelerde Namaz Ve Oruç Vakitleri

Soru:

Benim bir oğlum tahsil nedeniyle bugünlerde İngiltere'dedir. Kuzey Kutbu'na yakın bir bölgede kalmaktadır. Benden namaz ve oruç vakitlerini belirlemek için uygulayacakları usulü yazmamı istedi. Hava sürekli yağmurlu, bulutlu ve sisli olduğundan genellikle güneş çok az görülmekteymiş. Bazan günler çok uzun olmuş, bazan da çok kısa. Bazı günlerde de güneşin doğmasıyla batması arasında yirmi saatlik bir süre oluyormuş. Böyle bir durumda, yirmi saatlik veya daha fazla bir süre için oruç tutulur mu?

Cevap:

Yirmi dört saat içinde güneşin doğuşunu ve batışını gören ülkelerde gece ve gündüzlerin uzunluğuna veya kısalığına bakılmaksızın, namaz ve oruç vakitleri, Kur'an-ı Kerim'de ve hadislerde bildirilen usule uygun olarak belirlenecektir. Yani sabah namazının vakti güneş doğmadan önce, öğle namazının vakti güneşin zevalinden sonra, ikindi namazının vakti güneşin batımından önce, akşam namazının vakti güneşin batımından hemen sonra ve yatsı namazının vakti de gece girdikten biraz sonra olmaktadır. Oruca ise fecr-i sadık'ın doğmasından önce başlanacak, güneşin batışının hemen sonrasında iftar edilecektir.

Öğle ile ikindi namazları arasında veya akşam ile yatsı namazları arasında zaman bırakmanın mümkün olmadığı yerlerde bu iki namazı birleştirerek kılabilirsiniz.

Oğlunuz, kendine kolaylık olması için İngiliz rasathanelerinden sorarak bölgesinde güneşin doğuş-batış ve zeval vakitlerini öğrenebilir. Böylece bildirilen vakitleri göz önüne alarak namaz vakitlerini belirleyebilir.

Orada gündüzlerin uzun olması nedeniyle orucun da uzun olmasından korkmaya hiç de gerek yoktur. İbn Batuta, Rusya'nın Bulgar şehri hakkında şöyle yazmıştır: "Yazın o şehre vardığım zaman Ramazan ayı başlamıştı. İftar ile fecr-i sadık arasında sadece iki saatlik bir süre vardı. Bu kısa zamanda müslümanlar hem iftar edip yemeklerini yerlerdi, hem de yatsı namazlarını kılarlardı. Yatsı namazından kısa bir süre sonra da fecr-i sadık olurdu. Sonra sabah namazı kılınırdı".^{365[365]}

İngiltere'de Bir Müslüman Öğrencinin Karşılaştığı Problemler

Soru:

Buraya geldikten sonra tuhaf problemlerle karşılaştım. En büyük problem de yeme-içme konusunda ortaya çıkıyor.

Şu ana kadar et yemedim. Sadece sebzelerle yetindim. Bildiğiniz gibi, burada sebzelerin çoğu konserve yapılmaktadır. En çok da patates konservesi bulunmaktadır. Yumurta çok az bulunuyor. Yumurta ancak karneyle alabiliyorum; haftada sadece iki veya üç yumurta bulunabiliyor. Londra'daki Woking Cami İmamı Dr. Abdullah Bey'le görüştim. Bana, Kur'an'a göre dört şeyin haram olduğunu söyledi.

1. Domuz eti, 2. Leş, 3. Kan, 4. Allah'tan başkası adına kesilen hayvan. Daha sonra da şunları anlattı: "Burada hayvan kesme usulü, şah damarını tamamen kesmek ve bütün kanları akıtmaktır. Tıbbî açıdan kesilen hayvanın kanının tamamen akıtılması gerekir; bu nedenle bu hususa çok özen gösteriliyor. Fakat kesinlikle boyunu gövdeden tamamen ayırıyorlar. Kur'an-ı Kerim'de bunun yasak olduğuna dair bir emir yok. Ayrıca burada hayvanlar hiç kimsenin adı anılarak kesilmiyor. Hergün binlerce hayvan, bir ticaret malı olarak kesiliyor. Bundan şu sonuca varmışlar: "Hayvanlar Allah adına kesilmiyor ama, başka biri

^{364[364]} Tercüman'ul Kar'an, Ramazan - Şevval, 1371/Haziran-Temmuz, 1952

^{365[365]} Tercüman'ul Kur'an, Ramazan - Şevval, 1371/Haziran-Temmuz, 1952

kastedilerek ve adı anılarak da kesilmiyor. Bu nedenle de piyasadaki et yenebilir." Bu konuda kendisiyle uzun uzun tartıştık. Fakat bu etin helal oluşuna gönül razı olmuyor.

Yemekte verilen çorba bazen sadece sebzededen yapılıyor. Fakat bugün çorbadan tesadüfen bir et parçası çıktı. Şikayet etmemiz üzerine bize bilgi verdiler. Bazan çorba yaparken sebze ile eti karıştırıyorlarmış. Bu durumda problem şu: Yüz-iki yüz kişinin rahatlıkla yediği yemeğe üç-dört kişinin itirazıyla bir sonuç alınamıyor. Sofraya ayrıca tereyağı, peynir ve tatlı da geliyor. Bunların içinde de haram süt veya domuz iç yağının bulunması ihtimali büyük. Bununla birlikte aşçılar haram etlerle pişirdikleri yemeklerde kullandıkları kepçeyi, diğer yemeklerde de kullanıycr olabilirler. Bu tuhaf problemin çözümü için de tavsiyenizi istiyorum.

Bir başka problem de namazlarla ilgilidir. Sabah namazının vakti 06.38'e kadar sürmektedir. Allah'ın lütfü ile sabah namazlarını eda edebiliyorum. Öğle namazları için zor vakit bulabiliyorum. Saat yarım ile bir buçuk arasında yemek izni veriliyor. Bu bir saat içinde hem dersten çıkıp yemekhaneye gidiyorum, hem de yemek yiyip abdest ve namaza vakit ayırıyorum. Fakat çok zor oluyor. İkinci için ne vakit var, ne de fırsat. Çünkü dört buçukta tatil oluyor. Dört buçukla beş arasında akşam yemeği yeniyor. Oysa dördü sekiz geç akşam namazının vakti giriyor. Akşam yemeğini yer yemez sadece akşam namazını kılıyorum. Çünkü ikindinin vakti geçmiş oluyor. Öğle ile ikindi, akşam ile yatsı namazlarının birleştirilip kılınması caiz midir? Woking Cami İmamı da bazen iki namazı birleştirerek kılıyor.

Biz İngiltere'ye öğrenci olarak on iki kişi geldik. Aramızda dini vecibeleri yerine getirmeye özen gösterenler, benimle beraber sadece beş kişi. Ayrıca öteki arkadaşlarımız bizi, değişik yollara başvurarak yanlış hareket etmekle itham ediyorlar. Allah'a şükür, ben onların bu tavırlarından etkilenmiyorum ve doğruyu öğrenip ona uymak istiyorum. Ben bu tür meseleleri sürekli Allah'ı hâzır ve nazır bilerek inceledim ve düşündüm. O'ndan doğruyu göstermesini diledim. Fakat beşerî zaafı yüzünden yanlış bir şeye kapılmaktan da korkuyorum. Sorularımı bu nedenle size yöneltiyorum.

Cevap:

Cevaplamamı istediğiniz sorularla ilgili olarak kısaca şunları söyleyebilirim:

1. Kesilen hayvanın yenebilmesi ve sağlığa uygun olması için sadece şah damarından bütün kanının akıtılması yeterli değildir. Aynı zamanda kesinlikle Allah'ın adının da anılması gerekir. Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurulmuştur:

"Kesilirken üzerine Allah'ın ismi anılmadan kesilen (hayvan)lardan yemeyin! Çünkü o(nu yemek), yoldan çıkmaktır. Şeytanlar, dostlarına, sizinle mücadele etmeleri için fısıldar (telkinde bulunur)lar. Eğer onlara uyarmanız, şüphesiz siz de ortak koşanlar (gibi olur)sunuz" ^{366[366]}

İngiltere'de hayvanlar kesilirken Allah'ın adının anılmadığı bir gerçek. Bu nedenle, böyle kesilen hayvanların etinin helal olması hiç bir şekilde mümkün değildir. Mâide Sûresi'nin, ehl-i kitab'ın yemeğinin bizlere helal kılındığını bildirdiği konusunda hiçbir şüphe yoktur. Fakat bu, Allah'ın müslümanlara helal kılmadığı şeyleri ehl-i kitab'ın elinden alıp yiyeceğimiz anlamında değildir. Bu yüzden benim Dr. Abdullah Bey'in görüşüne katılmam mümkün değil. Fakat beslenme konusunda karşılaştığınız problemleri bir çözüme kavuşturmak gerekiyor. Bu durumda, bir çözüm yolu olarak etsiz yemekleri, özellikle sebze yemeklerini önerebilirim size. İngiltere'de de bunu ayarlamak mümkündür. Sebze yemeklerinden de et çıkarsa, oranın idarecisine şikayetlerinizi götürüp işlerinizi yoluna koyabilirsiniz.

İkinci bir yol da içinizden kuşkuyu atmanızdır. Sofranızda bulunan yemekte haram bir şey görülüyorsa, rahatlıkla yemeğinizi yeyiniz. Boş yere, kepçe ve kaşıkların haram yemeklere bulaştığını zannederek, kafanızı yormayın. Yemekte haram bir yağ kullanıldığını düşünerek meraka kapılmayın. Amelleriniz sahit itikada ve kesin bilgiye dayanmalıdır; şüphe ve tereddüde değil. Siz sadece, haram bir şeyin katıldığını bildiğiniz yiyeceklerden uzak durun.

Üçüncü bir yol da, et yemek istediğinizde balık pişirin. Ayrıca hayvan kesmelerine müsaade edilen yahudilerin kestiği etten de yiyebilirsiniz. İngiltere'de bunu bulmak çok zor olmasa gerek.

2. Namazlar konusundaki problemlerinizi için kısaca şunları söyleyebilirim: Öğle namazına vakit bulamazsanız, sadece farzını kılıp sünneti bırakabilirsiniz. İkinci için vakit bulamıyorsanız, akşam namazıyla birlikte kaza yaparak kılabilirsiniz.

İki namazı birleştirip kılma konusunda ihtilaf vardır. Bazı fakihlere göre, öğleyle ikindiye; akşamla yatsıyı birleştirerek kılma caizdir. Yine bazı fakihlere göre de bir vaktin namazıyla birlikte ikinci vaktin namazı da birleştirilerek kılınabilir. Fakat ehl-i sünnet alimlerinin hemen hemen hepsi iki vakit namazı birleştirip

kılmayı bir adet haline getirmeyi caiz olmayan bir fiil olarak nitelemişlerdir. Çünkü böylece beş vakit olan namaz pratikte üç vakte inecektir. Bu nedenle siz vakitleri birleştirmekten uzak durun. İkindiyi kılmak mümkün olmayınca akşam namazının ardından kaza olarak kılın.

Şaşırarak ve üzülerken görmekteyiz ki hükümetimiz eğitim ve öğretim amacıyla yabancı ülkelere gönderilen kişilerin dini vecibeleri yerine getirmeleri ve müslümanca yaşamaları konusunda çare bulmuyor. Resmî makamlar bunu düşünseydi, İngiltere'deki öğrencilerimiz için helal yiyecek de bulundurulabilirdi, namaz için onlara vakit ayırmaları da sağlanabilirdi.^{367[367]}

Ehveni Şerri Tercih Etmede İsâm'ın Ölçüsü

Soru:

İki serden hafif olanı tercih etme meselesine bir süreden beri takılıyorum. Bu günlerde ehven-i şer meselesinin rastgele kullanılır olması, bu meselenin açıklığa kavuşturulmasını zorunlu hale getirmiştir.

Müslümanların ileri gelen alimlerinin (meselâ; Deoband alimlerinden Hüseyin Ahmed Medeni ve Ebu'l-Kelam Azâd) Cemaat-i İslâmî'nin^{368[368]} faaliyetlerine ve hedefine muhalefet etmelerine içerledim ve bu muhalefet üzerinde çok düşündüm. Anladığım kadarıyla bu kişiler, Cemaat-i İslâmî'nin hedeflerinde bazı değişiklikler yapmasını ehven-i şer olarak görmektedirler. Nitekim tavırları üzerinde düşünülürken, Medeni Tercüman'ul Kur'an'da bir yazı yayınladı. Yazısında Cemaat-i İslâmî'nin önceden ilan edilen hedeflere ters düşen bir politika izlemesini ehven-i şer olarak düşündüklerini ifade etti. Bu nedenle de amaçlarını değiştirerek yeniden düzenlediklerini ilan etti. Açıkçası ben bu tavrı anlayamadım ve çok şaşırdım. Gerçi yazısının ilerleyen bölümlerinde bazı açıklamalar yer almaktaydı. Hindistan'da yayımlanan Hintli Alimler Cemiyetinin çıkardığı el-İnsaf dergisinde, Medeni, Cemiyet'in^{369[369]} politikası hakkında açıklamalarda bulunuyordu. Medeni, "Kongre^{370[370]} partisi ve Komünist parti olmak üzere iki bela var. Biz ehven-i şer olanı, Kongre Partisini desteklemeyi seçtik" diyordu.

Anladığıma göre, Kur'an, mecburiyet karşısında domuz etinin yenmesine izin vermiştir. Burada, iki şer söz konusudur. Birini terkedip diğerini tercih etmek gibi iki alternatif vardır. İnsan ya canını kurtarmak için domuz etini yiyecektir, ya da yemeyerek sebat gösterecek, yüce bir fazileti elde edecektir. Fakat bu durumdan bir de şu anlam çıkarılamaz mı? İki haram şeyden birini ehven kabul ederek tercih etmek, örneğin; domuz etini değil de, akbaba etini yemek değil inidir? Açlıktan ölecek bir adam, domuz etini ağır olduğu düşüncesiyle yemesin de, akbaba etini hafif ve hazmı kolay olur düşüncesiyle yesin mi?

Cevap:

İki şerden ehven olanı seçmenin anlamı, bir kişinin caiz olmayan iki işten birini seçmek durumunda kalması halinde daha az haram olanı seçmesidir.

Bunun ilk şartı, helal yolun tamamen tıkanması ve onu seçmenin hiç bir yolunun kalmamasıdır. Ancak bu şartlarda bir kişi için iki serden ehven olanı seçmek caiz olur. Hayır yolunun (haramdan uzak kalmanın) az da olsa mümkün olduğu durumlarda, basiretsizliği, sebatsızlığı ve tembelliği nedeniyle iki şerle karşı karşıya kalan kişi doğal olarak günahkar olacaktır.

İkinci şart da, iki serden birine rastgele ya da kolaylık veya başka bir nedenle keyfi olarak "ehven olan budur" dememektir. İslâm fıkıh usulüne göre, serlerin hangisinin hafif veya ağır olduğu belirlenmek zorundadır. Meselâ; sizin verdiğiniz örneği ele alalım. Farzedelim ki bir kişi son derece aç. Ölümden kurtulabilmesi için domuz eti ve akbaba eti olmak üzere iki çeşit et bulmuş. Bu kişi, İslâmî açıdan düşünse, şüphesiz akbaba eti daha hafif, dolayısıyla daha ehven bir şerdir. Çünkü bunun haram olduğu Kur'an-ı Kerim'de açık bir ifadeyle belirtilmemiştir. Sadece hadis-i şerifte bildirilen usule göre akbaba etinin haram olduğu hükmüne varılmıştır.

Bu konuda bir başka örnek de verilebilir: Mazlum bir kişi güçlü bir zalimin elinden kurtulup size sığınsa, size onun canını kurtarma imkanı doğsa, bu durumda zalim size o kişiyi sorsa, önünüzde iki yol vardır: Ya yalan söyleyerek mazlumun canını kurtaracaksınız, ya da doğruyu söyleyip onu ele vereceksiniz ve öldürteceksiniz. Burada yalan söylemek kesinlikle iyi olacaktır. Çünkü doğruyu söyleyince mazlumun öl-

^{367[367]} Tercüman'ul Kur'an, Safer, 13701 Aralık, 1950

^{368[368]} Mevdudinin kurmuş olduğu siyasi partinin adı. (Çev.)

^{369[369]} Hintli Alimler Cemiyeti, Pakistan'ın Hindistan'dan ayrılmasına karşı çıkıyordu. Bu nedenle de Müslüman Birliği Partisi ile bu amaçta faaliyet gösteriyordu. Kongre Partisi ve Komünistler ise ayrılmak istiyordu. Cemaat-i İslâmî, Kongre Partisi'ni desteklemişti. (Çev.)

^{370[370]} Gandhi liderliğindeki hinduların partisi, Pakistan'a karşı çıkan bazı alimlerin desteğini de toplamıştı. (Çev.)

dürtmek gibi büyük bir kötülük işleyeceksiniz. Umarım bu cevap sizi tatmin etmiştir.^{371[371]}

Otopsi, Göğüs Açılması Ve "Kalb" Kelimesinin Kurandaki Anlamı

Soru:

İslâm toplumunda otopsi konusunda nasıl bir tavır takınılacaktır? İslâm, cesede bile olsa, insana karşı yapılan her türlü saygısızlığı caiz görmemektedir. Otopsi iki amaçla yapılmaktadır:

a. Birinci amaç, tahkikat (ölüm nedenini öğrenme) dir. Medico legal bir amaçtır bu. Genellikle soruşturmalarda başvurulmaktadır.

b. İkinci amaç, hastalıklar biliminin (Pathological) ihtiyaçlarından doğuyor ki, bu ihtiyaçlar da hastalığın sebeplerini öğrenmek ve tıp bilgisini geliştirmektir.

İslâm düzeninde birincisine o kadar fazla ihtiyaç duyulmayabilir. Fakat ikinci amacın önemi ve zorunluluğu inkar edilemez. Çünkü, bu yolla hastalıkların doğuş nedeni ve tedavi yolları öğrenilmekte, tıp bilgisi gelişmekte ve bir müslümanın hastalığını önceden teşhis etme imkanı elde edilmektedir.

2. Hz. Peygamberin (s.a) çocukken melekler tarafından mübarek göğsünün yarıldığı ve temizlendiği rivayet edilmektedir. Bu, peygamberliğin bütün gereklerinin yerine getirilebilmesi amacıyla, ismet (masumiyet, günahsızlık) sıfatına sahip olması için yapılmıştır. Bir başka ifadeyle; kalbi daha fazla aydınlansın diye bu yola başvurulmuştur. Yani daha temiz ve iyi düşünceler kalbine gelsin diye. Bu rivayet ne derece doğrudur?

3. Bunun yanında:

"Allah onların kalplerini mühürledi."^{372[372]} ayeti, aklımızda, "kalb, düşüncenin oluşma yeri midir?" sorusunu doğuruyor. Belki de o devirde müfessirler, Calinos'un görüşünün de etkisiyle kalbi düşüncenin kaynağı sanmışlardır. Fakat günümüzdeki tıbbî araştırmalar, kalbin yalnızca vücutta kan dolaşımını sağlayan bir organ olduğunu ispatlamışlardır. Her türlü duygu ve düşüncenin, istek ve iradenin, coşkuların merkezinin beyin olduğu da ortaya konmuştur.

Bu araştırmalar nedeniyledir ki, beyinle ilgisi olan birşeyin kalbe bağlanması sonucunda ortaya karışıklıklar çıkıyor.

Cevap:

1. Otopsi meselesinde, ben şimdiye kadar kesin bir kanaate varamadım. Fakat bazı ihtiyaçlardan bunun kaçınılmaz olduğunu da kabul ediyorum. Buna inanmakla birlikte, içimde bir ürkme de hissediyorum. İslâm hukukunda da mecburiyet dışında bunun kabul edilebileceği hükmüyle karşılaşmadım.

Her neyse, bir İslâmi yönetimin alimlerinin, görüştükları takdirde, halledemeyecekleri kadar da zor bir mesele değil bu.

2. Hz. Peygamberin göğsünün açılması konusu müteşabihatla ilgilidir. Bunu anlamamız mümkün değildir. Bu nedenle araştırma konusu yapamayız.

3. Kalb kelimesi, hiç bir zaman tıp (anatomi) ve psikolojideki anlamıyla edebiyatta kullanılmamıştır. Edebiyatta beyin "nedenlere dayanarak düşünmeyi, muhakemeyi" karşılar; buna karşılık kalb "duygu, istek ve iradenin merkezi" anlamında kabul edilir. Biz günlük konuşmalarımızda, "kalbim razı olmuyor", "kalbime doğdu" ve "kalbiminin sesine kulak verdim" deriz. İngilizcede "Qualities of Head and Heart", (kalp ve kafanın kalitesi) deyimini sıkça kullanılır. İnsanlar konuşmalarında "kalb"ve "kafa" kelimelerini kullanırlarken, hiç bir zaman anatomideki veya psikolojideki tanımını göz önünde bulundurmazlar. Bu anlayışı Calinos başlatmış olabilir. Fakat edebiyat alanında pek çok kelime asıl anlamlarıyla kullanılmaz. Çünkü şairler ve yazarlar kelimelere yeni tanımlar getirerek orjinal bir dünya kurmaya çalışırlar.^{373[373]}

Otopsi Ve Çeşitli Tıbbî Konular

Soru:

Geçen mektubuma verdiğiniz cevaptan kalbim yeterince tatmin olmadı."Otopsiye ihtiyaç olduğunu kabul etmekle birlikte İslâm hukukuna göre mecburiyet dışında yapmak mümkün değildir." diye yazmıştınız. Buradaki mesele, tibben hastalığı teşhis edilemeden ölen kişinin cesedinin otopsisidir. Hastalık teşhis

^{371[371]} Tercüman'ul Kur'an, Recep-Şaban 1371 /Nisan-Mayıs, 1952

^{372[372]} Bakara: 2/7.

^{373[373]} Tercüman'ul Kur'an, Recep-Şaban, 1371/Nisan-Mayıs, 1952

edilmiş olsa bile ilaçlar ve tedavi etkili olmamışsa yine o kişinin cesedinin otopsişi gerekir. Ayrıca adli tıp da suçun türünü ve niteliğini belirlemek için otopsiyi zorunlu görmektedir. Yine anatomi, fizyoloji, cerrahi ve bazı diğer tıp alanlarının öğretimi için de insan cesedi lazımdır. İslâm hukuku bu tür durumları mecburiyet kabul ediyor mu, etmiyor mu? Yani buradaki temel sorun, tıbbın ileri sürdüğü mecburiyetleri İslâm'ın kabul edip etmemesidir. Siz bir yazınızda "Fakat, eczacılık İslâmîleştiği zaman alkol kullanımı terkedilecektir." diye yazmıştınız. Fakat kimya terminolojisinde alkol, "sarhoş eden uyuşturucu madde" anlamında kullanılmamaktadır. Kimya biliminde alkol, bir grubun ortak özel adıdır. Ayrıca şeker de dahil bir çok madde kimyaya göre bu gruba girmektedir. Bu durumda alkol grubuna giren bütün maddelerin kullanılması caiz değil midir? Alkol, sadece uyuşturucu veya çözücü olarak değil; mikrop öldürücü olarak vücudun tedavisi için dışarıdan da kullanılır. Alkolü bu şekilde kullanmak da mı caiz değildir?

Tefhim'ul Kur'an'ın bir yerinde şöyle yazıyorsunuz: "Müslüman doktorlar eczacılıkta alkol yerine bal kullandılar." Sonra da "arıları özel olarak eğiterek belli bitkilerin özünden bal yaptırabiliriz. Bunu da eczacılıkta kullanabiliriz" diye teklifte bulunuyorsunuz. Bilimlerin geliştiği bir çağda, balı alkolle alternatif olarak tavsiye etmenizi ve arıyı eğitmeyi önermenizi aklım almıyor. Size bir kaç soru yöneltiyorum. Bunları mutlaka cevaplamanızı rica ediyorum.

1. Hastanın hayatını kurtarmak için vücuduna kan verilmesi bazı alimlere göre caiz değildir. Sizin bu konudaki görüşünüz nedir?
2. İlaçlar çok değişik maddelerin karışımından oluşmaktadır. Bazı ilaçların karışımında insan veya hayvan idrarı, hatta kan veya et bulunmaktadır. Bazı ilaçlar da kokmuş balıkların guddelerinden çıkarılmaktadır. Karışımında bu tür haram maddeler bulunan ilaçları kullanmak İslâm hukukuna göre caiz midir?
3. Doktorların hastadan muayene ücreti talep etmesi caiz midir? Hastalar doktorlara hediyeler getirmektedir; almak veya vermek caiz midir? Doktor muayene ücretini hastanın insafına bırakmak zorunda mıdır?
4. Çeşitli bilim dallarında araştırma yapma, uzmanlaşma konusunda İslâm'ın görüşü nedir?
5. Gıda ve ilaçların helal veya haram olmaları için İslâm'ın ölçüsü nedir?
6. Müslüman doktorlar tıp bilimini İslâmîleştirmede hangi hizmetlerde bulunmuşlardır? Tıbbın gelişmesine hangi katkılarda bulunmuşlardır?

Cevap:

Daha önce de belirttiğim gibi otopsi meselesinde şüphe ve tereddütler içerisindeyim. Kesin bir karara varmakta gerçekten güçlük çekiyorum.

Bu meselenin birbiriyle çatışan iki boyutu vardır.

İslâm'ın kesin hükümlerine göre, ölen insanın cesedine saygı duymak ve onu defnetmek gerekir; ölen müslümansa, teçhiz ve tekfin ederek cenaze namazının kılınması konusunda kesin talimat vardır. İslâm'ın bu emir ve hükümlerini (belki de doktor ve uzman bilim adamları dışında) her insanda bulunan fitri duygular da pekiştiriyor. Hiç bir insan gönül rahatlığıyla babasının, anasının, karısının, kız kardeşinin ve çocuğunun cesetlerini doktorlara bağışlamayı; bunları parçalamalarını veya tıp fakültesi öğrencilerinin tek tek her uzvu incelemesini ve sonra da kemiklerini kurutup saklamalarını kabul edemez. Aynı bu durumda olduğu gibi, hiç bir millet de büyük şahsiyetlerinin veya önderlerinin cesetlerinin otopsiye tabi tutulmasını istemez. Meselâ; çok yakında Mahatma Gandi ve Liyakat Ali Han (Pakistan'ın ilk müslüman başbakanı, bir konuşma sırasında vurularak şehid edilmişti.) suikasta uğrayıp öldürüldüler. Adli tıba göre onların da otopsi yapılması gerekirdi. Ölüm sebeplerini belirlemek için otopsi zorunluydu. Fakat neden yapılmadı? Çünkü milli duygular, saygıdeğer önderlerinin naaşlarının otopsi yapılmasına engel oldu.

Diğer taraftan, tıbbî ve hukukî zorunluluklar nedeniyle otopsiye ihtiyaç vardır. Çeşitli tıp dallarında eğitim ve araştırmalar için ve bunları geliştirmek için otopsinin gerekli olduğu inkar edilemez. Bir yere kadar hukukun talebi de cinayet davalarında ölüm sebebinin belirlemek için otopsinin yapılması doğrultusundadır. Bu karışık bir meseledir. Bu iki zıt zorunluluklar arasında nasıl bir uzlaşma yapılabilir?

Zengin ile fakir, büyük ile küçük, ailesi olanlarla varissiz olanlar için iki ölçünün belirlenmesi ve iki değişik usulün uygulanması bana göre büyük bir çirkinliktir. Bu nedenle her halükârda başka bir çözüm aranmalıdır. Fakat bu çözüm ne olacak? Bu konuda benim karar verme gücüm yetersiz kalmaktadır.

Bu konu din alimlerinin de katıldığı bir toplantıda gündeme getirilmelidir. Bu toplantıda tıp ve hukuk uzmanları da hazır bulunmalıdır. Belki de bu kişiler bir araya gelip bu meselenin çözümünü bulabilirler.

2. Alkolla ilgili kısaca şunu belirtmek istiyorum: Bahsettiğim alkol, doğal şeylerde bir madde olarak bulunan veya belli bir zamanda kendiliğinden ortaya çıkan bir alkol değildir. Söz konusu alkol, eşyadan çıkarılan ve bir uyuşturucu olarak kullanılan maddedir. Çünkü bu maddenin esası, uyuşturucu olmasıdır. Bu nedenle de

"kötülüklerin anası"dır; dolayısıyla, vücut için kullanımı caiz değildir. Herhangi bir ilaçta belli bir oranda kullanmak da, doğrudan uyuşturucu olarak kullanmak da caiz değildir. Fakat vücudun dış kısmında kullanmak caizdir.

Siz, bilginiz ışığında yenen veya içilen ilaçlarda kullanılmak üzere başka bir şeyin alkolün alternatifi olmayacağını söyleyebilir misiniz? Eczacılıkta alkolü kullanmanın kaçınılmaz olduğu söylenebilir mi? Bir kaç doktor arkadaşım alkole ilişkin düşüncelerimi teyid etmektedirler. Onların bildirdiklerine göre, alkolün alternatifi maddeler vardır. Hatta bu arkadaşların bazıları, vücut için kullanılan ilaçlarda alkol kullanmayı terketmişlerdir.

3. Tefhim'ul Kur'an'da balla ilgili olarak yazdıklarımın amacı bal ile alkolün mukayesesini yapmak değildir. Benim iddiam şudur: Müslümanlar el atmadan önce, tıp bilimi gayri müslimlerin elindeydi. Onlar helâl-haram demeden her türlü maddeyi eczacılıkta kullanırlardı. Fakat tıp ilmi müslümanların eline geçtiği zaman, müslüman helâl maddelere yöneldiler. İlaçların yararlı etkisini koruması için balı önemli bir araç olarak kullandılar. Bal bir müddete kadar bozulmaz. İçindekileri de muhafaza eder. Daha sonra bu ilim helâl ve haram tanımayanların eline geçince, haram maddeler eczacılıkta serbestçe kullanılmaya başlandı. Bu haramların başta geleni de alkoldür.

Sizin farketmediğiniz iki nokta var: Birincisi, eczacılık tüm gelişmelerine rağmen uzmanların ilgisine muhtaçtır. İkincisi de, ben tüm gelişmeleri ve teknolojik imkanları bir kenara bırakıp sadece arıyla ilgilenelim, demiyorum.

Ben yalnızca, arının da ilaç yapımında yardımcı olarak kullanılabileceğini ve baldan eczacıların da yararlanabileceğini söylüyorum.

4. Bir insana hayatını kurtarmak için kan vermek bana göre caizdir. Bunun haram oluş nedenini ben hiç anlayamadım. Büyük bir ihtimalle, kan içme ve kan yemeden yola çıkarak buna haram denilmiştir. Gıda olarak kan yemek ve içmek şüphesiz haramdır. Fakat hayatı kurtarmak için kan vermek, tıpkı mecburiyet durumunda leş veya domuz eti yemek gibi, caizdir.

5. İlaçların karışımında bulunan çeşitli hayvansal maddeler hakkındaki sorularınız kısaca şöyle cevaplandırılabilir:

a. Leş de, haram olan bir hayvandan elde edilen ürünlerde haramdır. Ayrıca helal bir hayvanın temiz olmayan veya haram olan yerinden elde edilen ürün de haramdır.

b. Prensip olarak, böyle haram bir ürünün kullanımı ancak hayatı kurtarmak için mecburiyet durumunda mümkün olabilir.

Bu iki prensibi göz önüne alarak her müslüman uzman ilaçları değerlendirmeli, buna göre de görüşlerini kesin olarak belirlemelidir. Çünkü mesleğini en iyi bilen kendisidir. Günümüzde, durumumuz bir felaket. Müslüman uzmanlar ne araştırmacıdırlar, ne bir buluş yapabiliyorlar ve ne de mevcutları değiştirebiliyorlar. Eczacılık sanayi de zaten müslümanların elinde değil. Müslüman doktor ve eczacıların bütün mesleki bilgileri de gayri müslimlerin buluşlarından ve yazıp çizdiklerini öğrenmekten öteye gitmiyor. Bu nedenle de gayri müslimlerin yapıp gönderdiği ilaçları kullanmakla yetiniyorlar.

Müslüman doktor ve eczacılar arasından bir araştırmacı çıkıp da, kendi yetkisi dahilinde ilaçların yapımında kullanılan karışımlardan haram olanları belirleyip, yerine bir başka helal madde de önermiyor. Hatta, ilacı oluşturan karışımdan haram maddeleri çıkarmanın imkansız olduğunu, bu nedenle oldukları gibi kullanma zorunluluğunun bulunduğunu bile söyleyemiyorlar. Bu durumda, konunun uzmanı olmayan kişiler, bunu yalnızca haram-helal meselesine indirgeyerek büyük tartışmalara girmekten başka ne yapabilirler? Bu kısır tartışmalarla hangi hizmette bulunulabilir ki?

6. Doktorların hastalardan muayene ücreti almaları prensip olarak caizdir. Fakat, günümüzdeki doktorlar muayene ücreti konusunda günah sınırlarını aşmış, zulüm yapma durumuna gelmişlerdir. Bu yüzden biz, devletin doktorlara yeterli maaş vermesi, tedavi ve muayenenin ücretsiz hale getirilmesi gerektiği görüşündeyiz.

7. "Çeşitli bilim dallarında bilgi sahibi olmak, araştırmalar yaparak uzmanlaşmak konusunda İslâm'ın görüşü nedir?"

Bu sorunun cevabı, uzun ve detaylı bir yazıyı kaleme almayı gerektirir. Fakat ben, önemli bulduğum bir kaç hususu kısaca açıklayarak size yol göstermeye çalışacağım.

Yakından bakılınca görülecektir ki, her bilim dalı, mutlaka kainattaki varlıklardan birinin özelliklerini, mahiyetini ve yaratılışında var olan, ona hükmeden yasaları belirlemeye ve tecrübelerin ışığında öğrendiklerini sistemli bir bilgi haline getirmeye uğraşır. İnceleme ve araştırma faaliyetlerini yürütenlerin sürekli göz önünde bulundurmaları gereken iki esas vardır:

Birincisi: Araştırmacılar önce genel olarak bütün kainatın ve ele aldığı parçasının doğru ve kapsamlı bir

şekilde bilincine sahip olmalıdır.

İkincisi: Gerçeğini oluşturan kendi varlığının mahiyetini, içinde bulunduğu durumu ve yetkisinin gücünü (sınırlarını) çok iyi bilmesidir.

Bir insanın bu iki esasa uymadan, kainattaki varlıkları ve hadiseleri inceleyerek doğru sonuçlara ulaşması oldukça zordur. Bu iki esasa dayanmayan bilimsel yaklaşımlardan şüphesiz pratik ve teorik (felsefi) sonuçlar elde edilebilir. Fakat bu yaklaşımla yapılan araştırmalar pratik bir takım yararlarını görsek de bizim genel kainat ve insan anlayışımızı netleştirme yerine, eski bilincimizi de eksiltecek, belirsizleştirecek ve bulandıracaktır. Hatta yok olmasına sebep olacaktır.

İslâm, aslında bizim bilimsel araştırmalar yapma konusunda doğan ihtiyaçlarımızı karşılıyor. Bize, her türlü araştırmamızın başlangıç noktasını veriyor. Araştırmaya bu kainatı Allahsız farzederek veya birçok ilahın savaş alanı görerek başlamamız gerektiğini belirtiyor. Kainatın bir yaratıcısı olduğunu, ona bir mutlak gücün hükmettiğini ve bu kainata hikmet sahibi Yüce Allah'ın ilminin düzen verdiğini bilerek araştırmaya başlamamız gerektiğini söylüyor. Ayrıca, insanın kendisini; hükmedil emez. sorumlu tutulamaz bir varlık görerek araştırmaya başlamaması gerektiğini vurguluyor. Tam tersine insanın, kainattaki düzen içerisinde yerini alan, kainatla birlikte idare edilen, varlığına bir ölçüde bilinç ve özgürlük verilen, bu nedenle de yaptığı yanlış ve doğrulardan sorumlu tutulacak bir varlık olduğunu bilerek araştırmaya başlaması gerektiği ifade ediliyor.

Bu, her inceleme ve araştırmanın doğru başlangıç noktasıdır.

İnsanların çeşitli bilim dallarında araştırma yaparken karşılaştıkları ayrıntılarla ilgili olarak, kısaca, şunları söylemek gerekir: İslâm, bizim çıkardığımız sonuçların Allah'ın Kitabı'nda açık bir şekilde belirttiği gerçeklerle çatışmamasını istiyor. İncelediğimiz şeylerden, Kur'an'da açıklanan gerçeklerle çatışan sonuçlar çıktığını farzedelim. Bu durumda, yaptığımız inceleme ve sonuç çıkarma usulümüzde bir hatanın olup olmadığını araştırmalıyız. Acaba araştırma yaparken yapılan bir hatadan veya yöntem yanlışlığından dolayı mı böyle yanlış bir sonuca vardık diye düşünmeliyiz. Gerçeklerle Kur'an'ın açıklamaları arasında bir çatışmanın olması imkansızdır. Fakat Kur'an'ın belirttikleri ile eldeki sonuçlar arasında bir çatışma varsa, Kita'ptan değil; eldeki sonuçlardan şüphelenmeli ve onları gözden geçirmeliyiz. Çünkü, araştırmalardan elde edilen sonuçlar, mutlak doğrular gibi kesinlik belirtmez.

Bu temel prensipleri kavradıktan sonra, araştırma yolunu bulmak size kalıyor.

8. İlaç ve gıdalardaki helal ve haram maddelerin neler olduğunu öğrenmek için siz biraz da hadis ve fıkıh okumalısınız. Bu konuyla ilgili Kur'an'daki hükümleri öğrenmek için Tefhimu'l Kur'an size yeterince yardımcı olacaktır. Fakat hadis ve fıkıha temel ilkeleri ve fer'î meseleleri öğrenene kadar ihtiyaç duyulacaktır. Ne yazık ki, tıp fakültelerimizin müfredatına şeriat hükümlerinin eğitimi şimdiye kadar dahil edilmemiştir. İngiliz hocaların gereksiz bulduğu şeye nasıl ihtiyaç duyabiliriz ki!

9. "Müslüman hekimler tıp ilmini nasıl İslâm'a uygun hale getirdi?" Bu sorunun cevabını, kaynaklara dayanarak detaylı bir şekilde bilgi verebilecek, tıp tarihini bilen müslüman hekimler verecektir.

Ben kısaca şunları söyleyeceğim: İlk müslüman hekimler kör taklitçiler gibi bu ilmi gayri müslim hocalardan olduğu gibi almamışlardı. Aksine tıp ilmini İslâmileştirmeyi zorunlu görmüşlerdi. Onların başarısı sadece reçetelere "Allah şifa verendir" yazmakla kalmıyordu. Onların tıp alanında kaleme aldıkları kitaplara bakınca, bu kitapları, Allah'a iman ve ibadet eden insanların yazdığı hemen anlaşılırdı. Onlar, kitaplarına Allah'a hamd, Hz. Peygamber'e salât ve selâm ile başlardı. Ayrıca çeşitli bölümlerde, gerekince, Allah'ın hikmet ve kudretine, yeryüzündeki ve gökyüzündeki ayetlerine dikkat çekerlerdi. Onların kitapları, dolaylı da olsa Allah'tan söz edilmeyen günümüzdeki tıp kitaplarına benzemezdi.

İlk dönem müslüman hekimler ile günümüzdekiler arasında şu fark var: Eskiden bir tıp öğrencisi, ilgili konuları öğrenmekle birlikte Allah'a inananı, O'nun yaratıcı, hakîm ve müdebbir olmasına olan itikadını da pekiştiriyordu. Günümüzdeyse tıp konuları öğrenilirken, öğrencilerde materyalist bir dünya görüşü kendiliğinden pekişiyor. Bir öğrencinin kişisel çabalarıyla Allah'a olan inancını koruyabilmesi ve Allah'ın ayetlerini anatomi ve fizyoloji ile birlikte okuması bir istisna teşkil ediyor.

Eskiden müslümanlar dini eğitimlerini tamamladıktan sonra tıp eğitimi görürlerdi. Bu geleneksel bir eğitim sistemiydi. Bir öğrenci din eğitiminin zorunlu olduğu lise veya dengi bir okulun eğitimini tamamladıktan sonra tıp fakültelerine girebiliyordu. Bu nedenle, müslüman hekimler, yalnızca hekim değil; aynı zamanda İslâmî ilimlerde birer alimdiler. Şimdi ise durum tam tersidir. Tıp fakültesinde son sınıfa gelmiş bir öğrenci, helâl ve haram sınırlarının temel bilgisine bile sahip değildir.

Ayrıca eskiden bizim hekimlerimiz, genellikle âbid ve zâhid kişilerdi. Mal, mülk hırsına düşmeden halka hizmet ederlerdi. Onlar çoğunlukla muayene ve tedavi ücreti alınaktan, ilaç satmaktan kaçınırlardı. Lekesiz, tertemiz bir özel hayatları vardı. Bu nedenle tıp fakültelerinde temiz ve İslâmî bir ortam vardı. Hocaların

örnek şahsiyetleri ve iyi nitelikleri kendiliğinden öğrencilere geçerdi. Öğrencilerin müslüman ve ahlâklı bir şekilde yetişmeleri için yapay bir ortama gerek yoktu.

Müslümanların eczacılık alanında yaptıkları ıslahat ve düzenlemeleri daha önce anlatmıştım. Onlar sadece mecburiyet karşısında haram şeyleri hastalarına kullandılar. Onlar genellikle yaptıkları ilaçları haram ve temiz olmayan maddelerden uzak tutarlardı.^{374[374]}

Alkolün Çeşitli Dereceleri Ve Kullanım Biçimleri Hakkında Hükümler

Soru:

Siz Tercüman'ul Kur'an'da bir yerde, alkol özelliği taşıyan maddelerin helal veya haram olması konusunda bir yazı yayınlamıştınız. Bu konuda açıklama gerektiren bazı hususlar var. Normal ve tabii maddelerde alkol, fermantasyon (mayalanma ve kokuşma) olayının özel aşamalarından sonra meydana gelir. Başka bir ifadeyle, bir maddeden alkol elde edebilmek amacıyla özel şartlar hazırlanır. Alkolik özellikler taşıyan hiç bir maddede, bu özel şartlardan geçmedikçe alkol ortaya çıkmaz. Bazı maddeler de fazla alkol üretme özelliği vardır. Bazılarında bu özellik daha azdır. Bazılarında da hiç yoktur. Hangi maddelerin alkol oluşturma özelliğine sahip olduğu ayrı bir konu. Fakat en fazla alkol üretme özelliğinin şarap elde edilen maddelerde olduğunu biliyoruz. Bu tür özellikleri olan tabii maddelerde fermantasyondan dolayı alkol veya sarhoş edici başka şeyler ortaya çıkarsa, o maddeyi kullanmak tamamen haram mı olur?

Cevap:

Bilerek, alkol elde etme amacıyla özel şartlarda fermantasyona uğratan maddeler, kendiliklerinden alkol çıkarmaya başladıktan sonra kullanılmazlar; haramdır. Fakat kendiliğinden fermantasyon olayının değişik aşamalarından geçen maddelerin kullanımı ancak mekruh olur. Meselâ üzüm ve şeker kamışından, kızarmaya başladıkları anda alkol ortaya çıkmaya başlıyor. Fakat bu durumda bunları yemeye haram demek doğru olmayacaktır. Bir madde bozulup sarhoş edecek aşamaya gelmişse, bu durumda kullanımı mutlak surette haramdır.^{375[375]}

Haramı Helal Yapma Hilesi

Soru:

Hükümetin Zeyd'e haksız yere bir vergi tahakkuk ettirdiğini farzedelim. Zeyd bu vergiyi ödemek zorundadır. Zeyd, bu vergiden doğan zararını telafi etmek için bankaya para yatırıp faizini alabilir mi? Zeyd'in, caiz olmayan vergiyi aldığı faizle ödemek suretiyle yaptığı hile meşru mudur?

Cevap:

Bu tür bahanelerle faiz almak caiz değildir. Aksine iki kat günahdır. Hükümetin aldığı vergi caiz değilse ve siz onu istemeyerek ödüyorsanız, bu hükümet tarafından uygulanan bir zulümdür. Fakat alacağımız faizi, hükümet kendi cebinden ödemiyor. Halktan vergi veya faiz olarak tahsil ediyor. Banka, kendine yatırılan paraları kullanıyor ve elde ettiği kârın bir kısmını kendi alıyor, bir kısmını da parayı yatırıma veriyor. Bu durumda faiz yoluyla hükümete ne ceza verilebilir ki! Aksine siz başka vatandaşları cezalandırmış olacaksınız. Bu olay şu duruma benziyor; Başkalarının malını çalıp evine getiren hırsızın evini, siz başkalarını cezalandırmak için soyuyorsunuz. Yâni, siz de hırsızın evindeki başkalarına ait malı çalmış oluyorsunuz.^{376[376]}

İslâm Ve Sinema Sanatı

Soru:

^{374[374]} Tercüman'ul Kur'an, Muharrem-Safer, 1372/ Ekim-Kasım, 1952

^{375[375]} Tercüman'ul Kur'an, Şaban-Ramazan, 1372/ Mayıs-Haziran, 1953

^{376[376]} Tercüman'ul Kur'an, Şaban-Ramazan, 1372/ Mayıs-Haziran, 1953

Ben bir öğrenciyim. Uzun zamandır Cemaat-i İslâmî'nin yayınlarını okumaktayım. Allah'ın lütfuyla, zihniyetimde ve yaşayışımında İslâmî esaslara uygun bir hayli değişim olmuştur.

Uzun zamandır sinema sanatına, teknik olarak, derin bir ilgi duymaktayım. Bu alanda araştırmalar yaptım, yeterli bilgi ve birikimi kazandım. Düşüncelerim ve zihniyetimdeki değişikliğe rağmen, İslâm hukuku açısından bir sakıncası yoksa, gönlümden davamıza hizmet amacıyla filmler yapmak geçiyor. İslâm'a göre sinemadan faydalanmanın hükmü nedir? Caizse, bildirmenizi rica ediyorum. Ayrıca filmde kadın oynatılabilir mi? Beyaz perdeye kadın görüntüsü aktarmanın caiz olan bir şekli var mı? Bu mümkünse, lütfen açıklayınız.

Cevap:

Daha önce de" çeşitli yazılarımda, bir sanat olarak sinemanın caiz olduğu düşüncesini taşıdığımı belirtmiştim. Fakat caiz olmayan şekilde kullanımı yüzünden sinema da haram hale geliyor.

Sinema perdesindeki görüntü, aslında "resim" değil, bir gölgedir. Aynadaki yansımada olduğu gibi bu görüntü de asıldan farklıdır. Dolayısıyla haram değildir. Film şeridindeki görüntü, kağıt veya başka şeyler üzerine basılmadıkça resim kategorisine girmez. İslâm hukukuna göre haram olan işlerin resmi de haramdır, kullanılamaz. Bu nedenle, bana göre sinema bir sanat olarak caizdir.

Sizi sinema sanatını öğrenmekten menedecek bir sebep yoktur. İlginiz bu yöndeyseniz, öğrenip çalışmalar yapabilirsiniz. Faydalı yollarda kullanmak istediğiniz sürece, kesinlikle bir şeyler yapmaya çalışmalısınız. Çünkü sinema da yüce kudretin tecellilerinden biridir. Biz de sinema sanatını, doğanın diğer güçleriyle birlikte hakka hizmet ve hayırlı amaçlar için kullanmayı istiyoruz. Allah Teâlâ, dünyada yarattığı her şeyi, insanın iyiliği ve hakka hizmet için yaratmıştır.

Şeytanın adamları bu sanatı şeytanca işler için kullanırken, Allah'ın iyi kulları bunu hayırlı işlerde kullanamazlarsa, bu büyük bir talihsizlik olacaktır.

İslâmî amaçlar ve faydalı yollarda kullanılmak üzere film yapımına ilişkin olarak şunları söyleyebiliriz: Fuhuş sahneleri, cinselliği kamçılayan sahneler, suça itici özendirilmelerden uzak, sosyal, ahlâkî, tarihi ve eğitici filmler yapmak caizdir. Film yaparken gözetilmesi gereken amaç ve verilmesi gereken mesaj, iyiliğe, güzel ahlâka ve hayra olan eğilimi güçlendirmek olmalıdır. Fakat dikkatle bakıp, düşünecek olursanız göreceksiniz ki, burada telafisi mümkün olmayan iki büyük hata vardır:

Birincisi; kadına hiç rol vermeden toplumsal muhtevalı bir film yapmak imkansızdır. Bir filmde kadına ancak iki şekilde rol verebiliriz. Ya kadın oyuncular rol alırlar veya erkekler kadın rolünü de üstlenirler. Her ikisi de İslâm hukuku açısından caiz değildir.

İkinci hata da oyuncular olmadan sosyal dramları işleyen filmlerin yapılamayışından doğmaktadır. Oysa oyuncuların rol yapmalarında kimi sakıncalar söz konusudur. Filmlerde rol alan aktörler her filmde değişik karakterleri ve çeşitli hayat tarzlarını yaşamaktadır. Bu nedenle sonunda kendi şahsi karakterlerini tamamiyle değilse bile büyük ölçüde yitireceklerdir. Başka bir ifadeyle kişiliklerini feda edecekler. Dolayısıyla biz filmlerle toplumu ıslah edelim, İslâmî gerçekleri öğretilim derken, bazı kişileri filmde oynamamız gerekecek ve onlar da oyuncu olarak şahsiyetlerini film yolunda yitireceklerdir. Toplumu iyileştirmek veya başka bir amaç uğruna hatta oldukça mukaddes ve yüce amaçlar uğruna da olsa, bir insandan şahsiyetini feda etmesini isteyemeyiz. Can, mal, hayat, huzur ve saadet gibi şeyler feda edilebilir; büyük amaçlar için bu tür fedakarlıklar yapılmalıdır. Fakat kişiliğin feda edilmesini Allah bile insandan istememiştir. Allah'ın dahi istemediği şahsiyeti feda etmeyi, kulları için veya dünyalık amaçlar uğruna insanlardan nasıl isteyebiliriz?

Bence bu tür nedenlerden dolayı sinemanın gücünü dramda kullanamayız. Sinemanın gücünü nerede kullanacağız sorusu var önümüzde. Ben sinemaya şu alanları uygun buluyorum: Dramın dışında yapılabilecek pek çok film türleri vardır. Hatta bu film türleri, yapımca başarılı olabilirse, daha etkili ve faydalı olmaktadır. Meselâ; coğrafi filmlerle dünyadan ve değişik yerlerdeki olaylardan halkımıza geniş bir şekilde bilgi verebiliriz. Böylece insanımız kendini bütün bir dünyayı gezmiş gibi hissedecek, bilinçlenecektir. Ayrıca çeşitli millet ve ülkelerin tarihlerinin, medeniyetlerinin ve kültürlerinin değişik yönlerini de gösterebiliriz. Böylece halkın görüş açısı da genişleyecektir.

Astronominin hayret verici gerçeklerini ve bu alandaki incelemeleri ilginç film teknikleriyle sunabiliriz. Halkımız bu tür filmleri izledikçe şehvât (seks) filmleri unutacaktır. Böyle eğitici filmler sayesinde insanlar Allah'ın kudret, azamet ve hikmetini kavrayacaklar; kalplerine tevhid inancı ve Allah korkusu yerleşecektir. Değişik bilim dallarında belgesel filmler hazırlayarak beyaz perdeye aktarabiliriz. Yalnız, bu filmlerin teknik yönü halk açısından çekici olmalıdır. Böylece halkımız da fen bilimlerini bir üniversite mezunu kadar

bilecektir.

Temizlik, sağlık ve medeniyet eğitimi de ilginç bir şekilde film yoluyla halka verilebilir. Bu yolla halkımızın sadece bilgisi artmayacak, bununla birlikte dünyada insanca yaşamayı da öğrenecektir. Bu konuda, dünyanın ilerlemiş milletlerinden faydalı örnekleri halkımıza gösterebiliriz. Çünkü bununla halkımız, kendi ev, mahalle ve sosyal hayatını düzeltmeye yönelecektir.

Değişik sanayi mesleklerini, fabrika işletmelerini ve değişik eşya yapımını, hatta ziraati de değişik yollarla sinemaya aktarabiliriz. Böyle yapıldığı takdirde sanayi ve tarım alanlarında çalışanların ilim ve hayat standartları da yükselecektir.

Sinemayı yetişkinlerin eğitimi için de kullanabiliriz. Okur-yazar olmayan insanların seyrederek hiç sıkılmayacakları şekilde güzel filmler bile yapabiliriz.

Sinema yoluyla halkı, savaş, sivil savunma, gerilla savaşı gibi konularda da eğitebiliriz. Her bir vatandaşımızı asker haline getirebiliriz. Ayrıca gerçek savaş sahneleri de gösterip halkı bu gibi durumlardan haberdar edebiliriz.

Bu ve buna benzer pek çok alanda sinemayı kullanabiliriz. Fakat devlet gücüne dayanmadan bu tür filmler yapmak imkansızdır. Yapılsa da bir başarı elde edilemez. İlk adım olarak, fuhuş ve cinayet filmlerinin yapımı bir an önce yasaklanmalıdır. Çünkü içkiyi bıraktırmadan hiç bir yararlı içeceğe halkı alıştıramazsınız.

Bir başka önemli husus da, devletin başlangıçta kendi sermayesiyle faydalı, eğitici filmler yaptırıp halk arasında yaygınlaştırmasıdır.

Sonunda bu tür filmler ticari amaçlarla da hazırlanabilecektir. Böylece özel sektör de bu sanata rağbet edecektir.^{377[377]}

Adak Adamak Ve Sevabını Bağışlamak

Soru:

Size iki soru yöneltiyorum. Mümkünse cevaplamanızı rica ediyorum:

1. Adak adamının (nezretmenin) ve ölmüş bir din büyüğüne veya Allah'a bir işin gerçekleşmesi için dua etmenin, yardım bekleyerek yalvarmak diye tanımlayabileceğimiz niyazın, ölümlerin ruhuna bir hayır isteyerek veya fatiha okuyarak sevabını bağışlamanın şeriatteki hükmü nedir?
2. Bir esnaf, kazancını fuhuştan temin ettiğini kesin olarak bildiği birisine malını satabilir mi?

Cevap:

1. Sırf Allah rızası için yapılan niyaz kesinlikle caizdir. Hatta niyaz sayesinde ecir ve sevap da kazanılır.

Allah rızası yolunda, bir hayır işlenirse veya bağış şeklinde bir harcama yapılırsa, sonra da Allah'a dua ederek kabul etmesi istenir ve bir yakınının ruhuna bağışladığı bildirilirse, hasıl olacak sevabı da ölen yakınına ulaştırması dilenirse, böyle bir fiile caiz değildir denemez. Bu fiilin ölen akrabaya bir faydasının olup olmayacağı konusu Allah Teâlâ'nın bileceği bir iştir. Allah dilerse, ölüye bir faydası dokunur, istemezse de zaten o hayırların sevabı yapana da yazılmaktadır ve o kârdadır.

Bir kişinin Kur'an okuduktan veya başka bir bedenî ibadet yaptıktan sonra sevabını ölmüş bir yakınına bağışlaması konusunda fakihler arasında ihtilaf vardır. Yani bu şekilde sevap bağışlamanın doğru olup olmadığı konusunda görüş birliği sağlayamamışlardır. Bazı imamlara göre bu doğrudur. Bazılarına göre de yanlış. Fakat ben, bir çok şer'i delile dayanarak bu tür sevap bağışlamanın doğru olmadığını tercih ediyorum.

Bir kişi malî veya bedenî bir ibadeti yaptıktan sonra, sevabını da memnun kalıp yapan için Allah'tan şefaet dilesinler diye geçmiş din büyüklerinden birinin ruhuna hediye ederse, bunun şüpheli bir fiil olduğu söylenebilir. Hatta, bunda cevaz olup olmadığı meselesinden öte, fitne ve günah olduğunu söyleyebilirim. Takva sahibi birinin kendini böyle bir tehlikeye atmasını tavsiye edemem.

Fakat, ölmüş bir büyük adına yemekler verilmekte, sevabı da onun ruhuna bağışlanmaktadır. Hatta bu yemek verme işi; ölümden belli bir süre sonra, belli âdâb ve kurallarla yapılır olmuş, topluma iyice yerleşmiştir. Bu tür davet, ikram, hayır ve adakların haram ve günah olduğu, hatta tevhid inancına ters düştüğü konusunda hiç bir şüphem yoktur.

2. Haram yollarla rızkını kazanan bir kişiye bir esnafın bile bile mal satmasında hiç bir sakınca yoktur. Bir

esnafa meşru yollardan ulaşan her para helaldir. Kirlilik ve haramlık para da değildir. Kazanma şeklindedir. Kim elde etmede haram yollara başvurmuşsa, para ona haramdır; aynı para başka bir kişiye meşru yollardan ulaşırsa, o paranın haram olması için hiçbir sebep yoktur.^{378[378]}

İslama Göre Saç Uzatma Ve Traş Şekillerinin Hükümü

Soru:

Siz bazı soruları cevaplarken, İngiliz tarzı saç uzatma ve traş şeklim gayri müslimlerin saç modası olduğu için sevmediğinizi belirtmişsiniz. İslâm'a göre bir sakıncasının da olmadığını yazmışsınız. Fakat bazı alimler, bu tarz traşın ve saç bırakmanın caiz olmadığı görüşündedir. Siz Tercüman'ul Kur'an'da görüşlerinizi daha açık yazarsanız, başkaları da istifade edecektir.

Cevap:

Saçlarla ilgili hadiste sadece başın bir kısmını kazıtmak ve bir kısmını uzatmak menedilmiştir. İslâm hukukunda bu meseleyle ilgili başka bir hüküm yoktur. Sadece traşın beyan edilen şekli yasaklanmıştır ve bundan kaçınmak lazımdır.

İslâm'da diğer saç uzatma ve traş şekillerinin caiz olup olmadığına dair bir hüküm bulunmamaktadır. Dolayısıyla söz konusu şeklin dışında kalan bütün saç bırakma ve traş şekilleri caizdir. Başı kazıtmak, saç çok kısa bir şekilde traş ettirmek, kulağın üstüne veya meme uçlarına kadar uzatmak, omuzlara kadar fazla uzatma gibi bütün saç şekilleri caizdir. Bu şekillerin hepsi de prensip olarak yasaklanmamıştır, dolayısıyla caizdir.

Bazılarına göre, saçın bir kısmını kestirip bir kısmını bırakmak da yasaklanan şeklin kapsamına girmektedir. Fakat bu şekilde traş olmak, bir kısmını kazıtmak , bir kısmını da uzatmak anlamına gelmez. Şâri (Şeriat sahibi, Allah) de böyle bir traşı yasaklamamıştır. Bir kişi, bu tarz traşı kıyas yoluyla yasak görüyorsa, kıyas ve anlayışına uymalıdır. Kıyas yapacak bir görüşe ulaşamamışsa, kıyaslamasının sıhhatli olduğunu düşündüğü kişilerin kıyasına uymalıdır. Bizim kıyaslarımıza katılmayan birisini; ne kıyasımızı kabul etmeye mecbur edebiliriz, ne de günahkârlıkla itham edebiliriz. Hz. Peygamber'in hadisindeki hükmü anlayışımıza göre kavramadığı için bir kişiyi günahkârlıkla itham edemeyiz

Bazıları, bu tür saç bırakma ve traşı benzeme (teşebbüh, taklid) anlamına alıyorlar. Fakat dikkatlerinden kaçan bir husus var: Allah Teâlâ'nın yasakladığı benzeme, genel olarak kâfirlerin tarzını tamamen alan kişiler için geçerlidir. Bu, kişinin hayatın her alanında, her hususta, kör bir taklitle ve özentiyile kâfirlerin şeklini alması, onlara tamamen benzemesidir. Gayri müslimlerin tarzının veya şeklinin bazı kısımlarına uymak, Allah'ın yasakladığı benzeme kapsamına girmez.

Halbuki Hz. Peygamber (s.a) Rumların (Bizanslıların) elbisesini ve cübbesini giymiştir. Kasravani kabanı bile giymiştir. Hatta İran'dan Arabistan'a yeni yeni girmeye başlayan şalvarı beğenerek giyiniştir. Hz. Ömer de (r.a) hristiyan dervişlerin giydiği bornozları giymiştir. Şimdi bu tavırları nasıl açıklayacağız?

Bu yüzdendir ki kısmî bir benzeme nedeniyle, birisine "günahkâr" veya "fasık" demek, sadece bir abartma olacaktır.

Söz konusu saç şekilleri yasak olsaydı, bıyığı uzatmanın mecusilerin tarzı diye yasaklanması gibi, bu saç şekilleri de pekala yasaklanabilirdi

Burada sanırım bir hususa açıklık getirmek gerekiyor. Herşeyden önce ısrarlı olduğum bir prensip olarak şuna inanıyorum: Bir insan ancak nasslarda belirtilmiş bir hükmü çiğnediği zaman günahkâr olarak nitelendirilebilir. Kıyas ve muhakemeyle elde edilen hükümlere aykırı hareket etmek kişiyi günahkâr yapmaz. Kıyaslama ve muhakeme yoluyla elde edilen hükümler, ictihadlar; ancak, kendine inananları, benimseyenleri bağlar. Bana göre, haram olanlar, yalnızca Hz. Peygamberin açıkça haram olarak belirttiği şeylerdir. Hz. Peygamber, bir şeyi açık bir ifadeyle menetmişse veya böyle bir şey yapmanın cezasını beyan etmişse, nassların belirttiği hükmün işaret ve gereklerinden dolayı bir şeyin haram olması herkesçe kabul edilmişse, o şey haramdır.

Kıyas ve ictihadla haram denilen şeyler ve hukukî delillere göre iki veya daha fazla farklı görüş çıkarılabilen şeyler mutlak haram değildir; sadece o kıyas ve ictihadı kabul edenler için haramdır.

Bana göre, bunlara dayanarak ümmetin çeşitli zümreleri birbirini aşığılamaya ve yalanlamaya kadar

gittikleri için bu durumdan kaçınmak gerekmektedir.^{379[379]}

İslâm'a Göre Kiracı İle Ev Sahibi Arasındaki Hukuk

Soru:

Şu anda oturmakta olduğum evi, benden önceki kiracı, ev sahibi boşaltılmasını istediğinde iki ay içinde boşaltma şartıyla, ayda kırkbeş rupi kira ödeyerek tutmuştu. Kardeşim de önceki kiracıdan aynı şartlarla devraldı. Ben de yanlarında kalmaya başladım. İki ay sonra ricam üzerine ev sahibi adıma fiş kesmeye başladı. Sekiz ay boyunca kira senedi olarak kırkbeş rupi ödedik. Ödediğimiz kira, çok yüksek olduğu için (kazancımızın büyük bir bölümünü teşkil ettiğinden de diyebiliriz) çok zor durumlarda kaldık. Kira kontrolörüne, kiranın azaltılması için müracaatta bulunmayı düşündük. Fakat bu yolla elde edilecek sonuçla huzura kavuşamazdık.

Eylül ayında evin boya, badanasını yaptırmak istedik. Ev sahibiyle görüştük. Masrafların kiracı tarafından ödenmesi gerektiğini söyledi. Komşular, ev sahibini ikna etmeye çalıştı. Ev sahibi de "iki ay sonra görüşürüz." diyerek tehditte bulundu. Bu sözüyle, iki ay sonra evi boşaltmamız gerektiğini ima ediyordu. Ev sahibiyle günlerce tartıştık. Sonunda kira kontrolörüne müracaat etmek zorunda kaldık. Onlar da ödediğim kirayı fazla buldu; evin aylık kira ücretini on yedi rupi olarak belirledi. Şimdi de vicdanım rahat değil.

Evi devraldığımız eski kiracının ve akrabalarının anlattıklarına dayanarak, ben ev kirasını otuz beş rupi olarak ödemeyi kabul ettim. Fakat ev sahibi evi boşaltmamı isterse, başından itibaren kiranın on yedi rupi sayılmasını ve ödediğim paradan artanın da ev sahibinin bana ödemesini şart koştum. Ev sahibi şu anda şartlarımı kabul etmiyor. Oysa kabul etmek zorunda olduğu bir gerçek.

İslâmî açıdan benim ne şekilde davranmam doğru olur? Kırkbeş rupi ödemeye devam mı edeyim? Yoksa on yedi rupi mi ödeyeyim? Ev sahibi isterse hemen boşaltmalı mıyım? Oysa eve ihtiyacı olmadığını biliyorum. Ev sahibinin kira ücretini yükseltebilmek amacıyla evi boşaltmamızı istediği de ortada. Evden çıkmama durumu caiz mi? Bildiğiniz gibi boş ev bulunmadığından elli rupi kira ödeceyken kiracılar bile bulunabilir.

Bana açık bir cevap yazmanızı rica ediyorum. Cevapta ev sahibine zulmünü anlatarak öğüt vermeye gerek yok. Bir yararının da olacağını zannetmiyorum.

Cevap:

Günümüzde, büyük şehirlerdeki ev sahipleri evlerin azlığı ve özellikle muhacirlerin ihtiyacından dolayı bu durumdan caiz olmayan yoldan faydalanmaya kalkışmaktadır. Kiracılar, faizle borç isteyen muhtaç kişiler gibi, anlaşma yaparken her şartı kabul etmektedir. Pazarlık gücü ve durumu olmayan kiracılar ile ev sahipleri arasında yapılan bu tür kontratların hiç bir ahlâkî değeri yoktur. Hükümetin, insafı sağlamak ve halkın ihtiyaçlarını adaletli bir şekilde karşılamak için hiç bir düzenleme yapmaması bu tür kontratların yapılmasını hem kolaylaştırıyor, hem de yaygınlaştırıyor. Hükümet, bu meseleye el atıp bir düzenleme getirmişse, bundan yararlanmamak için hiçbir sebep yoktur. Halk bu düzenlemelerden elbette yararlanabilir. İnsaf açısından, bir ev sahibi kirası ancak on altı-on yedi rupi edecek bir evi kırkbeş-elli rupiye kiraya vermişse, bu kesinlikle soygundur. Bu hangi ahlaka sığar? Neden saygı göstermek mecburiyetinde olacaktıysanız? Birisi ona aldığını seksene satmaya başlarsa, mülk onundur, hakkıdır diyerek saygı mı göstereceğiz? Neden, hükümetin de yardımıyla bu tür kişileri mallarını uygun fiyatla satmaya zorlamaya?^{380[380]}

İhtiyaç İçin Avlanmakla Avlanarak Eğlenmek Arasındaki Fark

Soru:

Bugünlerde zenginlerin av eğlenceleri düzenlemelerini gördükçe insan rahatsız oluyor. Eskiden insanlar avlanmayı yaşamak için bir geçim kaynağı yapmışlardı. Günümüzde ise avcılık bir oyun ve eğlence halini almıştır.

Bazıları, ormana tuzak kurup yakaladıkları tavşanı açık bir yere götürüyorlar ve peşine de köpeklerini salıyorlar.

^{379[379]} Tercüman'ul Kur'an, Zilhicce, 1371/Eylül, 1952

^{380[380]} Tercüman ul Kur'an Rabîülevvel-Rabîülâhir, 1370 i Ocak -Şubat, 1951

Tavşan, saklanacak yer olmadığından, kaçmaktan yorgun ve bitkin bir hale gelince, köpekler tarafından parçalanıyor. Seyreden avcılar da bu olaydan büyük zevk alıyor, eğleniyorlar.

Bir de şunu sormak istiyorum: Tüfekle avlanmanın hükmü nedir?

Bu konuyu, Bakara Sûresi nin 205. ayetinin ışığı altında ele alabilir miyiz?

"Dünya hayatına dair konuşması senin hoşuna giden, pek azılı düşman iken kalbinde olana Allah'ı şahid tutan, iş başına geçince, yeryüzünde bozgunculuk yapmağa, ekin ve nesli yok etmeğe çabalayan insanlar vardır. Allah bozgunculuğu sevmez."^{381[381]}

Fıkıh kitaplarındaki "tekbir getirerek av üzerine köpek salmakla veya tüfeği ateşlemekle yaralanan av kesilmeden ölürse yine de helâldir" ifadelerine siz ne diyorsunuz? Bu ko nuda, sizin kanaat ve görüşünüz nedir?

Cevap:

Eğlenme amacıyla yapılan avcılık, bara göre mekruhtur. Fakat yaşamak için, ihtiyaç nedeniyle yapılan avcılık caizdir. İhtiyaç için avlanmakla, avlanarak eğlenmek arasındaki farkı şu şekilde ifade edebiliriz: İhtiyaç olsa da, olmasa da; yemek amacıyla yapılan avcılık caizdir. Fakat, eğlence amacıyla boşboşuna hayvanların canlarını almak, caiz değildir denemese de, kesin olarak mekruhtur,

"Allâhu Ekber" veya "Bismillah" diyerek, bir avcı, bir av hayvanı üzerine köpeğini salıverirse ve köpeğin saldırısıyla hayvan da ölürse; bu avın eti, Kur'an açısından caizdir. Allah'ın adı anılarak bir ok atılırsa, bu okla da bir av hayvanı ölürse, hadis-i şerife göre avın eti de helaldir. Birincisinin delili, Mâide Sûresi'nin başlangıcındaki ayetlerdir. İkinciye delil de her hadis kitabının av bölümünde bulunabilir. Tüfek ile ilgili sözleriniz fıkıh kitaplarında yazılı değildir.^{382[382]}

İslâm Hukukunun Kaynağı İctihad Ve Yorum

Soru:

Beyrutlu Hukuk Profesörü Dr. Mahmasânî, Pakistan hükümetinin daveti üzerine ülkemize geldi. Karaçi'de İslâm hukuku üzerine bir konuşma yaptı. Arap ülkelerinde hukukun gelişmesinin üç dönemi, hilafetin Osmanlı dönemi ve modern çağ hakkında konuşurken zamanın değişen mecburiyetlerine göre İslâm hukukunda değişiklik yapmanın mümkün olup olmadığı konusunu anlatmaya çalıştı.

Anlattıklarım şu şekilde özetleyebiliriz:

İslâm hukuku iki bölümden oluşur:

1. Dinin esasını oluşturan ilkeler.

2. Sosyal düzenlemeyle ilgili olan ilkeler. Birinci bölümde herhangi bir değişiklik yapılamaz. Bunlar, değişmez gerçekleri içeriyor. Allah'ın birliğine inanma, ibadetler, vs. böyledir.

İkinci grubtaki sosyal düzenlemelerin iki kaynağı vardır:

1. İctihad

2. Kitap ve sünnet.

İctihad, zamanın değişen şartlarına ve ihtiyaçlarına göre değişmektedir; bu zaten zorunludur. Hadislerin sahih olup olmadığı araştırma gerektiren önemli bir meseledir. Sahih hadisler de ikiye ayrılır:

1. Mutlak hadisler: Lüzumlu ve mecburi olan hadislerdir.

2. İhtiyari hadisler: İstişari ve ihtiyari olan hadislerdir.

Nitekim geriye sadece, Kur'an veya sahih ve mutlak hadislere dayanarak yapılan icthadların tartışması kalıyordu.

Kitap ve Sünnetin lafızlarına değil (onlar zaten değiştirilemez), anlamlarına toplumun değişen ihtiyaçlarına göre bir takım yeni tanımlar, yeni yorumlar getiremez miyiz? Dr. Mahmasânî, fıkıhçıların bu konuda iki görüşe ayrıldıklarını söylemektedir:

1. Çoğunluğun görüşüne göre; ayet ve hadislere yeni yorumlar getirilemez, keyfî mânâlar verilemez.

2. Azınlıkta olanlar da, hukuk; sosyal ve medeni bir bilimdir, diyorlar. Bu nedenle, toplum ve medeniyet değiştikçe, hukuk da değişiyor. Değişmeyen hukuk, çağla bağımlı kopyacaktır.

İslâm; medenî, ilerici ve halka refah getiren bir dindir. Bizler, ilerici değil de tutucu ve bağımlı olursak, İslâm hukukunun bu özellikleri devam etmez. Dr. Mahmasânî, bu görüşlerine iki örneği delil gösterdi.

^{381[381]} Bakara: 2/205.

^{382[382]} Tercüman'ul Kur'an, Recep-Şaban, 1371!Nisan-Mayıs, 1952

Ayrıca bu tür örneklerin "Philosophy of İslâmic Jurisprudance (İslâm Hukuk Felsefesi) adlı kitabında bulunabileceğini söyledi.

Birinciye örnek şu idi: Bir sahih hadise göre, buğday ve arpanın, un ve benzeri ince maddelerin ölçüğü ile ölçüldüğü gösterilmiştir. Çünkü o devirde örf ve adet böyleydi. Daha sonra tartı usulüne geçilince, buğday ve arpa da bu usulle satılmaya başlandı. Birgün bir adam, İmam Yusuf a bu meseleyi sordu. O da "ağırlık ölçüsüyle yapılan anlaşma caizdir" dedi. Bu da gösteriyor ki örf ve adet gelişince, hadislerin yorum ve uygulaması da değişebilir.

Dr. Mahmasânî'nin verdiği ikinci örnek de şu şekildedir: Sadece hadislere değil, Kur'an ayetlerine bile toplumun değişen ihtiyaçlarına göre yeni yorumlar getirilebilir. Örneğin; zekatın verileceği yerler Kur'an'da sayılırken "müellefe-i kulûb"a da bir hisse verilmişti. Hz. Ömer (r.a), bunlara zekattan bir pay verme uygulamasını durdurdu. Bu karar üzerine, müellefe-i kulûb'tan bir kaç kişi Hz. Ömer'e ilgili ayetleri göstererek: "Bu Kur'an'da belirlenen hakkımızdır. Siz bunu nasıl ödemeyebiliyorsunuz"? dediler. Hz. Ömer de onlara "Bu ayet nazil olduğunda İslâm zayıftı; bu nedenle bu tür uygulamaya ihtiyaç vardı. Şimdiyse Allah'ın fazlıyla İslâm güçlüdür. Ve bu uygulamaya gerek kalmamıştır. Bu sebeple de ben bu payı sizlere vermeyeceğim." dedi.

Bu tür örnekler arasında el kesme cezası da vardır. Hz. Ömer (r.a), Beytu'l-Mâl'dan (Devlet Hazinesi) çalan bir hırsızın ve sahibinin malım çalan bir kölenin ellerini kesmemiştir. Sebep olarak da çaldıkları malda kendilerinin de hisselerinin olmasını gösterdi. Hz. Ömer (r.a), kıtlık zamanlarında da bu uygulamayı durdurmuştu.

Dr. Mahmasânî konuşmasında İslâm hukukunun dört kaynağı olduğunu söyledi:

1. Kur'an-ı Kerim.
2. Hadis-i Şerif.
3. İcma.
4. Kıyas.

Bu konuşmayı dinledikten sonra kafamda bir takım sorular oluştu.

1. İslâm hukukunun ifade edilen bu dört kaynağın dışında başka kaynakları da yok mudur?

Acaba sebepler, başka ülkelerin uygulamaları, örfleri, adetleri, daha önceki nesillerin uygulamaları, devlet başkanının fermanları talimatları ve anlaşmalar da birer hukuk kaynağı olamaz mı? Fıkıh alimleri bunları kaynaklar listesine almamıştır. Fakat bir meseleyi tartışırken, hukuk kaynağı olarak bunlardan da söz etmişlerdir. Raşid Halifelerin uygulamaları da bunu göstermektedir. Meselâ; Hz. Ömer (r.a) ziraat ve maliye ile ilgili hukukta Suriye, Mısır ve İran hukuklarından faydalanmıştı. Defter tutma ve muhasebe yöntemlerini onlardan almıştı. Müslüman olmayan ülkelerin tüccarlarına, o ülkelerin müslüman tüccarlara uyguladığı it-halat vergisini olduğu gibi uyguladı.

Bütün bu örneklerden hareketle, Kur'an-ı Kerim ve hadis-i şeriflerin sınırları içinde kalarak, başka ülkelerin kanunlarından faydalanmamız, hatta olduğu gibi almamız mümkün mü?

Bunun olabileceğini, Hz. Ömer'in (r.a) uygulaması ispat etmektedir. Bugün bir İslâm devleti kurulsa, Batı ülkelerinin siyasî, iktisadî, içtimaî, edebî ve teknik gelişmelerim gözardı ederek, yeni bir sisteme mi geçilecek? Bu sadece, Batı'daki her şeyin yanlış olduğunu söylemek gibi, yanlış bir düşünce değil mi? Bu yaklaşım, Batı'dan gelen her şeyin doğru olduğunu kabul etmek kadar yanlış olmaz mı? Bu bir aşırı-ılık, diğeri de aşırılık olmuyor mu?

Batı'daki şeylerin, İslâm hukukuna uygun olanlarının olduğu gibi, uygun olmayanlarının da değiştirilerek alınması caiz olmaz mı?

2. Selef ulemasının ve müctehid imamların yaptıkları icthadlarda bir ilave veya ekleme yapmak da mümkün değilse, onları olduğu gibi uygulayabiliriz. Ama zamanın değişen şartları ve ihtiyaçlarına uygun olarak onların icthadlarında bir uyumsuzluk ortaya çıkmışsa, veya onlar yetersiz kalmışsa, günümüz fıkıhçıları yeni icthadlarla zamanın şartlarına ve ihtiyaçlarına uygun hükümler belirlemelidir. Bu konuda siz ne düşünüyorsunuz?

3. Kur'an ayetlerinin ve hadis-i şeriflerin kelimelerini değiştirmeden, toplumun değişen ihtiyaçlarına göre, bu iki kaynağın ifadelerinin yorumlarında bir değişiklik; ekleme veya azaltma yapılabilir mi? Meselâ; bu, Hz. Ömer'in müellefe-i kulûb meselesinde yaptığı yaklaşıma benzer bir yaklaşımla yapılamaz mı? Bu tür meseleler -az sayıda da olsa- günümüzde de mevcut çünkü.

Başka bir ifadeyle, Kur'an'a ve sahih hadislerle dayanan hükümlerden, zamanın ihtiyaçları ve bu hükümlerin illetleri değiştiği için, İslâm'ın ruhuna uygun yeni icthadlar yapılabilir mi??

Zaten müctehid fakihler de, her hükmün bir sebebi (illeti) olduğunda ve âmmenin (halkın) refah ve saadetinin her şeyden önce geldiğinde ittifak etmişlerdir.

Mesela; Kur'an'da zekat verilmesine dair hükümler vardır. Fakat zekatın oram (malların, hangisine ne kadar verileceğine dair ayrıntı) yoktur. Hadislerde belirtilen ölçü de o devrin şartlarına ve ihtiyaçlarına uygun olarak düşünülmüştür. Bu durumda ortaya şöyle bir mesele çıkıyor: Zekat İslâm devletinin topladığı vergi mahiyetinde midir? Eğer öyle ise, bu durumda, günümüzün ekonomik şartları ve ihtiyaçları eski zekat oranlarıyla karşılanamaz diye bir başka mesele ortaya çıkmaktadır.

Bu soruları bir tarafa bırakarak asıl meseleye geçmek istiyorum: Kur'an-ı Kerim'e bir kanunlar mecmuası, bir anayasa demek doğru olur mu? Hukuk açısından Kur'an görünüşte değişik bir anayasa niteliğindedir. Bu nedenle de Arabistan'da var olan bir çok gelenek ve kanunları değiştirmeden korudu. Dolayısıyla Kur'an-ı Kerim'e mükemmel bir anayasadır demek doğru mudur, yanlış mıdır?

Cevap:

Cevaplamamı istediğiniz soruları ben, "Eşlerin Hakları", "Faiz", "Tefhimu'l Kur'an" ve "İslâm Hukuku'lı adlı kitaplarımda ele almıştım. Bu meseleleri, söz konusu kitaplarımda ayrıntılarıyla tartışmıştım. Sizden, önce bu kitapları incelemenizi rica ediyorum. Hangi meselelerdeki açıklamalarımı yetersiz bulduğunuz bir belli olsun. Bundan sonra bana yazmanız sanırım daha iyi sonuçlar almamızı sağlayacak. Şimdi sorularınıza ilişkin görüşlerimi kısaca burada belirtmeye çalışacağım:

1. Sebep (illet), örf, adet, önceki nesillerin tecrübeleri, âmmenin (halkın) alışkanlıkları, devlet başkanının emirleri ve talimatları, andlaşmalar ve başka ülkelerin gelenekleri doğrudan hukuk kaynağı olamaz. Bunlar, kıyas ve icmamn kapsamına girer. Aslında icma ve kıyas da doğrudan hukuk kaynağı değildir. Kur'an'a ve hadisi şeriflere tabidir. İcma ve kıyas da sadece dayandığı deliller Kur'an'ın ve hadis-i şeriflerin bildirdiği emir, nehiy ve mübahlık çerçevesi içinde kalıyorsa, yani; bu delillere dayanıyorsa, sahih olabilirler. Emir ve nehiyler konusunda, kıyas ve icthad mutlaka nass-lara (ayet ve hadislere) dayanmak zorundadır. Kıyas ve icti-hadda icmâ hasıl olursa (görüşbirliğine varılırsa) bir ülkede kanun olabilir.

Mubahlar konusu da şöyle ifade edilebilir: Cevaz verilen sınırlar içinde, yabana ülkelerin hukuki usullerinden de istifade edilebilir.

Ayrıca kendi ülkemizde de aynı cevaz çerçevesinde örf ve adetlerimizi koruyabilir, halkın alışkanlıklarını sürdürebiliriz, hatta daha başka kaynaklara da başvurabiliriz. Yalnız yaptığımız kanunlar bir bütün olarak İslâmî hayat tarzına uygun olmalıdır.

2. Selefin büyüklerinin icthad ve kararlarını kesin birer kanun olarak nitelendirenleyiz. Fakat hepsini birden bir kenara atmak veya değiştirmek de istenemez. Doğru ve dengeli görüşe göre, bunlarda değişiklik yapılabilir. Fakat bu değişiklik, ihtiyaca göre olmalı; ayet ve hadislere de uygun düşmelidir. Elbette yeni ihtiyaçlar karşısında yeni hükümler konmalıdır. Fakat bu hükümlerin kaynağı Kitap ve Sünnet olmalıdır. Bu yeni icthadı ilim ve basiret sahibi olan, aynı zamanda Allah'a ve Rasûlü'ne bağlılık gösteren kişiler yapmalıdır. Modern çağın eğilimlerinden etkilenip dinde değişiklik yapmak isteyenlerin icthad yapma yetkilerini kesinlikle ve hiç bir zaman kabul edemeyiz.

3. Prensip olarak, İslâm'ın hükümlerinin (ahkâm-ı şer'iyye'nin) yürürlüğe konması durumunda, zamanın şartlarını ve ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmak gerekir. Bu görüş doğrudur. Nassların (ayet ve hadislerin) kelimelerinin yorumu da ihtilafa müsaittir. Bu görüş de doğrudur. Fakat münakaşa ve ihtilaf, esası bırakıp ayrıntılara geçince ortaya çıkmaktadır. Burada bir çok ayrıntı karşımıza çıkıyor. Değişiklik isteyen kişilerin öyle yorumlarıyla karşılaşılıyor ki, bunların kesinlikle önerinin cevaz sınıırım aştıklarını söyleyebiliriz.

Meselâ; şu zekat örneğinizi ele alalım. Bize göre zekat, genel bir vergi değildir. Sadece mâlı bir ibadettir. Şeriat ve hüküm sahibi Allah'ın zekat konusunda belirlediği nisab, oran ve verilecek yerlerde kesinlikle bir değişiklik yapılamaz. Zekatı farz kılmak mallarda ve eşyalarda azaltma veya çoğaltma da yapılamaz. Sadece, şeriat sahibinin (Allah'ın) belirlediği şeye, başka şeyler kıyas edilebilir.

Devletin ihtiyaç ve istekleri ayrı bir konudur. Bize göre bir İslâm devleti halka hizmet edebilmek ve masraflarını karşılayabilmek için halka vergi koyma hakkına sahiptir. İslâm devletinin halka yüklediği vergi insafli olmak zorundadır. Ayrıca dürüst bir şekilde harcanması gerekir.

4. Son sorunuza gelince: Kur'an-ı Kerim, bir kanunlar mecmuası, bir anayasa değildir. Elbette Kur'an, bir toplumu ıslah edip, ona bir düzen vermek için kanunlar da koyan; iyiye, güzele yönelten bir hidayet kitabıdır. Kuranda bir takım hükûm emirler de var diye, ona bir kanunlar mecmuası, anayasa demek doğru olmaz. "Mükemmel bir anayasa" diye nitelemekse daha büyük bir yanıltır.

En doğru ifadeyle, "Kur'an, en üstün, en mükemmel bir hidayet kitabıdır." demek gerekir.^{383[383]}

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EKONOMİK MESELELER

Resmî Fiyat Ayarlamaları Üzerine Birkaç Soru

Soru:

Hükümet bir grup insana bazı malları daha ucuz bir fiyat üzerinden temin ederken, başka bir zümrenin insanları bu fırsattan mahrum bırakılıyorlar. Bu durumda ikinci zümrenin insanlarından herhangi bir şahıs, birinci gruptaki herhangi bir birey aracılığıyla hükümetin bu indiriminden istifade edebilir mi? Meselâ; hakşinaslığından veya herhangi bir baskıdan dolayı malı ucuz elde etmiş zümreden bir şahıs, bu indirimden yararlanamamış zümredeki bir şahsa herhangi bir kalemi ederinden daha düşük bir fiyata satabilir mi? Veya eski bir malı yeni bir malla değitirmesinin şer'an bir sakıncası var mı?

Cevap:

Söz konusu ettiğiniz meselede aslında hükmü ayrı ayrı olan iki farklı durum vardır.

Birinci durum: Herhangi bir zümreye yapılmış indirimden başkalarının da yararlanması meselesidir. Bunu yapmak kanunlara göre illegal olsa bile meseleye ahlâkî perspektiften yaklaştığımızda herhangi bir suç unsuru göze çarpmamaktadır. Aslında, günümüzdeki fiyatlarda gözlenen tırmanma gerçek bir pahalılığın ürünü olmayıp, hükümet ve ülke sermayedarlarının işbirliği ile tamamen kasıtlı olarak vücuda getirilmiş sunî bir tırmanmadır.

Bu pahalılık musibeti halk kesimlerinin başına ister istemez bela edilmiştir. Bazı belli kesimlere uygulanmakta olan indirimden yararlanmaya tüm ülke sakinlerinin hakkı vardır. Ancak, hükümet; ülkede genel bir pahalılık oluşturarak kendilerine yararlı hizmetlerde bulunmuş kimselere piyasadan daha ucuz mal temin etmekle bu gibi kimselerin hükümete olan hizmet aşklarını kamçulamak istemiştir. Başka bir deyişle; bu kimselerin hükümete minnettar olmalarını ve gebe kalmalarını sağlamak için böyle bir dümene girişmiştir. Böyle bir amaç gözetmek caiz değildir. Bu yüzden bu konuda hükümet yasaklarını delebileek bir kimsenin herhangi bir ahlâkî suç işlemiş olabileceğini zannetmiyorum. Dahası herhangi bir ahlâkî temele zaruret duymayan hükümetin uyguladığı zorbaca kanunlar şer'i kanunlardan tamamen farklıdır.

İkinci duruma gelince: Eski bir şeyi koyup, onun yerine gizlice yeni birşey elde etmek; imanlı her kişinin kaçınması gereken, ahlâka ters düşen bir fiildir.

Soru:

Bugünlerde fiyatların hükümet tarafından sıkı bir şekilde denetlenmesine rağmen esnaf, hükümetin belirlediği fiyatlar üzerinden hiçbir mal satın alamamaktadır.

Esnaf malı karaborsadan alarak satıcıya ulaştırmak zorunda kalmaktadır. Karaborsadan alınmış bir malı resmi ayarlamalara göre satmanın esnafın zarara sokacağı açık bir şeydir. Bu yüzden fiyatları resmî fiyatlardan yüksek tutmak zorunda kalmaktadırlar. Durum bu olmasına rağmen bazı kimseler bu alışverişi ahlâksızlık ve dolandırıcılık olarak nitelemekte ve yapılan şikayetleri değerlendiren polisler de resmî fiyattan yüksek fiyata mal satan kimseler hakkında koğuşturma yapmaktadır,. Dinin bu konudaki hükmünü açıklayabilir misiniz?

Cevap:

Ahlâkî açıdan hükümetin kendi tayin ettiği fiyatlar üzerinden halka mal teminini sistemli bir şekilde yapmadığı müddetçe fiyat kontrolü yapmaya hakkı yoktur. Bu sistemi sağlamadan hükümetin fiyatları belirlemesi demek, ellerinde fazla stok bulunan kimselerin bu malları gizlemesi ve daha sonra ya bu malların satışını durdurması ya da kanunun pençesinden kurtulmak için gizlice karaborsada fazla fiyatla satması demektir. Bu neticeyi sadece aklen değil bizzat tecrübe ve gözlemlerle kavramış bir hükümet, eğer yine de fiyatları belirlemede ısrar ederse, ahlâkî açıdan esnaf ve tüccarları kendi belirlediği fiyatlara uymaya davet etme hakkına sahip değildir.

Şu an küçük esnaf ve sıradan tüccarların, büyük tüccarlardan hükümetin belirlediği rayiçler üzerinden hiç bir mal

alamayacakları aşikârdır. Bu gibi tüccarların büyük tüccarlardan karaborsa fiyatına mal alıp da bu malı açık pazarda hükümetin belirlediği rayiçler üzerinden satmaları hiçbir şekilde mümkün olmaz. Bu gibi durumlarda, kendi rızkını temin ya da ihtiyaçlarını karşılamak için karaborsadan mal almakla bir kimse nasıl herhangi bir ahlâkî suç işlemiyorsa, bundan da öte bu malı pazara sürüp resmî fiyat ayarlamasının üzerinde bir fiyatla satmakla da hiçbir noktadan ahlâken suçlu olamaz. Böyle bir iş yapmış bir kimseyi, hükümetin gözüne alıp cezalandırması, bu hükümetin bu konuda yaptığı zulüm zincirlerine bir yenisini daha eklemesi demektir.

Ticaretle uğraşan müslümanlardan herhangi birisinin böyle bir problemle karşı karşıya kalması halinde mahkemede kendini avukatsız savunması ve işin yukarıda açıkladığı yönünü de açık açık hakime anlatması gerekir. Şunu da hakime hiç çekinmeden söylemelidir: "Eğer bu anlattığım hükümetin haksız tutumu da sizi ikna etmediyse ve insaf hissiniz beni suçlu görmekte hâlâ devam ediyorsa, hiç durmayınız; beni cezalandırınız, ama bizim sizin mahkemenizden daha yüce bir mahkemede sizinle bizim aramızda adaletin tahakkuk ettirileceğine tam inancımız var."^{384[384]}

Fiyat belirlemeyle ilgili olarak, yeri geldiğinden, İslâm'ın tutumuna da kısaca yer vermek istiyorum.

Peygamber Efendimiz (s.a) zamanında bir defasında Medine-i Münevvere'de fiyatlar tırmanmaya başlamıştı. Halk, Peygamber Efendimizden (s.a) fiyatları belirlemesini isteyince, Peygamber efendimiz şöyle cevap verdi:

Fiyatların düşmesi de tırmanması da Allah Teâlâ'nın elindedir (yani tabii kanunlara bağlıdır). Ben, hiç kimsenin benim kendisine zulüm ettiğim şeklinde bir şikayeti olmadan Rabbime kavuşmak istiyorum."

Bundan sonra Peygamber Efendimiz devamlı hutbelerinde, konuşmalarında ve insanlarla sohbetlerinde şöyle buyurmağa başladı:

"Hayatın gereksinimlerini pazara alıp getiren, Allah Teâlâ tarafından rızık ve rahmet bulur.Ama onu stoklayan kimse ise Allah'ın (c.c) lanetine müstehak olur"

Kim fiyatların yükselmesi için bir yiyecek maddesini kırk gün stoklarsa o Allah'tan (c.c) ve Allah'da (c.c) ondan beri olur."

Ucuzluk olduğunda yerinen, pahalılık olduğunda ise sevinen stokçu (muhtekir) ne kötü bir kuldur"

"Bir kimse herhangi bir yiyecek maddesini (daha sonra pahalı satmak üzere) kırk gün stoklayıp daha sonra onu tasadduk etse bile, o kırk gün süresince kazandığı günahı telafi etmeye yetmez."

Bu şekilde, Peygamber Efendimiz (s.a) karaborsa ve stoklama aleyhine yaptığı tebliğ ve ikna etme faaliyetleri üzerinde o kadar durdu ki tüccarlar kendi kendine nefislerini ıslah ettiler ve stoklamış oldukları malları piyasaya sürdüler.

Hükümet ve iktidarı üstün ahlâk temeli üzerine oturan hükümdar, ne yücedir! O, asıl gücünü polis, mahkeme, kontrol ve kanun tasarılarından değil de insanın kalbinin ve runun derinliklerinden kötülüğün köklerini kazımak ve niyetleri ıslah etmekten almaktadır. O, görüşleri, zihniyetleri ve kriterleri değiştirmekte; bu yolla, halkın kendi rızalarıyla dürüst ahlâkî temellere dayanan hükümlere bağlı kalmasını sağlamaktadır. Bunun aksine, niyeti dürüst olmayan, ahlâkî bozuk olan ve iktidarını sürdürmek için zorbaca tasalluttan başka hiçbir alternatifi bulunmayan iktidar sahipleri; bugünlerdeki gibi bir durum^{385[385]} söz konusu olunca tüm işlerin altından güç kullanarak kalkmak istemekte ve böylece halkın ahlâkını ıslah etme yerine, onlarda birazcık da olsa kalmış olan iyi hasletleri de tüketerek ahlâkî bozukluklarını zirveye çıkarmaktadırlar.^{386[386]}

Resmi Fiyat Ayarlamaları İle İlgili Bir Başka Soru

Soru:

Bizim, komisyoncular aracılığı ile buğday almamız gerekiyor. Buğdayın alım satımı için bugünlerde kontrollü fiyat uygulaması olmasına rağmen, resmî fiyatlar üzerinden buğday bulmak mümkün olmuyor. Pazardaki tüm esnaf resmî fiyattan biraz daha fazla bir fiyatla alım-satım yapıyorlar ama satış faturalarında

^{384[384]} Burada sözü edilen mahkemelerin İngilizlerin sömürge dönemi mahkemeleri olduğu göz önüne alınmalıdır. Üstad Mevduî'nin kendi teşkilat üyelerine mahkemeye avukatsız gitmelerini tavsiye etmesinin sebebi, daha önceki sayfalarda "İslâmî Görüş Açısından Avukatlık" başlığıyla geçen konunun bir defa daha okunmasıyla daha iyi anı aşılabilir. (Çev.)

^{385[385]} İkinci Dünya Savaşı dolayısıyla temel gıda maddeleri ve diğer maddelerin piyasaya sürülmemesi ve bir çok malın karaborsaya düşmesi durumu kastediliyor.

(Çev.)

^{386[386]} Tercüman'ul Kur'an, Recep-Şevval, 1363/Temmuz-Ekim, 1944

resmî fiyata uygun fiyatlar gösteriyorlar. Dükkan sahibinin alım ve satım yaparken belirlenmiş resmi fiyatlardan fazla olarak alıp verdiği miktar daha çok dükkancının defteriyle değil de cebiyile alakalı bir şey oluyor. Şimdi, kişinin kendi kullanımı ya da ticaret yapması için bu usulle buğday satan almasının caiz olup olmadığını açıklayabilir misiniz? Yine, şu noktanın da açıklık kazanması gerekiyor: Eğer bu gibi herhangi bir mesele mahkemeye intikal ederse -ki her an olası birşey- hakim önünde de sahte hesap defterlerindeki hesaplara uygun olarak ifade vermek caiz midir? Yalnız bu soruya cevap verirken gerçeğin söylenmesi durumunda Hindistan kanunlarını korumaya (defence of India Rules) bağlı olarak mahkemenin muayyen bir ceza vereceğini de göz önünde bulundurmak gerekir.

Cevap:

Bu gibi durumlarda kendi kullanımınız için behemehal buğday satın alabilirsiniz. Çünkü böyle bir durumda defter tutma gibi bir sorunuz yoktur. Ama dükkan meselesine gelince iş değişiyor. Çünkü malın alındığı gerçek kıymetin hesap defterine geçirilmesi (hükümetin uyguladığı cezaî müeyyidelerden dolayı) oldukça tehlikeli bir hâl almıştır ve bu hükümetin bir kusurudur. Eğer bu işten kurtulmak mümkün ise sizin için daha iyidir. Ama geçiminiz sadece bu ticarete dayanıyorsa ve başka bir yolla rızık temin etmeniz mümkün değilse bu konuda benimseyebileceğiniz caiz yol şudur: Defterlerinizi ahşverişinizdeki gerçek fiyatlar üzerinden tutunuz. Eğer hükümetin koşturmasına maruz kalırsanız mahkemede açık açık meseleyi anlatınız. Mahkemede, bu hükümetin yanlış politikalarıyla herkesi yalancı olmak zorunda bıraktığını söz konusu ediniz. Hükümet eğer fiyatları ayarlıyor ve bunu da kontrol ediyorsa, belirlenen fiyat üzerinden malların piyasada bulunmasını sağlamasının da hükümetin bir görevi olduğunu, ama hükümetin bunu yapmadan fiyatları ayarlama yoluna gittiğini belirtiniz.

Sizin belirlenmiş fiyatlara uygun olarak mal alıp-satmaya devam etmeniz durumunda, geçiminiz için zorunlu olan ihtiyaçları karşılamanızın mümkün olmadığını; mal satın alırken resmi fiyatlar söz konusu olunca satıcıların daha baştan mal olmadığını bahane ettiklerini, ama karaborsadan ihtiyaçlar karşılanınca bu sefer de hükümetin takibata başladığını güzelce izah ediniz. Her şeye rağmen siz ne kadar mal alırsanız onu gerçek fiyatlarıyla defterinizde açık açık göstereceğinizi, kanunlardan kaçabilmek için ülkedeki yüzbinlerce, milyonlarca insanın benimsediği yalan söyleme yoluna başvuramayacağınızı açıklayınız. Bütün bunları açıkladıktan sonra eğer hakimler insafa gelmeyip sizi suçlu göstermeye devam ediyorsa, ceza vermektan çekinmemelerini; ancak, genelde insan aklının tanıdığı adalet ölçülerine göre fiyat ayarlama tasarısını yürürlüğe koyan en yetkililer başta olmak üzere, bunları uygulayan küçük dereceli memurlara kadar herkesin ülkedeki bütün insanları yalan söylemeye ve sahtekarlığa zorlamaktan dolayı suçlu olduklarını yüzlerine vurunuz.^{387[387]}

Satış Vergisi

Soru:

Manifaturacılık yapıyorum. 1 Nisan 1948'den bu yana satışlarımıza satış vergisi kondu ve bunu müşterilerimizden almamız istendi. Ancak esnaf bu vergiyi genellikle ne müşterisinden alıyor ve ne de herhangi bir alım yaptığında veriyor. Esnaf, yaptığı günlük gerçek satışları defterlere geçirmeyerek, bu vergiden kurtulma yoluna gidiyor. Hükümetin vergi memurları geldiğinde de uydurma defterler ortaya çıkarılıyor. Defterlerde herhangi bir şüpheli durum gözükmesi halinde vergi memurlarının ağzı rüşvetle kapatılıyor. Diğer esnaf için bu gibi sahtekârlıkları yapmak ve rüşvet vermek kolay ama, imanlı ve dürüst bir tacir ne yapsın? Eğer müşterilerden satış vergisi almaya kalksa malı satılmayacaktır. Çünkü, satış vergisi almadan müşteriye kolaylıkla mal verebilecek ikinci bir dükkan hemen yanibaşındadır. Diğer taraftan müşteriden vergi almaya, bu vergiyi kendi cebinden ödemek zorunda kalacaktır. Bu durumda birçok zaman bir şey kaz anmamakta, hatta bazı durumlarda tacir kendi cebinden ödemek durumunda kalmakta, yâni; zarar etmektedir. Sorun şu: Ticareti mi bırakalım yoksa uydurma defter tutmaya mı başlayalım? İşin kötü tarafı; biz defterleri doğru tutsak bile, vergi memurları onu uydurma zannetmektedirler. Çünkü esnafın %99'unun uydurma ya da hileli hesap tuttuğu bir ortamda %1'lik kesiminin hesaplarını doğru tuttuğu inancı hasıl olmamaktadır. Bu yüzden vergi memurları usullerine uygun olarak bizim satışlarımızı daha fazla hesaplayarak bizden daha fazla vergi istemektedirler. Şimdi biz bütün bunlardan kurtulmak için rüşvet mi verelim, yoksa dürüstlüğümüze mükafat olarak fazladan vergi cezası mı ödeyelim?

Cevap:

Bu sorunun aslında bize değil de hükümete yöneltmesi gerekirdi. Hükümetin kendisinin vücuda getirdiği problemi yine kendisinin çökmesi lazımdır. Bu tür soruların hükümete yöneltmesi, belki hükümet yetkililerinin vicdanlarını harekete geçirir de tüm halkın yalan söyleme, hiyanet ve sahtekarlığa alışmasına sebep olan politikalarında ne gibi hatalar yaptıklarını düşünmeye başlarlar,

Bu arada şu mesele üzerinde de kafa yormak lazımdır: Önceden, yabancı bir milletin^{388[388]} kendi menfaatleri için çalışan bir hükümetin baskısı altındaydık. Bu yüzden müslüman halk; ne o hükümete itimad ediyor, ne ona bir yakınlık ve sevgi besliyor ve ne de o yabancı hükümetin kendisinden hak olarak talep ettiği şeyleri kabul ediyordu. Ancak, şimdi bu ülke senelerdir aşkıyla bütün milletin deliye döndüğü Pakistan'a dönüşmüş ve mesuliyetleri, halkın sevilen önderleri olan kişiler ellerine almışlardır.^{389[389]} Şimdi ne olmaktadır ki, Pakistan'ı düzene sokmak, güçlendirmek, kalkındırmak için vergi konusunda halk onu ödemeye yanaşmamaktadır? Acaba bunun sebebi sırf halkın millî duygularının körelmiş olması ve liyakatsizliği midir? Yoksa bunda liderlerimizin kusurları da söz konusu mudur? Eğer vergi veren kimseler, kendisinden Pakistan için yapılması gereken fedakârlığı işbaşındaki beyefendilerin de yaptığını görse ve kendisinden vergi adı altında alınanların birkaç kişinin zevk ve sefasına değil de gerçekten kendisinin ve ülke insanlarının refahı, iyiliği için harcandığına inansaydılar, acaba hükümetinin harcamalarına katkıda bulunmaktan bu ölçüde kaçarlarmıydı?

Soruyu soran ve onun gibi imanlı ve dürüst tüm tacirlere benim tavsiyem şudur: Öncelikle, onlar vergileri tam manâsıyla ödemek için çalışmalıdır.^{390[390]} Ancak, bu tamamıyla imkansız olup da bu şekilde vergi vermekle karınlarına doyurmak bile güçleşirse, diğer esnafa ancak şu noktaya kadar uyabilirler: Bu gibi kimseler verginin bir kısmını defterlerine işlemeli ve bir bölümünü ise işlememelidirler. Ancak vergi memurlarına ne yalan söylemelidirler ve ne de onları rüşvetle başından savma yoluna gitmelidirler. Bilakis defterce gözükenden eksik olduğunu ve memura eğer isterlerse kendi aleyhlerine dava açabileceklerini söylemelidirler. Eğer aleyhlerine dava açılmak gibi bir tutum söz konusu olursa mahkeme önünde pazarın görünmeyen yüzünü açık açık gözler önüne sermeli ve bu içler acısı durumun dürüst ve imanlı bir tacirin ekmek parası kazanmasını önemli ölçüde zorlaştırdığını izah etmelidirler. Keşke bazı himmet sahipleri bu şekilde davranmayı şiar edinseydi. Bu şekilde ulusumuza mevcut çarpık hükümet nizamı yüzünden nasıl olup da dürüstlüğü yanlıştır ve sahtekarlığın doğru olarak empoze edildiğini anlatmak daha kolay olurdu.^{391[391]}

Ev Kiraları Üzerine Karaborsacılık

Soru:

Şu anda kirayla oturmakta olduğum evi benden önce bir şahıs ev sahibinden 45 ruپیye^{392[392]} kiralamış ve ev sahibinin kendisini herhangi bir durumda evden çıkarması için iki ay önceden bildirmesini şart koşmuş. Kardeşim bu evi o kiracıdan aynı şartlarla devraldı ve ben de kardeşimle birlikte bu evde yaşamaya başladım. İki ay sonra benim hatırlatmamla ev sahibi verdiğimiz kira karşılığında bize makbuz kesti. Aylık 45 ruپی kirayla bu durum sekiz ay devam etti. Ancak kiranın oldukça fazla olması bizi çok sıkıntıya soktu. Bu yüzden kirayı azaltmak için birkaç kez kira kontrolörünü buraya çağırarak aklımızdan geçmesine rağmen, kalben rahat olamadığımız için böyle birşeye başvurmadık. Eylül'de ev sahibinden evi badana yaptırması vs. gibi şeyleri istediğimizde o bunun kiracılar tarafından yapılması gerektiği yanıtını verdi. Çevremizdeki insanların onu ikna etme gayretleri boşa çıktı. O sonunda suskunluğunu bozarak iki ay sonra cevap vereceğini söyledi (Belkide bu cevabıyla evi zorla boşalttıracağını ima etmek istiyordu.) Bunun üzerine aramızda biraz hararetli tartışmalar oldu. Bu tartışmalar neticesinde ben, kira kontrolörüne oturduğumuz evin kirasını belirlemek üzere çağrıda bulundum. Kira kontrolörü evin kirasını 16 ruپی 65 peysa^{393[393]} olarak belirledi ama, benim gönlüm buna şimdi bile razı olmuyor.

^{388[388]} İngilizler. (Çev.)

^{389[389]} Yazı 1948'de yazılmıştır. Bu ise İngilizlerin Alt kıtayı terkettiklerinden (1947) bir sene sonrasındır ve Pakistan ve Hindistan ayrımından sonra iktidar, Pakistan'da artık müslümânî arın eline geçmiştir (Çev.)

^{390[390]} Soruya verilen cevabın 1948'de verildiği ve bundan bir sene önce, yani 1947'de müslümanların üzerinde İslâm'ı daha iyi bir şekilde yaşamak amacıyla İslâm adına Pakistan'ı kurmuş oldukları göz önünde bulundurulmalıdır. (Çev.)

^{391[391]} Tercüman'ul Kur'an, Şevval, 13671 Ağustos, 1948

^{392[392]} Ruپی: Pakistan ve Hindistan'da kullanılan para birimi: 1 ruپی=100TL (1989). Ayrıca bu olayın 1946'da geçtiği de göz önüne alınmalı. (Çev.)

^{393[393]} 1 ruپی= 100 peysa. Aynı 1 TL'nin 100 krş yaptığı gibi (Çev.)

Aracılığıyla bu evi kiraladığımız şahıs ve onun yakınları ile yaptığımız görüşmeler neticesinde ben ortaya şöyle bir teklif attım: İstedğim kadar kalmak şartı ile ayda 35 rupi vermeye razı olacaktım. Ama, eğer bir durum olur da ev sahibi benim kendi isteğim dışında beni evden çıkarırsa, başlangıçtan itibaren aylık kira 16 rupi 65 peysa'dan hesaplanacak, ev sahibi benden aldığı fazla parayı geri vermek zorunda kalacaktı.

Ev sahibi şimdilik böyle bir şarta razı değil ama onun eninde sonunda bunu kabul edeceği açık bir şey.

Şimdi İslâmî açıdan benim için en uygun olanı şu seçeneklerden hangisidir? Aylık 45 rupi vermeye devam mı edeyim, yoksa 16 rupi 65 peysa vermek mi benim için daha doğrudur? Ev sahibi evi boşalttırmak istediğinde benim evi hemen boşaltmam gerekir mi? Veya ev sahibinin kendisinin eve oturmak için ihtiyacı olmadığı ve sırf kirayı artırmak için benim yerime başka bir kiracıya vermek istediğini bile bile evi boşaltmak için üzerimde uyguladığı emri vakiyi reddetmem caiz midir? Bu sorular cevaplanırken, kiralık evlerin olağanüstü azlığı yüzünden 45 rupi yerine 50 rupi vermeye hazır kiracıların bulunabilirdiği de göz önüne alınmalıdır.

Açık ve kesin cevap verilmesini bekliyorum. Cevabınızda ev sahibine nasihat etmemi ya da onun yaptığı zulmü kendisine izah etmemi yazmanıza gerek görmüyorum. Çünkü böyle bir şey faydasızdır. Becerebildiğim kadarıyla olayın hakikatını olduğu gibi açık açık görüşlerinize sundum.

Cevap:

Mevcut şartlarda büyük şehirlerdeki ev sahipleri kiraya verilecek evlerin azlığından ve halkın, özellikle de muhacirlerin^{394[394]} oldukça fazla ihtiyaç içerisinde olmasından dolayı fırsattan aşırı derecede -gayrı meşru bir biçimde- istifade etme yoluna başvurmaktadırlar. Bu gibi kişilerle kiracılar sözleşme yapsalar bile kendi rıza ve rağbetleri ile yapmamaktadırlar. Bilakis bu, faizle borç alma durumunda kalan kişinin içinde kaldığı zorunluluk gibi bir zorunluluktur. Bu yüzden bu gibi sözleşmelerin herhangi bir ahlâkî kadir ve kıymeti yoktur. Aslında bu gibi sözleşmeler, hükümetin adaletin yerine getirilmesi ve halkın gereksinimlerinin adilce şartlar altında halledilmesi yolunda bir düzenlemeye gitmemesinden kaynaklanmaktadır. Şu halde, eğer hükümet kiraların adil şartlar altında belirlenmesi için bir düzenlemeye gitseydi siz ve sizin gibi kimselerin bundan istifade etmemesi için hiçbir sebep yoktu. Adil bir hesapla kirası 16 rupi olan bir evden ev sahibi 45 rupi elde edebiliyorsa, o hiç şüphesiz bir vurguncudur. O ne gibi bir ahlâka sahiptir ki, ona saygı gösteresiniz. Dün piyasadaki tahıl azlığından istifadeyle karaborsacılığa soyunan ve men'ini^{395[395]} 10 rupiye satın aldığı tahılı men'i 80 rupiden satan kişinin mülkiyet hakkına da mı saygı gösterilecektir? Biz eğer hükümet aracılığıyla bu gibi kimseleri mallarını uygun fiyatlarla sattırmaya mecbur edebiliyorsak, niye buna başvurmayalım ki!^{396[396]}

İslâmî Prensiplere Uygun Bankacılığa Dair Bir Tasarı

Soru:

İslâmî prensiplere uygun faizsiz bir banka işletmek için bir taslak gönderiyoruz. Bu taslağı inceledikten sonra şer'an bu taslağın münasip olup olmadığı hakkında bizi aydınlatabilir misiniz? Bu taslakta herhangi bir çıkarma ve ekleme yapmaya zaruret var mıdır?

Tasarının özeti şudur:

Müslüman toprak sahipleri, tüccar ve sanat erbabı uzun bir zamandır tefecilerin pençesinde sıkışıp kalmıştır. Yüzde yirmi beş'e kadar varan faiz oranlarını ödeye ödeye mahvolmaktadırlar. Büyük tüccar ve toprak sahipleri, diyelim ki, iyi-kötü ayakta kalsalar bile iktisadî gücü zayıf olan müslümanların ekonomik durumları ağır faizli borçlar yüzünden oldukça fakirleşmiştir. Bundan dolayı biz, müslümanlara faizsiz borç verecek ve müslümanlardan zekat toplamayı bir sisteme bağlayacak İslâmî bir banka kurmak istiyoruz. Bu iş öncelikle bir bölgede denenmeli ve daha sonra da tüm ülke sathında yaygınlaştırılmalıdır. Öngördüğümüz bankacılık için aşağıda belirttiğimiz şekilde birkaç usul ve prensip belirledik:

1. Bu banka şeriat kanunlarına tamı tamına bağımlı olacak ve normal ya da katlanarak çoğalan her çeşit faizden elini eteğini temiz tutarak iş yapacaktır. Bu banka aracılığıyla ticaret yapabilmeleri için muhtaç

^{394[394]} Adı geçen muhacirler 1947'de Alt kıtanın Hindistan ve Pakistan adıyla bölünmesinden sonra Pakistan'a göç eden müslüman göçmenlerdir. Bu muhacirler daha hâlâ muhacir adıyla anılmaktadır ve bugün onların kurmuş olduğu siyasî parti "Muhacir Kavmi Mehoz" 13 milletevekili ile Pakistan parlamentosundaki 3. büyük partidir ve anahtar parti konumundadır. (Çev.)

^{395[395]} Men: Alt kitada kullanılan ve yaklaşık 33,5 kilo olan bir tartı birimi (Çev.)

^{396[396]} Aynı soru ve cevap 343. sayfada geçmişti. Burada bazı küçük değişikliklerle tekrarlanmaktadır. Aslına sadık kalma prensibiyle Urduca aslındaki tekrarı biz de verdik. (Çev.)

müslümanlara emlak kefaleti ve tacirlere mudarebe usulüyle sermaye sağlanacaktır. Kredi alan kişi ile bir sözleşme yapılacak ve bu sözleşmeyle onun mallarının ve sermayesinin zekatını, belli bir zamana kadar, düzenli bir şekilde bankaya verme şartı getirilecektir. Bu yolla; bir yandan, faizsiz sermaye bulduklarından dolayı müslüman tüccar ve fabrikatörler güzel bir şekilde işlerini yürütecekler ve sermayeleri için faiz ödemekte olan gayri müslim rakipleriyle zorlu bir rekabete girişebilecek bir düzeye gelecekler; öte yandan, bozulması sebebiyle halkımızın fakirlik ve geçim zorluğunun onulmaz bir hale geldiği zekat sisteminin yeniden canlandırılmasında pay sahibi olacaklardır.

2. Bu banka halkla oldukça basit ve temiz bir yolla sözleşme muamelelerinde bulunacağı için hükümetten yasal bir onay almak hiç de zor olmayacak, zaruret duyulursa eğer, bu hususta millet meclisine bir kanun tasarısı da sunulabilecektir. Önceden zekatın zorla toplatılması meselesi mecliste gündeme getirilmişti, ama bunu yaparsak hükümet müslümanların eline geçmiş olur endişesi gündeme geldiğinden parlamentoca reddedilmişti.^{397[397]} Ancak, bizim teklifimize göre zekatın cebren (zorla) toplanması, banka ile borçlunun ortaklaşa sözleşmelerine bağlı olacağı için, hiçbir hükümet sözleşmeye bağlı muameleleri onaylamamazlık yapamaz.

3. Bu banka zekat ve diğer sadakaların düzenli olarak toplanma işini de kendi üzerine almaktadır. Bireysel olarak zekat bölüştürmek eksik bir usuldür. Şeriat, zekat toplamanın toplumsal bir sistemle gerçekleştirilmesini öngörmektedir. Bu yüzden biz, İslama basın ve kesimlerin bizim bu önerimizi tam manâsıyla desteklemeleri gerektiğini düşünüyoruz.

4. Bu banka için öngörülen sermaye, onar rupilik elli bin hisse senedinden oluşan beş yüz bin rupi olacaktır. Bu sermayenin dört yüz bin rupisi ile uygun endüstriyel girişimle re yatırım yapılarak yıllık en az %6 kâr sağlanabilecektir. Geriye kalan yüz bin rupi ise toplumun en alt tabakalarındaki müslüman işçi ve esnafa borç yerilmek üzere tahsis edilecektir. Ayrıca başlangıçta ana para azlığı yüzünden kısa vadeli borç verme yoluna gidilecektir.

İdari işler için yapılan harcamalar ticari kârların %25'ini, yani yıllık 6.000 rupiyi aşmayacaktır. Bu iş için yapılacak harcamaların tahmini bir listesi aşağıda verilmiştir:

Birinci yıl, masa, sandalye, daktilo, demir raflar vs. için de birkaç bin rupi harcanacak. Bu yüzden dört yüz bin iş sermayesinden gelmesi beklenen %6'lık kârın % 2'sini bu harcamalar için ayırarak, geriye kalan %4'ünü hissedarlara dağıtabileceğiz. Bankaya yatırılacak mevduatların kân da hesaplanırsa eğer, hissedarlara daha fazla kâr verileceğinde şüphe yoktur.

Toplanan zekat meblağı en uygun şerî yollarla harcanacak, toplanan sadakalar ise "müdürler şûra" sının meşversiyile müslüman halkın refah seviyesini yükseltmek için harcanacaktır. Müdürlerin önerisine uygun olarak kârın münasib bir bölümü "halkın refah düzeyini yükseltme fonu"na yatırılacaktır. Şûra halk içerisinde nüfuzu olan ve halkın çeşitli kesimlerinin menfaatlarını gözetebilecek kişilerden oluşacaktır.

5. Bu banka topladığı vadeli mevduatlarla sanat, ticaret ve ziraatla ilgili sahalarda yatırım yaparak kâr sağlama yetkisine sahip olacak ve halkı mevduatlarını bizim bankamıza yatırmaya teşvik etmek için, sağlanan kârın bir bölümü mevduat sahiplerine dağıtılacaktır.

Bankamızın diğer bankalardan ayrıcalıklarım şöyle sıralayabiliriz:

1. Bu banka, yağma ve vurgun esasları üzerine değil de hizmet ve dayanışma aşkı üzerine bina edilecektir. Bu yüzden bu banka, ister hindu olsun ister müslüman, menfaat gözetmek yerine hizmet aşkı güden her şahıs için çalışacaktır.

2. Bu banka, kendisinden kredi almamış, ancak, zekatın toplumsal bir düzenle dağıtılmasını isteyen kimselerden de zekat toplamak için faaliyette bulunacaktır.

3. Bu banka, vadeli mevduatlar için faiz vermek yerine bu mevduatları kâr getiren yatırımlarda kullanacak ve elde edilen kârın bir bölümü mevduat sahibine verilecektir.

Cevap:

Bu faizsiz banka önerisi haddi zatında oldukça takdire şayan bir öneridir ve bunu mutlaka tecrübe etmenizi şahsen isterim. Ancak, bu işe zekat ve sadakaları karıştırmanız uygun değildir, derim. Ticari müesseseler zorunlu olarak belli bir iş düşünce, sorumluluk ve meşguliyet tarzı gerektirdiği halde; hayır müesseseleri bundan tamamen farklı bir düşünce, sorumluluk ve meşguliyet tarzı gerektirmektedir. Bu iki şeyin birbirine karıştırılmasından şöyle bir endişe duyuluyor: Bundan ya hayır işleri bir zarara uğrayacaktır ya da ticari işler. Bu yüzden siz, eğer zekat ve sadakaları düzgün bir şekilde toplamak istiyorsanız, bu iş için ayrı bir organizasyon düşününüz ve bu amaçla müstakil bir müessese kurunuz. Eğer meselenin organizasyonuna

^{397[397]} Yazının yazıldığı dönemde (1946) daha Hindistan ve Pakistan ayrılmamıştı ve İngiliz hakimiyeti söz konusu idi. (Çev.)

harcanacak masraflar sizi düşündürüyorsa, şeriatın kendisi bu sorunu önceden halletmiştir. Zekata toplayıp uygun yerlere dağıtma işini organize eden kişilere şer'an zekattan maaşlarını alma hakkı doğmaktadır.

Banka işlerine zekat ve sadakaların toplanması ve dağıtılması işinin katılmasının şöyle bir rizikosunu daha vardır: Zekat veren kişi bankadan kredi alacağı ümidiyle zekatı bu bankaya verecektir ki, bu; müslümanın sahip olması gereken zekat anlayışına yüzde yüz zıt bir anlayıştır.

Düşündüğünüz şekilde bir banka için en uygun olan bankanın tamamen ticari yollarla işletilmesidir. Kısaca, bu bankanın temel prensipleri aşağıda zikredildiği şekilde olmalıdır.^{398[398]}

1. Bu bankanın sermayesi iki yolla elde edilmelidir. Biri, böyle bir girişimde bulunan ortakların hisselerinden; diğeri ise, faizsiz hesap açtırmak isteyenlerin mevduatlarından,

2. Banka üç çeşit iş yapmalıdır:

a. Çeşitli endüstriyel ve ticari işler için kredi sağlamak ve bu yolla elde edilen kârdan kendi payına düşeni almak.

b. Normal bankaların günümüzde yapageldiği şer'an caiz tüm bankacılık hizmetlerini yapmak ve karşılığını almak.

c. Muhtaç kimselere sağlam garantiler ve emlak kefaletleri vasıtasıyla faizsiz kredi vermek. Aynı şekilde tüccarların çeklerini faizsiz olarak kırmak ve onlara kısa dönemli krediler açmak.

3. İkinci maddedeki ilk iki şıktan elde edilen kârın belli bir bölümünü bankanın idari masraflarına çıkarıldıktan sonra geriye kalan meblağ, hissedarlar ve mevduat sahipleri arasında uygun bir oranda dağıtılmalıdır.

4. Bu bankaya para yatırmak ve hisse sahibi olmak için üç muharrik sebep yeterlidir:

a. Faizden kurtulma isteği.

b. Helal kâr elde etmek beklentisi.

c. Malın korunacağı güveni.^{399[399]}

İş Hayatında İslâmî Ahlâk Prensiplerine Uyulması

Soru:

Biz bir tahıl ambarı açtık. Şu an şehirlerde fiyatları kontrol sistemine bağlı olarak "Tahıl Tüccarları Dernekleri" kurulmuş bulunuyor. Hükümet bu derneklerin sendikalaşmalarını istiyor ve sendikalaşmaları halinde hükümetin her sendikaya yiyecek maddesi satma ruhsatı vereceğim ve böylece tahılla ilgili tüm ticaretin sendikaların tekelinde kalacağı, kâr ve zararın tüm hissedarlar arasında bölüşürüleceğini söylüyor. Nitekim bizim şehrimizde de böyle bir sendika kurulmuş bulunuyor. Tüm şehrin tahıl ticaretiyle uğraşabilmek için birkaç yüz bin rupi gerekiyor. Bu meblağın tamamını ortaklar sağlayamadığı için herhangi bir bankadan faizle kredi alınacak ve diğer ortaklarla birlikte bizim de paçamız faizli kredi pisliğine bulaşacak. Biz bundan paçayı sıyrabilmek için şöyle birşey düşünüyoruz: Biz kendi hissemizin tüm sermayesini nakit olarak ödeyecek ve bankanın kredisine katılmayacağız. Şöyle bir şey de mümkün: Sendikanın, tahıl ticaretiyle başedemezse, pazarlamacıları devreye sokma ihtimali var. Pazarlamacıların sermayesinin dörtte birini sendika, geri kalan dörtte üçünü ise pazarlamacı kendi cebinden koyacak. Ayrıca pazarlamacının muhtaç olduğu sermayeyi, faizim sendika ödemek üzere, bankalardan kredi şeklinde alma gibi bir seçeneği de olacak. Eğer böyle bir gelişme olursa, biz pazarlamacılığa soyunup tüm sermayeyi kendi cebimizden ödemeyi ve böylece bankanın kredi ve faizini ticaretimize bulaştırmamayı düşünüyoruz. Sendika yetkilileri kendilerine açtığımız bu önerilerimizi kabul etti ve bu iki öneriden istediğimizi seçmede bizi serbest bıraktı. Bu konuda meseleyi ayrıntılarıyla görüştüğümüz ve amacımızı izah etme fırsatı bulduğumuz herkes bizim bu konudaki prensibimizi takdir etti. Bizim bölgedeki tüccarların çoğu hindu. Prensiplerimiz uğruna bir çok menfaatimizi terkedebilmemiz doğrusu onları çok şaşırtıyor. Bizim bu meseledeki tavrımızın hindu esnaf üzerindeki ahlâkî etkisi o kadar derin oldu ki, şimdi onlar her meseleyi danışmak üzere bize başvuruyor ve bize tam bir itimad besliyorlar. Buna şöyle canlı bir misal verebilirim: Bugünlerde bir yerden on bin çuval buğday satın alınması karara bağlandı. Hindu bir tüccar da satın alma işini gerçekleştirmek için belirlendi. Yalnız dernek tarafından bizden birisinin de onunla birlikte gitmesi için ısrar edildi. Biz her ne kadar ticari meseleler de fazla tecrübemiz olmadığını söylediysek de dernek bizim isteğimizin tersine karar verdi ve bu satırların yazarının da o hindu tüccarla birlikte gitmesi kararlaştırıldı. Daha sonra ben bunun sebebinin sorduğumda dernek yöneticilerinden birisi açıkça şunu söyledi: Başka kim giderse gitsin şöyle veya böyle bir sahtekârlık yapacaktır, ama sizden birisi giderse kendisi sahtekârlık

^{398[398]} Bu konudaki ayrıntılı bilgi için "Faiz" adlı kitabımın 2. cildine bakılmalıdır.

^{399[399]} Tercüman'ul-Kur'an, Şaban, 1365/Temmuz, 1946

yapmayacağı gibi başkalarına da yaptırmayacaktır.

Bu konuyla ilgili olarak aşağıdaki meselelerimizde bizi yönlendirici cevaplar verirseniz seviniriz:

1. Başından beri bizim gayri müslim tüccarlarla münasebetlerimiz oldukça iyi bir konumda. Ancak, eğer ileride herhangi bir sebepten dolayı bu iyi ilişkileri sürdürmezsek kendimize has bir "Müslümanlar Ticaret Birliği" kurmayı plânlıyoruz. Bu vesileyle Allah'a (c.c) her türlü itaatsızlıktan kendimizi kurtarıp, işimizi yürütebileceğiz. Böyle bir grişimin münasib olup olmadığını söyler misiniz?

2. Hindu-Müslüman husumeti yüzünden burada durumlar oldukça karışık. Piyasada hinduların hakimiyeti olduğu için müslümanlar geçimlerini karşılamakta zorlanıyorlar. Bu durumda, müslümanların payına düşen tahılın tamamının kendi aracılığıyla p az arlanmasını amaçlayan bir "Müslümanlar Ticaret Birliği" kuruldu. Bazı dostlarımız bizim de bu birliğe girmemizi tavsiye ettiler. Ama, bu birlikte milliyetçilik kokuları sezdiğimizden dolayı girmiyoruz. Bu tavrımız uygun bir tavır mıdır?

3. Bizim prensip ve ahlâkımızı takdir eden birkaç hindu bay tüm samimiyetleri ile bize eğer banka ile iş yapmazsak sendikada kalıp iş yapmamızın zorlaşacağını; hatta, sendikadan ayrılacak bile, ticareti yürütemeyeceğimizi söylediler. Sorun şu: Eğer gerçekten böyle bir durumla karşılaşsak ne yapabiliriz? Acaba zarurete binaen banka ile iş yapabilir miyiz?

4. Pencap^{400[400]} Endüstri Müdürlüğü tarafından fabrika kuran kimselere endüstriyi geliştirmek amacıyla yıllık malî yardımda bulunuluyor. Bizim bir de terlik fabrikamız var. Bazı dostlar bizim de hükümetten malî yardım almamız için istekte bulunmamızı istiyorlar. Ancak, biz Cemaat-i İslâmî'nin birer üyesi olarak böyle birşey yapip yapamayacağımızdan şüphe ediyoruz.

Cevap:

Gayri müslimlerle ortaklık yaparak bile olsa, faizden kurtulmak için gösterdiğiniz özene sınımsız sarılıyorsunuz. Her ne kadar birçok zarara gireceğiniz endişeleri gözünüzün önüne gelse ve birçok menfaati elden kaçırdığınızı hissedecek olsanız bile işin sonunda bu hareketinizin sayısız yararlarını göreceksiniz. Böyle yapmakla sadece kendi akibetinizin hayırlı olmasını sağlamakla kalmayacak, inşaallah, Allah'ın (c.c) birçok başka kulunun da hidayetini vesile olacaksınız. Birkaç günlük tecrübenizle, eğer müslüman İslâmî prensiplere uygun olarak güzel güzel iş yaparsa bunun güçlü ahlâkî etkisinin çevresini nasıl kontrolü altına aldığını siz de bizzat gözlemlemiştirsiniz.

Sormuş olduğunuz soruların cevaplarına gelince:

1. Eğer bir zaman gelir de gayri müslim ortaklarınızla geçinemediğinizden dolayı ayrı bir dernek kurmak isterseniz bu derneğe "Müslümanlar Ticaret Birliği" değil de "Tarafsız Tacirler Birliği" veya bunun gibi diğer Urduca ya da İngilizce olan bir isim koyunuz. Bu derneği kurarken her şahsın derneğe girişte "işte dürüstlük budur, işte adalet budur" diyebilecekleri, gerçek dürüstlük ve adaletle ilgili birkaç prensip belirleyiniz. Meselâ; faiz almayacağız, hile yapmayacağız, belli bir orandan daha fazla kâr almayacağız, uydurma defter tutmayacağız, yalan söylemeyeceğiz, alıcılara malımızın güzel ve eksik yönlerini açıklayacağız, ölçü ve tartıda hile yapmayacağız vs. gibi prensipler koyabilirsiniz. Bu birliğin kapısını; hindu, müslüman, sih, herkese açık tutunuz ve belirlediğiniz prensipler çerçevesinde sizinle beraber çalışmak isteyen herkese birliğin kapısının açık olduğunu ilân ediniz.

2. Hindularla müslümanlar arasındaki çekişmelerden kendinizi kesinlikle uzak tutunuz. Eğer bir zaman gelir de gayri müslimlerle olan ticarî ortaklık bağlarınızı koparmak zorunda kalırsanız, bu bağları milliyetçi çekişmeler uğruna değil de prensip savaşı vererek koparmayı tercih ediniz. Gayri müslimlerden ayrılarak kurmak istediğiniz ticari derneği de herhangi bir kavmin^{401[401]} tacirlerine münhasır kılmayınız. İçinde bulunduğunuz ortam içerisinde üye olmak için herkesin kabul edebileceği birkaç prensip koyarak çeşitli insanlar arasında ortak bir bağ oluşturunuz. Şunun için çalışmalısınız: Her kavmin insanı ile ne kadar fazla ilişki içerisine girebilirseniz, sizin için o kadar iyi olacaktır. Çünkü, böylece kendi davetinizin prensiplerini ve ahlâk anlayışınızı herhangi bir engelle karşılaşmadan uygulayabilirsiniz. Milliyetçi çekişmelere yakanızı kaptırırsanız, bunun mânâsı dört kapıdan üçünü kendi üzerinize kapatmış olmanız demektir.^{402[402]}

3. Eğer bir zaman gelir de faizli işlemler dışında büyük çaplı ticaret yapmanız mümkün olmazsa, siz "zarurete binaen" faizli işlemlere başvurmak yerine büyük çaplı ticareti bırakıp, Allah Teâlâ'nın helal

^{400[400]} Şu anki Pakistan'ın dört eyaletinden biri. (Çev.)

^{401[401]} Alt kıtada hindular kendilerini ayrı bir kavim, müslümanlar da kedilerini ayrı bir kavim olarak görmekteyler. O yüzden Hind Yarımadasında, o şartlarda, dinler insanların kavmini belirtiyordu. Hindu kavmi, müslüman kavmi gibi. (Çev.)

^{402[402]} Alt kıtada bu yazıların yazıldığı sırada ilginç bir milliyetçilik görüşü hakimdi. Hindu milliyetçiliği, müslüman milliyetçiliği vs. Müslüman milliyetçiliğinin başını Müslim Lig partisinin başkanı M. Ali Cinnah çekiyordu. Müslüman milliyetçiliği, İslâm'a sıkı sıkıya bağlanma mânâsına değil de müslüman olsun da nasıl olursa olsun; hirsız olsun, haydut olsun, yeter ki müslüman olsun şeklinde bir görüştü. Yâni, İslâm'a kuru kuruya bağlanmak onların gözünde yeterli idi. (Çev.)

yollarla size nasip ettiği geçiminiz için yeterli az bir gelire kanaat gösteriniz. "Acaba zarurete binaen banka ile iş yapabilir miyiz?" şeklindeki sorunuz oldukça acaip bir soru. Acaba gerçekten insan daha fazla kazanmak için kendini mecbur hissedebilir mi? Şüphesiz, açlıktan ölmek üzere olan bir kimse birkaç haram lokma yemeye mecbur kaldığını söyleyebilir, ama karnı tok bir insanın milyonlarca lira kazanmak zorunda olduğunu söylemesi oldukça tuhaf bir mecburiyettir. Bu gibi hilelerle, haram olan şeyleri kendinize helal kılma düşüncesi kesinlikle aklınızdan geçmemelidir. Kendi prensiplerinizi için verdiğiniz bu kadar uğraşından sonra, sonunda ticari menfaatinize az bir zarar geldiğini görünce tevbenizi bozup bankanın kapısını çalmakla sebatsızlığınızı göstermiş olacağınızı ve şimdiye kadar yaptıklarınızı berbat etmiş olacağınızı da etraflıca düşünmek zorundasınız. Böyle bir tavrın içine girmekle, siz, İslâmî prensiplerin sırf söylenmek için olduğu, yoksa uygulanmak için olmadığı gibi yanlış bir imajı kendi kendinize ispatlamış olacaksınız. Size tavsiyede bulunan hindu dostunuza şöyle bir cevap veriniz: "Problemlerimizi çözmek için yardımcı olmanıza teşekkür ederiz. Ancak, kendi prensiplerimizi çiğneyerek, faizli ticarete bulaşmamız şeklindeki tavsiyenizi kabul etmiyoruz. Bunun yerine biz size, bizimle birlikte olmayı ve bir defa da olsa faizsiz alışverişte bulunarak bunun nasıl birşey olduğunu denemenizi tavsiye ediyoruz. Tecrübe edince faizsiz alışverişin; bizim, sizin ve diğer tüm insanlar için, faizle yapılan alışverişten daha iyi olduğunu kendi kendinize anlayacaksınız. Eğer siz bizimle dayanışmayı kabul ederseniz faizsiz bir banka kurar ve bu bankayı başarıyla işleterek faizsiz bankanın yararlarını size bilfiil gösterebiliriz."

4. Cemaat-i İslâmî'nin bir üyesi olmanız hasebiyle hükümetten malî yardım alamazsınız. Ancak, eğer hükümet sizi satın almak amacıyla değil de ülkedeki endüstriyel gelişmeye katkıda bulunmanız amacıyla size mâlî yardım teklif ederse, hükümetin bu önerisi üzerinde durulabilir.^{403[403]}

Ticaretle İlgili Bazı Meseleler

Resmî Fiyatlarla Satın Alıp Karaborsa Fiyatına Satmak

Soru:

Ticarî işlerinde dürüst ve şer'î hükümlere bağlı bir tüccar, ticaret mallarını hükümetin belirlediği resmî fiyatlar üzerinden satın alabiliyor. Ama, pazarda karaborsa yüzünden fiyatlar oldukça artmış durumda. Böyle bir durumda o, pazarda yaygın olan fiyatlar üzerinden elindeki malları satma hakkına sahip midir?

Cevap:

Resmî fiyatlar üzerinden satın alınan malın resmi fiyatlar üzerinden satılması lazımdır. Resmi fiyatlar üzerinden mal alıp karaborsa fiyatına mal satmak kalbinde mal kazanma hırsından başka hiçbir insanî duygu taşımayan insanların işidir. Tabii ki ticaret malını ancak karaborsadan bulabilen, resmi fiyatlar üzerinden mal bulması imkansız olan ve başka bir iş dalına geçme gücü olmayan küçük esnaf, bir noktaya kadar, karaborsa fiyatları üzerinden ticaret yapabilir.

Peşin Ödemeye Ayrı Veresiyeye Ayrı Fiyat

Soru:

Peşin para ile eşya satın alan müşteriye az, veresiye ile eşya alan müşteriye daha fazla fiyat uygulaması yapan bir tacir, faiz almış olur mu? Ayrıca şöyle bir durum daha var: Nakit satışlarda 1 rupide 1 peysa olacak şekilde müşteriye önemsiz bir komisyon ödeniyor. Bunun şer'i durumu nedir?

Cevap:

Birinci durumda faiz alındığı açıktır. İkinci duruma gelince, bu her ne kadar faiz tanımına girmemekteyse de faizi çağrıştıran bir durumdur. Fıkıh dilinde bu "riba" (faiz) değildir ama "ribe"^{404[404]} olduğunda şüphe yoktur. Rîbe de faiz gibi kaçınılması gereken bir şeydir. Çünkü hadiste, "*Ribâ'dan ve rîbe'den uzak durunuz*" buyrulmaktadır.

^{403[403]} Tercüman'ul Kur'an, Şaban, 1365/Temmuz, 1946

^{404[404]} Faiz olma şüphesi olan şey. (Çev.)

Vergiden Mal Kaçırarak

Soru:

Bizim şehrimizde ve genellikle ülke çapında, ticaret erbabı dışarıdan gelen malların^{405[405]} vergiden kaçırarak için elinden geleni yapıyor. Öncelikle gizli yollardan malı dükkana getirmek için çalışıyorlar, başarısız olurlarsa vergi memurunu biraz görerek işlerini yürütüyorlar. Bazen de malların az gösteren sahte irsaliye ve faturalar düzenleyerek az vergi veriyorlar ve dükkanlarındaki defterlerine bu sahte irsaliyeyi işliyorlar. Vergisi ödenmeyen mallar ise muhasebe defterlerine hiç işlenmiyor. Böylece muhasebe defterinde malın miktarı, satışı ve dolayısıyla kârı olduğundan daha az gösteriliyor. Böyle bir davranış acaba caiz midir?

Cevap:

Her ne kadar hükümet sisteminin koymuş olduğu bu tür bir vergi uygulaması haddi zatında caiz değilse ve haksız amaçlarla kullanılıyorsa da, bir bütün olarak soruda zikrettiğiniz şekilde bir davranışın caiz olmadığı da su götürmez bir gerçektir. Hükümetin bu gayri meşru sömürüne karşı, yalan, hile ve rüşvet silahını kullanmak hiçbir şekilde caiz değildir. Böyle bir yolla insan malını vergiden kurtarabilecektir, ama ahlâkı berbat olacak ve böyle işlere bulaştıkça da insanlarla olan ilişkilerinde sadık ve dürüst olmalarını sağlayan ahlâkî duyguları kaybolmaya yüzütacaktır.

Rüşvet Verme Mecburiyeti

Soru:

Demiryoluyla gelen malların çıkarılabilmesi için yük faturaların alırken demiryolu katibi rüşvet verilmesi talebinde bulunuyor. Katibin isteği geri çevrilirse hem bize zarar veriyor ve hem de akla hayale gelmedik güçlükler çıkarıyor. Böyle bir durumda, mü'min bir tacire ne yapmasını önerirsiniz?

Cevap:

Bu gibi insanların kendi maaşlarının artırılması için yaptığı grevlerde halkın desteğini sağlamak istemesi ve istediklerini elde ettikten sonra da sırtlarını dönüp akla hayale gelmedik güçlükler çıkararak halkın cebini yağmalaması çok garip bir şey. Aslında bu gibi insanlara halka karşı davranışlarında dürüst bir tavır takınmazlarsa, halkın kendilerini desteklemeleri beklentisi içerisinde olmamaları mutlaka açık açık söylenmelidir.

Sorunuza gelince: Ben hükümet memurlarına rüşvet vererek haksız bir yarar sağlamanın haram olduğunu önceden de belirtmişim. Ancak, siz kendi meşru hakkınızı rüşvet vermeden alamıyorsanız, bu hakkınızı alamamanızın eksikliği sizin için tahammül edilemez noktadaysa ve bu gibi rüşvetçi memurları amirlerine şikayet etme ikmanına da sahip değilseniz veya herhangi bir netice vereceğim ummuyorsanız, mecburen rüşvet verebilirsiniz. Ancak, onlara yaptıklarının haram yemek olduğunu, eğer kendilerini bundan kurtarırlarsa kendileri için iyi olacağını devamlınız.

Komisyonculuğun Bazı Caiz Olmayan Yolları

Soru:

Komisyon almanın şer'i durumu nedir? Komisyoncuya iki kısım satıcı gelmektedir: Birinci kısımdaki satıcılar kendi sermayeleri ile herhangi bir malı satın alıp getirmekte ve komisyoncu aracılığıyla malını satmaktadır. İkinci kısım satıcılar ise, sermayenin birazını kendi ceplerinden koymakta, geri kalan miktarı da kendi satın aldığı malı komisyoncu eliyle sattıktan sonra geri vermek şartıyla komisyoncudan temin etmektedir. Komisyoncu birinci kategorideki satıcılardan % 1 komisyon alırken, ikinci kategorideki

^{405[405]} Burada kastedilen dışarıdan gelme ithal mallar değil de, şehir dışından ya da eyalet dışından gelen mallardır. Çünkü Alt kıtada o zamanda eyalet sistemi vardı. Bir malı bir eyaletten öbür eyalete geçirirken vergi vermek gerekiyordu. Bu uygulama Pakistan'da hâlâ yürürlüktedir. Sözü geçen uygulama bir ara Türkiye'de de vardı ve "ayak bastı, parası ya da vergisi" adıyla anılıyordu. (Çev.)

saticılardan % 2 komisyon alma yoluna gitmektedir. Böyle bir muamele haram mıdır yoksa caiz midir?

Cevap:

Komisyoncunun bu iki durumda ayrıcalık göstermesi yanlıştır. Borç alan satıcıdan %2, almayandan ise %1 komisyon almak faizin tanımı içerisine girmektedir. Borç meselesi ayrıcalık gösterse de durum değişmez. Satıcının kendisinden borç alarak iş yaptığı komisyoncu aracılığıyla piyasadaki rayiçlerden malını sattırma zorunluluğu getirmesi elbette caizdir.

Soru:

Komisyoncular, alıcı ve satıcıdan aldığı komisyona ilaveten malın satılmasından sonra "komisyoncu vergisi" adı altında bir miktar daha alıyorlar. Meselâ; sattıkları şey meyve ise bir miktar alıyorlar veya sebze ise kendi hisselerini ayırıyorlar. Bu sözde komisyoncu vergisinin şer'i durumu nedir?

Cevap:

Bu da artık komisyoncunun işin tadını kaçırmasıdır. Kararlaştırılmış komisyonunu aldıktan sonra bu şekilde birşey alma hakkı yoktur. Aslında bu "vergi" gibi masum bir adla mala el uzatmaktadır.

Toprak Ağalığının İğrençlikleri

Soru:

Cemaat-i İslâmî'nin yayınlarını okudum ve son derecede etkilendim. Kafa yapım değişti, ama bu kafa yapımın çevremle hiçbir şekilde uyum sağlaması mümkün değil. Meselâ, şöyle bir mühim problemi ele alalım. Bizim, dedelerden kalma mesleğimiz toprak ağalığıdır (sahipliği). Babam beni toprakları işletmekle görevlendirdi. Ancak günümüzde toprak ağalığı mahkeme, polis vs. ile birlikte yürümek zorunda. Mahkeme ve polis ilişkileri kesmek demek, toprak sahibinin ekonomik olarak ölümü demektir. İş o noktaya geldi ki, mahkeme ve polisin desteğini kaybeder kaybetmez toprak sahibinin kendi işçi ve çiftçileri üzerinde hiçbir etkisi kalmıyor. Polis de havadan gelirinin yani rüşvetinin herhangi bir toprak ağası tarafından kesildiğini görünce işçi ve çiftçileri o toprak ağası aleyhine kışkırtıyor ve iki tarafı karşı karşıya getiriyor. Bu şekilde mahkeme korkusunun kalmadığı yerlerde işçilerin vazifelerini yerine getirebilmeleri için vicdanlarının sesinden başka birşey fayda vermiyor. Durum o dereceye geldi ve insanlar o kadar yozlaştılar ki, maddi çıkarlarından başka birşey düşünmez oldular. Bu meseleyi daha fazla açmak için şöyle bir misal vereyim: Bizde prensip olarak şöyle bir kural var. İşçilerden herhangi birisi işini aksatır veya herhangi bir zarara sebep olursa karşılığını o işçiye ödetiriz. Şimdilik biz bu uygulamayı durdurduk. Çünkü polisin yardımı olmadan böyle bir uygulamayı yürütmemiz mümkün değil. Tavrımızdaki bu değişiklikte birlikte çiftçiler zarar verilmeye başladılar. Verdirilen zararı tazmin ettirmekle yükümlü polis memurları ise kendi paylarına bir şey düşmeyeceğini bildiklerinden tüm bu olanlara göz yumuyorlar. Bütün bunlardan sonra toprak ağalığını bırakmaya mecbur olacak bir duruma geldim. Bana nasıl bir çıkış yolu tavsiye edersiniz?

Cevap:

Bu İslâm dışı düzende toprak sahiplerinin polis ve mahkemeye birlikte çalışmak zorunda kaldıklarını ve kanunlara başvurmayan bir toprak sahibinin ne kadar zarara uğrayabileceğini biliyoruz. Ama bütün bunlara rağmen biz şunu diyoruz: İslâm'a davet işinde çalışacak kimselerin tüm muamelelerini kanuni bir destek olmadan ahlâkî temellere dayandırmaları ve bu yolda uğrayacakları her türlü zarara tahammül etmeleri gerekir. Şimdi, İslâm daveti için mi çalışacaksınız yoksa kanun desteğiyle toprak ağalığı mı yapacaksınız? Bu sizin kararınıza kalmış birşey, ama bu ikisini bir arada yürütemezsiniz. Polis ve mahkeme aracılığıyla ağalığının gücünü göstereceğiniz insanların sizin ahlâkî davranışlarınızdan etkilenmeleri mümkün değildir. Aynı şekilde onlar, tek hükmedicinin Allah olduğu ve sadece O'nun kanunlarının geçerli olması gerektiği şeklindeki tebliğlerinizde sizi sadık olarak görmeyeceklerdir.

Oyuncağın Hükümü

Soru:

Plastik kuşlar, kız çocukları için bezden yapılmış bebekler, camdan bilyeler gibi çocuk oyuncakları satmak caiz midir? Aynı şekilde hinduların ihtiyaç duydukları kuklaları da satabilir miyiz?

Cevap:

Çocuk oyuncakları satmak haddi zatında yasak değildir. Fakat sattığınız oyuncaklarda ve oyun eşyalarında şe'ri bir mahzur olmamalıdır.

Hayvan ve insan heykelciklerine gelince, bu konuda iki durum söz konusudur:

1. Heykelciklerin tüm ayrıntılarının belli olacağı bir şekilde yapılması,
2. Tahta, at ve bez oyuncak gibi herhangi bir canlının belli belirsiz bir şekilde yapılması.

Birinci kısımdaki heykelciklerin satışı caiz değildir. İkinci kısımdaki oyuncakları satabilirsiniz. Hinduların ihtiyaç duydukları kuklalara gelince eğer bu gibi kuklalar Kirişen Ci veya Ram Çenderci^{406[406]} gibi kimselerin kuklaları ise, müşrikçe düşünceleri temsil ettiğinden satışları haramdır.

İlanlarda Kullanılan Resimler

Soru:

Günümüzde takvim vs.de ilan için kadın resimleri kullanmak ve bazı meşhur şahsiyetlerin ve ulusal liderlerin posterlerini asmak moda haline geldi. Buna ilaveten bu gibi resimler ticarî eşya kutularına, şişelere ve paketlere de basılıyor. Bu gibi şeylerden bir müslüman tüccar yakasını nasıl sıyırabilir?

Cevap:

Siz eğer böyle bir takvim hazırlatırsanız, bu gibi resimleri bastırmaktan uzak durunuz. Eğer zaruri olarak kendiniz için takvim vs. gibi şeyler kullanmak zorunda kalırsanız, resimsiz olanları tercih ediniz. Resimsiz bulamazsanız, o zaman resimleri kapatınız ya da şekkilerini bozunuz. Ancak kutu, şişe ve paketlerdeki resimleri ne derece yok edebilirsiniz ki! Resme tapan günümüz dünyası hiçbir şeyi resimsiz bırakmamak için yemin etmiştir sanki! Posta pullarından, demir ve kağıt paralara kadar her şeye resim basılmaktadır. Bu geniş kapsamlı tağuti nizam kendi pislik ve çarpıklıklarını köklerden dallara, hatta yapraklara kadar yaymaktadır. Siz kendi imkânlarınız ölçüsünde bu gibi şeylerden kaçınmaya çalışınız. Kendinizi ve dünyayı kurtarmak için bütün gücünüzle bâtil nizamın tasallutunun sona ermesi ve hakkın nizamının kurulması yönünde gayret gösteriniz. Bu bâtil nizamın köklerini keserseniz, dalları zaten kendiliğinden kuruyacaktır.

Soru:

Her köyde umumiyetle bir çilingir ve bir marangoz mutlaka bulunur. Bu gibi kimselere toprak ağaları iş yaptırmakta fakat karşılığında ne nakit para ve ne de maaş vermektedir. Onlara emeklerinin karşılığı olarak arasıra tahıl veriyorlar. Bu çeşit muameleye "sip" denilmektedir. Toprak ağasına herhangi bir demirden yada keresteden bir malzeme gerektiği zaman çilingir veya marangoz aracılığıyla onların tanıdıklarından gerekli malzemeyi satın aldırılmaktadırlar. Ortada şöyle bir durum var: Bu çilingir ve marangozlar özel ilişkilerinin olduğu dükkanlara girer girmez kaş göz işaretiyle, toprak ağasının ruhu bile duymadan, dükkancıyla kendi simsarlık ücretlerini kararlaştırmaktadırlar. Eğer dükkan sahibi çilingire ya da marangoza komisyon vermeye yanaşmıyorsa, bu kişiler toprak ağasına kendilerine komisyon vermeyen dükkancılardan alışveriş yaptırmamakta, anlaştıkları başka dükkanlardan yaptırmaktadır. Eğer dükkancı marangoz ve çilingire komisyon vermeyi kabul ederse, o zaman mal kötü olsa bile, onlar bu malı övmeye başlarlar ve satılması için gayret ederler. Bu hıyaneti toprak ağası bilmiş olsa çilingir ve marangozu bir an bile köyde durdurmaz. Bu gibi davranışlar hakkındaki görüşünüz nedir?

Cevap:

^{406[406]} Hindu dini önderleri. (Çev.)

"Sip" meselesi kırsal kesimde gelenekleşmiş bir şekil almıştır. Bu yüzden buna caiz değildir denilemez. Ancak emeğin karşılığının verilmemesi gibi bir durum söz konusu olmamalı; insanlara yaptıkları emeğin karşılığına uygun ücret verilmelidir. Belirlenmiş iş dışında fazla bir iş yaptırılırsa, onun karşılığı da ayrı olarak verilmelidir. Ağalığın verdiği avantajla insanlara haksızca iş yaptırmak zulümdür.

Sizin yazdığınız şekildeki simsarlığın caiz olmadığı açık bir şeydir. Ancak bunun toprak ağalarının aşırı gitmelerinin bir neticesi olduğu da bir vaki'dir. Zenaat sahibi insanlar, sırf ağanın baskısıyla, kendi işlerini bırakıp mecburen mal satın almaya gitmektedirler. Bu emeklerinin karşılığını ise dükkan sahibiyle yaptıkları, sözüm ona, şu şekil anlaşmayla almaktadırlar: "Eğer sen bana komisyon verirsen, ben de senin malımı kötü de olsa bu ağaya satın aldırırım". Böyle bir durumda simsar, dükkan sahibi ve toprak ağası, her üçü de bir çeşit ahlâkî suç işlemektedirler. Eğer toprak sahibi; insanlara bedava iş yaptırmayı terkedip, adalete dayalı olarak emeğin karşılığını verse ahlâkça bozuk sayılan bu durum ortaya çıkmaz.

Ticarette Örfün Yeri

Soru:

Deri ticaretinde ham deri üzerine yazılan ebatlar oldukça yanlış yazılmaktadır. Bu konuyu şöyle açabilirim. Mal Kalküta'da^{407[407]} hazırlanmaktadır. Malı hazırlayanlar her parça üzerine olduğundan fazla ebat yazmaktadırlar. Meselâ; otuz desimetrelilik parça üzerine otuz iki desimetre yazılmaktadır. Kalküta'dan mal alan tüccar da, daha sonra dışarıdan mal almaya gelenler de bu miktarı biraz daha fazlalaştırmaktadırlar. Buraya geldiğinde parçalar üzerindeki ebatlar ancak kesinleşmekte ve sonuna kadar da bu şekilde kalmaktadır. Üzerinde gerçek ebadların yazıldığı deriyi pazarda bulmak mümkün değildir. Hemen hemen tüm fabrika ve tacirler bu ebadları kullanmaktadırlar. Genellikle müşteri bu durumu bildiğinden, ebadlardaki bu karışıklık alım-satım sırasında söz konusu edilmektedir. Şu da var ki, herhangi bir müşterinin sorması durumunda mal üzerindeki ebadların yanlış vurulduğunu belirtiyoruz. Biz bu yanlış ebadlarla deriyi alıyor ve yine bu yanlış ebadlarla, kendi kârımızı da üstüne koyarak satıyoruz. Örneğin; eğer bir parça otuz iki desimetre olarak gelirse, onu otuz iki desimetre olarak satarız. Şer'î açıdan böyle bir ticaretin hükmü nedir?

Cevap:

Bu ticareti yapanlar arasında bu mesele bilinen bir şeyse bu tip bir ticaret caiz sayılır. Yani; satıcılarla alıcılar yanlış ve doğru ölçülerde ne gibi farklılıklar olduğunu; hangi malın doğru ölçülerde, hangi malın da yanlış ölçülerde bulunduğunu biliyorlarsa, böyle bir ticaret caiz sayılır. Ancak, çeşit çeşit ebadların yaygın olması iyi bir şey değildir. Bu meseleden haberi olmayanlar zarara girmektedirler. Ticareti bu "gizli sırlar"ından arındırmak iyi bir hükümetin vazifesidir.^{408[408]}

Kamu Mülkiyeti

Soru:

Siz ve Cemaat-i İslâmî kamu mülkiyeti konusunda özel bir görüş sahibisiniz. Bu yüzden bazı kuşkularımı dile getiriyorum. İlgileneceğinizi sanıyorum.

Günümüzde bazı kişiler komünizmden etkilenmiştir. Fakat zenginler ile yoksullar arasındaki sınıf kavgasının bulunması, kamu mülkiyeti olgusunu ortaya çıkarmaktadır.

Sorum şudur:

Siz ve Cemaat-i İslâmî, arazi ve sanayinin kamulaştırılması konusunda nasıl kesin bir görüşe vardınız da, "İslâm buna karşıdır" diyorsunuz? Siz, bir fikrin davetçisi, bir davanın lideri olarak düşüncelerinizi ve görüşlerinizi elbette açıklama hakkına sahipsiniz. Fakat kesin ve nihai kararı siz veremezsiniz. Bu, İslam devletinin şurasına ait bir iştir. Kitap ve Sünnet üzerinde araştırmalar yaparak, her meselede olduğu gibi, kamu mülkiyeti meselesinde de şura kesin ve nihai kararı açıklar.

Şimdi müsaade ederseniz, İslâm'ın kamu mülkiyeti ile ilgili görüşüne bir bakalım. Galiba siz, İslâm'ın, devletin ferdi mülkiyet hakkına müdahale etmesine izin vermediği görüşüne sahipsiniz. Oysa gördüğüm

^{407[407]} Şu an Hindistan'ın büyük şehirlerinden bir tanesi. (Çev.)

^{408[408]} Tercüman'ul Kur 'an, Ramazan, 1365/ Ağustos 1946

kadarıyla İslâm kaynakları bu karışık meseleye hiç dokunmuyor bile.

İslâm'ın ferdi mülkiyeti kabul ettiği konusunda hiç bir şüphe yok. Fakat bundan, arazi, sanayi ve diğer ticari mülklerin kamulaştırılmayacağı hükmünü çıkarmak, tamamen insafsızlık olacaktır. "Bir hakkı kabul etmek başka bir şey, bir hakkın alınmasını gerekli kılmak başka bir şeydir."

Hz. Peygamber'in (s.a) bazı kişilere arazi vermesi ve aylıklar bağlaması İslâm devletinin halkın bütün arazilerini kendi yetkisine alamayacağını göstermez. Bir şeyin vuku bulması, (bir vakıa olarak ortada bulunması) hukuken de vacip (zorunlu) olduğunu ispatlamaz.

Galiba, Hz. Peygamber'in (s.a) her şahsın bir arazi veya bir işyeri sahibi olması gerektiğini bildiren bir hadis-i şerifi olduğunu söyleyemeyiz. Bu durumda, yapılması gerekli olmayan birşeyin terkedilmesi neden caiz olmasın?

Bizzat Kur'an-ı Kerim'de, "*Yeryüzünde ne varsa, hepinizindir.*" buyurulmaktadır. Allah'ın emrine göre, seçime dayalı olan İslâm devleti de hepimizindir. Böyle bir hükümet, bütün malı-mülkü bizler adına kendi idaresine alırsa, bunun yanlış ve uygunsuz olduğunu nasıl iddia ederiz?

Ferdi mülkiyet, bir çağın özel şartlarında Kur'an'ın köle edinmeyi caiz kılması gibi bir meseledir. Oysa Kur'an bu izni verirken, mutlaka köle edinmenin dememiştir; köleliği zorunlu kılmamıştır.

Ben şu iddiada bulunuyorum: Hakla kabul etmek, hakkı uygulamakla eş anlamlı değildir. Farz derecesine ulaşmamış, ihtiyari olan bir hakkı, müslümanlar isterlerse, topluca terkedebilirler.

Bana göre mesele, geçmiş dönemlerde uygulanan arazi sistemlerinin ne olduğu değildir. Ben şunu belirtmek istiyorum: Asıl mesele, Kur'an-ı Kerim'e ve hadis-i şeriflere dayanarak, İslâm devletinin, çoğunluğun, görüşünü alıp bütün müslümanların tüm arazilerini kendi idaresi altına alması, daha iyi üretim yapması ve onu halka dağıtmasının mümkün olup olmadığıdır. Dünya, ferdi mülkiyet hakkım ne daha önce yok edebilmiştir, ne de gelecekte yok edebilecektir.

İnsanlara sınırsız mülkiyet hakkı verilirse, devlet, ne bir tarım kontrolü yapabilecek, ne de ruhsat sistemini uygulayabilecektir. Hatta ticaret üzerinde de denetim yapamayacaktır.

Kamu mülkiyetine geçiş için, çoğunluğun görüşünü almada şûra yeterli görünmezse, halk oylaması (referandum) yapılabilir. Millet, bir bütün olarak buna karar verirse, nasıl İslâm'a aykırı olduğunu söyleyebiliriz?

Cevap:

Sorularınızın cevabını, bir mektuba sığdırmak çok güç. Fakat şu bir kaç değini, umarım sizin için yeterli olur: Size katılıyorum. Gelecekte, İslâm devlet başkanı veya İslâm şûrası tarafından karara bağlanacak olan konularda, bizim gibi dini ayakta tutma mücadelesi veren bir cemaat, önceden bir karar yetkisine sahip değildir. Zaten herhangi bir karar versek bile, bunun hukukî bir değeri yoktur.

Fakat bir cemaat olarak, bize göre hangi uygulamanın İslami olmadığını söyleme hakkına sahip değil miyiz? Gündeme gelen meselelerde, karşı çıkma kararımızı ve görüşümüzü söyleme hakkımız yok mu? Siz, dini meselelerde kişinin veya belli bir zümrenin bir karara varma hakkını ve görüş bildirme selahiyetini kabul ediyorsanız; bilmelisiniz ki, biz bundan fazlasını yapmıyoruz.

Zaten bu tür meselelerde aldığımız kararların ve açıkladığımız görüşlerin, gelecekteki İslâm devletini ve şûrasını bağlamayacağım biz de biliyoruz.

Şimdi isterseniz asıl meseleye gelelim. Kamu mülkiyeti konusunda, temel sorun olarak iki konuya çözüm getirmek lüzumu var:

1. Bütün üretim kaynaklarını kamulaştırmak, İslâm'ın sosyal felsefesine göre, komünizmde olduğu gibi gerekli midir? Gerekli değilse, en azından "bu İslâm'ın sosyal ruhuna uygundur" diyebilir miyiz?

2. Bir parlamento, yaptığı kamu mülkiyetine geçiş plânını uygulamaya koyma uğruna, kanun çıkararak, arazi ve diğer üretim kaynaklarından ferdi mülkiyet hakkını kaldırıp sosyal mülkiyeti sağlayabilir mi? Devlet, herkesin sahip olduğu malı, mülkü, devletin belirlediği fiyatlarla kendine satmaya mecbur eden bir karar verebilir mi?

Birinci sorunun cevaplarını bulmak için "Arazi Mülkiyeti" adlı kitabımın son bölümünü okumanızı tavsiye ediyorum. Hatta "Faiz" adlı kitabımın ikinci bölümünü de okumalısınız. Naim Sıddık'ın "Kamu Mülkiyeti" adlı risalesini de okumanız, sizin açımızdan iyi olur. Bunları okuduktan sonra, hâlâ kamu mülkiyetine ilişkin görüşlerinizde ısrarlıysanız, lütfen bize delillerinizi bildiriniz. Hatta, bizim ileri sürdüğümüz görüşleri ve dayandığımız delilleri de eleştirmelisiniz. Böylece hatalarımızı da bize göstermiş olursunuz.

İkinci soruyu da şu şekilde ele alabiliriz: Bir hukukçu olarak, İslâm hukukunun, kişilerin değil; birtek kişinin bile mülkiyet hakkını kaldırmaya veya malını, mülkünü satmaya mecbur etmeye izin verdiğini bir delille

bana gösterebilir misiniz?

Özellikle, ferdi mülkiyeti kaldırma veya mülkiyeti satmaya mecbur etme gibi yasaların dayandığı sosyal felsefelerin kesinlikle Kur'an ve Hadis'ten kaynaklanmadığı ortadayken, bana bunu neyle ispatlayacaksınız?^{409[409]}

Bir Toprak Ağasının Kendi Rızasıyla Yaptığı Reformlar

Soru:

Ben büyük bir arazi sahibiyim. Arazilerimde çalıştırdığım çiftçilerle aramdaki ilişkileri İslam hukukuna göre düzenleme kararı aldım. Yaptığım yeni düzenlemeyi, bütün ayrıntılarıyla size anlatacağım. Uygulamalarımın hangisi yanlış, hangisi doğru bilmiyorum. Açıklamalarınızla yol göstermenizi rica ediyorum.

1. Ben arazimi, arazinin durumuna göre, kimine on, kimine on iki dönüm düşmek üzere çiftçilerim arasında paylaştırdım. Onları uzun süredir ücretsiz çalıştırmaktaydım. Bu uygulamayı şimdi durdurdum. Çiftçilerimden sadece sulama kanallarının düzeltilmesini istiyorum.
2. Ben her çiftçimden, yıllık ürünün üçte birini hisse olarak alıyorum. Bütün sulama vergilerini çiftçiler ödemektedir. Ben de emlak vergisini ödemekteyim. Geriye kalan vergileri, tarım vergisi dışında, orantılı olarak eşit şekilde ödemekteyiz. Ürün vermeyen arazileri, çiftçilere kesinlikle vermedim.
3. Çiftçiler, bu arazilere kendi yerli tohumlarını ekmektedirler. Fakat satın alınan tohumun üçte birini ben ödüyorum.
4. Ayrıca, bütün çiftçilerden üçte bir hissenin dışında, her kırk kilodan üç kilogram olmak üzere bir hak alıyorum. Bunlar dışında hiç bir hizmet veya harç istemiyorum.
5. Ayrıca ekim işçilerim de var. Bunların birkaçı ortak olarak, bir kaçı da maaşla çalışmaktadır. Ortak çalışanlar, yardımcılarımla talimatlarına göre, benim hayvanlarımla çalışıyorlar. Tohumu ben veriyorum. Daha sonra toplam üründen arazi hakkı olarak üçte bir ve her kırk kilodan üç kilogram tahsil ediyorum. Geride kalan ürünün yansı hayvan masrafı olarak ayrılıyor, diğer yarısı da çalışanların hizmetlerine karşılık olarak ödeniyor.
6. Mal ve mülkümün tamamı miras yoluyla babamdan kalmıştır. Dedelerim bu araziyi hükümet veya başka toprak ağalarından satın almışlar. Ayrıca, elimdeki arazilerin hiç biri devlete ait değildir. Bu uygulamalarıma ilişkin görüşleriniz ile bana yol göstermenizi rica ediyorum. Böylece, başka toprak sahiplerinin de ıslah olmalarına sebep olabilirsiniz.

Cevap:

Siz kendiliğinizden topraklanızı İslâm hukukuna göre işletmeye karar verdiniz. Allah (c.c) bu gayretinizin mükafatını size fazlasıyla inşaallah verir. Keşke diğer toprak sahipleri de sizin gibi işlerini ıslah yoluna gitseler.

Anlattığınız ilk üç uygulama şekli İslâm hukukuna göre caizdir. Fakat dördüncü uygulamanızın ilk bölümü yanlıştır. Bunu değiştirmek zorundasınız. Yıllık üründen üçte bir hissenizi aldıktan sonra ayrıca her kırk kilodan üç kilogram da almanız kesinlikle caiz değildir. Siz sadece oran itibariyle hisse alma hakkına sahipsiniz. Ağırlık itibariyle belli bir miktarı tahsil etmeye hiç bir hakkınız yok.

Beşinci uygulamada ücret ve ürün bölüşümlerini birbiriyle karıştırmışsınız. Bu yüzden zulme yol açabilir. Ücretli olarak işleteceğiniz araziye ayrı, ortakla işletilecek araziye de ayrı tutmalısınız. Ücretle işleteceğiniz arazinin ürünü tamamen sizindir. İşçileriniz sadece sizden ücretlerini alacaklardır.

Ortağa verdiğiniz arazinin işletilmesine yardımcılarımla müdahalesine hiç gerek yoktur. Çiftçilerinize, ister tarım aletleriyle hayvanlarınızı verin; ister tohum verin, siz sadece belirlenmiş oranda hissenizi alabilirsiniz. Altıncı bölümde anlattığınız mülk hakkınız doğruysa, İslâm hukukuna göre helal olarak nitelendirilebilir. Arazinin mülkiyeti size ait olduğuna göre, mülkiyetinizdeki arazilerin işletilmesini İslâm hukukuna göre ıslah etmek de sizin üzerinize düşmektedir.

Ayrıca şu anda mevcut olan varislerin İslâm hukukuna göre hisselerini belirleyip vermelisiniz.

Soru:

Tekrar zahmet veriyorum size. Çünkü cevabınızdaki bir kaç hususu anlayamadım. Bunları biraz daha açıklarsanız, çok sevineceğim.

1. Yıllık üründeki payın dışında, her kırk kilodan üç kilogram almam doğru değilse, bunun ikinci bir çözümü oranı değiştirmektir. Meselâ; üçte bir yerine, beşte iki veya beşte üç olabilir mi? Daha uygun bir başka çözüm yolu varsa, lütfen yazınız.

Ortakların ve ücretli işçilerin arazilerinin ayrılması için bugün talimat verdim.

Fakat bölüşme ile ilgili İslam hukukuna uygun yöntemi ve oranı açıklamalısınız.

2. Siz; yardımcılarımın, çiftçilerimin işlerine karışmaya hiçbir hakları olmadığını söylediniz. Fakat ortada bir mesele var. Onları gözetlemesek, kesinlikle iyi çalışmayacaklar, arazi sahibinin hakkını yiyecekler.

İşçilerin ücretleri bana aittir. Çiftçilerin bununla hiç ilgisi yoktur.

3. Siz, mülkümü İslâm hukukuna göre varis olanlara şu anda dağıtmam gerektiğini belirtmişsiniz. Bu meselede İslâm hukuku, babamın ödemesi gereken hisseleri kendine yüklemiştir. Merhum babam, bütün mülkiyetini hibe yoluyla bana intikal ettirmiştir. Bu olay, babamın ölümünden altı yıl önce olmuştu. Bu durumda ben sadece kendi varislerimden mi sorumlu olacağım? Yoksa babamın geride kalan akrabalarının hisselerinden de sorumlu muyum?

Babamın diğer varislerine şu anda haklarını vermeye kalkarsam, kardeşlerim beni desteklemeyecek, hatta engel olacaktır. Yalnız ben de onların haklarını zaten yerine getiremem. Bana göre bu mesele babama aitti. Benim meselem değil kesinlikle.

Cevap:

1. Ürünün bölüşülmesi meselesinde, arazi sahibi ile çiftçi arasında orantılı olarak bölüşülmesi prensibi doğrudur. Meselâ; beşte üçü çiftçinin, beşte ikisi de toprak sahibinindir. Fakat bu konuda insafın gereklerini yerine getirmek için şunu göz önünde bulundurmalısınız: Her çiftçiye en az onun insanî ihtiyaçlarını karşılayabilecek kadar ürün sağlayabileceği toprak parçasını vermelisiniz. Ayrıca oranı belirlerken halk arasında yaygın olan oranı göz önüne almalısınız. Elde edilen üründe, sizin ve çiftçinin gerçek katkısını insafli olarak değerlendirmelisiniz. Buna göre de oranı belirlemelisiniz. Çünkü her bölgenin tarımsal şartları değişiktir. Siz sadece toprağı verseniz, çiftçi de tarım araç ve gereçlerini, emeğini, hatta tohumu verse, bu ortaklık sonucu elde edilen ürünün beşte üçünün sizin, beşte ikisinin de çiftçinin olması ilk bakışta da hissedildiği gibi insafa dayalı değildir. Toprak sahipleri, işlerini İslam hukukuna göre düzenlemekle kalmayıp, cömerte bir şekilde insafa yönelmelidirler.

2. Ürün bölüşüleceğinden, çiftçinin bir yanlılık yapmaması için onu gözetlemeye elbette hakkınız var. Onun sorumluluklarını yerine getirip getirmediğini denetlemeye de hakkınız var. Fakat bu gözetim, çiftçiyi bir işçi haline getirecek şekilde ve yardımcılarınız tarafından istenildiği gibi çalıştırılacak kadar ileriye gitmemelidir. Prensip olarak; arazinizin ürününe ortak olarak çalışan çiftçi, ne sizin işçinizdir, ne de hizmetçiniz. Aksine, o sizinle iş ortağı konumuna sahiptir. Siz de çiftçilerinize bu konularını göz önünde bulundurarak davranmalısınız.

Çiftçilerden gelen şikayetlerden öğrendiğime göre; toprak sahipleri ve yardımcıları her zaman çiftçilerin başlarında duruyorlar ve her işlerine kaşıyorlarmış. Benim amacım da bu durumu düzeltmektir.

3. Mirasın bölüşülmesi sorunu, bir kişinin hayattayken, ölüm endişesi de olmadan birisine verdiği maldan doğmuyor. Fakat ölenin geride bıraktığı mirasın bölüşülmesi -ister az olsun ister çok- miras hukukuyla ilgilidir. Bu konuda ölenin hiç bir sorumluluğu yoktur, İslâm hukukuna göre varislere dağıtma işi, hayattaki yakınlarının sorumluluğundadır. Diğer varislerin buna razı olmadığım farzedelim. Bu durumda, İslâm hukukuna göre size ait mirasınızı alıp, fazlasını orantılı olarak mirastan mahrum kalan varislere dağıtabilirsiniz.

Hibe konusunda da iyice tatmin olmanız gerek. Bu hibe, sakın mirasın İslâm hukukuna göre bölüşülmesini engellemek için yapılmış olmasın.^{410[410]}

Faiz Ve İcar Arasındaki Fark

Soru:

Faiz ve icar arasında -her ikisi de özellikle sermaye ayarlama birimi olarak aynı ise- ne fark vardır? Meselâ; yüz rupinin yıllık faizi beş rupidir. Bir dönüm araziye de beş rupi icar vardır. İkisi arasındaki fark nedir? Her

^{410[410]} Tercüman'ul Kur 'an, Zilhicce, 1369/Ekim, 1950

iki durumda da alanın kâr veya zarar yapacağı şüphelidir. Sermayenin sahibinin kâr veya zarar etme durumuyla hiç bir ilgisi yoktur. Para veya toprak sahibi; alanın kâr etmesini de , zarar etmesini de umursamamaktadır.

Cevap:

Caiz olan icar şekli hakkındaki görüşlerimi, "Toprak Mülkiyeti" adlı kitabımda açıklamıştım. Bu kitaptaki bilgileri ve düşünceleri göz önüne alarak düşünürseniz, icar ile faiz arasındaki farkı rahatlıkla anlayabilirsiniz.

Kiraya verilen şeyler, kullananın elinde kırılıp dökülerek bozuluyor, en azından yıpranıyor; dolayısıyla asıl şekilleriyle (alındıkları gibi) sahibine geri vermek mümkün olmuyor. Bu gerçek, mobilya, ev, araba için söz konusu olduğu gibi, toprak için de söz konusudur. Bir kişi, icarla aldığı(kiraladığı) toprak üzerinde her şeyi yapabilir. Meselâ; tuğla fırını kurabilir. Fakat para, sadece alma gücünün adıdır. Borç alınan paranın kırılıp bozulması mümkün değildir. Borçlu, parayı aynen iade edebilir. Bir miktar tahılı borç alan da olduğu gibi iade edebilir. Tahılın da kırılıp bozulması mümkün değildir.^{411[411]}

İslâm'ın Arazi Hukuku Konusunda Birkaç Soru

Soru:

Tanıdığımız bir âlim, Cemaat-i İslâmî'nin tarım reformu programını okuyup iki soru sormuştur. Bu soruları size aktarıyorum. Cevaplamanızı rica ediyoruz.

1. Tarım reformları konusundaki toprakların geri alınması meselesinde, vacip olan sınırlardan fazlasının geri alınmasının delilini açıklar mısınız? Oysa, Hz. Peygamber (s.a) Hz. Zübeyr'e yeni atların eğitilmesi için gereken araziyi vermişti.

2. Çiftçilerin mahsullerini kaldırmadan topraktan çıkarılmaları mümkün değildir. Çiftçilerin araziden çıkarılmaları, mahsulün kaldırılmamış olması nedeninin dışında hiç bir nedenle önlenemez. Çiftçileri arazilerden çıkarmanın bir başka yolu varsa; deliliyle birlikte, açıklar mısınız?

Bir başka âlim de şu soruyu yöneltmektedir: Kur'an- Kerim'den, her insanın dünya nimetlerinden istifade etmesi gerektiğini öğreniyoruz. Eğer kamunun (halkın) menfaati için, mülkler kamulaştırılırsa (devlete devredilirse) Kur'an'da dayandıkları delil ne olacak?

Cevap:

İlk soruyla ilgili olarak önce şunu bilmeniz gerekiyor: Devlet tarafından toprak bağışlanan kişilerin hakları; satın aldıkları veya miras kalan mülklerdeki hakları gibi değildir; aralarında farklar vardır. Bağışlanan topraklar konusunda, devlet her zaman değişiklik yapma yetkisine sahiptir. Devlet, bir bağışı uygunsuz bularak iptal edebilir. Bağışlama konusunda her türlü değişikliği yapabilir.

Bunun bir çok örneği hadislerde vardır. Hz. Peygamber (s. a) Ebyaz b. Hammâl Maznî'ye Mağrib'de içinde tuz ocağı bulunan bir arazi vermişti. Daha sonra, halkın bu arazinin bir maden ocağı olduğu doğrultusundaki uyarışını göz önüne alarak bu bağışı iptal etti. Bu örnek, sadece bağışların iptal edilebileceğini ve değiştirilebileceğini göstermiyor. Ayrıca, itidal sınırlarından fazla verilmesinin kamu menfaatine aykırı olduğunu ve eğer böyle bir bağış yapılmışsa, değiştirilmesi gerektiğini de gösteriyor.

Şu rivayette de aynı durum söz konusudur: "Hz. Ebu Bekir (r.a) Hz. Talha'ya (r.a) bir arazi bağışladı. Araziyi bağışladığına dair bir de belge düzenledi. "Şu, şu kişilerin şahitliğini de yazdır. " dedi. Bu kişiler arasında Hz. Ömer de (r.a) vardı. Hz. Talha (r.a) kalkıp Hz. Ömer'e (r.a) gitti. Hz. Ömer (r.a) de böyle bir belgeyi onaylamayı reddetti. Bu kadar çok arazi yalnızca sana mı veriliyor?" dedi.^{412[412]}

Hz. Zübeyr'e Peygamber Efendimiz (s.a) bir arazi vermişti. O günlerde devlet arazilerinin çoğu işlenmiyordu. Bu toprakların ekilir duruma getirilmesi, gündemdeki büyük meselelerden biriydi. Bu nedenle, Hz. Peygamber (s.a) tarımsal gelişmeyi gerçekleştirmek amacıyla pek çok kişiye büyük araziler verdi.

Hükümet, mal sahiplerinin kiraya verdiği topraklardan çiftçileri makul bir neden olmadan çıkarmasını önleyecek yasal tedbirler almak amacıyla kanunlar çıkarabilir. Çiftçileri ekip biçtikleri topraklardan keyfi

^{411[411]} Tercüman'ul Kur'an, Rabîülevvel - Rabîülâhir, 1370/Ocak-Şubat, 1951

^{412[412]} Kitâbü'l Emval, Ebu Ubeyd; s.76-275

olarak çıkarmanın caiz olmamasının hukuki delili nedir? Bilindiği gibi bu konuda Kitap ve Sünnet'te bir hüküm bulunamamışsa, İmam'ın içtihad etme yetkisi devreye girer, İmam, yetkisine dayanarak, insanlar arasında adaletin sağlanması ve toplumda fitne çıkmasını önlemek amacıyla kanun çıkararak hukuki düzenlemeler yapabilir.

Günümüzde, ülkemizdeki nüfusun büyük bir çoğunluğu geçimini tarımla sağlamaktadır. Arazi sahiplerine çiftçiyi keyfi olarak topraklardan çıkarma yetkisinin verilmesi toplum maslahatına uygun değildir. Toprak sahibine bu tür bir yetki vermek, yüzbinlerce çiftçinin huzur içinde yaşama hakkını elinden almak ve hayatlarını askıda bırakmak anlamına gelecektir.

Kur'an-ı Kerim'den mülkiyetin hükümete devredilmesi gerektiği hükmünü çıkarmak tuhaf bir görüştür. Doğrusu bu görüşün dayandığı ayetleri bana bildirirseniz çok memnun olurum. Ayrıca, sayın âlime benim "Toprak Mülkiyeti" adlı kitabımı sunup ilk iki bölümünü okumasını söyleyebilirsiniz. Burada, daha önce çözülmüş olan bir sorunu tekrar kaleme almaya gerek yoktur. Sayın âlim, kitaptaki görüşleri okuduktan sonra katılmadığı noktalarda sorular hazırlayıp bize ulaştırabilirse, her ikimiz de vakit kaybetmekten kurtulmuş oluruz.^{413[413]}

Sözde Şeriatın Hükümlerini İsteyenler

Soru:

Toprak sahipleri, Sayın Mümtaz Doltone ve diğer bakanların konuşmalarından etkilenerek, kendi haklarını korumak için şeriat hükümlerinin uygulanmasını ve haklarını ellerinden alabilecek her türlü plânın kabul edilmemesini istiyorlar. Hatta Kembelpur'da şimdiki adı Attak'tır (Çev.) bu istekte bulunanlar bir araya gelerek "Şeriat Kanununu isteyenler" adlı bir dernek kurmuşlardır. Bu dernek, Kembelpur şehrinde, şeriat hükümlerini uygulamaya konulması için menfaatlerini güvence altına almak amacıyla etkinliklerini sürdürüyor ve diğer illere de yayılma çabası gösteriyor.

Dernek, amaçları doğrultusunda "Şeriat Kanununu isteyenler Derneğinin Amaçları" adında bir de bildiri yayınladı.

Derneğin ileri gelenleri, şeriatın hâkim kılınmasını isteyen bizlere işbirliği teklifi yapmakta ve etkinliklerine ilgi gösterip katılmamızı istemektedirler. Onlarla işbirliği yapmamız gerekir mi? Bunlarla birlikte çalışmanın veya çalışmamanın şer i hükmü nedir? Bu konuda bizi aydınlatmanızı rica ediyoruz.

Cevap:

Bu tür "şeriat kanununu isteyenler" ile ne işbirliği yapılmalıdır , ne de ortak eylemlere girilmelidir. Çünkü onlar şeriatın bütün hükümlerinin değil, sadece menfaatleri ile ilgili olanlarının uygulamaya konulmasını istemektedirler. Bu insanlara, kesinlikle bir arada olmayacağınızı açıkça söylemelisiniz. Onlar bütünüyle şeriat düzenini kurmayı amaçlamıyorlar. Şeriatın bir takım hükümlerini amaçlarına alet yapmak arzusundalar. Gerçekten İslâm'ı düzenine geçmeyi istiyorlarsa ve İslami hareketi destekliyorlarsa, İslâm bütün boyutlarıyla uygulamaya koymayı da programlarına almalıdırlar. Bu durumda, günlük hayatlarında ve bütün pratiklerinde İslâm'ın hükümlerine uymak zorundalar. Özellikle toprak meselelerinde İslâm'a göre davranmak zorundalar. Düşünüş, yaşayış ve her türlü faaliyette İslâm'ı esas almayı kabul ederlerse, kendileriyle işbirliği yapılabilir. Hatta ortak eylemlere de girişilebilir. Aksi takdirde, kesinlikle hiç bir ilişki söz konusu olamaz.^{414[414]}

İş Hayatına Dair Birkaç Mesele

Soru:

Bir ithalatçı yurt dışından mal ithal ederken yüzde on ile akreditif açmakta, sonra da ithal ettiği malı aynı şartlarda yüzde on peşinat alarak satmaktadır.

Söz konusu ithal mal belli bir süre içerisinde kargoya verilmemişse veya olağanüstü bir durum nedeniyle satış iptal edilmişse, alıcıya peşinatını geri vermek suretiyle konu kapatılmaktadır. Bu satış şartları arasında en önemlilerinden biridir ve pratikte de sürekli karşılaşılmaktadır.

İthalatçı malı kargoya vermediği zaman müşteri ne kâr, ne de zarar talebinde bulunabilir. Oysa kargoya mal

^{413[413]} Tercüman'ul Kur'an, Şa'bân, 1370/Haziran, 1951

^{414[414]} Tercüman'ul Kur'an, Ramazan, 1370/Temmuz, 1951

teslim edilince bütün satış muameleleri uygulanır. Fakat mal kargoya verilmeyince sanki alış-veriş yapılmamış gibi sadece peşinatı iade etmekle iş bitiriliyor. Oysa mal daha fazla kâr veren bir başka yere satılmış da olabilir.

Bu satış şeklini hangi eksiklik ya da kötülük nedeniyle şeriat caiz bulmuyor? Bu işten biz her ay yüz binlerce rupi kazanıyoruz. Alim bir zât bu satış şekline caizdir fetvasını verdiği halde, biz bu satış doğru mudur, yanlış mıdır diye düşünüp duruyoruz.

Cevap:

Söz konusu iş iki farklı şekilde yapılmaktadır. Bu nedenle de iki ayrı hüküm vardır.

Birinci şekli; bir mal banka aracılığıyla ilgili firmaya sipariş veriliyor ve sonra başka bir tüccarla anlaşarak bu sipariş ona intikal ettiriliyor.

Bu sipariş, bir başka kişiye zararlar ya da kârla satılarak intikal ettiriliyorsa, bütün işlemler de onun üzerine yapılmalı ve doğacak sonuçlar da devredilmelidir. Yani, artık akreditif birinci şahsın yerine ikinci kişi adına açılmalıdır. Birinci kişinin bu işle hiç bir ilişkisi kalmamalıdır. Her türlü sorumluluğu ikinci kişi üstlenmelidir. Bu şartlarda bu tür işler caizdir.

İkinci şekli, bir mal alıcıya ulaştıktan sonra, o bunu kendi malı olarak bir başka kişiye kârlı bir şekilde satabilir. Peşinatını da alır. Böylece ikinci kişi de üçüncüsüne, o da dördüncüsüne satış yapabilir.

Fakat bir malı ele geçmeden satmak, hatta; gerektiğinde peşinatı geri vermek şartıyla iş yapmak şer'an caiz değildir.

Bu konuda nakli deliller bunmaktadır:

Peygamber Efendimiz (s.a.) bu durumla ilgili olarak şöyle buyurmuşlardır:

"Gerçekten sizde olmayan bir şeyi satmayınız."^{415[415]}

"Bir şeyi satın aldığınızda, elinize geçmedikçe başkasına satmayınız."^{416[416]}

"Rasûlullah (s.a.) bir kişinin buğday gibi bir yiyecek almasını ve onu ölçüp tartmadan başkasına satmasını yasaklamıştır."^{417[417]}

"İnsanlar, buğday vs. nin yığınlarını olduğu gibi alıp satıyorlardı. Rasûlullah (s.a) bir yerden bir başka yere intikal ettirilmeden satılmamasını emretti."^{418[418]}

Bu hadisler, müslümanların bir şeyi satın alıp kendi kontrolüne geçmeden bir başkasına satmaktan men edildiğini açıkça ortaya koymaktadır.

Bu konuda akli deliller de mevcuttur. Öncelikle, bu tür alış verişlerde kavga çıkması ihtimali çok büyüktür. İkinci olarak, bir kişinin gerçekten bir hizmeti olmadan, mevcut olmayan bir şeyi satıyor olması ve bu nedenle de o malın tüketicilere ulaşana kadar fiyatının yükselerek katlanması delil gösterilebilir.

Bu durumda, alıcı ve satıcılar caiz olmayan yoldan kâr etmektedir. Oysa gerçekte bir hizmet vermemektedirler. Fiyatlar da haksız yere yükseltilmektedir.

Soru:

Aşağıdaki soruları cevaplar mısınız?

1. Benim bir parfümeri dükkanım var. Bu dükkanda her türlü mal alıp satıyorum. Özellikle de makyaj malzemeleri, kadın iç çamaşırları ve süs eşyaları satmaktayım. Bu tür malların satışı caiz inidir? Şer'an bunların satışı caiz değil midir? Bazı kişilere göre, bu mallar israf unsurudur; dolayısıyla da satışından ve kullanmaktan kaçınmak gerekmektedir. Acaba bu görüş doğru mu?

2. Şeriata göre kâr oranı nedir? Belli bir kâr oranı yoksa, bir maldan ne kadar kâr edilebilir? Bir dükkan sahibinin kendi malını piyasaya göre veya başka bir fiyatla satmaya yetkisi var mı? Bilmelisiniz ki çoğu malda çok az kâr yapmaktayız. Hatta bazılarını alış fiyatına satıyoruz.

3. Günümüzde, her malın reklamında ve anbalajında kadın kullanılmaktadır. Allah'a şükür, işimde kadını istismar etme durumundan kurtulmuş bulunmaktayım. Fakat, ithal de olsa; yerli de olsa, bazı malların üzerinde kadın resimleri bulunmaktadır. Ambalajdaki resmi yırtınca da malı satmak mümkün değil. Bu durumda ne yapmalıyım? Üstelik bazı arkadaşlar, malı değil; resmi sattığımı ve bunun da günah olduğunu söyleyerek beni ona buna şikayet ediyorlar.

4. İslam hukukunda bir malın belli bir fiyatı olması şart mıdır? Şart değilse, pazarlık yapmak veya fiyatı

^{415[415]} Müsned-i Ahmed, Tirmizî, Ebu Davud, Nesâî, İbn Mâce

^{416[416]} Müsned-i Ahmed

^{417[417]} Ahmed, Müslim

^{418[418]} Buhârî, Müslim, Ebu Davud

kendi kendine belirlemek doğru mudur?

5. Dükkanıma örtüsüz kadınlar gelmektedir, İslam'ın hükmüne göre, bir kadına ikinci kez dikkatle bakmak günahdır. Oysa dükkanda onlarla konuşma zorunluluğu da var. Kadınların dükkana gelmelerini yasaklamamız da doğru olmaz. Çünkü bu bölgede, daha çok alış veriş kadınlar yapıyor; erkekler değil.

6. Genellikle her dükkan sahibi iki çeşit defter tutmaktadır. Birisi kendi özel defteri oluyor. Diğeri de maliye memurlarına göstermek için tuttuğu gelir ve satış defteri. Bu davranış doğru mudur? Değilse esnaf ne yapmalı? Tanıdığım bir esnaf, bütün gelirlerini kaydettiği defteri olduğu gibi maliye memurlarına göstermişti. Defterde en küçük bir hata ve hile olmamasına rağmen, vergi memuru ona vergisinin dışında büyük bir ceza yazmıştı. Sebep olarak da defterin ve tutulan hesabın doğruluğundan şüphe edilmesi gösterilmişti. Esnaf bu tür durumlarda ne yapmalıdır?

Cevap:

1. Dükkanınızda satılan malların hiçbiri haram değildir. Fakat bunların kullanımı caiz olabilir de, olmayabilir de. Bir esnaf olarak, müşterinin sizden aldığı malı nasıl kullanacağını denetlemekten sorumlu değilsiniz. Size düşen, sadece haram mal satmamak ve alışverişte haram olan usullerden uzak durmaktır.

2. İslam hukukunda belli bir kâr oranı yoktur. Bir maldan ne kadar kâr yapılması gerektiği, ne kadarının da sınırı aştığı; örf ve adetlerin, insaf ve vicdanın kararına bağlıdır.

3. Yurt içinden veya yurt dışından alınan mallarda kadın resminin bulunması, haram olmaları için yeterli sebep değildir. Bu resimleri, üzerlerine ellerinizle siz yapıştırmıyorsunuz. Ayrıca bu resimler sizin arzunuz ve siparişiniz üzerine de mallara yapıştırılmıyor. Bu, hepimizi bulan genel bir beladır. Sana, "bu resimlerin alım satımını yapıyorsun" diyerek itiraz etmeleri doğru değildir. Aslında siz resim alışverişini yapmıyorsunuz. Kadın resimleri olan hazır ürünleri alıp satıyorsunuz.

4. İslam hukukunda bir malın tek fiyat üzerinden satılması gerekir diye bir hüküm yoktur. Malın fiyatını pazarlık yaparak da belirleyebilirsiniz. Fakat yalan söylemek ve yalan yere yemin etmek doğru değildir. Bir malı ucuza almışsanız, müşterinize alış fiyatını fazla göstermeye çalışmamalısınız.

5. Örtüsüz kadınların dükkanınıza gelişini yasaklamak veya malı satmamak sizin göreviniz değildir. Fakat gözünüzü onlardan sakınmakla yükümlüsünüz. Kadınların gözünün içine baka baka konuşmamalısınız. Onların süslerinden, güzelliğinden ve konuşmalarından zevk almaya çalışmamalısınız. Takvanın bu küçük esasına bile uymaya başlasanız, Allah (c.c) dilerse, dükkanda; oturduğunuz yerde velilik mertebesine ulaşırsınız.

6. Bu yozlaşmış toplumumuzda, dürüst insanlar ile hırsız ve sahtekâr aynı kefeye konuluyor. İnsanlar o kadar bozulmuş ki bir kimsenin ticaret hayatında dürüst, doğru ve namuslu kalabileceğine inanamaz hale gelmişler. Böyle bozuk bir ortamda dürüstlük ve doğruluk yolunu seçenler, bu seçimin zorluklarına ve cezalarına katlanmalıdırlar. Yalancı ve sahtekar kişiler, rüşvet vererek suçlu olmaktan kurtulmaktadırlar. Fakat, dürüst ve namuslu insanlar doğru iş yapmakla; rüşvet vermemenin katlanmış cezasını çekiyorlar. Bu cezaları çekmeye cesareti olmayanlar, dünyanın içine düştüğü kötülöklere kendilerini atabilirler .Ya dünyayı seçeceksiniz ya da ahireti; ikisinin dışında bir çıkar yol gözüküyor.^{419[419]}

Soru:

İş hayatımızda bazı durumlarla karşılaşılıyor. İçine düştüğümüz bu durumlar yüzünden huzurumuz kaçıyor. Kur'an-ı Kerim ve hadis-i şerifler ışığında şu meselelerin çözümünü bize göstermenizi rica ediyoruz:

1. Çiftçi ve köylü tüccarlar bize gelip, belli bir fiyatla, kalitesini ve teslim edilecek zamanı belirterek satış sözleşmesi yapıyorlar. Avans da alıyorlar. Biz de fabrika sahipleriyle aynı şekilde anlaşıyoruz. Fakat fabrika sahipleri bize genellikle avans vermiyorlar. Her ikisinde de mal görülmeden anlaşma yapılıyor. Zaten malın gösterilmesi de imkansızdır.

2. Bazan da tüccarlarla pamuk için alış sözleşmesi yapmadan, fabrika sahipleriyle; malın kalitesi, ağırlığı ve fiyatını belirleyerek anlaşma yapıyoruz. Daha sonra çiftçi ve tüccarlardan malı satın alarak bu anlaşmayı yerine getiriyoruz. Her iki durumda da fiyat önceden belirleniyor.

3. Fabrika sahiplerine, fiyat tespiti yapmadan mal temin etmekteyiz. Onlarla; belli bir malı, belli bir süre içinde vereceğimizi belirterek anlaşma yapmaktayız. Daha sonra, önceden belirlenmiş bir günde fiyatı da tespit ederiz. Bazan da malı verdikten sonra fiyatı belirlemek için fabrika sahiplerinden iki ay kadar mühlet isteriz. Anlaşma gereğince, fabrika sahibi malı teslim alınca mevcut fiyat üzerinden alacağımızın yüzde elli

veya yüzde altmışını bize ödüyor. Kalanı da fiyat kesinleştikten sonra ödüyor.

4. Bu yüzdendir ki pamuk alışverişinde pamuk toplanmaya başlayınca anlaşmalar da başlar. Nitekim bazıları pamuk toplanmadan, hatta birkaç ay önce bile anlaşma yaparlar.

Bu gibi durumlar hakkındaki görüşünüz nedir?

Cevap:

Pamuk ticaretiyle ilgili olarak anlattığımız anlaşma şekillerinin hükümleri şunlardır;

Anlattığımız birinci ve ikinci ticaret şekillerinde "bey'i selem" oldukları halde, en önemli şartı mevcut değildir. Bey'i selem'de (siparişte) alış-veriş sözleşmesi yapılır yapılmaz, toplam fiyat peşin ödenmelidir. Bu şart bey'i selem'in sıhhati için gereklidir. Anlattığımız her iki anlaşmada da bu şart yerine getirilmemiştir. Bu durumda, her ikisi de bey'i selemin kapsamına girmiyor. Fakat bana göre, bu iki ticari alış veriş şekli, satış değil; bir sözleşme olduğundan doğrudurlar. Taraflar, malın kalitesi, fiyatı ve teslim zamanı konularında anlaşma yaparlar. İslam hukukuna göre, böyle bir anlaşma caizdir. Bunda bir hata yoktur. Fakat taraflar bunu sadece anlaşma niyetiyle yapmalıdırlar. Mal alıp satma niyetiyle yapmamalıdırlar.

Bana göre, üçüncü alış veriş şekli doğru değildir. Çünkü bu durumda fiyat askıda kalıyor. Fiyatın askıda kalma durumu, anlaşmanın sıhhatini de engellemektedir. Ayrıca tarafların münakaşa ve kavga etmeleri ihtimali de vardır. Bu tür bir anlaşmada taraflardan her birinin fiyatı belirleme konusunda, piyasada fiyat kendisi için en uygun hale gelene kadar erteleme ihtimali de var. Böylece aralarındaki çekişme büyüyebilir.

En doğru olanı, pamuk toplanınca mevcut mal üzerinde anlaşmak ve alışveriş yapmaktır. Çünkü satıcı elindeki malı ortaya koyarak, kilosunu ve kalitesi üzerinden bir fiyatta anlaşır; parayı alınca da teslim eder. Her iki taraf da mevcut mal üzerinde alışveriş yapar.^{420[420]}

Açık Artırma Ve Komisyon

Soru:

Aşağıdaki soruları cevaplamanızı rica ediyoruz.

1. Bazı acentalar, esnafa mal verirken, malı sattıktan sonra parası ödenirse yüzde yirmi komisyon vereceklerini söylüyorlar. Malı teslim alırken ücretini nakit olarak öderlerse de yüzde yirmi beş komisyon veriyorlar. Bu şekilde komisyon alıp vermek caiz midir?

2. Bir müslümanın, açık artırmada malının düşük fiyatla satılacağını ve zarar edeceğini görüp malını geri alması ve başka zamana saklaması caiz midir? Kendi adamlarını açık artırmada fiyat yükseltmek için kullanabilir mi?

Cevap:

Peşin alışta fazla, veresiye alışta az komisyon vermek, bana göre caiz değildir. Bir acentanın malı satarken esnafa verdiği komisyon, aslında kendi kârının bir kısmı oluyor. Alışveriş şartlarına göre, azaltma veya çoğaltma kârda olabilir. Bana göre, bu durumda faize benzer bir şey yoktur. Fakat veresiyenin müddetine göre komisyonda azaltma veya artırma olursa, faize benzer bir durum ortaya çıkar.

Açık artırmada malını satacak olan kişi, zarara uğrayacağını veya normal fiyatı bulmadığını düşünerek malını geri çekebilir. Fakat malı geri çekerken hileye ve sahtekârlığa başvurması gerekir. Zarar ihtimalinden dolayı malını satmayacağını, geri çektiğini açık artırmaya katılanlara açıkça söylemesi gerekir. Açık artırmaya katılanlar arasında kendi adamlarını koyarak fiyat artırması, bir hile ve sahtekarlık olduğundan caiz değildir.^{421[421]}

İşçi Ve Memur Hakları

Soru:

Bir kuruluş benden, memurların, işçilerin, hizmetçilerin ve diğer çalışanların ücretlerinin belirlenmesinde İslam'ın görüşünün ne olduğunu sordu. Bildiğim kadarıyla Kitap'ta, Sünnet'te ve fıkıh kitaplarında bu

^{420[420]} Tercüman'ul Kur'an, Zilkâde-Zilhicce, 1370/ Eylül, 1951

^{421[421]} Tercüman'ul Kur'an, Rabûlevvel-Rabûssânî, 1370/Ocak-Şubat, 1951

meseleyle ilgili olarak bir hüküm bulunmamaktadır. Fakat bundan emin olmadığım için size yazıyorum. Kitap ve Sünnet ışığında Raşit Halifeler dönemiyle, sonraki müslüman sultanların ve salihlerin uygulamalarını açıklar mısınız?

Bu meselede, cevaplamanızı istediğim sorular şunlardır:

1. Bir memurun veya hizmetlinin ücretli yıllık izni kaç gün olmalıdır? Hakkı nedir?
2. Bir yılda ücretli mazeret izni kaç gün olmalıdır?
3. Hastalandığı günlerde de çalışmış gibi ücret alabilir mi?
4. Çalışanların ücreti hangi usulle belirlenmelidir?
5. Çalışanın geçindirdiği aile fertleri çoğalınca ücretlerinde de bir artış olmalı mıdır?
6. İzin almak için yazılı izin dilekçesi vermesi gerekir mi, gerekmez mi?
7. Yüksek dereceli çalışanlar ile daha aşağı kademedeki çalışanların hakları aynı mıdır? Yoksa bir fark olacak mı?

Cevap:

Sorularınız çok detaylı cevapları gerektirmektedir. Fakat ben cevapları kısa tutmak zorundayım.

İslam hukukunda, çalışanların haklarıyla ilgili detaylı bir usul belirtilmemiştir. Fakat bize verilen esaslar doğrultusunda ve onların ışığında detaylı ve sistemli bir program hazırlayabiliriz.

Raşid Halifeler döneminde, devlet çalışanları (memurlar) ile anlaşmalı çalışanlara yapılan uygulamalar hakkında hadislerde ve tarihte, hiç bir yerde, hiç bir şey belirtilmemiştir. Bu konudaki bilgiler, çeşitli kitapların değişik yerlerine serpiştirilmiş olup, dağınık bir durumdadır. Elimizdeki bu dağınık ve kısa bilgilerde belki sorularınızın gerekli cevabı olamayacaktır.

Ben, örf ve adetlere dayanarak ve İslam'ın genel insaf olgusunu da göz önünde bulundurarak sorularınızı kısaca cevaplayacağım:

1. Uygulanmakta olan yılda bir ay ücretli izin uygun görünmektedir.
2. Ayrıca ani sebeplerle ortaya çıkan durumlar için on beş gün ücretli mazeret izni verilmelidir. Daha uzun izinler ise ücretsiz olmalıdır.
3. Her çalışan hastalık günlerinin ücretini tam olarak almalıdır. Hastalığı ne kadar sürerse sürsün ücreti verilmelidir. Eğer iş veren bunu kabul etmiyorsa, hastanın tedavi masraflarını, ayrıca ailesinin geçimini üstlenmek zorundadır.
4. Bir çalışanın ücretini belirlerken göz önünde bulundurulması gereken bir kaç esas vardır. Örneğin, işinin özelliği nedir, kişinin birikimi, tecrübesi ve yeteneği nedir, bu tür bir iş için o yörede çalışanlara verilen ücret nedir, geçim sınırı nedir ve çalışanların ailevî sorumluluğu nedir?
5. Bütün işverenler veya kuruluşlar, çalıştırdıkları kişilerin aile fertleri artınca ücreti de arttırmayabilirler. Fakat, şüphesiz devletin ve büyük sanayi kuruluşlarının bunu uygulaması gerekir.
6. İzin için yazılı dilekçe vererek başvurmak, bir alışveriş benzemektir. Bu yüzden prensip olarak yazılı dilekçe ve yazılı izin isteme gereklidir. Hatta bu belirli kurallara bağlanabilir. Fakat bir kişinin tek kişi ile muhatap olduğu iş yerlerinde sözlü olarak izin alma serbestliği bulunabilir. Bu da mümkündür ve caizdir.
7. Prensip olarak, ücret farklılığı dışındaki tüm haklarda, bütün çalışanlar arasında eşitlik olmalıdır.^{422[422]}

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SİYASİ MESELELER

İslâmi Devlette Zımmî Vatandaşlar

Soru:

"Hindu Büyük Meclisi'nin^{423[423]} bir üyesiyim. Geçtiğimiz sene bu teşkilata propaganda sekreteri olarak seçildim. Sizin isminizle daha bu yakınlarda tanıştım. Sizin, "Müslümanlar ve Siyasi Buhran" (1. ve 3. cild)

^{422[422]} Tercüman'ul-Kur'an, Rabfussârii, 1372/Ocak, 1953

^{423[423]} Hindu Mehasebe: İngilizler zamanında hinduları organize eden ve örgütleyen bir teşkilat. (Çev.)

"İslamın Siyası Görüşü", "İslamî Düzen Nasıl Kurulmalıdır", "Selamet Yolu" vs. kitaplarınızı okudum. Bu kitaplarınızı okuduktan sonra İslam hakkındaki görüşlerim tamamen değişti. Şimdi, şahsen şunu düşünüyorum: Eğer bu (değişiklik) bir müddet önce olsaydı, hindu-müslüman meselesi bu kadar karmaşık bir hal almazdı. Sizin insanları davet etmekte olduğunuz ilahi sistemin gölgesi altında yaşamak bir övünç meselesi olabilir. Ancak ben sizden birkaç meselenin cevabını vermenizi isteyeceğim. Yazışmadan da öte eğer bir zaruret olursa sizi ziyaret etmek de istiyorum.

Sormak istediğin ilk şey şudur: İlâhi bir düzen içerisinde hindulara hangi statü tanınacaktır? Acaba onlara ehl-i kitab'a tanınan statümü tanınacaktır, yoksa zimmî statüsü mü?

İlâhi düzen içerisinde ehl-i kitab'a ve zimmîlere tanınan hakları okuduğum eserlerinizde bulamadım. Ancak, tarih bilgime dayanarak Arapların, Sind eyaletini^{424[424]} Muhammed b. Kasım^{425[425]} önderliğinde ele geçirdiklerinde hindulara ehli kitap statüsü tanımış olduklarını söyleyebilirim. Bu meseleyi ayrıntılı bir şekilde açıklayacağınızı umarım. Ehl-i kitabın ve zimmîlerin ne gibi haklara sahip olduklarını ve ülke yönetiminde müslümanlarla beraber söz sahibi olup olamayacaklarını da açıklayınız. Acaba, bu İlâhi Düzenin polis, ordu ve kanunları koruma kollama ile ilgili güçlerine hinduların da katılımı söz konusu olacak mıdır? Olmayacaksa, o zaman hinduların çoğunlukta olduğu eyaletlerdeki müslümanların statülerinin, sizin düzeninizdeki hinduların sahip olduğu statüye sahip olmasına rıza gösterecek misiniz?

İkinci olarak şunu sormak istiyorum: Kur an'ın askeri ve hukukî hükümleri, müslümanlar gibi hindulara da şâmil olacak mı? Hindular üzerinde hinduizmin kişisel kanunları uygulanacak mıdır, uygulanmayacak mıdır? Şunu söylemek istiyorum: Hindular kendi miras kanunları, birleşik aile sistemleri, evlatlık edinme vs. gibi temel prensiplerine (Menuşaster'a)^{426[426]} uygun olarak yaşayabilecekler midir?

Bu soruların sırf hakkı arayış için sorulduğunun da bilinmesini isterim.

Cevap:

Mektubunuzda açıklamış olduğunuz fikirlerinize büyük bir saygı duyuyorum. Hindistan'da hindu-müslüman meselesinin halledilmeyecek derecede karmaşık bir hale geldiği bir gerçektir. Ancak, bu karmaşıklığın mesulleri, meseleleri hak prensiplerine ve doğruluk esaslarına göre değil de kişisel, ailevî, sınıfsal, ırksal ve ulusal esaslara göre çözmek isteyen kimselerdir. Böyle bir çözüme girmek istemenin neticesinin bugün gördüğümüz tablodan farklı olması zaten düşünülemezdi. Ancak işin üzümlenecek tarafı, siz ve biz; hep birlikte bu olanlara ortağız ve bu durum hiç kimsenin de yararına değil.

Sormuş olduğunuz sorulara sırasıyla aşağıdaki satırlarda kısaca cevap veriyorum:

1. Eğer bugün Hindistan'da İslamî bir yönetim kurulursa bu; bir ulusun, başka bir ulus ya da uluslar üzerine hakimiyeti mânâsına gelmeyecektir. Bilakis ülkede belli usûl ve prensiplere bağlı böyle bir yönetimi yürütmeye yetkili olabileceklerin, bu usûl ve prensipleri benimseyen kişiler olacağı açıktır. Bu usûl ve prensipleri benimsemeyen ya da en azından bu prensiplerin kendilerini ikna etmediği kimseler doğal olarak "Zimmet ehli" sıfatını kazanmaktadırlar. Yâni, bu kimselerin korunma yükümlülüğünü, bu usûl ve prensiplere bağlı yönetimi yürüten kimseler üzerlerine almaktadırlar.

2. Ehl-i kitapla diğer ehl-i zimmet arasında şundan başka bir fark yoktur: Müslümanlar ehl-i kitabın kadınlarıyla evlenebildikleri halde diğer zimmet ehlinin kadınlarıyla evlenememektedirler. Fakat, temel haklar bazında bu ikisi arasında bir fark bulunmamaktadır.

3. Zimmîlerin sahip olduğu haklar hakkında bu mektupta ayrıntılara kadar inmem mümkün, değil. Bununla birlikte temel olarak zimmîlerin iki çeşit olduğunu söyleyebilirim:

a. İslâmî hükümetin zimmetini kabul ederken anlaşma yapan zimmet ehli.

b. Herhangi bir anlaşma yapmadan zimmete giren zimmet ehli.

Birinci çeşit zimmet ehline, İslâmî devletle yapmış oldukları anlaşma uyarınca muamele yapılır.

İkinci çeşit zimmet ehline gelince: Onların İslâm devletinin zimmetini kabul etmeleri zaten şunu gerektirir: Müslümanların can, mal ve onurlarının korunduğu gibi onların da can, mal ve onurlarının korunması gerekir. Ehl-i zimmet, müslümanların sahip olduğu kanunî haklara sahip olacak, kanlarının diyeti müslümanların kanlarının diyeti gibi olacaktır. Onlar kendi dinleriyle amel etmede de tam bir hürriyete sahip olacaklardır.

Zimmet ehlinin ibadethaneleri korunacak, kendi dini öğretilerini öğretmek için düzenleme yapma hakları olacak, İslâmî öğreti onlara zorla kabul ettirilmeye çalışılmayacaktır.

^{424[424]} Sind eyaleti: Pakistan'ın dört eyaletinden biri. Başşehri Karaçi'dir. (Çev.)

^{425[425]} Muhammed b. Kasım: Emeviler devrinde Haccac b. Yusuf'un Irak valiliği sırasında Hind yarımadasının bir parçası olan Sind'i fethetmemiş olan 17 yaşındaki İslam orduları komutanı. (Çev.)

^{426[426]} Hinduların kanun kitabı. (Çev.)

Zımmîlerle ilgili İslam'daki anayasal kanunların ayrıntılarıyla incelendiği bir çalışmamızı, inşallah ayrı bir kitap olarak yayınlayacağız.^{427[427]}

4. Zımmîlerin kişisel hak ve hukuku ile ilgili olarak şunu diyebiliriz; Zımmîlerin kendi kişisel hak ve hukuklarını içeren kendi kanunlarına uymaları dini özgürlüklerinin ayrılmaz bir parçasıdır. Bu yüzden İslâmî yönetim zimmet ehlinin evlenme, boşanma, miras, evlat edinme ve bunun gibi, ülkenin İslâmî kanunlarıyla (Low of the Land) çatışma içerisinde olmayan diğer kişisel kanunlarını onlar üzerinde uygulamaya koyacaktır. Sadece, bu gribi kişisel kanunlardan diğer tebea üzerinde kötü etkisi olanların uygulanmasına tahammül gösterilemez. Bir misal verecek olursak, herhangi bir zımmî ulus faizi meşru görüyor diye, İslâmî hükümet faizli alışverişlere müsaade etmeyecektir. Çünkü bundan tüm ülkenin ekonomik yapısı etkilenmektedir. Başka bir misal verirse; zimmet ehli herhangi bir ulus zinayı meşru görüyor diye İslami yönetim onların kendi içlerinde bu işin ticaretini (Prostitution) yapmalarına müsaade etmeyecektir. Çünkü bu, insan ahlâkının herkesçe kabul edilmiş prensiplerine ters bir durumdur ve bu aynı zamanda ülke kanunu olan İslâmî ta'zirat kanunlarıyla (Criminal Law) da çatışmaktadır.

5. Ülke düzenlemesinde zımmîlerin, İlahî yönetime müslümanlarla birlikte eşit olarak katılıp katılamayacaklarını soruyor ve "acaba bu İslami yönetimin polis, ordu ve kanunları koruma- kollama güçlerine hinduların katılımı da söz konusu olacak mıdır? Olmayacaksa o zaman hinduların çoğunlukta olduğu eyaletlerde müslümanların statülerinin sizin İlahî yönetiminizdeki hinduların sahip olduğu statüye sahip olmasına rıza gösterecek misiniz?" diye ekliyorsunuz. Bana göre bu soru iki yanlış üzerine bina edilmiş. Birincisi; ideolojik ama ulusal olmayan (İdeological Non-National State) yönetimin gerçek özelliklerini dikkate almamışsınız. İkincisi, sorunuzda ticari alışveriş türü bir anlayış göze çarpıyor.

Birinci soruya verdiğim cevapta da belirttiğim gibi belli usûl ve prensiplere bağlı hükümeti yürütmenin ve onu korumanın mesuliyetini ancak bu usûl ve prensiplere inanan ve benimseyen kişiler yüklenebileceklerdir. Bu usûl ve prensiplerin ruhunu ancak bu gibi insanlar anlayabileceklerdir. Tüm ihlâs ve samimiyetleri ile, bu işi din ve imanları ile eşdeğer görerek 'devletin' işini yürütmeleri ancak bu insanlardan beklenebilecektir. Yine, bu usûl ve prensiplere inanan insanlardan, bu devletin korunması söz konusu olduğunda savaş meydanında canlarını feda etmeleri de beklenebilecektir. Bu usûl ve prensiplere inmayan diğer insanlar hükümete ortak edilseler bile, bu hükümetin özünü ve ahlâkî ruhunu anlayamayacakları gibi, ne bu ruha uygun olarak iş yapabilecekler ve ne de içlerinde bu hükümetin üzerine oturmuş olduğu usûl ve prensiplere ihlas ve samimiyetleri söz konusu olacaktır. Sivil mahkemelerde bu gibi kişilere iş verilse, içlerinde memurca bir anlayış hüküm sürecektir, sırf geçimleri için vakit ve kabiliyetlerini satmış olacaklardır. Eğer orduya alınsalar bu insanların durumu aynı kiralık askerler (Merecenaries) gibi olacak ve onlar İslâmî hükümetin kendi mücahidlerinden istediği ahlâkî yükümlülükleri yerine getiremeyeceklerdir. Bu yüzden prensip olarak ve ahlâkî açıdan İslâmî hükümetin bu meseledeki tutumu şudur: İslâmî hükümet zimmet ehlinin orduda hiçbir hizmet beklememekte, ülkenin askeri olarak korunma yükünü tamamiyle müslümanların omuzlarına yüklemektedir. Zimmet ehlinin sadece savunmaya yönelik bir vergi almakla iktifa edilmektedir. Yalnız, bu vergi ve askerlik hizmeti ikisi bir arada bir vakitte ehl-i zimmetten istenmez. Eğer zimmet ehlinin birisi kendiliğinden askerlik hizmeti yapmak için istekte bulunursa; o, kabul edilir. Bu durumda korunma vergisinden muaf tutulur. Zımmîlerin sivil makemelerde iş yapmalarına gelince: Anahtar mevkiler (Key Positions) ve hukuki siyasetin belirlenip korunduğu vazifeler behemehal zimmet ehline verilemez. Elbette, zımmîlerin memur sıfatıyla hizmette bulunmalarında bir sakınca yoktur. Aynı şekilde, şûra için seçilen mecliste, zimmet ehline; üye olma ya da oy verme hakkı verilmeyecektir. Tabii ki zımmîlerin medeni bağımsızlıklarını koruyup gözetecek ayrı konsüller kurulmasına İslâmî yönetim ön ayak olacaktır. Buna ilaveten, zımmîler ülkenin yönetimi ile ilgili olarak istek, ihtiyaç, zaruret, şikayet ve önerilerini gündeme getirebilecekler ve İslâmî şûra meclisi bunları gündemine alarak tam bir dikkatle çözümü için çalışacaktır.

Doğrusunu söylemek gerekirse; İlahî yönetim herhangi bir ulusun tekelinde değildir. Bu usûl ve prensipleri kabul eden herkes hindu oğlu da olsa sih oğlu da olsa İlahî yönetimi yürütmeye ortak olabilir. Ancak, İlahî yönetimin usûl ve prensiplerini kabul etmeyen kimseler -müslüman oğlu olsalar bile- hükümetin korumasından yaralanabilirler, ama hükümeti yürütmeye ortak olamazlar.

Sizin "Acaba hinduların ekseriyette olduğu eyaletlerde hinduların İlahî hükümette sahip oldukları statünün aynısının müslümanlara verilmesine rıza gösterecek misiniz?" şeklindeki sorunuzun aslında Müslim Lig^{428[428]} liderlerine sorulması lâzımdır. Çünkü, siyasî alışveriş işlerini onlar yapıyorlar. Eğer bizden

^{427[427]} Bu konuda Cemaat-i İslami tarafından iki ayrı kitap yayınlanmıştır.

^{428[428]} Muhammed Ali Cinnah önderliğinde Pakistan'ın Hindistan'dan ayrı ve bağımsız bir devlet kurulmasına öncülük yapmış bir parti. Bu parti bugün hâlâ Pakistan'da siyaset sahnesindedir. Mevdûdî merhumu böyle söylemeye iten şey, o günlerde Müslim Lig'in böyle bir pazarlık içerisinde olmasından dolayıdır. (Çev.)

sorarsanız, biz bu soruya açık ve taassuba kaçmadan şöyle bir cevap veririz:

Hinduların hükümet kurma yetkisine sahip oldukları bölgelerde siz prensip olarak iki çeşit hükümet kurabilirsiniz:

1. Ya hinduizmin dini esaslarına dayalı bir yönetim.

2. Veya vatan milliyetçiliği esaslarına dayalı bir hükümet.

Birinci durumda, İlahî hükümette hindulara verilen hakların aynısının "Râm Râc"^{429[429]} da biz müslümanlara verilmesi sizin için bir sorun oluşturmamalıdır. Hatta, başkalarının ne yaptığına bakmadan, siz bir meselenin çözümü için hinduizmde bulduğunuz buyrukları eksiksiz uygulayabilirsiniz. Eğer sizin müslümanlara yönelik muameleiniz, bizim hindulara yönelik muamelemizden daha iyi olursa ahlak sahasında sizin bizim üzerimize galibiyetiniz söz konusu olacak ve bizim İlahî hükümetimizin bir gün sizin "Râm Râc"ıma dönüşmesi uzak bir ihtimal olmayacaktır. Ama, eğer hadiseler bu tablonun tamamen aksine gelişirse, o zaman, er ya da geç, neticenin de bu söylenenlerin aksine çıkacağı (hindu yönetiminin İlahî bir yönetime dönüşeceği) açıktır.

İkinci duruma gelince: Hükümetinizin vatan milliyetçiliği esaslarına dayalı olarak kurulması halinde iki seçeneğe başka seçeneğiniz olmayacaktır:

a. Ya demokratik (Democratic) bir usûl uygulayıp, müslümanlara genel nüfusa oranlarına göre parlamentoya katılım payı vereceksiniz.

b. Ya da hükümetin hinduların hükümeti olduğunu ve müslümanların boyun eğdirilmiş bir ulus (Subject Nation) olarak kalacaklarını açık açık onlara söyleyeceksiniz.

Siz kendi yönetiminiz altında müslümanlara bu iki seçeneğe istediğiniz birisiyle muamelede bulunabilirsiniz. Her halükârda, sizin davranışınıza bakarak, İslâm devleti Kur'an ve Sünnet'in zımmîlerle ilgili belirlemiş olduğu usûl ve prensiplerde zerre miktarı kadar bile bir değişiklik yapmayacaktır. Siz kendi ulusal devletinizde müslümanları soykırıma tabi tutsanız ve hatta çocuklarına vanncaya kadar onları canlı bırakmasanız bile, İslâmî devlet bunun intikamını almak amacıyla hiçbir zımmînin saçının teline bile dokunmayacaktır. Bunun tersine siz gönlünüzden kopup hindu devletinin Cumhurbaşkanlığı, Başbakanlığı ve Genelkurmay Başkanlığına bazı müslümanları getirseniz bile, hiçbir zımmî İslâm devletinin siyasetinin şekli ve yönünü tayin edici bir makama getirilmeyecektir^{430[430]}

Zımmîler Konusunda Daha Geniş Bir Açıklama

Soru:

Sizin tüm eserlerinizi ve daha önce göndermiş olduğunuz mektubunuzu da okuduktan sonra şöyle bir karara varmada kendimi haklı görüyorum: Siz katıksız bir İslâmî sistem kurmak istiyorsunuz ve size göre İslâmî yönetimde zımmîler ve ehl-i Kitabın statüsü aynı hindu kast sistemindeki paryaların statüsü gibi birşey olacaktır. Siz, "zimmet ehlinin ibadethaneleri korunacak, kendi dini öğretilerini öğrenmek için düzenleme yapma hakları olacak" diye yazıyorsunuz. Ama hinduların kendi dinlerini başkalarına tebliğ etme, yayma haklarının olup olmayacağını yazmıyorsunuz. Yine "bu usûl ve prensipleri kabul eden herkes hindu oğlu da olsa sih oğlu da olsa İlahî yönetimi yürütmeye ortak olabilir" diye yazıyorsunuz. Lütfedip şu sorumuza da cevap verebilir misiniz? Bir hindu, hindu olarak kaldığı halde, sizin hükümetinizin usul ve prensiplerini kabul etse, onun yürütülmesine ortak olabilir mi?

Müslümanların ehl-i kitab'ın kadınlarıyla evlenebileceklerini açıklamışsınız, ama ehl-i kitabın da müslüman kadınlarla evlenip evlenerneceğine hiç değinmemişsiniz. Eğer cevabınız menfi ise, siz müslümanların bir üstünlük kompleksi (Superiority Complex) içinde olduğu şeklindeki bir ithamı nasıl cevaplandırırsınız? Eğer siz kendinizi haklı göstermek (Justification) için müslümanların iman yönünü gündeme getirmek isterseniz, acaba, siz günümüz sözde müslümanlarının sizin söylediğiniz İslâmî usûl ve prensiplere ve İslâmî şahsiyete uygun bir yapıda olduklarını da söyleyebilir misiniz?

Geçtik günümüz müslümanlarından, acaba siz Hulefâ-i Raşidîn döneminde İslâm'a giren kimselerin çoğunun siyasi iktidarı elde edebilmek için İslâm'a girdiklerini inkâr edebilir misiniz? Eğer bunu kabul etmek istemezseniz o zaman lütfen şu sorumuza cevaplayınız: İslâmî yönetim neden sadece 30-35 sene devam edebilmiştir? Niçin Hazreti Ali gibi tedbir sahibi ve mücahid bir şahsiyete karşı, Hz. Aişe'ye (r.a) kadar birçok kimsenin katıldığı o kadar muhalefet yapılmıştır?

Siz İlahî sistemin kurulması için o kadar istekli olmanıza rağmen, Pakistan'ın kurulmasına da karşı

^{429[429]} Hinduca'da "ilâhî yönetim" mânâsına gelen bir terkip.

^{430[430]} Tercüman'ul Kur'an, Recep-Şevval, 1363/Temmuz-Ekim, 1944

çıkıyorsunuz. Acaba, siz sınırsız bir İlâhî yönetim mi kurmak istiyorsunuz? Cevabınız kesinlikle menfi olacaktır. O halde sizin bu İlâhî yönetiminiz için en uygun ülke Cinnah^{431[431]} ve arkadaşlarının kurmak için uğraştığı Pakistan olacaktır. Sizin Pakistan sınırlarını aşarak tüm Hindistan çapında bir İlâhî yönetim kurmak istemenizin amacı nedir? Üstelik şu düğümü de çözmeniz gerekecektir; Günümüz şartlarında sözünü ettiğiniz şekilde bir İlâhî sistemi yürütmek için üstün ahlâk ve iyi karakter sahibi şahsiyetleri nereden bulacaksınız? Bu soruya cevap verirken Hz. Ebu bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman-ı Gani (r.a) gibi emsalsiz şahsiyetlerin bile sözünü ettiğiniz hükümeti birkaç seneden fazla yürütemediklerini de göz önüne almalısınız. 1400 sene sonra İlâhî sistemi pratiğe dökülebilmek için ileriye gören gözlerinizle ne gibi uygun şartlar öneriyorsunuz?

Sizin mesajınızın her tür fikre sahip müslümanlar arasında hızla yayıldığına şüphe yok. Kendileriyle görüşme fırsatı bulduğum müslümanların hepsi de sizin söylediklerinizin tamamen İslâmî olduğunu kabul ediyorlar. Ancak herkes benim daha önceki satırlarda belirttiğim cinsten itirazlarda bulunuyor. Yani, Hülefâ-ı Raşidîn dönemindeki usul ve prensiplere bağlı bir yönetimi yürürlüğe koyabilmek için o zamanki hükümeti yürüten kişilerin karakteriyle eşdeğerde karakter ve şahsiyete sahip insanlar nerededir? Dahası, en seçkin ve örnek insanların bile yanm asır sürdüremedikleri bir yönetimi günümüzde uygulamaya koymak düşüncesi safdillikten başka ne olabilir ki?

Bunlara ilaveten bir başka şey daha arz etmek istiyorum: Ben, yakın zamana kadar, sadece hindulann ortak bir hedefe sahip olmadıklarını buna karşılık müslümanların toplumsal bir yaşama ve ortak bir hedefe sahip olduklarını zannederdim. Ama, müslümanların siyasi durumunu dikkatlice mütalaa ettikten sonra müslümanların halinin bizden daha perişan olduğunu anladım. Saklayıp gizlemeden diyebilirim ki, ben farklı düşüncelere sahip tüm müslüman liderlerle, onların hedef ve stratejileri hakkında söyleşilerde buldum. Benim amacım hakkı arayan biri sıfatıyla merak ettiğim konuları araştırıp incelemektir. Müslüman liderlerden aldığım cevaplar beni şaşırttı ve müslümanlar hakkındaki zannımı yanlış çıkarttı. Bu araştırmaların sonunda müslümanlar arasında da strateji ve hedef açısından belirgin ihtilafların olduğu açığa çıktı.^{432[432]}

Sizinle aynı inanca sahip bazı müslüman liderler, sizinle ne şiddetli bir anlaşmazlık içindedir, görüyorsunuz değil mi? Bu ayan-beyan hakikatleri göz ardı edip sırf kitap sayfalarındaki bir düşünceyi teori olarak gündeme getirmek ayrı bir şeydir; bu teoriyi pratiğe aktarmak şüphesiz daha ayrı bir şeydir. Siyaset gizlenmesi mümkün olmayan apaçık bir hakikattir. Şimdi siz benim bütün bu aktardıklarımı göz önüne alarak, beni stratejiniz hakkında ayrıntılı olarak aydınlatabilir misiniz?

Cevap:

Doğrusunu söylemek gerekirse, sizin sorularınızın gerçek sırrını şimdiye kadar çözebilmiş değilim. Bu yüzden, benim size yazdığım cevaplar üzerine hiç beklemediğim yeni sorularla karşılaşıyorum. Eğer siz önce temel meselelerden konuya girip, daha sonra tedrici olarak sözü fer'i meselelere ve bilahare günlük siyasete (Current Politics) getirirseniz daha iyi olacaktır. Çünkü; böylece, benim fikirlerime katılmanız bile, hiç değilse ne söylediğimi mutlaka anlayabileceksiniz. Şu an, mektubunuzdan benim tavrımı net olarak anlamadığınız duygusuna kapıldım.

Mektubunuzda, benim rüyasını görmekte olduğum İslâmî sistemde zimmîler ve ehl-i kitab'ın statüsünün, hinduların kast sistemindeki paryaların statüsü ile aynı olacağını belirtiyorsunuz. Bu satırlarınızı okuyunca doğrusu şaşırdım. Ya siz zimmîlerin İslâm devletinde sahip oldukları statüyü benim açık açık anlatmama rağmen anlamamışsınız, ya da hinduizmin kast sistemindeki paryaların statüsünü bilmiyorsunuz.

Mennu'nun^{433[433]} "Dehrem Şaşter"^{434[434]} adlı kitabında, İslâm fikhının (hukukunun) zimmîlere tanıdığı hak ve hoş görüyü, hinduizmin paryalara tanıdığına dair hiçbir iz ve emareye rastlanmamaktadır. Hepsinden daha önemlisi, paryalık ırk üstünlük esaslarına göre oluşturulduğu halde, zimmîlik sırf inanç esaslarına göredir. Zimmî birisi İslâm'ı kabul ederse müslümanların imam ve emiri makamına kadar çıkabilir, ama acaba bir parya herhangi bir inanç veya dini kabul ettikten sonra bulunduğu statünün bağımlılıklarından kurtulabilir mi?

Sizin, "acaba bir hindu hindu olarak kaldığı halde sizin hükümetinizin usûl ve prensiplerini kabul etse, onun

^{431[431]} Muhammed Ali Cinnah: Alt kıtanın İngiliz sömürgeci altında olduğu bir zamanda Müslim Lig'in başına geçen ve 1947'de bağımsız Pakistan devletinin kurulmasına ön ayak olan müslümanların siyasi önderi. (Çev.)

^{432[432]} Mektubun burasında soru soran şahıs Cemaat-i İslâmî'nin muhaliflerinin bazılarında aldığı satırları iktibas etmektedir. Bu satırlar hazfedilmiştir" (Mevdüdi)

^{433[433]} Hinduların kanun kitabı olan Dehrem Şaşter'i yazmış hindu büyüğü. (Çev.)

^{434[434]} Hinduların kanun kitabı (Çev.)

yürütülmesine ortak olabilir mi?" şeklindeki sorunuz bana çok çarpık geldi. Bir hindunun İslâmî hükümetin usûl ve prensiplerine iman ettikten sonra hindu olarak kalmayıp, artık müslüman olacağı dikkatinizden kaçmış galiba. Bugün bu ülkedeki hindu kökenli milyonlarca müslüman İslâm'ın temel prensiplerini kabul ettikleri için müslüman olmuşlardır. Aynı şekilde gelecekte de bu prensipleri benimseyen hindu kökenliler de müslüman olacaklardır. Müslüman olduktan sonra onlar hiç şüphesiz İslâmî yapıyı yürütmeye bizimle aynı statüde bulunacaklardır.

Hinduların İslâmî devlette dinlerini tebliğ ve yayma haklarının olup olmadığını soruyorsunuz. Sorunuz bu kadar kısa olmasına rağmen cevabı o kadar kısa değildir. Tebliğin birkaç şekli vardır. Bir şekli şudur: Herhangi bir dinî grubun kendi gelecek nesillerini ve halkını kendi dini öğretisi doğrultusunda eğitmesi. Tüm zımmî gruplar İslâm Devleti'nde bu hakka sahiptirler. Tebliğin ikinci bir şekli şudur: Herhangi bir dinî grubun yazılı ya da sözlü olarak kendi dini öğretilerini başkalarına arz edip; İslâm dahil, diğer dinlerle olan ihtilaflarını ilmî olarak beyan etmeleri. Zımmîler bu şekilde bir hareket serbestisine de sahiptirler. Ancak biz, herhangi bir müslümanın hem İslâm Devleti'nde yaşayıp ve hem de dinini değiştirmesine müsaade edemeyiz. Tebliğin üçüncü şekli ise şöyle açıklanabilir: Herhangi bir dinî grubun ülkedeki yaşam tarzını değiştirip İslâmî usul ve prensipler yerine kendi usûl ve prensiplerini uygulamaya koymak amacıyla yürüttüğü tebliğ hareketleri. Bu çeşit tebliğ hareketlerinden hiçbirisine biz kendi iktidarımızda müsaade etmeyiz. Bu meselede ayrıntılı bilgi için "İslam'da Mürtedin Katlinin Hükümü" adlı makalemi okuyabilirsiniz.^{435[435]}

Ehl-i kitabın kadınlarıyla müslüman erkeklerin evlenmesinin caiz, müslüman kadının ehl-i kitab'ın erkekleriyle evlenmesinin ise caiz olmamasının sebebi herhangi bir üstünlük duygusuna dayanmamaktadır. Bilakis bu psikolojik bir hakikate dayanmaktadır. Erkek genellikle az etkilenmekle birlikte daha çok etkilenmektedir. Kadın ise genellikle daha çok etkilenmekle birlikte, az etkilenmektedir. Eğer müslüman olmayan bir kadın, müslüman bir erkekle evlenirse; o kadının, müslüman erkeği etkileyip gayr-ı müslim yapma imkanı azdır. Bilakis, kendisinin müslüman olma ihtimali daha fazladır. Ancak müslüman bir kadın, gayr-ı müslim biriyle evlenirse; onun, kocasını müslümanlaştırıp evlatlarını müslüman olarak yetiştirmesinden daha çok, kendisinin dinini değiştirme ihtimali ağır basar. Bu yüzden, müslümanlara; kızlarını, gayrı müslimlere nikahlama müsaadesi verilmemiştir. Ancak, eğer ehl-i kitab'tan herhangi bir kimse kendi kızını müslümanlardan birisine vermek isterse; müslüman kişi, o kızı nikahlayabilir. Şu da var ki; Kur'an-ı Kerim'de böyle birşeye müsaade edilirken, müslümanların; gayr-ı müslime hanımların sevgisi uğruna imanlarını kaybetmemeleri uyarısında da bulunulmuştur. Böyle birşeyin, müslüman bir kişinin yapmış olduğu amellerin boşa gitmesine ve ahirette hüsrana uğramasına sebep olacağı bildirilmiştir. Ayrıca bu müsaade, özel olarak ihtiyaç duyulan durumlarda verilmiş bir müsaadedir. Bu, herkesin kabul ettiği; beğenilen bir fiil değildir. Bazı durumlarda böyle bir evlilik yasaklanmıştır da. Tâ ki, müslüman topluma gayr-ı müslim unsurların karışması dolayısıyla müslüman toplumda uygunsuz bir ahlâkî yapı ve itikadî durum neşvü nema bulmasın.

Sizin, hakiki İslam Devletinin neden 30-35 seneden daha fazla sürmediği şeklindeki sorunuz oldukça önemli bir tarihi mesele ile bağlantılıdır. Eğer siz, İslam tarihini dikkatle, üzerinde düşünerek mütalaa ederseniz bunun sebeplerini anlamak o kadar fazla müşkil olmayacaktır. Herhangi özgün bir usûl ve prensipten yola çıkan bir cemaatin kurmak istediği bir yaşam sisteminin tüm şan ve şevketiyle yürümesi ve ayakta kalması, cemaatin liderliğinin bu usûl ve prensibe doğru ve canlı bir şekilde ayak uyduran seçkin kimselerden oluşan bir kadroya sahip olmasına bağlıdır. Liderliğin bu vasıfta bir kadronun elinde bulunabilmesi ise ancak bu kadronun normal vatandaşlar üzerindeki kontrolünün devam etmesiyle mümkündür. Yine bu kadronun büyük çoğunluğunun en azından, bu özgün usûl ve prensibe derin bir bağlılıkla birlikte, bu prensibi çiğneme pahasına başka bir yöne çağıran kimselerin sözlerinden etkilenmeyecek şekilde eğitimden geçmiş olmaları gerekir. Bu noktayı iyi bir şekilde kafamıza yerleştirdikten sonra İslam tarihine bir göz atalım:

Peygamber Efendimiz (s.a) zamanında boy gösteren medenî inkılab ve tesis edilen hayat nizamının temeli şu idi: Arap milleti içerisinde bir çeşit ahlâkî inkılab (Moral Revolutation) vukua gelmiş, Efendimizin (s.a) önderliğinde yetişen salih insanlardan oluşan küçük kadronun önderliğini tüm Araplar kabul etmişti. Ancak Hulefa-ı Raşidîn döneminde ülkelerin peşpeşe fethedilmeye başlamasıyla İslam bu ülkelerde çok hızlı bir şekilde yayıldı, ama İslâmî düşünce aynı hızla takviye edilip oturtulamadı. Çünkü o zamanlar basın-yayın, talim ve tebliğ araçları da günümüzdeki kadar gelişmiş değildi. Bu yüzden isanların fevc fevc müslüman topluma akıp karışmasına rağmen bu insanların ahlâkî, amelî ve zihnî plânda İslâmî harekete mükemmel bir şekilde adaptasyonları için gerekli düzenleme yapılamadı. Neticede müslümanların genelinde, gerçek mânâda müslümanların oranı oldukça düştü; yarım yamalak müslümanların oranı iyice yükseldi. Ancak,

^{435[435]} Bu makale şu an kitap halinde mevcuttur.

prensip olarak bu tip yarım yamalak müslümanların hakları, yetkileri ve toplumdaki konumları gerçek mânâdaki müslümanlardan hiçbir şekilde farklı olamazdı. Bu yüzden Hz. Ali (r.a) zamanında irticai (gerici) hareketler (Reactinory Movements) boy gösterince, müslüman halkın büyük bir kesimi bu hareketlerden etkilendi ve liderlik hâlis İslâmî prensiplere bağlı olarak iş yapan kişilerin elinden gitti. Bu tarihi hakikati anladıktan sonra, gerçek İslâmî devletin 30-35 seneden daha fazla bir müddet ayakta kalamaması hadisesi bize zerre kadar bile şaşırtıcı gelmemektedir.

Eğer biz bugün, İslâm'ın isteğine uygun bu zihniyet, bu ahlâk ve bu sîrete sahip insanlardan oluşan bir cemaat kurabilirsek, günümüz iletişim araçlarından yararlanarak sadece kendi ülkemizde değil; dünyanın diğer ülkelerinde de bir ahlakî ve medenî inkılab yapabileceğimiz ümidine sahibiz. Biz, böyle bir cemaatin oluşturulmasından sonra, halkın önderliğinin bu cemaat dışında başka bir partinin eline verilemeyeceğine inanıyoruz. Sizin, müslümanların bugünkü durumuna bakarak kafanızda oluşan görüş, bizim göz önünde bulundurduğumuz durumla uyuşmamaktadır.

Eğer doğru ve üstün ahlâka sahip insanlar iş başına gelirse, ben size sadece müslüman halkın değil; hindu, hristiyan, parsî ^{436[436]} ve sih, herkesin bu insanlara meyledeceği ve kendi dinî liderlerini bırakarak bu üstün ahlâklı kimselere itimad edecekleri garantisini verebilirim. Ben şu an, eğitim, öğretim ve organizasyon aracılığıyla böyle bir cemaat oluşturma düşüncesindeyim ve Allah Teâlâ'ya bu işte bana yardımcı olması için duacıyım.

"İlahî Hükümet" ile "Pakistan" arasındaki farkla ilgili olarak sorduğunuz sorunun cevabını benim kitaplarımda bulabilirdiniz ama, bu nokta belki de gözünüzden kaçtı. Pakistan'ın kurulması ile ilgili istekler milliyetçilik esaslarına dayanmaktadır. Yani, bu istekte bulunanlar; müslümanların çoğunlukta olduğu bölgelerde, müslümanların hükümet kurma hakkının olmasını istemektedirler. Bunun tersine İslâmî bir hareketin temeli İslâmî esaslardır. Pakistan'ın çağrısı sadece müslümanlıkla ilgili olan kimselerdir. Oysa, İslâmî hareketin çağrısı doğuştan müslüman, hindu ya da başka bir dine mensup olsalar da tüm insanlardır. Pakistan ancak müslümanların çoğunlukta oldukları yerlerde kurulabilir. Ve bu Pakistan'ı kurma hareketinin ^{437[437]} sonuçta katıksız bir İslâmî devletin kurulmasıyla neticeleneceği beklentisi de çok azdır. ^{438[438]} Çünkü katıksız bir İslâmî yapının kurulması Pakistan hareketi ile gerçekleştirilemeyecek bir ahlâki inkılabı bağlıdır. İslâmî hareket herhangi bir yerde müslüman halkın önceden çoğunlukta olması gibi bir ön koşula muhtaç değildir. İslâmî hareket ahlâkî, zihnî ve medeni bir davettir ve tüm insanlara selamete kavuşmaları için birkaç usul ve prensip vazetmektedir. Eğer bu daveti Pencab ya da Sind eyaletleri herkesten önce kabul ederlerse, İlahî sistem bu eyaletlerde kurulabilir. Veya Medras, Bombay ya da herhangi bir bölge erken davranıp bu daveti kabul ederse İlahî düzen bu bölgelerde kurulabilir. Biz bu daveti müslüman, hindu, sih, hristiyan herkese sunuyoruz. Bize göre bu davet müslümanların milli varlıkları için değil; tüm müslümanların selameti için vazedilmiş usûl ve prensiplerdir. Bakarsınız, doğuştan müslüman olanlar onu kabul etmeyebilir, ama doğuştan hindu olanlar öne geçerek bu prensipleri kabul edebilirler. Müslümanların günümüzde ortak bir hedef üzerinde anlaşamamaları yüzünden ortaya çıkan dağınıklığın, hindulardan daha fazla olduğu şeklindeki görüşünüz doğrudur. Aslında bu, İslâmî esasları bırakıp; dünyevî meseleleri, nefsin istekleri ve İslâm dışı metodları taklid ederek çözümlenmeye çalışmanın bir neticesidir. Eğer müslümanlar, bireysel ve toplumsal sorunlarını İslâmî usûl ve prensiplere uygun olarak çözmek yolunda çaba göstereselerdi; siz, onların hepsini tek bir hedefin peşinde tüm güçlerini sarfederken görecektiniz. Sizin müslümanlar arasında düşünce ve tavır bağlamında hissettiğiniz dağınıklık ben de bir zamandır gözlemliyorum. Bizim İslâmî hareketimize karşı çeşitli müslüman grupların almış olduğu tavır da gözünüzden kaçmıyor. Ancak, bu gibi şeyler içimde karamsarlık duygusu uyandırmıyor. Çünkü bütün bu olanların perde arkasındaki asıl aksayan yönü gayet iyi biliyorum. Ben karamsar değilim; bilakis ümit doluyum. Sizin de yazmış bulunduğunuz gibi, benim ortaya attığım asıl ve katıksız İslâm düşüncesini tahsilli müslüman tabaka büyük bir haz ve hızla kabul etmektedir.

Bunun yanında, müslüman grupların bugünkü çalışma metodlarıyla selamete kavuşmalarının hemen hemen imkansız olduğunu ben de görüyorum. Bu yüzden, yakın bir gelecekte müslüman gençlerin, çeşitli gruplardan ve bu grupların metodlarından ümitsizliğe düşerek katıksız İslâmî usûl ve prensiplere dayalı bir metoda başvurmaları kuvvetle muhtemeldir.

Ben bunlarla birlikte şunu da gördüğümü ilave etmeliyim: Hindular cephesinde de hindu milliyetçiliği siyasi özgürlük menziline ulaşıncı hindular; siyaset, sosyal yaşam ve medeniyet cihazını işletmek için bazı prensiplere gereksinim duyacaklardır. Bu gibi prensipler Gandhi'nin ^{439[439]} felsefesinde, Kongres'in ^{440[440]}

^{436[436]} Parsî; Ateşe tapan, zerdüştinine mensup kimse. (Çev.)

^{437[437]} Alt kıtada 'Pakistan Hareketi' diye bilinen hareket o zamanlar Müslim Lig adlı parti tarafından yürütülüyordu. (Çev.)

^{438[438]} Nitekim 1947'de İslam adına kurulmuş Pakistan aradan 50 yıl gibi uzun bir süre geçmiş olmasına rağmen tam mânâsıyla İslâmleştirilememiştir. (Çev.)

^{439[439]} Tercüman'ul Kur'an, Zilkâde-Zilhicce 1363, Kasım-Aralık 1944

ulusalcılığında veya Hind Meha Sebha'nın^{441[441]} dini tutuculuğunda bulunamayacaktır. O zaman hinduların önünde yalnız iki yol bulunacaktır: Ya komünist prensipleri benimseyecekler ya da İslâmî usul ve prensipleri kabul edeceklerdir. Böyle bir durum söz konusu oluncaya kadar, eğer biz İslâmî usûllere tam anlamıyla bağlı davetçilerden oluşan salih bir kadro kurmada başarılı olabilirsek, hindu ve sih kardeşlerimizi komünistlik belasından kurtarıp, İslâmî usûl ve prensipler tarafına çekmede yüzde seksen başarılı olabileceğimize inanıyorum.

Bizim bu amacı gerçekleştirmek yolunda en büyük engelimiz; günümüzdeki hindularla müslümanlar arasındaki ulusal çekişmedir. Bununla birlikte biz şu anda tatbik etmekte olduğumuz metodla hindu, sih ve diğer gayri müslim milletleri İslâm aleyhine götürdükleri taassubtan uzaklaştırabileceğimize inanıyoruz. Bizim çalışmamız, İslâm dairesi dışındaki kimselerin İslâm'a; dünyalık bazı amaçlar için uzun bir zamandır kendileri ile çatışma halinde buldukları bir milletin dini sıfatıyla değil, hâlis usûl ve prensipler olması perspektifinden bakmalarını sağlamaktır.^{442[442]}

Müslim Lig'le^{443[443]} İhtilafın Keyfiyeti

Soru:

Şu an içine düşmüş buldukları şartlar muvacehesinde Hindistan müslümanlarının siyasi ve iktisadi gelişmeleri İslâmî prensip, gelenek ve görüş açısına uygun olarak hangi metod, sistem ve esaslarla mümkün kılınabilir? Lütfen aşağıdaki taslak doğrultusunda ayrıntılı görüşlerinizi bildiriniz.^{444[444]}

- Ulusal dirilişin (uyanışın) ortak amacının gerçekleştirilebileceği, farklı müslüman grup ve ekollerin birleştirilebileceği uygulanabilir bir kanun taslağı öneriniz.
- İslâm'ın özüne uygun bir iktisadî taslak ve nizamname hazırlayınız.
- Hindistan müslümanlarının içine düşmüş olduğu özel durumu göz önüne alarak şunun mümkün olup olmadığını bize yazınız: Eğer müslümanlar çoğunlukta oldukları bölgelerde özgür devletler kurabilirlerse, din ve siyaset arasında yakın bir eşgüdümün olacağı hükümet sistemleri kurabilirler mi?
- İslâmî prensip, gelenek, düşünce ve nazariyelere uygun, müslümanların; toplumsal, medeni ve kültürel yönlerini kuşatan bir taslak hazırlayınız.
- Toplumun ulusal refahı için dinî müesseseleri, yani, vakıfları ve diğer kaynakları belli bir merkezin kontrolü altında örgütleyebilmek için izlenmesi gereken metod ve nizam ne olmalıdır? Yalnız bu soruya cevap verirken, bu müesseseleri elinde tutan kişilerin duygu, temayül, amaç ve farklı düşüncelerinin göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Cevap:

Sormuş olduğunuz ayrıntılı sorular, aslında yalnızca bir büyük sorunun parçalarıdır. O halde bütün bu ayrıntıları ayrı ayrı ele alıp herbiri hakkında ayrı ayrı görüş bildirmek yerine, bütün bu ayrıntıları kuşatan o büyük soruyu cevaplamak daha yerinde olmaz mı? O büyük soru şudur: Günümüz müslümanları Kur'an'ın

Meşhur Hindli siyasi ve dini lider Mahatama. Gandhi. (Çev.)

^{440[440]} Indian Congress: Hindistan Kongre Partisi, Hindistan'ın İngiliz boyunduruğundan kurtulmasında başı çeken ve günümüze kadar uzun yıllar Hindistan'ın idaresini elinde bulunduran parti. (Çev.)

^{441[441]} Alt kıtanın bağımsızlığa doğru ilerlediği yıllarda hindu fanatizmi adına kurulmuş ve müslümanlara karşı girilen birçok eylemin elebaşısı olan örgüt. (Çev.)

^{442[442]} Mevdûdî merhumun burada kullandığı müslüman milliyetçiliği istilahım şu noktadan değerlendirirsek meseleyi daha iyi kavrarız: İngilizlerin Alt kıtadan çekilmek üzere oldukları bir durumda bazı müslüman liderler müslüman çoğunluğa (İslâmî esaslara değil) dayalı bir ülke (Pakistan) için faaliyet gösteriyorlardı. Onların gözünde müslümanın şuurlu olması veya olmaması, devletin İslâmî esaslar üzerine bina edilmesi ya da edilmemesi o kadar mühim değildi. Yani Pakistan kurma çalışmaları şuurlu bir İslâmî mücadele esasına değil, körükörüne bir müslümanlık tutuculuğuna dayanıyordu. Nitekim, bu mücadeleler sonunda kurulan Pakistan, İslam adına kurulmuş olmasına rağmen günümüze kadar gerçek manada bir İslam devleti haline dönüşmemiştir. Bu yüzden merhum Mevdudî her zaman bu çarpık müslüman milliyetçiliği anlayışına muhalefet etmiş, insanları gerçek mânâda İslâm'ı anlamaya davet etmiştir. (Çev.)

^{443[443]} 20. asrın başlarında İngiliz işgali altında bulunan Alt kıtadaki müslümanların siyasi birliğini sağlamak üzere kurulmuş bulunan parti. Bu parti M.Ali Cinnah'ın başa geçmesiyle hızla gelişmiş ve müslümanların çoğunlukta olduğu bölgelerde ayrı devlet kurmak için İngilizlere karşı mücadele etmiştir. 1946 seçimlerinde müslümanların bulunduğu bölgelerde çoğunluğu sağlayan Müslim Lig böylece Pakistan'ın kuruluşuna da büyük bir adım atmıştır. Başından beri Pakistan'ın siyasi hayatında önemli bir ağırlığı bulunan bu partinin şu andaki başkanı, Pakistan eski başbakanı Han Muhammed Cuneyco'dur. (Çev.)

^{444[444]} Aslında bu sorular Müslim Lig'in MKYK'sı tarafından hazırlanıp Alt kıtadaki diğer şahsiyetler ve kuruluşlarla birlikte Tercüman'ul Kur'an'a da gönderilmiştir.

öngördüğü müslümanlar haline nasıl getirilebilir? Asıl soru budur ve bu sorunun cevabının bulunması ile birlikte diğer bütün sorular kendiliğinden cevaplanmış olacaktır.

Bana göre, bu sorunun doğru ve açık cevabı şudur: Öncelikle İslâm'ın gerçek şekli ve İslâm'ın insanlardan istedikleri müslümanların gözlerinin önüne konulmalı ve onlardan bilinçli bir şekilde bunları kabul etmeleri istenmelidir. Daha sonra İslâm'ı ve İslâm'ın kendinden istediklerini bilerek ve anlayarak kabul eden ve bu kabullerini bizzat pratiğe dökerek bunun hakiki bir kabul olduğunu ispat eden kişilerin bir parti şeklinde organizesine başlanmalıdır. Bununla birlikte bilahare bu parti aracılığıyla tüm ulusu cezbetmenin bu partinin bir vazifesi olacağı düşüncesinden hareketle, müslümanlar arasında sürekli bir tebliğ ve telkin hareketi yürütülmelidir.

Bu parti sadece bir hedef gözetmelidir; o da İslam'ı hayata hakim kılmak olmalıdır. Bu partinin yalnızca bir prensibi olmalıdır; o da dünyalılar rağbet etse de, etmese de İslâm'ın halis metoduna uygun olarak yürümek ve İslâm'ın dışındaki metodlarla her türlü yakınlaşma, uzlaşma ve karışmayı kesinlikle bırakmaktır. Böyle bir hedef ve böyle bir prensiple hareket eden bir parti için sizin gündeminize gelen cinsten sorular söz konusu olmayacaktır. Eğer bu soruların bazısı gündeme gelse bile, sizin gündeminize geldiği şekilde gelmeyecektir. Böyle bir parti mensuplarının herhangi bir yeni taslak oluşturmaları değil, sadece hazır olan taslakları uygulamaya koyabilmek için güç birikimi oluşturmaları söz konusu olacaktır. Onlar, içinde buldukları şartların hazırlamış oldukları taslaklara uygun olup olmadığını önemsemeyecekler, kendi hazırladıkları taslağa uyabilmesi için uygunsuz şartları zorla değiştireceklerdir. Şunu demek istiyorum onların bu meseledeki görüş açıları siz beyefendilerin benimsemiş olduğu görüş açısından tamamen farklı olacaktır.

Ben, sizlerin belki de içinden çıkamayacağınız cinsten bir karmaşıklık içine düştüğünüze inanıyorum. O karmaşıklık şöyle bir şeydir: Sizler, bir taraftan yüzde doksan dokuzu İslam'dan birşey bilmeyen, yüzde doksan beşi münharif ve yüzde doksanı üzerinde buldukları inhırafta ısrar eden, yani; İslâm prensiplerine göre amel etmek istemeyen ve kendilerine onlar sayesinde müslüman denilen gerekleri yerine getirmek istemeyen bütün bu sözde müslüman halkı müslüman sıfatıyla ele alıyorsunuz. Öbür taraftan, şu an geçerli olan bütün şartları küçük bir restorasyona tabi tuttuktan sonra kabul ediyorsunuz. Bir de şartlar ve durumların bu şekilde kalmasını ve bu şartlar içerisinde İslâmî bir yapılanmanın yürürlüğe konabilmesi için bir boşluk bulunmasını istiyorsunuz. Bu sizin için oldukça çetrefilli bir karmaşıklık demektir. Bu yüzden ben, siz beyefendilerin karşı karşıya kaldığınız meselelere çözüm bulabileceğinizi zannetmiyorum.

Soru:

Sizin de bilmiş olduğunuz gibi Müslim Lig faaliyetlerini genişletmek için bir icra komitesi tayin etmiş bulunmaktadır. Bu icra komitesi ise müslümanların durumunun düzeltilmesi ve geliştirilmesi için bazı alt komiteler oluşturdu. Bu komitelerden bir tanesi de müslümanların dini ve toplumsal durumlarını iyileştirmek için kurulmuş bulunuyor. Bu çerçevede, bu komiteden size de bazı soruların bulunduğu bir mektubun büyük bir ihtimalle gelmiş olması lâzım.^{445[445]} Zikri geçen soruları özel bir itinaya layık görerek ve her türlü ihtilafı göz ardı ederek cevaplayınız ve bu harekete fikri yardımda bulununuz. Batı'nın ilhad seli karşısında müslümanların dinlerini günümüze kadar koruyabilmelerini bir ganimet bilmeliyiz. Eğer biz bu nazik anda ulusumuz gençlerini doğru dürüst yönlendiremezsek, onların Türkiye ve İran'ın^{446[446]} izinden gitmeleri kuvvetle muhtemeldir.

Cevap:

Sizin bu mektubunuz elime ulaşmadan önce Müslim Lig'in icra komitesinin zikrettiğiniz sofularına cevap vermiş bulunuyordum. Sizler hiçbir zaman, benim sizinle olan ihtilaflarımdan dolayı bu işe karışmak istemediğim gibi bir zanna kapılmayınız. Aslında benim aklımın almadığı, bu gibi çalışmalara ne gibi bir katkıda bulunacağımdır. Ne yarım yamalak önlemlere (half measures) aldım yatıyor ne de yama işine (patch-work) bir ilgi duyuyorum. Müslim Lig'in icra komitesinin istediği ise bu gibi birşey. Eğer tamamen yıkmak ve tamamen yeniden yapmak söz konusu olsaydı, ben tüm gücümle bu işte her türlü hizmet için hazır olurdum, ama burada herşeyi yerli yerinde bırakıp, bu yapının bazı parçalarını çıkarıp yerine başka bazı parçaları koyma düşüncesi var ki benim aklım böyle bir iş için uygulanabilir ve netice alınabilir bir çözüm düşünmekten acizdir. Ben bu babta fiilen herhangi bir işe girişmek yerine, bu mesele üzerinde

^{445[445]} Bizim yukarıda cevabıyla birlikte zikrettiğimiz sorular kastediliyor.

^{446[446]} Bu örneklerin 1944'lü yıllardaki Türkiye ve İran'ı kapsadığına dikkat edilmelidir. (Çev.)

düşünenlerin ne gibi cüzi ıslahat şekilleri ortaya atacıklarını ve bunları uygulamaya koyanların ne gibi bir netice elde edeceklerini bir öğrenci gibi gözlemlemeyi kendi açımdan daha münasip görüyorum. Eğer gerçekten bu öne sürülen metotlardan iyi bir netice alınırsa, bu benim için büyük bir keşif özelliği taşıyacak ve bunu görerek küllî metoddan (top tan değişim metodu) cüz'i metoda (convert) dönmem mümkün olacaktır.^{447[447]}

Pakistan'ı Kurma İsteği

Soru:

Bizim, müslümanların Hz.Adem'in (a.s) yeryüzündeki hilafetinin varisleri olduğuna inancımız var. Müslümanın yaşamasının amacı, Allah Teâlâ'nın rızasına ve O'nun (c.c.) kutsal kanunlarına uygun olarak hareket etmek ve başkalarını da Alah Teâlâ yolunda yürümeleri için teşvik etmektir. Bu yüzden müslümanın fitrî hedefi tüm alemlî ilâhî kanunlar önünde boyun eğdirmek olarak belirlenmiştir.

Ancak Cinnah Bey ve Müslim Lig'li diğer kardeşlerimiz Pakistan'ı kurmak istemektedirler. Hindistan topraklarının bir köşesinde(!) böyle bir ülke kurmakla kendi akıllarınca müslümanlara rahat yaşam sağlayacaklarını umuyorlar. Acaba bu, gerçek dini görüş açısından itiraz edilebilir bir durum değil midir?

Yahudi milleti lanetlenmiş bir kavimdir. Allah Teâlâ, bu kavme dünyayı dar getirmiş, dünyanın en büyük sermayedarları ve çeşitli ilimlerde dâhi denecek seviyede bilim adamlarının bulunmasına rağmen bu millet, üzerinde rahat edebilecekleri bir santim toprağa bile sahip olamamıştır. Bugün yahudiler kendi ulusal vatanlarını kurabilmek için bazen İngilizlere, bazen de Amerikalılara yalvarmaktadır.

Bana göre müslümanlar ya da başka bir tabirle Müslim Lig de aynı bunu yapmaktadır. Müslim Lig'liler yahudilerin yaptığı gibi bazen hindulara, bazen de İngilizlere yalvararak Pakistan'ı kurmak istemektedirler. Öyleyse, bunların yaptığı; lanetlenmiş bir ulusu örnek almak değil midir? Böyle lanetlenmiş bir kavmi örnek almak müslümanları da onlarla aynı safa düşürmek değil midir.^{448[448]}

Cevap:

Pakistan'ı kurma çalışmaları ile ilgili ayrıntılı görüşlerimi "Müslümanlar ve Günümüz Siyasi Buhranı" adlı kitabımda 3. cildinde bulabilirsiniz. Bana göre, Pakistan'ı kurma isteği yahudilerin ulusal bir vatan kurma isteğine benzetilemez. Filistin gerçekte yahudilerin vatanı değildir. Onların Filistin'den çıkarılmalarının üzerinden iki bin yıl geçmiştir. Yahudiler eğer Filistin'in kendi anavatanları olduğunu söyleyebiliyorlarsa, o zaman bu Almanların Orta Asya'yı Arya nesli için anavatan görmeleriyle aynı mantıkta bir iddiadır.

Yahudilerin herhangi bir toprak parçasının kendilerinin olduğu gibi bir düşünceyi bütün insanlara kabul ettirmek gibi bir pozisyonları yoktur. Bilakis yahudilerin asıl pozisyonu şudur: Yahudiler anavatanları olmayan bir toprak parçası üzerinde dünyanın çeşitli köşelerindeki yahudilerin toplanarak yerleştirilmesini ve bu toprak parçasının zorla kendi anavatanları yapılmasını istemektedirler. Bunun aksine Pakistan'ı kurma isteğinin temelinde, müslümanların nüfus olarak çoğunlukta olduğu bölgelerin, müslümanların bilfiil anavatanı olduğu gerçeği yatmaktadır. Müslümanlar sırf şunu demektedirler: Müslümanların anavatanının siyasi statüsü günümüzde yürürlükte olan demokratik sistem sebebiyle Hindistan'ın diğer bölgeleriyle birlikte bulunmasından dolayı söz konusu olan zararlardan korunmalı ve Birleşik Hindistan'da özgür tek bir devlet yerine, Hindu Hindistan ve Müslüman Hindistan şeklinde iki ayrı özgür devlet kurulmalıdır. Başka bir deyişle, müslümanlar kendileri için yeni bir anavatan oluşturulmasını değil; zaten bilfiil mevcut olan anavatanlarının ayrı bir özgür devlet olarak ayrılması hakkının verilmesini istemektedirler.

Bu, bugün dünyadaki her milletin arzu ettiği ve istediği bir şeydir. Eğer müslümanların müslüman olma sıfatları görmezlikten gelinip onlara sadece bir ulus gözüyle bakılırsa, Pakistan diye bir ülke kurmak isteyenler haklıdır ve onlara bu konuda bir şey söylenemez. Biz prensip olarak dünyadaki herhangi bir ulusun başka bir ulus üzerinde siyasi veya iktisadi bir sulta kurmasına karşıyız. Bize göre prensip olarak her ulusun siyasi ve iktisadi dizginlerinin kendi elinde olması gerekir. Bu yüzden bir ulus sıfatıyla, müslümanlar da böyle bir istekte bulunurlarsa, diğer uluslar bağlamında nasıl ki böyle bir istek haklı ise müslümanlar bağlamında da haklıdır.

Bizim böyle bir şeyi hedef haline getirmeye itirazımız sadece şu görüş açılarından: Müslümanlar, prensiplere bağlı belli bir nizamın davetçisi, bayraklaştırıcısı bir cemaat olmaları özelliklerini görmezlikten

^{447[447]} Tercüman'ul Kur'an, Receb-Şevval, 1363/Temmuz-Ekim, 1944

^{448[448]} Bu sorular yahudilerin Filistin'i işgalinden önceki bir zamanda (1944) sorulmaktadır. (Çev.)

gelerek, kendilerini sadece bir ulus olarak görmektedirler. Eğer müslümanlar bu asıl özelliklerini korurlarsa, kendileri için anavatan ve özgürlük sorunu oldukça önemsiz bir sorun olacaktır. Hatta gerçekten de böyle bir sorunları daha baştan olmayacaktır. Bugün milyonlarca müslüman bir araya gelip bir avuç toprak parçası üzerinde kendi inanç sistemlerini kurmayı nihai hedefleri olarak görmektedirler. Ama, İslâm nizamının davetçisi sıfatıyla yola koyulsalar, tek bir müslüman bile, tüm dünya üzerinde kendi nizamının kurulması iddiasında bulunabilir. Dahası, eğer hakkını vererek çalışırsa, böyle bir evrensel devleti kurabilir de.^{449[449]}

Cemaati İslâmî Ve Şube Serhatte^{450[450]} (Sevir Eyaleti) Referandum

Soru:

Bildiğiniz gibi Sınır Eyaleti'nde, bu eyaletin Alt kıtanın bölüşülmesinden sonra Hindistan'a mı yoksa Pakistan'a mı katılması gerektiğini belirlemek için halk oylamasına gidiliyor. Cemaat-i İslâmî'ye bağlı kişiler bizden bu halk oylamasına katılıp katılmayacağını, eğer katılırlarsa hangi taraf lehinde oy kullanılmasını gerektiğini soruyorlar. Bazı kimseler bu referandumda da, tavrımızın aynı millet meclisi seçimlerinde^{451[451]} olduğu gibi tarafsız olması gerektiğini düşünüyorlar. Aksi takdirde eğer biz Pakistan lehinde oy verirsek, bu otomatikman Pakistan'ın üzerine oturduğu hükümet nizamını benimsemek mânâsına gelecektir.

Cevap:

Referandum meselesi prensip olarak Millet Meclisi seçimlerinden farklıdır. Referandum sadece halkın Hindistan veya Pakistan arasından hangi ülkeyi seçmek istediğini belirlemekle ilgili bir iştir. Bu meselede oy vermek tamamen caiz bir şeydir ve şer'an hiçbir sakıncası yoktur. Bu yüzden halk oylaması yapılan bölgelerdeki Cemaat-i İslâmî üyelerine oylamaya katılmak için müsaade vardır. Kimin lehinde oy kullanılmasını gerektiğine gelince. Bu meselede cemaat tarafından herhangi bir zorunluluk getirilemez. Çünkü Cemaat-i İslâmî üyeleri sadece İslâmî hareketin amaç ve prensipleriyle ilgili meselelerde verilen direktiflere uymak zorundadırlar. Bu halk oylaması hareketin prensip ve amaçları ile ilgili bir şey değildir.

Bu yüzden Cemaat-i İslâmî üyeleri kendi görüşlerine göre istedikleri tarafa oy vermekte serbesttirler. Şu da var ki, ben Sınır Eyaletinde yaşayan biri olsaydım, şahsen, Pakistan lehinde oy verirdim. Çünkü, Hindistan hindu ve müslüman ulusların nüfus yoğunluğuna göre taksim edildiğine göre, müslümanların çoğunlukta olduğu bölgelerin müslüman ulusun bölgelerine katılması gerekir.

Pakistan lehine oy vermek behemehal yakın bir gelecekte bu ülkede kurulacak olan hükümet sistemine oy vermekle eş anlamlı değildir. Kurulacak hükümet nizamı eğer liderlerin meydanlarda söz verdiği gibi, gelecekte de İslâmî bir hizam olursa biz cân-ı gönülden bu nizamın koruyucusu oluruz. Ama verilen sözler tutulmayıp da hükümet sistemi İslam dışı bir sistem olursa, nasıl ki şimdiki sistemi değiştirmek için son gücümüzle gayret gösteriyorsak, böyle bir sistemi de değiştirip yerine İslâmî usûl ve prensiplere dayalı bir sistemi kurmak için gayret göstereceğiz.^{452[452]}

İlâhî Devletle Papalığın Temel Farkı

Soru:

Ebu Said Bezmi "Risâle-i Peygâmı Hak" adlı dergide bir makalesinde şöyle yazıyor; "İslâmî siyaset düşüncesinin bir şekli de Mevlânâ Ebu'l-Alâ Mevdûdî'nin büyük bir aşk ve şevkle savunduğu görüştür. Hükümetin halk önünde sorumlu olmaması bu görüşün temel noktasını oluşturmaktadır. Tarihsel açıdan bu prensip yeni değildir. Avrupa'da uzun müddet bu görüş teokrasi (Theocracy) adıyla şöhret bulmuş ve Roma'daki Büyük Papa'nın iktidarı bu görüşün bir neticesi olmuştur. Ancak insanlar bu deneyimden şunu anladılar: Tanrı insanlarla bizzat konuşan bir otorite olmadığı için, Tanrı adına seçilen ve iktidarı ele alan

^{449[449]} Tercüman'ul Kur'an, Recep-Şevval, 1363 / Temmuz-Ekim, 1944

^{450[450]} Şube Serhad ya da İngilizce adıyla North Western Frontier Province (NWFP). Daha ilk bakışta bu eyaletin adı biraz garipçe gelmektedir. Pakistan'ın diğer eyaletlerinin başka ülkelerle de sınırı olmasına rağmen bu eyalete böyle bir isim verilmesinin sebebi büyük oranda siyasidir. Diğer eyaletler Pencab, Sind, Belucistan gibi kendi içinde sakin ırkların adıyla anıldığı halde bu eyalette sakin peştuların adına izafeten bu eyalete Peştutistan isminin konulmaması daha çok Afganistan ile bu mesele üzerinde geçmişte meydana gelen karışıklıklara binaendir. Çünkü eski Afgan yöneticileri özellikle Davud Han bu eyaletin Afganistan sınırına dahil olduğunu hep söyleye gelmiş erdir. Pakistan Hükümeti, Afgan devletinin bu iddialarına zahiren de olsa bir meşruiyet vermemek için bu eyaletin adını Sınır Eyaleti olarak anmaktadır. (Çev.)

^{451[451]} 1946'da yapılan seçimler kastediliyor. Cemaat-i İslâmî İngilizlerin hakimiyeti altında yapılan seçimlere devletin İngiliz yönetiminde olması gerekçesiyle katılmamıştı. (Çev.)

^{452[452]} Kevser Dergisi; 5 Temmuz, 1947

kişinin bu yetkiyi oldukça kolay kötüye kullanması mümkündür. Mevdûdî ile aynı görüşü paylaşan insanlar, Mevdûdî'nin siyasi düşüncesinin Büyük Papa'mn düşüncesinden farklı olduğunu savunuyorlar. Ancak Mevdûdî, hükümeti halk önünde sorumlu olarak görmediği ve bundan dolayı demokrasiyi yanlış gördüğü için netice olarak onun düşüncesi Büyük Papanın düşüncesi ile uyuşmaktadır."

Daha sonra Bezmi Bey bu sözü geçen makalesinde, kendince bir çözüm yolu da önermektedir. Ancak onun önerdiği çözüm de tatmin edici değildir. Lütfen Tercüman'ul Kur'an aracılığıyla bu yanlış anlaşılmayı izale ediniz ve doğru olan görüşü açıklayınız.

Cevap:

Bezmi Bey herhalde benim "İslami Siyaset Teorisi" adlı makalemi okumamışlar. Okumuş olsalardı benim görüşüme yönelttiği tenkidi erin cevabını o makalede bulurlardı. Ancak eğer Bezmi Bey benim o makalemi okuduğu halde böyle bir eleştiri yoluna gitmişse, şaşkınlığımı belirtmekten başka yapabileceğim birşey yok. O makaledeki şu satırları buyurun şöyle bir gözden geçirin:

"Ancak, Avrupa'nın tanıdığı teokrasi ile İslamî devlet anlayışı tamamen farklıdır. Avrupa şöyle bir teokrasiyi tanımaktadır: Belli bir ruhban sınıfı Tanrı adına kendilerinin yapmış olduğu kanunları uygulamaya koymakta ve fiilen kendi tanrılık ya da ilahlılıklarını tüm vatandaşlara musallat etmektedirler. Böyle bir yönetim biçimine ilahi demek yerine şeytani demek daha uygun düşecektir. Bunun aksine İslâm'ın öngördüğü devlet anlayışı, herhangi bir dini sınıfın tekelinde olmayıp genel olarak tüm müslümanların elinde olmaktadır. Bu anlayışı tüm müslümanlar Allah'ın Kitabı ve O'nun Rasûlü'nün sünnetine uygun olarak yürütmektedirler. Bu hususta bana yeni bir tanım yapma müsaadesi verilseydi bu hükümet tarzına İlahî Cumhûrî Devlet (Theo-Democratic State) adını verirdim. Çünkü bu yönetim tarzında Allah'ın hakimiyeti ve O'nun yüce iktidarı altında sınırlı ama geniş kapsamlı bir hükümet bahşedilmiştir. Böyle bir yönetim tarzında idareci kadro müslümanların oylarıyla oluşturulacak ve müslümanlar bu kadroyu azletme yetkisine sahip olacaklardır. İdare ile ilgili ve Allah'ın (c.c) dininde açık bir hükmü bulunmayan her mesele müslümanların "icma'ları ile bir çözüme kavuşturulacaktır. İlahî kanunların yorumlanması istendiğinde herhangi bir özel zümre ya da ırk değil; ictihad yetkisine sahip her kişi bu ilahî kanunu yorumlamaya yetkili olacaktır."

Daha sonra ben, yukarıdaki satırların altına düştüğüm dipnotta fazladan şöyle bir açıklamada bulunmuştum: "Daha başından beri hristiyan papalar ve rahiplerin elinde şeriat adına Hz.İsa'nın (a.s) birkaç ahlâkî öğretilerinden başka birşey yoktu. Bu yüzden onlar kendiliklerinden, kendi nefislerinin arzusuna uygun olarak kanunlar çıkarıyorlar ve bu kanunların Allah (c.c) tarafından geldiğini söyleyerek yürürlüğe koyuyorlardı."

Hristiyanlığın ve papalığın tarihini bilenler benim yukarıdaki birkaç satırda yazdıklarımı anlamakta güçlük çekmezler. Avrupa'daki papalık nizamını, Hz.Musa'nın (a.s) şeriatını lanetleyerek hristiyanlığın temellerini sırf "Ahd-i Cedid"de bulunan ahlâkî öğretiler üzerine bina eden Saint Paul'un takipçileri kurmuşlardı. Bu ahlâkî öğretilerde kendisine dayanılarak bir medeniyet ve bir siyaset nizamının işletebileceği hiçbir kanun yoktur. Ancak papalar Avrupa'da dolaylı ya da dolaysız teokrasi nizamını kurunca bu nizam için bir şeriat kanunu da va'zettiler. Tabii ki bu kanunlar herhangi bir vahiy ve ilhamdan alınmamıştı. Bu kanunları papaların kendileri koymuşlardı. Bu şeriat nizamında, papaların önerdikleri inanç sistemi, dinî amel ve adetler, adak ve dualar, toplumsal kanunlar vs. den hiçbirisinin Allah'ın Kitabı'na dayandığına dair bir senedi yoktu. Aynı şekilde papaların Allah'la kul arasına ruhban sınıfım başlı başına bir vasıta olarak koymaları da kendi uydurdıkları birşeydi. Bütün bunlara ilaveten yine papazların kilise teşkilatında vazife yapanlar için önerdiği hak ve yetkiler ve halk üzerine yükledikleri dinî vergilerin hiçbirinin kendi nefsi isteklerinden başka bir kaynağı yoktu. Böyle bir nizamın adını onlar teokrasi koysalar bile aslında bu nizam teokrasi değildi. Böyle bir nizamın, Kitap ve Sünnet gibi tamamen açık, iptal edilemez ve değiştirilemez kanunlara sahip ve yürütmenin herhangi özel bir dinî sınıfın tekelinde olmadığı İslâm'ın ilahî düzeni ve şer'î yapıyla ne gibi bir benzerliği olabilir ki?

Bezmi Bey'in, bizim Halife'yi hristiyanlıktaki Papa'ya benzettiğimizi ve onu halk önünde sorumlu görmediğimizi söylemesi oldukça şaşırtıcıdır. Bezmi Bey'in bu iddiasına yine yukarıda zikrettiğim makaleden aktaracağım bir kaç satırla cevap vermeyi yeterli buluyorum.

"Allah sizden, inanıp iyi işler yapanlara va'detti; onlardan öncekileri nasıl hükümran kıldıysa, onları da yeryüzünde hükümran kılacak"^{453[453]} ayetinden istinbat ederek şöyle yazmıştım:

"Bu ayetteki ikinci önemli nokta halifeliğin tüm mü'minlere vaad edilmiş olmasıdır. Allah Teâlâ mü'minlerden herhangi bir kimseyi halife yapacağım diye bir şey buyurmamıştır. Bundan, tüm mü'minlerin

hilafete layık oldukları mânâsı çıkmaktadır. Allah (c.c) tarafından mü'minlere bağışlanmış olan hilafet, umumi bir hilafettir. Daha sonra şöyle yazmışım:

"Burada (İslâm nizamında) her şahıs halifedir. Herhangi bir şahıs ya da grubun müslümanların umumundan hilafeti selbedip, kendisim mutlak hakim yapma hakkı yoktur. İslâm nizamında iş başına getirilen kişinin asıl durumu şudur: Tüm müslümanlar ya da ıstılahı deyiimiyle bütün halifeler kendi hilafetlerini, idarede belli bir düzenlemeye gitmek amacıyla, belli bir şahsın zatında odaklaştırmışlardır. Halife bir taraftan Allah (c.c) önünde sorumlu iken, diğer taraftan hilafetlerini kendisine devretmiş bulunan umumi halifeler yani müslümanlar önünde de sorumludur."

Aynı yazımda şöyle bir açıklamada da bulunmuştum: "İslâm devletinde imam, emir ya da hükümet başkanının durumu şundan başka birşey değildir: Müslümanların umumu, kendilerinin sahip oldukları hilafet yetkilerini kendi aralarından seçtikleri en iyi şahsa emanet etmişlerdir. Bu yüzden kullanılmakta olan hilafet lafzı halife olan kişinin tek başına halife olduğu mânâsına gelmemektedir. Bilakis bunun mânâsı, müslümanların umumunun hilafetinin onun şahsında toplanmış olduğudur.

Bütün bunlara ilaveten şu paragraf da sözü geçen makalemde mevcuttur;

"Emir eleştiriden muaf değildir. Her müslüman, halifenin halkla ilgili işlerinde olduğu gibi, özel yaşantısını da eleştirme müsaadesine sahiptir. Halife gerektiğinde azledilebilir bir statüye sahiptir. Kanun önünde onun konumuyla normal bir vatandaşın konumu aynıdır. Halife aleyhine mahkemede dava açılabilir ve halifeye mahkemede daha toleranslı davranılması söz konusu olamaz. Şûra Meclisi müslümanların umumunun güvenine sahip kişilerden oluşturulacaktır.

Bu meclisin müslümanların oylarıyla seçilmesinde de herhangi bir şer'i engel yoktur. Behemehal, müslümanların umumu, Emir'in elinde tuttuğu geniş yetkilerini takva ve Allah korkusuna dayalı olarak mı, yoksa nefsî isteklerine uyararak mı yaptığını kontrol edeceklerdir. Emir'in yetkilerini kötüye kullandığı anlaşılınca, umumun görüşüne göre o emirlik makamından alışı edilebilecektir de."

Bütün bu açıklamalardan sonra da eğer herhangi bir kimse bizim kastettiğimiz yönetim biçimini Roma papalarının uygulamaya koymuş olduğu teokrasi ile benzer göstermeye çalışırsa, biz behemehal o kimseyi kendi görüşlerini özgürce belirtme hakkından mahrum etme hakkına sahip değiliz. Ancak, bu görüşün ilim ve delilden uzak olduğunu da belirtmeyi bir vazife biliriz.^{454[454]}

Bâtıla Dayalı Devletlerde Millet Meclisine Müslümanların Girmesi Meselesi

Soru:

Sizin "İslâmî Siyaset Teorisi" adlı kitabınızı okuduktan sonra kanun koyma hakkının yalnız Allah Teâlâ'ya ait olduğu hakikatini iyice kavradım. Bu hakikate aykırı temeller üzerine oturmuş bir takım meclislere üye olarak girmenin mahzurlu olduğunu da kavradım. Ancak geriye şöyle bir sorun daha kalıyor: Eğer tüm müslümanlar bu tür meclislere girmeyi haram olarak görürlerse, müslümanlar siyasî açıdan önemli bir yıkıma uğrayacaklardır. Siyasî kuvvet vasıtasıyla milletlerin selameti ve refah seviyesinin yükseltildiği bir gerçektir. Biz eğer siyasi gücü tamamen diğer kimselere havale edersek bunun neticesi müslümanlar için yıkıcı olacaktır. Çünkü, İslâm düşmanları, müslümanlara düşmanlıkları sebebiyle müslümanları iyice köşeye sıkıştırarak bir sistem oluşturacak ve kanunlar koyacaklardır. O halde, siz müslümanların bu siyasi yıkımdan kurtulabilmeleri için neler öneriyorsunuz?

Cevap:

Siz sorunuzda yanlış bir düşünme yolu izlemiştir. İnsanların kendi kanunlarını yaptıkları ya da kanun koyma yetkisini başkalarına verdikleri sistemlerin tâ başından beri yanlış olduğunu idrak etmişsiniz. Hüküm koyma hakkının yalnız Allah'a (c.c) ait olduğunu ve insanlara düşenin Allah'ın (c.c) koymuş olduğu hükümlere ittibadan ibaret olup, kanun koyucu olarak ortaya çıkmak olmadığını da anlamışsınız. Şimdi size düşen, menfaatlerini gözettiğiniz müslümanların hangi amaçla müslüman adıyla anılan bir cemaat kurdukları üzerinde düşünmenizdir. Acaba bu cemaat, Kur'an-ı Kerimle sabit olan ilahî emri dünyanın gözü önünde sergilemek, kendi yaşamını bu emre uygun olarak düzenlediği gibi, tüm dünyada da bu emirleri yürürlüğe koymak için çaba göstermek amacıyla mı oluşturulmuştur? Yoksa bunun tamamen aksine, bu cemaat; bâtılın da dünyada kâim olması (tabii müslümanların kendi gafletleri sebebiyle) müslümanların bâtıla rıza göstermesi, benimsemesi ve menfaatlerimize zarar gelecek diye bâtılı ortadan kaldırmaya çalışmaması gibi

bir amaçla mı oluşturulmuştur? Eğer birinci durumdaki gibi bir amaç söz konusuysa; bugün müslümanlar ne yapıyorlarsa, yanlış yapmaktadırlar. Eğer müslümanların menfaati bir yanlışa bağlı ise, asla böyle bir menfaati gözetmeye değmez. Böyle bir durumda, gerçek bir müslümanın; halka takılıp, cehennem yolunu benimsemek yerine, halk kendisine destek verse de vermese de ilahî emri kaim kılmak için çalışması gerekir. Eğer siz ikinci durumdaki gibi bir amacı güdüyorsanız, artık benim birşey söylememe lüzum yoktur. Hakkı hak olarak bile bile; hak hilafına bir yola, sırf ulusal menfaatler hatırına gitmek istiyorsanız, gidebilirsiniz.

Müslümanlar arasında çoğunlukla şöyle bir endişe göze çarpmaktadır: "Eğer biz meclislere girmekten kaçınırsak meclise hep gayrı müslimler girerek hükümet sisteminin tek sahibi ve mutasarrıfı olacaklardır. Eğer bâtil nizamın çarklarını biz çevirmezsek başkaları çevirecek ve böylece toplumsal hayatta tüm köşe başlarını onlar kendi inisiyatifleri altına alacaklardır. Neticede bizim varlığımız, kendisini Hiyası muhatab alabileceğimiz İslâm'ın adını ağzına alan hiçbir kimse kalmayacak şekilde sona erecektir."

Ancak bu düşüncenin gerçeği şudur: Böyle bir düşünce bu kadar korkunç olmakla beraber, aynı oranda ham düşüncenin de iyi bir örneğidir. Eğer biz sadece menfî bir siyaset izleyip, müslümanların tüm iş ve güçlerini bırakıp uzlet köşelerine çekilmelerini söylemiş olsaydık böyle bir endişe hakikatle bağdaştırılabilirdi. Ama biz, birşeyi reddederken onun alternatifini de sunuyoruz. Bizim alternatifimiz şudur: Müslümanların çarpık düzenlerle uzlaşmaya gitmek yerine, dünyada hakikat düzenini kaim kılmak için çaba göstermeleri lazımdır. Müslümanların diğer uluslarla, dünya menfâatleri uğruna çatışmaya girip, onlara karşı direnmeleri yerine, onlara ittibasmda tüm insanlığın selameti olan hak direni en güzel şekilde arzetmeleri, Kur'an-ı Kerim, Rasûlullah'ın (s.a) sîreti ve İsmâî ahlâk vasıtasıyla, dünyada fikrî, ahlakî, iktisadî medenî ve siyasî bir devrim yapmaya gayret göstermeleri lazımdır.

Bizim bu davetimize cevap olarak iki durumla karşılaşabiliriz:

1. Maddi imkanlar, fikri kuvvet ve bilek gücü bakımından diğerlerinden aşağı kalmayan ve nüfusu 100 milyona^{455[455]} varan tüm Hindistan müslümanlarının bir anda bizim bu davetimizi kabul etmesi; fikri, ahlakî ve ameli tüm yönlerden İslâm'ın gerçek birer davetçileri olmaları durumu. Eğer böyle bir durum soz konusu olursa (ki zahiren böyle hiç bir beklenti yok) bazı şeylerin elinizden çıkacağı endişesini taşıyorsunuz. Ben, sadece Hindistan'ın değil; dünyanın büyük bir kesiminin sizin elinize geçeceği, Hindistan'da azınlık ve çoğunluk kavgasının gitgide kaybolmaya yüz tutacağı inancını taşıyorum. Böyle bir durumda Hindistan'da katıksız bir İslâmî yönetim kurulmasını hiçbir güç engelleyemeyecek. Oldukça kısa bir zaman içerisinde İslam ülkelerinin de çehresi değişecek ve bugün tüm dünya üzerine musallat olmuş olan emperyalist güçler bile müslümanların hakimiyeti altına girmekten kendilerini kurtaramayacaktır.

2. İkinci durum ise, (ki günümüz şartlarında büyük bir ihtimaldir.) Müslümanlardan güzel ahlaklı ve akıl sahibi insanların bizim bu davetimizi küçük küçük gruplar halinde kabul etmeleri durumudur. Salih insanlardan oluşan bu grup organize olup, hatırı sayılır bir güç haline gelene kadar; müslüman halk, liderlerine ittihad şimdiye kadar yapmış olduğu ve şimdi de yaptığı gibi davranacaktır. Böyle bir durumda sizin endişenizi izhar ettiğiniz şekilde bir tehlike söz konusu olmayacaktır. Çünkü, yanlışlık içerisindeki müslümanların büyük çoğunluğu, sizin yapılmamasıyla müslümanların milli menfaatlerinin heba olacağını düşündüğünüz tüm işleri yapmak için mevcut olacaklardır. Tabii ki eğer bütün bu işler yapıp da sadece bizim yapılması için çağrıda bulunduğumuz işler yapılmazsa ve biz de ilahî emir ve onun isteklerine gözlerimizi kapayıp sırf ulusumuz ve onun menfaatleri düşüncesiyle bugün İslâm ve müslümanların menfaati adıyla anılan bâtil işler tarafına koşarsak, inanın ki İslâm bayrağım yüceltmek surda dursun müslüman milletin içine düşmüş olduğu zillet, aşağılık ve geri kalmışlık çukurundan bile çıkılamayacaktır. Müslümanların, yahudiler gibi böyle bir musibete duçar olmalarının sebebi, Allah'ın (c.c) Kitabı ellerinin altında olmasına rağmen Kitabın isteklerini yerine getirmekten yüz çevirmeleridir.^{456[456]}

Dini Görüş Açısından İslâmdışı Meclislerde Üyelik Ve Memurluk

Soru:

Müslümanların müslüman sıfatıyla, (İngiliz sömürge yönetiminin güdümündeki) Millet Meclisine girmeleri caiz midir, yoksa değil midir? Eğer değilse neden değil? Burada müslümanların iki büyük cemaatinin temsilcileri Millet Meclisi seçimleri için adaylıklarını koyacaklar. Onlara oy toplamam için bana baskı yapıyorlar. İş o noktaya vardı ki, bölgedeki alimlere kadar herkesin isteği bu yönde. Her ne kadar insanların

^{455[455]} Bu sayı 1945'te verilmiştir. Bugün yalnız Hindistan'da 200 milyonu aşkın müslüman yaşamaktadır. (Çev.)

^{456[456]} Tercüman'ul Kur'an, Muharrem, 1365/Aralık, 1945

egemenliğine dayalı oluşturulan meclis ve bu mecliste üye olma durumlarının her ikisinin de İslâm açısından caiz olmadığını kulaktan dolma biliyorsam da makul sebepler öne sürmedikçe oy verme yolunda yapılan ısrarlardan kurtulmam oldukça güç.

Bu arada resmi memurluğun durumunu da sormak istiyorum. Bu meselenin de aynı şekilde kalaktan dolma caiz olmadığını biliyorsam da açık delillere sahip değilim.

Cevap:

İngiliz sömürgeciliğinin yönetiminde yaşadığımız şu dönemde ve bu ülkede (Hindistan), prensip olarak şunu açıkça anlamanız lazım gelmektedir: Günümüzde (1945) ne kadar demokratik sistem kurulmuşsa (ki bu sistemlerin bir kolu da Hindistan'daki mevcut millet meclisleridir) hepsi şu teoriye dayanmaktadır: Ülke sakinleri kendi dünyevi meseleleriyle ilgili medeniyet, siyaset, iktisat, ahlâk ve toplumsal ilişki esaslarını kendileri koyma ve bu esaslar üzerine ayrıntılı kanun ve kurallar va'zetme yetkisine sahiptirler. Bu kanun koyma işinde kamuoyundan daha yüce bir merciye başvurmaya zaruret yoktur. Bu teori İslâm'ın öngördüğü siyaset teorisinin tam aksinedir. İslâm'da tevhid inancının ayrılmaz parçası şudur: İnsanların ve tüm kainatın sahibi ve hâkimi Allah Teâlâ'dır. Buyruk ve hüküm vermek sadece O'na mahsustur. İnsanlara düşen ise, O'nun (c.c) buyruk ve hükümlerinden kendileri için hayat düsturları almalarıdır. Yine eğer insanlar görüşlerinde özgür hareket etmek isteseler bile Allah Teâlâ'nın çizmiş olduğu özgürlük sınırları içerisinde hareket edebileceklerdir.

İslâm'ın bu siyasi anlayışı yüzünden, temel hükümler ve tüm hayat muamelelerinde müracaat edilecek kaynak Allah'ın (c.c) Kitabı ve O'nun Rasûlü'nün sünneti olarak belirlenmektedir. İslâm'ın bu siyasi teorisini önemsemeyerek, daha önce zikredilen günümüz anlayışını kabul etmek tevhid inanandan sapma demektir. Bu yüzden biz, günümüzdeki sömürgecilerin çıkarlarına göre kurulmuş meclis ve parlamentolarda üye olmak ve bu amaçla oy vermek haramdır diyoruz. Çünkü oy vermenin mânâsı "biz kendi oyumuzla, vazifesi mevcut anayasal çerçeve içerisinde tevhid inancına tamamen zıt kanunlar çıkarmak olan bir şahsı milletvekili olarak seçiyoruz" demektir. Eğer değerli alimlerden herhangi birisi bu oy vermeyi helal (meşru) yada caiz olarak görüyorsa ona delillerinin ne olduğunu sorunuz. Eğer bu meselede ayrıntılara kadar inmek istiyorsanız benim "Siyasi Buhran" 3. cilt ve "İslami Siyaset Teorisi" adlı kitaplarımı okumanız lazım gelir.

Bu gibi bir meselede, "bu düzen (İngiliz sömürge rejimi) ülkeye hakim olup, hayatın tüm boyutlarını kedisine bağımlı kıldığı için, eğer biz seçimlere katılmayıp hükümete ortak olma gayreti gütmeysek şöyle şöyle zararlara uğrayacağız" gibi bir gerekçe, delil diye öne sürülemez. Bu gibi delillere dayanarak aslen ve prensip olarak haram olan bir şey helâl yapılamaz. Aksi takdirde İslâm'da maslahat ve zaruretlere binaen helal kılınmadık hiçbir haram kalmayacaktır. Dinde zorunluluk icabı haram şeylerin kullanılması müsaadesi vardır, ama böyle bir cevaz şu demek değildir: Önce siz kendi gafletinizden dolayı farzları yerine getirmekte kusur edip; zorunluluk halini sona erdirmek için çalışacak yerde, bu zorunluluk halini delil göstererek tüm haramları kendinize helal kılmaya devam edin. Müslümanlar, üzerlerine musallat olmuş rejimi kendileri için bir zorunluluk hali olarak göstermektedirler, ama bu, müslümanların kendi gafletleri neticesinde vücuda gelmiş bir durumdur. Durum böyle olduğu halde müslümanlar tüm enerjilerini bu sömürge rejimini değiştirip yerine katkısız Adalet düzenini kurmak için sarfedecekleri yerde, bu zorunluluk halini kendileri için delil göstererek bu sömürge rejimine ortak olmak ve bu rejimde dal-budak salmak istemektedirler.

Sormuş olduğunuz ikinci sorunun cevabı şöyledir: Bireysel muamelelerle ilgili olarak bir müslüman fert, herhangi bir gayr-i müslimle ücret ya da maaş karşılığında herhangi bir hizmette bulunmak üzere anlaşırca bunda herhangi bir sakınca yoktur. Ancak burada yapılacak hizmetin herhangi bir haramla doğrudan irtibatının olmaması şartı aranır.

Şu da var ki, ulemanın büyük bir kesiminin yukarıda açıkladığımız meseleye dayanarak küfür hükümetinde memurluk yapmayı caiz göstermeye kalkışmaları doğru değildir. Bu cevazı veren alimler gayri müslim birisinin şahsî işi ile gayri İslâmî bir rejimin toplumsal işi arasındaki temel farkı göz ardı etmektedirler. Gayri İslâmî rejim, İslâm yerine îslâmdışı olanı, tâat yerine ma'siyeti; İlâhi adalet yerine, insan yaşamında Allah'a (c.c) isyanın hakim olmasını amaçlamakta ve icra ettiği tüm işlerdeki her hal ve her yönde bu amaç saklı olmaktadır. Böyle bir şeyin haram olduğu, diğer bütün haramlardan daha da eşed bir naram olduğu açıktır. Bu yüzden, böyle özelliklere sahip bir zulüm düzenini ayakta tutan yürüten bölümler arasında, falan bölümde iş yapmak caizdir, falan bölümde iş yapmak caiz değildir gibi bir ayırım yapılamaz. Çünkü bütün bu bölümler birleşerek büyük ma'siyeti ortaya çıkarmaktadır.

Bu meseleyi daha güzel bir şekilde anlamak için şu misâl kafi gelecektir: Her hangi bir kuruluşun kamuoyunda küfrün yayılması ve müslümanların irtidadının sağlanması amacıyla kurulmuş olduğunu

düşünelim. Bu kuruluşta, haddi zatında helâl olan (ama bu kuruluşun güçlenmesi ve gelişmesine katkısı behemehal kaçınılmaz olan) bir işte ücretle çalışmak hiçbir müslümana caiz olamaz.

Bu meselede de müslümanlar son çare olarak yukarıda zikrettiğimiz zaruret hâli delilini ortaya sürmekte ve şöyle demektedirler: Eğer biz bu sistemin bir parçası olmazsak gayri müslimler önemli mevkileri ele geçirecekler ve iktidara sahipleneceklerdir. Bunun cevabı, önceki meselede zorunluluk delili üzerine vermiş olduğumuz cevabın aynısıdır.^{457[457]}

Barişçi İnkılap Yolu

Soru:

Aşağıda zihnimi kurcalayan iki şüpheyi not ediyorum. Lütfen sahih görüşler ışığında şüphelerimi gidermeye yardımcı olunuz.

1. Tercüman'ul Kur'anda önceki sayıdan devam eden bir bölümde bir kişinin şöyle bir sorusu yayınlanmıştı: "Peygamber Efendimizin (s.a) karşısında herhangi düzenli bir devlet yoktu. Ancak Yusuf Aleyhisselam'ın karşısında düzenli bir devlet vardı ve devlet yetkilileri, iktidarı tamamen devretmeye hazır bulunca öne çıkarak bunu kabul etti. Yusuf Aleyhisselam bunu yaparken önce mü'minlerden ve salihlerden bir cemaat oluşturma gibi bir metod izlemedi. Acaba, devletin o devirlerden daha fazla sistemleşip, oraya buraya daha da fazla dalbudak saldıgı günümüzde de böyle bir metod izlenemez mi?" Bu soruya cevaben yazdıklarınız beni tamamiyle tatmin etmedi.^{458[458]} Ben şunu öğrenmek istiyorum: Hz. Yusuf Aleyhis selam'a ittiba bize ne diye gereksin ki? Bizim için sadece Peygamber Efendimizin sergilemiş olduğu örnek vâcib'ul ittibadır. Efendimiz (s.a) Mekke ulularının padişahlık önerilerini reddederek kendi çizgisine uygun bir devlet kurma işine devam etme kararı almıştı. Şimdi bizim için de geçerli olan metod budur. Lütfen benim bu görüşümün ne derece doğru ya da yanlış olduğunu bildiriniz.

2. Siz yukarıda bahsi geçen soruya cevaben şöyle bir şey de yazıyorsunuz: "Herhangi bir merhalede mevcut olan anayasal yollarla âdil olmayan bir düzeni kendi usullerimize göre değiştirebileceğimiz emarelerini gördüğümüz anda fırsattan istifade etmek için duraksamayız". Bu cümleden insanlarda Cemaat-i İslâmî'nin de bir noktaya kadar parlamentoya girme hazırlığı içerisinde olduğu ve seçimleri caiz gördüğü gibi bir kam oluşuyor. Cemaatın bu konudaki görüşünü açıklayabilir misiniz?

Cevap:

Bizim için tüm nebiler (a.s) vâcib'ul ittibadır. Peygamber Efendimizin kendisine de, tüm nebilerin takip etmiş olduğu yolu takip etmesi direktifi verilmişti. Herhangi bir muamelede herhangi bir nebinin belli bir metodu benimsemiş olduğunu Kur'an-ı Kerim vasıtasıyla öğreniyorsak ve Kur'an-ı Kerim bu metodu mensuh kılmamışsa, bu metod Peygamber Efendimizden (s.a) sünnet olarak gelmiş metod gibi dini bir metoddur.

Peygamber Efendimize (s.a) Kureyş uluları tarafından önerilen padişahlık, Peygamber Efendimizin (s.a) dinini ve bu dini yaymayı bırakması şartıyla gündeme getirilmişti. Peygamber Efendimizin bu şartı kabul etmemesi halinde Kureyş uluları birleşerek onu padişah olarak ilan edeceklerdi. Bu öneri eğer Yusuf Aleyhisselam'a sunulsaydı, aynı Peygamber Efendimiz gibi, Hz. Yusuf da (a.s) böyle bir öneriye lanet ederdi. Biz de böyle bir şeyi lanetliyoruz. Ancak Yusuf Aleyhisselam'a teklif edilen yetkiler şartsız ve sınırsız idi. Böyle bir teklifi kabul etmekle Hazreti Yusuf (a.s) ülke nizamını hak dinine uygun bir yöntemle idare etme gücüne sahip oluyordu. Böyle birşey Peygamber Efendimize önerilseydi O da bunu kabul eder, savaşmadan sunulan birşeyi illâ da savaşarak ele geçirmek için ısrar etmezdi. Aynı şekilde, bir vakit gelir de eğer, kamuoyunun desteğiyle ülke yönetimini, İslâm'ın ilkelerine göre yürütebilecek bir şekilde üstlenebileceğimiz hissi içimizde doğarsa, bizler de bunu kabul etmede hiçbir duraksama göstermeyiz.

2. Eğer seçimlere katılmak ve parlamentoya girmek İslâmî olmayan bir ortamı yürütmek amacıyla olursa, bu bizim tevhid inancımız ve dinimiz hilafına birşeydir. Lakin, eğer bir vakit gelir de büyük bir kitlenin desteğini bulabilecek şekilde kamuoyunun kendi metodumuzu benimsemiş olduğu kanısına varırsak, bu yolu denemememiz için hiçbir sebep yoktur. Savaşmadan doğrudan elde edebileceğimiz birşeyi illâ da zorla ele geçireceğiz diye İslâm bize bir hüküm vermemiştir. Ancak, bizim böyle bir metodu sırf aşağıdaki şartlar muvacehesinde benimseyeceğimizi iyi bilmeniz lazımdır:

^{457[457]} Tercüman'ul Kur'an, Muharrem, 1365/Aralık, 1945

^{458[458]} Bu soru ve cevabı kitabın son bölümünde "Geniş Kapsamlı Devlet ve İslâmî Hareket Metodu" başlığı altında dercedilmiştir.

1. Sırf kamuoyunun herhangi bir düzen için muvafakat etmesiyle, pratikte o düzenin kurulması için yeterli olabilecek bir durumun ülkede söz konusu olması gerekir.
2. Davet ve tebliğ hareketimizle ülke sakinlerinin büyük bir çoğunluğunu bizimle hemfikir yapmış olmamız ve gayri adil bir düzen yerine adil bir düzen kurmak için ülkede umumi bir isteğin oluşması gerekir.
3. Seçimler gayri adil ve milli olmayan bir anayasa altında yapılmamalıdır. Seçimlerin yapılış sebebi, ülkenin düzeninin nasıl bir anayasa üzerine bina edileceği esası üzerine olmalıdır.^{459[459]}

Ülke Düzeni Ve Güvenliğin Korunması

Soru:

Zalim İngiliz düzeninin idaresi altında yaşarken müslüman bir kişinin avlanmak için silah tezkeresi olmadan ya da av için belirlenmiş mevsimler ve zamanlar dışında avlanması ve geceleri lâmbasız (farsız) motosiklet ya da bisiklet sürmesi caiz midir?

Cevap:

Hindistan'daki kafir İngiliz hükümetinin hakimiyeti altında yaşamanıza rağmen ülkede toplumsal düzeni ayakta tutmak için konmuş olan kuralları, düzenli bir toplum hayatının sürdürülebilmesi için konulmuş olan kanunları sizin zoraki çiğnemeniz doğru değildir. Bu sağlanmış düzeni (order) bozduktan hemen sonra, bunun yerine daha iyi olanını en kısa zamanda uygulamaya koyma imkanımız varsa ancak o zaman bu gibi kanunlara uymayabiliriz. Böyle bir durumda bile, ancak bu belli amaç için faydalı ve zorunlu olan kanunları çiğneyebiliriz. Yoksa kanunları çiğnemenin manası düzensizlik (disorder) çıkarmak demektir ki, bu; Allah Teâlâ'nın isteğinin hilafına birşeydir. Allah Teâlâ arzda düzen görmek istemektedir; düzensizlik değil. Bu yüzden eğer siz Allah'ın arzının düzenini zoraki bozmak isterseniz, O'nun (c.c) desteğinden mahrum kalırsınız.^{460[460]}

Gayri İslâmi Bir Hükümet Aracılığıyla Zekat Toplamak

Soru:

Günümüz şartlarının gündeme getirdiği bir sorun hakkında sormak istiyorum. Bizim dinimizde gayri İslâmi düzenin, bizden vâcib olan sadakalarımızı toplama hakkı var mıdır? Veya, zekat böyle bir sistemin kanun gücü vasıtasıyla, yani; yasama ve yürütme organlarınca zekat tasarısı hazırlanarak, zekat toplama işi bir sisteme bağlanamaz mı? Sorumu açıkça cevaplamanız ümidiyle.

Cevap:

Zekatın toplanması ve dağıtılması ancak şu şartlarda bir sisteme bağlanabilir: Müslümanların yetkili ve özgür toplumsal bir düzenleri olmalı ve bu işi bu düzen yürütmelidir. Çoğunluğunu gayri müslimlerin ve İslâmi kuralları kabul etmeyenlerin oluşturduğu kurumlarca bir zekat tasarısı hazırlanması sorunuza gelince: Böyle bir şey tamamen yanlıştır. Böyle bir yolla İslâm dışı sistemin kontrolü altında zekat toplanması ve dağıtılması bir düzene bağlansa bile şer'an zekat verilmiş sayılmaz.^{461[461]}

Dini Hayata Hakim Kılma Hareketi Hakkında Birkaç Soru

Soru:

Cemaat-i İslâmî hareketine katılmayı kendim için zorunlu görmeme rağmen, kalbimden hâlâ Cemaat hakkındaki bazı şüpheleri silebilmiş değilim. Mümkünse benim bu şüphelerimi giderir misiniz? Bunları şöylece sıralayabiliriz;

1. Siz senelerdir yazıp-çizerek dini hayata hakim kılma mücadelesi veriyor ve halkı da bu mücadeleye

^{459[459]} Tercüman 'ul Kur'an, Muharrem, 1365/ Aralık, 1945

^{460[460]} Tercüman 'ul Kur'an, Muharrem-Safer, 1364/Ocak-Şubat, 1945

^{461[461]} Tercüman 'ul Kur'an, Şevval, 13651 Eylül, 1946

katkıda bulunmaya çağırıyorsunuz.

Bu gayeyle iki seneden beridir Cemaat-i İslâmî'yi de kurmuş bulunuyorsunuz. Size göre, bu hareket kendi mizacına uygun çok az insan bulabilmiştir. Ve bu bulunan kişilerden de istenilen sıfatları haiz olanı çok azdır. Ben çoğu zaman bu istenilen sıfatların insanlarda nasıl oluşturabileceği üzerinde düşünürüm. Ümmetin tarihini incelediğimizde Hülefâ-ı Râşidîn'den sonra dinin hayata hakim kılınması için organizeli bir hareket görülmemiştir. Müceddidlerin dil, kalem ya da bedenleriyle yaptıkları hep şahsî plânda kalmıştır. Belki de bütün bir İslâmî devirde sadece Hazreti Seyyid Ahmet Birelvi'nin ^{462[462]} bayrağı altında bu amaçla düzenli bir cihad hareketi yürütülmüştür. Seyyid Ahmed'in arkadaşlarının azim ve amelleri üzerine düşünceye dalınca, onlarda bu delice cezbe ve heyecanın nasıl oluştuğunu aklım almıyor.

Herşeylerini Allah yolunda feda etmeyi, her şeyden daha önemli bir farz olarak görmeye başlayacak şekilde bir cezbe herhangi bir cemaatin fertlerine nasıl verilebilir? Acaba bu cezbe, sözlü ve yazılı davet hareketiyle mi gerçekleştirilebilir, yoksa özgün bir literatür oluşturmak suretiyle mi? Bana göre bütün bunlar zihni bir ıslahı gerçekleştirilmesine rağmen, insanlarda delice bir iş yapma duygusu oluşturan muharrik daha başka bir şeydir.

Biz, insanların ahde vefa etmediklerini, ihlas ve özveri şuuruna sahip olmadıklarını gördüğümüzde, kendi kendimize, bu insanlara bu şuurun nasıl verilmesi gerektiğim düşünüyoruz. Sizin eserlerinizi okuyarak ve Kur'an-ı Kerim üzerinde çalışma yaparak içimde amellerimde bir devrim yapma arzusu uyamıyor. Ama, benim gereksinim duyduğum şey gerçekleşmiyor. Bu gereksinimi karşılayacak gücün ne olduğunu da bilmiyorum.

Ancak şunu söylemeliyim ki Cemaat-i İslâmî'de bu sözünü ettiğim güç kendini göstermedikçe Cemaat üyeleri arasında özveri ve amelde istenilen cezbe sağlanamayacak ve hareket sönmeye yüz tutacaktır.

2. Dinin hayata hakim kılınması yolunda ortaya çıkan bir başka karışıklık da hareketin merhaleleri ile ilgilidir. Kur'an-ı Kerim'de gösterilmiş bulunan merhalelerde, bu merhalelerde yapılan yönlendirmelerde, gaybî yardım ve desteğin zuhurunda, bütün bunlarda Peygamberimizin şahsı ve vahyin kılavuzluğu söz konusu idi. Şimdi bizim hareketimizde merhalelerin neler olduğunu ve bu merhaleleri nasıl atlatacağımızı bize kim bildirecektir?

3. Sahabe-i kirâm'ın hayatını incelediğimizde hayrette kalmamak elde değil: Onlar büyük-küçük, alt-üst, yoksul-zengin demeden hep birlikte musibetlerle başetmek için büyük bir aile gibi hareket etmekteydiler. Birinin rahatsızlığı, hepsinin rahatsızlığı demektir. Birinin açlığı, hepsinin açlığı demektir. Birinin yükünü kaldırmak için hepsinin pazusu harekete geçiyordu. İyi ama biz ne haldeyiz? Bizim çocuklarımız açlıktan kıvrılmakta ve biz geçim kaygısıyla çırpınmakta iken bu problemlerin acılarını tatmamış dostlarla birlikte nasıl hareket edebiliriz? Zaman zaman da şöyle bir ikilemin içinde sıkışıp kalıyorum: Bazen Peygamberimiz (s.a) zamanında sahabede oluşan yaşam şeklinin o zamana has birşey olmadığını düşünüyoruz, bazen de aklımdan böyle bir yaşamın zaten fitraten genelleştirilemeyeceği fikri geçiyor. Dostluk ve arkadaşlık bağlarımızı, cemaatimizi sanki bir aileymiş gibi yapacak şekilde güçlendirmemiz gerektiğini düşünüyorum. Bu zaten Cemaat'in takviye edilip güçlendirilmesi için zorunlu birşeydir.

Cevap:

1. Bu mesele üzerinde ben de senelerdir düşünüyorum ve sonunda genellikle müslümanların dilinde dolaşan şu deyim beni ikna etti: "Çalışma benden, tevfiğ (tamamlama) Allah'tan" Ben çeşitli yollar içinde sırf sırat-ı müstakim denilen yolu kendimiz için seçmekle memur olduğumuza ve mümkün olan tüm gayretimizi de bu yolda yürümeye harcamamız gerektiğine inanıyorum. Bundan sonra sebepleri yaratma, bu yolda yürümeye güç verme ve yolun güçlüklerini kolaylaştırma Allah Teâlâ'nın tevfiğine bağlıdır. Ben, eğer büyük çaplı bir iş yapma ve yüksek mertebelere ulaşma ümidini beslemezsek, doğru yolu terkederek, bazı büyük çaplı ve yüksek dereceli işlerin de yapılabileceği yanlış bir yola düşeceğimiz görüşüne katılmıyorum. Ben büyük çaplı da olsa küçük çaplı da olsa behemehal doğru iş yapmamız gerektiğine inanıyorum.

Bu üzerinde tartıştığımız konunun sadece bir yönüdür. Konunun bir başka yönü ise şudur: İhtiyaç duyulan olağanüstü ahlâki güçler, bu işte camnı dişine takıp çalışabilecek şuurda şahıs ya da şahsiyetler, herhalde gökten zenbille inmeyecektir. Bilakis bu yolda verilen fiili emeğin neticesinde meydana çıkacaktır. Şu anda çalışmamızın başlarmdayız ve daha çok az bir imtihanla karşı karşıya kaldık. Bu yönden, bu çalışmanın yapıcı emarelerini tam manâsıyla görmemiz mümkün olmayabilir. Ancak, bu yolda ilerleyip de imtihanlarla yüzyüze kaldıkça Allah Teâlâ ile sıkı bir bağı bulunmayan insanların imtihan esnasında zaaflarının kurbanı

^{462[462]} Hind yarımadasında İngilizlere karşı kıyama kalkmış ve bugünkü Pakistan'ın kuzey doğusunda kısa bir müddet için İslâmî bir devlet kurmaya muvaffak olmuş "Mücakidler" hareketinin lideri. (Çev.)

olacaklarını ve yan yolda kalacaklarını göreceksiniz. Ancak Allah Teâlâ ile gerçekten sağlam bir bağı olan kimselerin sadece her imtihandan başarıyla çıkmayı başarmakla kalmayıp, her imtihandan sonra yeni bir güç kazanacaklarını da göreceksiniz. Onlar, içlerindeki tüm posaları atarak sonunda halis altına dönüşeceklerdir. Gitgide bu insanlar, dokunduğu taşı altlaştıran mihenk taşı gibi bir özellik kazanacaklardır.

Behemehal bu konuda ben bu hareketi başlatmadan önce mükemmel şahsiyet ya da şahsiyetlerin var olması şartının yanlış olduğundan eminim. Böyle bir şart hiçbir zaman tahakkuk edemez. Bilakis bunun aksine doğru olan şudur: Bir defa halis niyetle birlikte iş başlatılırsa bu hareket zamanla kendi mükemmel şahsiyetlerini doğura doğura yürüyecektir. Bu süreç içerisinde, hareket mükemmelleşmeye doğru merhaleler katettikçe, o oranda da bu hareketin üyeleri arasında yüksek karaktere sahip şahsiyetler çoğalacaktır. Denize dalmadan, denizi hiç görmeden dalgalarla boğuşma gücü vermeye çalıştığınız bir kişiyi böyle bir işte kullanamazsınız. Bu kuvvet, her halükârda, denize dalıp dalgalarla boğuşmaya başlamakla elde edilebilir. Zayıf olan kişi bu denizde boğulacak, Allah Teâlâ'nın pazuşuna güç ve kuvvet verdiği kişi ise, dalgaların şamarını yiye yiye ve dalgalarla boğuşa boğuşa en iyi yüzücüdün daha iyi yüzücü olacaktır.

2. Dinin ikamesinde yani hayata hakim kılınmasında katedilecek yolun merhaleleri belirlenmemiştir. Bu merhaleleri, yapılacak çalışmalar, bu çalışmalar esnasında karşılaşılabilecek durumlar ve İslâm'ın ruhunu anlamış liderin basireti, bütün bunlar birleşerek belirleyecektir. Peygamberin (s.a) yaşantısından bütün peygamberlerin tıpatıp aynı merhalelerden geçmemiş olduğunu gözlemlemekteyiz. Hazreti İsa (a.s), Hz. Musa (a.s), Hz. Yusuf (a.s), Peygamberimiz (s.a) ve diğer peygamberlerin siretlerini inceleyince bunu açıkça görmekteyiz. Aslında gerekli olan şey; önümüzde belirli bir amacımızın ve içimizde de bu amaca ulaşmak için gerekli hikmetin mevcut olması ve bizim peygamberlerin metodunu iyice anlayarak fiilen çalışmayı başlatmamızdır. Daha sonra karşılaştığımız her merhalenin gereklerini basiretimizle (hikmetle) anlayacak ve Allah'a (c.c) güvenle bu merhaleleri emin bir şekilde katetmek için münasib tedbirler alacağız.

"Önce işlerin vahyin kılavuzluğu altında yürümesinden dolayı, doğru ve yerinde tedbirlerin alındığı ama (şimdi böyle bir şey olmadığı için (Çev.)) bizim ne yapacağımız" şeklinde görüşünüze gelince: Bu sorunuzun cevabı Kur'an-ı Kerimde şu şekilde verilmiştir:

"Ama bi(zim uğrumuz)da cihad edenleri biz, elbette yollarımıza iletiriz." ^{463[463]} Başlangıçta yol gösteren Allah şimdi de yol göstermektedir. Allah Teâlâ'nın yönlendirmesinden istifade edebilecek kimselerin var olması gerekir. Eğer bizim içimizde aşağıda sıralayacağım-kalitede insanlar mevcut olursa inşaallah her merhalede Allah Teâlâ'nın yönlendirmesini yanımızda bulacak, ve bu yönlendirmeden istifade de edebileceğiz:

a. Bir-iki kişi de olsa, Kur'an'ın ruhunu içine sindirmiş kimseler,

b. Cemaat içerisinde en azından, selim kalb nimetine sahip, doğru ve yanlış yönlendirmeyi seçebilen ve doğru yönlendirme için ıslah ve itaat etme kabiliyetini taşıyan güvenilir bir çoğunluk,

3. Ashabın biyografileri ile ilgili çizilmiş olan portrelerde bir noktaya kadar mübalağa ve bir noktaya kadar da hakikat payı vardır. Dahası hakikat payı olan noktalar uzunca bir birliktelik için çaba sarfetmenin dostluk ruhunu doğurduğu bir anda gerçekleşmişti. Ancak Peygamber Efendimiz(s.a) gibi oldukça güçlü bir önderin önderliği altında 14-15 senelik müsel sel terbiye neticesinde oluşan özellikleri sahabede daha davetin ilk merhalesinde var olarak görmek istememiz oldukça şaşılacak bir durumdur. Dahası, Medine-i Münevver'e de sahabe arasında var olan dostluk ruhunda sahabenin hep birlikte bulunmasının da büyük bir katkısı vardı. Arabistan'ın çeşitli bölgelerinde dağınık olarak bulunan insanlarla olan bağın, Medine'de bir araya gelmiş kimseler arasındaki dostluk bağı gibi olması imkansızdı.

Kendi durumumuzu söz konusu edince, bizim durumumuzun sahabeden tamamen farklı olduğunu görüyoruz. Daha biz baştan şu ana kadar kendi içtimai yapımızı oluşturamamışız ki! İnsanımız ülkenin çeşitli bölgelerine dağılmış bir durumda ve birbirimizi tanıyacak kadar bile bir yakınlığa sahip değiliz. O halde, toplu bir yaşama ancak elde edilebilir dostluk bağlarını, bu şartlarda nasıl gerçekleştirebiliriz?

Ben, bizimle hemfikir olan kimselerin, sahabe devrini sırf bir keramet ve mucize ruhu içerisinde değil; fitrî sebeplere uygun olarak değerlendirmelerini arzu ediyorum. Aksi takdirde sahabe devrinde gerçekleşmiş olan her şeyin sırf bir göz kırpmayla keramet şeklinde zuhur etmesini işleyeceğiz ve böyle bir şey gerçekleşmeyince de şevkimiz kırılacaktır. Böyle bir düşünceye sahip olursak, biz, sahabe devrindeki keyfiyeti ya da en azından o cinsten bir keyfiyetin alt yapısını oluşturan fitrî sebepleri hazırlamak için çaba da göstermeyiz. Birlesiniz, beraberce çalışınız ve bu yolda zahmetlere katlanınız. Eğer bütün bunları yaptıktan sonra da sahabenin arasındaki dostluk cinsinden aranızda bir dostluk zuhur etmezse, işte o zaman mucize şartı koymaya ve Allah Teâlâ'dan yapacağınız hizmeti yerine getirmede mucize yaratmasını istemeye haklı sayılabilirsiniz!

Bu konu üzerinde kafa yoranların çoğunlukla yaptığı yanlışlıklardan bir tanesi de şudur: Söz konusu kişiler bu işi yaparken, eksikliğini hissettikleri tüm şeyleri gündeme getirirken; bütün bu eksikliklerin giderilmesi, ihtiyaç duyulan tüm zaruretlerin hazırlanması sanki başkalarının işiymiş de kendilerine bu babta herhangi bir yükümlülük gerekmezmiş gibi bir tavır sergilemektedirler. Halbuki hakikatte bu herhangi bir kişinin şahsi işi değildir. Bilakis bu hepimizin ortaklaşa omuzlayacağı bir iştir. Hiçbir kimse, sırf birkaç çığlığa parmak basmak ve gereksinim duyulan birkaç meseleyi gündeme getirmekle vazifesini yerine getirmiş sayılmaz. Vazifesini yerine getirebilmesi için; parmak bastığı çığlıkları izale etmede ve gündeme getirdiği gereksinimleri karşılamada kendi payına düşen hizmeti yerine getirmesi lâzımdır.^{464[464]}

Karşı Çıkış Ve Engellemeler

Soru:

Aşağıdaki satırlarda size görüşlerimi kısaca aktarıyor ve sizden İslâmî tavrıma değişiklik getirecek ne gibi bir metodu izlemem gerektiği hususunda yönlendirme bekliyorum.

1. Ebeveynim her oturuş ve kalkışta memurluğa yeniden dönmem için ısrarda bulunuyorlar. Beni sadece kendilerine değil; Allah'a (c.c) karşı geliyormuşum gibi göstermeye çalışıyorlar. Onlar, ana ve babayı dinlememenin sadece Allah'ı (c.c) inkâr durumunda caiz olduğunu, diğer tüm meselelerde ebeveynin kararlarının şer'an yapılması gerektiğini söylüyorlar. Yakın bir zamanda eğer memurluk yaparsam ne âlâ, ama aksi durumda işi benimle ilişkileri kesme noktasına kadar götüreceklerini tahmin ediyorum. Bana bu konuda şöyle bir tolerans da tanıyorlar: Eğer daimi olarak memurluk yapmayı istemesem bile, hiç değilse küçük kardeşim lisans eğitimini bitirip benim yerimi alıncaya kadar, birbuçuk-iki sene daha sabredeyim. Bu süre zarfında memurluktan dolayı herhangi bir günah söz konusu ise, onlar bu günahı kendi boyunlarına alacaklar.

2. Burada benim halk üzerinde etkim her gün biraz daha azalıyor. Hadise şu: Memurluk döneminde iken söylediklerimi aşk ve şevkle dinleyenler veya destekleyenler şimdi bana sırt dönmüş durumda. Dahası, söylediklerim onlar üzerinde aksi tesir gösteriyor.

3. Büyük kardeşimin söyledikleri ise daha ilginç. Şöyle diyor: Memurluk haram oluyor da, peki toprak ağalığı nasıl helal oluyor? Bizim şu an sahip olduğumuz toprakları dedelerimize bir prenslik hediye etmiş. Sizin kanaatinize göre bu topraklardan helal gelir elde etmemiz mümkün değil. Hâveten, İslâm'da ağalık sistemi tâ baştan caiz görülüyor. Daha da enterasanı, dedemiz kendi mal varlığını şeriata uygun olarak taksim etmemiş. Mirasından sadece erkek evlatlar istifade etmiş,kızlar ise mirastan mahrum bırakılmış. O halde bir kimse memurluğa haranı dedikten sonra böyle bir araziden geçimini nasıl temin eder?

4. Müslümanlar genellikle cehalet ve şirkin esiri olmuşlar. Kabirlere gidip onlardan yardım isteyip-istememe meselesi oldukça büyük önem arzetmeye başladı. Bu konuda eğer maslahat icabı susma tercih edilirse, bu; hakkı kabul etmekle birlikte, halkın şirke bulaşmasına da göz yumma mânâsına gelecek. Böyle maslahat icabı sussan da neye yarar ki. Gün gelir, sır ifşa olur ve halk sizin kabirlerin başına gidip dilek dilemeye karşı olduğunuzu anlar. Artık bu ortaya çıktı mı hemen Vahhabî damgasını yersiniz. Bir kerre Vahhabî damgasını yediniz mi, artık insanlar sizin söylediklerinizi dinlemez olurlar. Bilakis onların âbâ ve ecdadının yapılması uğrunda çok ter döktükleri ve korunması için ömürlerim verdikleri akidelerine sakın ha zarar vermeyesiniz diye sizden nefret etmeye de başladılar. Benim de böyle bir şeye hedef olmaktan korkum var.

Cevap:

Mektubunuzu aldım. Siz, şimdi benim size daha önceden hakkında bilgi verdiğim merhaleye ulaştınız. Ben bu konuda size ne gibi bir tavır takınmanız gerektiği hakkında birşey söylemeyeceğim. Bu kararı sizin tamamen kendi vicdanınızın sesini dinleyerek vermeniz ve kendi cüretinizi şöyle bir yoklamanız gerekir. Behemehal vereceğiniz her karan soğukkanlılıkla verin ve geri alacağınız bir adımı atma tevfiği vermemesi için Allah Teâlâ'ya dua edin. Attığınız adımı geri almaktansa, atmaman daha evlâdır.

Karan sizin kendi vicdanınıza bıraktıktan sonra ben şimdi sadece size karşı gündeme getirilen meseleleri cevaplandırmakla iktifa edeceğim.

1. Hiç kimse başka bir kimsenin azap ve sevabını yüklenemez. Herkes kendi azap ve sevabının hâmididir. Eğer benim söylememle siz herhangi bir günah işlerseniz; ben söylediğimden dolayı, siz de işlediğinizden dolayı günahkâr olacaksınız. Sizin işlediğiniz günahın da size işlemenizi söyleyene aktanılması ve sizin başkalarının söylemesi üzerine bu günahı işlemeniz sebebiyle bırakılmanız söz konusu olamaz.

Ebeveyne itaat, sırf ebeveyne itaatin Yararıcı'ya itaatsizliği gerektirmediği sınırlar içerisindedir. Eğer ana ve baba ocuklanndan herhangi bir masiyeti işlemesini isterlerse, onlara uymak farz değil; bilakis gnhtır. Sırf, ailenizden biri yetişip de sizin yerinize bu masiyeti devralması için masiyet olarak gördüğünüz bu işi birbuçuk-iki seneliğine yapmanız tamamen yanlış bir tutumdur. Eğer siz inancınızda gerçekten samimiyseniz, sadece kendinizin değil; Allah'ın (c.c) tüm kullarının bu masiyetten korunması için kalbinizde gerçek bir arzunun olması gerekir.

2. Memurluk zamanında, kendi şahsî ve ailevî nfuzunuz sayesinde sizden etkilenen kişiler, aslında dinin davetinden etkilenmiyorlardı. Bana göre siz tüm makam ve mevkinizin elinden alındığı, yeryüzünün size dar geldiği, daha düne kadar önünüzde iki büklüm bir kat olan kimselerin sizi reddedip yüz çevirdiği bir zamanda, gerçek mânâda hak davetin davetçisi olabilirsiniz.Böyle bir durum olduğa tehlikeli, ancak bu yolda böyle birşey yararlıdır. Eğer Allah Teâlâ size bütün bunlara tahammül edebilecek derecede g verirse, bunun hakiki yararını daha ileride göreceksiniz ve işte o zaman Alla Teâlâ sizi; iyi gün dostlarının dostluğundan kurtarıp, gerçek dostlara kavuşturacaktır.

3. İşlm'da ağalığın (toprak sahipliği) kökten caiz olmadığını söylemek yanlıştır. Fakat, Hindistan'da ^{465[465]} toprak ağalığının caiz olmayan bazı şekilleri türemiştir. Eğer dinen sakıncası olmayan bir tarzda toprağı işletir, caiz olmayan kazançtan sakınırsanız, bunda bir sakınca yoktur.

şeriat herhangi bir kimseyi ecdadından (dedelerinden) kalan toprakların geçmişini karıştırmakla yükümlü kılmamıştır. Bu mesele de Kur'an geçmişi sorgulamamakta, ancak mevcut durumun ve geleceğin ışlahıyla iktifa etmektedir. Kur'an'ın isteği sadece şudur: Herhangi bir kişi, böyle bir arazi mülkiyetine geçtiği andan itibaren bu arazi üzerinde dine uygun tasarrufta bulunmalı ve geçmişte bu toprakları haksız yollarla elde edip, haksız tasarruflarda bulunan kişilerin muamelesini Allah'a (c.c) bırakmalıdır. şu da var: Eğer sizin kontrolünüz altında bulunan herhangi bir şeyde bazı kişilerin gasbedilmiş haklarının bulunduğunu bilerseniz, o kişilerin mevcut ve haklarının belli olması durumunda, sizi ilgilendirdiği kadarıyla onların haklarını geri veriniz.

4. Ortaya çıkar çıkamaz hemen halkın inancına darbe vurmaktan kaçınmak gerekir. Ancak, insanın kendi inancını gizlemesine de zaruret yoktur. "Vahhabilik" suçlamalarından kurtulmaya zen göstermeyiniz. Halk, müslümanlar için bu gibi başka isimler de uydurmaktadır. Çünkü, onlar müslümanlara kötü söz söylemek istemektedirler, ancak müslüman diyerek kötü söz söylemeler kendi İşlmları tehlikeye girmektedir. Bu yüzden Vahhabî diyerek ktlemektedirler. Eğer bu gerçeği anlarsanız, artık size vahhabi diye hitap etmelerini o kadar yadırgamayacaksınız. Mşrike amel ve inançlardan her halükârda sakınıınız ve tevhid inancını aslı gerekleri ile birlikte rahatça insanlara beyan ediniz. Eğer şirkten ve müşrikçe tavırlardan kaçınmak, tevhide ve tevhidin gereklerine bağlılık Vahhabilik olarak adlandırdıyorsa, Allah Teâlâ her kuluna Vahhabî olmayı nasip eylesin ve Vahhabî olmamaktan da korusun.

Soru:

Eyalet toplantısından döner dönmez, aklımın ucundan bile geçmeyen haller geldi başıma. Sizin meşguliyetlerinizin bir hayli fazla olduğunu bilmekle birlikte bu gibi meseleleri size tamamıyla aktarmamız yönündeki direktifinizden hareketle başımdan geçen hadiseleri tüm ayrıntıları ile bilginize sunuyorum. 19 Kasım da muhterem babamdan aldığım mektubu harfi harfine ^{466[466]} aşağıdaki satırlara alıyorum:

Yavrum, gözümün nuru! Allah Teâlâ'dan derecenı yükseltmesini diledikten sonra: Öyle anlaşılıyor ki artık kendi başına buyruk olmuşsun. Bizim ynlendirmemize artık ihtiyacın kalmamış. Çünkü; biz evde hasta yatağında yatarken, senin için toplantılara katılmak bir zorunluluk olmuş. şimdi Allah'ın (c.c) inayetiyle memur da oldun. Biz senin okuyabilmen için elimizden geleni arkamıza koymadık ve neticesini de aldık. İlimiyle mil âlim olmuşsun ki, baba isteği kabul etmek zulüm ve Allah'ın hükmüne karşı birşey olarak görüldü. Başkalarının isteği ana-babanınkinden daha evlâ! Neyse, senin kazanan bizi güçsüz halimizde çok rahata erdirdi. Gelecekte senden bir kuruş bile almak istemiyoruz. Canının istediğini yapabilir, istediğin yerde kalabilirsin. İster kayınbabanlarda veya daha başka bir yerde. Sen Cemaat'ten istifa etmedikçe, sana kendimizi göstermek istemiyoruz. Sen bu tutku karşılığında (yâni; İşlami hareketin hizmetinde) tüm öğrenimini berbat ettin. Ancak, sana bütün bu nasihatlarımız faydasız. şunu bilmelisin ki, artık bizim yanımıza gelmeni istemiyoruz. Asabımız çok bozuk. Bu kadar".

Muhterem babamın mektubuna şöyle bir cevap verdim:

Muhterem babacığım, mektubunuzu ... Bey eliyle aldım. Mektubu okuyunca ve sizin hastalığınızı haber

^{465[465]} Alt kıta

^{466[466]} Mektubun bir kısmı çıkarıldı.

alınca inanın büyük bir üzüntüye kapıldım. İnanın sizin hastalığınızdan haberim bile yoktu. Ne siz bana bu hususta birşey yazdınız ve ne de başka birisi bu durumu bana ulaştırdı. Yoksa toplantıya gitmezdim. Bu toplantıya gitmemi ertelemek için yeterli bir şer'î mazeretti.

Ebeveynin ihsanları ve iyiliklerini kim inkar edebilir. Dahası siz beni hem yüksek öğrenim ve hem de dini talimle donattınız. Sizin sayenizde aldığım öğrenimden bende şu kanaat hasıl oldu: Dini dünyada galib kılmak, Allah'ın (c.c) kelimesini yüceltmek, dünyada İslâm'ın hükmünü geçerli kılmak ve bu iş için çalışmak her müslümana farzdır. Ben bu hususta çevreme şöyle bir göz gezdirdiğimde; gözüme bu amaçla, doğru yolda ve en iyi metodla iş yapan sadece bir cemaat çarptı. O cemaat "Cemaat-i İslâmî"dir. Bu yüzden eğer ben dinin dünya üzerinde galebesi için çalışacaksam Cemaat'e bağlı olmam zorunludur. Müslümanın yaşantısının amacının, dinin galebesi için çaba sarfetmekten başka bir şey olacağına benim aklım ermiyor.

Anne ve babanın sözlerini tutmak zorunludur. Onlara itaat etmek farzdır. Ama hangi noktaya kadar: Allah ve Rasûlu'nün emirlerine karşı olmadığı müddetçe. Eğer dini dünyaya hakim kılmak zorunlu ise, böyle aylak aylak oturup kolumuzu kıpırdatmadan durmakla bu iş olur mu? Acaba bu oldukça kolay bir iş midir? Acaba, biz midemiz için çalıştığımız kadar da mı din için vakit ve güç harcamamalıyız? Acaba bu iş sadece bir kişinin işi midir? Behemehal dinin galebesi için hangi cemaate gidilirse gidilsin mutlaka vakit harcanacaktır. Bu uğurda mal da harcanacaktır; zahmetlere de katlanılacaktır. Dünya işlerinden zarar da görülecektir; bazı güçlerle çatışma korkusu da olacaktır. Dahası sizler bile beni bu işten sakmdırmaya çalışacaksınız. Allah için bu sorumluluğun daha değişik bir şekilde nasıl yerine getirileceğini buyurun siz söyleyin. Sizin yönlendirmenizden mahrum kalmak benim için büyük bir talihsizlik. Ama beni neden men ettiğiniz üzerinde hiç kafa yordunuz mu? Bu isteğinizin Allah'm(c.c) şu hükmüne karşı olup olmadığı üzerinde biraz düşünseniz:

"De ki: *Babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, akrabanız, elde ettiğiniz mallar, durgun gitmesinden korktuğunuz ticaret, hoşunuza giden evler sizce Allah'tan, Peygamberi'nden ve Allah yolunda savaşmaktan daha sevgili ise, Allah'ın buyruğu gelene kadar bekleyin, Allah fâsık kimseleri doğru yola eriştirmez.*" ^{467[467]}

Ben oldukça şaşkın ve üzgün olarak. görüyorum ki, siz; benim dinin galebesi için göstermiş olduğum çabalardan dolayı bana küskünsünüz. O zaman buyurun benim bu konuda ne yapmam gerektiğini siz söyleyin. Yalnız yukarıda zikrettiğim ayeti göz önünde bulundurarak düşünün.

Yanınıza gelmek istiyorum, ama terslemenizden korkuyorum. Yanınıza gelmeme müsaade eder misiniz?

Ben bu mektubu şöyle bir geçmişe binaen yazmışım. Babanı bir taraftan, vaktimin zayi olması, bu uğurda para harcamam ve hakim gücün korkusundan dolayı Cemaat-i İslâmî'ye bağlı olarak iş yapmamı istemiyor, diğer taraftan, kendisine uzunca bir mektup yazmış olan... Bey'in görüşlerine itibar ediyordu.... Beyin mektubunda, İslâm için çalışmanın sadece Cemaat-i İslâmî ile sınırlı olmadığı; bu yolda, yalnız başına ya da başka bir cemaatte kalarak da gayret gösterilebileceğini bildiriyordu.

Muhterem babamdan yukarıda naklettiğim mektubuma hâlâ bir cevap vermiş değil. Yazdıklarımı göz önünde bulundurarak bana neler tavsiye edersiniz?

Cevap:

Babanızın hoşnutsuzluğu karşısında verdiğiniz cevap oldukça makuldür. Müslümanın hayatı; bütün hak ve vecibelerinin uygun bir şekilde gözetildiği, herhangi bir hak ya da vecibenin zayi edilmediği, oldukça dengeli bir hayattır. Müslüman bir kişi ancak şer'i zorunluluk durumlarında bir hakkı öbür hakka feda edebilir. Ebeveynin hakkı Allah'ın (c.c) hakkından sonra en büyük haktır. Ana-baba hakkı hiçbir şekilde Allah'ın (c.c) hakkının önüne geçirilemez. O halde Allah'ın (c.c) hakkını eda etmek için ana-baba hakkından fedakarlık edilmesinin kaçınılmaz olduğu durumlarda yer ve mahal titiz bir şekilde göz önünde bulundurulması gerektiği kadar bir fedakarlıkta bulunulmalıdır. Bununla birlikte onlarda oluşacak hoşnutsuzluk ve kızgınlık oldukça büyük bir tahammül ve tevazu ile karşılanmalıdır. Onların katılığı karşısında öf bile denmemelidir. Ancak, basiretinize mutabık din olarak gördüğünüz şeyden, anne-babanızı memnun etmek için zerre kadar da olsa ayrılmayın. Ebeveyne hizmet etmek, itaat etmek ve saygılı olmak evlatlar üzerine farzdır, ama onların hatırına şahsiyeti feda etmek, özellikle dinin aydınlığı ile aydınlanmış şahsiyeti feda etmek farz değildir.

Bu meselede sizin Hz. İbrahim'in (a.s) güzel örneğini takip etmeniz gerekir. Peygamber Efendimizin (s.a) zamanında da birçok sahabenin (r.a) başına bu gibi haller gelmiştir. Peygamber Efendimiz'in (s.a.) yönlendirmesiyle, sahabenin (r.a); kendilerini şöyle veya böyle hak yola gitmekten alıkoyan ebeveynine

karşı benimsemiş olduğu usulü siz de göz önünde bulundurun.

Soru:

Bizim bulunduğumuz yerde Cemaat-i İslâmî üyesi bir genç, ağabeyinin idaresi altında ticaretle uğraşiyor. Alış-verişte şer'i hükümlere bağlı olması ve namazları vaktinde eda etmek için camiye gitmesi ağabeyini oldukça fazla rahatsız ediyor. Bu yüzden kardeşine katı davranıyor. Bu kardeşin ağabeyi, bana birkaç kez mektup yolladı. Bu mektuplarında şöyle yazıyor: "Kardeşimin beynini sen yıkadın, şimdi o aklını kaçırmış galiba. Onun ticaretle falan gözü yok. Gece gündüz senin dediklerini yapmakla meşgul. Sen şeytansın, insan kılığına girmiş iblissin. Sen, ana-baba ile evlat arasında, kardeşler arasında ayrılık çıkarıyorsun. Bundan sonra kardeşimle her türlü ilişkiyi kes. Kardeşime ne mektup yaz ne de toplantılara çağır. Bilakis onu Cemaat-i İslami'den de ihraç et. Yoksa sen bilirsin!"

Bu konuyla ilgili direktiflerinizi bekliyorum.

Cevap:

Aile efradının cahiliye tutkuları içerisinde olduğu ve doğru yolda yürümek isteyen kardeşlerini engelledikleri bir ortamda aile efradı arasında ayrılık çıkarmak gerçekten de bizim vazifemizdir. Biz bu gibi cahiliye tutkusu içerisinde olan dost, akraba ve yakınları ehl-i imanla kaynaştırmayı değil; ayırmayı, ilişkilerini kesmeyi öngörürüz. Bu yüzden' bizim Cemaat'in üyesi kardeşimizin ağabeyinin yaptığı suçlamayı reddetmeniz gerekmez. Bilakis bunu açık açık itiraf etmeye ve oldukça yumuşak bir üslupla onu şu konuda aydınlatmaya zaruret vardır: Eğer o bu ayrılığa bir son vermek, yakınlaşmak ve anlaşmak istiyorsa, Allah'a ibadetin ve dindarlığın önünde engel olmaya çalışmak yerine, kardeşine yardımcı ve destekçi olmalıdır. Aksi takdirde, biz ve bizim dostlarımız uygulayageldikleri tutumu değiştirmeyeceklerdir. Siz de bize karşı canınız nasıl istiyorsa o şekilde davranabilirsiniz.

Tabii ki sizin tarafınızdan karşı tarafı çileden çıkaracak birşeyiri sadır olmamasına dikkat etmeniz gerekir. Bilakis sabır ve tahammül ile;

"*Sen, namaz kılan kulu men edeni gördün mü?*"^{468[468]} ayetini doğrulayacak derecede cahiliyenin pençesine düşmüş bir kişinin ıslahı için gerekli her tür çabayı gösteriniz.

Müslümanlar arasında namaza bağlılığa bile tahammül edemeyecek derecede insanların bulunması doğrusu çok üzücü bir şey. Kendilerinin namaza bağlılıkları şöyle dursun, başkalarının namazlarına dikkat etmelerinden bile gocunuyorlar. Biz böyle müslümanların durumunu zaman zaman katı bir şekilde tenkid ettiğimiz zaman da bize hemen Haricî damgasını basıveriyorlar.

Soru:

Öğrenim amacıyla bu sene ...b...^{469[469]} ya gitmiştim. Sakal bırakıp da geri dönünce tüm dost ve akrabalar arasında kıyamet koptu ve başımın etini yemeye başladılar. Hatta babam bile, sakal yüzünden oldukça yaşlı gözüktüğüm bahanesiyle, sakalımı traş ettirmem için ısrar etmeye başladı. Benim sakalı kesmemekte ısrar etmem halinde benimle ilişkileri, keseceklerini söyledi. Evden dışarı adım attım mı, bu kez de arkadaşlarla uğraş işin yoksa. Bu yüzden evden çıkmamayı tercih eder bir hale geldim. Bütün bunlara bir de şöyle bir şey eklendi: Birkaç arkadaşımın şu muhtevada bir pusula aldım. Eğer sekiz gün zarfında onların isteklerini yerine getirmezsem, yâni; sakalımı kestirmezsem benimle tüm dostluklarını hep beraberce askıya alacaklardı. Onlara göre, daha ileri yaşlarda severek sakal koyabilirdim, ama şimdi bu inadımda devam edersem, zorbalığa başvuracaklardı. Ben sakalı şer'î hükümlere uymada büyük bir yardımcı olarak buldum. Örneğin: Sinemaya gitmekten çok hoşlanırdım, ama şimdi -sakal bıraktıktan sonra- sinema salonuna girmekten bile utanıyorum. Ancak, sakal bırakmama karşı çıkanları dinledikçe, zaman zaman, içime bir şüphe düşüyor ve acaba bu insanlar doğru mu söylüyorlar diye kendi kendimi sorguya çekiyorum. Ama daha sonra "tüm dünya bana karşı çıksa da tutumumda hiçbir değişiklik olmayacak" diye bir cezbe tüm vücudumu kaplıyor. Allah rızası için beni ikna edebilecek aydınlatmalarda bulununuz.

Cevap:

^{468[468]} Alak: 96/9-10.

^{469[469]} Kitabın aslında da gidilen yer bu şekilde noktalananak yazılmış.

Eğer, siz, sakalınızı Rasûlullah'ın sünnetine ittiba niyetiyle bırakmışsanız, kimsenin itirazına ve karşı çıkmasına kulak asmayınız. Ve onlara şunu deyiniz: "Bu sakal, kalması için bırakılmıştır; gitmesi için değil. Eğer sizler, benimle sakalım olduğu halde ilişkilerinizi devam ettirmek istiyorsanız ne iyi. Ama eğer Rasûlullah'ın (s.a) sünneti sizin için benimle ilişkilerinizi devam ettirmenizi engelleyecek derecede tahammül edilemeyecek bir şeyse, ilişkinizi kesin. İşiniz rastgelsin. Bana Allah (c.c) ve O'nun Rasûlü (s.a) yeter.^{470[470]}

Duygusal Olan Ve Hikmete Dayanmayan Tebliğ

Soru:

Ben bir öğrenciyi Cemaat-i İslâmî'nin yayınlamış olduğu kitap ve dergileri okuması için teşvik ettim. Cemaatın amacıyla ilgili ona epeyce şeyler anlattım. Sonunda bu çalışmalarımın hatırı sayılır bir etkisi oldu ve zikri geçen öğrenci kendisini tamamen bu davaya adayacak bir seviyeye geldi. Bunun sonucu olarak çevresindekilerin bu öğrenciye olan düşmanlıkları da gittikçe artmaya başladı. O, bu düşmanlıklardan oldukça fazla bir şekilde rahatsızlık duymakta. Şimdi bu öğrenci kendi davası uğrunda hicret edip Dâr'ul İslâm'a^{471[471]} gitmek istiyor. Öğrencinin annesinin bazı şartlar muvacehesinde ona müsaade vermesine rağmen, babasının böyle bir şeye müsaade etmesi beklenmiyor. Bu yüzden bana "acaba, ebeveynin müsaadesi ve rızası aleyhine Dâr'ul İslâm'a hicret edebilir miyim?" diye bir soru sormuştu. Ben de ona "Mekke'den Medine'ye hicret etmeden önce muhacirlerin hepsi anne-babasından müsaade istememiştir" diye cevap verdim. Bana "acaba Cemaat beni himaye etmeye razı olur mu? Sakın oraya gidip perişan olmayayım" diye sordu. Bu soruya da şöyle cevap verdim: "Benim bu konuyla ilgili kesin bazı şeyler söylemem her ne kadar mümkün değilse de, sana şu kadarını söyleyebilirim ki, bâtil bir nizam altında yüz binlerce lira kazanmak ve bütün dünyevi lezzetlere sahip olmak, hak nizamım kurma hatırına yoksul ve aç bir hayat sürdürme karşısında bir hiçtir. Müslüman olmamız hasebiyle ittiba ile memur olduğumuz Rasûl-ü Ekrem (s.a) yaşadığı hayat ile bize bunun en güzel örneğini göstermektedir. Ancak şuna emin olabilirsiniz ki; Cemaat her zaman bâtil nizamdan kaçıp hak nizamına doğru gelen herkese destek olmuştur. Dahası, Cemaat hak üzerinde yürümek şartıyla böyle kimseleri can-ı gönülden bağrına basmıştır."

Şimdi bu konularla ilgili sizden doğrudan direktif bekliyoruz. Bu konuyla ilgili olarak başka birşey daha söz konusu oldu: Bildiğiniz gibi ben bir okulda öğretmenlik yapıyorum. Benim bu gibi tebliğe yönelik faaliyetlerim hükümetin ilk öğretim müdürlüğünün kulağına kadar gitmiş. Onlar bu meseleyi teftiş etmek istediler ve bana bununla ilgili bir mektup gönderdiler. Mektupta benden Cemaat-i İslâmî'nin keyfiyeti, amaçları, Cemaat'in emirinin şahsiyeti vs. ile ilgili bilgiler istedikten sonra, şu sorunun cevabını talep ediyorlar: Siz, neden bir fırkanın, Cemaat-i İslâmî'nin üyesisiniz? Ve neye dayanarak filan öğrencinin fikrini çeldiniz? Ki o, yapmakta olduğu öğrenimi yarıda bırakıp, anne ve babasının rızası hilafına başka diyarlara hicret etmeye karar veriyor... vs.

Onlara ne cevap vermemi salık verirsiniz. Benim kastım hakkın açıkça ortaya konulması.

Cevap:

Siz, insanlara tebliğin acı gıdalarını vererek, onları hicrete ve bölgelerini terk etmeye hazırlamak gibi bir yanlışlığa düşmüşsünüz. Halbuki ben bu konuda izlenilmesi gereken doğru yolu birkaç kez açıklamıştım. Biz, henüz çeşitli bölgelerdeki bizimle aynı fikirde olan insanları bir yerde toplamaya çağırma merhalesine girmiş değiliz. Bunu sağlamak için ne yerimiz var, ne de yeterli kaynağımız. Ve ne de Dâr'ul-Küfr'den ona hicreti gerekli kılan bir Dâr'ul-İslâm vücuda getirilmiştir. Mekke devrinin çilelerini tam manâsıyla çekmeden, insanların sadece aynı inanç ve hedefleri kabul ederek herhangi bir yerde toplanması usulen de doğru değildir. Çünkü yeterli bir zaman için muhalif bir çevrede çekişme ve istikamet gösterme suretiyle oluşan güçlü şahsiyet bu şekilde hiçbir zaman oluşamayacaktır. Bu yüzden içinde bulunduğumuz zaman itibarı ile insanları hicret etmeye çağırarak, bizim işimiz açısından prensip olarak hem yanlıştır ve hem de büyük ölçüde zararlıdır. Dahası şu anda bizim izlemekte olduğumuz siyasetin de hilafıdır.

Biz kendi merkezimizi şu an kaynakların azlığı ve problemlerin çokluğuna rağmen yavaş yavaş güçlendirmeye çalışıyoruz. Bu merhalede sadece gerçekten ihtiyaç duyduğumuz kimseleri buraya

^{470[470]} Tercüman'ul Kur'an, Recep-Şaban, 1364/ Temmuz-Ağustos, 1945

^{471[471]} Dar'ul İslâm: Şu anda Hidistan sınırları içerisinde kalan Patankot adlı şehirde Mevdudi Merhumun Cemaat-i İslâmî'nin ilk çalışmalarını organize ettiği merkez. (Çev.)

çağırıyoruz. Bu çizmiş olduğumuz yavaş yavaş güçlenme projesi dışında hesapta olmayan bir tane fazla adam gelmesi bile problemlerimizi olağanüstü bir şekilde artırıyor. Bu merhalede yalnızca, her konuda bizlere en iyi şekilde yardımcı olabileceğinden emin olduğumuz kimseleri buraya çağırılmaya gayret gösteriyoruz. Denenmemiş insanların seçilmeden buraya toplanması büyük karışıklıklara neden oluyor. Böyle kişilerin toplanmasından fayda yerine zarar geliyor. Ben kendi plânım gereği, gelenlerin Cemaat'in yapısına uygun olarak hareket ettiklerinden emin olabileceğim sağlıklı ve güçlü bir çevre oluşturmadıkça, şahsiyetleri iyice belirginlik kazanmamış kimselerin kendi başlarına merkeze gelip yerleşmeye başlamalarını uygun görmüyorum.

Şu an merkeze gelmeyi arzulayan kişilerin bir müddet kendi çevrelerinde yaşayarak, güçlülere karşı koymaları, göğüs germeleri, sabır ve tahammül göstermeleri ve böylece merkeze gelebilecek liyakatta olduklarını isbat etmeleri gerekir.

Şimdi o genç arkadaşta hicret etmesi yolunda yaptığınız teşviklerin yanlış olduğu, sizden sâdır olan bu yanlışlığın Cemaat'in izlediği siyasetin aleyhine olduğu yolunda bir mektup yazmak sizin ahlâkî bir vazifenizdir. Bununla birlikte ona şunu da telkin edin: O genç arkadaş bir taraftan kendi dini bilgilerini yeterince mükemmeli eştirmek için çalışırken, diğer taraftan bizim cemaatimiz adına herhangi bir iş yapmadan önce, cemaatin kitapları ve dergilerini iyice okuyup bizim tavrımız ve metodumuzu anladıktan sonra buna mutabık olarak kendi çevresinde münasib bir şekilde faaliyet göstermeye gayret etsin.

Sizin zikri geçen genç arkadaşta ebeveyninin izni olmadan hicret etme tavsiyesinde bulunmanız da doğru değildir. Öncelikle, Mekke'deki müşrik ve kafir ana-babalara karşı takınılan tavrın aynısının ne kadar gaflet içerisinde olurlarsa olsunlar, müslüman olan ana babalara karşı da takınılması doğru değildir. İkinci olarak, eğer herhangi bir merhale gelir de ebeveynin müsaadesi olmadan, hatta onların arzusu hilafına evlatların bazı girişimlerde bulunması gerekirse bile, o da ancak Cemaat'in emirinin bütün şer'î yönleri nazar-ı dikkate alarak böyle yapılmasına karar verdiği bir durumda mümkündür. Böyle düzenli bir şekilde verilmiş bir emir olmadan herhangi bir kimsenin kendi kafasından "şimdi artık ana-babayı dinlememenin vakti geldi" demesi hiçbir şekilde doğru değildir.

Sözü geçen genç kardeşin bana doğrudan yolladığı mektubu okuyunca ben de onun Cemaat-i İslâmî'yi, Cemaat'in nizamını ve metodunu doğru dürüst anlamadığı, Cemaat'in durumunu kafasında acaib bir şekilde canlandırdığı kanısı oluştu. O, Cemaat'i, sanki İslâmî bir devletmiş ve oldukça da zenginmiş gibi düşünüyor. Bu yüzden bizim onun buraya geliş masraflarını karşılayacağımızı, burada ihtiyaçlarını gidereceğimizi ve senede iki kez evine gidiş-geliş masraflarını ödeyeceğimizi zannediyor. Böyle bir düşünceye sahip olduktan sonra, onun Dâr'ul İslâm'a gelmekten başka birşey yapmak istememesi oldukça doğaldır. Eğer bizim davetimiz bu kadar cömertçe ve bol keseden olursa iyi niyetli ehl-i imandan kim memuriyeti bırakmakta, okulu terketmekte tereddüt edebilir? Genç arkadaşın yazdıklarından şu neticeye vardım: Sizin izlediğiniz metod, fikri olgunluğu işleyen yönü zayıf, heyecan yönü daha ağır basan oldukça çığ bir tebliğ metodudur. Bu yüzden bizim tavrımızı ve metodumuzu % 5 oranında bile anlamamış kişiler her şeylerim bırakarak bizimle birlikte olmak için %95 hazır oluyorlar. Lütfen bu türlü tebliğ metodunuzu ıslah ediniz. Aksi takdirde bu kardeşimiz konusunda ortaya çıkan karışıklıktan daha fazlasının gelecekte söz konusu olma tehlikesi vardır.

Size, daha önce, resmi memurluk yaptığınız süre içerisinde memurluk dairesi içerisinde kalarak iş yapmanızı salık vermiştim. Çünkü bir kere, maaş almakta olduğunuz bir yerde, size maaşın verilmesiyle doğru orantılı olan şartlara uymamanız ahlâkî itibarla doğru değildir. İkinci olarak, eğer siz kurallar aleyhine iş yapıp da bunun karşılığında azledilir ya da herhangi bir cezaya çarptırılmanız, bundan sizin ahlâkî pozisyonunuz aksi yönde etkilenecek ve zayıflayacaktır. Halbuki, şu an sahip olduğumuz en büyük silahımız ahlâktır. Bu yüzden, sizin sözünü ettiğiniz gence yapmış olduğunuz türden bir tebliğ neticesinde soruşturmaya uğramanız size merkezden verilen direktiflerin hilafıdır. Şimdi sizin, sizden cevaplamanız istenen soruları tamamen doğru ve açıkça cevaplamanız lâzımdır, ama cevaplarınızın katı olmaması gerekir. Cevaplarınızda kullanacağınız dille üslûp oldukça makul olmalıdır. Onlar açısından hata olan şeyleri kabul ediniz ve bu Cemaat'teki gerçek pozisyonunuzu da açık olarak beyan ediniz.^{472[472]}

İslâm'ı Pratiğe Dökmek Ve Uygulamaktan Kaçınmak

Soru:

İslâmî Hareket'e (Cemaati İslâmî -Çev.-) karşı büyük bir ilgim var. Ancak, birkaç gündür mühim bir mesele

kafamı kurcalayıp duruyor. Bu meseleyi ortaya koyarak sizden çözümünde bana yardımcı olmanızı istiyorum: Eğer müslümanlar mevcut tağuti nizamdan kendilerini tamamen soyutlarsa Hindistan'daki köle ya da paryaların konumuna düşecekler. Sizin gibi üstün görüş ve akla sahip kimselerin müslümanların bu düzenden faydalanmalarına müsaade ederek, tüm müslümanların düşünceleri bir ayniyet kazanana kadar düşünsel terbiye çabasında bulunmaları daha iyi olmaz mı?

Eğer bütün müslümanlar İslâmî Hareketle birlikte olsalardı, o zaman tağuti nizamın cazibesine kapılmadan başarıya ulaşma imkanı vardı, ama müslümanların çoğunluğunun İslâmî hareketin adını dahi bilmediği, asıl vazifeleri dinin ihyasi için çaba sarfetmek olan ulemanın İslâmî Hareket'i çelmelemek için çabaladığı şu anda batıl nizamla tüm bağları kopararak başarı sağlamamız hiçbir şekilde mümkün değildir. O halde siz, benim; "sizin şu an sadece tebliğ faaliyetlerinde bulunmanız ve müslümanların çoğunluğunun İslâmî Hareket'i benimsemesinden sonra fiilî faaliyetlerin başlatılması" şeklindeki görüşüme katılıyor musunuz?

Cevap:

Anladığım kadarıyla mektubunuzda şunu kastediyorsunuz: Günümüz şartlarında konuşmalar, yazılar ve yazışmalar aracılığıyla sadece teoriye dayalı tebliğ sürdürülmeli, tebliğde bulunduğumuz usulleri ne kendimiz uygulamaya koymalı ne de başkalarını bu usulleri uygulamaya koymaya davet etmeliyiz. Bu şekilde sürdürdüğümüz tebliğ faaliyetleri neticesinde tüm müslümanlar bizim fikirlerimizden etkilenince bir anda kıyama kalkmalıyız.

Düşünceniz oldukça zararsız ve tehlikesiz. Ama, bunun tebliğ ve inklabın fitratına ters düştüğünü söylersem ne dersiniz? Müessir ve sonuç verebilecek bir tebliğ hareketi ancak tebliğde bulunan tarafın kendi prensiplerini pratiğe geçirmesi ve pratik uygulamada bulunan kişileri bir organizeye tabi tutmasıyla mümkündür. Bu ülkede, sırf söze dayalı vaazlar uzun senelerdir yapılmaktadır. Bunlar ne netice vermiştir ki?

Bir kısım insanların bizi yazıp çizmekle uğraşıp pratikte birşey yapmamakla suçlamaları yanında, sizin gibi bazı kimselerin "sadece yazın ve çizin müslümanları öğrendiklerini uygulama tehlikesine niçin atıyorsunuz" gibi tavsiyelerde bulunması ne tuhaftır. Biz, bütün bu suçlama ve akıl vermelerden önce; insanlardan bizim davetimiz ve davet metodumuzla peygamberleri (a.s) izlediğimizi iyice anlamalarını rica ediyoruz. Bu yüzden bize tavsiyede veya itirazda bulunmak isteyen kişilerin tavsiye veya itirazlarını peygamberlerin (a.s) söz ve amelleriyle delilendirmeleri gerekir. Sırf maslahatçılıktan ve bazı kaygılardan kaynaklanan görüşlerin bizim nazarımızda hiç değeri yoktur. O halde insanların bizi bu konuda mazur görmesi daha evlâdır.^{473[473]}

Cemaatsiz İslâm

Soru:

Cemaatinizin koymuş olduğu usullere uygun olarak, kendi başına, gücü nisbetinde gerçek bir İslâmî hayat sürdürmekte olan birisi, bazı nedenler yüzünden Cemaat'in faaliyetlerine düzgün bir şekilde katılamıyorsa, bu kişi hakkındaki görüşünüz nedir?

Cevap:

Böyle bir kişi ile ilgili olarak sahip olduğum görüş, hadislerde sabit olan görüştür: "Cemaatsiz gerçek bir İslâmî hayat olmaz". Bir hayatın gerçek bir İslâmî hayat olabilmesi için herşeyden önce olan şey İslâm'ın hedefine (hayata hakim kılınmasına) bağlılıktır. Bu bağlılık kişinin bu hedef için faaliyet göstermesini gerektirir. Faaliyet ise toplumsal bir güç olmadan gerçekleştirilemez. Bu yüzden cemaatsiz bir hayatı sahipsiz İslâmî hayat olarak görmek tamamen yanlıştır. Her hangi bir kimsenin bizim bu cemaatimizle değil de aynı maksat için çalışan, cemaat düzeni ve çalışma metodu İslâmî öğretilere uygun olan başka cemaatle ilişkisinin olması ise başkadır. Böyle bir durumda biz onun hidayet üzerinde olduğunu kabullenmekte tereddüt gösteremeyiz. Ancak, kişinin şeriatın şahsî meselelerde göstermiş olduğu prensiplere uyup, dinin ikamesi için herhangi bir cemaate bağlı olmaması, kanaatimizce doğru değildir. Biz böyle bir hayatı, en azından yarı cahilî hayat olarak görüyoruz. Bize göre müslüman olmak en azından şunu gerektirmektedir; Eğer kişi çevresinde İslâm'ın toplumsal hedefini gerçekleştirmek için İslâmî metodlarla faaliyet gösteren bir

cemaat göremiyorsa, oluşması için çaba göstermeli; bahsedilen vasıflarda bir cemaat bulursa enaniyetini bir kenara itip, güzel bir cemaat düşüncesiyle birlikte o cemaata katılmaya kendini hazırlamalıdır. ^{474[474]}

Cemaati İslâmî İle İlgili Birkaç Şüphe

Soru:

Cemaat-i İslâmî hareketine seçkin birkaç dost tarafından aşağıdaki satırlarda zikrettiğimiz bazı itirazlar yapılmakta. Lütfen cevaplarımızla söz konusu itirazları açıklığa kavuşturunuz.

1. Cemaat-i İslâmî hareketi müslümanlar arasında yeni bir gruplaşmaya sebep olacaktır. Böyle bir tehlikenin önlenmesi için ne gibi tedbirler alınıyor?
2. Bu hareket Muhammed b. Abdulvahhab Necdînin hareketinin aynısıdır. Etrafınıza yeterli sayıda bir grup topladığınız zaman sizin tavrınız da aynı İbn Abdulvahhab'ınki gibi olacaktır.
3. Siz, din büyüklerine hürmet de göstermiyorsunuz. Seleften büyük hizmetler vermiş kişilerin yaptıkları şeyler üzerine kalem oynatmak istiyor ve kendinizi onlardan daha iyi iş yapmaya ehil görüyorsunuz.
4. Cemaat-i İslâmî üyeleri dışındaki tüm müslümanları kâfir olarak görüyorsunuz.

Cevap:

1. Ben ve arkadaşlarım kendi gücümüz oranında Allah'ın fazlı ve inayeti ile bizim cemaatin de müslümanlar arasında yeni bir grup olarak ortaya çıkmaması için gereken ihtimamı gösteriyoruz. Her ne kadar bizimle ihtilaf içerisinde olanlardan bir grup şöyle ya da böyle bizim de daha önceki birçok ıslah hareketi gibi yerle bir olmamız ^{475[475]} için bu şekil yanlışlıklar yapmamızı canı gönülden istiyorlarsa da, elhamdülillah yeni bir grup oluşturmaya yol açan hastalıklar bizim içimizde mevcut değil.

Biz böyle bir fitneden Allah'a sığınırız. Gücümüz oranında bu tehlikeyi önlemek için çalışıyoruz. Ancak şeytanın azdırmalarının hiçbir şekilde sızamayacağı bir önlemi Peygamberler (a.s) bile alamamışlardır. O halde, biz kimiz ki, bu konuda tamamen başarılı olduğumuzu iddia edebilelim. Kulun vazifesi kendi gücü oranında çalışmak ve gelecekte de kendisine tevfik vermesi için Allah'a dua etmekten başka birşey değildir. ^{476[476]}

2. Bizim kitap ve dergilerimizi okuduktan ve faaliyetlerimizi gördükten sonra, eğer herhangi bir kimse bu hareketin İbn Abdulvahhab'ın hareketinin aynı olduğu ya da ileride o şekli alacağı kanaatine varırsa, görüşünde serbesttir. Biz hiç kimseyi herhangi bir görüşe sahip olmaktan mahrum etmek istemeyiz. Ayrıca bu gibi boş tartışmalara ayıracak vaktimiz de yoktur. Ben bütün din büyüklerine saygı gösteririm, ama onlardan hiçbirine tapmam ve peygamberlerden (a.s) başka hiç kimseyi de masum olarak görmem. Benim prensibim şudur: Ben seleftin büyüklerinin görüşleri ve amellerini tutuculuktan uzak, araştırmacı ve eleştirel bir gözle irdelerim. Onlarda hak olarak gördüğüm şeylere hak, Kitap ve Sünnet açısından ya da strateji açısından doğru bulmadığım şeylere de açık açık, doğru değil derim. Bana göre peygamber olmayan herhangi bir kimsenin görüş ya da uygulamasını hata olarak görmekten, onun büyüklük ve şanına bir eksiklik gelmez. Bu yüzden, seleftin bazı görüşlerine katılmamakla birlikte, onların büyüklüklerine kailim ve kalbimde onlara büyük bir saygı da besliyorum. Ancak, büyüklükle masu miyeti eş gören, büyük olanın hata yapmayacağını, hata yapanın da büyük olamayacağını prensip haline getiren kişiler şöyle düşünüyorlar; Herhangi bir büyüğün görüş ya da prensibinin doğru olmadığını söylemek, bunu söyleyen kişinin o büyüklere saygı göstermediği ve onun görüşleri üzerinde kalem oynattığı mânâsına gelmektedir. Bu kişiler bu nokta da da durmamakta, daha da ileri giderek, bu görüşü belirten kişinin kendini seleftin büyüklerinden daha büyük gördüğü suçlamasını yapmaktadırlar. Halbuki ilmî meselelerde bir kişinin başka bir kişinin görüşüne katılmaması, ihtilaf ettiği kişiden kendini daha büyük ve daha iyi görmesini gerektirmez. İmam Muhammed(r.a) ve İmam Yusuf (r.a) birçok meselede İmam Ebu Hanife (r.a) ile ihtilaf etmiştir. Bu ihtilafın onların muhtelifun fih meselelerde kendi görüşlerini doğru, Hz. İmanım görüşünü ise hatalı gördükleri mânâsına geldiği açıktır. Ancak bu ihtilaftan bu ikisinin İmam Ebu Hanife'ye (r.a) karşı kendilerini daha efdal gördükleri mânâsı çıkmamaktadır.

^{474[474]} Tercüman'ul-Kur'an, Cemâdiyelulâ, 1365/Nisan, 1946

Bu konuda daha fazla bilgi için "Hakkın Şahadeti" adlı kitap okunmalıdır.

^{475[475]} Hatta bazı insanlar bizden yanlışlık sudur etmesini bekleye bekleye yorulunca bizi zorla bir grup göstermek için çalışmaya başladılar: Çünkü böyle bir şey yapmadan öfkelerini dindirmeleri mümkün değil. Bilmiyorum ama sizin şu "seçkin dostlarınız" arasında kimler var? Acaba bizim hata yapmamızı gözleyenler mi? Yoksa böyle bir şey sudur etmeden dangayı basanlar mı?

^{476[476]} Bu itirazlara ayrıntılı cevap "Hakkın Şahadeti" adlı kitapta verilmiştir.

4. Bizim Cemaat-i İslâmî üyelerinden başka bütün müslümanları kâfir olarak gördüğümüz suçlamasına gelince: Eğer bu suçlama, bu gibi suçlamaları defalarca reddettiğimiz yazılarımızı okuduktan sonra yapılıyorsa, buna sabret mekten başka bir cevabımız yoktur.^{477[477]}
Bütün meseleler, bu dünyada karara bağlanmayacaktır. Ahirette de kurulacak mahkemeler, verilecek hesaplar vardır.^{478[478]}

Geniş Kapsamlı Devlette İslâmî Hareket Metodu

Soru:

Gerçekten İslâmî bir şura sahip bir kimsenin hayatının amacının sırf Allah'ın dinini yaşamak olduğu herhangi bir delil gerektirmeyecek bir hakikattir. Tabii ki bu amacın gerçekleştirilebilmesi, ancak aklen İslâm'ın fitratına uygun ve İslâm davetçilerinin bizzat benimsemiş oldukları bir metodla mümkündür. İslâm devleti amacının davetçileri peygamberlerdir. Bu yüzden izlenilmesi gereken metod da peygamberlerin izlemiş olduğu metoddur.

Peygamberlerin yaşantılarını incelediğimizde peygamberler cümlesinden iki grup gözümüze çarpmaktadır:

1. Hazreti Yusuf (a.s) ve Hz. Musa (a.s) örneklerinde olduğu gibi, davet zuhur ettiğinde devletin muazzam ve müessir bir güç sıfatıyla topluma hakim olması ve çoğunlukla yüce iktidarın tamamen bir şahsın elinde bulunması durumu.

2. Peygamber Efendimiz örneğinde olduğu gibi, devletin davet zuhur ettiği anda tamamen ibtidai (ilkel) bir durumda olması, ya da en fazla kabilelerin katılımıyla (Patriachal) oluşan bir yapının söz konusu olması. Siyasi yapının farklılaşmasının doğurduğu sonuçtan olacak, bu iki durumda da metodların farklılığı açıktır.

Ancak, devletin bugün sahip olduğu geniş kapsamlılığım (camî'lik) bireyi dört tarafından sıkıca kuşatması, oldukça munazzam (düzenli), müessir ve güçlü olması hem fikri hem de amelî yönden engin boyutlar kazanması örneğine belki de tarih boyunca rastlanmamıştır. Gününüzde şöyle bir sorunla karşı karşıya kalmaktayız: Önce tam mânâda gerçek bir devlet otoritesinin olmadığı (stateless) ya da en azından kabilelerin katılımıyla oluşturulan bir otoriteye karşı verilen mücadelede başarıyla sonuçlanan bir metod, acaba günümüz şartlarında da geçerli midir? Acaba, günümüzün değişmiş bulunan şartlarında, dinin hayata hakim kılınması için çalışan bir partinin çalışma metodunda önemli derecede değişiklik yapması gerekecek midir? Hatemunnebiyyîn (s.a) günümüzdeki mânâda oturmuş bir devlet sistemi ile çatışmaya girmemişti. Ama bunun aksine Hz.Yusuf'un (a.s) karşısında munazzam bir devlet vardı. Nitekim o ülkeye egemen gücü (Sovereign Power), iktidarı kendisine devretmeye hazır görünce:

"Beni memleketin hazinelerine memur et"^{479[479]} diyerek iktidarı devraldı ve kendi misyonunu tamamlamak için önceden kurulmuş bir devletten istifade etmeye başladı. Günümüz devletleri Hz. Yusuf'un (a.s) zamanındakinden daha cami', daha kapsamlı ve munazzamdır. Böyle bir devleti yıkıp yerine yeni bir devlet kurmak için ne tür bir inkılabı başvurulursa vurulsun, bu inkılabın yolu Bolşevik inkılabında olduğu gibi kan göllerinden geçmek zorundadır. İslâm'ın sırf kırıp dökmeyi amaçlayan bir metod istemediği, İslâmî programın bundan daha öte birşey olduğu da bilinmektedir. Günümüz şartlarında en uygun olarak gözükten yol; küllî bir inkılab yapmak yerine, iktidarın ne kadarına sahip olunabilirse onu kabul edip faaliyetlerimizi devam ettirmektir. Eğer bu pozisyon kabul edilirse, ülkedeki mevcut müslüman cemaatlerin düşmanlığı kazanılmayacağı gibi, onların desteklemesi de söz konusu olacaktır.

Burada iktidar kelimesi ile kastedilenin -bir kardeşimizin de Tercüman'ul Kur'ân'ın bir sayısında Hz. Yusuf (a.s) ile ilgili olarak yazdığı gibi- bürokratik kademeleri doldurmak olmadığını izah etmeye sanırım gerek yok. Bilakis burada kastedilen organize bir cemaatin çabaları neticesinde cemaat sıfatıyla egemen güçten (Sovereign power) yetkilerin devralınıp cemaatin bu yetkileri kendi amaçları doğrultusunda kullanmasıdır.

Cevap:

İslâmî olmayan devletin hayatın her yönünü ihata edecek ölçüde güçlü olduğu bir durumla, bozuk toplumsal düzenin tamamen ibtidai bir şekilde olduğu durum arasında birçok farklılıkların söz konusu olacağı şüphesizdir. Bunu göz önüne alarak, metodda da en azından bazı şekli değişikliklere gitmek kaçınılmazdır. Ancak asıl itibariyle metodda herhangi bir değişiklik yapmak zorunlu değildir. Asıl itibariyle metod şu

^{477[477]} Bu gibi yazılar bu kitapta ve daha fazla ayrıntı ile birlikte "Tefhimat" 2. ciltte vardır.

^{478[478]} Tercüman'ul Kur'an, Recep, 1365/Haziran, 1946

^{479[479]} Yusuf: 12/55.

süreci izler: Önce biz davetimizi insanlara takdim ederiz. Davetimizi kabul edenlerle çalışmalarımızı genişletiriz. Daha sonra eğer kamuoyunun muvafakati veya durumların değişmesiyle ortaya çıkan herhangi bir merhalede mevcut anayasal yollarla yönetimin bizim elimize geçme imkanı olursa ve toplumun ahlâkî, medenî, siyasî ve iktisadî düzenlerini kendi usullerimizle İslâmî nizama dönüştürme beklentisine sahip olursak, böyle bir fırsattan istifade etmekte hiç tereddüt etmeyiz. Çünkü, bizim için önemli olan hedeftir; herhangi bir belirli metod değil. Lâkin, eğer barışçı yollarla iktidarın özünün (Substance of Power) elimize geçme beklentisi olmazsa, o zaman genel davetimizi devam ettirecek ve meşru yollardan İslâm nizamına ulaşmak için gayret göstereceğiz.^{480[480]}

Günümüz Siyasi Sorunları Ve Cemaat-i İslâmî'nin Tavrı

Soru:

Günümüzün hind kökenli müslümanları iki fitneyle karşı karşıyalar.

Birincisi: Hindistan'ın içtimai yapısını millet teorisi ve batılı devlet düzenlerinin temelleri üzerine kurmak isteyen Hindistan Kongre Partisi'nin vatancı hareketi.

İkincisi: Zahiren İslâmî etiketli ama gerçekte İslam'ın ruhundan uzak Müslim Lig Partisi'nin yürüttüğü cinsten bir müslüman milliyetçiliği hareketi. Sizin "Müslümanlar ve Günümüz Siyasi Buhranı" adlı kitabınızı okuyunca bu iki harektin de İslâm'a muhalif olduğu açıkça seziliyor.

Ancak, bir hadis-i şerifte insanın iki bela arasında kalması durumunda daha ehvenini kabul etmesi bildiriliyor. Şu halde Kogre Partisi'nin yürüttüğü hareket tamamiyle bir küfür hareketidir. Böyle bir harekete destek vermek müslümanın ölümüyle eş anlamlıdır. Buna karşılık Müslim Lig Partisi'nin yürüttüğü hareket her ne kadar gayri İslâmî olsa da bu harekette 100 milyon hind müslümanının varlığının yok edilmesi tehlikesi yoktur. Bu yüzden, Müslim Lig Partisine, dışarıda kalmak şartıyla, destek vermemiz daha uygun olmaz mı? Şu günler Hindistan'da seçim faaliyetleri^{481[481]} başlamak üzere ve bu seçimler hayati önemi haiz. Müslim Lig karşıtı unsurlar bir taraftan Müslim Lig Partisini çelmelemeye çalışıyorlar. Eğer onlar girişimlerinde başarılı olurlarsa, bu Hindistan Kongre Parti'sinin müslümanlar üzerine zorla musallat olmasına yol açacak. Diğer taraftan, Müslim Lig Partisi müslümanların müstakil bir millet olduğunu ve müslümanların kendi millî hükümetlerini kurmayı arzuladıklarını isbat etmek istiyor. Bu iki durumda belli olması seçmenlerin oylarına bağlı. Böyle bir durumda bizim ne gibi bir tavır almamız lâzımdır? Acaba Müslim Lig'e oy verelim ve çevremizdekileri de bu hususta teşvik edelim mi? Yoksa tarafsız mı kalalım? Veya kendi adaylarımızı ortaya çıkarıp onlara mı oy verelim?

Cevap:

Düşüncenizi, ülkenin günümüz siyasi şartları etkisi altına almış. Bu yüzden siz ancak Hindistan müslümanlarının duçar olduğu fitneleri görebiliyorsunuz. Halbuki biraz daha geniş bir perspektiften meseleye baksanız, müslümanların bu iki fitneye ilaveten günümüzde daha birçok ahlâki, fikrî, mezhebi, siyasî ve iktisadî fitnelerin hücumuna maruz kaldığını göreceksiniz. Aslında bu, Kitabullah ellerinin altında olduğu halde ona tabi olmaktan yüz çeviren, onun isteklerine uygun iş yapmaktan kaçman her millete Allah Teâlâ tarafından verilen tabîi bir cezadır. Eğer müslümanlar bu cezadan yakalarını kurtarmak istiyorlarsa; bu; ancak fitne ile cezalandırılmalarına sebep olan temel suçtan dönmeleri ve onun hatırına kendilerine kitap verilmiş olan misyon için ayağa kalkmaları ile mümkün olur. Eğer müslümanlar bunu yapmaktan yüz çevirirlerse, aldıkları önlemlerle -isterse tecrübe edip görsünler- bir fitneyi bile engelleyemeyeceklerdir. Hatta, her önlem, bir kaç fitneyi de beraberinde getirecektir.

Sormuş olduğunuz soruyu iki bölümde açıkça cevaplamak istiyorum. Tâ ki siz ya da sizin gibi düşünen kişiler gelecekte de bu gibi meselelerde şaşırıp kalmassınlar.

1. Cemaat-i İslâmî'nin kuruluş amacını iyice anlamanız lâzımdır. Bu cemaat herhangi bir ülke ya da ulusun güncel meselelerini ele alarak güncel önlemlerle bu meseleleri halletmek için kurulmamıştır. Cemaat karşımıza çıkan sorunları çözümlmek için o gün için gözümüze çarpan prensipleri benimsemek temelleri üzerine de kurulmamıştır. Bu cemaatın önünde her ülke ve ulusun tüm güncel sorunlarını içeren evrensel, ezeli ve ebedî tek bir mesele vardır. O da şöyle bir meseledir: İnsanın dünyada saadeti, ahirette ise kurtuluşu neyle mümkündür? Cemaat işte bu meseleyi çözümlmede çözüm yolu öngörmektedir. O da şöyle bir

^{480[480]} Tercüman'ul Kur'an, Ramazan-Şevval, 1364/Eylül'Ekim, 1945

^{481[481]} Hindistanda 1946'da yapılan genel seçimler kastediliyor.

çözüm yoludur: Allah'ın tüm kulları, (Buna Hindistan müslümanları da dahildir.) gerçek mânâda Allah'a (c.c) kulluk etmeli, tüm bireysel ve toplumsal yaşamlarını bütün yönleriyle Allah'ın (c.c) Kitabında ve O'nun Rasûlü'nün (s.a) sünnetinde bulunan esaslara uydurmalıdırlar. Bizim bu meseleden ve onun yukarıda beyan ettiğimiz tek bir çözümünden başka dünyadaki başka bir şeye rağbetimiz kesinlikle yoktur. Bizimle birlikte yürümek isteyen şahsın dikkatlerim sadece bu mesele üzerine toplayıp, tüm insanlık için bu anayola başkoymasına lazım gelir. Böyle bir zihnî ve amelî birlikteliğe ulaşamamış, kendi ülkesi veya ulusunun güncel sorunlarına kafayı takan, bugün dünyada revaçta olan metodlara meyleden kişinin öncelikle o heyecan dolu hareketlere katılıp kendini tatmin etmesi, kendisi için daha münasıptır.

2. Oy verme ve seçimlere katılma meselesinde bizim tutumumuzu iyice kafanıza koymalısınız. Önümüzdeki seçimler veya gelecekte yapılacak olan bu gibi seçimlerin önemi ve bu seçimlerin bizim ulusumuz ya da ülkemiz üzerine etkisi ne olursa olsun, behemehal prensip sahibi insanlar olmamız hasebiyle, bizim herhangi bir güncel maslahata dayalı olarak iman ettiğimiz prensipleri feda etmeye rıza göstermemiz mümkün değildir. Günümüz İngiliz sömürge yönetimi aleyhine verdiğimiz savaş şu esas üzerine bina edilmiştir: Bu rejim, azınlığın çoğunluğa tahakkümü esası üzerinedir. Çoğunluğun seçtiği meclise kanun koymak için sınırsız hak tanıdığından, bu rejimde çoğunluğun azınlığa tahakkümü de mümkündür. Bunun aksine, bizim inancımızın temel gereği şudur: Egemenlik ve hakimiyet, çoğunluğun veya azınlığın değil; Allah'ın olmalıdır. Bu bizim imanımız ve inancımızla doğrudan alakalı bir esastır. Eğer hind uleması ve müslümanlar bu hakikati görmezlikten gelip, güncel maslahatları imanın gereklerinden daha önemli görüyorlarsa, onlar Allah Teâlâ önünde bir gün hesap vereceklerdir. Ancak, biz herhangi bir yarar çabası ya da bir zarar endişesi ile bu usulle ilgili meselede mevcut rejimle herhangi bir uzlaşmaya giremeyiz. Bu ülkede (Hindistan'da) -siz kendiniz karar verin- böyle bir inanca sahip olduğumuz halde seçimlere nasıl katılabiliriz? Bir taraftan, Allah'ın hakimiyeti ilkesini hiçe sayarak kanun yapmayı zulüm olarak görürken; diğer taraftan, Allah'ın hâkimiyeti ilkesini çiğnemek ve gasbetmek için parlamentoya girmek isteyen kişileri kendi oylarımızla seçmeye çalışmamız caiz olabilir mi? Eğer inancımıza sadık isek, bu konuda tek bir seçeneğimiz vardır: Tüm gücümüzü, egemenliğin mutlak hakikat için olduğu ve kanun koymanın Allah'ın Kitabına bağımlı kılınması gerektiği esasını herkese kabul ettirmeye harcamak. Bu esas kabul edilmedikçe, biz hiçbir seçimi ve hiçbir oy vermeyi meşru olarak görmüyoruz.^{482[482]}

İşçi Grevlerinde Cemaati İslâmî'nin İzlediği Politika

Soru:

Bu günlerde grevler ülkenin her tarafını sarmış durumda. Cemaat-i İslâmî'ye bağlı ve işçi tabakasına mensup bizlerin çalıştığımız fabrika ya da işyerinde grev kararı alınırsa ne gibi bir tavır almamızı öğütlersiniz?

Cevap:

Şu an bu konudaki politikamız şu şekildedir:

- 1.** Bizim hareketimize mensup işçi ve emekçiler grev döneminde işyerine gitmemeli, fakat grev çekişmeleri ve gösterilerden de uzak durmalıdır.
- 2.** Grevin başlamasına sebep olan işçi isteklerinin insafli olup olmadığına dikket edilmelidir.
 - a.** İnsafli isteklerin, caiz, makul, döğüşsüz, kavgasız yollarla kabul ettirilmesi çalışmalarına katılmalı, ancak herhangi bir kavga ve gürültüye karışılmamalıdır.
 - b.** İsteklerin insafsız olması durumunda, grevci arkadaşlara isteklerinin haklı olmadığı; ama kasıtlı olarak onların grevlerini baltalamamak için onlar işbaşı yapıncaya kadar işe gidilmeyeceği açıkça hatırlatılmalıdır.
 - c.** İsteklerin bir kısmının insafli bir kısmının insafsızca olması durumunda hem grevci işçiler ve hem de işverene isteklerin hangisinin haklı ve hangisinin haksız olduğu bildirilmelidir.
- 3.** Herhangi bir grevde ya da bir işçi hareketi esnasında sosyalist görüşler hakim bir durumda ise, örneğin; isteklerin temelinde sınıf çatışmasının tarihin gereği olduğu görüşü vurgulanmak isteniyorsa veya ana hedefin tüm üretim araçlarının şahsî mülkiyetten çıkarılıp millileştirilmesi olduğu gündeme getiriliyorsa, böyle bir durumda suskun durmamak lazımdır. Böylesi durumlarda bu gibi fikirler reddedilmeli ve işçilere bu görüşlerin haddi zatında doğru olmadığı ve içinde işçi sınıfının yararını da barındırmadığı anlatılmaya çalışılmalıdır. Bu görüşler yerine İslâm'ın öngördüğü prensiplerin daha doğru olduğu, tam mânâda bir adaletin ancak bu prensipler çerçevesinde gerçekleşebileceği işçilere anlatılmalıdır.

Sonuç olarak şunu söylemek istiyorum; Uzun dönemde işçi ve köylü hareketleri sosyalizmin tekelinden kurtarılmalı, İslâmî hareketin kontrolü altına sokulmalıdır. Ancak böylelikle sınıf çatışması yerine sınıf barışı tesis edilebilir. Marksın sosyalizmi yerine İslam'ın adalet temellerine dayalı olarak işçi sınıfının hakları karşılanabilir.^{483[483]}

Ülkedeki Karışıklıklar Ve Vazifelerimiz

Soru:

Biz bir hindu eyaletinde yaşıyoruz. Burada müslümanlar için, İngilizlerin idaresi altındaki eyaletlerden daha fazla yasaklar söz konusu. Sadece namaz kılma ve oruç tutma serbest. Bu serbestlik dahi aynı vatani paylaştığımız kardeşlerimizin (Hindular kastediliyor (Çev.) gözlerine diken gibi batmakta. Hindular bizim adımızdan nefret ediyorlar. Müslümanların İslâm'a bağlılıkları arttığı oranda hinduların da müslümanlara karşı buğzu artıyor. Bu şartlarda sizin "ülkedeki hindu-müslüman çatışmalarından mütevellid (Çev.) karışıklıklarda Cemaat'in izlediği siyaset tarafsızlıktır" ya da "bu Cemaat; mazluma mazlum, zalime de zalim diyecek, zaruret halinde taassubtan uzak şahitlik yapacaktır" şeklindeki sözleriniz çoğu insanlar tarafından anlaşılammamaktadır. Nitekim bir dostum şöyle uzunca bir soru sormakta: "Bize şahitlik etme sırası gelinceye kadar sessiz mi oturacağız yani? Şehrin her tarafında olaylar başını alsın yürüsün, biz de kimin kime zulmettiğim tespit etmeye çalışalım. Dahası, müslümanın adına bile düşman olan bir ulusun böyle karışık bir durumda bize el kaldırmamasını kim garanti edebilir ki? Bizim bu olaylara karışmadığımızı, sadece seyirci gibi olayları temaşa ettiğimizi niye düşünsünler ki? Yine, müslüman bir komşuma haksızca saldırı yapıldığını gördüğümde İslâmî görüş açısından benim sessiz kalmam ve onun canını kurtarmak için kendi canımı tehlikeye atmamam nasıl caiz olabilir?"

Sözünü ettiğim arkadaş bunları söyledikten sonra Kitap ve Sünnet ışığında meseleye şu şekilde iki çözüm öneriyor:

1. Karşı koyma gücüne sahip isek, kendimizi müdafaa etmek için onlara karşı koymamız lâzımdır.
2. Bulduğumuz bölgede azınlık olduğumuz için, müslümanların çoğunlukta olduğu bölgelere hicret etmeliyiz.

Bu şartlarda bize, münasip olan görüşü yazacağınızı ümid ediyorum. Bölgemizdeki müslümanların kültürel durumu şu şekilde: Yüzde ellisi tamamen cahil ve geleneksel müslüman, yüzde yirmibeşi yarı okumuş ama tarikatçı. Geri kalan yüzde yirmibeş okumuş, ancak bunun da yüzde yirmisi tasavvuftan etkilenmiş, geri kalan yüzde beşi ise dünyaya köle.

Cevap:

Yazmış olduğunuz Guvalyor Eyaleti müslümanlarının durumunu öğrenince inanın çok üzüldüm. Ancak üzülme bizim ve sizin üzerinize düşen hakları yerine getirmemize yetmiyor. Allah'ın (c.c) kulları ne kadar fazla sapıklık ve ahlâkî düşüklük içerisindeyseler, bir mü'minin aynı şiddette onları ıslah etmek için çalışması gerekir.

Sorusunu naklettiğiniz Bey'e benim tarafımdan şunu söyleyiniz: Eğer sorun sadece oturmak ve onları temaşa etmek sorunu olsaydı, elbetteki benim cevabım daha değişik olurdu. Bundan önce olması muhtemel karışıklıklar hakkında belirttiğim görüşlerimi Cemaat-i İslâmî ile ilişkisi olan kişileri göz önüne alarak izhar etmiştim. Cemaat-i İslâmî'nin sırf oturmak ya da hadiseleri temaşa etmek için kurulmadığı da açıktır.

Bu cemaate bağlı kişilerin vazifesi dünyada hayır ve adalet nizamını kurmak için çaba göstermektir. Bu çabayı gösterirken onların, milliyetçilik psikolojisinden, milliyetçilik çekişmelerinden uzak durarak katıksız hakkın davetçileri ve hamileri sıfatıyla çalışmaları gerekir. Şühpesiz Cemaat'e bağlı kimselerin, müslümanların geneli ile ulusal bağlarının olması lazımdır. Müslümanlarla, müslümanların komşuları olan gayr-i müslimler hindular kastediliyor (Çev.) arasında dine dayalı bir çatışma olması durumunda Cemaat üyelerinin buna seyirci kalmaları mânâsız birşeydir. Ancak işin asıl üzülmeyecek yönü şudur: Ne müslümanlar din için ayağa kalkmaktadırlar ve ne de müslümanlarla gayri müslimler arasındaki çatışmaların esası ya da ana amacını din oluşturmaktadır. Bu yüzden, biz bu olaylara müslümanların bulaşmasını, mazlum ya da zalim konumuna düşmelerini üzüntüyle karşılayabiliriz, ama bu olaylara onlarla beraber karışamayız.

Bizim herhangi bir katılımında bulunmamamız bu hadiselerle seyirci kalacağımız mânâsına alınmamalıdır.

Bilakis biz, olaylara kanşanlara bizzat iyilik ve insaf telkininde bulunacağız. Onları kötölük yapmaktan alıkoyacağız. Zalimlere, ister hindu olsun; ister müslüman, muhalefet edeceğiz. Mazlumları ise, ister hindu olsun, ister müslüman, himaye edeceğiz. Davranışlarımızla gerçekten adalet öncüleri ve iyilik davetçileri olduğumuzu ispat edeceğiz.

Bu meselede geriye açıklığa kavuşturulması gereken şöyle bir sorun daha kalıyor: Biz adil bir şekilde tarafsız kalsak bile, bizim ismimiz, kılık-kıyafetimiz ve topumsal yaşantımız müslümanlarla müşterek olduğu için, biz de olayların içinde kalıyoruz. Hal bu iken müslümanlara karşı sindirme faaliyetlerine girişen gayri müslimlerin hedef tahtası olmaktan yakamızı nasıl olur da kurtarabiliriz? Çünkü gayri müslimlerin çoğunlukta olduğu bölgelerde müslümanlara zulüm yapılırken hiçbir ayımm gözetilmemektedir."

Bu soruya birinci cevap şu şekildedir: Eğer siz herhangi bir ulvî gaye için çaba gösteriyorsanız, bu çaba kendinizi ve tüm gücünüzü sırf bu ulvî gaye için vakfetmenizi gerektirmektedir. Bu ulvî gayeye zarar getirebilecek hiçbir şey yapmamanız gerekir. Tehlikelerle dolu da olsa behemehal böyle bir strateji benimsemek ve açacağı zararlara tahammül etmek gerekir.

Aynı soruya ikinci bir cevap ise şu şekildedir: Bize göre müslümanın kendisini koruması için ahlâkından başka bir garantisi yoktur. Müslümanların günümüzde böyle iç açıcı olmayan bir duruma düşmelerinin ana sebebi; Allah'ın dini için yaşamayı ve ölmeyi terk etmeleridir. Müslümanlar iman enlinin üstünlüğüne delalet eden güzel ahlâktan da uzaklaşmışlardır. Bu durum, müslümanları hem zayıf düşürmüş ve hem de vakarlarına büyük bir darbe indirmiştir. Şimdi, eğer siz bu durumdan kurtulmak istiyorsanız, şimdiye kadar yapılmış olan hatalara sanılarak bunu başaramazsınız. Toplum olarak bu durumdan, şuur kazanan her müslümanın nefsanîlik ve dünyaperestlikten uzak kalarak hayra davet etmeyi kendi yaşantısının meşalesi yapması ve güzel ahlâki hakkın davetçilerinin şanına yaraşır bir şekilde içine sindirmesi ile ancak kurtulabiliriz. Bunu gerçekleştiren kişi etrafındaki insanlara karşı -başka din ve ırklara mensup olsalar bile- polis ya da asker yardımıyla bile gerçekleştirilmesi mümkün olmayan bir ahlâki vakara sahip olacaktır.

Siz hinduların hakimiyetindeki bir eyalette azınlıkta olduğunuzu, müslümanların onurlarının ayaklar altına alındığını ve müslümanların güvenlik içerisinde bulunmadığını yazıyorsunuz. Ama Hace Muîniddin'i (r.a.)^{484[484]} ne çabuk unuttunuz. 8-9 asır önce Hind yanmadasındaki devletlerden biri olan Ecmir'e geldiği zaman acaba şartlar sizinkinden daha mı iyi idi sanki? Onu kimse korumuş muydu?

Benim din kardeşlerim benim sözlerimi kabul etseler de etmeseler de ben şunu söylemeye devam edeceğim: Sizin şu an gerçek müslüman olup, müslüman olmak hasebiyle üzerinize düşen vecibeleri yerine getirmekten başka birşey iyiliğinize değildir.^{485[485]}

Filistin Meselesi Ve Cemaatin Tavrı

Soru:

Bazı dostlarımız soruyorlar: Filistin meselesinde ABD ve İngiltere'nin kendi menfaatleri ve İslâm'a olan düşmanlıkları yüzünden izledikleri politika neticesinde ortaya çıkan durum herkesçe malumdur. Cemat-i İslâmî bu meselede neden kendi politikasını açıklamak lüzumunu hissetmiyor? Cevabınızı bekliyoruz.

Cevap:

Biz güncel meselelere, asıl faaliyetlerimizi terkedip bu meseleler peşinde koşacak kadar önem vermiyoruz. Bize göre İngiltere ve ABD haddinden fazla zulüm ve aşırı derecede haksızlık yapmaktadırlar. Filistinlilerin acısını paylaşmak her insanın insani bir vazifesidir. Bizlerin de müslüman olması hasebiyle Filistin'deki müslüman kardeşlerimizin acılarına ortak olma vazifesini yerine getirmemiz diğerlerinden birkaç kat daha fazla boynumuza borç olmaktadır. Dahası, Filistin meselesi şöyle bir başka önem daha arz etmektedir: Eğer, Allah göstermesin, Filistin'de bir yahudi devleti kurularsa^{486[486]} bundan dolayı İslâm'ın merkezi de (Hicaz) birçok tehlikelere maruz kalacaktır. Bu meselede dünya müslümanları savunma için ne yaparlarsa, biz de onlarla birlikteyiz. Ancak bize göre asıl mesele Filistin, Hindistan veya İran ya da bir başka ülke değildir. Bilakis asıl mesele, İslâm ve küfür, hak ve bâtil arasındaki mücadeledir. Biz tüm vakit, kuvvet ve dikkatimizi bu meseleye harcamayı zorunlu görüyoruz. Bu mesele halledilmedikçe diğer meselelerin halledilmesi bir fayda getirmeyecektir.^{487[487]}

^{484[484]} Hind Yarımadasındaki insanların müslüman olmasında büyük emekleri geçmiş bir tasavvuf büyüğü. (Çev.)

^{485[485]} Tercüman'ul Kur'an, Ramazan, 1365/Ağustos, 1946

^{486[486]} Yazı İsrail'in kuruluşundan önce kaleme alınmıştır (Çev.)

^{487[487]} Tercüman'ul Kur'an, Şevval, 1365/Eylül, 1946

İslâm Nizamını Kurmanın Doğru Yolu

Soru:

Pakistan'ın gelecekteki düzeninin ne olacağına dair görüştüğümüz kişilerin çoğu, siz ve sizin gibi ilim ehlinin parlamentoya sunulup onaylanmak üzere İslâmî bir anayasa hazırlamaları görüşünde birleşiyorlar. Böyle görüşlere sadece ben değil diğer cemaat üyeleri de zaman zaman şahit oluyorlar. Biz kendi gücümüz oranında insanlara meseleyi anlatmaya çalışıyoruz. Bu gibi görüşlerin çıkmasına neden olan yanlış anlaşılmaları açıklığa kavuşturabilmek için sizin meseleyi Tercüman'ul Kur'an'da açıklamanız daha uygun olmaz mı?

Cevap:

Sormuş olduğunuz soruya şu an ayrıntılı cevap vermek mümkün değil. Ancak burada vereceğim kısa bir cevapla sizin bu meselenin hakikatini anlayacağınızı ümit ediyorum.

Toplumsal hayatın ve ahlâkın gerçek mânâda İslâmî olmadığı, siyasî, iktisâdî ve kültürel yapının şimdiye kadar İslâm dışı çizgilerde seyrettiği ve sırf siyasi bir hareket dolayısıyla aniden özgür bir devlet kurma sırasının geldiği bir yerde İslâm nizamının tesisinin sadece bir anayasa hazırlayıp, uygulamaları için iktidardaki kimselerin eline vermeye nasıl olup da bağlı olduğunu bir türlü anlayamıyorum. Bu aynı birkaç kişinin bir okul yada bankayı hastahaneye dönüştürmede şöyle bir usul izlemelerine benzer: Birkaç doktor bir araya gelerek iyi bir hastane taslağı çıkarıp, bunu okul öğretmenleri ya da banka personeline, bu taslağa baka baka tüm işleri yürütmeleri için, veriyorlar. Beni asıl şaşırtan yüksek tahsil görmüş azımsanamayacak sayıda insanın da bu tür basit düşüncelere kendisini kaptırmasıdır. Belki de onlar anayasayı herhangi bir muska gibi görüyorlar.

Burada İslâmî bir nizamın kaim kılınmasının iki yolla mümkün olduğunu açık bir şekilde anlamalısınız:

1. İktidarın dizginlerini şu an elinde tutan şahısların İslâm konusunda ve müslümanlara verdikleri sözleri yerine getirmede^{488[488]} İslâmî hükümet kurma ehliyetine sahip olmadıklarını itiraf edecek ve dürüstçe Pakistan'ı kurduktan sonra işlerinin tamam olduğunu kabul edecek derecede ihlaslı olmaları gerekir. Pakistan'da İslâmî nizam kurmanın bu işin ehillerinin işi olduğunu da kabul etmelidirler. Böyle bir durumda makul olan usul şudur: Önce kurucu meclis gayri islâmî düzeni, İslâmî bir düzene dönüştürmek için prensip olarak gereken temel meseleleri ilan etmelidir. (Biz bunu bir istek olarak ortaya koymuştuk.) Daha sonra meclis, İslâmî ilimlere vakıf kimseleri kanun yapma işine dahil etmelidir. Ve onların yardımıyla yeni bir anayasa hazırlanmalıdır. Daha sonra yeniden seçimlere gidilmeli ve halka İslâmî bir düzen kurmak üzere dizginleri ele alabilecek en ehil kişileri seçme fırsatı verilmelidir. Bu şekilde, demokratik (cumhûrî) yollarla yetkiler ehil ellere kolaylıkla nakledilecek ve hükümet güç ve kaynaklarından istifade ile tüm hayat sisteminin yenilenmesi İslâmî usullere uygun olarak yapılabilecektir.

2. Toplum kökünden düzeltmek için gayret gösterilmelidir. Bu yolla; tedrici olarak yapılan geniş kapsamlı bir ıslah hareketi vasıtasıyla, topluma katıksız bir İslâmî şuur verme sürecine girilmelidir. Tâki İslâm nizamı bu şuurlandırma süreci sonunda olgunluğa ulaşmış toplumda kendi kendine vücut bulsun.

Şu an biz ilk önce zikrettiğim yol üzereyiz. Eğer bu yolla başarılı olursak, bu şu mânâyâ gelecektir: Pakistan'ın kurulması için halkımızın yapmış olduğu gayretler boşuna değildi. Bilakis biz bu yüzden İslâmî bir toplumu oluşturma hedefine ulaşmada en kolay ve en yakın yolu ele geçirmiş olduk. Lâkin -Allah göstermesin- bu yolla başarısız olursak ve bu ülkede İslâm dışı bir hükümet kurulursa bu Pakistan'ın kurulması için insanımızın vermiş olduğu emeklerin ve yapmış olduğu fedakarlıkların boşa gitmesi demek olacaktır. Bu bizim, Pakistan kurulduktan sonra da islâmî görüş açısından önceki bulunduğumuz yerde saymakta olduğumuz mânâsına gelecektir. Böyle bir durumda biz, Pakistan kurulmadan önce yaptığımız gibi, zikrettiğimiz ikinci yol üzere çalışmaya başlayacağız.

Bu açıklamadan sonra bizim tavrımızın iyi bir şekilde anlaşılmasını dilerim. Biz vaktinden önce hiçbir iş yapmak istemiyoruz. Şu an biz, İslâm düzeninin temel prensiplerim bir istek şeklinde (ilgililere) sunmuş bulunuyoruz. Eğer bu kabul edilirse, kanun yapma işine tüm gücümüzle yardım ederiz. Eğer bu temel prensipler daha baştan iktidar sahipleri tarafından kabul edilmezse, o zaman bir anayasa taslağı ortaya

^{488[488]} Pakistan kurulmadan önce Pakistan'ı kurma girişiminde bulunanlar kurulacak devleti İslâmî esaslara göre kuracakları hakkında halka teminat veriyorlar ve bu suretle onların desteğini kazanmak istiyorlardı. (Çev.)

koymanın ne faydası olur ki?^{489[489]}
